

ІСТИНА СЬОГОДНІ  
КОМЕНТАР



ЕДДИ КЛОЕР, ДОКТОР БОГОСЛОВ'Я  
ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

ІСТИНА СЬОГОДНІ  
КОМЕНТАР

---

ТЛУМАЧЕННЯ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СВЯТОГО ПИСЬМА

---



ЖИТТЯ ХРИСТА, 1

ДЕВІД Л. РОПЕР

Істина сьогодні  
Всесвітня місіонерська школа  
2209 Benton  
Searcy, AR 72143

Істина сьогодні, коментар

Життя Христа, 1

Авторське право © 2024 Істина сьогодні Всесвітня місіонерська школа  
2209 Benton, Searcy, AR 72143

Усі права застережено. Жодну частину цієї публікації не можна відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавця.

ISBN: 979-8-9886761-9-5

Оригінальна назва : «The Life of Christ», у двох томах

Авторське право © 2001, 2002 Truth for Today World Mission School

Опубліковано українською мовою із дозволу та збереженням авторських прав RESOURCE PUBLICATIONS, 2205 Benton Street, Searcy, AR, США, [www.resourcepublications.net](http://www.resourcepublications.net).

УКРАЇНСЬКА БІБЛІЯ в пер. ІВАНА ОГІЄНКА © Британське та Іноземне Біблійне Товариство 1962 р. З дозволу Українського Біблійного Товариства.

Авторські права українського перекладу Біблії поширюються на всі матеріали, що увійшли до цього видання.

Надруковано в КНР.

# ЗМІСТ

---

Передмова редактора	vii
Скорочення	ix
Передмова	1
План частини 1	27
Розділ I: Період життя Христа до Його служіння	33
Мт. 1:1—2:23; Лк. 1:1—2:52; 3:23—38; Ів. 1:1—18	
Розділ II: Початок служіння Івана Хрестителя	85
Мт. 3:1—12; Мр. 1:1—8; Лк. 3:1—18	
Розділ III: Початок Христового служіння	95
Мт. 3:13—4:11; Мр. 1:9—13; Лк. 3:21, 22; 4:1—13; Ів. 1:19—2:12	
Розділ IV: Христове служіння від першої до другої Пасхи	117
Мт. 4:12—25; 8:2—4, 14—17; 9:1—9; Мр. 1:14—2:14; Лк. 3:19, 20; 4:14, 15, 31—44; 5:1—28; Ів. 2:13—4:54	
Розділ V: Христове служіння від другої до третьої Пасхи	173
Мт. 5:1—8:1, 5—13, 18, 23—34; 9:1, 10—38; 10:1—14:36; Мр. 2:15—6:56; Лк. 4:16—30; 5:29—9:17; 11:14—36; Ів. 5:1—6:71	
Підрозділ I: Ісусові зцілення	175
Підрозділ II: Проповідь на горі	201
Підрозділ III: Ісус продовжує навчати та зцілювати	267
Підрозділ IV: Перша велика група притч	315
Підрозділ V: Далі по Галілеї	341
Розділ VI: Христове служіння від третьої Пасхи до Його прибуття до Віфанії	447
Мт. 15:1—20:34; Мр. 7:1—10:52; Лк. 9:18—19:27; Ів. 7:1—11:54	
Підрозділ I: В Галілеї	449
Додаток: Таблиці, списки та мапи	545
Що таке Всесвітня місіонерська школа Істина сьогодні?	561

# ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

---

Чому Бог обрав Марію (Лк. 1; 2)	48
У пошуках Спасителя (Мт. 2:1–13)	70
«Бо так Бог полюбив світ» (Ів. 3:16)	126
Заклик до учнівства (Лк. 5:1–11)	143
«Всі дивувались і славили Бога»: Ісусове служіння зцілення	163
«Рівний Богові» (Ів. 5:16–47)	182
Ви є більш цінними, ніж вважаєте (Мт. 5:13)	207
«Нехай сяє ваше світло» (Мт. 5:14–16)	214
Зразок молитви (Мт. 6:9–15; Лк. 11:1–4)	231
Як мати правильні стосунки з іншими людьми (Мт. 7:1–12)	249
Любов, сльози та прощення (Лк. 7:36–50)	281
Наші дві родини (Мт. 12:46–50; Мр. 3:20, 21, 31–35; Лк. 8:19–21)	304
«Послухайте ж притчу про сіяча» (Мт. 13:3–10, 18–23; Мр. 4:2–10, 13–20; Лк. 8:4–9, 11–15)	333
Йти до тих, хто не гідні любові (Мр. 5:1–20)	355
Як ісус поставився до того, що його не прийняли (Лк. 4:16–31)	380
Цар та його послы (Мт. 10)	392
«Голос того, хто кличе в пустелі»: Служіння Івана	407
Коли люди насправді потребують допомоги (Мт. 14:13–21; Мр. 6:33–44; Лк. 9:11–17; Ів. 6:2–14)	420
Як добра думка стає поганою (Мт. 15:1–6; Мр. 7:1–5, 9–13)	455
Коли традиція стає поганою? (Мт. 15:7–20; Мр. 7:6–8, 14–23)	463
«Ми бачили славу Його» (Мт. 17:1–8; Мр. 9:2–8; Лк. 9:28–36)	501
«Допоможи моєму невірству» (Мт. 17:14–21; Мр. 9:14–29; Лк. 9:37–43)	512

## ПЕРЕДМОВА РЕДАКТОРА

---

Цей том є Частина 1 двотомної студії про життя Христа. Фактично він продовжує велику низку студій Святого Письма, що висвітлюють кожну книгу Божого об'явлення для людей. Це дослідження Христового життя є хронологічно упорядкованим викладом історії, що її повідомляють Матвій, Марк, Лука та Іван. Його метою є забезпечення безперервного висвітлення життя нашого Господа, аби читач міг зосередитись саме на Його земному шляху, не відволікаючись на інші питання.

Автор не претендує на безпомилність своїх коментарів; він розуміє, що, як і кожна людина, він може помилятися. Цією спробою гармонії Євангелій автор лише бажає поділитись з іншими плодами свого дослідження Святого Письма, якому він присвятив усе своє життя. Сподіваємось, що ця праця допоможе читачеві й заохотить його до подальшого пізнання Бога через натхнені Писання.

Я знаю Девіда Ропера багато років. Він є одним з найвідданіших Божих служителів. Чимало людей читали й інші його біблійні студії й пересвідчилися у його відповідальному та чесному ставленні до дослідження Святого Письма. Ми впевнені, що ця праця, присвячена життю Христа, допоможе кожному, хто її читатиме, ліпше зрозуміти, чому Ісус приходив на землю, що Він робив, перебуваючи на ній, та які благословення отримали люди через Його земне життя.

Наскільки мені відомо, з часів Дж. В. МакГарві науковці церкви не публікували жодної гармонії Євангелій. Хоча ми не назвали б цю спробу висвітлення Ісусового життя беззаперечною гармонією Євангелій, вона є чесною й глибокою, та стане великим помічником у розумінні Його земного життя та служіння. Навряд чи є ліпша спадщина, що ми можемо залишити її для наступних поколінь, ніж виклад кожного вчинку та кожного слова нашого Господа, після нашого ретельного та чесного дослідження.

Тож будьмо наполегливими в сумлінному дослідженні Божого Слова, щоби нам ходити в Божій волі для нас та світу.

ЕДДІ КЛОЕР  
Головний редактор





# СКОРОЧЕННЯ

---

## КНИГИ СТАРОГО ЗАПОВІТУ

### I. П'ЯТИКНИЖЖЯ МОЙСЕЄВА

1. Перша книга Мойсеєва: Буття	1 М.
2. Друга книга Мойсеєва: Вихід	2 М.
3. Третя книга Мойсеєва: Левит	3 М.
4. Четверта книга Мойсеєва: Числа	4 М.
5. П'ята книга Мойсеєва: Повторення закону	5 М.

### II. КНИГИ ІСТОРИЧНІ

1. Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї)	Єг.
2. Книга Суддів	Суд.
3. Книга Рут	Рут.
4. Перша книга Самуїлова	1 Сам.
5. Друга книга Самуїлова	2 Сам.
6. Перша книга царів	1 Цар.
7. Друга книга царів	2 Цар.
8. Перша книга хронік	1 Хр.
9. Друга книга хронік	2 Хр.
10. Книга Ездри	Езд.
11. Книга Неемії	Неем.
12. Книга Естер	Ест.

### III. КНИГИ НАВЧАЛЬНІ ПОЕТИЧНІ

1. Книга Йова	Йов
2. Книга Псалмів	Пс.
3. Книга Приповістей Соломонових	Пр.
4. Книга Еклезіястова (або Проповідника)	Екл.
5. Пісня над Піснями	Пісн.

### IV. КНИГИ ПРОРОЦЬКІ

а. Книги великих пророків	
1. Книга пророка Ісаї	Іс.
2. Книга пророка Єремії	Єр.
3. Плач Єремії	Плач
4. Книга пророка Єзекіїля	Єз.
б. Книги малих пророків	
1. Книга пророка Даниїла	Дан.

2. Книга пророка Осії	Ос.
3. Книга пророка Йоїла	Йоїл
4. Книга пророка Амоса	Ам.
5. Книга пророка Овдія	Овд.
6. Книга пророка Йони	Йона
7. Книга пророка Михея	Мих.
8. Книга пророка Наума	Наум
9. Книга пророка Авакума	Ав.
10. Книга пророка Софонії	Соф.
11. Книга пророка Огія	Ог.
12. Книга пророка Захарія	Зах.
13. Книга пророка Малахії	Мал.

## КНИГИ НОВОГО ЗАПОВІТУ

### I. ЧОТИРИЄВАНГЕЛІЯ

1. Євангеліє від св. Матвія	Мт.
2. Євангеліє від св. Марка	Мр.
3. Євангеліє від св. Луки	Лк.
4. Євангеліє від св. Івана	Ів.

### II. КНИГА ІСТОРИЧНА

1. Дії святих апостолів	Дії
-------------------------	-----

### III. ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ПАВЛА

1. Послання св. апостола Павла до римлян	Рим
2. Перше послання св. апостола Павла до коринтян	1 Кор.
3. Друге послання св. апостола Павла до коринтян	2 Кор.
4. Послання св. апостола Павла до галатів	Гал.
5. Послання св. апостола Павла до ефесян	Еф.
6. Послання св. апостола Павла до филип'ян	Фил.
7. Послання св. апостола Павла до колосян	Кол.
8. Перше послання св. апостола Павла до солунян	1 Сол.
9. Друге послання св. апостола Павла до солунян	2 Сол.
10. Перше послання св. апостола Павла до Тимофія	1 Тим.
11. Друге послання св. апостола Павла до Тимофія	2 Тим.
12. Послання св. апостола Павла до Тита	Тит.
13. Послання св. апостола Павла до Филимона	Филим.
14. Послання до євреїв	Євр.

#### IV. СОБОРНІ ПОСЛАННЯ

- |  |        |
|--|--------|
| 1. Соборне послання св. апостола Якова       | Як.    |
| 2. Перше соборне послання св. апостола Петра | 1 Пет. |
| 3. Друге соборне послання св. апостола Петра | 2 Пет. |
| 4. Перше соборне послання св. апостола Івана | 1 Ів.  |
| 5. Друге соборне послання св. апостола Івана | 2 Ів.  |
| 6. Третє соборне послання св. апостола Івана | 3 Ів.  |
| 7. Соборне послання св. апостола Юди         | Юд.    |

#### V. КНИГА ПРОРОЦЬКА

- |                                   |     |
|-----------------------------------|-----|
| 1. Об'явлення св. Івана Богослова | Об. |
|-----------------------------------|-----|

Цей список містить абрєвіатури версій перекладу Біблії,  
що їх використано у цьому виданні.

УБО	Українська Біблія в перекладі професора Івана Огієнка
УБТ	Українська Біблія в перекладі професора Рафаїла Турконяка
АВ	Amplified Bible
ASV	American Standard Version
KJV	King James Version
LB	Living Bible
NASB	New American Standard Bible
NCV	New Century Version
NIV	New International Version
RSV	Revised Standard Version

# ПЕРЕДМОВА

## ЧОТИРИ ЄВАНГЕЛІЯ<sup>1</sup>

Ми починаємо вивчення життя Ісуса Христа, як про нього розповідається у перших чотирьох книгах Нового Заповіту, які у своїй назві містять ім'я автора:

**Матвій**—колишній митник і апостол Ісуса.

**Марк**—Іван Марк із книги Дій, молодий проповідник апостольської доби.

**Лука**—лікар Лука, який супроводжував Павла у декількох його місіонерських подорожах, у тому числі до Риму.

**Іван**—колишній рибалка та «улюблений» апостол.

Це дослідження являє собою гармонію усіх Євангелій, поєднуючи розповіді про життя Ісуса, які в них містяться, в одну. Хоча пізніше до вашої уваги будуть коментарі конкретно до кожної з цих книг: Матвія, Марка, Луки та Івана.

### Чотири висвітлення однієї історії

Книги Матвія, Марка, Луки та Івана часто називають «чотирма

---

<sup>1</sup>У перекладі Біблії українською мовою Івана Огієнка слово «Євангелія» має форму жіночого роду, що характерно для західноукраїнських діалектів; у науковій та літературній українській мові слово «Євангеліє» має форму середнього роду, що збігається із грамагичним родом відповідного грецького іменника.

Євангеліями», хоча насправді вони являють собою *чотири висвітлення* одного Євангелія. Термін «Євангелія» ввійшов у вжиток по відношенню до перших чотирьох книг Нового Заповіту у другому чи третьому столітті.

Перші три книги зазвичай називають «синоптичними Євангеліями». Назва «синоптичний» складається з двох грецьких слів, що означають «разом» і «розглядати». Отже, «синоптичний» означає «розглядати разом». Перші три книги називаються «синоптичними», оскільки вони викладають схожі погляди на Ісуса. Всі вони, ймовірно, були написані до падіння Єрусалима в 70 р. н.е.

Книгу Івана інколи називають «аутоптичним [свій погляд] Євангелієм», позаяк вона відрізняється від решти трьох іншим підходом. Слово «аутоптичний» також містить в собі ідею свідчення очевидця. Книгу Івана було написано пізніше за інші три, можливо, у 90–і рр. н.е.

### **Чому чотири Євангелія?**

Чому Бог дав нам чотири книги, що висвітлюють той самий період часу та ту саму історію? Відомо, коли Писання розповідають про певні історичні періоди більше, ніж в одній книзі (багато подій з 1 Сам.—2 Цар. також висвітлюються в 1 та 2 Хр.), але чотири виклади однієї й тієї ж історії це дещо незвично.

На початку історії церкви люди розмірковували над тим, чому саме чотири Євангелія. Хтось казав, що «чотири є [символічним] числом людини». Ми не знаємо, чому Бог обрав конкретно це число, проте той факт, що Він надихнув на створення кількох розповідей, вказує на деякі істини:

1. Чотири Євангелія показують, *наскільки важливою* є історія життя Ісуса.

2. Чотири Євангелія підкреслюють потребу *задокументувати істинність* історії Ісуса. Мойсей сказав, що «на слова *двох* свідків або на слова *трьох* свідків відбудеться справа» (5 М. 19:15б; курсив додано). *Чотири* свідки навіть краще.

3. Чотири Євангелія висвітлюють *багатогранну природу* Ісуса. Навряд чи одному авторові вдалося б зробити це якнайкраще.

У Національній галереї в Лондоні є полотно, яке

містить три ракурси портрета Карла I. На одному його голова повернута вправо; на другому—вліво; а по центру—фронтальне зображення його обличчя. Ось історія створення цієї картини: Ван Дейк написав ці зображення для італійського скульптора Берніні, аби допомогти йому якнайкраще відтворити їх у бюсті короля. Поєднуючи отримані зображення, Берніні зумів досягнути «виразної» схожості. Одного зображення для цього було б недостатньо.

Можливо, таку саму мету мають і Євангелія. Кожне з них висвітлює різний аспект земного життя нашого Господа. Разом ми маємо повну картину. Він був Царем, але Він також був Досконалим Слугою. Він був Сином Людським, але ми мусимо пам'ятати, що Він також був Сином Бога.<sup>2</sup>

### **Зіставляючи чотири Євангелія**

Усі чотири Євангелія мають одну й ту саму головну мету—показати Ісуса—але кожне з них було написано під дещо різним кутом зору, очевидно, відповідно до дещо різної читацької аудиторії. Прикладом орієнтації на різну аудиторію можуть слугувати три висвітлення історії навернення Павла в книзі Дій: у Дії 9 цю історію викладено для читачів Луки; в Дії 22 її представлено як частину захисту Павла перед юдеями в Єрусалимі; в Дії 26 вона є частиною проповіді Павла в Кесарії, адресованою, головним чином, царю Агриппі. Саймон Кістенмейкер (Simon Kistemaker) так коментує останні два випадки: «Розповідаючи про ту саму подію [своє навернення], [Павло] мудро вибирає різні слова й наголошує різні аспекти, намагаючись донести Євангеліє до кожної групи слухачів ...».

Щодо чотирьох Євангелій, очевидно, Матвій писав в першу чергу для *євреїв*. Він навів більше ста цитат Старого Заповіту та вживав знайомі юдеям поняття, як от «Син Давидів» (Мт. 1:1). Він зобразив Ісуса як Царя, який прийшов аби встановити Своє царство; слово «царство» з'являється на сторінках його книги п'ятдесят п'ять разів. Він зробив особливий наголос на тому, що Ісус був Месією, та писав про Його вчення, Його царство та Його владу.

---

<sup>2</sup>Генрієтта Міарс (Henrietta C. Mears).

На відміну від Матвія, Марк писав для неєврейської аудиторії. Він вилучив теми, що не містили жодного інтересу для язичників, як от родовід. Коли він згадував про якісь єврейські традиції, то зазвичай додавав пояснення. Багато дослідників вважають, що Марк писав для *римської* аудиторії; інколи він уживав латинські слова там, де інші автори вживали грецькі. Згідно з Климентом Александрійським (бл. 150–215 рр. н.е.), Марк отримав прохання від християн Риму написати про життя Ісуса, як він чув про нього від Петра.<sup>3</sup> Таке враження, що Марка більше цікавило те, що Ісус *робив*, ніж те, чому Він *навчав*. Він зобразив Ісуса як Слугу, який допомагав іншим (Мр. 10:45). Він окремо наголошував на чудах Ісуса, бо через них можна було побачити любов та турботу Господа до людей.

Як і Марк, Лука також писав для неєврейської аудиторії. Проте, якщо розповідь Марка було спрямовано на римлян, Лука писав свою книгу для інтелектуалів, для тих, хто любить вчитися та досліджувати. З цього, на думку багатьох коментаторів, витікає, що Лука писав для *грецької* аудиторії. У його книзі Ісуса представлено як «Сина Людського» (Лк. 19:10) й зроблено наголос на Його бездоганній людяності.

Книга Івана, яку було написано наприкінці першого століття, розставляє акценти по іншому. До того часу виникли хибні поняття щодо природи Ісуса, які викликали у *віруючих* сум'яття. Іван зобразив Ісуса як «Сина Божого» (Ів. 20:31) та підкреслив Його божественність.

Можна сказати, що сьогодні книгу Матвія адресовано тим, хто вивчає Біблію, а книгу Марка—пересічним людям, в тому числі, бізнесменам, тоді як книга Луки знаходить особливий відгук серед дослідників, мислителів, ідеалістів, шукачів істини. З іншого боку, книгу Івана називають «універсальним Євангелієм», яке адресовано всім людям у всі часи.

Також можна сказати, що метою Матвія було показати Ісуса як *обіцяного* Спасителя; Марка—як *могутнього* Спасителя; Луки—як *досконалого* Спасителя; і Івана—як *особистого* Спасителя. Проте, коли ми відзначаємо ці відмінності, ми не повинні втрачати з нашого поля зору те, що вищою метою кожної книги є те ж саме:

---

<sup>3</sup>Климент, *Уривки*, 4.



*привести всіх людей до знання про Ісуса, яке може їх спасти!*

### **Що висвітлюють чотири Євангелія**

Інколи стосовно Євангелій вживають слово «біографія», проте в суворому сенсі ці чотири книги не є біографічними. Радше, вони є «дидактичними повістями». («Дидактичний» походить від грецького кореня, що означає «навчання»). Є декілька причин, чому ці книги не можна вважати справжніми біографіями:

1. Вони не мають на меті висвітлити все Ісусове життя. Про перші тридцять років практично нічого не повідомляється, тоді як більше третини тексту кожної книги присвячено одній єдиній події (смерті Ісуса). Жодна з книг не згадує хоча б будь-яку подію з життя Ісуса між дванадцятьма та тридцятьма роками.

2. Хоча всі повісті в основному тримаються хронологічного підходу—народження, дитинство, хрещення, служіння, смерть та воскресіння—хронологія не завжди є важливою для авторів. Часто вони угруповують події залежно від того, яку істину бажають висвітлити.

3. Жоден з авторів не описує зовнішність Ісуса. Який біограф зневажив би це зробити?

Оскільки всі чотири книги є дидактичними повістями, що не надто переймаються хронологією, завдання синхронізувати чотири розповіді в одну повість («гармонію») не є легким. Проте спроба зробити це може бути дуже корисною.

Синоптичні Євангелія містять практично той самий матеріал, тоді як книга Івана—головним чином, додатковий. Навіть висвітлюючи той самий часовий період, Іван надає іншу інформацію, ніж Матвій, Марк і Лука. У повісті Івана не згадується про народження Ісуса, Його хрещення та спокуси в пустелі, про проповідь на горі, всі Його притчі, преображення, встановлення Господньої вечері, та агонію в Гетсиманському саду—про які розповідається в усіх синоптичних Євангеліях.

Крім смерті, погребіння та воскресіння Ісуса, лише декілька подій згадано в усіх чотирьох повістях. Коли всі чотири книги повідомляють про якусь подію, вона варта того, аби звернути на неї увагу, оскільки ця подія може мати особливе значення.

## Відмінності у чотирьох Євангеліях

Коли хтось починає спробу гармонізувати Євангелія, швидко стає очевидним, що між розповідями про ту саму подію існують відмінності. Як можна їх пояснити? Як вже зазначалося раніше, у книзі Дій Лука дає три варіанти історії про навернення Павла (Дії 9; 22; 26). Джон Стотт (John Stott) пише стосовно цього: «Наше дослідження того, як той самий автор (Лука) розповідає ту саму історію по-іншому, допомагає нам зрозуміти, як три синоптичні євангелісти (Матвій, Марк і Лука) також могли по-різному висвітлити одні й ті самі історії».

У більшості випадків одна книга просто доповнює інші. Розглянемо історію помазання Ісуса в Віфанії. У книзі Матвія (Мт. 26:6–13) Ісус був у Віфанії у домі Симона прокаженого, коли увійшла якась жінка, ім'я якої не згадується, з пляшечкою дорогоцінних пахощів та помазала ними Ісуса, що викликало обурення з боку Ісусових учнів. Книга Марка (Мр. 14:3–9) розповідає практично те саме, проте додає декілька деталей: цими пахощами було чисте нардове миро, жінка не відкрила, а розбила пляшечку, і що пахощі коштували триста динаріїв. («Динарії» — форма множини від «динарій», який дорівнював денному заробітку звичайного робітника). Іван у своєму Євангелії (Ів. 12:1–8) повідомляє про додаткові деталі, серед яких: Ісус був на вечері на Його честь; їжу подавала Марта; почесним гостем також був Лазар; жінкою, яка помазала Ісуса, була Марія, сестра Марти; а тим, хто почав докоряти її за цей вчинок, був Юда Іскаріот. Отже, як бачимо, ці деталі не заперечують одна іншу, а додають до повної картини.

Слід відзначити, що коли очевидці надають додаткові деталі, це не заперечує правдивість їхнього свідчення, а радше підтверджує її. Д-р Генрі Ван Дайк (Henry Van Dyke) сказав:

Якби четверо свідків предстали перед суддею аби засвідчити про якусь конкретну подію, і кожен із них у точності розповів би ту саму історію тими самими словами, суддя, ймовірно, зробив би з цього висновок, що їхні свідчення нічого не варті, оскільки вони змовилися між собою щодо історії, яку їм слід розповідати. Але якщо кожен із них розповів би про те, що бачив саме він, таке свідчення заслуговувало би на довіру. Хіба не це

відбувається, коли ми читаємо чотири Євангелія? Чотири чоловіки розповідають ту саму історію по-своєму.

Утім, у деяких випадках, наведені деталі не просто доповнюють загальну картину, але різняться між собою. Або може бути інший порядок подій, або згадуються інші люди, що були при цьому присутні, або різняться наведені числа. Наприклад, згадаємо історію про те, як Ісус зцілив одного чи більше сліпих поблизу Єрихона. У книзі Матвія (Мт. 20:29–34) Ісус *вийшов* з Єрихону і зцілив *двох* чоловіків. У книзі Луки (Лк. 18:35–43) Ісус *наближався* до Єрихону й згадується лише про *одного* зціленого сліпого чоловіка. Євангеліє від Марка (Мр. 10:46–52) повідомляє про uzдоровлення *одного* сліпого (Вартимея). Як пояснити ці відмінності або подібні до них? Є кілька можливих пояснень:

1. Деякі відмінності в деталях існують тому, що автори по-різному розставляли акценти. У згаданій вище історії Лука виокремив одного сліпого чоловіка, хоча це не виключає того, що там був й інший сліпий, якого також було зцілено.

2. Відмінності в деталях можуть існувати тому, що автори писали не про ту саму, а про схожу подію. Ф. ЛаГард Сміт (F. LaGard Smith) зауважує:

Іноді ... важко визначити, чи дві схожі події дійсно відбувалися двічі, чи була одна така подія, про яку різні автори пишуть у дещо іншому контексті. Це стосується й розповіді про очищення храму та плачу через Єрусалим.

3. Нам може здаватися, що мають місце протиріччя, тому що ми не знаємо всіх обставин якоїсь події. Стосовно наведеного вище прикладу, висувалися припущення, що йшлося про старе місто Єрихон і нове місто Єрихон. Отже, ця подія могла відбуватися, коли Ісус *залишив* одне й *увійшов* до другого. Ті, хто вбачають тут протиріччя, демонструють брак своєї власної обізнаності.

4. Нам може здаватися, що мають місце протиріччя, тому що ми не розуміємо чогось в оригінальному тексті. Упродовж багатьох років скептики стверджували, що Старий Заповіт містить суперечливу інформацію щодо певних платежів: в одному місці повідомляється про одну суму, а в іншому ми маємо інші цифри.

Пізніше археологи з'ясували, що в ті часи існували дві системи оцінювання дорогоцінних металів; очевидно, один автор посилався на одну систему, тоді як інший—на іншу. Час від часу археологи проливають нове світло на тексти.

Упродовж нашого дослідження історії життя Ісуса будуть з'являтися й інші «відмінності» між повістями, а також можливі пояснення їх.

### **Подібності у чотирьох Євангеліях**

Для тих, хто вірять у богонатхненність Писань (2 Тим. 3:16, 17), деяке занепокоєння викликають *відмінності* між Євангеліями. Проте багато дослідників занепокоєні саме через *подібності* між ними, зокрема, між книгами Матвія, Марка та Луки. При цьому вони кажуть про існування «синоптичної проблеми» і довго дискутують щодо того, чому ці три книги настільки схожі між собою, чому автори часом використовують схожі або ті самі слова. Вони питають: «Чи не наслідував один автор іншого?»; «Чи не копіювали ці автори якесь спільне джерело?»

Проте цим ученим мужам не слід так перейматися. Ці подібності є природним наслідком того, що всі ці книги було написано по натхненню від одного спільного Автора, Святого Духа. Як і в часи Старого Заповіту, Боже слово звіщали «мужі, проваджені Духом Святим» (2 Пет. 1:21). Для того, хто вірить у богонатхненність Писань, спільне Авторство усіх чотирьох книг назавжди усуває питання «синоптичної проблеми».

Упродовж цього коментарю ми будемо виходити з того, що Святий Дух надихнув Матвія, Марка, Луку та Івана написати те, що вони написали. Інколи ми згадуватимемо про це прямо, інколи—ні. Кожного разу, коли ви будете читати про те, що «сказав» хтось із авторів Євангелій, слід розуміти, що він сказав це *по натхненню*.

### **Чотири Євангелія заслуговують на повну довіру**

Розповіді Матвія, Марка, Луки та Івана про життя Ісуса вважаються частиною богонатхненого Нового Заповіту з ранніх днів церкви—і *лише* ці чотири увійшли до нього.

За винятком небагатьох речень [в інших книгах Нового Заповіту], достовірні життєписи Ісуса містяться тільки

в цих чотирьох Євангеліях від Матвія, Марка, Луки та Івана, які визнані канонічними з самих ранніх часів історії християнської церкви. Хоча була велика кількість інших Євангелій, що переповідали факти, відсутні у цих відомих чотирьох, ці апокрифічні Євангелія, як їх називали, мають більш пізнє походження й сумнівну достовірність. Вони містять дещо з того, що не повторює інформацію канонічних Євангелій, проте більшою частиною це є або очевидними вигадками, або легендами. Крім того, їхня риторика часто демонструє, що вони були написані аби підтримати погляди якоїсь із сект ...<sup>4</sup>

Коли ми почнемо наше дослідження життя Христа, важливо розуміти, що ми можемо повністю *покладатися* на те, що нам повідомляють ці чотири книги, які нам дав Бог.

Саймон Грінліф (Simon Greenleaf), був одним з найвидатніших американських юристів минулого, який написав одну з найважливіших праць із закону про свідчення, які будь-коли було написано англійською мовою. Впродовж більше ста років його книга *Трактат про закон свідчень* залишалася неперевершеним авторитетом у цій сфері. Її було перевидано шістнадцять разів. Коли він уже був зрілим адвокатом у віці шістдесяти трьох років, за сім років до своєї смерті, Саймон Грінліф видав працю, в якій дослідив свідчення чотирьох євангелістів про Ісуса Христа. Він задіяв ті самі закони, які використовували в судових процесах цивілізованого світу. Він сказав: «Наша професія зобов'язує нас вивчати велику купу брехні, виявляти підробки, проникати під найтовстіші шари вигадок та хитрощів, знаходити та викривати махінації, ретельно зіставляти показання різних свідків, знаходити правду й відокремлювати її від помилок». У цій книзі, яка налічує 543 сторінки, Саймон Грінліф дійшов висновку, що ці Євангелія абсолютно достовірні, а отже ці чотири євангелісти ніяк не

---

<sup>4</sup>Меррілл Тенней (Merrill C. Tenney).

могли брехати щодо Ісуса Христа, бо їхні свідчення істинні.<sup>5</sup>

Книги Матвія, Марка, Луки та Івана є саме тим, чим вони себе називають: істинними розповідями про найвеличніше з усіх життів! Ви можете довірити своє життя—й свою вічність—цим книгам. Павло так сказав про це: «Вірне це слово, і гідне всякого прийняття, що Христос Ісус прийшов у світ спасти грішних» (1 Тим. 1:15а).

## **СВІТ, У ЯКИЙ ПРИЙШОВ ІСУС**

Ранні читачі Євангелій були добре обізнані щодо світу, в який прийшов Ісус, тоді як більшість із нас ні. Б. Дін (B.S. Dean) писав стосовно Палестини часів Христа, що природа була такою ж, «як і в ті часи, коли Авраам уперше розбив свого намету у Сихемі», проте «все інше змінилося». Період, упродовж якого відбулася більшість цих змін, був роками між написаннями Старого і Нового Заповітів.

### **Період між Заповітами**

Зміни, які відбулися з часів Старого Заповіту, були такі: синагога стала ключовою силою в релігійному житті. Секти, як от фарисеї та садукеї, користувалися великим впливом. Країною правив Рим. Як все це сталося?

Коли завершилося написання Старого Заповіту, багато євреїв шойно повернулися до Ханаану<sup>6</sup> з вавилонського полону й були під владою персів. Остання записана історична книга Старого Заповіту була книга Неемії; останньою пророцькою книгою була книга пророка Малахії. Юдеї шукали Божого Месію й вісника, який приготує для Нього шлях. Пророк Малахія написав:

«Ось, Я посилаю Свого Ангола, і він перед обличчям Моїм приготує дорогу. І нагло прибуде до храму Свого Господь, Якого шукаєте ви, і Ангол заповіту, Якого жадаєте. Ось іде Він, говорить Господь Саваот» (Мал. 3:1; див. також 4:5, 6).

---

<sup>5</sup>Джон Філліпс (John Phillips).

<sup>6</sup>Інші юдеї не повернулись, а залишилися в тих країнах, куди їх розпоршило. Їх стали називати «розсіянням» (Ів. 7:35; див. Як. 1:1) чи «діаспорою».

## *Тиша*

Від Малахії й до подій у Євангельських оповістях проминуло маже чотириста років мовчання пророків. Останню книгу Старого Заповіту було написано близько 430–425 рр. до н.е. Перші події, про які повідомляється в Євангеліях—стосовно народження Івана Хрестителя—відбулися близько 5 р. до н.е. Отже, перед нами перерва трохи більша за чотириста років. У цей час між двома Заповітами Бог не посилав натхнених пророків. Ізраїльтяни керувалися книгами Закону і Пророків (Мт. 11:13; Лк. 16:16; див. також Лк. 24:44).

Чому Бог допустив перерву у декілька століть, перш ніж послав Свого Сина? Ф. ЛаГард Сміт висунув декілька припущень, з яких ми наводимо три: (1) можливо, Бог бажав драматично виокремити найважливішу подію в історії людства. До того часу, як прийшов Ісус, очікування досягло свого критичного рівня. (2) Можливо, Бог хотів аби виповнення месіанських пророцтв відбувалося найбільш вражаючим чином. Довга перерва мала гарантувати, що це виповнення не було вигаданим. (3) Можливо, Бог чекав, поки релігійна та політична ситуація буде найбільш сприятливою для приходу Месії. Павло писав: «Як настало ж виповнення часу, Бог послав Свого Сина» (Гал. 4:4а). В УБТ<sup>7</sup> у цьому вірші написано: «Коли ж прийшла повнота часу, Бог послав Свого Сина».

## *Джерела*

Той факт, що в період між двома Заповітами пророки мовчали, не означає, що нам нічого не відомо про роки, що сформували світ Ісуса. Ми маємо декілька джерел інформації.

1. *Апокрифічні писання*. «Апокриф»—це назва чотирнадцяти книг, що містять деякі версії Біблії, й які було написано між Старим та Новим Заповітами. Слово «апокриф» означає «прихований» або «скритий». Самі юдеї не вважали ці книги натхненними. Вони не входили до «канону» Старого Заповіту (зібрання книг Старого Заповіту, які визнано богонатхненними). Не вважали їх натхненними і Ісус та Його апостоли. Ісус та Його апостоли часто

---

<sup>7</sup>У цьому дослідженні ми використовуємо український переклад Біблії Івана Огієнка (скорочено УБО) як основний, і український переклад Біблії професора Р. Туркonia (скорочено УБТ) як додатковий.

цитували із Старого Заповіту, але ніколи з апокрифів. Декілька з цих книг містять забобонні вірування персів та інших язичницьких народів. Тим не менш, у цілому ці книги допомагають зрозуміти історію та звичаї євреїв. Особливо корисною є перша книга Макавеїв, в якій повідомляється про історію євреїв між 175—132 рр. до н.е.

2. *Праці Йосипа Флавія*. Йосип Флавій був юдейським істориком, що народився близько 37 р. н.е. Він вижив після облоги та руйнування Єрусалиму Титом та написав дві важливі праці: *Юдейські старожитності* (історія юдеїв від створення світу) та *Юдейські війни* (історія юдеїв від 170 р. до н.е. і до його часів). Йосип також написав дві праці, що містять для нас менший інтерес: *Проти Апіона* та *Автобіографію*. Деякі з наведених Йосипом «фактів» викликають сумніви, хоча в цілому його праці залишаються головним джерелом інформації.

3. *Численні грецькі та римські свідоцтва*. Деякі з них будуть згадані пізніше.

4. *Археологічні знахідки*. Знахідки в Палестині та інших місцях іноді проливають світло на історію та спосіб життя євреїв.

5. *Писання*. Деякі відомості про цей період можна почерпнути з самих Євангелій.

## **Чотири імперії**

Упродовж чотирьохсот чи близького того років між Заповітами Бог не переставав керувати справами людей для досягнення Своїх цілей. Політичні рамки цих часів окреслені в книзі пророка Даниїла 2, у ві сні вавилонського царя Навуходоносора.

... аж ось один великий бовван,—бовван цей величезний, а блиск його дуже сильний ... а вигляд його був страшний. Цей бовван такий: голова його—з чистого золота, груди його та рамена його—зі срібла, нутро його та стегно його—з міді, голінки його—з заліза, ноги його частиною з заліза, частиною з глини (Дан. 2:31–33).

Даниїл повідомив царю Навуходоносору (правителю Вавилонського царства), що уособлювала собою голова із золота (Дан. 2:37, 38), після чого пророк сказав:



А по тобі постане інше царство, нижче від тебе, і царство третє, інше, що з міді, яке буде панувати над усією землею. А царство четверте буде сильне, як залізо, бо залізо товче і розбиває все, так і воно стовче і розіб'є, як залізо, що все розбиває (Дан. 2:39, 40).

З Писань та історії ми знаємо, що цими чотирма царствами з книги Даниїла були (1) Вавилонська імперія, (2) Медо-Перська імперія, (3) Грецька імперія та (4) Римська імперія. У цьому пророцькому сні були й інші деталі, такі як внутрішня слабкість Римської імперії. Для нас більш важливим у цьому пророцтві є обітниця Бога встановити Своє царство (Дан. 2:44)—обітниця, яка вповнилася, коли з'явилася церква.

Перш ніж було завершено Старий Заповіт, перша імперія (Вавилон) пала, а друга (Медо-Персія) набула сили (див. Дан. 5:28, 30, 31; 6:8, 12, 15, 28; 8:20; 10:1; 11:1; Езд. 1:1–4; Ест. 1:19). Нашу увагу проте спрямовано на події в часи другого, третього та четвертого царств.

#### *Медо-Перський період (539–333 рр. до н.е.)*

Мідяни та перси об'єднали свої сили аби завоювати світ, отже, Медо-Перський період можна розглядати як час, коли Медо-Перська імперія була у розквіті своєї могутності. З іншого боку, Персія домінувала в цьому союзі, тому часто кажуть про Персидську імперію чи про персидське панування. Дати різних періодів дещо різняться на кілька років залежно від авторів, що їх надають. До того ж, вони обмежені часом цього пануванням над Палестиною.

Коли завершилося написання Старого Заповіту, Ханаан був під контролем Персії. В цілому це був період доволі толерантного ставлення до євреїв. Перси дозволяли аби єврейським народом правив первосвященик—який мав звітувати найближчому персидському губернаторові.

Для цього періоду характерно зростання напруженості між євреями, які повернулися з полону, та етнічно неоднорідними мешканцями Ханаану (див. Езд. 4:4; Неем. 4:1–8). Ці мешканці головним чином жили на півночі Юдеї, в області, що називалася Самарією (див. Езд. 4:10, 17; Неем. 4:2), а самих їх називали

«самарянами». У другій книзі царів 17:24–33 повідомляється про те, як самаряни поєднали поклоніння Єгові з поклонінням язичницьким богам. У вірші 33 написано: «Вони боялися Господа, і богам своїм служили ...». Коли прийшов Ісус, самаряни займали центральну частину країни (Ів. 4:3, 4). Напружені стосунки між євреями та самарянами стали тлом для багатьох подій у житті Ісуса (Лк. 10:33; 17:16; Ів. 4:9).

### *Грецький період (333–165 рр. до н.е.)*

Грецький період також відомий під назвою «Македонський період», оскільки Александр Великий був із Македонії. У книзі Даниїла 8:21 ужито слово «Греція», яким ми й будемо користуватися в цьому дослідженні.

1. *Александр Великий (333–323 рр. до н.е.)*. У 336 р. до н.е. двадцяти однорічний Александр Великий очолив грецьке військо. Упродовж кількох наступних років він підкорив світ. Під час цих війн він знищив місто Тир, виповнивши пророцтво проти цього міста в книзі Єзекіїля 26 і 28. Завдяки його впливу грецька культура поширилася світом. Він заснував місто Александрію на Нілі, яке стало центром грецького впливу. Для християн особливе значення має той факт, що грецька мова стала універсальною мовою спілкування давнього світу. Новий Заповіт написано грецьким *койне* (загальним)—діалектом, яким на відміну від класичної грецької мови розмовляли звичайні люди.

Александр установив свій контроль над Єрусалимом близько 333 р. до н.е. Йосип Флавій повідомляє, що первосвященик вийшов за стіни міста аби привітати цього завойовника. Александр надав євреям особливі привілеї. Він використовував їх як колоністів, заохочуючи селитися у віддалених областях його імперії.

У цей період серед євреїв сформувався окремий клас книжників. Про книжників ми ще поговоримо пізніше.

Смерть Александра у 323 р. до н.е. викликала двадцятирічну боротьбу за владу. Зрештою його царство розділилося на чотири частини: Грецію, Азію, Єгипет та Сирію. Про цей розподіл царства Александра Великого було провіщено у Даниїла 8:8, 21, 22. Із них нас цікавлять два: Єгипет та Сирія. Птоломеї контролювали Єгипет, а Селевкіді—Сирію. Династія Птоломеїв була започаткована Птоломеем, колишнім генералом Александра, якому після

розподілу імперії дістався Єгипет. А династія Селевкідів— відповідно генералом Селевком, який захопив Сирію.

2. *Птоломеї (323–198 рр. до н.е.)*. Розташована між Єгиптом і Сирією, Палестина стала заручником у боротьбі між цими двома державами. Коли єгипетські війська прямували до Сирії, вони захоплювали Палестину, просуваючись на північ. Коли сирійські війська вирушали до Єгипту, вони намагалися захопити Палестину або наступаючи, або відходячи.

Упродовж наступних століть євреї кілька разів опинилися під контролем Сирії, але більшу частину цього періоду вони були під владою Єгипту. Птоломеї I захопив Єрусалим і забрав із собою велику кількість юдеїв допомогти в колонізації Александрії. Він надав їм повне громадянство і підтримував юдейських учених.

Для єврейського народу час правління Птоломеїв був великою мірою мирним періодом. Значним досягненням перекладацької науки в Єгипті стала Септуагінта. Птоломеї II доручив перекласти грецькою Священні Писання юдеїв для великої Александрійської бібліотеки. Цей переклад було завершено близько 285 р. до н.е. За переданнями, над ним працювало сімдесят єврейських учених— звідси назва «Септуагінта», що означає «сімдесят». Багато цитат із Старого Заповіту, що їх наводять автори Нового Заповіту, узяті з Септуагінти.

Боротьба між Єгиптом та Сирією тривала упродовж усього цього періоду. Нарешті, близько 198 р. до н.е. Палестина опинилася під владою Сирії.

3. *Селевкίδи (198–165 рр. до н.е.)*. Аби полегшити управління Палестиною, Селевкίδи поділили її територію на п'ять провінцій: Юдея, Самарія, Галілея, Перей та Трахоніт. Пізніше ми поговоримо про цей та інші розподіли.

Період сирійського правління був найтемнішим в історії юдаїзму. Головним лиходієм був Антіох IV Єпіфан. Ф. ЛаГард Сміт назвав його «одним з найжорстокіших людей, які будь-коли були при владі». Загально визнано, що декілька пророцтв із книги Даниїла стосуються тиранічного правління Антіоха Єпіфана (напр. Дан. 8:9–11). Єпіфан (175–165 рр. до н.е.) ненавидів євреїв і намагався перетворити їх на греків. Він побудував храм Юпітеру в Єрусалимі й намагався знищити юдейську релігію. Він закрив єврейський храм, об'явив обрізання незаконним, й пригрозив

смертю всім, хто практикували юдаїзм. Він продав у рабство тисячі євреїв і ще більше тисяч убив. Він забрав скарби з храму та приніс на його вівтарі в жертву свиню. Після цього він велів насипати попіл у ємність із водою й розбризкати «свинячу воду» по всьому храмові. Оскільки свиня була для євреїв нечистою твариною (3 М. 11:3, 7), цей вчинок осквернив священну споруду.

### *Період незалежності (165–63 рр. до н.е.)*

Звірства Антіоха Єпіфана призвели до повстання юдеїв, яке очолив літній священник Маттафія. У Маттафії було п'ять відважних та войовничих синів, один з яких—Юда—став лідером цього повстання. Цей Юда був відомий як «Юда молот». «Молот» грецькою звучить як «Макавей», отже цей період юдейської історії іноді називають Макавейським. Також він відомий під назвою Асмонейський (чи Хасмонейський) період (від імені Хасмоней, родоначальника Маттафії). Юда Макавей відвоював Єрусалим у 165 р. до н.е. Храм був очищений й наново освячений для Єгови. Так виникло свято Відновлення (див. Ів. 10:22).

Війна з Сирією тривала з 163 по 143 рр. до н.е. Нарешті, євреї відвоювали свою незалежність. У 135 р. до н.е. Йоханан Гіркан започаткував єврейську царську династію.

У цей період з'явилися юдейські секти, в тому числі фарисеї та садукеї. Також у цей період посада первосвященника стала більш політичною, ніж релігійною. Священиків стали назначати ті, хто були при владі. Мойсей заповідав, аби первосвященника обирали з нащадків Аарона (див. 2 М. 29:9; 4 М. 25:10–13), зазвичай старшого з синів. Очевидно, що настанови Мойсея або забули, або просто ігнорували.

Останні роки цього періоду були роками громадянської війни. Між різними нащадками Йоханана Гіркана точилася боротьба за престол. Були заколоти та зустрічні заколоти, політичні вбивства. Нарешті одна з сторін звернулася за підтримкою до держави, що набирала силу—Риму. Залучати Рим до розв'язання внутрішніх суперечок євреїв було те саме, якби курчата запросили лиса до курятника розсудити їх. Тому невдовзі юдеї втратили свою незалежність.

*Римський період (63 р. до н.е.—70 р. н.е.)*

Помпей Великий захопив Єрусалим у 63 р. до н.е. У той час у Римі правив Тріумвірат, до якого входили Помпей і Юлій Цезар. Із часом уся влада перейшла до Юлія Цезаря. При житті Ісуса були наступні римські правителі: Август (Октавіан) Цезар (27 р. до н.е.—14 р. н.е.) (Лк. 2:1) і Тиберій Цезар (14–37 рр. н.е.) (Лк. 3:1).

Палестиною правили підвладні Риму правителі. Спочатку правителем Юдеї був Антипатр. Його змінив його син Ірод Великий, який був царем Юдеї у 37–3 рр. до н.е. (Лк. 1:5). Ірод був обдарованим правителем, але його моральні вади були більшими за його талант правителя. Він викликав ненависть юдеїв, запровадивши в Єрусалимі перегони на колісницях та інші грецькі традиції. Намагаючись завоювати симпатії євреїв, він почав перебудову храму (див. Ів. 2:20), який був практично зруйнований Єліфаном. Цей Ірод здобув злу славу, коли наказав убити немовлят, аби знищити Ісуса (Мт. 2:1–18).

Після смерті Ірода Великого (Мт. 2:19) країна опинилася під владою тетрархів («правління чотирьох»): (1) Сина Ірода по імена Архелай було поставлено над Юдеєю та Самарією (Мт. 2:22). Його було відсторонено від посади в 6 р. н.е. й замінено на ряд губернаторів. (Пилат був шостим губернатором [Лк. 3:1]). (2) Другий син, Ірод Антипа (інколи в Новому Заповіті його названо просто «Ірод», а інколи «Ірод, тетрарх»), став тетрархом Галілеї та Перею (Лк. 3:1; див. Мт. 14:1). Він найбільш відомий з Іродів, оскільки правив під час особистого служіння Ісуса. (3) Третій син, Пилип, був «тетрархом Ітуреї і землі Трахонітської» (Лк. 3:1; див. Мт. 14:3)—території, яку інколи називали землею Башанською. «Башан» часто згадується у Старому Заповіті (Єг. 22:7; 1 Хр. 6:71; Іс. 33:9), але не в Новому Заповіті. Область навколо Ітуреї та Трахоніта майже збігається з територією давнього Башану. (4) Четверту область, Авілін, було віддано Лісанію (Лк. 3:1), який не належав до роду Іродів. Авілін не був підвладний Іродові Великому.

Римляни зробили для євреїв ряд поступок. Вони не підлягали військовій службі. Їх не можна було кликати до суду в суботу. Їм було дозволено випускати мідні монети, на якій був тільки напис і жодного зображення. Монети з зображенням Кесаря (Цезаря) (Мт. 22:20) були в обороті, але юдеї не користувалися «проклятими монетами», хіба що для плати податків Риму. Римським солдатам

було навіть заборонено носити знамена із образами своєї землі.

Для християн велике значення має те, як Римський період сприяв приходу Христа. Серед найбільш сприятливих чинників були: встановлення *Pax Romana* (Римський мир), поширення універсальної мови (грецька), будівництво широкої мережі доріг, які уможливлювали пересування та комунікацію по всіх теренах імперії.

### **Палестинська земля**

У Старому Заповіті земля, в якій пізніше народився Ісус, називалася «Ханаан» (1 М. 12:5; 2 М. 6:4; Єг. 14:1). До часів Нового Заповіту вона вже була відома як «Палестина»—хоча такої назви в Новому Заповіті немає. У Старому Заповіті, у книзі пророка Йоїла 3:4 (УБО) ця земля названа «филистимською».

Назва «Палестина» походить від филистимлян, народу, що мешкав на південному узбережжі Ханаану (див. Соф. 2:5). Макавеї воювали проти филистимлян, проте у Новому Заповіті филистимляни не згадуються. Дехто вважає, що їх було поглинуто євреями.

Гарна біблійна мапа допоможе наочно побачити пересування Ісуса (див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку). Євангелія повідомляють про 150 подій у житті Христа; сто чи близького того з них прив'язані до конкретних географічних локацій.

Існував популярний вислів щодо довжини Палестинської землі: «Від Дана аж до Беер-Шеви» (Суд. 20:1; див. 1 Сам. 3:20; 1 Цар. 4:25). Відстань від Дана на півночі до Беер-Шеви на півдні складала близько 240 км. Уся територія складала від 16 000 до 19 000 км<sup>2</sup>. Для порівняння, сорок із п'ятдесяти американських штатів більші за неї.

У житті Христа значну роль відіграли три провінції, всі на захід від ріки Йордан. (1) *Юдея*. У провінції Юдея переважно мешкали юдеї. Вони пишалися своєю правовірністю. Ісус часто навідувався в Юдею—особливо під час свят. (2) *Самарія*. У Самарії мешкав етнічно гібридний народ, відомий як «самаряни». Інколи Ісус проходив Самарією, коли йшов на північ чи на південь. (3) *Галілея*. Населення Галілеї представляло собою суміш євреїв та язичників (див. Мт. 4:15). Юдеї вважали її відсталою. Більшу частину Свого життя Ісус провів у Галілеї.

Є й інші області, які також були важливими у житті Христа.

Кілька разів Ісус перетинав Галілейське море аби дістатися його східного узбережжя, яке часто називали «землею Башанською». Південну частину цієї області називали «Десятимістям», що буквально означає «десять міст» (Мт. 4:25; Мр. 5:20; 7:31). Там було більше, ніж десять міст, але, очевидно, саме десять із них вважалися головними.

Ближче до кінця Свого служіння Ісус кілька разів залишав Галілею. Одного разу Він пішов на захід у землі навколо фінікійських міст Тиру і Сидону (Мт. 15:21). Він здійснив декілька подорожей на схід від Йордану. Йосип Флавій називає цю область «Переєм», проте в Новому Заповіті вона відома під назвою «за Йорданом» чи «Зайордання» (Мт. 4:25; 19:1; Мр. 10:1; Ів. 10:40).

### **Інші змінення**

Останні часи Старого Заповіту та роки між Заповідями також відомі й іншими змінами, яких зазнав юдейський світ.

#### *Змінення у назві*

Наприкінці Старого Заповіту Божий народ уже називали «юдеями» (Езд. 4:12; 5:1). Ця назва походила від південного царства Юдеї: більшість тих, хто повернулися з вавилонського полону, були нащадками мешканців цієї землі (тобто з племені Юди). До початку часів Нового Заповіту слово «юдеї» вживалося як назва для всього цього народу (Мт. 2:2; Ів. 1:19).

Інколи їх, як і раніше, називали «ізраїльтянами» (див. Ів. 1:47; 2 Кор. 11:22), себто нащадками Ізраїлю. Також подекуди їх називали «євреями» (Дії 6:1; 2 Кор. 11:22) через їхню традиційну мову: гебрейську (іврит).

#### *Зміни в мові*

Після повернення з вавилонського полону арамейська мова поступово витіснила гебрейську, і стала мовою спілкування юдеїв. Арамейська, мова Сирії, була подібна до гебрейської— як італійська подібна до латинської мови. Єврейські хлопчики все ще вивчали гебрейську в школі, як сучасні італійські школярі вивчають латинську.

Універсальною мовою спілкування в часи Ісуса була грецька, тоді як латинська була офіційною мовою римського уряду. Коли

Ісуса розіп'яли, над Його головою була табличка з написом трьома мовами: гебрійською, латинською та грецькою (Ів. 19:20).

### *Зміни діяльності*

До полону юдеї були переважно землеробами та скотарями. Позбавлені свого майна під час полону вони виявили здібності до торгівлі. До часів Ісуса єврейські комерсанти були розпорошені по всьому світові.

### *Зміни в поклонінні*

Як і раніше, Єрусалимський *храм* був важливим для юдеїв. Храм, який побудував після повернення з вавилонського полону Зоровавель, зазнав значної руйнації при Єпіфані. Ірод Великий почав перебудову храму (див. Ів. 2:20) десь за шістнадцять років до народження Ісуса; цей проект ще тривав і під час Ісусова служіння. Його було завершено тільки наприкінці 60-х рр. н.е. незадовго до його знищення в 70 р. н.е. римським військом. (Деякі дослідники вважають, що будівничі роботи тривали навіть тоді).

Віряни, що мешкали в Палестині, кілька разів на рік приходили до Єрусалиму на свята (див. «Юдейські свята» в додатку). За винятком свята Сурм та свята Пурим, всі ці свята згадуються в Новому Заповіті. Богобоязні юдеї з інших країн також час від часу здійснювали нелегку подорож до Єрусалиму (Дії 2:5–11).

Утім на початок часів Христа ядром релігійного життя євреїв уже стала *синагога*. У Старому Заповіті про синагогу не згадується, проте в Новому вона відіграє провідну роль (Мт. 12:9; 13:54). Ймовірно, синагога виникла, коли юдеї були в полоні й не мали можливості піти до Єрусалиму на свята, як то було заповідано. Для заснування синагоги було достатньо всього десяти чоловіків-юдеїв. Назва «синагога» насправді стосується не будівлі, а зібрання людей. Тим не менш, це слово часто вживається в Новому Заповіті в контексті будівлі, в якій збиралися віряни (Лк. 7:5). В Єрусалимі й світі існувало сотні синагог. Суботні служби в синагозі були прості—вони склалися з пісень, молитов, читання й вивчення Писань. До більшості синагог були прикріплені школи, які мусили відвідувати єврейські хлопчики відповідної місцевості.



### *Зміни в релігійному лідерстві*

У Старому Заповіті визнаними релігійними лідерами були *священики*. Інколи їхню місію виконували пророки, яких посилав Бог. Досліджуючи життя Христа, ми все ще будемо зустрічати священиків та їхніх помічників левітів (Лк. 10:31, 32), а також первосвященика (Ів. 18:15). Слід відзначити той важливий факт, що за часи Ісусового служіння в юдаїзмі було по суті *два* первосвященики (див. Лк. 3:2). Первосвященика Анну було усунуто від первосвященства римським губернатором, проте він мав достатньо впливу аби на його посаду назначили його зятя Кайяфу (Ів. 18:13; Мт. 26:3, 57; Ів. 11:49; 18:24). В очах більшості юдеїв істинним первосвящеником залишався Анна (див. Дії 4:6).

До часів Нового Заповіту крім священників з'явилися й інші лідери. По-перше, *рабини* (Мт. 23:7, 8), які були вчителями в синагогах та школах при синагогах. «Рабин» (רַבִּי) є транслітерацією єврейського слова, що означає «мій пан». Воно також означало «вчитель» (див. Ів. 20:16; «раббуні» є варіантом «рабин»). Учні Ісуса називали Його «Учителем» («Равві»), виказуючи тим свою повагу до Нього (Мт. 26:25; Мр. 9:5; Ів. 3:2). Рабини великою мірою замінили священників як релігійних авторитетів. Для багатьох тлумачення Закону рабинами мало таку ж силу, як і сам Закон. Ці тлумачення були згодом зібрані в одну книгу, нині відому як *Талмуд*.

Крім них, були *книжники* (Мт. 2:4; 5:20; 7:29; 9:3). Грецьке слово, перекладене як «книжник» (γραμματέυς, *грамматеус*), буквально означало «писар». Спочатку обов'язком книжників було записувати важливі події. У 2 Сам. 8:17 це слово перекладено як «писар». До початку часів Нового Заповіту книжники відповідали за копіювання Старого Заповіту. Їх вважали авторитетними знавцями Закону й інколи називали «законниками» (Лк. 7:30; 11:45, 46, 52). Інколи їх також називали «законовчителями» (Лк. 2:46; 5:17). Проте вони були спеціалістами не з цивільного права, а з релігійного закону. Багато книжників були фарисеями.

Також слід згадати *синадріон*. Синадріон був «Верховним судом» юдеїв. Слово «синадріон» є транслітерацією грецького συνέδριον (*синадріон*). В англійських версіях Біблії KJV і NASB його передано як «рада», тоді як в УБО та УБТ його послідовно перекладено як «синадріон» (Мт. 26:59; Мр. 15:43; Лк. 22:66). Перший в історії синадріон виник близько 200 р. до н.е. як

орган, відповідальний за внутрішні справи єврейського народу. Традиційно синедріон складався з сімдесяти членів—і на додачу до них первосвященик як головуючий. Більшість членів синедріону були садукееями, проте фарисейська меншість мала сильний вплив.

Для всіх згаданих вище юдеїв було важливо зберігати статус кво, тобто залишатися при тих владних позиціях, які склалися на той час. Отже, вони стали найзлішими ворогами Ісуса.

### **Підйом сектантства**

Тема єврейських сект у часи Ісуса настільки важлива, що заслуговує на окремий розділ. Більшість цих сект були спричинені рівною мірою політичними, культурними та релігійними чинниками.

#### *Фарисеї*

Слово «фарисей» походить від гебрейського дієслова із значенням «відокремлювати» (פָּרַשׁוּם, *перушим*). Деякі дослідники вважають, що ця секта виникла у часи панування Селевкідів як відповідь на тиск аби примусити євреїв прийняти грецьку культуру. Спочатку фарисеї поєднували патріотизм із релігійною відданістю. На часи Ісуса вони перетворилися на секту самоправедності та формалізму (Мт. 23:1–36). Вони були не численні, але користувалися популярністю серед народу, а отже мали чималий вплив. При вирішенні всіх практичних питань вони вважали ненагнненні «передання старших» (Мр. 7:3) такими ж авторитетними, як і сам Закон. Коли Ісус проігнорував ці передання (Мт. 15:1–14), фарисеї стали Його найлютішими ворогами.

#### *Садукееї*

Назва «садукееї», можливо, походить від імені Садок, першого первосвященика при Соломоні (1 Цар. 1:32, 34, 38, 45; див. Єз. 40:46; 44:15). Кожен первосвященик з часів Ірода Великого й до загибелі Єрусалиму був садукееєм. Це була група заможних аристократів, багато з яких були священиками. Деякі коментатори вважають, що садукееї з'явилися на релігійно-політичній сцені приблизно в одні часи з фарисеями. Осць вони *прийняли* грецьку культуру. Оскільки вони не гребували співпрацювати з будь-ким, хто був при владі, вони стали політичною силою. Через те, що

вони прийняли грецьку філософію, вони заперечували поняття воскресіння та життя після смерті (Мр. 12:18; Дії 23:6–8). Вони зненавиділи Ісуса, вбачаючи у Ньому загрозу своїй владі.

### *Інші секти*

Євангелія також згадують і інші секти. Однією з них були іродіяни (Мт. 22:16; Мр. 3:6; 12:13; див. Мр. 8:15), політично активна група, метою якої було зробити Ірода правителем усієї Палестини.

Зелоти представляли собою угруповання єврейських повстанців, які прагнули звільнитися від влади Риму збройним шляхом. Одних із них, Симон, став апостолом (Мт. 10:4; Мр. 3:18; Лк. 6:15).

З історії нам відомо про існування ще однієї релігійної групи: есеїв. Це були релігійні екстремісти, які відокремилися від решти суспільства. (Можливо, вони спочатку були фарисеями, але потім відкололися від них). Дехто вважає, що Кумранська громада (звідки відомі «сувої Мертвого моря») була есейською. Хоча назви «есеї» в Біблії немає, дехто припускає, що Іван Хреститель був або есеєм, або запозичив у них своє вчення та практику. Проте на користь цього припущення немає жодних свідчень. Новий Заповіт вчить, що Івана Хрестителя послав Бог із Своїм посланням (Ів. 1:6; Лк. 3:2). До того ж, зіставлення вчення та практик есеїв та Івана свідчить про велику кількість відмінностей між ними.

### **Месіанські сподівання**

Як уже зазначалося вище, євреї з нетерпінням очікували на прихід Божого Месії. «Месія» походить від гебрейського слова (מָשִׁיחַ, *машиах*), що означає «помазаний». Його грецький еквівалент—«Христос» (Χριστός, *Христос*; Ів. 1:41). Ритуал помазання вживали, коли назначали священників (2 М. 28:41; 29:7) та інших; проте, коли єврей чув фразу «Божий помазанець», він думав про *царя* (див. 1 Сам. 10:1; 24:6; Пс. 2:2, 6).

До того часу, коли нарешті прийшов Ісус, очікування на Месію досягло свого найвищого рівня. Це можна побачити у бурхливій реакції праведника Семена та пророчиці Анни, які привітали немовля Ісуса в храмі (Лк. 2:25–38). Семен чекав на «Христа Господнього» (Лк. 2:26). Анна розповідала про Ісуса «всім, хто

визволення Єрусалиму чекав» (Лк. 2:38). Коли Іван Хреститель почав своє служіння, «усі люди чекали, і в серцях своїх думали всі про Івана, чи то він не Христос» (Лк. 3:15). Навіть самаряни вважали, що «прийде Месія, що зветься Христос» (Ів. 4:25). Про Йосипа з Ариматеї написано, що він «сподівався Божого Царства» (Лк. 23:51). У цілому про настрої народу свідчить їх намір коронувати Ісуса як царя (Ів. 6:15) й радісне хвилювання під час Його Славного в'їзду в Єрусалим (Ів. 12:13).

Очевидно, прихід Месії був популярною темою для розмов. Було відомо про деталі Його життя: Він мав бути нащадком Давида (Мт. 22:42); Він мав народитися у Віфлеємі (Мт. 2:5, 6; Ів. 7:42). Також у зв'язку з приходом Месії було багато розмов про Його провісника чи предтечу (див. Ів. 1:21; Мт. 16:14). Час від часу з'являлися фальшиві Месії, роздмухуючи сподівання народу. Ісус казав Своїм учням, що таке буде траплятися після Його відходу (Мт. 24:5, 23, 24), але більшість дослідників вважає, що подібне траплялося й до Його народження. У Дії 5:36, 37 згадуються двоє з таких самозванців.

З огляду на всі ці сподівання, можливо, буде важко зрозуміти слова апостола Івана: «До своїх Він [Ісус] прийшов, та свої Його не прийняли» (Ів. 1:11; УБТ). Неприйняття Ісуса як юдеями в цілому, так і юдейськими начальниками, є важливою темою в Новому Заповіті (Мт. 21:42; Мр. 12:10; Лк. 17:25; Дії 4:11; 1 Пет. 2:4, 7). Чому Ісуса не прийняли як свого довгоочікуваного Месію?

Ісуса не прийняли головним чином через те, що Він не вписувався в той образ Месії, який створили для себе юдеї. Старий Заповіт учив, що Месія має бути Царем, якого послав Бог (Іс. 9:6, 7), з царського роду Давида (Пс. 88[89]:3, 4). І хоча Старий Заповіт *також* вчив, що Месія буде Слугою, який *постраждає* (Пс. 21[22]:1–21; Іс. 53:1–12), пророцтва такого роду просто ігнорували або відкидали. В уявленні євреїв було те, що їм потрібен сильний політичний та військовий лідер, який розіб'є римлян та відновить Ізраїльське царство, яким воно було за часів Давида і Соломона. Той Христос, який сказав: «Мое Царство не із світу цього» (Ів. 18:36а) для цього не годився. Ісус був «круглим кілком», що ніяк не відповідав «квадратному отвору», який створив Його народ для Месії.

Завершуючи розмову про світ, у який прийшов Ісус, нагадаємо

пророцтво про Месію, згідно з яким Він виросте, «мов корінь з сухої землі» (Іс. 53:2). Бог все приготував для Його приходу (Гал. 4:4), проте серця людей усе ще були кам'яні, мов суха земля. Ось серед такого непривітного оточення й з'явився Христос. Але попри все релігія Ісуса врешті решт проросте та пошириться всім світом.



# ПЛАН ЧАСТИНИ 1

<b>I. ПЕРІОД ЖИТТЯ ХРИСТА ДО ЙОГО СЛУЖІННЯ.</b>	<b>33</b>
А. Передмова та посвята Луки (Лк. 1:1–4).	35
Б. Передмова Івана (Ів. 1:1–18).	36
В. Родоводи Ісуса (Мт. 1:1–17; Лк. 3:23–38).	39
1. Родовід у книзі Матвія (Мт. 1:1–17).	39
2. Родовід у книзі Луки (Лк. 3:23–38).	41
Г. Сповідання (Лк. 1:5–38).	43
1. Ангел сповіщає Захарія про народження Івана Хрестителя (Лк. 1:5–25).	45
2. Ангел сповіщає Марію про народження Ісуса (Лк. 1:26–38).	45
Ґ. Марія (вагітна Ісусова матір) відвідує Єлисавету (вагітну матір Івана Хрестителя) (Лк. 1:39–56).	57
Д. Народження та раннє життя Івана Хрестителя (Лк. 1:57–80).	58
Е. Сповідання Йосипа про народження Ісуса (Мт. 1:18–25).	60
Є. Народження Ісуса (Лк. 2:1–7).	63
Ж. Пастухам сповіщено про народження Ісуса (Лк. 2:8–20).	64
3. Обрізання Ісуса та надання Йому імені; храмова служба (Лк. 2:21–39).	66
И. До Ісуса приходять волхви зі сходу («мудреці») (Мт. 2:1–12).	68
І. Втеча до Єгипту та вбивство хлопчиків-немовлят у Віфлеємі (Мт. 2:13–18).	78

Ї. Дитя Ісус прибуває з Єгипту до Назарету (Мт. 2:19–23; див. Лк. 2:39б).	80
Й. Життя Ісуса в Назареті; відвідування Єрусалима, коли Йому було дванадцять років (Лк. 2:40–52).	81
<b>II. ПОЧАТОК СЛУЖІННЯ ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ.</b>	<b>85</b>
А. Служіння Івана (Мт. 3:1–6; Мр. 1:1–6; Лк. 3:1–6).	87
Б. Учення Івана (Мт. 3:7–12; Мр. 1:7, 8; Лк. 3:7–18).	90
<b>III. ПОЧАТОК СЛУЖІННЯ ІСУСА.</b>	<b>95</b>
А. Іван хрестить Ісуса в річці Йордан (Мт. 3:13–17; Мр. 1:9–11; Лк. 3:21, 22; Ів. 1:31–34).	97
Б. Випробовування Ісуса в пустелі (Мт. 4:1–11; Мр. 1:12, 13; Лк. 4:1–13).	99
В. Свідोцтво Івана про Ісуса (Ів. 1:19–34).	108
Г. Перші учні Ісуса (в Юдеї) (Ів. 1:35–51).	110
Ґ. Перше чудо Ісуса (в Кані Галілейській) (Ів. 2:1–11).	113
Д. Перше перебування Ісуса в Капернаумі (в Галілеї) (Ів. 2:12).	116
<b>IV. ВІД ПЕРШОЇ ДО ДРУГОЇ ПАСХИ.</b>	<b>117</b>
А. Перша Пасха за часу Ісусового служіння (Ів. 2:13—3:21).	119
1. Очищення храму (Ів. 2:13–25).	119
2. Навчання Никодима (Ів. 3:1–21).	121
Б. Перше служіння в Юдеї (й подальше свідоцтво Івана) (Ів. 3:22–36).	124
В. Перехід з Юдеї до Галілеї (Мт. 4:12; Мр. 1:14; Лк. 3:19, 20; Ів. 4:1–45).	131
1. Причини переходу до Галілеї (Мт. 4:12; Мр. 1:14; Лк. 3:19, 20; Ів. 4:1–3).	131
2. Випадок у Самарії (Ів. 4:4–42).	132
3. Прибуття до Галілеї (Лк. 4:14; Ів. 4:43–45).	135
Г. Загальний огляд вчення Ісуса в Галілеї (Мт. 4:17; Мр. 1:14, 15; Лк. 4:14, 15).	136
Ґ. Друге чудо в Кані (Ів. 4:46–54).	137



Д.	Перехід до Капернаума в Галілеї (Мт. 4:13–16).	138
Е.	Покликання чотирьох рибалок (Мт. 4:18–22; Мр. 1:16–20; Лк. 5:1–11).	139
Є.	У Капернаумі: uzдоровлення біснуватого в синагозі (Мр. 1:21–28; Лк. 4:31–37).	150
Ж.	У Капернаумі: uzдоровлення теці Петра та інших (Мт. 8:14–17; Мр. 1:29–34; Лк. 4:38–41).	152
З.	У Галілеї: перша подорож Ісуса з навчанням та зціленнями (Мт. 4:23–25; Мр. 1:35–39; Лк. 4:42–44).	154
И.	У Галілеї: uzдоровлення прокаженого— і загальний захват (Мт. 8:2–4; Мр. 1:40–45; Лк. 5:12–16).	156
І.	Повернення до Капернауму: uzдоровлення паралізованого (Мт. 9:2–8; Мр. 2:1–12; Лк. 5:17–26).	158
Й.	Поблизу Капернаума: покликання Матвія (Мт. 9:9; Мр. 2:13, 14; Лк. 5:27, 28).	161
<b>V.</b>	<b>ВІД ДРУГОЇ ДО ТРЕТЬОЇ ПАСХИ.</b>	<b>171</b>
А.	Ісус uzдоровлює каліку в суботу та обстоює цей вчинок (Ів. 5:1–47).	179
Б.	Ісус боронить Своїх учнів, що рвали колосся в суботу (Мт. 12:1–8; Мр. 2:23–28; Лк. 6:1–5).	189
В.	Ісус обстоює зцілення сухорукого в суботу (Мт. 12:9–14; Мр. 3:1–6; Лк. 6:6–11).	192
Г.	Ісус uzдоровлює велику кількість недужих біля Галілейського моря (Мт. 12:15–21; Мр. 3:7–12).	194
Ґ.	Помолившись, Ісус обирає дванадцять апостолів (Мт. 10:2–4; Мр. 3:13–19; Лк. 6:12–16).	196
Д.	Проповідь на горі (Мт. 5:1–7:29; Лк. 6:17–49).	201
	1. Вступ (Мт. 5:1, 2; Лк. 6:17–20).	204
	2. Заповіді блаженства: обітниці підданим Месії (Мт. 5:3–12; Лк. 6:20–26).	206
	3. Вплив (та обов'язки) підданих Месії (Мт. 5:13–16).	207
	4. Як вчення Месії відноситься до Старого Заповіту та людських передань щодо вчення Старого Заповіту (Мт. 5:17–48; Лк. 6:27–30, 32–36).	219
	5. Діла віри мають йти від серця, а не	

для публіки (Мт. 6:1–18).	225
6. Надійність небесних скарбів на відміну від земних турбот (Мт. 6:19–34).	228
7. Учення про осуд інших (Мт. 7:1–6; Лк. 6:37–42).	240
8. Учення про молитву (Мт. 7:7–11).	242
9. Золоте правило (Мт. 7:12; Лк. 6:31).	243
10. Два шляхи—та фальшиві пророки (Мт. 7:13–23; Лк. 6:43–45).	244
11. Висновки та практичне застосування (два будівники) (Мт. 7:24–29; Лк. 6:46–49).	247
Е. Уздоровлення слуги сотника (Мт. 8:1, 5–13; Лк. 7:1–10).	269
Є. Воскрешення сина удови (Лк. 7:11–17).	271
Ж. Відповідь Івану Хрестителю (Мт. 11:2–30; Лк. 7:18–35).	273
З. Намащення Ісусових ніг (Лк. 7:36–50).	279
И. Друга подорож Галілеєю (Лк. 8:1–3).	292
І. Звинувачення у богохульстві (Мт. 12:22–37; Мр. 3:20–30; Лк. 11:14–23).	294
Й. Шукачі знамень (Мт. 12:38–45; Лк. 11:16, 24–26, 29–36).	298
К. Ісусова родина (Мт. 12:46–50; Мр. 3:31–35; Лк. 8:19–21; 11:27, 28).	301
Л. Перша група притч (Мт. 13:1–53; Мр. 4:1–34; Лк. 8:4–18).	315
1. Обставини (Мт. 13:1–3; Мр. 4:1, 2; Лк. 8:4).	317
2. Притча про сіяча—та пояснення її (Мт. 13:3–23; Мр. 4:3–25; Лк. 8:5–18).	323
3. Притча про зріст насіння (Мр. 4:26–29).	327
4. Притча про кукіль—та пояснення її (Мт. 13:24–30, 36–43).	328
5. Притча про гірчичне зерно і про закваску (Мт. 13:31–35; Мр. 4:30–34).	329
6. Притчі про скарб і перлину (Мт. 13:44–46).	331
7. Притча про невід (Мт. 13:47–53).	332
М. Підкорення бурі (Мт. 8:18, 23–27; Мр. 4:35–41; Лк. 8:22–25).	343
Н. Уздоровлення двох біснуватих	

(Мт. 8:28–34; 9:1; Мр. 5:1–21; Лк. 8:26–40).	347
О. Споживання їжі з грішниками (розмова про піст) (Мт. 9:10–17; Мр. 2:15–22; Лк. 5:29–39).	351
П. Воскрешення дочки Яіра (і uzдоровлення каліки) (Мт. 9:18–26; Мр. 5:22–43; Лк. 8:41–56).	362
Р. Уздоровлення сліпих та біснுவатого (критика у відповідь на це) (Мт. 9:27–34).	371
С. Прихід до Назарету (й неприйняття) (Мт. 13:54–58; Мр. 6:1–6а; Лк. 4:16–30).	372
Т. Третя подорож Ісуса Галілеєю (настанови Дванадцяти) (Мт. 9:35–38; 10:1–42; 11:1; Мр. 6:6б–13; Лк. 9:1–6).	382
У. Ірод цікавиться Ісусом (розповідь про смерть Івана Хрестителя) (Мт. 14:1–12а; Мр. 6:14–29; Лк. 9:7–9).	400
Ф. Ісус залишає володіння Ірода (й повертається) (Мт. 14:12б–36; Мр. 6:30–56; Лк. 9:10–17; Ів. 6:1–21а).	405
1. Повернення Дванадцяти та відхід на східне узбережжя Галілейського моря (Мт. 14:12б, 13; Мр. 6:30–32; Лк. 9:10; Ів. 6:1).	405
2. Нагодування п'яти тисяч народу (Мт. 14:13–21; Мр. 6:33–44; Лк. 9:11–17; Ів. 6:2–14).	416
3. Ісус іде по воді (Мт. 14:22–36; Мр. 6:45–56; Ів. 6:15–21а).	432
Х. Ісус розповідає про Хліб життя (і сповідання Петра) (Ів. 6:21б–71).	437

<b>VI. ВІД ТРЕТЬОЇ ПАСХИ ДО ПРИБУТТЯ ІСУСА ДО ВІФАНІЇ.</b>	<b>447</b>
А. Третя Пасха (див. Ів. 6:4; 7:11).	451
Б. Ісусу докоряють за неповагу до передань (Мт. 15:1–20; Мр. 7:1–23).	452
В. Ісус залишає володіння Ірода (Мт. 15:21; Мр. 7:24).	472
Г. Уздоровлення дочки хананейки (сиро-фінікійки) (Мт. 15:21–28; Мр. 7:24–30).	473
Ґ. Ісус уникає володінь Ірода (15:29; Мр. 7:31).	477
Д. Уздоровлення багатьох, у тому числі глухого чоловіка (Мт. 15:30, 31; Мр. 7:32–37).	477

Е. Нагодування чотирьох тисяч народу (Мт. 15:32–39; Мр. 8:1–9).	480
Є. Ісус знову йде з Іродової землі (Мт. 15:39—17:23; Мр. 8:10—9:32; Лк. 9:18–45).	483
1. У Галілеї: вороги Ісуса знову нападають на Нього—після чого Він знову уходить (Мт. 15:39—16:12; Мр. 8:10–21).	484
2. У Віфсаїді: uzдоровлення сліпого (Мр. 8:22–26).	487
3. Поблизу Кесарії Пилипової: учні визнають Ісуса за Христа (Мт. 16:13–20; Мр. 8:27–30; Лк. 9:18–21).	489
4. Поблизу Кесарії Пилипової: Ісус каже про Свою смерть (Мт. 16:21–28; Мр. 8:31—9:1; Лк. 9:22–27).	493
5. Поблизу Кесарії Пилипової (чи на горі Гермон?): Преображення (Мт. 17:1–13; Мр. 9:2–13; Лк. 9:28–36).	498
6. Уздоровлення сновидного хлопчика (Мт. 17:14–21; Мр. 9:14–29; Лк. 9:37–43).	509
7. Повернення до Галілеї (Ісус знову каже про Свою смерть) (Мт. 17:22, 23; Мр. 9:30–32; Лк. 9:43–45).	524
Ж. Податок на храм (Мт. 17:24–27).	527
З. Учення про необхідність бути, як діти (Мт. 18:1–14; Мр. 9:33–50; Лк. 9:46–50).	530
И. Останнє вчення в Галілеї: ставлення до прогрівів брата (Мт. 18:15–35).	539

# Розділ І

---

ПЕРІОД ЖИТТЯ ХРИСТА  
ДО ЙОГО СЛУЖІННЯ

**Містить гармонію**

**Мт. 1:1—2:23**

**Лк. 1:1—2:52; 3:23—38**

**Ів. 1:1—18**



## ПЕРЕДМОВА ТА ПОСВЯТА ЛУКИ (ЛК. 1:1–4)

<sup>1</sup>Через те, що багато хто брались складати оповість про справи, які сталися між нами, <sup>2</sup>як нам ті розповіли, хто спочатку були самовидцями й слугами Слова, <sup>3</sup>тому й я, все від першої хвилі докладно розвідавши, забажав описати за порядком для тебе, високодостойний Теофіле, <sup>4</sup>щоб пізнав ти істоту науки, якої навчився.

У вступі до свого Євангелія Лука написав: «... я ... забажав описати [Христове життя] для тебе ... щоб пізнав ти істоту науки, якої навчився» (Лк. 1:3, 4). Головною метою оповіді про життя Христа було допомогти Теофілу пізнати «істоту» («достовірність»; УБТ) істини про Ісуса.

Розглянемо основні моменти цієї передмови: **Через те, що багато хто брались складати оповість про справи, які сталися між нами.** Очевидно, що в той час усі церкви вже мали базовий комплекс вірувань щодо Ісуса.

**... як нам ті розповіли, хто спочатку були самовидцями й слугами Слова.** Фраза «самовидці й слуги», ймовірно, означає в першу чергу апостолів (див. Дії 1:21, 22), проте вона також підкреслює спільність цього комплексу вірувань.

**... тому й я, все ... докладно розвідавши.** Це зауваження може вказувати на те, що дехто з тих, що писали про життя Христа, не «дослідили пильно» (УБТ) всі факти. Звичайно, це не стосується Матвія, Марка та Івана. До нашого часу збереглися декілька ранніх

ненатхненних рукописів—з життєписом Ісуса—які містять просто нісенітницю.

**... від першої хвилі** («від початку»; УБТ). Очевидно, Лука спілкувався з «очевидцями» того, як почалася історія церкви.

**... описати за порядком для тебе.** Це може означати, що Лука більш ретельно та свідомо підійшов до завдання створити хронологічний опис життя Христа, ніж інші автори. Проте навіть розповідь Луки не зовсім послідовна в плані хронології. Отже, фраза «за порядком», ймовірно, має на увазі написання *упорядкованої* оповісті—логічної та продуманої.

**... високодостойний Теофіле.** Звернення «високодостойний» або, як у перекладі професора Р. Турконяка «високоповажний», виражало повагу до урядової особи. Ім'я «Теофіл» грецькою означає «той, хто любить Бога». Воно може вживатись до всіх, хто люблять Бога, проте, ймовірно, що тут все-таки йдеться про конкретну особу. Можливо, це був покровитель Луки, який профінансував видання цієї книги. Під «виданням» ми маємо на увазі створення та розповсюдження її копій.

**... щоб пізнав ти істоту науки, якої навчився.** Дехто вважають, що фраза «науки, якої навчився» стосується формального навчання. Як би там не було, але ці слова наголошують існування загального комплексу знань та вірувань ранньої церкви.

Луку можна вважати першим офіційним християнським «критиком». Він не просто взяв різноманітні розповіді, що були в обігу в ті часи, але ретельно перевірів усі факти. Тому те, що він написав, можна було назвати «точним». Таке враження, що він заохочує своїх читачів перевірити його оповість, оскільки він постійно надає історичні дані, які можна перевірити (див. Лк. 1:5; 2:1, 2; 3:1; 13:1, 2). Археологічні знахідки підтверджують, що Лука був точним істориком, що додає ваги до його розповіді про життя Христа та про історію ранньої церкви.

## ПЕРЕДМОВА ІВАНА (ІВ. 1:1–18)

<sup>1</sup>Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово. <sup>2</sup>Воно в Бога було споконвіку. <sup>3</sup>Усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало, не повстало без Нього. <sup>4</sup>І життя було в



Нім, а життя було світлом людей. <sup>5</sup>А Світло у темряві світить, і темрява не обгорнула Його.

<sup>6</sup>Був один чоловік, що від Бога був посланий,—йому ймення Іван. <sup>7</sup>Він прийшов на свідоцтво, щоб засвідчити про Світло, щоб повірили всі через нього. <sup>8</sup>Він тим Світлом не був, але свідчити мав він про Світло.

<sup>9</sup>Світлом правдивим був Той, Хто просвічує кожну людину, що приходить на світ. <sup>10</sup>Воно в світі було, і світ через Нього повстав, але світ не пізнав Його. <sup>11</sup>До свого Воно прибуло, та свої відцуралось Його. <sup>12</sup>А всім, що Його прийняли, їм владу дало дітьми Божими стати, тим, що вірять у Ймення Його, <sup>13</sup>що не з крові, ані з пожадливости мужа, але народились від Бога.

<sup>14</sup>І Слово сталося тілом, і перебувало між нами, повне благодаті та правди, і ми бачили славу Його, славу як Однородженого від Отця. <sup>15</sup>Іван свідчить про Нього, і кликав, говорячи: Це був Той, що про Нього казав я: Той, Хто прийде за мною, існував передо мною, бо був перше, ніж я. <sup>16</sup>А з Його повноти ми одержали всі,—а то благодать на благодать. <sup>17</sup>Закон-бо через Мойсея був даний, а благодать та правда з'явилися через Ісуса Христа. <sup>18</sup>Ніхто Бога ніколи не бачив,—Однороджений Син, що в лоні Отця, Той Сам виявив був.

Зазвичай дослідження життя Христа починається з Його народження у Віфлеємі. Проте Іван хотів, щоб його читачі знали, що Ісус існував задовго до цієї події. Він існував навіть до створення світу—тому що Він, по суті, Бог: **Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово** (Ів. 1:1).

Ісус є однією з трьох божественних Особистостей, які утворюють «Божество» (Дії 17:29; Рим. 1:20; Кол. 2:9). Усі три названі в Євангелії від Матвія 28:19: Отець, Син і Святий Дух. Той факт, що Ісус є Бог, не легко зрозуміти. Слово «Бог» зазвичай вживається по відношенню до Бога Отця. Ми також мусимо пам'ятати, що Ісус є Бог Син.

Коли ми думаємо про Ісуса, ми зазвичай думаємо, що Його завжди звали «Ісусом» або «Христом». Проте, коли ангел говорив до Йосипа про те, що Марія народить Сина, він сказав: *«Ти ж даси Йому ймення Ісус»* (Мт. 1:21; курсив додано). Щодо титулу «Христос» («помазаний»), Бог помазав Ісуса Духом (Лк. 4:18; Дії

10:38) під час Його хрещення (Мт. 3:13–17). Як же звали Ісуса до Його земного служіння?

Іван сказав, що Ісус був *Логосом*—«Словом»—до Свого земного існування. *Logos* (*λόγος*)—це грецьке слово, що перекладено в Івана 1:1, 14 як «Слово». З його кореня походить відомий нам термін «логіка». Він також міститься у складі слів, що означають «вивчення чогось», як, наприклад, «біологія» (вивчення життя). Апостол Іван вживав поняття *логос* у своїх інших працях, коли писав про Ісуса (див. 1 Ів. 1:1; Об. 1:2; 19:13). Він єдиний з авторів Нового Заповіту, хто називав цим терміном Христа.

Христос прийшов на землю як уособлення Божого Слова. В 1:18 Іван писав: **Ніхто Бога ніколи не бачив,—Однороджений Син, що в лоні Отця, Той сам виявив був.** Своїм вченням і Своєю Особою Ісус «виявив» («явив»; УБТ) Бога. Він сказав Пилипу: «... Хто бачив Мене, той бачив Отця ...» (Ів. 14:9).

Більше за інші вірші у передмові Івана до роздумів спонукає вірш 14: **І Слово сталося тілом, і перебувало між нами ....** Ми називаємо це «Утіленням» чи «Інкарнацією» (від латинського дієслова *incarnāre*, що означає «утілитись»). У Римлянам 7:14 ми маємо прикметник «тілесний», утворений від латинського *carne* («плоть, тіло»). Класичним біблейським ученням про Інкарнацію чи Утілення є послання до филип'ян 2:5–8. Хоча ми ніколи не зрозуміємо усіх таємниць Утілення, ми приймаємо вірою велику істину про те, що «Слово сталося тілом». Автор послання до євреїв писав:

... мусив бути Він у всьому подібний братам, щоб стати милостивим та вірним Первосвященником.  
... Бо в чому був сам постраждав, випробовуваний, у тому Він може й випробовуваним допомогти (Євр. 2:17, 18).

Іван багато ще чого сказав у своїй передмові. (1) Ісус був Світлом (джерелом просвітлення) (Ів. 1:4, 5, 9; див. також вірші 16–18; 3:19–21). (2) Про це Світло свідчив предтеча Ісуса (Ів. 1:6–8, 15). (3) Світ, що перебував у темряві, не прийняв Світло (Ів. 1:5, 10, 11). (4) Лише небагато людей дійсно прийняли Світло через віру й духовне народження (Ів. 1:12, 13). Проте ми зосередились, головним чином, на реальності передвічного існування Христа.

## РОДОВОДИ ІСУСА (МТ. 1:1–17; ЛК. 3:23–38)

Родовід у книзі Матвія (Мт. 1:1–17)

<sup>1</sup>Книга родоводу Ісуса Христа, Сина Давидового, Сина Авраамового:

<sup>2</sup>Авраам породив Ісака, а Ісак породив Якова, а Яків породив Юду й братів його. <sup>3</sup>Юда ж породив Фареса та Зару від Тамари. Фарес же породив Есрома, а Есром породив Арама. <sup>4</sup>А Арам породив Амінадава, Амінадав же породив Наассона, а Наассон породив Салмона. <sup>5</sup>Салмон же породив Вооза від Рахави, а Вооз породив Йовіда від Рути. Йовід же породив Єссея. <sup>6</sup>А Єссеї породив царя Давида,

Давид же породив Соломона від Урієвої. <sup>7</sup>Соломон же породив Ровоама, а Ровоам породив Авію, а Авія породив Асафа. <sup>8</sup>Асаф породив Йосафата, а Йосафат породив Йорама, Йорам же породив Озію. <sup>9</sup>Озія ж породив Йоатама, а Йоатам породив Ахаза, Ахаз же породив Єзекію. <sup>10</sup>А Єзекія породив Манасію, Манасія ж породив Амоса, а Амос породив Йосію. <sup>11</sup>Йосія ж породив Йоякіма, Йояким породив Єхонію й братів його за вавилонського переселення.

<sup>12</sup>А по вавилонським переселенні Єхонія породив Салатїїля, а Салатїїль породив Зоровавеля. <sup>13</sup>Зоровавель же породив Авіюда, а Авіюд породив Еліякіма, а Еліяким породив Азора. <sup>14</sup>Азор же породив Садока, Садок породив Ахіма, а Ахім породив Еліюда. <sup>15</sup>Еліюд же породив Елеазара, а Елеазар породив Маттана, а Маттан породив Якова. <sup>16</sup>А Яків породив Йосипа, мужа Марії, що з неї родився Ісус, званий Христос.

<sup>17</sup>А всіх поколінь від Авраама аж до Давида—чотирнадцять поколінь, і від Давида аж до вавилонського переселення—чотирнадцять поколінь, і від вавилонського переселення до Христа—чотирнадцять поколінь.

Євангеліє від Матвія не містить будь-якої формальної передмови, як то Євангелія від Луки чи Івана. Радше, Матвій з самого початку наголошує, що Ісус був Месією, на якого чекали юдеї. Він починає так: **Книга родоводу Ісуса Христа, Сина**

**Давидового, Сина Авраамового** (Мт. 1:1). Кен Гір (Ken Gire) пише: «На титульній сторінці свого Євангелія Матвій поміщає родове дерево. Корені цього дерева сягають надвеликого патріарха Ізраїлевого, Авраама, і його найвеличнішого царя, Давида». Згідно з пророцтвами Старого Заповіту, Месія мав походити з роду Авраама (1 М. 22:18; див. Гал. 3:16), а також Давида (див. 2 Сам. 7:16; Ів. 7:42).

Отже, Матвій почав це родово дерево від Авраама (Мт. 1:2), дійшов до Давида (Мт. 1:6, 7), і продовжив аж до Ісуса (1:16). Наведений ним список пращурів складається з трьох частин— (1) від Авраама до Давида, (2) від Давида до переселення, й (3) від переселення до Ісуса—в кожній частині по чотирнадцять імен (Мт. 1:17). Ім'я Давида міститься серед чотирнадцяти імен першої частини і також серед чотирнадцяти імен другої. Це подвійне вживання Давидового імені, ймовірно, пояснюється його значною роллю у виповненні Божого задуму.

Коли ми зіставляємо список Матвія з іншими родоводами Старого Заповіту, ми бачимо, що деякі імена в ньому відсутні. Наприклад, у Мт. 1:8 написано, що «Йорам же породив Озію», тоді як насправді Озія був пра-правнуком Йорама (див. 2 Цар. 8:25; 13:1; 14:1, 21). Ми не знаємо, чому про цих людей не згадано. Так, вони були нечестиві, проте дехто із списку також були нечестиві. Пам'ятайте два факти: (1) євреїв більш цікавили видовищні родоводи, ніж ті, що називали кожну особу роду; й (2) євреї полюбляли «лаконічні та відточені» списки.

Можливо, Матвія 1:1–17 складає враження нудного списку імен, якщо тільки ми не полінуємось пошукати людей з цими іменами в Старому Заповіті. Ф. ЛаГард Сміт сказав:

Наведений Матвієм родовід містить декілька несподіванок. Серед далеких пращурів Ісуса не тільки такі видатні праведники, як Авраам і Давид, а й декілька тих, що стали відомими в історії як винятково неправедні, в тому числі нечестивий цар Манасія. Також серед них не тільки євреї, що є очікуваним, але й язичники, такі як хананеянка та моавитянка, що належали до народів, які були відомими ворогами Божого народу. Не менш дивує, з огляду на їхній соціальний статус у ті часи, що в цьому списку є жінки, а не тільки чоловіки. Більше того, щонайменше дві з них

відомі через свої гріхи.

Деякі особи з цього списку були великим людьми, деякі— не настільки великими, а деякі (якщо бути чесними) були просто огидними. За словами Гіра, «родинне дерево Спасителя має зів'ялі та неплодні гілки, а також покручені та зламані». Якщо ми коли-небудь потребуватимемо доказів того, що Бог може досягати Своїх цілей попри слабкість (і навіть впертість) людства, то наведений Матвієм родовід має їх у великій кількості.

### Родовід у книзі Луки (Лк. 3:23–38)

<sup>23</sup>А Сам Ісус, розпочинаючи, мав років із тридцять, бувши, як думано, сином Йосипа, Глія, <sup>24</sup>сина Маттатового, сина Левіїного, сина Мелхіїного, сина Яннаєвого, сина Йосипового, <sup>25</sup>сина Маттатієвого, сина Амосова, сина Наумового, сина Еслієвого, сина Наггесєвого, <sup>26</sup>сина Маатового, сина Маттатієвого, сина Семенієвого, сина Йосихового, сина Йодаєвого, <sup>27</sup>сина Йоананового, сина Рисаєвого, сина Зоровавелевого, сина Салатіїлового, сина Нирієвого, <sup>28</sup>сина Мелхієвого, сина Аддієвого, сина Косамового, сина Елмаданового, сина Ірового, <sup>29</sup>сина Ісуєвого, сина Елієзерового, сина Йоримового, сина Маттатієвого, сина Левієвого, <sup>30</sup>сина Семенового, сина Юдиного, сина Йосипового, сина Йонамового, сина Еліякимового, <sup>31</sup>сина Мелеаєвого, сина Меннаєвого, сина Маттаєвого, сина Натамового, сина Давидового, <sup>32</sup>сина Єссеєвого, сина Йовидового, сина Воозового, сина Салаєвого, сина Наассонового, <sup>33</sup>сина Амінадавого, сина Адмінієвого, сина Арнієвого, сина Есромового, сина Фаресового, сина Юдиного, <sup>34</sup>сина Яковлевого, сина Ісаакового, сина Авраамового, сина Тариного, сина Нахорового, <sup>35</sup>сина Серухового, сина Рагавового, сина Фалекового, сина Еверового, сина Салиного, <sup>36</sup>сина Каїнамового, сина Арфаксадового, сина Симового, сина Носєвого, сина Ламехового, <sup>37</sup>сина Матусалового, сина Енохового, сина Яретового, сина Малелєїлового, сина Каїнамового, <sup>38</sup>сина Еносового, сина Ситового, сина Адамового,—Сином Божим.

Лука також приводить родовід, проте не на початку своєї книги. Він міститься у розділі 3 і має зовсім іншу мету, ніж родовід Матвія. У книзі Матвія родовід починається від Авраама (Мт. 1:1, 2) і демонструє кривність Ісуса з юдеями. Земна частина родоводу Луки завершується Адамом (Лк. 3:38) і демонструє кривність Ісуса з усіма людьми.

Наведені Матвієм та Лукою родоводи Ісуса дуже різні. Обидва показують, що Ісус походив від Авраама (Мт. 1:2; Лк. 3:34) та Давида (Мт. 1:6; Лк. 3:31), але більшість імен у цих двох списках різні. Виняток становить хіба що Зоровавель (Мт. 1:12; Лк. 3:27), хоча дехто сумнівається, що це той самий Зоровавель.

Було висунуто декілька різноманітних припущень стосовно цих відмінностей. Найпростіше—і, ймовірно, найкраще—це те, що Матвій привів *законну* лінію роду Ісуса від *Йосипа*, тоді як Лука надав *плотську* лінію роду Ісуса від *Марії*. За *законом*, Ісус був сином Йосипа, але Він не був його сином по *плоті*. Єдиним Отцем Ісуса був Бог. Ці два погляди на родовід Ісуса інколи називають *законним* (через Йосипа) та *царським* (через Марію).

Цей висновок вже можна знайти в християнських працях, починаючи від Євсевія (бл. 260–340 рр. н.е.). Він співвідноситься з наголосом Матвія на земному походженні Ісуса від Йосипа (Мт. 1:18–25; 2:13–15, 19–23) і наголосом Луки на земному походженні Ісуса від Марії (Лк. 1:26–56; 2:1–20 [особливо 2:19]). Він також узгоджується з юдейським наголосом Матвія й грецьким наголосом Луки.

Найголовнішою проблемою цього тлумачення є те, що в родоводі Луки Марія не згадується. Можливо, тому що, як правило, юдеї не включали жінок у родоводи. Якщо якісь жінки й згадувалися, то випадково (Мт. 1:3, 5), оскільки походження визначалось по лінії чоловіків. Проте варто зауважити, що текст дає зрозуміти, що Ісус не був сином Йосипа в прямому сенсі (**бувши, як думано, сином Йосипа**), а отже Лука не вів лінію Ісуса від Йосипа. Але якщо не від Йосипа, то від кого? Найпростіше відповісти, що Лука дає лінію Ісуса від Марії. Ймовірно, фразу «бувши, як думано, сином Йосипа» слід розуміти як вставку, а отже слова **сином ... Ілія** стосуються не Йосипа, а саме Ісуса. (У деяких перекладах написано Ілій, в інших—«Гілій». Це два варіанти написання того ж самого імені). А. Робертсон (А. Т. Robertson) пише: «Отже, Ісус

був онуком Гілія, як передбачає значення слова «син»».

«Син» може означати «той, хто походить від» (див. Мт. 1:1). Ще одне можливе значення слова «син» у Біблії це «зять». Дехто вважає, що у Ілія були лише доньки, з чого виходить, що законним сином міг вважатися «зять» (див. 4 М. 27:1–11; 36:1–13).

Отже, Матвій зробив наголос на тому, що Ісус був законним нащадком Давида, тоді як Лука—на тому, що Ісус був нащадком Давида по плоті. Матвій вів лінію через Давидового сина царя Соломона, тоді як Лука—через Давидового сина Натана (2 Сам. 5:14). Діаграма «Родовід Ісуса від Давида» у додатку показує ці дві лінії.

Два родоводи, наведені у Євангеліях, не залишають сумнівів щодо виповнення пророцтва з 2 Самуїлова 7:16.

## СПОВІЩЕННЯ (ЛК. 1:5–38)

Євангеліє від Луки найдетальніше повідомляє про події, що передували приходу Христа. Після своєї передмови Луки пише про два сповіщення.

### Ангел сповіщає Захарія про народження Івана Хрестителя (Лк. 1:5–25)

<sup>5</sup>За днів царя юдейського Ірода був один священик, на ім'я Захарій, з денної черги Авія, та дружина його із дочок Ааронових, а ім'я її Єлисавета. <sup>6</sup>І обоє вони були праведні перед Богом, бездоганно сповняючи заповіді й постанови Господні. <sup>7</sup>А дитини не мали вони, бо Єлисавета неплідна була, та й віку старого обоє були.

<sup>8</sup>І ось раз, як у порядку своєї черги він служив перед Богом, <sup>9</sup>за звичаєм священства, жеребком йому випало до Господнього храму ввійти й покадити. <sup>10</sup>Під час же кадіння вся безліч народу молилась знадвору. <sup>11</sup>І з'явивсь йому Ангел Господній, ставши праворуч кадильного жертівника. <sup>12</sup>І стривоживсь Захарій, побачивши, і острах на нього напав. <sup>13</sup>А Ангел до нього промовив: Не бійся, Захаріє, бо почута молитва твоя, і дружина твоя Єлисавета сина породить тобі, ти ж даси йому ймення Іван. <sup>14</sup>І він буде на радість та втіху тобі, і з його народження багато хто втішатись. <sup>15</sup>Бо він буде великий у Господа, ні вина,

ні п'яного напою не питиме, і наповниться Духом Святим ще з утроби своєї матері. <sup>16</sup>І багато синів із Ізраїля він наверне до їхнього Господа Бога. <sup>17</sup>І він сам перед Ним буде йти в духу й силі Іллі, «щоб серця батьків повернути до дітей», і неслухняних — до мудрости праведних, щоб готових людей спорядити для Господа.

<sup>18</sup>І промовив Захарій до Ангола: Із чого пізнаю я це? Я ж старий, та й дружина моя вже похилого віку... <sup>19</sup>А Ангол прорік йому в відповідь: Я Гавриїл, що стою перед Богом; мене послано, щоб говорити з тобою, і звістити тобі про цю Добру Новину. <sup>20</sup>І замовкнеш ось ти, і говорити не зможеш аж до того дня, коли станеться це, за те, що ти віри не йняв був словам моїм, які збудуться часу свого!

<sup>21</sup>А люди чекали Захарія, та й дивувались, чого забаривсь він у храмі. <sup>22</sup>Коли ж вийшов, не міг говорити до них, і вони зрозуміли, що видіння він бачив у храмі. А він тільки знаки їм давав,— і залишився німий... <sup>23</sup>І як дні його служби скінчились, він вернувся до дому свого.

<sup>24</sup>А після тих днів зачала його дружина Єлисавета, і тайлась п'ять місяців, кажучи: <sup>25</sup>Так для мене Господь учинив за тих днів, коли зглянувся Він, щоб зняти наругу мою між людьми.

**Захарій** жив у гірській місцевості на південному заході від Єрусалиму. Відповідно до настанов Мойсея, аби бути священиком треба було походити від першого первосвященика Аарона (2 М. 28:1). Дружина Захарія **Єлисавета** також була з роду Аарона. Вони обидва були праведними та благочестивими людьми. Лише одна річ затьмарювала їхнє життя: вони постаріли, а дітей так і не мали (Лк. 1:7).

Священики розподілялись на двадцять чотири підрозділи або черги (1 Хр. 24:1–19). Захарій належав до черги Авія (Лк. 1:5; див. 1 Хр. 24:10). Ці черги служили в храмі за своїм порядком, кожна упродовж тижня. Кожного тижня кидали жереб, щоб визначити кому які храмові обов'язки виконувати (Лк. 1:9). Найбільш бажаною була служба кадіння пахоців на вівтарі, що стояв перед завісою, яка приховувала вхід до Святеє Святих. Це було найближче до святині місце, до якого міг підійти звичайний священик. Така честь могла випасти раз за все життя.



Оповідь починається з того, що була черга Захарія служити в храмі—і що йому випала честь кадити. Коли він йшов до святого місця, ймовірно, він думав про те, яким особливим був той день. Але він навіть не уявляв, наскільки він був особливим—бо йому з'явився ангел Господа на ймення **Гавриїл**. У Біблії лише два ангели названі за іменами: Гавриїл (Лк. 1:19, 26; див. Дан. 8:16; 9:21) та Михаїл (Юд. 9; Об. 12:7; див. Дан. 10:13, 21; 12:1). Слово **ангол** (чи ангел або янгол) є транслітерацією грецького слова ἄγγελος (*ангелос*), що буквально означає «вісник».

Божий вісник повідомив старому священику, що у нього й Єлисавети народиться син (Лк. 1:13). Цей син, якого слід назвати Іваном, **буде йти в духу й силі Іллі** як провісник Месії (Лк. 1:17). Після того Гавриїл процитував з книги пророка Малахії 4:5, 6 пророцтво про цього провісника чи предтечу. У своєму сповіщенні ангел сказав, що Іван не питима **ні вина, ні п'яного напою** (Лк. 1:15; порівняти з 4 М. 6:2, 3). Очевидно, що Іван мав бути назорцем від народження. Нам відомі й інші назореї від народження: Самсон (Суд. 13:3–7) і Самуїл (1 Сам. 1:11).

Священику було важко повірити словам ангела (Лк. 1:18, 20). На знак того—а також як покарання за невірство—Захарій був позбавлений здатності говорити (Лк. 1:20).

Після закінчення свого тижневого служіння Захарій повернувся додому (Лк. 1:23). Невдовзі його дружина завагітніла, як і казав ангел (Лк. 1:24). Священику треба було зрозуміти, що «для Бога нема неможливої жадної речі» (Лк. 1:37).

### Ангел сповіщає Марію про народження Ісуса (Лк. 1:26–38)

<sup>26</sup>А шостого місяця від Бога був посланий Ангол Гавриїл у галілейське місто, що йому на ім'я Назарет, <sup>27</sup>до діви, що заручена з мужем була, на ім'я йому Йосип, із роду Давидового, а ім'я діви—Марія. <sup>28</sup>І, ввійшовши до неї, промовив: Радій, благодатная, Господь з тобою! Ти благословенна між жонами! <sup>29</sup>Вона ж затривожилася словом, та й стала роздумувати, що б то значило це привітання. <sup>30</sup>А Ангол промовив до неї: Не бійся, Маріє, бо в Бога благодать ти знайшла! <sup>31</sup>І ось ти в утробі зачнеш, і Сина породити, і даси йому ймення Ісус. <sup>32</sup>Він же буде Великий, і Сином Всевишнього званий, і Господь Бог

дасть Йому престола Його батька Давида.<sup>33</sup> І повік царюватиме Він у домі Якова, і царюванню Його не буде кінця.<sup>34</sup> А Марія озвалась до Ангола: Як же станеться це, коли мужа не знаю?<sup>35</sup> І Ангол промовив у відповідь їй: Дух Святий злине на тебе, і Всевишнього сила обгорне тебе, через те то й Святе, що народиться, буде Син Божий!<sup>36</sup> А ото твоя родичка Єлисавета—і вони зачала в своїй старості сина, і оце шостий місяць для неї, яку звать неплідною.<sup>37</sup> Бо для Бога нема неможливої жадної речі!<sup>38</sup> А Марія промовила: Я ж Господня раба; нехай буде мені згідно з словом твоїм! І відійшов Ангол від неї.

Перше сповіщення було в найсвятішому місті Палестини; друге—в одному з найбільш презрених (Ів. 1:46).

Коли Єлисавета була вагітна майже шість місяців (Лк. 1:26, 36), Гавриїл з'явився молодій жінці в **Назареті**, маленькому незначному селищі в Галілеї. Юдейський історик першого сторіччя Йосип Флавій згадує 204 міст та містечок Галілеї, але й словом не обмовився про Назарет. У *Талмуді* названо шістдесят три галілейських міста, але серед них немає Назарета. Ця молода дівчина з Назарета була **дівою, що заручена з мужем була, на ім'я йому Йосип, ... а ім'я діві—Марія** (Лк. 1:27). Якщо виходити з того, що Марія завагітніла невдовзі після сповіщення Гавриїла, то Іван Хреститель був на шість місяців старший за Ісуса.

Грецьке слово *μνηστεύω* (*мнестьюо*), що його перекладено як **заручена**, означає більш обов'язкову угоду, ніж те, що ми сьогодні називаємо заручинами. Єврейський шлюб складався з двох етапів: спочатку церемонія обміну шлюбними обітницями (яку називали «заручинами» [Мт. 1:18]), а після, інколи дещо пізніше, безпосередньо шлюбна весільна церемонія. Зазвичай шлюбна весільна церемонія відбувалася через рік після церемонії заручин. Перша церемонія означала законну угоду між нареченим та нареченою, попри відсутність між ними шлюбних стосунків. Отже, Марія за законом належала Йосипу, хоча вони ще не одружилися офіційно (див 5 М. 22:23, 24). Це пояснює скрутне становище, в якому опинився Йосип, коли дізнався про вагітність Марії (Мт. 1:18, 19).

Ангел сказав Марії: **І ось ти в утробі зачнеш, і Сина породиш, і даси Йому ймення Ісус** (Лк. 1:31). «Ісус»—це грецька форма

гебрейського імені «Єгошуа», що є скороченим ім'ям, яке означає «Єгова спасає» або «Єгова це спасіння». Це було доволі поширене ім'я в ті дні. Відкрийте Дії 13:6 і побачите, що «Варісус» означає «син Ісуса». Ім'я «Ісус» і досі є поширеним у деяких культурах. Проте його було обрано для сина Марії через його доречність (див. Мт. 1:21).

На відміну від Захарія, Марія одразу повірила в те, що обітниця Ангела *обов'язково* виповниться (Лк. 1:45). Вона тільки спитала, як це відбудеться:

**А Марія озвалась до Ангола: Як же станеться це, коли мужа не знаю? І Ангол промовив у відповідь їй: Дух Святий злине на тебе, і Всевишнього сила обгорне тебе, через те то й Святе, що народиться, буде Син Божий! (Лк. 1:34, 35).**

У Луки 1:27 ужито звичайне грецьке слово із значенням «незаймана» чи «діва» (*παρθένος, партенос*). У вірші 34 Марія буквально каже: «коли я чоловіка не знаю» (див. УБТ). Текст не залишає ніяких сумнівів щодо того, що Марія була незайманою, коли до неї з'явився ангел.

Біблейське вчення про непорочне зачаття знаходиться поза межами нашого повного розуміння, але ми приймаємо його вірою. Дехто каже, що чи вірить людина в непорочне зачаття чи ні, то не важливо. Джон Картер (John Franklin Carter) навів кілька причин, чому це вчення є надзвичайно важливим для нашої віри:

1. Оскільки Новий Заповіт вчить про непорочне зачаття Ісуса, заперечення народження від незайманої діви тягне за собою заперечення натхненності Писань.

2. Оскільки народження від незайманої діви було невід'ємною частиною того, що «Бог став тілом», заперечення непорочного зачаття означає заперечення божественності Ісуса.

3. Оскільки народження від незайманої діви невід'ємне від того, що Ісус є Богом, заперечення непорочного зачаття означає заперечення дівості Ісусової смерті. Як смерть звичайної смертної людини могла би стати викупом за гріхи всього людства?

4. Оскільки народження від незайманої діви було першим чудом у житті Ісуса, заперечення непорочного зачаття означає

заперечення і всіх інших чуд—у тому числі й Воскресіння. Невір'я—це і корінь, і плід заперечення народження від незайманої дівки.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ЧОМУ БОГ ОБРАВ МАРІЮ (ЛК. 1; 2)**

У розділі про «чеснотну жінку» зазначено, що «устають її діти, і хвалять її» (Пр. 31:28а). У перекладі професора Р. Турконяка це звучить як «Її діти встають і називають її щасливою».

Матері особливі. У відомому американському коміксі «Дрібнота пузата» (*Peanuts*) один із персонажів, Чарлі Браун, каже: «Кожному потрібен хтось, хто буде любити його, довіряти йому, піклуватися про нього, підтримувати його, сміятися й плакати разом з ним». На це інший персонаж, Люсі, відповідає: «Та то ж купа людей». А третій персонаж, Снупі, додає: «Або *одна* чудова матір». Серед усіх, хто будь коли вірив у мене і підтримував мене, на першому місці дві матері: моя рідна мати й мати моїх трьох доньок. Більшість із нас може встати й назвати наших матерів благословенними (чи щасливими).

Євангеліє від Луки 1 закликає нас назвати благословенною матір іншої людини. У вірші 42 Єлисавета сказала одній майбутній матері: «Благословенна ти між жонами». Цей гебрейський вислів означав: «Та є найблагословеннішою з-поміж усіх жінок». У вірші 48 ми читаємо відповідь цієї жінки: «Ось від часу цього всі роди мене за блаженну вважатимуть». Не тільки її діти, а й усі люди визнають, що вона була благословенна Богом. Йдеться про Марію, матір Ісуса.

Усі матері благословенні, але Марія була особливо благословенною. З-поміж усіх єврейських жінок того часу Бог обрав саме її стати матір'ю Його Сина. Розмірковуючи над цим, ми питаємо: «Чому? Що було особливого в Марії?»

Бога ніхто не примушував обрати саме її. Ніщо в Біблії не вказує на те, що Марія була настільки благочестивою та бездоганною, що Бог просто мусив зупинити Свій вибір на ній. Радше ми читаємо про те, що Бог обрав її по Своїй благодаті. Ангел привітав Марію словами: «Радій, благодатная!» («сповнена благодаті»; УБТ) (Лк. 1:28). «Благодатна»—є перекладом слова χαριτωω (*charitoo*), що є формою χάρις (*charis*), грецького слова зі значенням «благодать»—а слово «благодать» означає «незаслужену ласку». Проте, ймовірно,

Марія мала певні риси, через які Бог її обрав. Отже, ми знову питаємо: «Що то були за риси?» Аби відповісти на питання «Чому Бог обрав Марію», ми мусимо дослідити її життя.

Спочатку повернемося до Луки 1:26. Цей вірш починається словами «А шостого місяця ...». Це був шостий місяць вагітності Єлисавети, матері Івана Хрестителя. «А шостого місяця від Бога був посланий Ангол Гавриїл у галілейське місто Назарет». Назарет був маленьким селищем, розташованим на відстані двадцяти чотирьох кілометрів на захід від західного краю Галілейського моря та тридцяти п'яти кілометрів від Середземного моря, на одному з південних схилів Ліванського гірського хребта.

Цей ангел був посланий «до діви, що заручена з мужем була, на ім'я йому Йосип, із дому Давидового» (Лк. 1:27а). Йосип походив з роду царя Давида, проте царський рід зазнав лихих часів. Йосип був бідним теслею (Мт. 13:55), що мешкав у Назареті (Лк. 2:4). Про те, що Йосип та Марія були бідні, ми дізнаємося з того, що жертву, яку вони принесли, дозволяли приносити лише бідним (пор. Лк. 2:24 і 3 М. 12:6–8). Дж. МакГарві (J.W. McGarvey) був цілком правий, коли сказав: «Знаючи про велич цієї дитини, Йосип і Марія ніколи не принесли б меншої жертви, якби могли дозволити собі звичайну і більш коштовну». Спосіб життя Ісуса (Мт. 8:20) також вказує на його скромний початок.

Діву, до якої було послано ангела, звали Марією (Лк. 1:27б). «Марія»—це грецька форма гебрейського імені «Міріам» (що означає «гірка»). Як і Йосип, вона, очевидно, була з простої родини. Також, вона була однією з роду царя Давида.

У нашому тексті наголошено, що Христос був нащадком Давида (Лк. 1:32, 69). Бог сказав Давиду, що з нього «вийде» Месія (2 Сам. 7:12). Бог буквально промовив, що Месія «вийде з [Давидової] утроби» (див. УБО). В УБТ написано «вийде з твого лона». Оскільки Ісус не був нащадком Давида по плоті через Йосипа, Він мав бути нащадком Давида по плоті через Марію аби виповнити цю обітницю.

Марія була заручена з Йосипом (Мт. 1:18). У ті часи більшість заручень відбувались, коли дівчина була ще дуже молода, отже, коли Гавриїл з'явився Марії, можливо, що вона була підлітком. З іншого боку, можливо, що Йосип був літнім чоловіком. Про Йосипа зовсім не згадується під час особистого служіння Ісуса, з

чого можна зробити висновок, що він помер що до того, як Ісусу виповнилось тридцять років.

Коли йдеться про виповнення Божих задумів, обставини та оточення не так важливі. Бог може використати будь-кого й будь-де. Цей уривок також показує, що не треба чекати старості, аби послужити Божій справі. Божий ангел прийшов до юної дівчини, ймовірно, ще підлітка, щоб заручитися її допомогою у здійсненні Божого задуму.

### **Вона не боялася користатися своїм розумом**

Ангел сказав Марії: «Радій, благодатная, Господь з тобою!» (Лк. 1:28). Марія «затривожилась» цими словами ангела (Лк. 1:29а). Більшість людей в Біблії почувалися стривоженими чи лякалися, коли бачили небесного посланника. Втім замість панікувати вона почала розмірковувати, «що б то значило це привітання» (Лк. 1:29б).

Марія була людиною, яка користувалася своїм розумом. Пізніше ми дізнаємось, що вона розмірковувала про події навколо народження Ісуса (Лк. 2:19). Вона не боялася користуватися розумом, який їй дав Бог.

### **Вона була побожною жінкою**

«А Ангел промовив до неї: Не бійся, Маріє, бо в Бога благодать ти знайшла!» (Лк. 1:30). Не можна знайти благодать у Бога, не будучи в цілому праведною людиною. Ми можемо сміливо вважати Марію чесною та благочестивою особистістю, з високими моральними принципами.

### **Вона вірила в Бога—і Його силу**

Ангел вів далі:

«І ось ти в утробі зачнеш, і Сина породити, і даси Йому ймення Ісус [що означає «Єгова спасає»]. Він же буде Великий, і Сином Всевишнього званий, і Господь дасть Йому престола Його батька Давида. І повік царюватиме Він у домі Якова, і царюванню Його не буде кінця» (Лк. 1:31–33).

Царством Ісуса є церква (Мт. 16:18, 19). Наш Господь посів на престоли Давида й почав царювати у Своєму царстві, коли вознісся й сів по праву руку Бога (Дії 2:25–36). Все це провіщено в словах ангела.

Проте юну Марію тривожило не те, що станеться через тридцять з лишком років у майбутньому. В її вухах дзвеніли слова «ти в утробі зачнеш, і Сина породити». Вона спитала у ангела: «Як же станеться це, коли я незаймана?» (Лк. 1:34).

На перший погляд, це схоже на відповідь Захарія, який не повірив і був за те покараний дев'ятьма місяцями мовчання (Лк. 1:18, 20),—проте питання Марії стосувалося не того, *чи* це відбудеться, а того, *як* це станеться. В тексті ясно сказано, що вона *повірила* ангелу (Лк. 1:45).

Ангел відповів на її питання щодо «як». Він сказав: «Дух Святий злине на тебе, і Всевишнього сила обгорне тебе, через те то й Святе, що народиться, буде Син Божий!» (Лк. 1:35). Грецьке слово ἐπισκιάζω (*episkiazō*), перекладене тут як «обгорне», вживалось у Септуагінті (грецькому перекладі Старого Заповіту) в контексті Божої присутності, яка наповнювала скиню (див. 2 М. 40:35).

Марія не просила дати їй знамення на підтвердження, проте ангел дав їй одне: «А ото твоя родичка Єлисавета—і вона зачала в своїй старості сина, і оце шостий місяць для неї, яку звуть неплодною» (Лк. 1:36). І додав: «Бо для Бога нема неможливої жадної речі!» (Лк. 1:37). У грецькому тексті написано буквально: «Бо жодне слово не буває неможливим у Бога». В УБТ цей вірш звучить як «Тому що жодне слово не буває у Бога безсилім». Ось, у що мала повірити Марія—і вона повірила (Лк. 1:45). Це те, у що маємо вірити й ми, аби витримати всі виклики життя.

### **Вона мала смиренний дух**

Марія відповіла: «Я ж Господня раба: нехай буде мені згідно з словом твоїм!» (Лк. 1:38а). Якщо є якийсь один вірш, який ясно показує, чому Бог обрав Марію, то це цей. По-перше, зверніть увагу на фразу «Господня раба». Грецьке слово δοῦλος (*dulos*), перекладене як «раба», є формою жіночого роду від слова «раб». Жінки рабині були найнижчими з усіх рабів, до них ставились гірше, ніж до будь-кого і вважали найбільш нікчемними. Пізніше Марія заспівала: «Зглянувся Він на покору Своєї раби» (Лк. 1:48).

## **Вона підкорилася волі Божій**

Подивіться на другу частину Луки 1:38: «Нехай буде мені згідно з словом твоїм». Тільки замислитись над усім, що означають ці слова. (Пам'ятайте, що Марія була людиною, яка мислить; вона пішла на все з відкритими очима). Вона була молода жінка, зарученою для шлюбу, якій належало раптом завагітніти. Зрозуміла річ, що для її майбутнього чоловіка це було неприйнятно, і він би відрікся від неї: «Це не моє дитя!»

Нам важко зрозуміти, наскільки небезпечним та важким це зробило б її становище у такому маленькому селищі, як Назарет. Уявіть косі засуджуючі погляди, перешіптування, плітки, злі коментарі. Дехто вважає, що слова юдеїв в Івана 8:41 мали такий підтекст: «Не родилися ми від перелюбу—а от *ти* так». Вона навіть могла загинути, бо Закон велів побивати камінням на смерть заручених жінок, які зчинили перелюб (5 М. 22:23, 24; див. також 3 М. 20:10; Єз. 16:38; Ів. 8:5). З усіх гріхів, за які за Старим Заповітом карали смертю, гріх перелюбу було заперечити важче за інші, особливо коли жінка вагітніла. Знайти двох чи трьох свідків проти неї (5 М. 17:6; 19:15) не стало б проблемою; перші дві чи три людини, як пройшли повз Марії, коли вона була на шостому чи сьомому місяці вагітності, згодилися б для цього.

Марія все це чудово усвідомлювала. Втім вона сказала ангелу: «Нехай буде мені згідно з словом твоїм». Інакше кажучи, «Якщо це те, чого бажає Бог, та нехай так і буде». Вона підкорилася Божій волі. Таку людину Бог і може використовувати—чи то матір, батька, сина або дочку.

Після того як «відійшов Ангел від неї» (Лк. 1:38б), «зібралась Марія й пішла, поспішаючи, у гірську околицю» (Лк. 1:39) побачитися з своєю родичкою Єлисаветою. Ймовірно, Єлисавета була єдиною людиною, яка б повірила тому, що з нею сталося.

Коли Єлисавета побачила Марію, вона «наповнилась Духом Святим» (Лк. 1:41б) і «скрикнула голосом гучним» (Лк. 1:42а): «Благословенна ти між жонами, і благословенний Плід утроби твоєї! І звідкіля мені це, що до мене прийшла матір мого Господа?» (Лк. 1:42б, 43).

## **Вона знала Писання**

У відповідь Марія заспівала чудову пісню хвали, яка



починається у вірші 46 і триває до вірша 55. Ернест Хаузер (Ernest Hauser) назвав цю коротку радісну поему «однією з літературних перлин Нового Заповіту». Ці десять віршів містять більшу частину слів Ісусової матері, які були записані.

Слова Марії нагадують нам пісню Анни з 1 Самуїлова 2:1–10. У пісні Марії звучать три головних теми: (1) те, що Бог зробив для неї (Лк. 1:46–49); (2) те, що Бог зробив для всіх людей—Він був милостивий до беспорядних, смиренних і голодних (Лк. 1:50–53), і (3) те, що Бог зробив для Ізраїлю (Лк. 1:54, 55). Останнє було доказом того, що Бог завжди тримає Своє Слово.

Коли ми розмірковуємо над тим, що сказала Марія, ми вражено визнаємо той факт, що вона знала Писання. Ми не відкидаємо можливості, що Марія «наповнилась Святим Духом», як Єлисавета (Лк. 1:41) і пізніше Захарій (Лк. 1:67). Утім ми вважаємо, що сказане Марією вказує на її особисте знання Слова. У словах її пісні відображено дванадцять уривків Старого Заповіту. Це факт є вражаючим, оскільки в ті часи тільки хлопчикам дозволялось відвідувати школи при синагогах.

Поглянемо далі на історію життя Марії. Луки 2 розповідає про народження Ісуса та прихід пастухів. У вірші 19 написано, що «Марія усі ці слова зберігала, розважаючи, у серці своїм».

### **Вона була сміливою й мужньою**

Приблизно через сорок днів після народження Ісуса Марія й Йосип взяли немовля й пішли до храму в Єрусалимі принести жертву (див. 3 М. 12:2–4, 6–8). Там був чоловік на ім'я Семен, який взяв Ісуса на руки і сказав про все, що зробить це Дитя (Лк. 2:25–35). Його натхнені слова містили й таку зловісну пересторогу: «І меч душу прошиє самій же тобі» (Лк. 2:35а).

Подумайте про те, що чекало на Марію. Мені та моїй дружині не легко виховувати трьох дочок. У Марії ж було не менше *семи* дітей (див. Мт. 13:55, 56; Мр. 6:3)—а найстарший з усіх був Божим Сином. Ми не можемо навіть уявити, яка то відповідальність ростити Сина самого Бога. А тепер, на додачу до всього цього, Семен сказав їй, що в кінці меч пройде крізь її душу. На неї попереду чекав сильний біль.

Тільки мужня жінка могла прийняти—й прийняла—ці виклики. Марія вже продемонструвала свою мужність, згодившись з

наслідками, які чекали на неодружену мати в ті часи, коли це вважалося нечуваним. Вона й надалі проявила свою мужність, прийнявши все, що було пов'язано з долею матері нашого Господа.

Ця істина може допомогти нам зрозуміти, чому Бог обрав бідну, невідому молоду жінку з відсталого, навіть презренного містечка, замість випестуваної молодички царського роду. Бог потребував когось, хто буде сильним і незламним. Можна сказати, що Бог потребував того, хто буде *міцним*.

Ми нічого не знайдемо про Йосипа за часи особистого служіння Ісуса; ми читаємо лише про Марію та її дітей. Через це багато коментаторів уважають, що Йосип був старшим за Марію й помер ще до того, як Ісус розпочав Своє публічне служіння. Той факт, що Ісус довірив турботу про Свою матір Івану (Ів. 19:26, 27), також вказує на те, що Йосипа тоді вже не було серед живих. Ймовірно, що Марії довелося взяти на себе більшу частину виховання семи чи більше дітей. Будучи старшим, Ісус узяв на Себе частину родинних обов'язків після смерті Свого земного батька. Втім батьківський тягар Марії все одно був дуже великий.

### **Вона не боялася відповідальності**

Міцність Марії пов'язана ще з однією рисою, якої бракує багатьом людям: вона була готова взяти на себе відповідальність. Це добре ілюструє випадок з Ісусом, коли Йому було дванадцять років (Лк. 2:41–51). Коли Йосип і Марія не знали, де був Ісус, вони ретельно обшукали весь Єрусалим, доки знайшли Його. Врешті решт, Бог дав їм відповідальність піклуватися про Нього. На жаль, деякі люди сьогодні не бажають брати на себе відповідальність— за своє особисте життя, за свій шлюб, і за свою родину.

### **Вона була впевнена в своєму Синові**

Перегорнемо ще вісімнадцять років і поглянемо на час, коли Ісус розпочав Своє публічне служіння. На самому початку цього служіння Марія та її Син були присутні на весіллі в місті Кана. Коли у господарів закінчилося вино, Марія сказала Ісусу: «Не мають вина!» (Ів. 2:3). Після того вона наказала слугам: «Зробіть усе те, що Він вам скаже» (Ів. 2:5). Вона вірила, що її Син виправить прикру ситуацію.

Вона продемонструвала рису, яку потребує кожен родитель:

вона була впевнена у своїй дитині й проявила цю впевненість. Один з найбільших дарів, що дала мені моя мати, це було постійне підбадьорювання: «Ти це зможеш».

### **Вона піклувалась про добробут інших**

Ми можемо прочитати про один з багатьох випадків, коли упродовж наступних трьох з половиною років вона турбувалась, що Ісус погано харчується й не відпочиває (Мр. 3:20, 21). Якось вона прийшла із своїми іншими дітьми, щоб забрати Його додому (Мр. 3:31–35). Цей випадок не робить честі Марії та її родині, оскільки свідчить, що вони не вповні розуміли, ким був Ісус і для чого Він прийшов. Утім він показує, що вона піклувалась про добробут свого Сина.

### **Вона була вірна своєму обов'язку до кінця**

Після того випадку ми не чуємо про Марію аж до хреста. Цю картину, повну страждання й болю, описує Іван:

... Під хрестом же Ісуса стояли Його мати, і сестра Його матері, Марія Клеопова, і Марія Магдалина. Як побачив Ісус матір та учня, що стояв тут, якого любив [ймовірно, Івана], то каже до матері: Оце, жоно, твій син! Потім каже до учня: Оце мати твоя! ... (Ів. 19:25–27).

Ви бачити Марію, яка стоїть там і дивиться на свого Сина, розп'ятого на хресті? Ви бачите сльози, що заливають її обличчя? Ви бачите, як стискаються її руки, коли вона пригадує, як тримала Його на руках немовлям? Багато років тому я натрапив на вірш, в якому йшлося про цю мить:

Я чув двох жінок, що ридали,  
Коли йшли додолу з гори;  
Одна, як надламана квітка,  
А друга, як карний вогонь.  
«За зло, що їх руки зробили,  
Розкаються гірко вони»,—  
Сказала одна, а друга крізь сльози  
Гукала: «Мій Сину, мій Сину, мій Син».

На горі, що звалася Голгофою, Марія нарешті зрозуміла смисл слів, які почула багато років тому: «І меч душу прошиє самій же тобі» (Лк. 2:35а).

І остання сцена: після Ісусової смерті, погребіння й воскресіння учні чекали в Єрусалимі сходження Духа й встановлення царства/церкви. Лука повідомляє, що разом з учнями була і Марія та брати Ісуса (Дії 1:14). Брати увірували, тоді як віра Марії збагатилася розумінням.

Тут ми маємо залишити Марію. За одним з неназваних передань, вона померла в Єрусалимі; за іншим—вона переїхала разом з апостолом Іваном до Єфесу, де жила до самої смерті. Нам не відомо, що сталося з нею насправді. Бог дозволив нам знати те, що вона була частиною хвилюючих ранніх днів церкви, після чого Він сховав від нас історію життя матері нашого Господа під покровом таємниці.

### **Висновок**

Чому Бог обрав Марію? Ми розглянули деякі з її рис, що безсумнівно допомогли Марії виконати майже неможливу місію, покладену на неї Богом:

- Вона не боялася користуватися своїм розумом.
- Вона була побожною жінкою.
- Вона вірила в Бога—і Його силу.
- Вона мала смиренний дух.
- Вона підкорилася волі Божій.
- Вона знала Писання.
- Вона була сміливою й мужньою.
- Вона не боялася відповідальності.
- Вона була впевнена в своєму Синові.
- Вона піклувалась про добробут інших.
- Вона була вірна своєму обов'язку до кінця.

Ці риси допомагають будь-якій людині успішно виконувати життєві завдання. Проте більш важливо те, що людину с такими рисами Бог обирає для служіння.

## **МАРІЯ (ВАГІТНА ІСУСОВА МАТІР) ВІДВІДУЄ ЄЛИСАВЕТУ (ВАГІТНУ МАТІР ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ) (Лк. 1:39–56)**

<sup>39</sup>Тими днями зібралась Марія й пішла, поспішаючи, у гірську околицю, у місто Юдине. <sup>40</sup>І ввійшла вона в дім Захарія, та й поздоровила Єлисавету.

Гавриїл сказав, що Бог також відвідав родичку Марії на ім'я Єлисавета, й що наразі ця родичка була вагітною. Невдовзі після того, як їй явився ангел, Марія здійснила подорож майже у сто кілометрів на південь у місто, де мешкали Захарій та Єлисавета (Лк. 1:39, 40). Можливо, вона вирішила, що її родичка була єдиною людиною, яка зможе зрозуміти та оцінити те, що відбулося з нею.

### **Єлисавета славить Марію (Лк. 1:41–45)**

<sup>41</sup>Коли ж Єлисавета зачула Маріїн привіт, затріпотіла дитина в утробі її. І Єлисавета наповнилась Духом Святим, <sup>42</sup>і скрикнула голосом гучним, та й прорекла: **Благословенна Ти між жонами, і благословенний Плід утроби твоєї!** <sup>43</sup>І звідкіля мені це, що до мене прийшла мати мого Господа? <sup>44</sup>Бо як тільки в вухах моїх голос привіту твого забринів, від радощів затріпотіла дитина в утробі моїй! <sup>45</sup>Блаженна ж та, що повірила, бо сповниться проречене їй від Господа!

Подумайте про цю зустріч: дві жінки, одна літня, інша ще дівчина, яких обох торкнулась Божа рука. Коли Єлисавета побачила Марію, вона по натхненню прославляла її: **Благословенна Ти між жонами, і благословенний Плід утроби твоєї!** (Лк. 1:42).

### **Марія промовляє хвалу Господеві (Лк. 1:46–55)**

<sup>46</sup>А Марія промовила:  
**Величає душа моя Господа,  
<sup>47</sup>і радіє мій дух у Бозі, Спасі моїм,  
<sup>48</sup>що зглянувся Він на покору Своєї раби,  
бо ось від часу цього всі роди мене за блаженну вважатимуть,**

<sup>49</sup>бо велике вчинив мені Потужний!  
Його ж імення святе,  
<sup>50</sup>і милість Його з роду в рід на тих, хто боїться Його!  
<sup>51</sup>Він показує міць Свого рамена,  
розпорошує тих, хто пишається думкою серця свого!  
<sup>52</sup>Він могутніх скидає з престолів,  
підіймає покірливих,  
<sup>53</sup>удовольняє голодних добром,  
а багатих пускає ні з чим.  
<sup>54</sup>Пригорнув Він Ізраїля, Свого слугу, щоб милість згадати,  
<sup>55</sup>як прорік був Він нашим отцям,  
Аврааму й насінню його аж повіки!

На це Марія відповіла хвалою Господу. Вона говорила про великі діла, які чинив Бог у минулому, передбачаючи великі Божі діла в майбутньому. Цю промову Марію інколи називають *Магніфікатом*—від першого слова її пісні хвали Господу латинською мовою, яке означає «величний».

Марія залишилися в Юдеї на три місяці—до кінця вагітності Єлисавети (Лк. 1:56). Після того вона повернулася до Назарету. Таке враження, що вона пішла перед самим народженням Івана. Можливо, вона не хотіла відповідати на питання стосовно її власної вагітності, коли родичі Єлисавети прибули на пологи. (Вони також були й родичами Марії).

## НАРОДЖЕННЯ ТА РАННЄ ЖИТТЯ ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ (ЛК. 1:57–80)

### Народження Івана (Лк. 1:57–79)

<sup>57</sup>А Єлисаветі настав час родити, і сина вона породила. <sup>58</sup>І почули сусіди й родина її, що Господь Своєю милістю велику на неї послав, та й утішалися разом із нею.

<sup>59</sup>І сталося восьмого дня, прийшли, щоб обрізати дитя, і хотіли назвати його йменням батька його—Захарій. <sup>60</sup>І озвалася мати його та й сказала: Ні, нехай названий буде Іван! <sup>61</sup>А вони до неї сказали: Таж у родині твоїй нема жадного, який названий був тим ім'ям! <sup>62</sup>І кивали до батька його, як хотів би

назвати його? <sup>63</sup>Попросивши ж табличку, написав він слова: Іван імення йому. І всі дивувалися. <sup>64</sup>І в тій хвилі уста та язик розв'язались йому, і він став говорити, благословляючи Бога! <sup>65</sup>І страх обгорнув усіх їхніх сусідів, і по всіх верховинах юдейських пронеслась чутка про це все. <sup>66</sup>А всі, що почули, розважали у серці своїм та казали: «Чим то буде дитина оця?» ... І Господня рука була з нею.

<sup>67</sup>Його ж батько Захарій наповнився Духом Святим, та й став пророкувати й казати:

<sup>68</sup>Благословенний Господь, Бог Ізраїлів,  
що зглянувся й визволив люд Свій!

<sup>69</sup>Він ріг спасіння підніс нам у домі Давида, Свого слуги,

<sup>70</sup>як був заповів довіку устами святих пророків Своїх,

<sup>71</sup>що від ворогів наших визволить нас,

та з руки всіх наших ненависників,

<sup>72</sup>що вчинить Він милість нашим отцям

і буде пригадувати Свій святий заповіт,

<sup>73</sup>що дотримає й нам ту присягу,

якою Він присягавсь Аврааму, отцю нашому,

<sup>74</sup>щоб ми, визволившись із рук ворогів,

служили безстрашно Йому

<sup>75</sup>у святості й праведності перед Ним по всі дні життя нашого.

<sup>76</sup>Ти ж, дитино, станеш пророком Всевишнього,

бо будеш ходити перед Господом,

щоб дорогу Йому приготувати,

<sup>77</sup>щоб народу Його дати пізнати спасіння,

у відпущенні їхніх гріхів,

<sup>78</sup>через велике милосердя нашого Бога,

що Ним Схід із висоти нас відвідав,

<sup>79</sup>щоб світити всім тим, хто перебуває в темряві й тіні  
смертельній,

щоб спрямувати наші ноги на дорогу миру!

Коли народилася дитина Захарія та Єлисавети, розділити їх радість прийшли їхні сусіди й родичі.

Згідно з юдейським законом, новонароджених хлопчиків слід було обрізати на восьмий день (3 М. 12:3). Під час ритуалу обрізання новонародженого родичі хотіли назвати хлопчика

**Захарієм**, на честь його батька, проте Єлисавета (якій, очевидно, були відомі слова ангела) сказала: **Ні, нехай названий буде Іван!** (Лк. 1:60). Тоді вони звернулися до Захарія, й він підтвердив вибір імені Єлисаветою. **І в тій хвилі уста та язик розв'язались йому, і він став говорити, благословляючи Бога!** (Лк. 1:64).

Луки 1:68–79 містить натхнені слова старого священика. У віршах 68–75 він славить Бога за Його обітниці Його народів, тоді як вірші 76–79 спрямовані на його сина. Він сказав маленькому Івану: **Ти ж, дитино, станеш пророком Всевишнього, бо будеш ходити перед Господом, щоб дорогу Йому приготувати** (Лк. 1:76). Як і ангел, Захарій процитував пророка Малахію щодо прибуття предтечі Месії.

### **Раннє життя Івана (Лк. 1:80)**

**<sup>80</sup>А дитина росла, і скріплялась на дусі, і перебувала в пустинях до дня свого з'явлення перед Ізраїлем.**

Луки 1:80 лаконічно повідомляє про перші тридцять чи близько того років Іванового життя. Згадані **пустині** були місцевістю в Юдеї на заході від Мертвого моря, яка була мало заселена.

Отже, ангели з'явилися людям. Раніше Бог Своїм Духом надихав промовляти пророків. Через майже чотириста років мовчання нарешті було порушено. Настала «повнота часу» (Гал. 4:4). Месія вже був у дорозі!

## **СПОВЩЕННЯ ЙОСИПА ПРО НАРОДЖЕННЯ ІСУСА (МТ. 1:18–25)**

**<sup>18</sup>Народження ж Ісуса Христа сталося так. Коли Його мати Марію заручено з Йосипом, то перш, ніж зійшлися вони, виявилось, що вона мала в утробі від Духа Святого. <sup>19</sup>А Йосип, муж її, будши праведний, і не бажавши ославити її, хотів тайкома відпустити її. <sup>20</sup>Коли ж він те подумав, ось з'явивсь йому Ангол Господній у сні, промовляючи: Йосипе, сину Давидів, не бійся прийняти Марію, дружину свою, бо зачате в ній—то від Духа Святого. <sup>21</sup>І вона вродить Сина, ти ж даси Йому ймення Ісус, бо спасе Він людей Своїх від їхніх гріхів. <sup>22</sup>І**



**все оце сталося, щоб збулося сказане пророком від Господа, який провіщає: <sup>23</sup>Ось діва в утробі зачне, і Сина породить, і назвуть Йому Ймення Еммануїл, що в перекладі є: З нами Бог. <sup>24</sup>Як прокинувся ж Йосип зі сну, то зробив, як велів йому Ангол Господній, і прийняв він дружину свою. <sup>25</sup>І не знав він її, аж Сина свого первородженого вона породила, а він дав Йому Ймення Ісус.**

Ісає пророкував про прихід Месії такими словами: «Бо Дитя народилося нам, даний нам Син, і влада на раменах Його, і кликнуть ім'я Йому: Дивний Порадник, Бог сильний, Отець вічності, Князь миру» (Іс. 9:6).

Юдеї чекали на полководця, який поведе їх до перемоги; Бог ж послав їм безпорадне немовля, щоб повернути їх до Себе. Люди хотіли правителя на земному престолі; Бог дав їм дитину в яслах. Божі шляхи—не людські шляхи.

Коли Марія повернулася до Назарету після тримісячного перебування в домі Єлисавети, її вагітність, мабуть, вже впадала в око всім. Ймовірно, плітки почалися одразу ж.

Можна уявити собі відчай Йосипа. Він не знав, як йому вчинити. Заручини були священним та законним зобов'язанням, навіть попри те, що весільної церемонії ще не було й шлюбні стосунки ще не малі місця. У Йосипа було три шляхи на вибір:

1. Він міг проігнорувати стан Марії й укласти шлюб. Очевидно, таку можливість він не розглядав. Будучи праведною людиною (Мт. 1:19), він певно вважав, що було б неправильно миритися з явною аморальністю. Ми не знаємо, казала йому Марія про свого небесного гостя, чи ні; але навіть, якщо вона це зробила, навряд чи він в це повірив.

2. Він міг забити Марію камінням до смерті як таку, що порушила шлюбну присягу (5 М. 22:23, 24). Йосип навіть не розглядав таку можливість. Так, він був праведний, але він також був милосердним. Можливо, в його серці ще була любов до Марії.

3. Він міг розлучитися з нею. Закон дозволяв чоловіку дати своїй дружині «лист про розлучення», якщо він «виявить у ній якусь негожу річ» (5 М. 24:1; УБТ). На думку Йосипа, цей варіант був найменш болісним із трьох. Він вирішив швидко й тихо відпустити Марію, аби позбавити її подальшого ускладнення.

Як правило, лист про розлучення давали у присутності двох чи більше свідків. Якщо чоловік бажав, то ця церемонія могла бути дуже публічною та принизливою для жінки. Йосип хотів уникнути цього: **... не бажавши ославити її, [він] хотів тайкома відпустити її** (Мт. 1:19). Ми можемо не сумніватися, що це рішення наповнило його смутком. Серед усього іншого, після того, як він дав би Марії листа про розлучення, вона була б втрачена для нього назавжди (5 М. 24:2–4).

Бог звільнив Йосипа від цього важкого рішення, пославши йому ангела. (Головний наголос в Матвія 1 робиться на тому, аби показати яким чином Бог усе влаштував, щоб виповнилося пророцтво Ісаї щодо Дитя). Цей ангел сказав теслі:

**... Йосипе, сину Давидів, не бійся прийняти Марію, дружину свою, бо зачате в ній—то від Духа Святого. І вона вродить Сина, ти ж даси Йому ймення Ісус, бо спасе Він людей Своїх від їхніх гріхів** (Мт. 1:20, 21).

Ймовірно, це викликало у Йосипа змішані почуття. Певно, він був радий дізнатися, що його люба Марія була йому вірна, а також він був схвильований почути про прихід Месії. З іншого боку, він також розумів, що їм із Марією не уникнути перешіптувань та злих слів за спиною. Втім він не засумнівався. Коли він **прокинувся ..., то зробив, як велів йому Ангол Господній, і прийняв він дружину свою. І не знав він її, аж Сина свого первородженого вона породила** (Мт. 1:24, 25а). З цих слів природно й логічно витікає, що тільки *після* того, як Марія «Сина породила», у Йосипа та Марії було нормальне статеве життя одружених чоловіка й жінки.

Матвій, бажаючи підкреслити, що Ісус був обіцяним Месією, привів натхнені слова:

**І все оце сталось, щоб збулося сказане пророком від Господа, який провіщає: Ось діва в утробі зачне, і Сина породить, і назвуть Йому Ймення Еммануїл, що в перекладі є: З нами Бог** (Мт. 1:22, 23).

На нашу думку, слід згадати коментар Дж. МакГарві стосовно «Еммануїла»: «Природа показує, що Бог над нами; Закон показує,

що Бог проти нас; проте Євангеліє показує, що Бог з нами й за нас».

## НАРОДЖЕННЯ ІСУСА (ЛК. 2:1–7)

<sup>1</sup>І трапилося тими днями,—вийшов наказ царя Августа переписати всю землю. <sup>2</sup>Цей перепис перший відбувся тоді, коли владу над Сирією мав Квіріній. <sup>3</sup>І всі йшли записатися, кожен у місто своє. <sup>4</sup>Пішов теж і Йосип із Галілеї, із міста Назарету, до Юдеї, до міста Давидового, що зветься Віфлеєм, бо походив із дому та з роду Давидового, <sup>5</sup>щоб йому записатися із Марією, із ним зарученою, що була вагітна. <sup>6</sup>І сталося, як були вони там, то настав їй день породити. <sup>7</sup>І породила вона свого Первенця Сина, і Його сповила, і до ясел поклала Його, бо в заїзді місця не стало для них.

Взаємна любов Йосипа і Марії й їхня віра в Божі обітници допомогли їм витримати всі брудні натяки та зневагу. Коли Марія була вже на дев'ятому місяці вагітності, їхнє очікування радісної події ставало все сильнішим. Проте була проблема, про яку вони не знали: Месія мав народитись у Віфлеємі (Мих. 5:2), а вони мешкали в Назареті.

Раніше Бог задіяв ангела для сприяння Своему задуму. В цій же ситуації Він використав, здавалося б, найменш підходящу для цього особу: Римського імператора. **І трапилося тими днями,—вийшов наказ царя Августа переписати всю землю** (Лк. 2:1). Ймовірно, метою цього перепису було збільшення податкової бази Риму.

Кожна людина, що жила в Римській імперії, мала повернутися до міста своїх родоначальників. Йосип, який був з роду царя Давида, мав здійснити подорож до міста **Віфлеєма**, в якому народився Давид, і яке являло собою селище десь у семи кілометрах на південь від Єрусалиму. У Старому Заповіті про Віфлеєм згадано кілька разів (1 М. 48:7; Рут. 1:22), проте в першу чергу він відомий як місто Давида (1 Сам. 16:1; 17:12; 20:6).

Писання дають зрозуміти, що якби не вимога Риму, Йосип не поїхав би до Віфлеєму, з чого витікає, що Бог не казав Йосипу та Марії, що дитина має народитися в Віфлеємі. Ймовірно, закон не вимагав, щоб Марія їхала з ним. Чому ж тоді вона це зробила?

Можливо, вона не хотіла бути далеко від Йосипа, коли народиться дитина.

**Пішов теж і Йосип із Галілеї, із міста Назарету, до Юдеї, до міста Давидового, що зветься Віфлеєм, бо походив із дому та з роду Давидового, щоб йому записатись із Марією, із ним зарученою, що була вагітна (Лк. 2:4, 5).**

Нам залишається тільки уявляти, яку важку подорож було вимушено здійснити це подружжя, а також їхнє розчарування, коли для них не знайшлося кімнати на постоялому дворі. Нам також не повідомляється, яким чином вони опинились на ніч у загоні для худоби. Нам просто сказано, що дитина народилась. Про найвидатнішу подію в історії людства повідомляється лише кількома словами:

**І сталося, як були вони там [у Віфлеємі], то настав їй день породити. І породила вона свого Первенця Сина, і Його сповила, і до ясел поклала Його, бо в заїзді місця не стало для них (Лк. 2:6, 7).**

Народження Ісуса було не менш важливим, ніж Його смерть і воскресіння. «Важливість» цієї події полягала в тому, що Бог став тілом, *щоб* Він зміг заплатити ціну за наші гріхи. Слово «первороджений» або «первенець» може вживатися по-різному (Євр. 1:6); проте в контексті Луки 2 його ужито в самому звичайному й простому сенсі, слово «первенець» у вірші 7 вказує на те, що у Марії потім були й інші діти.

## **ПАСТУХАМ СПОВІЩЕНО ПРО НАРОДЖЕННЯ ІСУСА (ЛК. 2:8–20)**

<sup>8</sup>А в тій стороні були пастухи, які пильнували на полі, і нічної пори вартували отару свою. <sup>9</sup>Аж ось Ангел Господній з'явився коло них, і слава Господня осяяла їх. І вони перестрашились страхом великим... <sup>10</sup>Та Ангел промовив до них: Не лякайтесь, бо я ось благовіщу вам радість велику, що станеться людям усім. <sup>11</sup>Бо сьогодні в Давидовім місті народився для вас Спаситель, Який є Христос Господь. <sup>12</sup>А ось

вам ознака: Дитину сповиту ви знайдете, що в яслах лежатиме. <sup>13</sup>І ось раптово з'явилася з Анголом сила велика небесного війська, що Бога хвалили й казали:

<sup>14</sup>Слава Богу на висоті, і на землі мир, у людях добра воля!

<sup>15</sup>І сталося, коли Анголи відійшли від них в небо, пастухи зачали говорити один одному: Ходім до Віфлеєму й побачмо, що сталося там, про що сповістив нас Господь. <sup>16</sup>І прийшли, поспішаючи, і знайшли там Марію та Йосипа, та Дитину, що в яслах лежала. <sup>17</sup>А побачивши, розповіли про все те, що про Цю Дитину було їм звіщено. <sup>18</sup>І всі, хто почув, дивувались тому, що їм пастухи говорили. <sup>19</sup>А Марія оці всі слова зберігала, розважаючи, у серці своїм. <sup>20</sup>Пастухи ж повернулись, прославляючи та хвалячи Бога за все, що почули й побачили, так як їм було сказано.

Серед гомону міста, переповненого прибульцями, квиління новонародженого немовляти не було б почуте, проте Бог не дозволив цій великій миті залишитися непоміченою. Небесні посланці сповістили про неї не міських можновладців чи начальників синагог. Вони з'явилися групі пастухів, що **нічної пори вартували отару свою** (Лк. 2:8).

Історія появи ангела перед пастухами є однією з найвідоміших у світі. Сказані ангелом слова повторюють знову і знову:

**Не лякайтесь, бо я ось благовіщу вам радість велику, що станеться людям усім. Бо сьогодні в Давидовім місті народився для вас Спаситель, Який є Христос Господь. А ось вам ознака: Дитину сповиту ви знайдете, що в яслах лежатиме** (Лк. 2:10–12).

Скоріш за все, цим пастухам довелось перевірити чимало ясел, доки вони знайшли те, в якому лежало немовля. Коли ж вони знайшли Дитину, вони розповіли про це всім, кого зустрічали (Лк. 2:17, 18). Їх називають «першими євангелістами», оскільки вони були першими, хто принесли людям добру звістку. Зверніть увагу на вірш 19: **А Марія оці всі слова зберігала, розважаючи, у серці своїм.** Цей вірш, а також остання частина Луки 2:51 наводять на думку, що, ймовірно, Марія пізніше поділилася своїми думками з Лукою.

## ОБРІЗАННЯ ІСУСА ТА НАДАНН ЙОМУ ІМЕНІ; ХРАМОВА СЛУЖБА (ЛК. 2:21–39)

<sup>21</sup>Коли ж виповнилися вісім день, щоб обрізати Його, то Ісусом назвали Його, як був Ангол назвав, перше ніж Він в утробі зачався.

<sup>22</sup>А коли за Законом Мойсея минулися дні їхнього очищення, то до Єрусалиму принесли Його, щоб поставити Його перед Господом, <sup>23</sup>як у Законі Господнім написано. Кожне дитя чоловічої статі, що розкриває утробу, має бути посвячене Господу, <sup>24</sup>і щоб жертву скласти, як у Законі Господньому сказано,—пару горличат або двоє голубенят.

<sup>25</sup>І ото був в Єрусалимі один чоловік, йому ймення Семен, людина праведна та благочестива, що потіхи чекав для Ізраїля. І Святий Дух був на ньому. <sup>26</sup>І від Духа Святого йому було звіщено смерті не бачити, перше ніж побачить Христа Господнього. <sup>27</sup>І Дух у храм припровадив його. І як внесли Дитину Ісуса батьки, щоб за Нього вчинити звичаєм законним, <sup>28</sup>тоді взяв він на руки Його, хвалу Богу віддав та й промовив:

<sup>29</sup>Нині відпускаєш раба Свого, Владико, за словом Твоїм із миром,

<sup>30</sup>бо побачили очі мої Спасіння Твоє,

<sup>31</sup>яке Ти приготував перед всіма народами,

<sup>32</sup>Світло на просвіту поганам і на славу народу Твого Ізраїля!

<sup>33</sup>І дивувалися батько Його і мати тим, що про нього було розповіджене. <sup>34</sup>А Семен їх поблагословив та й прорік до Марії, Його матері: Ось призначений Цей багатьом на падіння й уставання в Ізраїлі, і на знак сперечання, <sup>35</sup>і меч душу прошис самій же тобі, щоб відкрились думки сердець багатьох!

<sup>36</sup>Була й Анна, пророчиця, дочка Фануїлова з племені Асироваго,—вона дожила до глибокої старости, живши з мужем сім років від свого дівування, <sup>37</sup>удова років вісімдесяти й чотирьох, що не відлучалась від храму, служачи Богові вдень і вночі постами й молитвами. <sup>38</sup>І години тієї вона надійшла, Бога славила та говорила про Нього всім, хто визволення Єрусалиму чекав.

**<sup>39</sup>А як виконали за Законом Господнім усе, то вернулись вони в Галілею, до міста свого Назарету.**

Дехто вважає, що народження Ісуса знаменувало кінець ери Старого Заповіту, проте Біблія вчить, що Христос «був під Законом» (Гал. 4:4; УБТ). Новий Заповіт вчить, що саме *смерть* Ісуса на хресті знаменувала завершення періоду Старого Заповіту (Кол. 2:14) і початок періоду Нового Заповіту (Євр. 9:16, 17). Він був єврейською дитиною, яку народила єврейська мати, і був під юдейськими законами. Коли Христу було вісім днів від народження, Його було обрізано, як велів Закон (3 М. 12:3). Тоді ж Йому дали ім'я **Ісус**, як наказував ангел (Лк. 1:31; Мт. 1:21).

Закон вимагав від Йосипа і Марії й іншого. Первонародженого сина слід було викупити на пам'ять про порятунок Ізраїльських первістків під час десятої кари в Єгипті (2 М. 13:2, 10–14; 34:19, 20; 4 М. 3:40–51; 18:15, 16). Також через сорок днів після народження сина єврейська мати мала піти до храму для церемонії очищення, яка включала в себе принесення жертви (3 М. 12:2–8). Йосип і Марія принесли жертву, яку дозволяли тільки бідним. Судячи з усього, посвячення Ісуса в храмі та очищення Марії відбувались у той самий час.

Більшість присутніх у храмі, ймовірно, навіть не помітили Йосипа та його маленьку родину, проте дві людини були дуже схвильовані їхньою появою. Першим був Семен, богобоязний та благочестивий старий, якому було сказано від Бога, що він не помре, доки не побачить Месію. Його радісна промова, коли він побачив Ісуса, відкриває той факт, що Ісус принесе спасіння й язичникам, а не тільки юдеям (Лк. 2:31, 32). Серед іншого Семен також сказав, що душу Марії пронизає меч (Лк. 2:35).

Другою була Анна, пророчиця вісімдесяти чотирьох років. Пророк—це людина, яка по натхненню промовляє від імені Господа. Пророчиця—відповідно пророк жіночої статі. Навіть у часи, коли натхнення було поширеним, жінки-пророки були чимось незвичним. В часи Старого Заповіту була пророчиця, яку звали Девора (Суд. 4:4). Коли Анна побачила Ісуса, вона **Бога славила та говорила про Нього всім, хто визволення Єрусалиму чекав** (Лк. 2:38).

**А як виконали за Законом Господнім усе (Лк. 2:39а), вони**

повернулися до Віфлеєму (див. Мт. 2:8, 9). В останній частині Луки 2:39 написано, що **вернулись вони в Галілею, до міста свого Назарету**. Висловлювалося припущення, що тут йдеться про їхню подорож до Назарету, щоб забрати своє речі та інструменти Йосипа, після чого вони повернулись до Віфлеєму. Можливо, так і було, проте скоріш за все слова Луки в 2:39 стосуються їхнього пізнішого повернення до Назарету, аби остаточно там залишитись. Очевидно, Лука скоротив свою оповідь в цьому місці, лишивши поза своєю увагою прихід волхвів та втечу до Єгипту. (Коли пізніше Лука розповідав про навернення Савла [Дії 9:19–26], він замовчав той факт, що Савл провів деякий час в Аравії [Гал. 1:17]). Автори Писань не ставили перед собою завдання надати всі подробиці.

Очевидно, Йосип і Марія вирішили, що Віфлеєм, місто Давида (Лк. 2:4, 11) було кращим місцем для виховання Давидового сина (Мт. 1:1; Лк. 1:32). Вони знайшли дім, у якому стали жити (Мт. 2:11), і Йосип, ймовірно, почав працювати за своїм ремеслом теслі.

## **ДО ІСУСА ПРИХОДЯТЬ ВОЛХВИ ЗІ СХОДУ («МУДРЕЦІ») (МТ. 2:1–12)**

<sup>1</sup>Коли ж народився Ісус у Віфлеємі Юдейським, за днів царя Ірода, то ось мудреці прибули до Єрусалиму зі сходу, <sup>2</sup>і питали: Де народжений Цар Юдейській? Бо на сході ми бачили зорю Його, і прибули поклонитись Йому. <sup>3</sup>І, як зачув це цар Ірод, занепокоївся, і з ним увесь Єрусалим. <sup>4</sup>І, зібравши всіх первосвящеників і книжників людських, він запитував у них, де має Христос народитись? <sup>5</sup>Вони ж відказали йому: У Віфлеємі Юдейським, бо в пророка написано так:

<sup>6</sup>І ти, Віфлеєме, земле Юдина,  
не менший нічим між осадами Юдиними,  
бо з тебе з'явиться Вождь,  
що буде пасти народ Мій ізраїльський.

<sup>7</sup>Тоді Ірод покликав таємно отих мудреців, і докладно випитував їх про час, коли з'явилась зоря. <sup>8</sup>І він відіслав їх до Віфлеєму, говорячи: Ідїть, і пильно розвідайтеся про Дитятко; а як знайдете, сповістїть мене, щоб і я міг піти й поклонитись Йому. <sup>9</sup>Вони ж царя вислухали й відійшли. І ось зоря, що на сході вони її бачили, йшла перед ними, аж прийшла і стала



зверху, де Дитятко було. <sup>10</sup>А бачивши зорю, вони надзвичайно зраділи. <sup>11</sup>І, ввійшовши до дому, знайшли там Дитятко з Марією, Його матір'ю. І вони впали ницьма, і вклонились Йому. І, відчинивши скарбниці свої, піднесли Йому свої дари: золото, ладан та смирну. <sup>12</sup>А ввісні остережені, щоб не вертатись до Ірода, відійшли вони іншим шляхом до своєї землі.

Семен сказав, що Ісус буде Месією не тільки для юдеїв, а й для язичників. Підтвердження цього не примусило себе довго чекати—у вигляді поважних осіб із сходу: **Коли ж народився Ісус у Віфлеємі Юдейським ... то ось мудреці прибули до Єрусалиму зі сходу ...** (Мт. 2:1). Слово, перекладене тут як «мудреці», це грецьке μάγοι (*магой*), від якого походять відомі нам слова «маг», «магія». Мудреці була шукачами таємних знань, хоча їх знання було сумішшю науки та забобонів. У примітках до англomовного перекладу NASB написано: «каста мудреців, що спеціалізувались на астрології, медицині та природознавчих науках». Вони не були царями, проте часто служили радниками при царях. «Мудреці» з Естер 1:13 та Даниїла 2:12, ймовірно належать до тієї ж категорії, що й мудреці з Матвія 2. Деякі мудреці були шарлатанами та ворогами істини. (Це ж грецьке слово ми знаходимо в Дії 8:9 та 13:6, 8). Утім мудреці з Матвія 2:1 були чесними шукачами істини. Якимсь чином Бог переконав їх, що, якщо вони підуть за певною зіркою, вони знайдуть Месію.

Ця зірка привела їх спочатку до Єрусалиму. Мабуть, вони очікували, що місто буде бурлити новиною про народження Царя. Замість цього вони чули тільки буденні балачки, типові для великого торгівельного центру.

Вона почали розпитувати: **Де народжений Цар Юдейський?** (Мт. 2:2а). Чутки про їхні запитання дійшли до вух царя Ірода. Цар спитав юдейських релігійних начальників, де має народитись Месія. Ні миті не вагаючись, вони відповіли: **У Віфлеємі** (Мт. 2:5, 6). Ірод сказав про це волхвам і взяв з них обітницю, що, коли вони знайдуть Дитя, то сповістять його про це. **Щоб і я міг піти й поклонитись Йому**, збрехав він (Мт. 2:8).

Ісус не став пізніше Царем; Він *народився* Царем. Ця фраза наповнила Ірода страхом. Ірод не був народжений царем; він був назначений римлянами. Крім того, він не мав законного права на

престол у Палестині, оскільки не був з роду Давида. Безсумнівно, що він вважав будь-якого «народженого Царя Юдейського» головною загрозою для своєї влади.

Коли волхви (мудреці) вирушили на південь від Єрусалиму, зірка вела їх, доки **прийшла й стала зверху, де Дитятко було** (Мт. 2:9б). Вони зраділи й, **ввійшовши до дому, знайшли там Дитятко з Марією, Його матір'ю. І вони впали ницьма, і вклонились Йому. І, відчинивши скарбниці свої, піднесли Йому свої дари: золото, ладан та смирну** (Мт. 2:10, 11). Кожен знає, що таке «золото». «Ладан» був коштовною білою смолою, яку видобували з певного виду дерев. Його запалювали в домах багатіїв, щоб наповнити їх приємним ароматом. «Смирну» видобували майже так само, як і ладан; вона також мала приємний аромат, проте її використовували головним чином для намащування чи бальзамування померлих.

Завершивши свою місію, мудреці вирушили додому. **А вві сні остережені, щоб не вертатись до Ірода, відійшли вони іншим шляхом до своєї землі** (Мт. 2:12).

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ:**

### **У ПОШУКАХ СПАСИТЕЛЯ (МТ. 2:1–13)**

Люди шукають багато речей у своєму житті: слави, багатства, щастя. Проте, говорячи словами Ісуса, «а потрібне одне» (Лк. 10:42а): шукати Господа. Апостол Павло сказав своїм слухачам на Марсовому полі, що Господь дав «всім і життя, і дихання, і все ... щоб Бога шукали вони» (Дії 17:25–27а). Давид молився: «Боже— Ти Бог мій, я шукаю від рання Тебе ...» (Пс. 62[63]:1). Мойсей закликав усіх ізраїльтян «шукати Господа, Бога вашого»; і запевняв їх: «Знайдете [Його], якщо будете шукати Його всім серцем своїм та всією душею своєю» (5 М. 4:29).

У Євангелії від Матвія 2:1–13 ми зустрічаємо групу людей, які шукали Господа «усім своїм серцем та всією своєю душею» (2 Хр. 15:12). Я ледь не сказав *«трьох* чоловіків, які шукали Господа», оскільки число «три» постійно присутнє, коли йдеться про них. Напевно, ви вже здогадалися, що я маю на увазі тих волхвів чи мудреців, які прийшли у Віфлеєм уклонитися дитині Ісусу.

Цей урок простий: ці мудреці шукали Ісуса, вони знайшли Ісуса, вони вклонились Ісусу, й, як наслідок, були благословенні у

своєму житті. Я також хочу запропонувати наслідувати їх у цьому. Оскільки ця історія дуже відома, я не буду витратити час на те, що ви вже знаєте—але я хочу спитати от що: «Чи ми так само мудрі, як вони?»

## **Вони шукали Ісуса (Мт. 2:1–9, 11, 13)**

### *Мудреці*

Нам необхідно ближче поглянути на тих, хто шукали Ісуса. Навколо цих мудреців постало так багато легенд, що справжні постаті відвідувачів із Матвія 2 майже стали невидні.

Цих людей названо «мудрецьями».<sup>1</sup> Від питомого грецького кореня походять відомі нам слова «магія», «маг». У ті часи чарівники були відомі своїм знанням та розумінням—тому, на наш погляд, переклад «мудреці» доречний, і ми будемо користуватися саме ним. За мірками сьогодення їхнє знання було сумішшю науки та забобонів. Все ж вони славились мудрістю й часто виконували обов'язки радників при царях.

Існує поширена думка, що цих мудреців було троє—мабуть, через те, що згадуються три види дарів (Мт. 2:11)—проте ці дари могли принести й більше, й менше людей. Оскільки іменник «мудреці» має форму множини, ми можемо бути впевнені, що їх було не менше двох, але їх могло бути й десять, і більше.

Ці мудреці прийшли зі сходу, проте нам нічого не повідомляється з яких саме країн. Деякі дослідники припускають, що вони прийшли з Аравії через ті дари, що вони принесли. Можливо, Персія краще підходить, оскільки там було багато мудреців. Якщо бути відвертим, ми не знаємо, звідки вони прийшли. На схід від Палестини були Аравія, Персія, Вавилонія, вся Месопотамія, Індія та інші землі.

Проте один факт стосовно цих чоловіків є очевидним: вони були язичниками. Вони не сказали «наш Цар», а радше «Цар Юдейський». Коли немовля Ісуса принесли до храму, старець Семен сказав, що Він буде «Світлом відкриття для язичників» (Лк. 2:32; УБТ; див. Іс. 42:1, 6; 49:6, 22; Мт. 12:18–21). Історія цих мудреців підкреслює важливість народження Христа для всіх

---

<sup>1</sup>Це слово також перекладають, як «чарівники», «волхви».

людей. Ісус мав стати не просто Спасителем Ізраїлю; Він мав стати «Спасителем світу» (Ів. 4:42).

Є дуже багато чого, що ми не знаємо про цих мудреців, але ми знаємо про їх найважливішу рису: вони наполегливо шукали «Царя Юдейського». Їх мудрість полягала не в тому, що вони витратили десятки років життя на навчання чи в їхньому розумінні природи світу, а в усвідомленні того, що було справді важливим. Незалежно від того, має людина добру освіту чи ні, має вона гострий розум чи ні, якщо вона наполегливо шукає «Царя над царями і Господа над володарями» (Об. 19:16), ця людина є мудрою.

### *Мета*

Чому ці мудреці вирушили у далеку і важку подорож до Палестини? Чи прибули вони до неї як купці із своїм товаром? Ні. То може вони прибули як туристи, бажаючи поплавати у Середземному морі, чи полежати на воді Мертвого моря? Ні. А може вони прибули як послы, щоб установити добрі стосунки із царем Іродом? Ні. Коли вони прийшли до Єрусалиму, вони спитали: «Де народжений Цар Юдейський?» (Мт. 2:2а). Вони прибули до Палестини з одною метою: знайти Месію.

А чому саме вони хотіли знайти Його? Вони сказали: «Ми ... прибули *поклонитись* Йому» (Мт. 2:2б; курсив додано). Він був не просто «Царем Юдейським», Він також був і їхнім Царем. Вони подолали сотні чи тисячі кілометрів, щоб схилитись перед Ним.

Якщо ми хочемо бути мудрими, як ці чоловіки, нам треба усвідомити, що ніяка жертва не може бути занадто великою у наших пошуках Ісуса. Бог «поблагословив [нас] усяким благословенням духовним у *Христі*» (Еф. 1:3; курсив додано). Тих благословень більше ніде не знайти. Бог й досі чекає на чесні душі, для яких пошуки Господа будуть головною метою життя. Він і досі «тим, хто шукає Його, дає нагороду» (Євр. 11:6).

### *Спосіб*

Коли ми зрозуміємо дещо про цих мудреців та їхню мету, можливо, ми спитаємо: Як взагалі вони могли досягнути цієї мети? Вони були язичники. Як вони взагалі могли дізнатись про Юдейського Царя? А коли вони дізналися про Нього, як вони зрозуміли, як Його шукати?

Дехто припускає, що вони узнали про Христа від своїх єврейських сусідів. Це можливо. До того часу євреї були розпорошені по всьому світові. В чужих землях вони не тільки займалися торгівлею чи ремеслом, а й поширювали свою віру.

Стосовно питання, як ці мудреці знали, як їм знайти Ісуса, єдиною підказкою є слова «на сході ми бачили зорю Його». Дехто вважає, що ця зірка була якимсь природним явищем. Однією з псевдонаук, що вивчали мудреці, була астрологія. Старий Заповіт висміює астрологію (Іс. 47:13–15; Дан. 1:20; 2:27; 4:7; 5:7, 8) і забороняє Божому народові мати з нею справи (Єр. 10:1, 2). Утім багато хто переконані, що саме інтерес мудреців до астрології привів їх у Палестину. Висувались численні гіпотези щодо небесних конфігурацій, які спонукали мудреців вирушити на захід. Серед цих гіпотез були парад планет, поява нових зірок та комет. Жодне з цих припущень не відповідає описанню цієї зірки чи її дій у тексті.

Просіявши всі ці гіпотези стосовно того, як мудреці дізнались про Месію та чому вони вирішили йти за певною зіркою, я дійшов того ж висновку, що і Дж. МакГарві багато років тому. Дж. МакГарві перелічив усі можливі речі, що могли вплинути на мудреців, й дійшов висновку: «Проте всі ці речі узяті разом ніяк не пояснюють прибуття мудреців. Їх вів безпосередньо Бог, і ніщо інше не зумовлювало їхнє рішення».

Необхідно розуміти, що, хоча Старий Заповіт містить історію стосунків між Богом і євреями, Бог ніколи не ігнорував світ поза межами юдеїв. Нам мало відомо, як чинив Бог серед язичників, тому що метою Старого Заповіту було розповісти, як Бог готував один народ (ізраїльтян) до того, щоб через нього прийшов Його Син. Утім час від часу Старий Заповіт дає зрозуміти, що Богу не було байдуже до язичницьких сусідів юдеїв. Так, Бог послав Йону в Ніневію, язичницьке місто (Йона 1:1, 2). Бог навіть скористався не-євреєм Валаамом, щоб провістити явно месіанське пророцтво: «Зійшла зірка від Якова, і піднявся скипетр з Ізраїля» (4 М. 24:17; УБТ). Історія з мудрецами, судячи з усього, також свідчить про інтерес Бога до язичників.

У чому ми можемо бути впевнені, це в тому, що Бог *якимсь чином* дав знати цим мудрецам про народження Ісуса, і *якимсь чином* повідомив їм, як вони можуть знайти Месію. Пізніше Бог

звернувся до цих мудреців уві сні (Мт. 2:12). Можливо, Господь таким же способом повідомив їм і про народження Юдейського Царя.

Якщо потрібні докази того, що Бог спрямовував мудреців зі сходу, то сама ця зірка є доказом. Жодне природне небесне тіло не рухається так, як ця зірка, що вела мудреців: жодна зірка не рухається з півночі на південь, і не зупиняється й не «стоїть» над якимсь місцем на землі (Мт. 2:9).

Як це стосується тих, хто шукають Господа сьогодні? По-перше, Бог бажає, аби ми знайшли Спасителя, так само, як Він бажав, аби ці мудреці знайшли новонародженого Царя. Якщо ми будемо шукати Спасителя, Він допоможе нам знайти Його (не чудесним способом, а через Своє провидіння).

Проте, щоб знайти Ісуса, ми повинні бути готовими *прийняти Божє керівництво*. «Не від людини її дорога, не від людини іти і керувати своєю ходою» (Єр. 10:23; УБТ). Докладати свій розум важливо (Іс. 1:18), але він не замінить Божого одкровення. «Бо ваші думки—не Мої це думки, а дороги Мої—то не ваші дороги, говорить Господь. Бо наскільки небо вище за землю, настільки вищі дороги Мої за ваші дороги, а думки Мої—за ваші думки» (Іс. 55:8, 9).

Коли ми приймемо Боже керівництво, ми мусимо бути готовими *підкоритися йому—одразу*. Після того, як Бог відкрив своє послання цим мудрецам (незалежно від способу, як Він це зробив), вони не сумнівались, що їм робити. Вони вийшли у далеку й виснажливу подорож, яка тривала місяці чи навіть рік.

Слід згадати ще одну важливу рису. Аби підкоритися Божому керівництву, нам необхідно й надалі *залишатися смиренними*. Коли ці мудреці залишили свої домівки, вони не знали, де закінчиться їхня путь; вони знали тільки те, що їм треба йти за зіркою. Коли вони прийшли до Єрусалиму, вони не знали, куди йти далі. На щастя, вони не погордували спитати дорогу. (Дехто з нас, людей, подорожуючи в незнайомій місцевості, вперто не бажає питати дорогу). Смирення просто необхідне при пошуках Господа. Серед численних уривків про необхідність смирення, аби догодити Богу, й Якова 4:6 та 1 Петра 5:5.

У Своєму Писанні Бог відкрив найважливіші настанови щодо їхньої подорожі. Зірка привела їх до Єрусалиму. Але вони все ще

потребували знань із Слова. Коли Ірод почув про розпитування мудреців, він покликав юдейських начальників і «випитував у них, де має Христос народитись?» (Мт. 2:4). Вони відповіли:

У Віфлеємі Юдейським [на відміну від Віфлеєма в Палестині], бо в пророка написано так: І ти, Віфлеєме, земле Юдина, не менший нічим між осадами Юдиними, бо з тебе з'явиться Вождь, що буде пасти народ Мій Ізраїльській (Мт. 2:5, 6).

Аби знайти відповідь на запит царя, юдейські начальники мусили звернутись до Писань—до книги пророка Михея 5:2. Також книжники й священники додали фразу з 2 Самуїлова 5:2.

Ми можемо дізнатися дещо про Бога й поза межами Біблії. Він активно діє в цьому світі. Він дає сонячне світло й дощ (Мт. 5:45). «Небо звіщає про Божу славу, а про чин Його рук розказує небозвід» (Пс. 18[19]:1). Певною мірою «Його невидиме від створення світу, власне Його вічна сила й Божество» може стати зрозумілим через те, що Він створив (Рим. 1:20). Утім, якщо ми будемо шукати й знайдемо Його, ми неодмінно мусимо (зробіть наголос на цьому слові «мусимо») прийти до *Слова*. Говорячи про Писання, Ісус сказав: «В них маєте вічне життя,—вони ж свідчать про Мене» (Ів. 5:39).

Тому Яків писав: «Прийміть із лагідністю всіяне слово, що може спасти ваші душі» (Як. 1:21). Павло сказав, що тільки «Писання святе ... може зробити тебе мудрим на спасіння вірою в Ісуса Христа» (2 Тим. 3:15). Бог не дасть нам зірку на небі, аби вести нас, але Він дав нам небесне світло, яке веде нас—Його Писання. Псалмоспівець назвав Слово «для моєї ноги світильником, ... світлом для стежки моєї» (Пс. 118[119]:105).

Якщо ми хочемо бути такими ж мудрими, як ці мудреці, ми мусимо прагнути вивчати Боже Слово й виконувати його. Новий Заповіт вказує путь, якою ми мусимо йти, аби наблизитись до Господа. Ми повинні вірити в Ісуса (Ів. 3:16); ми повинні покаятись в наших гріхах (Лк. 13:3); ми повинні сповідати нашу віру в Ісуса (Мт. 10:32); ми повинні охреститися (через занурення в воду) (Мр. 16:16; Дії 2:38). Біблія вчить, що через хрещення ми зодягаємось «у Христа» (Рим. 6:3; Гал. 3:27)—а наша ціль: бути з Христом. Наш

вічний дім із Ним—це наше бажане місце призначення.

### **Вони знайшли Ісуса (Мт. 2:7–11)**

Мудреці знайшли Ісуса. Знайти те, що шукали, завжди хвилююча подія, чи йдеться про невідоме місце, чи про ключі, які ми забули, де поклали. У Луки 15 розповідається про радість пастуха та жінки, які нарешті знайшли те, що загубили. Але це навіть не можна порівняти із радістю знайти Спасителя.

За багато років до народження Христа Давид сказав своєму синові Соломону: «Якщо будеш шукати Його, то ти знайдеш Його» (1 Хр. 28:9). Оскільки мудреці шукали Ісуса правильним чином і з правильним серцем, Бог потурбувався про те, аби вони знайшли Його.

Щойно мудрецям сказали, де мав народитись Месія, вони одразу вирушили на південь від Єрусалиму (Мт. 2:7–9а). Коли вони наблизились до Віфлеєму, знову з'явилась зірка. «А бачивши зорю, вони надзвичайно зраділи» (Мт. 2:10). Вони знали, що вони на правильному шляху. Зірка «йшла перед ними, аж прийшла і стала зверху, де Дитятко було» (Мт. 2:9). Нарешті, «ввійшовши до дому, знайшли там Дитятко з Марією, Його матір'ю» (Мт. 2:11а).

Уявіть собі їхню радість, коли вони знайшли Того, кого так довго шукали. Колись люди вигукували «Еврика!», коли щось винаходили. (*Еврика*—грецьке слово, що означає «Я знайшов [те]!»). Ми не знаємо, що вигукнули на radoшах мудреці—чи взагалі вони щось сказали—коли побачили Дитя на руках у Марії. Проте ми можемо бути впевнені, що в ту мить вони не думали про ті труднощі, з якими стикнулися під час подорожі, чи про щось інше, чим їм довелося поступитись. Радше, їхні серця були наповнені радістю від успішного завершення їхніх пошуків.

Коли хтось шукає Господа правильним чином і з правильним серцем, Бог обов'язково допоможе знайти Його. Тоді, після того, як ця людина прийме хрещення в Христа, вона зможе сказати, слідом за Пилипом: «[Я] знайш[ов] Того, що про Нього писав був Мойсей у Законі й Пророки,—Ісуса, сина Йосипового, із Назарету» (Ів. 1:45). Подібно до мудреців, ця людина зрадіє «невимовною й славною радістю» (1 Пет. 1:8).



### **Вони вклонились Ісусові (Мт. 2:2, 11)**

Знайшовши Ісуса, мудреці вклонилися Йому. Вони шукали Царя Юдейського не для того, щоб вихвалитись, що розв'язали Божу загадку. Ще з самого початку вони сказали, що прибули до Палестини «*поклонитись Йому*» (Мт. 2:2; курсив додано). І дійсно, коли вони побачили Його, «вони впали ницьма, і вклонились Йому» (Мт. 2:11б). Вони виказали Йому честь та поклоніння, на які Він заслуговував як Цар над царями (Об. 19:16).

Вони зробили навіть більше, ніж просто схилюлися перед ним. «І, відчинивши скарбниці свої, піднесли Йому свої дари: золото, ладан та смирну» (Мт. 2:11в). Дехто вбачає в цих дарах певний символізм: золото зазвичай дарували царю. Ладан, що був пахощами, був даром для священика. Смирну, теж пахощі, використовували при підготовці мертвого тіла до погребіння; отже це був доречний дар для Спасителя, того Спасителя, який вмер за наші гріхи. Ісус був всіма ними: Царем, Священиком і Спасителем. Ці дари були доречні; втім, ймовірно, їх обрали через те, що вони були цінними й при цьому компактними, що було важливо з урахуванням тривалої подорожі. Справжня цінність цих дарів була не в тому, чим вони були, а в тому, що за ними стояло. Вони виражали бажання мудреців вшанувати їхнього Царя. Істинне поклоніння невід'ємне від жертви. У Старому Заповіті були свої жертвоприношення, Новий Заповіт передбачає добровільні пожертви в перший день кожного тижня (1 Кор. 16:1, 2; 2 Кор. 9:7).

У вас немає золота, ладану чи смирни, щоб принести їх Господу? Тоді віддайте Йому те краще, що у вас є. По-перше, віддайте Йому себе (2 Кор. 8:5; див. Рим. 12:1, 2); потім віддайте те, що ваше; й завжди давайте Йому найкраще, що у вас є. Давид ніколи не приносив Господу того, що йому нічого не коштувало (2 Сам. 24:24).

Коли мудреці знайшли Ісуса, вони вклонились Йому і принесли Йому дари. Чи ми такі ж мудрі, як вони?

### **Висновок (Мт. 2:10, 12)**

Є багато такого, що нам невідомо про тих мудреців. Ми майже нічого не знали про них до їх прибуття до Єрусалиму. Ми нічого не знаємо про них після того, як вони повернулись до своєї країни. Вони з'явилися на сторінках Біблії для одного пам'ятного епізоду й зникли. Проте одне нам відомо напевно: їхне

життя було благословенне, бо вони шукали й знайшли Господа. Згадайте вірш 10: «А бачивши зорю, вони надзвичайно зраділи». В оригінальному тексті буквально написано, що вони «зраділи радістю». Автор використав гебрійську конструкцію, аби показати, що їх *переповнювала* радість. Одного цього вже достатньо для нашого розуміння, якими щасливими почувались мудреці тієї миті, але текст додає ще слово «надзвичайно». Ці мудреці були щасливі до забуття від того, що знайшли Господа. Коли вони залишили скромну оселю в Віфлеємі, ймовірно, вони, як і пастухи до того (Лк. 2:17, 18), розповідали всім, що бачили дитину Царя.

У цій історії ми побачили три групи людей, чиє ставлення до Ісуса сильно відрізнялось між собою: це мудреці, які шукали Христа, щоб вклонитись Йому. Це Ірод, який шукав Ісуса, щоб вбити Його. А також там були юдейські релігійні начальники, які й не намагались шукати Ісуса, попри те, що Він був лише у кількох кілометрах від них. Представлені три категорії людей й досі існують в цьому світі: ті, хто ставляться вороже до Ісуса, позаяк вбачають у Ньому загрозу для своїх егоїстичних інтересів. Також є велика кількість людей, які не знають про Ісуса й про те, як Він може благословити їхнє життя. І, дякувати Богу, є й ті, хоча їх і небагато, хто шукають Його.

## **ВТЕЧА ДО ЄГИПТУ ТА ВБИВСТВО ХЛОПЧИКІВ-НЕМОВЛЯТ У ВІФЛЕЄМІ (МТ. 2:13–18)**

**<sup>13</sup>Як вони ж відійшли, ось, Ангол Господній з'явивсь у сні Йосипові та й сказав: Уставай, візьми Дитятко та матір Його, і втікай до Єгипту, і там зоставайся, аж поки скажу тобі, бо Дитятка шукатиме Ірод, щоб Його погубити.**

**<sup>14</sup>І він устав, узяв Дитятко та матір Його вночі, та й пішов до Єгипту. <sup>15</sup>І він там зоставався аж до смерти Іродової, щоб збулося сказане від Господа пророком, який провіщає: Із Єгипту покликав Я Сина Свого.**

**<sup>16</sup>Спостеріг тоді Ірод, що ті мудреці насміялися з нього, та й розгнівався дуже, і послав повбивати в Віфлеємі й по всій тій околиці всіх дітей від двох років і менше, за часом, що його в мудреців він був випитав. <sup>17</sup>Тоді справдилось те, що сказав Єремія пророк, промовляючи:**

**<sup>18</sup>Чути голос у Рамі,  
плач і ридання та голосіння велике:  
Рахіль плаче за дітьми своїми,  
і не дасться розважити себе, бо нема їх...**

Передбачаючи реакцію Ірода, Господь послав ангела сповістити Йосипа, щоб той вивів свою родину до Єгипту. Матвій наголосив, що ця подорож стала виповненням Писань Старого Заповіту (Мт. 2:15). І знову ми бачимо, що Йосип послухавсь, не вагаючись. До кордону з Єгиптом цій родині треба було подолати маже півтора ста кілометрів. Ще стільки ж треба було пройти через Синайський півострів, щоб дістатися Ніла. Очевидно, вони знайшли там своїх співвітчизників, оскільки в Александрії та інших місцях Єгипту мешкало чимало євреїв.

Ми не знаємо, як довго Йосип, Марія та Ісус залишались в Єгипті. Це могло бути багато місяців. За які кошти вони жили там? Можливо, Йосип знайшов роботу як тесля—але не будемо забувати про коштовні дари з золота, ладану та смирни. Бог задіяв прибульців з іншої країни для виконання Свого задуму.

Коли мудреці не повернулися й не принесли йому бажану інформацію, Ірод впав у лютю. У безумному прагненні позбавитись будь-яких можливих суперників за престол, він наказав убити всіх маленьких хлопчиків у Віфлеємі та околицях, **від двох років і менше, за часом, що його в мудреців він був випитав** (Мт. 2:16). Ми називаємо дитину «дворічною», коли їй виповнилось двадцять чотири місяці. Євреї вважали дитину «дворічною» після того, як їй виповнилось дванадцять місяців. Подібна система рахування й досі використовується в деяких країнах світу. (Вважається, що новонароджений живе у перший рік свого життя; коли йому виповнюється рівно рік, він входить у другий рік життя; і так далі). Вірш 16 дає зрозуміти, що зірка вперше з'явилась за дванадцять місяців до того чи дещо раніше. Дехто вважає, що зірка з'явилась за шість місяців до тих подій, а Ірод додав ще шість місяців, щоб «було напевно». Ймовірно, Ісусу було від шести до дванадцяти місяців, коли мудреці прибули до Палестини.

Віфлеєм був невеликим містечком, тож число вбитих дітей було відносно невеликим (за деякими підрахунками від дванадцяти до п'ятдесяти). Проте жорстокий вчинок Ірода розбив сотні сердець.

Матвій порівнює цю трагедію з жалобою через загибель Єрусалиму (Мт. 2:17, 18).

Дехто питають: «Чому Бог не захистив тих немовлят, як Він захистив Ісуса?» Не забувайте, що Бог створив людей, давши їм свободу морального вибору. Отже, Він дозволив Іроду бути Іродом. Утім ми можемо бути впевнені, що Бог втручається у вчинки людей, коли ці вчинки перешкоджають Його задуму. Смерть дітей Віфлеєма не могла вплинути на Його задум спасіння світу, тоді як смерть Ісуса просто зробила б його неможливим. І хоча ми оплакуємо загибель цих невинних, давайте порадіємо порятунку Еммануїла. Як сказав один невідомий автор, Ірод «встромив свого меча в гніздо, але пташка вже вилетіла».

## **ДИТЯ ІСУС ПРИБУВАЄ З ЄГИПТУ ДО НАЗАРЕТУ (МТ. 2:19–23; ДИВ. ЛК. 2:39б)**

**Євангеліє від Матвія 2:19–23**

<sup>19</sup>Коли ж Ірод умер, ось Ангол Господній з'явився в Єгипті вві сні Йосипові, та й промовив: <sup>20</sup>Уставай, візьми Дитятко та матір Його, та йди в землю Ізраїлеву, бо вимерли ті, хто шукав був душу Дитини. <sup>21</sup>І він устав, узяв Дитятко та матір Його, і прийшов у землю Ізраїлеву. <sup>22</sup>Та прочувши, що царює в Юдеї Архелай,—замість Ірода, батька свого,—побоявся піти туди він. А вві сні остережений, відійшов до країв галілейських. <sup>23</sup>А прибувши, оселився у місті, на ім'я Назарет, щоб збулося пророками сказане, що Він Назарянин буде званий.

Після смерті Ірода Йосипу з'явився ангел та сказав: **Уставай, візьми Дитятко та матір Його, та йди в землю Ізраїлеву, бо вимерли ті, хто шукав був душу Дитини** (Мт. 2:20). Судячи з усього, Йосип мав намір повернутися до Віфлеєму, доки не дізнався, що замість Ірода в Юдеї правив його син Архелай (Мт. 2:22). Архелай був відомий своєю жорстокістю, яка не поступалась батьковій.

Тому вони оминули Юдею (Мт. 2:22) і попрямували на північ до свого рідного міста Назарету в Галілеї. Пройшло більше року, як вони залишили його аби йти у Віфлеєм; тепер вони повернулись (Мт. 2:23; див. Лк. 2:39б). Повернення до Назарету також було частиною Божого плану (Мт. 2:23).

## **ЖИТТЯ ІСУСА В НАЗАРЕТІ; ВІДВІДУВАННЯ ЄРУСАЛИМУ, КОЛИ ЙОМУ БУЛО ДВАНADЦЯТЬ РОКІВ (ЛК. 2:40–52)**

<sup>40</sup>А Дитина росла та зміцнялась духом, набираючись мудрости. І благодать Божа на Ній пробувала.

<sup>41</sup>А батьки Його щорічно ходили до Єрусалиму на свято Пасхи. <sup>42</sup>І коли мав Він дванадцять років, вони за звичаєм на свято пішли. <sup>43</sup>Як дні ж свята скінчились були, і вертались вони, молодий Ісус в Єрусалимі лишився, а Йосип та мати Його не знали того. <sup>44</sup>Вони думали, що Він із подорожніми йде; пройшли день дороги та й стали шукати Його поміж родичами та знайомими. <sup>45</sup>Але, не знайшовши, вернулись в Єрусалим, та й шукали Його. <sup>46</sup>І сталося, що третього дня відшукали у храмі Його, як сидів серед учителів, і вислухував їх, і запитував їх. <sup>47</sup>Усі ж, хто слухав Його, дивувалися розумові та Його відповідям. <sup>48</sup>І як вони Його вгледіли, то здивувалися, а мати сказала до Нього: Дитино, чому Ти так зробив нам? Ось Твій батько та я із журбою шукали Тебе. <sup>49</sup>А Він їм відказав: Чого ж ви шукали Мене? Хіба ви не знали, що повинно Мені бути в тому, що належить Мосму Отцеві? <sup>50</sup>Та не зрозуміли вони того слова, що Він їм говорив. <sup>51</sup>І пішов Він із ними, і прибув у Назарет, і був їм слухняний. А мати Його зберігала оці всі слова в своїм серці.

<sup>52</sup>А Ісус зростав мудрістю, і віком та благодаттю, у Бога й людей.

Ісус був повністю Богом, але Він також був повністю людиною. Отже, Він ріс, як ростуть усі хлопчики—чи так, як всі хлопчики мають зростати: **А Дитина росла та зміцнялась духом, набираючись мудрости. І благодать Божа на Ній пробувала** (Лк. 2:40; пор. Лк. 1:80 та 1 Сам. 2:26).

Очевидно, то була Божя воля, щоб Ісус пережив те, що переживаємо всі ми (Євр. 4:15), коли ми переходимо від дитинства до дорослого життя. Ісус не тільки «умалив Самого Себе», ставши людиною (Фил. 2:6, 7), але, судячи з усього, Він також умалив Себе, відмовившись від деяких Своїх божественних прерогатив, як то всезнання (див. Мр. 13:32).

У цьому місці розповіді про Ісуса стає зрозумілим, що метою авторів євангельських оповістей не було написати біографію Христа. Тільки Лука повідомив дещо з наступних двадцяти восьми чи близько того років, і тільки він кількома словами згадав про зростання Ісуса і цей єдиний випадок.

Звичайно, нам хотілося б більше знати, якими були перші слова Ісуса, Його перші кроки, Його перші дні у скромній оселі в Назареті, якою була Його реакція на народження інших дітей в родині. Втім, на думку Бога, для нас достатньо знати, що Ісус ріс так само, як мали рости й ми.

Лука підняв завісу, що закривала роки формування Ісуса, лише один раз—коли Йому було дванадцять років. Для єврейського хлопчика досягнення дванадцяти років було дуже важливою життєвою віхою. В цьому віці він починав вивчати ремесло чи торгівельну справу; його вже називали «сином Закону», і він починав сидіти з чоловіками у синагозі. Коли Ісусу було дванадцять років, Йосип та Марія взяли Його з собою на найсвятіше з трьох головних свят: Пасху.

Коли Йосип і Марія поверталися додому, вони зрозуміли, що Ісуса не було серед подорожніх. Охоплені панікою вони поспішили до Єрусалиму і почали Його шукати.

**І сталося, що третього дня відшукали у храмі Його, як сидів серед учителів, і вислухував їх, і запитував їх. Усі ж, хто слухав Його, дивувалися розумові та Його відповідям (Лк. 2:46, 47).**

Цю сцену необхідно правильно розуміти. Вона не означає, що Ісус головував; Він не навчав учителів. Це було типове для тих часів релігійне заняття, під час якого як вчителі, так і учні ставили питання та давали на них відповіді. Загальне ж здивування стосувалося того факту, що дванадцятирічний хлопчик проявив такий глибокий інтерес до духовних речей, а також його надзвичайне розуміння духовних законів і принципів.

Бурхлива емоційна реакція Марії, коли вони знайшли Ісуса, були типовою для будь-якої матері—полегшення й водночас докір: **... а мати сказала до Нього: Дитино, чому Ти так зробив нам? Ось Твій батько та я із журбою шукали Тебе (Лк. 2:48).** Таке

враження, що Ісуса це щиро здивувало: **Чого ж ви шукали Мене? Хіба ви не знали, що повинно Мені бути в тому, що належить Моєму Отцеві?** (Лк. 2:49).

Це перші записані слова Ісуса. Переклад І. Огієнка відтворює оригінальний грецький текст: «Повинно Мені бути в тому, що належить Моєму Отцеві», проте що саме означає «те», не уточнюється. У перекладі професора Р. Турконяка написано: «Мені треба бути при справах Мого Отця». Проте незалежно від перекладу ми бачимо, що вже у дванадцятилітньому віці Ісус, очевидно, вже мав певне розуміння Своєї божественної місії.

Чи прийшло це розуміння до Ісуса раптово, наче спалах блискавки, чи воно прийшло поступово, як сходить сонце нового дня? Чи було у дванадцятирічного Ісуса повне чи лише часткове розуміння Своєї місії? Ми не можемо впевнено відповісти на ці питання, але ми можемо сказати, що у віці дванадцяти років Ісус був на шляху становлення тією Людиною, якою Він став.

У світлі Ісусового розуміння Його божественного статусу, наступний вірш дещо дивує: **І пішов Він із ними, і прибув у Назарет, і був їм слухняний ...** (Лк. 2:51). Якщо є якась дитина, чий непослух батькам міг би бути виправданим, то це був би Ісус—проте Він знав, що послух батькам то не за бажанням, а необхідністю (2 М. 20:12; див. Еф. 6:1–3). Ще цікава деталь: коли люди подорожували до Єрусалиму, завжди сказано, що вони «піднімались в Єрусалим», а коли вони повертались додому, то «спускались». Справа в тому, що Єрусалим був розташований на найвищому місці в країні. Можливо, це одна з причин, чому за багато сторіч до того Давид обрав його як свою столицю.

Після подорожі в Єрусалим, завіса знову опускається, закриваючи від нас наступні вісімнадцять років Ісусового життя. Писання містять лише кілька слів, з яких ми дещо дізнаємось про ті роки. Ісус ріс у великій родині, де крім Нього було щонайменше ще дві сестри та чотири брати (Мт. 13:55, 56; Мр. 6:3). Його молодші брати, можливо, ставилися до Нього з недостатньою повагою; відомо, що на початку Його служіння, вони не вірили у Його божественне походження (Ів. 7:5). Від Йосипа Він навчився теслярського ремесла (Мт. 13:55; Мр. 6:3). Вживання Ісусом слова «Авва» (Мр. 14:36)—лагідне «отець»—вказує на те, що у Нього, скоріш за все, були добрі, сердечні стосунки з Йосипом. Після

смерті Йосипа, Ісус як найстарший мав узяти на Себе обов'язок утримувати родину. Ісус вивчав Писання, можливо у школі при синагозі й напевно під час служінь у синагозі. Він регулярно відвідував синагогу (Лк. 4:16). Ісус цитував велику кількість книг Старого Заповіту. Наголос на зростанні Ісуса вказує на те, що Він вивчав Писання таким же чином, яким вивчаємо Писання й ми: через читання, запам'ятовування та розмірковуючи над ними. Пізніше зауваження щодо браку освіти Ісуса (Ів. 7:15) вказує тільки на те, що Він не навчався в школі рабинів. Сьогодні ми б сказали: «У Нього не було університетського диплома». Можна й далі продовжити цей список міркувань про молоді роки Ісуса, проте все, що про них каже Писання, міститься в Луки 2:52: **А Ісус зростав мудрістю, і віком та благодаттю, у Бога й людей.**

Зростання Ісуса мало чотири аспекти (як повинно мати й наше): Він зростав розумово («мудрістю»), фізично («віком»), соціально («благодаттю ... у людей») і духовно («благодаттю у Бога»). Його зростання не було простим (як не було й наше). Слово, перекладене як «зростав», це складене грецьке дієслово (*προεκοπτεν, проекоптен*), яке складається із слова «різати» та прийменника «уперед». Його буквальне значення «прорубувати шлях уперед».<sup>2</sup> Можна уявити дослідника, який просувається через густі хащі, прорубуючи собі шлях.

Ісая обіцяв, що народиться Дитина (Іс. 9:6). Ця обітниця була виповнена, Дитина народилась і перебувала під захистом та наглядом Бога. На кожному зживі історії ми бачимо Бога, який все тримає під Своїм міцним контролем.

Ми розглянули перші тридцять років життя Ісуса. Дехто дивується, чому Бог готував Ісуса тридцять років—чому Ісус не почав Своє служіння раніше. Б. Дін сказав: «Найболючішою бідою світу є брак характеру; ніякі роки, витрачені на підготовку такої людини, яка вийшла з темряви Назарету, не є марними». В ці тихі роки підготовки Ісус так само глибоко перебував «у справах Отця», як перебував у них пізніше, у бурхливі роки Свого публічного служіння. Для виконання великого завдання необхідно ретельно готуватись.

---

<sup>2</sup>В. Вайн, *Розширений словник Нового Заповіту* (W. E. Vine, *The Expanded Vine's Dictionary of New Testament Words*).



# Розділ II

---

## ПОЧАТОК СЛУЖІННЯ ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ

**Містить гармонію**

**Мт. 3:1–12**

**Мр. 1:1–8**

**Лк. 3:1–18**



Коли прийшов Іван Хреститель, «проповідуючи в пустині юдейській», центральною частиною його вчення було «Покайтесь, бо наблизилось Царство Небесне» (Мт. 3:1, 2). Нам важливо зрозуміти, що означали ці слова для його слухачів. Ера Месії «наблизилась». Отже, скоро прийде і Сам Месія.

## **СЛУЖІННЯ ІВАНА** (МТ. 3:1–6; МР. 1:1–6; ЛК. 3:1–6)

**Євангеліє від Матвія 3:1–6**

<sup>1</sup>Тими ж днями приходить Іван Хреститель, і проповідус в пустині юдейській, <sup>2</sup>та й каже: Покайтесь, бо наблизилось Царство Небесне! <sup>3</sup>Бо він той, що про нього сказав був Ісая пророк, промовляючи:

Голос того, хто кличе:

В пустині готуйте дорогу для Господа,

Рівняйте стежки Йому!

<sup>4</sup>сам же Іван мав одєжу собі з верблюжого волосу, і пояс ремінний на стегнах своїх; а пожива для нього була сарана та мед польовий. <sup>5</sup>Тоді до нього виходив Єрусалим, і вся Юдея, і вся йорданська околиця, <sup>6</sup>і в річці Йордані хрестилися від нього, і визнавали гріхи свої.

**Євангеліє від Марка 1:1–6**

<sup>1</sup>Початок Євангелії Ісуса Христа, Сина Божого.

<sup>2</sup>Як у пророка Ісаї написано:

Ось перед обличчя Твоє, посилаю Свого посланця,

**Який перед Тобою дорогу Твою приготує**

**<sup>3</sup>Голос того, хто кличе:**

**У пустині готуйте дорогу для Господа,  
рівняйте стежки Йому!**

**<sup>4</sup>Виступив був так Іван, що в пустині христив та проповідував хрищення на покаяння—для прощення гріхів. <sup>5</sup>І до нього приходила вся країна Юдейська та всі єрусалимляни, і в річці Йордані від нього христились вони, і визнавали гріхи свої. <sup>6</sup>А Іван зодягався в одягу з верблюжого волосу, і мав пояс ремінний на стегнах своїх, а їв сарану та мед польовий.**

**Євангеліє від Луки 3:1–6**

**<sup>1</sup>У п'ятнадцятий рік панування Тиверія кесаря, коли Понтій Пилат панував над Юдеєю, коли в Галілеї тетрархом був Ірод, а Пилип, його брат, був тетрархом Ітуреї й землі Трахонітської, за тетрарха Лісанія в Авіліні, <sup>2</sup>за первосвящеників Анни й Кайяфи було Боже слово в пустині Іванові, сину Захарія. <sup>3</sup>І він перейшов усю землю Йорданську, проповідуючи хрищення покаяння для прощення гріхів, <sup>4</sup>як написано в книзі пророцтва пророка Ісаї:**

**Голос того, хто кличе:**

**У пустині готуйте дорогу для Господа,  
рівняйте стежки Йому!**

**<sup>5</sup>Нехай кожна долина наповниться,  
гора ж кожна та пригорок знизиться,  
що нерівне, нехай випростовується,  
а дороги вибоїсті стануть гладенькі,—  
<sup>6</sup>і кожна людина побачить Боже спасіння!**

Пророки провіщали, що має прийти той, хто приготує дорогу для Месії (Іс. 40:3–5; Мал. 3:1; 4:5, 6). Захарію, священику, було сказано, що його син Іван стане цим провісником чи предтечею (Лк. 1:17). У оповісті Луки про служіння Івана він цитує з книги пророка Ісаї, який порівнював те, що мав зробити Іван, з працею будівника доріг:

**У пустині готуйте дорогу для Господа,  
рівняйте стежки Йому!**

**Нехай кожна долина наповниться,  
гора ж кожна та пригорок знизиться,  
що нерівне, нехай випростовується,  
а дороги вибоїсті стануть гладенькі**  
(Лк. 3:4, 5; див. Іс. 40:3, 4).

У ті дні, коли цар подорожував якоюсь нерівною місцевістю, перед ним часто висилали дорожніх робітників, які мали вирівняти перед ним дорогу. Саме цей образ використав пророк. Звичайно, у випадку Івана йшлося не про земні рівчаки, які треба було заповнити, а про яри невігластва. Зрівняти з землею потрібно було не кам'яністі пагорби, а гори гордині. Покручені та викривленні уявлення про Месію було необхідно виправити через навчання істині.

У своїй масі юдеї неправильно розуміли Месію та Його справу. Вони вважали, що Він має бути земним царем, який розіб'є їхніх ворогів та відновить колишню славу їхньої нації. Перед Іваном було завдання дати їм розуміння, що царство Месії буде *духовним*, і вимоги його також будуть *духовні*.

Важливість справи Івана неможливо переоцінити. Марк назвав його служіння **початком Євангелії** (Мр. 1:1). У книзі Дій формальний початок служіння Ісуса відраховується від Іванового хрещення (Дії 1:21, 22; див. 10:37, 38).

Коли ми читали про Івана в останнє, він був «в пустинях» (Лк. 1:80). У цій суворій місцевості він жив суворим й аскетичним життям. Він носив одяг з грубого матеріалу (Мт. 3:4; див. 2 Цар. 1:8), харчувався сараною та диким медом (Мт. 3:4).

Нарешті йому **було Боже слово** (Лк. 3:2)—сигнал починати його проповідь. Лука підкреслив важливість Іванового служіння, прив'язавши його початок до часу правління п'яти політичних і двох релігійних лідерів (Лк. 3:1, 3).

Ключовим словом Іванової проповіді було **покайтесь** (Мт. 3:2). Слово «покайтесь» означає «таке змінення свого мислення й ставлення, яке веде до зміни всього життя». Ті ж, хто не бажають каятись, пізнають на собі Божий гнів (Мт. 3:7, 10; Лк. 3:9). Це царство не для тих, у кого певний родовід чи походження, а для тих, хто має певні моральні якості (Мт. 3:8, 9; Лк. 3:8).

## УЧЕННЯ ІВАНА (МТ. 3:7–12; МР. 1:7, 8; ЛК. 3:7–18)

Євангеліє від Матвія 3:7–12

<sup>7</sup>Як побачив же він багатьох фарисеїв та саддукеїв, що приходять на хрищення, то промовив до них: Роде зміїний, хто вас надоумив утікати від гніву майбутнього? <sup>8</sup>Отож, учиніть гідний плід покаяння! <sup>9</sup>І не думайте говорити в собі: Ми маємо отця Авраама. Кажу бо я вам, що Бог може піднести дітей Авраамові з цього каміння! <sup>10</sup>Бо вже до коріння дерев і сокира прикладена: кожне ж дерево, що доброго плоду не родить, буде зрубане та й в огонь буде вкинене.

<sup>11</sup>Я хрищу вас водою на покаяння, але Той, Хто йде по мені, потужніший від мене: я недостойний понести взуття Йому! Він христитиме вас Святим Духом і огнем. <sup>12</sup>У руці Своїй має Він віячку, і перечистить Свій тік: пшеницю Свою Він збере до засіків, а половию попалить у вогні негасимім.

Євангеліє від Марка 1:7, 8

<sup>7</sup>І він проповідував, кажучи: Услід за мною йде он Потужніший від мене, що Йому я негідний, нагнувшись, розв'язати ремінь від узуття Його. <sup>8</sup>Я христив вас водою, а Той вас христитиме Духом Святим.

Євангеліє від Луки 3:7–18

<sup>7</sup>А Іван говорив до людей, хто приходив христитися в нього: Роде зміїний, хто навчив вас тікати від гніву майбутнього? <sup>8</sup>Отож, учиніть гідний плід покаяння. І не починайте казати в собі: Маємо батька Авраама. Бо Кажу вам, що Бог може піднести дітей Авраамові з цього каміння. <sup>9</sup>Бо вже он до коріння дерев і сокира прикладена: кожне ж дерево, що доброго плоду не родить, буде зрубане та до огню буде вкинене.

<sup>10</sup>А люди питали його й говорили: Що ж нам робити? <sup>11</sup>І сказав він у відповідь їм: У кого дві сорочки, нехай дасть немаючому; а хто має поживу,—нехай робить так само. <sup>12</sup>І приходили й митники, щоб христитись від нього, і питали його: Учителю, що ми маємо зробити? <sup>13</sup>А він їм казав: Не стягайте нічого над те, що вам звелено. <sup>14</sup>Питали його й вояки

й говорили йому: А нам що робити? І він їм відповідав: Нікого не кривдьте, ані не оскаржайте фальшиво, удовольняйтеся платнею своєю. <sup>15</sup>Коли ж усі люди чекали, і в серцях своїх думали всі про Івана, чи то він не Христос, <sup>16</sup>Іван відповідав усім, кажучи: Я хрищу вас водою, але йде ось Потужніший за мене, що Йому розв'язати ремінця від Його взуття я негідний,— Він хреститиме вас Святим Духом й огнем! <sup>17</sup>У руці Своїй має Він віячку,—і перечистить Свій тік: пшеницю збере до засіків Своїх, а полову попалить у вогні негасимим. <sup>18</sup>Тож багато навчав він і іншого, звіщаючи Добру Новину народові.

Проповідуючи про необхідність змінитись, Іван говорив не загальними словами, а доволі конкретно. Він велів народові **учинити гідний плід покаяння** (Мт. 3:8; див. Лк. 3:8). Він навів доволі виразні приклади. Користолюбцям він наказав ділитися з нужденними (Лк. 3:11), державним службовцям—бути чесними (Лк. 3:13), а тим, хто мають владу—не зловживати нею (Лк. 3:14). Він закликав усіх людей покаятись у своїх гріхах (Мр. 1:5). Тих, хто не бажали каятись, він назвав **родом зміїним** (Мт. 3:7). Сьогодні про таких людей кажуть, що вони «підколодні змії».

Попри його сміливість—або, можливо, завдяки їй—до Івана приходило багато народу. «І до нього приходила вся країна Юдейська, та всі єрусалимляни, і в річці Йордані від нього христилися вони, і визнавали гріхи свої» (Мр. 1:5; див. Мт. 3:5, 6).

Хрещення було невід'ємною частиною Іванового служіння. Дехто намагається знайти прецедент Іванового хрещення в юдейських ритуальних омовіннях, проте Іванове хрещення було унікальним. Відмінностей між Івановим хрещенням та ритуальними омовіннями багато, в тому числі й те, з якою метою воно відбувалось і яким чином. Іван став відомий як «Хреститель» (Мт. 3:1), тому що це було саме тим, до чого він закликав й що він робив. Якби подібне хрещення робили й інші люди, як вважають деякі коментатори, Івана ніколи не назвали б так.

«Хреститель» походить від грецького слова βαπτιστής (*баптістес*). Закінчення (*-тес*), яке вказувало на характерну особливість людини, додано до грецького дієслова βαπτίζω (*баптізо*; «хрестити»). Його можна порівняти з нашими суфіксами, які вказують на рід занять: *вихователь*, *будівельник*, *письменник*,

та ін. Тобто «хреститель» буквально означає «той, хто хрестить». Отже, Іван відрізнявся від інших релігійних учителів тим, що він хрестив, і тим, як він хрестив.

Іван хрестив людей в ріці Йордан. Очевидно, він ходив вздовж ріки на північ і на південь, аби його проповідь почули якомога більше людей. В Луки 3:3 написано: «І він перейшов усю землю Йорданську». У перекладі професора Р. Турконяка написано: «Він пройшов усю околицю Йорданську». Згадуються декілька місцевостей, де він хрестив (Ів. 1:28; 3:23).

Іванове хрещення відбувалось через занурення у воду. Саме грецьке слово, перекладене як «хрестити», означає «занурити, занурювати».<sup>1</sup> Навіть якби ми не знали, що означає це грецьке слово, те, що Іванове хрещення відбувалось через повне занурення, витікає з Івана 3:23, де наголошено, що «Іван хрестив в Еноні, ... бо було там багато води». Для того, щоб просто окропити, не потрібно «багато води», а от для занурення вона необхідна. Після того як Іван охрестив Ісуса, Христос «вийшов із води» (Мр. 1:10; див. Мт. 3:16). Ті міркування, які відштовхують від води тих, хто сьогодні практикують хрещення через окроплення, мали б відштовхнути від ріки й Івана, якби він хрестив через окроплення.

Хрещення Івана названо «хрещенням покаяння для прощення гріхів» (Мр. 1:4; Лк. 3:3). Воно названо «хрещенням покаяння», тому що було вираженням покаяння. Воно було «для прощення гріхів». Іван не тільки звинувачував людей у гріхах, але він також давав їм надію на прощення цих гріхів. Його хрещення було прообразом Христової смерті за гріхи людства. Хрещення Великого доручення можна назвати «хрещенням віри», тому що воно є визнанням нашої віри в Ісуса (Дії 8:35–38; Рим. 10:9, 10), тоді як бажаючі хреститися у Івана «визнавали гріхи свої» (Мр. 1:5; див. Мт. 3:6).

Головною метою Івана було підготувати серця й життя людей для прийняття Месії (див. Ів. 3:28). Він сказав народу: **Той, Хто йде по мені, потужніший від мене: я недостойний понести взуття Йому!** (Мт. 3:11; див. Ів. 1:27, 30). Зняти й понести взуття було справою слуги. По суті, Іван сказав: «Я не гідний бути навіть Його слугою».

---

<sup>1</sup>Аналітичний грецький лексикон.



Він також вказав на головну відмінність між своєю справою й справою Христа: **Я хрищу вас водою на покаєння ... Він христитиме вас Святим духом і огнем** (Мт. 3:11). Контекст ясно свідчить, що хрещення Святим Духом і хрещення вогнем це не те саме. Іван звертався до змішаної групи людей: тих, хто бажали покаятись, і тих, хто опирались покаєнню (Мт. 3:5–7). Марк, який не згадував тих, хто опирались, говорить лише про хрещення Святим Духом (Мр. 1:8). Апостол Іван також говорив тільки про хрещення Святим Духом (Ів. 1:33). З іншого боку, Лука, як і Матвій, зображують більшу аудиторію, яку складали як ті, хто бажали покаятись, так і ті, хто залишались байдужими до закликів Івана (Лк. 3:7), а тому вони згадали обидва хрещення: і Святим Духом, і вогнем (Лк. 3:16).

Хрещення Святим Духом зійшло на апостолів у перше свято П'ятидесятниці після смерті, погребіння й воскресіння Христа (Дії 1:5, 8; 2:1–4). Вони були занурені в силу Духа. З іншого боку, хрещення вогнем стосується занурення нечестивих у вогонь Судного дня (Мт. 3:12).



# Розділ III

---

## ПОЧАТОК ХРИСТОВА СЛУЖІННЯ

**Містить гармонію**

**Мт. 3:13—4:11**

**Мр. 1:9–13**

**Лк. 3:21, 22; 4:1–13**

**Ів. 1:19—2:12**



## **ІВАН ХРЕСТИТЬ ІСУСА В РІЧЦІ ЙОРДАН (МТ. 3:13–17; МР. 1:9–11; ЛК. 3:21, 22; ІВ. 1:31–34)**

**Євангеліє від Матвія 3:13–17**

<sup>13</sup>Тоді прибуває Ісус із Галілеї понад Йордан до Івана, щоб хреститись від нього. <sup>14</sup>Але перешкоджав він йому й говорив: Я повинен хреститись від Тебе, і чи Тобі йти до мене? <sup>15</sup>А Ісус відповів і сказав йому: Допусти це тепер, бо так годиться нам виповнити усю правду. Тоді допустив він його. <sup>16</sup>І охрестившись Ісус, зараз вийшов із води. І ось небо розкрилось, і побачив Іван Духа Божого, що спускався, як голуб, і сходив на Нього. <sup>17</sup>І ось голос почувся з неба: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав!

**Євангеліє від Марка 1:9–11**

<sup>9</sup>І сталося тими днями,—прийшов Ісус з Назарету Галілейського, і від Івана хрестився в Йордані. <sup>10</sup>І зараз, коли Він виходив із води, то побачив Іван небо розкрите, і Духа, як голуба, що сходив на Нього. <sup>11</sup>І голос із неба почувся: Ти Син Мій Улюблений, що Я вподобав Його!

**Євангеліє від Луки 3:21, 22**

<sup>21</sup>І сталося, як хрестились усі люди, і як Ісус, охрестившись, молився, розкрилось небо, <sup>22</sup>і Дух Святий злинув на Нього в тілесному вигляді, як голуб, і голос із неба почувся, що мовив: Ти Син Мій Улюблений, що Я вподобав Тебе!

### Євангеліє від Івана 1:31–34

<sup>31</sup>І не знав я Його; та для того прийшов я, хрестивши водою, щоб Ізраїлеві Він з'явився. <sup>32</sup>І свідчив Іван, промовляючи: Бачив я Духа, що сховався, як голуб, із неба, та зостався на Ньому. <sup>33</sup>І не знав я Його, але Той, Хто хрестити водою послав мене, мені оповів: Над Ким Духа побачиш, що сходить і зостається на Ньому,—це Той, Хто хреститиме Духом Святим. <sup>34</sup>І я бачив, і засвідчив, що Він—Божий Син!

Коли популярність Івана та очікування Месії були на підйомі, до нього прийшов Ісус, щоб хреститись. Тоді Христу було «років із тридцять» (Лк. 3:23).

Ми не знаємо, чи бачились Іван з Ісусом раніше. Як уже зазначалось, їхні матері були родичками та подругами. Можливо чи навіть ймовірно, що Іван і Ісус зустрічались раніше—може, під час святкових днів у Єрусалимі. Незалежно від того, бачились вони раніше чи ні, якимсь чином Іван знав, що Ісус відрізнявся від інших, що приходили хреститись від нього. Іванове хрещення було хрещенням покаяння, а в Ісуса не було гріхів, у яких треба було каятись. Іванове хрещення було для прощення гріхів, а Ісусу нічого було прощати. Спочатку Іван навіть відмовився хрестити Христа: **Я повинен хреститись від Тебе, і чи Тобі йти до мене?** (Мт. 3:14).

Позаяк на відміну від нас у Ісуса не було гріхів, навіщо Він *охрестився*? Христос Сам відповів на це питання: **Допусти це тепер, бо так годиться нам виповнити усю правду** (Мт. 3:15). Псалмоспівець казав, що всі заповіді Бога є праведними (Пс. 118[119]:172). Іванове хрещення було «із неба» (див. Мт. 21:25), а ті, хто не бажали хреститись від Івана, «відкинули Божу волю про себе» (Лк. 7:30). Ісус присвятив Себе тому, аби завжди бути в центрі Божої волі—і Він знав, що частиною цієї волі було Іванове хрещення. Отже, для Нього не було сумнівів, чи слід це робити: Він мусив охреститись—і Він зробив це. Було б чудово, якби кожен сьогодні мав таке ж правильне ставлення до хрещення.

Нарешті Іван погодився охрестити Ісуса. Під час Свого хрещення Ісус молився (Лк. 3:21). Книга Луки повідомляє нам, що Ісус завжди молився в найважливіші моменти Свого життя (див. Лк. 6:12, 13; 9:28, 29; 22:44, 45; 23:33, 34, 46). Коли Христос

молився, Іван побачив і почув дещо дивовижне:

**І охристившись Ісус, зараз вийшов із води.<sup>1</sup> І ось небо розкрилось, і побачив Іван Духа Божого, що спускався, як голуб, і сходив на Нього. І ось голос почувся з неба: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав! (Мт. 3:16, 17).**

Натхнені автори не сказали, що Святий Дух був голубом, радше вони сказали, що під час Ісусова хрещення Він зійшов, як сходить голуб. Словами **Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав!** Бог поставив Свою печать ухвалення на тридцять чи близько того років підготовки Ісуса й таким чином озброїв Його для Його служіння (див. Лк. 4:18; Дії 10:38).

(Цей уривок доречний при обговоренні трьох іпостасей Божества, оскільки в той момент усі троє були присутні в трьох місцях, і кожний виконував дещо відмінне від інших. Ми багато чого не розуміємо про Триєдину природу Бога, але приймаємо це вірою, позаяк цьому вчить Біблія).

До цієї події Іван, можливо, здогадувався, що Ісус був Месією, але тепер він *знав* це. Господь сказав йому, як він впізнає Месію: **Над Ким Духа побачиш, що сходить і зостається на Ньому,—це Той, Хто христитиме Духом Святим (Ів. 1:33).** Ймовірно, радість Івана була безмежною, коли він побачив Духа, що сходив з неба. Бог завжди був вірний Своему Слову. Христос прийшов.

## **ВИПРОБУВАННЯ ІСУСА В ПУСТЕЛІ (МТ. 4:1–11; МР. 1:12, 13; ЛК. 4:1–13)**

**Євангеліє від Матвія 4:1–11**

<sup>1</sup>Потому Ісус був поведений Духом у пустиню, щоб диявол Його спокушав. <sup>2</sup>І постив Він сорок день і сорок ночей, а в кінці зголоднів. <sup>3</sup>І ось приступив до Нього спокусник і сказав: Коли Ти Син Божий, скажи, щоб каміння це стало хлібами! <sup>4</sup>А Він відповів і промовив: Написано: Не хлібом самим буде жити людина, але кожним словом, що походить із уст Божих.

<sup>5</sup>Тоді забирає диявол Його в святе місто, і ставить Його на

---

<sup>1</sup>Дивіться пояснення хрещення, що його провадив Іван Хреститель, на стор. 91–93.

наріжника храму, <sup>6</sup>та й каже Йому: Коли Ти Син Божий, то кинься додолу, бо ж написано:

Він накаже про Тебе Своїм Анголам  
і вони на руках понесуть Тебе,  
щоб об камінь коли не спіткнув Ти Своєї ноги.

<sup>7</sup>Ісус відказав йому: Ще написано: Не спокушуй Господа Бога свого!

<sup>8</sup>Знову диявол бере Його на височезную гору, і показує Йому всі царства на світі та їхню славу, <sup>9</sup>та й каже до Нього: Це все Тобі дам, якщо впадеш і мені Ти поклонишся! <sup>10</sup>Тоді каже до нього Ісус: Відійди, сатано! Бо ж написано: Господеві Богові своєму вклоняйся, і служи Одному Йому! <sup>11</sup>Тоді позоставив диявол Його. І ось Анголи приступили, і служили Йому.

Євангеліє від Марка 1:12, 13

<sup>12</sup>І зараз повів Його Дух у пустиню. <sup>13</sup>І Він був сорок днів у пустині, випробовуваний від сатани, і перебував зі звіриною. І служили Йому Анголи.

Євангеліє від Луки 4:1–13

<sup>1</sup>А Ісус, повний Духа Святого, вернувся з-над Йордану, і Дух на пустиню Його попровадив. <sup>2</sup>Сорок день там диявол Його спокушав, і за тих днів Він нічого не їв, а коли закінчились вони, то вкінці зголоднів. <sup>3</sup>І диявол до Нього сказав: Якщо Ти Син Божий,—скажи цьому каменеві, щоб хлібом він став! <sup>4</sup>А Ісус відповів йому: Написано: Не хлібом самим буде жити людина, але кожним Словом Божим!

<sup>5</sup>І він вивів Його на гору високу, і за хвилину часу показав Йому всі царства на світі. <sup>6</sup>І диявол сказав Йому: Я дам Тобі всю оцю владу та їхню славу, бо мені це передане, і я даю, кому хочу, її. <sup>7</sup>Тож, коли Ти поклонишся передо мною, то все буде Твоє! <sup>8</sup>І промовив Ісус йому в відповідь: Написано: Господеві Богові своєму вклоняйся, і служи Одному Йому!

<sup>9</sup>І повів Його в Єрусалим, і на наріжнику храму поставив, та й каже Йому: Як Ти Син Божий,—кинься звідси додолу! <sup>10</sup>Бо написано:

Він накаже про Тебе Своїм Анголам, щоб Тебе берегли!

<sup>11</sup>і:



**Вони на руках понесуть Тебе,  
щоб коли не спіткнув Ти об камінь Своєї ноги!**

**<sup>12</sup>А Ісус відказав йому в відповідь: Не спокушай Господа Бога свого!**

**<sup>13</sup>І диявол, скінчивши все цеє спокушування, відійшов від Нього до часу.**

Одразу ж за описанням Христового хрещення йде оповідь про Його випробовування через спокуси від диявола. Хрещення не означає, що відтепер у нашому житті не буде спокус. Коли ми хрестимось, сатана не припиняє своїх атак на нас, а навпаки посилює їх. Проте той факт, що ми прийняли хрещення, *дійсно* означає, що тепер ми маємо допомогу від Бога для опору цим спокусам (1 Кор. 10:13; Євр. 13:5).

Коли Христос збирався почати Своє публічне служіння, Він зустрівся з ворогом.<sup>2</sup> Зло з'явилось перед Ним у всій своїй величезній силі та неприкритім жахитті. Ніколи до цього не було подібного ворожого нападу, і ніколи більше він не повториться. Хоча ми ніколи повністю не зрозуміємо Божих цілей, слово «спокуса» може дати нам підказку. Грецьке слово *πειράζω* (*пейразо*), перекладене як «спокушати», також можна тлумачити як «випробовувати». З точки зору сатани, перебування Ісуса в пустелі було часом *спокуси*—оскільки диявол намагався схилити Христа згрішити. (Аби зруйнувати місію Христа, достатньо було примусити Його згрішити хоча б один раз). З точки зору Бога, ці сорок днів були часом *випробувань*—часом перевірки істинної цінності та характеру Ісуса.

Для початку необхідно висвітлити три аспекти цього Випробування:

1. *Місце*: Отже, місцем дії була «пустеля». В якості поля битви було обрано безлюдну місцевість, відрізану від людської допомоги та співчуття. Нам не сказано, де саме була ця пустеля. Можливо, це була Юдейська пустеля, де готувався до свого покликання Іван Хреститель і де він провів більшу частину свого служіння (Мт. 3:1, 3; 11:7; Лк. 1:80; 3:1, 2). Книга Марка 1:13 повідомляє, що єдиними

---

<sup>2</sup>Деякі з викладених тут думок запозичені із праці Дж. Кемпбела Моргана // G. Campbell Morgan, *The Crises of the Christ* (New York: Fleming H. Revell Co., 1936), 162–99.

супутниками Ісуса були дикі звіри (**звірина**). Вона не зупиняється на зовнішніх обставинах цього випробування, акцентуючи лише його сутність. Як хтось влучно відзначив, Адам, згрішивши, перетворив сад на пустелю, тоді як Ісус перетворив пустелю на сад через опір гріху.

2. *Супротивники*: По-перше, там був Ісус, щойно після Свого хрещення, коли Бог визнав Його Своїм Сином. Він вийшов із води готовий почати Своє особисте служіння. По-друге, там був диявол. У цій пустелі Ісус зустрівся віч-на-віч із князем, що панує в повітрі, богом цього світу, начальником духів злоби (2 Кор. 4:4; Еф. 2:2; 6:12).

3. *Значення*: Це протиборство не було випадковим, воно не «просто так трапилось». У книзі Матвія 4:1 сказано: **Потому Ісус був поведений Духом у пустиню, щоб диявол Його спокушав** (курсив додано). Це було передбачено Божим планом. Можливо, ніщо не вказує на це ясніше, ніж те, що диявол мусив у цьому протистоянні вийти й діяти відкрито. Це зовсім не те, що сатана полюбає. Йому більше подобається діяти за лаштунками, через когось. Утім він був змушений зустрітися з Ісусом віч-на-віч, щоб Божий задум був виповнений.

Під час цього Випробування, коли диявол мусив діяти відкрито, його методи й цілі були на поверхні. Розглядаючи три випробування Ісуса, ми бачимо підступність сатани. Тисячі років він обманював людей. Здобутий за цей час досвід він спрямував на Христа.

Розглядаючи Випробування в пустелі, для нас буде дуже корисним ретельно проаналізувати кожну спокусу: *чому* вона була неправильною й як Христос відбив удар. Дехто вважає, що пропозиції сатани були неправедні саме через те, що вони виходили від нього, а отже, немає сенсу розглядати їх докладно. Нам було б набагато легше, якби диявол приходив вдягнений у червоний костюм, з рогами та довгим загостреним хвостом. Тоді б ми знали, що треба опиратись усьому, що він запропонує: «Це неправильно, оскільки воно від сатани». На жаль, він приходиться до нас у вигляді «ангела світла» (2 Кор. 11:14). Якщо ми не зрозуміємо, *чому* кожна конкретна спокуса є неправедною, він зможе легко обдурити нас.

Порядок цих спокус відрізняється в книгах Матвія й Луки. Багато коментаторів вважають, що порядок у Матвія є найбільш вірогідним з точки зору хронології. Проте послідовність спокус

насправді не має великого значення. Всі вони відповідають трьом шляхам дій спокусу, які містяться в 1 Івана 2:16: «пожадливість тілесна [обернути каміння на хліб, щоб втамувати голод], і пожадливість очам [милування славою царств світу], і пиха життєва [вразити натовп, безпечно зістрибнувши з храму]».

### **Перша спокуса (Мт. 4:1–4)**

Перша спокуса, яку сатана поставив перед Христом, була фізичним випробуванням. ... **І постив Він сорок день і сорок ночей, а в кінці зголоднів. І ось приступив до Нього спокусник ...** (Мт. 4:2, 3). Метою першої спокуси сатани було випробувати вірність Христа Богові. Він кинув виклик Ісусові: **Коли Ти Син Божий, скажи, щоб каміння це стало хлібами** (Мт. 4:3б). За сорок днів до того Голос з неба сказав: «Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав» (Мт. 3:17). Тепер диявол по суті сказав: «Якщо цей Голос промовив правду—якщо Ти справді Божий Син—то чому Ти голодний? Який в цьому сенс, якщо не буде привілеїв?» Сатана дав зрозуміти, що перетворивши каміння на хліб, Ісус досягне двох цілей: Він задовольнить законну потребу (Свій голод), і водночас Він доведе Своє Синівство.

Христос бачив намір сатани наскрізь. Отже, **Він відповів і промовив: Написано** (Мт. 4:4а). Ісусовою зброєю проти спокусу було Боже Слово. Псалмоспівець сказав: «Я в серці Своїм заховав Твоє слово, щоб мені не грішити проти Тебе» (Пс. 118[119]:11). Одним з найкращих охоронців проти спокусу є серце, наповнене Божим Словом.

Доречним текстом для протидії цій спокусі був вірш із книги Повторення закону 8:3. Ісус процитував його: **Не хлібом самим буде жити людина, але кожним словом, що походить із уст Божих** (Мт. 4:4б). По-перше, зверніть увагу на слово «людина»: «Не хлібом самим буде жити *людина* ...». Сорок днів у пустелі були випробуванням не божественної, а радше людської природи Ісуса. Метою цього випробування було не довести, що Він був Богом, а показати, що Він був досконалою Людиною, яка перебувала в повній злагоді з Божою волею, що їй відкрилась.

Також зверніть увагу на протиставлення «хліб» і «кожне слово, що походить з уст Божих». Ісус міг обрати хліб, або ж Він міг обрати Божу волю. В тій конкретній ситуації було очевидно, що Божою волею було аби Він залишився голодним—отже, Він твердо

залишився в сфері цієї волі.

Ісус пройшов перше випробування.

### Друга спокуса (Мт. 4:5–7)

Друга спокуса була духовним випробуванням.

Сатана не відступає так просто. Він ретельно обрав місце для другої спокуси. Він відніс Ісуса у **святе місто**, Єрусалим (Мт. 4:5а), який був дорогоцінним місцем для євреїв—і для Ісуса також (Пс. 47[48]:2; 136[137]:5; Мт. 23:37). Після того він відніс Його до храму, найсвятішої частини міста. І, нарешті, він поставив Його на найвищому місці священної будівлі. В тексті написано, що він **[по]ставив Його на наріжника храму** (Мт. 4:5б). Архітектура того храму не мала шпиля або наріжника, отже ці слова означають, що диявол поставив Ісуса на найвищому місці храму, можливо, на його південному крилі. Звідти добре видно весь храмовий комплекс і все місто. Це було водночас і видовищне і стратегічне місце.

Стоячи позаду Ісуса на виступі, сатана сказав Йому: **Коли Ти Син Божий, то кинься додолу, бо ж написано: Він накаже про Тебе Своїм Ангелам і вони на руках понесуть Тебе, щоб об камінь коли не спіткнув Ти Своєї ноги** (Мт. 4:6).

Диявол випробовував віру Ісуса в Бога. Інакше кажучи, він промовив: «Ти віриш в Бога, так? Отже, подивимось тепер, як *сильно* Ти віриш у Бога. Чи Ти довіряєш Йому настільки, щоб кинутись додолу з цієї височини?» По суті, він сказав Ісусу: «Ти тут процитував Писання. Я й сам знаю Писання. Ось, послухай ...» І він процитував Псалом 90[91]:11, 12. Псалом 90 є псалмом про повну довіру Господеві. У першому вірші написано: «Хто живе під захистом Всевишнього, той перебуває під покровом Всемогутнього» (УБТ).

То була (й є) витончена спокуса. Вона натякає на те, що найбільш досконалим вираженням віри як такої є спробувати зробити щось незвичайне—чи то героїчне, чи сміливе, чи навіть небезпечне.

Диявол спробував розмахувати «мечем духовним» (Еф. 6:17), проте Ісус показав Себе кращим мечоносцем. **Ісус відказав йому: Ще написано** (Мт. 4:7а). Інакше кажучи: «Сатано, ти процитував уривок з Писання, проте вчення Слова на будь-яку тему не обмежується одним уривком. Необхідно зважати на

все, що каже Біблія стосовно того чи іншого питання». Спроби ізольованого підходу до Писань, коли береться до уваги один уривок і ігнорується все вчення, призвели до чималої кількості помилок та хибних тверджень стосовно того самого питання.

Після того Ісус процитував з книги Повторення закону 6:16: **Не спокушуй Господа Бога свого!** (Мт. 4:7б). Відповідь Ісуса треба розуміти правильно. Він не назвав Себе Богом і не сказав: «Неправильно випробовувати Мене». (Ми повинні пам'ятати, що це були випробування Його людської природи, а не Його Божественності). Радше, Він сказав, що з Його боку було б неправильним випробовувати Його *Отця*.

Сатана сказав, що стрибок із верхівки храму продемонстрував би, що Ісус *вірив* Богові; Ісус же сказав, що цей вчинок означав би, що Він *випробовував* Бога. Себто, фактично це означало б, що Він *не* вірив Богові. Якщо ми повністю комусь довіряємо, нам немає потреби випробовувати цю людину. Тільки коли наша довіра до людини хитається, нам приходить на думку випробувати її.

Наша віра в Бога виражається в тому, що ми покладаємось на Його допомогу в будь-яких життєвих обставинах. Вона *не* виражається в штучних перевірках, які ми б Йому влаштували.

І знову Ісус проявив Себе як Людина, яка керується одним принципом: Він мав намір залишатися в межах Божої волі. Він пройшов друге випробування.

### **Третя спокуса (Мт. 4:8–10)**

Третя спокуса була найбільш жорстокою, бо вона була випробуванням Ісусової місії—чи, точніше, випробуванням Ісусової рішучості виконати Його місію, чого б це Йому не коштувало. Не зумівши зруйнувати Слугу, сатана вирішив зруйнувати Його служіння.

Ця спокуса була найбільш зухвалою та самовпевненою з усіх. У перших двох спокусах Ісус розкрив підступне лицемірство сатани та викрив його справжні нечестиві наміри. Під час третьої спокуси вже сам сатана відкинув будь-який маскарад і не став прибігати до другорядних прийомів. Він відверто, прямо и нахабно побажав, щоб Христос виказав йому пошану.

**Знову диявол бере Його на височезную гору, і показує Йому всі царства на світі та їхню славу (Мт. 4:8).** Традиційно

вважається, що ця спокуса відбувалась на горі Фавор [або Табор] (див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку), проте Писання не повідомляють, що то була за гора. Спробуйте уявити славу всіх царств світу, всіх сучасних і минулих імперій: великої Римської імперії, Греції, Персії, Вавилонії, Ассирії, Єгипту, царств Давида та Соломона, не кажучи вже про такі царства, як Віфінія й Сирія, а також царства невідомих земель. Усе це проминуло перед очима Ісуса.

Після того сатана сказав: **Це все Тобі дам, якщо впадеш і мені Ти поклонишся!** (Мт. 4:9). Підтекст такий, що все це належало дияволу, і він міг давати його (див. Лк. 4:6)—і Ісус не став цього заперечувати. Якби ця пропозиція не була справжньою, це не було б спокусою. Дехто вважає, що ця спокуса була блефом: «Сатана обіцяв те, чого не міг дати». Подібне припущення могло б спрацювати з нами—але не з Ісусом, який знав дух цього світу. За часів Ісуса світ був такий же, як і сьогодні: сатана правив царствами світу. Вони прийняли його правила; вони підкорились його наказам; вони стали рабами його волі. Пізніше Ісус назвав його «князем світу цього» (Ів. 12:31). Схожий вислів ужив і Павло у 2 Коринтянам 4:4. (Слід розуміти, що *кінцева* влада і контроль над усім належать Богові, що Він *дозволяє* сатані мати ту владу, яка в того є, в межах, установлених Богом).

Диявол дав зрозуміти, що Христос може отримати *майже* те ж саме без страждань та смерті. Він запропонував короткий шлях до панування над світом. Адже набагато простіше просто вклонитися, ніж померти.

Можливо, ця спокуса більше значила для Ісуса, ніж міг усвідомити сатана у всіх глибинах своєї підступності. Аби зрозуміти жах, що чекав на Христа, уявіть Його в Гетсиманському саду, коли з Його чола лився кривавий піт, а Він у молитві розкрив Своє серце Своему Отцеві: «Отче Мій, коли можна, нехай обмине ця чаша Мене» (Мт. 26:39). Згадайте, як Він вигукнув, будучи вже розп'ятим на хресті: «Боже Мій, Боже Мій, нащо Ти Мене покинув?» (Мт. 27:46). Отже, не сумнівайтесь у справжності цієї спокуси.

Тим часом, зверніть увагу на те, як сатана оцінив Христа. Він уважав, що Ісус був вартий більшого, ніж усі царства, що були під його владою. Дехто не вірить, що Ісусової смерті було достатньо

аби спасти усіх, проте диявол добре знав Його справжню вартість.

Вперше, відповідаючи дияволу, Ісус заговорив мовою Своєї влади та сили. Цій владі сприяли Його перемоги над попередніми нападами.

Христос уперше різко велів спокуснику: **Відійди, сатано!** (Мт. 4:10а). Тоді Ісус знову вийняв духовного меча, процитувавши з книги Повторення закону 6:13: **Бо ж написано: Господеві Богові своєму вклоняйся, і служи Одному Йому!** (Мт. 4:10б). Слова Христа викривають витончену підступність цієї спокуси. Адже диявол фактично сказав: «Вклонись мені, і я зроблю *Тебе* господарем над царствами». Христос наголосив на тому, що *поклоніння* та *служіння* не можна відокремити одне від одного. Не можна було поклонитися сатані і при цьому не стати його слугою. Сатана міг би зробити Його маріонетковим володарем над царствами світу, але насправді Він не отримав би нічого. Влада і контроль залишилися б у сатани.

І знову Ісус твердо перебував у волі Свого Отця. Він був готовий піти на хрест і встановити Своє царство.

Відповіді Христа показали, що Божа нагорода безкінечно краща за все, що може дати сатана. Нагорода сатани може *здаватися* гарною—як от ті царства світу, що предстали перед очима у всій своїй славі. Розповідь Луки про ці спокуси містить одну цікаву деталь: диявол показав ці царства Ісусові **за хвилину часу** («на мить»; УБТ) (Лк. 4:5). Якби це тривало довше, стало б ясно, що ті царства були варті меншого, або зовсім нічого. Їхній блиск був блиском мішури, позлітки, а не золота. Як сказав апостол Іван: «Минається і світ, і його пожадливість» (1 Ів. 2:17а).

Після докору й відповіді Ісуса диявол замовчав. В книзі Матвія 4:11 написано: **Тоді позоставив диявол Його. І ось Анголи приступили, і служили Йому.** Багато років тому Т. Б. Ларімор прочитав проповідь про спокуси Христа. Він так глибоко розкрив їхню сутність, що коли він промовив «і диявол залишив Його», його слухачі разом видихнули.

Лука додає ще одну деталь: **диявол, скінчивши все це спокушування, відійшов від Нього до часу** (Лк. 4:13; курсив додано). Далі у нашому дослідженні ми побачимо, що сатана не полишив своїх спроб спокусити Христа: натовп хотів коронувати Його як земного царя (Ів. 6:15); люди постійно вимагали від Нього чуд і знамень (Лк. 11:29); один з Його учнів навіть намагався

відмовити Його від хресної смерті (Мт. 16:21–23). Проте з цього часу Ісус розмовляв з дияволом та його слугами, як Пан розмовляє із слугами, тобто з владою. Він отримав перемогу.

Христос вийшов із пустелі готовий до Свого служіння. Книга Луки 4:14а повідомляє нам, що «Ісус у силі Духа вернувся до Галілеї». Також після випробувань у пустелі Він був підготовлений до Свого розп'яття. Він залишився безгрішним Божим Сином, «непорочним і чистим Ягням» (1 Пет. 1:19).

Оповідь про спокуси підкреслює, що аби бути готовими до випробувань, ми мусимо вивчати, навіть запам'ятовувати, Боже Слово. Вона також показує істину твердження з послання Якова 4:7б: «спротивляйтесь дияволу, то й утече він від вас». Однією з найдорожчих істин є та, що коли ми стикаємось зі спокусами, Ісус розуміє нас і співчуває нам. Христос не проходив через тисячі різноманітних спокус, з якими стикаємося ми, але Він таки пройшов через всі *види* спокус, через які проходимо й ми. Ці три спокуси *представляють* усі пастки, розкладені для нас. Автор послання до євреїв сказав:

Бо ми маємо не такого Первосвященика, що не міг би співчувати слабостям нашим, але випробуваного в усьому, подібно до нас, окрім гріха. Отож, приступаймо з відвагою до престолу благодаті, щоб прийняти милість та для своєчасної допомоги знайти благодать (Євр. 4:15, 16).

З Божою допомогою ми також зможемо перемогти сатану.

## СВІДОЦТВО ІВАНА ПРО ІСУСА (ІВ. 1:19–34)

<sup>19</sup>А це ось свідоцтво Іванове, як юдеї послали були з Єрусалиму священиків та Левитів, щоб спитали його: Хто ти такий? <sup>20</sup>І він визнав, і не зрікся, а визнав: Я—не Христос. <sup>21</sup>І запитали його: А хто ж? Чи Ілля? І відказує: Ні! Чи пророк? І дав відповідь: Ні! <sup>22</sup>Сказали ж йому: Хто ж ти такий? Щоб дати відповідь тим, хто послав нас. Що ти кажеш про себе самого? <sup>23</sup>Відказав: Я голос того, хто кличе: В пустині рівняйте дорогу Господню, як Ісаїя пророк заповів.



<sup>24</sup>Посланці ж із фарисеїв були. <sup>25</sup>І вони запитали його та сказали йому: Для чого ж ти христиш, коли ти не Христос, ні Ілля, ні пророк? <sup>26</sup>Відповів їм Іван, промовляючи: Я водою хрищу, а між вами стоїть, що Його ви не знаєте. <sup>27</sup>Він Той, Хто за мною йде, Хто до мене був, Кому розв'язати ремінця від узуття Його я негідний. <sup>28</sup>Це в Віфанії діялося, на тім боці Йордану, де христив був Іван.

<sup>29</sup>Наступного дня Іван бачить Ісуса, що до нього йде, та й каже: Оце Агнець Божий, що на Себе гріх світу бере! <sup>30</sup>Це Той, що про Нього казав я: За мною йде Муж, що передо мною Він був, бо був перше, ніж я. <sup>31</sup>І не знав я Його; та для того прийшов я, христивши водою, щоб Ізраїлеві Він з'явився. <sup>32</sup>І свідчив Іван, промовляючи: Бачив я Духа, що сходив, як голуб, із неба, та залишався на Ньому. <sup>33</sup>І не знав я Його, але Той, Хто христити водою послав мене, мені оповів: Над Ким Духа побачиш, що сходить і залишиться на Ньому,—це Той, Хто христитиме Духом Святим. <sup>34</sup>І я бачив, і засвідчив, що Він—Божий Син!

Після випробувань Ісус повернувся до тієї місцевості, де проповідував Іван (Ів. 1:26, 29).

Судячи з усього, популярність Івана стривожила релігійних начальників у Єрусалимі. Отже, фарисеї (Ів. 1:24) послали священників та левітів розпитати пророка. Вони хотіли знати, чи був він Месією (Христом), Іллею або **пророком**. На всі ці припущення Іван відповів тверде **Ні** (Ів. 1:19–21).

Уживання слова «пророк», крім **Христа**, свідчить про плутанину поглядів серед юдейських релігійних лідерів. Деякі з месіанських пророцтв не вписувались у їхні сталі уявлення, тому вони вирішили, що ті пророцтва вказують на Того, хто буде, за словами Мойсея, подібний до нього (5 М. 18:15). Слова Мойсея стосувались приходу Месії (що здійснився в Ісусі [Дії 3:20, 22]), проте юдейські вчителі вгадали окрему таємничу особистість, яку назвали «пророком».

Рішуче заперечення Івана, що він не був Іллею (Ів. 1:21), спочатку дещо спантеличує. Адже після всього цього він сказав своїм запитувачам, що він був передвісником Месії й навіть процитував із книги пророка Ісаї 40:3. Це пророцтво Ісаї пов'язане

з пророцтвом Малахії 3:1 (Мр. 1:2, 3), яке повідомляє про того, хто має прийти перед Месією й кого Малахія називає «пророком Іллею» (Мал. 4:5) Іван був тим «Іллею», про якого провіщає Малахія. Те саме пізніше підтвердив і Сам Ісус. Він сказав: «Ілля він, що має прийти» (Мт. 11:14; див. 17:10–13).

Чому ж тоді Іван заперечував, що він Ілля? Бо юдеї вважали, що має повернутись *перший* Ілля. І сьогодні багато євреїв очікують на повернення того першого Іллі. Іван заперечував, що він є Іллею в плоті. Він прийшов «в *духу й силі* Іллі» (Лк. 1:17; курсив додано), а не як буквальний Ілля.

Наступного дня після зустрічі Івана з відвідувачами з Єрусалиму, він мав першу нагоду привернути увагу народу до Ісуса як Месії. ... [він] **бачить Ісуса, що до нього йде, та й каже: Оце Агнец Божий, що на Себе гріх світу бере!** (Ів. 1:29).

Іван не назвав Ісуса «військовим завойовником, який розіб'є наших ворогів», а «Агнцем Божим, що на Себе гріх світу бере!» Ісус прийшов навчити кращому способу життя; Він прийшов показати, як нам слід жити; але в першу чергу Він прийшов померти за наші гріхи (див. Лк. 19:10). Вівці не мали репутацію вчителів. Їх стосунки з гріхом полягали в тому, що вони віддавали своє життя на вівтарі. Ісус є нашою Пасхальною жертвою (1 Кор. 5:7), «непорочним і чистим Ягням» (1 Пет. 1:19).

Після того Іван пояснив, як він дізнався, що Ісус був Месія (Ів. 1:31–33). І зробив з усього того висновок: **І я бачив, і засвідчив, що Він—Божий Син!** (Ів. 1:34).

Хоча Іван продовжував ще декілька місяців вчити та хрестити, всі практичні цілі його справи було виконано.<sup>3</sup> Він вірно виконав місію, що дав йому Бог. Жодна людина не могла б зробити більше. Тепер усе було готово для Ісусової справи.

## ПЕРШІ УЧНІ ІСУСА (В ЮДЕЇ) (ІВ. 1:35–51)

**<sup>35</sup>Наступного дня стояв знову Іван та двоє з учнів його. <sup>36</sup>І, поглянувши на Ісуса, що проходив, він сказав: Ото Агнец**

---

<sup>3</sup>Урок «“Голос того, хто кличе в пустелі”»: Служіння Івана», на стор. 407–425 містить біблійні оповіді про смерть Івана Хрестителя.

Божий! <sup>37</sup>І почули два учні, як він говорив, та й пішли за Ісусом. <sup>38</sup>А Ісус обернувся й побачив, що вони йшли за Ним, та й каже до них: Чого ви шукаєте? А вони відказали Йому: Равві—перекладене це означає Учителю,—де Ти живеш? <sup>39</sup>Він говорить до них: Ходіть і побачте! Ті пішли та й побачили, де Він жив, і в Нього той день перебули. Було ж коло години десятої. <sup>40</sup>А один із тих двох, що чули від Івана та йшли вслід за Ним, був Андрій, брат Симона Петра. <sup>41</sup>Він знайшов перше Симона, брата свого, та й говорить до нього: Знайшли ми Месію, що визначає: Христос. <sup>42</sup>І привів він його до Ісуса. На нього ж споглянувши, промовив Ісус: Ти—Симон, син Йонин, будеш званий ти Кифа, що визначає: скеля.

<sup>43</sup>Наступного дня захотів Він піти в Галілею. І знайшов Він Пилипа та й каже йому: Іди за Мною. <sup>44</sup>А Пилип із Віфсаїди походив, із міста Андрія й Петра. <sup>45</sup>Пилип Нафанаїла знаходить та й каже йому: Ми знайшли Того, що про Нього писав був Мойсей у Законі й Пророки,—Ісуса, сина Йосипового, із Назарету. <sup>46</sup>І сказав йому Нафанаїл: Та хіба ж може бути з Назарету що добре? Пилип йому каже: Прийди та побач. <sup>47</sup>Ісус, угледівши Нафанаїла, що до Нього йде, говорить про нього: Ото справді ізраїльтянин, що немає в нім підступу! <sup>48</sup>Говорить Йому Нафанаїл: Звідки знаєш мене? Ісус відповів і до нього сказав: Я бачив тебе ще давніш, ніж Пилип тебе кликав, як під фіговим деревом був ти. <sup>49</sup>Відповів Йому Нафанаїл: Учителю, Ти—Син Божий, Ти—Цар Ізраїлів! <sup>50</sup>Ісус відповів і до нього сказав: Через те віриш ти, що сказав Я тобі, що під фіговим деревом бачив тебе? Більш від цього побачиш. <sup>51</sup>І Він каже йому: Поправді, поправді кажу вам: Відтепер ви побачите небо відкрите та Анголів Божих, що на Людського Сина підіймаються та спускаються.

Перші дні Христова служіння називали «часом невідомості». Синоптичні автори починали свої оповісті про публічне служіння Ісуса з пізнішого періоду, в центрі якого був Його успіх у Галілеї. Апостол Іван хотів, щоб ми знали й про більш ранні та менш видовищні дні.

Ми звернули увагу на перше свідцтво Івана Хрестителя про Ісуса в Івана 1:29: «Оце Агнець Божий, що на Себе гріх світу бере!»

Наступного дня Іван був із двома своїми учнями, одним з яких був Андрій, брат Симона Петра (Ів. 1:40). Можливо, що другим був Іван, автор четвертого Євангелія. Є декілька причин вважати, що ним був Іван: (1) Наведені деталі були відомі тільки очевидцю тих подій; (2) у Івана була звичка не називати себе; (3) якщо то був не Іван, то він нічого не розповів про своє покликання до учнівства. З якихось причин, Іван уникав називати себе за ім'ям. Це замовчування свого імені можна спостерігати і в семи інших випадках (Ів. 13:23; 19:26, 35; 20:2–8; 21:7, 20, 24).

Коли Ісус проходив повз них, проповідник знову промовив: **Ото Агнець Божий!** (Ів. 1:36). Два його учні пішли слідом за Христом і провели з Ним день (Ів. 1:37–39). У тексті названо час, коли це було: **коло години десятої** (Ів. 1:39). Якщо виходити з того, що неназваний по імені другий учень був Іваном, то цей день настільки закарбувався в його пам'яті, що він запам'ятав навіть точний час. Якщо він користався єврейським розрахунком часу, це було десь близько 4:00 пополудні. Юдеї рахували час від заходу сонця до сходу, і від сходу сонця до заходу. Якщо він користався римською системою, тоді це була 10:00 ранку. Оскільки Євангеліє від Івана було написано набагато пізніше після падіння Єрусалиму, й оскільки в пізніші роки Іван користувався римським часом, більшість коментаторів вважає, що йдеться саме про нього.

Після кількох годин, проведених з Ісусом, Андрій розшукав свого брата Симона й привів його до Христа (Ів. 1:40–42). Одним із Андрієвих талантів було приводити інших людей до Ісуса (див. Ів. 6:8, 9; 12:20–22). Слова, що Андрій сказав Симонові, варті уваги: **Знайшли ми Месію, що визначає: Христос** (Ів. 1:41). Ісусові перші учні визнавали Його за Того, Ким Він був (див. також Ів. 1:45, 49). Як ми ще побачимо далі, тоді вони ще не розуміли *всього*, що означають слова, які вони самі ж промовляли—але вони вже розуміли, що Він був виповненням обітниць Старого Заповіту про Месію.

Коли Ісус зустрів Симона, Він сказав Йому, що відтепер його будуть звати «Кифою» або «Петром». Його перше ім'я було арамейського походження, друге—грецького; обидва в перекладі означають «камінь, скеля». Ісус одразу ж розгледів можливості цього чоловіка, так само, як Він бачить потенціал кожного з нас.

Наступного дня, коли Ісус готувався повернутись до Галілеї,

Він покликав Пилипа, який, ймовірно, також був учнем Хрестителя. І тоді, і зараз заклик Ісуса до учнів звучить однаково: **Иди за Мною** (Ів. 1:43). Пилип одразу ж знайшов свого друга на ім'я Нафанаїл і привів його до Ісуса (Ів. 1:45, 46).

Христос здивував Нафанаїла, розкривши деякі подробиці його характеру та життя (Ів. 1:47–49). Ісус сказав йому: **Більш від цього побачиш** (Ів. 1:50). Загадкові слова Ісуса про **Анголів Божих, що на Людського Сина підіймаються та спускаються** (Ів. 1:51), можливо мають своїм підґрунтям історію із Старого Заповіту про драбину Якова (1 М. 28:12). Через Свою смерть, погребіння та воскресіння Ісус став Божою «драбиною» для людей, щоб досягти небес. Ми не знаємо, хто був той Нафанаїл, але вважається, що це може бути той самий чоловік, який відомий нам як Варфоломій, один із дванадцяти Ісусових апостолів. Є декілька причин так вважати. З-поміж них той факт, що пізніше решту перших учнів Ісуса було обрано Його апостолами, й, як відзначив Дж. МакГарві (J. W. McGarvey), «Ніхто не отримав такої схвальної рекомендації, як Нафанаїл».

Ось так Ісус отримав Свою першу невеличку групу учнів (див. Ів. 2:2). П'ятеро учнів окремо згадуються в Івана 1:35–51: четверо за їх іменами, й один, ймовірно, автор книги, без уточнення його імені. Дехто вважає, що контекст натякає на те, що Іван також привів свого брата Якова. Якщо це припущення правильне, тоді кількість учнів складалася щонайменше з шести, коли Ісус попрямував на північ.

Зверніть увагу: грецьке слово μαθητής (*матетес*), перекладене як **учень**, у першу чергу означає «той, хто навчається, хто досліджує». Воно означає людину, яка йде за іншою, аби навчитися від неї. Ми всі маємо бути Ісусовими учнями. Ісус часто говорив про труднощі учнівства (Лк. 14:26, 27, 33; Ів. 15:8). Після установа церкви її членів, як правило, називали «учнями» (Дії 6:1, 2, 7; 9:1).

## **ПЕРШЕ ЧУДО ІСУСА (В КАНІ ГАЛІЛЕЙСЬКІЙ) (ІВ. 2:1–11)**

<sup>1</sup>А третього дня весілля справляли в Кані Галілейській, і була там Ісусова мати. <sup>2</sup>На весілля запрошений був теж Ісус та учні Його. <sup>3</sup>Як забракло ж вина, то мати Ісусова каже до

**Нього: Не мають вина!** <sup>4</sup>Ісус же відказує їй: **Що тобі, жоно, до Мене? Не прийшла ще година Моя!** <sup>5</sup>А мати Його до слуг каже: **зробіть усе те, що Він вам скаже.** <sup>6</sup>Було тут шість камінних посудин на воду, що стояли для очищення юдейського, що відер по дві чи три вміщали. <sup>7</sup>Ісус каже до слуг: **Наповніть водою посудини. І їх поналивали вщерть.** <sup>8</sup>І Він каже до них: **Тепер зачерпніть, і занесіть до весільного старости. І занесли.** <sup>9</sup>Як весільний же староста скуштував воду, що сталась вином, а він не знав, звідки воно,—знали ж слуги, що води наливали,—то староста кличе тоді молодого <sup>10</sup>та каже йому: **Кожна людина подає перше добре вино, а як понापиваються, тоді гірше; а ти добре вино аж на досі зберіг...** <sup>11</sup>Такий початок чудам зробив Ісус у Кани Галілейській,—і виявив славу Свою. І ввірували в Нього учні Його.

Ісус та Його учні попрямували на північ, до Галілеї. Третього дня вони прибули до Кани Галілейської (див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку). З цього селища, розташованого поблизу Назарету, був родом Нафанаїл (Ів. 21:2). Вони прийшли на весілля (Ів. 2:1, 2). Ісус не цурався життя тих, кого Він прийшов спасти.

Ісусова мати Марія також була там (Ів. 2:1). Наступні події вказують на те, що вона допомагала з обслуговуванням весільного бенкету (див. Ів. 2:3, 5). Можливо, це було весілля якогось родича чи друга родини.

Під час святкування виявилось, що закінчились напої. Можливо, на бенкет прийшло більше людей, ніж розраховували. Як би там не було, це була вкрай неприємна ситуація. Марія підійшла до свого Сина й сказала: **Не мають вина!** (Ів. 2:3). Ми не знаємо, чого саме вона очікувала від Нього, оскільки раніше Він ще не чинив чуд (Ів. 2:11). Проте, можливо, що вона упродовж кількох років звикла покладатися на Нього й вважала, що Він може *щось* зробити, аби не допустити ганьби.

Відповідь Ісуса варта уваги: **Що тобі, жоно, до Мене? Не прийшла ще година Моя** (Ів. 2:4). У тому суспільстві звернутися до матері «жінка» не було образою. (Пізніше це слово буде вжито із значенням ніжності [Ів. 19:26]). Тим не менш, слова Христа звучать як легкий докір. На думку Ернеста Хаузера (Ernest Hauser), це був один з трьох докорів, спрямований на те, щоб «Марія зрозуміла, що,

хоча Ісус був її сином, Він не “належав” їй». І далі Ернест Хаузер додає, що сказане Христом у цьому вірші «служить зауваженням, що його земні зобов'язання мають поступитись іншим».

Проте це не зупинило Марію. Вона наказала слугам: **Зробіть усе те, що Він вам скаже!** (Ів. 2:5). Очевидно, Ісус вирішив, що це використання Його чудесної сили не суперечитиме одній із Його цілей (чинити добро) й не приблизить Його «час» (час Його смерті), якщо про нього буде відомо тільки слугам. Після того Він зробив добре відоме чудо перетворення води на вино (Ів. 2:6–10).

Цей епізод породив численні суперечки щодо того, чи Ісус схвалював уживання алкогольних напоїв. Одна сторона наголошувала на слові «вино» та зауваженні з вірша 10. Інша сторона звертала увагу на те, що Ісус створив від 120 до 180 галонів вина. Там було шість кам'яних посудин для ритуальних водних омовінь (див. Мр. 7:3). У грецькому тексті написано, що вони вміщали дві чи три *metretas* (μετρητάς) кожна, і що вони були наповнені до краю (Ів. 2:7). За сьгоднішніми мірками це від двадцяти до тридцяти галонів (чи від 75 до 115 літрів) у кожній посудині. Якщо це вино містило значну кількість алкоголю (зазвичай в тих землях споживали вино, розчинене у воді у співвідношенні один до шести), це означало б, що Він схвалював пияцтво—яке Біблія послідовно засуджує (Пр. 20:1; Гал. 5:21). Проте це не той уривок, що розв'язує це питання. Слова з вірша 10, які так часто цитують, є правильними, незалежно від того, містило те вино алкоголь чи ні. Крім того, грецьке слово, перекладене тут як «вино» (οἶνος, *ойнос*), є загальним словом для вина й навіть уживалось в Старому Заповіті (в Септуагінті) для назви соковитої субстанції в виноградних ягодах (Іс. 65:8).

Подібні суперечки ігнорують головне в цьому уривку: тихо, майже непомітно, в маленькому незначному селищі Ісус почав розминати Свої духовні м'язи. Він зробив Своє перше чудо.

Сьогодні ми майже бездумно вживаємо слово «чудо», говорячи про щось незвичайне. Біблія вживає це слово в особливому сенсі, коли говорить про надприродну дію. Ісус справді робив багато чого, що можна назвати *незвичайним*, у перші тридцять років Свого життя, але це був перший раз, коли Він використав Свої *надприродні* сили. Позаяк ми живемо в природньому світі, пояснити надприродне ми не в змозі. Ми вірою приймаємо те, що

каже в цьому відношенні Біблія.

Іван зрозумів важливість тієї події. Він назвав її своїм улюбленим словом: **чудом** (Ів. 2:11а), яке грецькою означає буквально «знамення». Те, що зробив Ісус, було знаком чи знаменням того, що Він був дійсно від Бога. Іван підкреслив, що тим самим Христос **виявив славу Свою** (Ів. 2:11а). Це був передвісник Його майбутніх великих та могутніх справ. Унаслідок цього першого чуда, **ввірували в Нього учні Його** (Ів. 2:11б). Їхня віра в Ісуса як Месію стала глибшою.

## **ПЕРШЕ ПЕРЕБУВАННЯ ІСУСА В КАПЕРНАУМІ (В ГАЛІЛЕЇ) (ІВ. 2:12)**

**<sup>12</sup>Після цього відправивсь Він Сам, і мати Його, і брати Його, і Його учні до Капернауму, і там перебули небагато днів.**

Із Кани Ісус вирушив далі на північ і на схід. **Після цього відправивсь Він Сам, і мати Його, і брати Його, і Його учні до Капернауму, і там перебули небагато днів** (Ів. 2:12). Капернаум був жвавим торгівельним містом на березі Галілейського моря. Він був розташований недалеко від Віфсаїди, рідного міста Петра та Андрія (Ів. 1:44), хоча, судячи з усього, пізніше Петро та Андрій перебрались до Капернауму (Мр. 1:21, 29). (Див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку). Капернаум лежав неподалік від головного шляху, що перетинав Палестину із сходу на захід. Пізніше це місто стане чимось на кшталт штаб-квартири Ісуса (Мт. 4:13).



# Розділ ІV

---

ХРИСТОВЕ СЛУЖІННЯ  
ВІД ПЕРШОЇ ДО ДРУГОЇ ПАСХИ

**Містить гармонію**

**Мт. 4:12–25; 8:2–4, 14–17; 9:1–9**

**Мр. 1:14—2:14**

**Лк. 3:19, 20; 4:14, 15, 31–44; 5:1–28**

**Ів. 2:13—4:54**



## **ПЕРША ПАСХА ЗА ЧАСУ ІСУСОВОГО СЛУЖІННЯ (Ів. 2:13—3:21)**

Ісус скоротив Своє перше перебування в Капернаумі, щоб відвідати свято Пасхи. Свято Пасхи було нагадуванням того, як Бог «пройшов мимо» ізраїльтян у Єгипті, які помазали свої бокові одвірки кров'ю ягнят (2 М. 12:1–28). Ми можемо бути певні, що Ісус відвідував свято Пасхи з того часу, як Йому виповнилось дванадцять років (Лк. 2:41, 42), утім це була перша Пасха за часу Його публічного служіння. Також це була перша публічна поява Ісуса після початку Його служіння. Вона почалась доволі ефектно й драматично, коли Він очистив храм.

### **Очищення храму (Ів. 2:13–25)**

<sup>13</sup>А зближалась Пасха юдейська, і до Єрусалиму подався Ісус. <sup>14</sup>І знайшов Він, що продавали у храмі волів, і овець, і голубів, та сиділи міняльники. <sup>15</sup>І, зробивши бича з мотузків, Він вигнав із храму всіх,—вівці й воли, а міняльникам гроші розсипав, і поперевертав їм столи. <sup>16</sup>І сказав продавцям голубів: **заберіть оце звідси, і не робіть із дому Отця Мого дому торгового!** <sup>17</sup>Тоді учні Його згадали, що написано: **Ревність до дому Твого з'їдає Мене!** <sup>18</sup>І обізвались юдеї й сказали Йому: **яке нам знамено покажеш, що Ти можеш робити таке?** <sup>19</sup>Ісус відповів і промовив до них: **Зруйнують цей храм, і за три дні Я поставлю його!** <sup>20</sup>Відказали ж юдеї: **Сорок шість літ будувався цей храм, а Ти за три дні поставиш його?** <sup>21</sup>А Він говорив про

храм тіла Свого. <sup>22</sup>Коли ж Він із мертвих воскрес, то учні Його згадали, що Він говорив це, і ввірували в Писання та в слово, що сказав був Ісус. <sup>23</sup>А як в Єрусалимі Він був у свято Пасхи, то багато хто ввірували в Його Імення, побачивши чуда Його, що чинив. <sup>24</sup>Але Сам Ісус їм не звірявся, бо Сам знав усіх, <sup>25</sup>ї потреби не мав, щоб хто свідчив Йому про людину, бо знав Сам, що в людині було.

Храмова торгівля була спричинена прибуттям до Єрусалиму на основні юдейські свята євреїв з усього світу (див. Дії 2:5, 9–11а). Кожен єврей мусив заплатити річний податок на храм розміром у половину сикля. Юдейські начальники обґрунтовували цю вимогу книгою Виходу 30:13, попри те, що в тексті не йдеться про те, що ця вимога має бути постійною. Начальники храму не дозволяли платити цей податок іноземними монетами, отже виникла потреба в міняльниках грошей. До того ж, кожен єврей упродовж святкових днів мусив принести певні жертви тварин. Більшість прибульців із далеких країн не приводили з собою тварин, отже вони мали купити їх на місці вже після прибуття. Так виникла храмова торгівля домашньою худобою. Можливо, спочатку обидва бізнеси виникли аби допомогти прочанам, але з часом вони перетворились на прибуткові обладки під контролем священників. Судячи з усього, грошові операції відбувались у Дворі язичників. У грецькій є два слова, що перекладаються як **храм**. Одне (*ναός, наос*) означає священну частину храму. Друге (*ἱερόν, гієрон*) означає храмовий комплекс у цілому, разом із Двором язичників. У цьому уривку використано саме друге слово.

Перший публічний акт Ісуса показав Його ревність до дому Отця та Божої волі. Коли Він вигнав торговців, то сказав: **Не робіть із дому Отця Мого дому торгового!** (Ів. 2:16б). Пізніше, у схожій ситуації, Він сказав: «Написано: Дім Мій буде домом молитви, а ви робите з нього печеру розбійників» (Мт. 21:13).

Перший публічний акт Ісуса також став свідченням Його влади, що дав Йому Бог (Мт. 3:17; див. 7:29). Обурені храмові начальники кинули виклик Його владі. Фактично, те, що вони заявили в Івана 2:18, звучало як: «Яке право Ти маєш робити все те? Якщо це право дав тобі Бог, покажи нам чудесне знамення на доказ».

Тим, хто бажали й були готові бачити й вірити, Ісус упродовж

Свого служіння давав чимало знамень і чуд (див. Ів. 2:23), самим значущим з-поміж яких було Його воскресіння (Рим. 1:4). Отже, Він відповів: **Зруйнують цей храм [греч. ναόν], і за три дні Я поставлю його!** (Ів. 2:19). **А Він говорив про храм тіла Свого** (Ів. 2:21), але Його вороги не зрозуміли Його (Ів. 2:20), розмірковуючи лише в категоріях споруд із мармуру та золота, що були навколо них. Ці слова Ісуса справили на них враження. Пізніше хибне тлумачення цього пророцтва було використане як звинувачення проти Христа під час суду над Ним (Мр. 14:58) та під час розп'яття (Мт. 27:40).

Перебуваючи в Єрусалимі, Ісус зробив там Свої перші публічні чуда (Ів. 2:23). Нам не повідомляється про природу тих чуд, але, ймовірно, то були чуда uzдоровлення хворих (Мт. 4:23). (Немає нічого, що б вказувало на те, що в той час Ісус виганяв нечистих духів. Перший зафіксований випадок міститься в книгах Марка 1:23–28 і Луки 4:33–37. Загальне здивування, яке Він викликав, свідчить на користь того, що зцілення біснуватих було новим проявом сили Ісуса). Кількість тих, хто повірили, почала рости (Ів. 2:23), проте Ісус знав, що їхня віра не була міцною (Ів. 2:24, 25). Буквальний переклад англомовної версії LB звучить як «Не було потреби, аби хто казав Йому, якою мінливою є людська натура!»

### **Навчання Никодима (Ів. 3:1–21)**

<sup>1</sup>Був один чоловік із фарисеїв, Никодим на ім'я, начальник юдейський. <sup>2</sup>Він до Нього прийшов уночі, та й промовив Йому: Учителю, знаємо ми, що прийшов Ти від Бога, як Учитель, бо не може ніхто таких чуд учинити, коли Бог із ним не буде. <sup>3</sup>Ісус відповів і до нього сказав: Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не народиться згори, то не може побачити Божого Царства.

<sup>4</sup>Никодим Йому каже: Як може людина родитися, будши старою? Хіба може вона увійти до утроби своєї матері знову й родитись? <sup>5</sup>Ісус відповів: Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не родиться з води й Духа, той не може увійти в Царство Боже. <sup>6</sup>Що вродилося з тіла—є тіло, що ж уродилося з Духа—є дух. <sup>7</sup>Не дивуйся тому, що сказав Я тобі: Вам необхідно родитись згори. <sup>8</sup>Дух дихає, де хоче, і його голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіля він приходить, і куди він іде. Так буває із кожним, хто від Духа народжений.

<sup>9</sup>Никодим відповів і до Нього сказав: Як це статися може?  
<sup>10</sup>Ісус відповів і до нього сказав: Ти—учитель ізраїльській,—  
то чи ж цього не знаєш? <sup>11</sup>Поправді, поправді кажу Я тобі: Ми  
говоримо те, що ми знаємо, а свідчимо про те, що ми бачили, але  
свідчення нашого ви не приймаєте. <sup>12</sup>Коли Я говорив вам про  
земне, то не вірите ви, то як же повірите ви, коли Я говоритиму  
про небесне? <sup>13</sup>І не сходив на небо ніхто, тільки Той, Хто з неба  
зійшов,—Людський Син, що на небі. <sup>14</sup>І, як Мойсей підніс змія  
в пустині, так мусить піднесений бути й Син Людський, <sup>15</sup>щоб  
кожен, хто вірує в Нього, мав вічне життя.

<sup>16</sup>Так-то Бог полюбив світ, що дав Сина Свого  
Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але  
мав життя вічне. <sup>17</sup>Бо Бог не послав Свого Сина на світ, щоб  
Він світ засудив, але щоб через Нього світ спасся. <sup>18</sup>Хто вірує в  
Нього, не буде засуджений; хто ж не вірує, той вже засуджений,  
що не повірив в Ім'я Однородженого Сина Божого. <sup>19</sup>Суд же  
такий, що світло на світ прибуло, люди ж темряву більш  
полюбили, як світло,—лихі-бо були їхні вчинки! <sup>20</sup>Бо кожен,  
хто робить лихе, ненавидить світло, і не приходять до світла,  
щоб не зганено вчинків його. <sup>21</sup>А хто робить за правдою, той до  
світла йде, щоб діла його виявились, бо зроблені в Бозі вони.

Коли Ісус був в Єрусалимі, начальник юдейській (тобто, член  
синедріону; див. Ів. 7:45–52) на ім'я Никодим прийшов до Нього  
вночі (Ів. 3:1, 2). Можливо, той факт, що Никодим прийшов уночі,  
має якесь значення (Ів. 19:39). Можливо, він вказував на деяку  
нервовість з його боку. А з іншого боку, це міг просто бути єдиний  
час, коли і Ісус, і Никодим могли побачитись. Він був одним із тих,  
хто були вражені чудами Ісуса (Ів. 2:23). Він сказав: Учителю  
[буквально “Равві”, почесне звання, що свідчило про велику  
пошану], знаємо ми, що прийшов Ти від Бога, як Учитель, бо не  
може ніхто таких чуд учинити, коли Бог із ним не буде (Ів. 3:2).

Ісус, який міг читати в людських серцях (Ів. 2:24, 25), знав,  
чому прийшов Никодим. Очевидно, що у цього юдейського  
начальника були питання щодо царства Месії. Він також поділяв  
хибні уявлення юдеїв про це царство. Отже, Христос відповів йому:  
**Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не народиться згори,  
то не може побачити Божого Царства (Ів. 3:3).** В УБТ замість

«поправді, поправді» написано «знову й знову», хоча в грецькому тексті тут ужито слово *ἀμὴν* (*амєн*), яке ми зараз вимовляємо як «амінь» і яке означає «так і є» чи «воістину». Повторення цього слова наголошує: «Те, що Я зараз скажу, є *істиною*».

Образ нового народження є вражаючим і вказує на надзвичайно сильне змінення, якого має зазнати той, хто хоче бути Ісусовим учнем. Проте, кажучи це, Христос не мав наміру окреслити умови учнівства. Після встановлення церкви, вже нікому не веліли «народитись згори» або «наново», аби стати християнином. Натомість чесним шукачам істини було сказано повірити, покаятись і хреститись (Дії 2:37, 38; 22:16). Пізніше Петро звернув увагу християн, що, коли вони виконали ці накази, вони *стали* «народженими наново» (див. 1 Пет. 1:22, 23).

Утім названі вище умови, щоб стати християнином, *передбачаються* словами Ісуса про нове народження. Віра згадується кілька разів (Ів. 3:15, 16). Також ніхто не сумнівається, що «народитись від води» (Ів. 3:5)—це водне хрещення. І все ж Ісус зробив наголос не на цих умовах, а на природі царства.

Головне, що хотів сказати Ісус, стосувалось того, що царство Месії не було земним царством, до якого входять через земне народження (як у випадку із Ізраїльським царством, частиною якого ставали по праву народження). Радше, це було духовне царство, до якого можна увійти через небесне народження (тобто змінення свого характеру). Це не було царство, про велич якого свідчило велике та могутнє військо, але царство, в якому діяв Божий Дух (Ів. 3:6–8). Наведений Ісусом приклад побудовано на грі слів. Грецьке слово *πνεῦμα* (*пневма*), перекладене в УБО Івана 3:8 як «дух», також означає «вітер» (див. УБТ: «Вітер віє, де хоче ...» Ів. 3:8). Ми не можемо бачити вітер, але бачимо ознаки його присутності. Так само і з ділами Духа. Це були абсолютно нові поняття для Никодима, які йому було важко зрозуміти (Ів. 3:4, 10).

Після цих слів Ісуса в Євангелії від Івана йде доволі докладне викладення вчення. Книга Івана відзначається подібними фрагментами. Ми не знаємо напевно, чи були ці слова продовженням розмови Ісуса з Никодимом, чи вони були натхненим коментарем самого Івана. Простіше за все вважати їх словами Ісуса, саме таке враження складається у нас, коли ми читаємо УБО чи УБТ. У будь-якому випадку, вони містять дорогоцінні істини, які

закликають нас до роздумів—у тому числі той факт, що Ісус має бути **піднесений** (на хресті) (Ів. 3:14) і необхідність віри у те, що Ісус є Христос (Месія) (Ів. 3:15, 16, 18).

В оповісті про цю нічну розмову міститься найбільш відомий усім уривок з Писань: Івана 3:16, так званий «золотий вірш Біблії». Він не містить усього, що нам необхідно знати про спасіння (як вважає дехто), але він є прекрасним та потужним твердженням про Божу любов до нас.

## **ПЕРШЕ СЛУЖІННЯ В ЮДЕЇ (Й ПОДАЛЬШЕ СВДОЦТВО ІВАНА) (ІВ. 3:22–36)**

<sup>22</sup>По цьому прийшов Ісус та учні Його до країни Юдейської, і з ними Він там проживав та хрестив. <sup>23</sup>А Іван теж хрестив в Еноні поблизу Салиму, бо було там багато води; і приходили люди й хрестились, <sup>24</sup>бо Іван до в'язниці ще не був посаджений.

<sup>25</sup>І зчинилось змагання Іванових учнів з юдеями—про очищення. <sup>26</sup>І прийшли до Івана вони та й сказали йому: Учителю, Той, Хто був з тобою по той бік Йордану, про Якого ти свідчив,—ото хрестить і Він, і до Нього всі ідуть. <sup>27</sup>Іван відповів і сказав: Людина нічого приймати не може, як їй з неба не дасться. <sup>28</sup>Ви самі мені свідчите, що я говорив: я—не Христос, але посланий я перед Ним. <sup>29</sup>Хто має заручену, той молодий. А дружка молодого, що стоїть і його слухає, дуже тішиться з голосу молодого. Така радість моя оце здійснилась! <sup>30</sup>Він має рости, а ж—маліти.

<sup>31</sup>Хто зверху приходить, Той над усіма. Хто походить із землі, то той земний, і говорить по-земному. Хто приходить із неба, Той над усіма, <sup>32</sup>і що бачив і чув, те Він свідчить, та свідoctва Його не приймає ніхто. <sup>33</sup>Хто ж прийняв свідoctво Його, той ствердив тим, що Бог правдивий. <sup>34</sup>Бо Кого Бог послав, Той Божі слова промовляє, бо Духа дає Бог без міри. <sup>35</sup>Отець любить Сина, і дав усе в Його руку. <sup>36</sup>Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто в Сина не вірує, той життя не побачить—а гнів Божий на нім перебуває.



Після святкувань в Єрусалимі Ісус та Його учні пішли у сільську місцевість Юдеї проповідувати та вчити. Це служіння тривало від трьох до восьми місяців. Нам відомо про два моменти цього періоду. По-перше, Христос **там проживав** із Своїми учнями; Він вчив їх та давав їм можливість краще пізнати Його. По-друге, Він **хрестив** (Ів. 3:22), як це раніше робив Його предтеча. Очевидно, це хрещення було продовженням Іванового хрещення, тобто підготовчим.

Судячи з усього, Ісусове служіння в Юдеї було успішним, оскільки Іванові учні скаржились йому: **Ото хрестить і Він, і до Нього всі ідуть** (Ів. 3:26). У наступному розділі написано, що «Ісус учнів більше збирає та хрестить, як Іван, хоч Ісус не хрестив Сам, а учні Його» (Ів. 4:1, 2).

Хреститель вітав успіх Ісуса, тоді як його учні, що залишилися із ним,—ні. Їх переповняли ревності (Ів. 3:26). Через заздрощі й суперництво між генералами було програно чимало битв. Заздрощі є постійною загрозою злагоді у справах для Господа.

Скарги Іванових учнів спонукали його ще раз засвідчити про те, ким був Ісус (Ів. 3:27–35). Хреститель підкреслив важливість віри в Ісуса як Месію: **Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто в Сина не вірує, той життя не побачить—а гнів Божий на нім перебуває** (Ів. 3:36). Поняття віри й послуху виступають як тотожні. У наших перекладах Біблії в цьому вірші двічі вжито слово «вірує», тоді як в грецькому тексті тут мають місце два слова, одне із значенням «вірити», а друге із значенням «слухатись». Віра, що спасає, це слухняна та покірлива віра (Як. 2:20; див. Рим. 1:5; 16:26).

Коли Іван ще раз визначив свою роль (Ів. 3:28, 29), він промовив одне з найшляхетніших тверджень у Писанні: **Він має рости, а ж—маліти** (Ів. 3:30). Прийде час, коли й ми мусимо зробити крок униз і дозволити іншим зайняти наше місце. Ми зможемо уникнути при цьому гірких почуттів, якщо кожен з нас по-доброму і без ворожнечі щиро скаже: «Він (або вона) має зростати, а я маю меншати».

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: «БО ТАК БОГ ПОЛЮБИВ СВІТ» (ІВ. 3:16)**

В Євангелії від Івана 3:14–17 міститься найпопулярніший з біблійних текстів, так званий «золотий» вірш, Івана 3:16: «Бо так Бог полюбив світ, що дав Свого Єдинородного Сина, щоб кожний, хто вірить у Нього, не загинув, але мав життя вічне» (УБТ). Є щонайменше дві причини вважати цей вірш одним з найвеличніших у Біблії: (1) він охоплює весь Божий задум. Мартін Лютер, відомий лідер Реформації шістнадцятого століття, назвав його «Біблією в мініатюрі». (2) В ньому йдеться про унікальні речі, які становлять найважливіші й найпрекрасніші поняття, будь-коли відомі людям.

### **«Бо Бог»: Найвеличніша Істота**

Подібно до того, як цей світ, людство та й усяке добро почалося з Бога, так само починається й цей текст: «Бо так *Бог* полюбив світ ...».

Перед нами Найвеличніша Істота. Ми навіть не уявляємо, що може бути щось або хтось величніший за Бога. Даніель Вебстер, один з відомих перших американських урядовців, якось сказав, що найважливішою думкою, яка будь-коли приходила до нього, була думка про Бога та його власну відповідальність перед Ним.

Говорячи про Бога, Павло написав, що Він «може зробити значно більше всього, що ми просимо або думаємо» (Еф. 3:20; УБТ). Ми навіть не можемо помислити про те, що було б неможливим для Бога. Бог настільки великий, що для того аби повністю Його зрозуміти, ми мали б бути рівними Йому. Ми мали б самі бути богами.

### **«Так полюбив»: найбільша цінність**

Про цю Найвеличнішу Істоту сказано: «Бо так Бог *полюбив* світ ...». Любов є найбільшою цінністю у цьому світі: «Тепер залишаються ці три: віра, надія, любов; та найбільша з них— любов» (1 Кор. 13:13; УБТ). У нашому тексті повідомляється, що Бог мав цю цінну рису найвищою мірою: «Бо *так* Бог полюбив світ ...».

У посланні до ефесян 3:17–19 йдеться про виміри Божої любові: «... аби ви ... змогли зрозуміти, що це за *ширина* й *довжина*, *висота* й *глибина*, і пізнати Христову любов, яка сягає

за межі пізнання...». (УБТ, курсив додано.) Що ж то за «довжина» Божої любові? У нашому тексті написано: «Бо так Бог полюбив світ, що дав Свого Єдинородного Сина ...» Бог у Своїй любові пішов до кінця.

### **«Світ»: найбільша спільнота**

На кого Бог спрямував згадану вище найбільшу цінність? «Бо так Бог полюбив *світ*, що дав ...»: світ—найбільша спільнота, про яку ми тільки можемо помислити—всі, хто будь-коли жили, хто живуть зараз і будуть жити, поки цю землю не буде зруйновано. Проте це не тільки найбільша спільнота, яку ми тільки можемо собі уявити, а й найбільш недостойна спільнота: грішний світ, непокірливий світ, світ, що лежить у темряві. І на цей нечестивий світ Бог зглянувся й полюбив його. Бог зглянувся на *нас* і полюбив *нас*.

Один місіонер, що повернувся з Африки, звернувся до групи маленьких хлопчиків. Він сказав: «Я хочу розповісти вам про Євангеліє, яке ми проповідували в Африці. Якщо серед вас є *хороші* хлопчики, нехай вони піднімуть руки, добре?» Жодна рука не піднялась. Тоді він посміхнувся й промовив: «Тоді я мушу сказати вам те саме, що ми казали в Африці: Бог любить неслухняних хлопчиків».

Хоча це може звучати неправильно, але це так. «Але Бог виявляє Свою любов до нас тим, що Христос за нас помер, коли ми були ще грішниками» (Рим. 5:8; УБТ).

### **«Що дав»: найбільше діяння**

Що зробила Найвеличніша Істота для найбільшої спільноти, керована найбільшою цінністю? «Так Бог полюбив світ, що *дав ...*» Три дії наближають нас до Бога: давати, прощати та дякувати—і в корені всіх них лежить *давати*, найбільша з дій.

### **«Свого Єдинородного Сина»: найбільший дар**

Бог проявив велич Своєї любові тим, *що* Він дав: «Так Бог полюбив світ, що дав *Свого Єдинородного Сина*», найбільший дар. Люди давали й дають багато різних дарів. Багатії відомі своїми пожертвами на достойні справи—інколи йдеться просто про неймовірно великі суми—проте жоден дар не зрівняється з

цим даром.

Розглянемо те, що дав Бог: (1) Він дав Свого Сина. Уявіть люблячого, слухняного, доброчесного й відповідального сина. Наскільки боляче віддати такого сина. (2) Бог не просто дав Свого Сина, але Він дав Свого «Єдинородного» Сина—Свого єдиного Сина, за Своєю подобою та Своїм образом, з печаттю божественності на Його чолі. Подумайте про те, як це віддати *єдиного* Сина. (3) Бог не просто дав Свого єдиного Сина, але віддав Свого єдиного Сина в *жертву*. Ісус мусив померти жахливою та ганебною смертю за людей, які на це не заслуговували. Бог мусив віддати Свого Сина, хоча сльози Сина розривали Йому серце.

Перед нами дар настільки великий, що ми навіть не в змозі вповні його усвідомити. Павло сказав: «Подяка Богові за Його невимовний дар!» (2 Кор. 9:15; УБТ). Деякі речі ми не можемо усвідомити, хоча можемо говорити про них: населення світу чи національний борг—проте цей Божий дар настільки немислимий, що ми навіть не можемо говорити про нього, аби точно передати його сутність. Говорячи словами Айзека Воттса (Isaac Watts), «Така дивовижна, така божественна любов потребує моєї душі, мого життя, всього мене».

### **«Щоб кожний»: найбільша можливість**

Після того, як ми поговорили про Бога й Христа в цьому тексті, ми нарешті підходимо до самих себе: «Бо так Бог полюбив світ, що дав Свого Єдинородного Сина, щоб *кожний*, хто вірить у Нього, не загинув, але мав життя вічне». Слово «кожний» наголошує на найбільшій можливості у світі. Божа любов поширюється на всіх нас (Лк. 2:10; Мт. 28:19; Дії 10:34, 35; 17:30; 2 Пет. 3:9). Ісус велів Своїм учням: «Ідіть по *цілому* світові, та *всьому* створінню Євангелію проповідуйте!» (Мр. 16:15; курсив додано).

Слово «кожний» має особливе значення для нас як окремих особистостей. Філіпс Брукс (Phillips Brooks), відомий проповідник дев'ятнадцятого століття, сказав, що відчуває безмежну подяку за те, що сказано в Івана 3:16: Якби Бог сказав, що «кожен американець, хто повірить в Нього, не загине, але матиме вічне життя»—були б питання, чи має Він на увазі латиноамериканців, південних американців чи північних. Якби Бог сказав, що «родина Бруксів буде жити вічно»—як зрозуміти, про яких саме Бруксів

йдеться, адже в світі багато родин із таким прізвищем. Навіть якби Бог сказав, що «Якщо Філіпс Брукс повірить, то спасеться»— знову ж таки не зрозуміло, про якого з-поміж усіх Філіпсів Брукс йдеться; і знову мали б місце сумніви. «Який же я вдячний,— признається Філіпс Брукс,—що Бог сказав “кожний”, через що я знаю, що *це* стосується і мене!» Кожен з нас може прочитати цей вірш і бути впевненим, що *ми* можемо бути спасеними.

Проте важливо розуміти, що слово «кожний» покладає відповідальність на *нас*. Світ складається з «кожного, хто повірить» і з «кожного, хто не повірить». Кожен із нас сам вирішує, скористатися цією чудовою можливістю чи ні (Об. 22:17). Кожен із нас сам вирішує свою долю у вічності.

### **«Вірити»:** найбільша підстава

Що ми маємо зробити, аби скористатися цією найбільшою можливістю? У нашому тексті написано: «... щоб кожний, хто *вірить* у Нього, не загинув, але мав життя вічне». Віра є найбільшою підставою. Саме на ній ґрунтується все, що ми робимо, щоб стати християнами, і все, що ми робимо, ставши християнами. «Догодити ж без віри не можна. І той, хто до Бога приходить, мусить вірувати, що Він є, а тим, хто шукає Його, Він дає нагороду» (Євр. 11:6).

Слід наголосити, що слово «вірити» в Івана 3:16, це не просто про розумовий стан. Англomовна розширена Біблія (тобто з поясненнями; АВ) тлумачить цей вірш так: «Бо Бог так сильно полюбив і так глибоко цінував його, що [навіть] віддав Свого одnorodженого (єдиного) Сина, аби кожний, хто вірить (*покладається, довіряє, залишається вірним*) у Нього, не загинув ... *але* мав вічне (безкінечне) життя». (Курсив додано).

Істинна віра передбачає послух Божій волі (див. Як. 2:20). Павло писав: «Бо сили не має в Христі Ісусі ані обрізання, ані необрізання, але віра, що чинна любов'ю» (Гал. 5:6). Будуючи на основі віри та керована любов'ю, людина кається в своїх гріхах (Лк. 13:3), сповідає своє віру перед людьми (Мт. 10:32) та погрібається в хрещенні для прощення гріхів (Дії 2:38).

### **«У Нього»:** найбільше тяжіння

До чого ж призводить така віра? Що спонукає нас до послуху? «... щоб кожний, хто вірить у *Нього*, не загинув». Завдяки Ісусові

спасіння стало можливим. Він є Тим, до Кого тяжіють найбільше всього упродовж століть. Він сказав: «Я, як буду піднесений з землі, то до Себе Я всіх притягну» (Ів. 12:32). Ми віримо не в якусь людину, чи в якусь доктрину, чи якусь релігійну систему. Ми віримо в Христа, який помер за наші гріхи.

### **«Не загинув»: найбільша трагедія**

Якщо ж ми маємо таку віру, яким буде її наслідок? «... щоб кожний, хто вірить у Нього, не загинув ...». Наша покірنا віра відверне найбільшу трагедію, яка тільки може спіткати людину.

У цьому житті відбувається багато трагедій. Згорів сарай, у вогні знищено все спорядження та товари землероба, і він каже: «Я загинув». Повінь зруйнувала будинок і усе матеріальне майно родини, й вони плачуть: «Ми загинули». Чоловік і батько великої родини помирає, й вони плачуть: «Ми приречені на загибель». Хтось втрачає здоров'я й теж думає: «Я загинув». Утім якими б руйнівними не були життєві трагедії, людина не знищена аж доки не втрачена для вічності. Тільки *тоді* вона «кару прийме, вічну погибель від лица Господнього та від слави потуги Його» (2 Сол. 1:9; див. Мт. 25:46; Об. 20:10). Ось, що насправді означає «загинути».

### **«Але»: найбільше розмежування**

Ми можемо лише радіти з того, що цей текст не завершується на слові «загинув». Далі йде продовження: «... щоб кожний, хто вірить у Нього, не загинув, *але* мав життя вічне». «Але» то є маленьке слово, проте воно проводить найбільшу розмежувальну лінію в світі. По один бік цієї лінії слово «загинути», по інший—фраза «життя вічне». І між цими двома, таким різними й протилежними, маленький протиставний сполучник «але».

### **«Мав життя вічне»: найбільша обітниця**

Цей вірш завершується такою обітницею: «... щоб кожний, хто вірить у Нього, не загинув, але мав *життя вічне*». Перед нами найбільша обітниця з усіх: обітниця вічного життя з Богом (див. Мр. 10:30; Гал. 6:8; 1 Тим. 6:12; Тит 1:2) у місці, де «Бог кожну сльозу з очей їхніх зітре, і не буде вже смерти. Ані смутку, ані крику, ані болю вже не буде, бо перше минулося!» (Об. 21:4). Це є

Божа обітниця для нас, якщо ми будемо вірити та коритись Йому.

### **Висновок**

Перед нами серце євангельської оповісті в одному вірші:

- «Бог»—Найвеличніша Істота.
- «Так-бо полюбив»—найбільша цінність.
- «Світ»—найбільша спільнота.
- «Що дав»—найбільше діяння.
- «Свого Єдиного Сина»—найбільший дар.
- «Щоб кожний»—найбільша можливість.
- «Вірить»—найбільша підстава.
- «У Нього»—найбільше тяжіння.
- «Не загинув»—найбільша трагедія.
- «Але»—найбільше розмежування.
- «Мав життя вічне»—найбільша обітниця.

## **ПЕРЕХІД З ЮДЕЇ ДО ГАЛІЛЕЇ**

**(МТ. 4:12; МР. 1:14; ЛК. 3:19, 20; ІВ. 4:1–45)**

Місце дії пересувається на північ до Галілеї. Синоптичні оповісті концентрують увагу на «Великому галілейському служінні», яке тривало близько півтора року. В наступних віршах йдеться про те, що передувало цьому служінню.

### **Причини переходу до Галілеї**

**(Мт. 4:12; Мр. 1:14; Лк. 3:19, 20; Ів. 4:1–3)**

#### **Євангеліє від Матвія 4:12**

<sup>12</sup>Як довідавсь Ісус, що Івана ув'язнено, перейшов у Галілею.

#### **Євангеліє від Марка 1:14**

<sup>14</sup>А коли Іван виданий був, то прийшов Ісус до Галілеї, і проповідував Божу Євангелію.

#### **Євангеліє від Луки 3:19, 20**

<sup>19</sup>А Ірод тетрарх, що Івана докоряв йому за Іродіяду, дружину брата свого, і за все зло, яке заподіяв був Ірод, <sup>20</sup>до всього додав іще й те, що Івана замкнув до в'язниці.

### Євангеліє від Івана 4:1–3

**<sup>1</sup>Як Господь же довідався, що почули фарисеї, що Ісус учнів більше збирає та хрестить, як Іван, <sup>2</sup>хоч Ісус не хрестив Сам, а учні Його, <sup>3</sup>Він покинув Юдею та знову пішов у Галілею.**

Ісус та Його учні були доволі успішними в Юдеї—навчаючи та хрестячи навіть більше за Івана Хрестителя (Ів. 3:22, 26; 4:1). На вершині цього успіху Христос вирішує залишити Юдею та повернутись до Галілеї. Цьому сприяли два чинники.

Матвій і Марк вказують на одну причину цього рішення. Матвія 4:12 повідомляє: **Як довідався Ісус, що Івана ув'язнено** [Продом; див. Мт. 14:1–12; Мр. 6:14–29], **перейшов у Галілею** (див. Мр. 1:14). Ірод, тетрарх, жив із Іродіядою, яка доводилась йому племінницею й до того ж була дружиною його брата Пилипа. Безстрашний Хреститель сказав Іродові: «Не годиться тобі її мати!» (Мт. 14:4). Це розлютило Іродіяду, яка переконала Ірода арештувати Івана (Мр. 6:17–19). Отже, цей правитель **Івана замкнув до в'язниці** (Лк. 3:20).

Коли ми читаємо про те, що Ісус пішов до Галілеї після того, як Івана було ув'язнено, може скластись враження, ніби Він намагався бути якомога далі від Ірода, знаючи, що тетрарх також бажав схопити й Його. Але насправді Христос попрямував саме у володіння Ірода тетрарха (див. Лк. 23:6, 7). Чому ж тоді ув'язнення Івана спонукало Ісуса піти до Галілеї? Можливо, Ісус поспішив туди аби втішити Іванових учнів, які перебували там, і вберегти їх від розпорошення. Більшість коментаторів вважає, що згаданий в Івана 3:23 Енон був розташований на північ від Юдеї.

Іван додає до цього ще одну причину того, чому Ісус вважав, що Йому краще залишити Юдею: **Як Господь же довідався, що почули фарисеї, що Ісус учнів більше збирає та хрестить, як Іван ..., Він покинув Юдею ...** (Ів. 4:1–3). Ісус хотів уникнути прямої конфронтації з фарисеями—хоча б на деякий час—отже, Він залишив провінцію, де їхній вплив був найсильнішим. Після майже року в Юдеї Ісус та Його учні **знову піш[ли] в Галілею** (Ів. 4:3).

### Випадок у Самарії (Ів. 4:4–42)

**<sup>4</sup>І потрібно було Самарію Йому переходити. <sup>5</sup>Отож, прибуває Він**



до самарійського міста, що зветься Сіхар, недалеко від поля, яке Яків був дав своєму синові Йосипові. <sup>6</sup>Там же була Якова криниця. І Ісус, дорогою зморений, сів отак край криниці. Було коло години десь шостої.

<sup>7</sup>Надходить ось жінка одна з Самарії набрати води. Ісус каже до неї: Дай напитись Мені! <sup>8</sup>Бо учні Його відійшли були в місто, щоб купити поживи. <sup>9</sup>Тоді каже Йому самарянка: Як же Ти, юдеянин будши, та просиш напитись від мене, самарянки? Бо юдеї не сходяться із самарянами. <sup>10</sup>Ісус відповів і промовив до неї: Коли б знала Ти Божий дар, і Хто Той, Хто говорить тобі: Дай напитись Мені,—ти б у Нього просила, і Він тобі дав би живої води. <sup>11</sup>Каже жінка до Нього: І черпака в Тебе, Пане, нема, а криниця глибока,—звідки ж маєш Ти воду живу? <sup>12</sup>Чи Ти більший за нашого отця Якова, що нам дав цю криницю, і він сам із неї пив, і сини його, і худоба його? <sup>13</sup>Ісус відповів і сказав їй: Кожен, хто воду цю п'є, буде прагнути знову. <sup>14</sup>А хто питиме воду, що Я йому дам, прагнути не буде повік, бо вода, що Я йому дам, стане в нім джерелом тієї води, що тече в життя вічне.

<sup>15</sup>Каже жінка до Нього: Дай мені, Пане, цієї води, щоб я пити не хотіла, і сюди не приходила брати. <sup>16</sup>Говорить до неї Ісус: Иди, поклич чоловіка свого та й вертайся сюди. <sup>17</sup>Жінка відмовила та й сказала: Чоловіка не маю... Відказав їй Ісус: Ти добре сказала: Чоловіка не маю. <sup>18</sup>Бо п'ятьох чоловіків ти мала, а той, кого маєш тепер,—не муж він тобі. Це ти правду сказала. <sup>19</sup>Каже жінка до Нього: Бачу, Пане, що Пророк Ти. <sup>20</sup>Отці наші вклонялись Богу на цій ось горі, а ви твердите, що в Єрусалимі те місце, де потрібно вклонятись. <sup>21</sup>Ісус промовив до неї: Повір, жінко, Мені, що надходить година, коли ні на горі цій, ані в Єрусалимі вклоняться Отцеві не будете ви. <sup>22</sup>Ви вклоняєтесь тому, чого ви не знаєте, ми вклоняємось тому, що знаємо, бо спасіння—від юдеїв. <sup>23</sup>Але наступає година, і тепер вона є, коли богомільці правдиві вклоняться будуть Отцеві в душі та в правді, бо Отець Собі прагне таких богомільців. <sup>24</sup>Бог є Дух, і ті, що Йому вклоняються, повинні в душі та в правді вклонятись. <sup>25</sup>Відказує жінка Йому: Я знаю, що прийде Месія, що зветься Христос,—як Він прийде, то все розповість нам. <sup>26</sup>Промовив до неї Ісус: Це Я, що розмовляю з тобою.

<sup>27</sup>І тоді надійшли його учні, і дивувались, що з жінкою Він розмовляв. Проте жаден із них не спитав: **Чого хочеш? або: Про що з нею говорив?** <sup>28</sup>Покинула жінка тоді водоноса свого, і побігла до міста, та й людям говорить: <sup>29</sup>**Ходіть-но, побачте Того Чоловіка, що сказав мені все, що я вчинила. Чи Він не Христос?** <sup>30</sup>І вони повиходили з міста, і до Нього прийшли.

<sup>31</sup>Тим часом же учні просили Його та й казали: Учителю, їж! <sup>32</sup>А Він їм відказав: **Я маю поживу на їдження, якої не маєте ви.** <sup>33</sup>Питали тоді один одного учні: **Хіба хто приніс Йому їсти?** <sup>34</sup>Ісус каже до них: **Пожива Моя—чинити волю Того, Хто послав Мене, і справу Його довершити.** <sup>35</sup>**Чи не кажете ви: Ще чотири от місяця,—і настануть жнива? А Я вам кажу: Підійміть свої очі, та гляньте на ниви,—як для жнив уже пополовіли вони!** <sup>36</sup>А хто жне, той заплату бере, та збирає врожай в життя вічне, щоб хто сіє й хто жне разом раділи. <sup>37</sup>Бо про це поговорка правдива: **Хто інший сіє, а хто інший жне.** <sup>38</sup>**Я вас жати послав, де ви не працювали: працювали інші, ви ж до їхньої праці ввійшли.**

<sup>39</sup>З того ж міста багато хто із самарян в Нього ввірували через слово жінки, що свідчила: **Він сказав мені все, що я вчинила була!** <sup>40</sup>А коли самаряни до Нього прийшли, то благали Його, що б у них позостався. І Він перебув там два дні. <sup>41</sup>Значно ж більш вони ввірували через слово Його. <sup>42</sup>А до жінки казали вони: **Не за слово твоє ми вже віруємо,—самі-бо ми чули й пізнали, що справді Спаситель Він світу!**

Найкоротший шлях із Юдеї до Галілеї пролягав через Самарію, проте більшість євреїв обирали обхідну путь через свою сильну неприязнь до самарян. Спочатку вони йшли на схід, перетинали Йордан, після того рухались вздовж східного берега ріки аж до того місця, де їм знову було потрібно перейти її, щоб дістатись Галілеї. Утім Ісус пішов прямо на північ через Самарію.

Іван написав, що Христу *потрібно було Самарію ... переходити* (Ів. 4:4; курсив додано). Можливо, пишучи «потрібно», він мав на увазі те, що Ісус поспішав. Обравши найкоротший шлях, Він міг заощадити три дні. Проте проти цього припущення свідчить той факт, що Він зупинився в Самарії на декілька днів (Ів. 4:40). Більш вірогідно, що Він вважав за «потрібне» поспілкуватися з самарянами. Там, де юдеї вбачали нечистокровний народ, який вони зневажали,

Ісус бачив **пополовіл[і] ... жнива** (Ів. 4:35) («які дозріли»; УБТ).

У самому серці Самарії Ісус зустрів жінку біля колодязя, й це призвело до однієї з найвидатніших розмов за часи Христового служіння. Бесіда Ісуса з цією жінкою стала предметом численних досліджень як приклад того, як приводити до віри бездуховних людей: як Він заговорив із нею, як пробудив у ній зацікавленість, як виправляв її помилкове бачення, як Він вів її до нових істин, як докорив їй за її гріх, і особливо, як Він будував віру в її серці.

Результатом цієї однієї зустрічі стала можливість для Христа проповідувати для всього міста. **Більш вони вірували через слово Його** (Ів. 4:41).

## **Прибуття до Галілеї (Лк. 4:14; Ів. 4:43–45)**

### **Євангеліє від Луки 4:14**

**<sup>14</sup>А Ісус у силі Духа вернувся до Галілеї, і чутка про Нього рознеслась по всій тій країні.**

### **Євангеліє від Івана 4:43–45**

**<sup>43</sup>Як минуло ж два дні, Він ізвідти пішов в Галілею. <sup>44</sup>Сам-бо свідчив Ісус, що не має пошани пророк у вітчизні своїй. <sup>45</sup>А коли Він прийшов в Галілею, Його прийняли галілеяни, побачивши все, що вчинив Він в Єрусалимі на святі, бо ходили на свято й вони.**

Після кількох днів, що Він провів їх із самарянами, Ісус та Його учні продовжили свою подорож і попрямували далі на північ через Ездрелонську долину. Нарешті вони дійшли до пагорбів південної Галілеї. У цій провінції пройде значна частина Христового служіння.

Оскільки в ті часи Єрусалим і Юдея були центром юдаїзму, чому Ісус зосередив Свої зусилля в Галілеї? Можливі три важливі чинники: (1) Ісус виріс в Галілеї, отже це була місцевість, яку Він добре знав; (2) Галілея була найбільш населеною провінцією; (3) зазвичай, галілеяни були більш сприйнятливі, ніж юдеї, оскільки були меншою мірою захоплені релігійними переданнями. За винятком Юди всі апостоли були галілеянами.

Новини про Ісусове служіння в Юдеї поширилися ще до Його прибуття. У Івана 4:45 написано, що **коли Він прийшов в**

Галілею, Його прийняли галілеяни, побачивши все, що вчинив Він в Єрусалимі на святі ... (див. Ів. 2:23). Іван помістив у свою розповідь дивне зауваження в 4:44: **Сам-бо свідчив Ісус, що не має пошани пророк у вітчизні своїй.** Можливо, це часткове пояснення того, чому Ісус залишив Юдею. Проте усюди в євангельських оповістях саме Галілею зображено як «свою вітчизну» Ісуса. Тому не виключно, що це вставне зауваження вказує на те, що Ісусу було відомо, що теплий прийом у Галілеї не буде тривалим. (Див. Мт. 13:57; Мр. 6:4; Лк. 4:24).

## **ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ВЧЕННЯ ІСУСА В ГАЛІЛЕЇ (МТ. 4:17; МР. 1:14, 15; ЛК. 4:14, 15)**

**Євангеліє від Матвія 4:17**

<sup>17</sup>Із того часу Ісус розпочав проповідувати й промовляти: **Покайтесь, бо наблизилось Царство Небесне!**

**Євангеліє від Марка 1:14, 15**

<sup>14</sup>А коли Іван виданий був, то прийшов Ісус до Галілеї, і проповідував Божу Євангелію, <sup>15</sup>і говорив: **Збулися часи, і Боже Царство наблизилось. Покайтесь, і віруйте в Євангелію!**

**Євангеліє від Луки 4:14, 15**

<sup>14</sup>А Ісус у силі Духа вернувся до Галілеї, і чутка про Нього рознеслась по всій тій країні. <sup>15</sup>І Він їх навчав по їхніх синагогах, і всі Його славили.

Ісус почав проповідувати, як Він робив це раніше в Юдеї. Марк пише, що **прийшов Ісус до Галілеї, і проповідував Божу Євангелію, і говорив: Збулися часи, і Боже Царство наблизилось. Покайтесь, і віруйте в Євангелію!** (Мр. 1:14б, 15; див. Мт. 4:17). Наказ «покайтесь і віруйте» дещо незвичний. Зазвичай люди спочатку приходять до Ісуса, тому що увірували в Нього, а після того вже розкаюються в своїх гріхах. Проте тут Ісус звертався до євреїв, які вже мали базову віру в Бога й деяке знання Писань. Тому їм було потрібно спочатку покаятись у тому, що вони порушували Божий закон. Після

того вони мали узнати про Месію (Христа) й повірити в Нього.

Лука пише: **Він їх навчав по їхніх синагогах, і всі Його славили** (Лк. 4:15). Як правило, в синагогах було два формальні зібрання в суботу, одне в понеділок і одне в четвер. У багатьох містах понеділок і четвер були «ринковими днями», коли збиралось багато людей. Також синагоги були відкриті і в інші часи для неформальних зібрань. Ці обставини дали Ісусу чудову нагоду вчити. Це був успішний початок.

## **ДРУГЕ ЧУДО В КАНІ** **(ІВ. 4:46–54)**

<sup>46</sup>Тоді знову прийшов Ісус у Кану Галілейську, де перемінив був Він воду на вино. І був там один царедворець, що син його хворів у Капернаумі. <sup>47</sup>Він, почувши, що Ісус із Юдеї прибув в Галілею, до Нього прийшов і благав Його, щоб пішов і сина йому вздоровив, бо мав той умерти. <sup>48</sup>Ісус же промовив до нього: **Як знамен тих та чуд не побачите,— не ввіруєте!** <sup>49</sup>Царедворець говорить до Нього: **Піди, Господи, поки не вмерла дитина моя!** <sup>50</sup>Промовив до нього Ісус: **Иди, син твій живе! І повірив той слову, що до нього промовив Ісус, і пішов.** <sup>51</sup>А коли ще в дорозі він був, то раби його перестріли його й сповістили, говорячи: **Син твій живе.** <sup>52</sup>А він їх запитав про годину, о котрій стало легше йому. Вони ж відказали до нього: **Учора о сьомій годині гарячка покинула його.** <sup>53</sup>Зрозумів тоді батько, що була та година, о котрій до нього промовив Ісус: **Син твій живе. І ввірував сам і весь його дім.** <sup>54</sup>Це знов друге знамено Ісус учинив, як вернувся до Галілеї з Юдеї.

Ісус почав творити чуда в Галілеї, подібно до того, як робив це в Юдеї. В Луки 4:14а написано, що «Ісус у силі Духа вернувся до Галілеї». Це означає, що Він творив чуда «силою Духа». Перше чудо після повернення Ісуса мало місце в Кані. Як вказує фраза **друге знамено** в Івана 4:54, раніше було й інше чудо в Галілеї. Першим чудом було перетворення води на вино (Ів. 2:11), а це було вже другим. Звичайно ж, Ісус чинив і інші чуда/знамена, перебуваючи в Юдеї (Ів. 2:23; 3:2).

З якоїсь причини Ісус знову пішов до того міста, де **перемінив**

**був Він воду на вино** (Ів. 4:46). Можливо, Нафанаїл, який був родом із того міста (Ів. 21:2), запросив Його до свого дому. У сусідньому Капернаумі **один царедворець** (буквально «людина царя», який, ймовірно, був чиновником при дворі Ірода) мав сина, що **хворів і ... мав умерти** (Ів. 4:46, 47). Довідавшись, що Ісус прийшов у Кану, він поспішив до Нього аби попросити зцілити його сина.

Перші слова Ісусової відповіді цьому царедворцеві звучать дещо дивно: **Як знамен тих та чуд не побачите,—не віруєте!** (Ів. 4:48). Це не був докір конкретно цьому чоловікові, а радше людству в цілому (в грецькому тексті займенник «ви» у множині). Можливо, Ісус порівнював галілеян із самарянами, які повірили «через слово Його» (Ів. 4:41), не вимагаючи чуд. Можливо, цими словами Він випробовував віру того чоловіка. У будь-якому випадку, ці слова не відштовхнули царедворця, який *насправді* увірував в Ісуса. Христос велів йому: **Иди, син твій живе** (Ів. 4:50). Той чоловік пішов додому. По прибутті він дізнався, що його син одужав у ту саму годину, коли Ісус сказав йому, що той буде жити (Ів. 4:50–53а). Глибоко вражений, царедворець **вірував сам і весь його дім** (Ів. 4:53б). Цей царський чиновник служить добрим прикладом людини, яка ділиться своєю вірою із своїми близькими.

Це одне з чотирьох відомих зцілень, які Ісус учинив на відстані; серед них уздоровлення сотникового слуги в Матвія 8:5–13 і Луки 7:1–10, уздоровлення дочки хананеянки в Матвія 15:22–28 і Марка 7:25–30, і уздоровлення десяти прокажених у Луки 17:11–37.

Чутка про ці чуда «рознеслась по всій тій країні» (Лк. 4:14б). Ім'я Ісуса було на устах кожного.

## **ПЕРЕХІД ДО КАПЕРНАУМА В ГАЛІЛЕЇ (МТ. 4:13–16)**

<sup>13</sup>**І, покинувши Він Назарета, прийшов й оселився в Капернаумі приморським, на границі країн Завулонової й Нефталімової,**  
<sup>14</sup>**щоб справдилось те, що сказав був Ісаія пророк, промовляючи:**

<sup>15</sup>**Завулонова земле, і Нефталімова земле,**

**за Йорданом при морській дорозі, Галілеє поганська!**

<sup>16</sup>**Народ, що в темноті сидів, світло велике побачив,**

**а тим, хто сидів у країні смертельної тіні, засяло світло.**

Однією з перших справ Ісуса в Галілеї було зробити Капернаум базою для Своєї діяльності (див. Ів. 2:12). Матвій писав, що Ісус «перейшов у Галілею. **І, покинувши Він Назарета, прийшов й оселився в Капернаумі приморським**» (Мт. 4:12б, 13а). Капернаум був розташований **на границях країн Завулонової й Нефталимової** (Мт. 4:13б), території, яку було виділено цим двом племенам, коли ізраїльтяни увійшли в Ханаан (Єг. 19). Матвій повідомив своїм читачам, що це нове мешкання Ісуса стало виповненням відомого пророцтва про Месію (Мт. 4:14–16; див. Іс. 9:1, 2).

У Ісуса ніколи не було Свого власного дому в Капернаумі (Мт. 8:20), але у деяких з Його учнів були (Мр. 1:21, 29). З того часу упродовж Свого галілейського служіння Христос ніколи не ходив далеко від Капернаума. Зазвичай Він залишав це місто, коли йшов у подорож, але потім повертався до нього (див. Мр. 1:21, 29, 38, 39; 2:1).

Більшість гармоній відносять уривок з Луки 4:16–30 до цього часу аби пояснити, чому Ісус змінив Назарет на Капернаум. Ми цього не робимо з двох причин: по-перше, цей уривок стосується того, що «сталось у Капернаумі» (Лк. 4:23), але на той час у нашій гармонії ще нічого не сталось. По-друге, різка манера, в якій відкинули Ісуса, більше відповідає пізнішому періоду Його служіння в Галілеї.

## **ПОКЛИКАННЯ ЧОТИРЬОХ РИБАЛОК (МТ. 4:18–22; МР. 1:16–20; ЛК. 5:1–11)**

### **Євангеліє від Матвія 4:18–22**

<sup>18</sup>Як проходив же Він поблизу Галілейського моря, то побачив двох братів: Симона, що зветься Петром, та Андрія, його брата, що невода в море закидали, бо рибалки були. <sup>19</sup>І Він каже до них: Ідїть за Мною,—Я зроблю вас ловцями людей! <sup>20</sup>І вони зараз покинули сіті, та й пішли вслід за Ним. <sup>21</sup>І, далі пішовши звідти, Він побачив двох інших братів, Зеведеєвого сина Якова та Івана, його брата, із Зеведеєм, їхнім батьком, що лагодили свого невода в човні, і покликав Він їх. <sup>22</sup>Вони зараз залишили човна та батька свого, та й пішли вслід за Ним.

### **Євангеліє від Марка 1:16–20**

<sup>16</sup>А коли Він проходив біля Галілейського моря, то побачив

Симона та Андрія, брата Симонового, що невода в море закидали, бо рибалки були. <sup>17</sup>І сказав їм Ісус: Ідїть услїд за Мною, і зроблю, що станете ви ловцями людей. <sup>18</sup>І зараз вони свого невода кинули, та й пішли вслїд за Ним. <sup>19</sup>А коли недалеко прийшов, то побачив Він Якова Зеведєєвого та брата його Івана, що й вони в човні невода лагодили. <sup>20</sup>І зараз покликав Він їх, і вони залишили батька свого Зеведєє в човні з робітниками, і пішли вслїд за Ним.

#### Євангеліє від Луки 5:1–11

<sup>1</sup>І сталось, як тиснувся натовп до Нього, щоб почути Слово Боже, Він стояв біля озера Генісаретського. <sup>2</sup>І Він побачив два човни, що стояли край озера. А рибалки, відійшовши від них, полоскали невода. <sup>3</sup>І Він увійшов до одного з човнів, що був Симонів, і просив, щоб він трохи відплив від землі. І Він сїв, та й навчав народ із човна. <sup>4</sup>А коли перестав Він навчати, промовив до Симона: Попливи на глибїнь, і закиньте на полов свій невід. <sup>5</sup>А Симон сказав Йому в відповідь: Наставнику, цілу ніч ми працювали, і не вловили нічого,—та за словом Твоїм укину невода. <sup>6</sup>А зробивши оце, вони безліч риби набрали і їхній невід почав прориватись. <sup>7</sup>І кивали вони до товаришів, що були в другім човні, щоб прийшли допомгти їм. Ті прийшли, та й наповнили обидва човни, аж стали вони потопати. <sup>8</sup>А як Симон Петро це побачив, то припав до колін Ісусових, кажучи: Господи, вийди від мене, бо я грішна людина! <sup>9</sup>Бо від полову риби, що зловили вони, обгорнув жах його та й усіх, хто з ним був, <sup>10</sup>також Якова й Івана, синів Зеведєєвих, що були спільниками Симона. І сказав Ісус Симонові: Не лякайся,—від цього часу ти будеш ловити людей! <sup>11</sup>І вони повитягали на землю човни, покинули все, та й пішли вслїд за Ним.

Майже все було готово аби Ісус почав Свою наступальну кампанію в Галілеї. Він потребував ще одного: учнів, які б були з Ним постійно. Євангелія від Матвія 4, Марка 1 та Луки 5 розповідають про покликання чотирьох рибалок: Петра, Якова, Івана й Андрія. Це було друге покликання для більшості чи навіть усіх цих чоловіків, оскільки вони вже були учнями Ісуса під час Його служіння в Юдеї. Івана 1:40, 41 згадує конкретно Андрія й



Петра. Раніше ми вже казали, що учнем, чиє ім'я не було вказано (Ів. 1:37, 40), ймовірно, був Іван. Ми також відзначили, що текст наводить на думку, що Іван знайшов свого брата Якова так само, як Андрій знайшов свого брата Петра.

Заклик Ісуса до учнівства має три стадії. На першій це запрошення йти за Ним й навчатись від Нього. На цій стадії не обов'язково залишати свою родину та роботу—про що свідчить той факт, що ці рибалки повернулись до свого звичайного заняття. Під час Ісусового служіння у Нього було чимало робітників, які віддавали лише частину свого робочого часу. Одного разу Він послав на проповідь сімдесят учнів (Лк. 10:1–20).

Друга стадія передбачала так зване учнівство з повною зайнятістю. Ті, хто відгукнувся на цей заклик, подорожували та жили з Ісусом. Кількість таких учнів була набагато меншою. Покликання чотирьох чоловіків, про яке ми щойно прочитали, належить до цієї другої категорії.

Третя стадія настане, коли Ісус вибере із Своїх учнів Дванадцять апостолів. Це ми розглянемо докладно пізніше. Поки що зосередимось на покликанні цих чотирьох рибалок, аби вони постійно супроводжували Ісуса.

Усі три синоптичні Євангелія розповідають про це покликання. На прикладі наведених вище трьох уривків видно, як нелегко укласти гармонію. Матвій і Марк розповідають про покликання чотирьох чоловіків, тоді як Лука згадує лише про трьох. Якби ми читали тільки книги Матвія та Марка, ми б ніколи не дізнались, що при цьому були присутні й інші люди. Втім Лука повідомляє про те, що Ісус проповідував натовпу й про диво великого улову риби.

Через ці відмінності дехто вважає, що Лука розповідає про іншу подію, ніж Матвій і Марк. Проте декілька деталей вказують на те, що йдеться про той самий випадок. По-перше, всі три оповісті згадують одне й те саме місце—Галілейське море (Мт. 4:18; Мр. 1:16). Хоча Лука пише про **озеро Генісаретське** (Лк. 5:1), це просто інша назва Галілейського моря. По-друге, всі троє згадують тих самих осіб—Петра, Якова та Івана (Мт. 4:18, 21; Мр. 1:16, 19; Лк. 5:3, 10). Матвій та Марк також згадують і четвертого чоловіка, Андрія. Лука, не називаючи конкретно Андрія, пише про те, що з Петром ще був хтось у човні, і то не був ані Яків, ані Іван (Лк. 5:6, 7, 10). Андрій, його брат, також разом із ним займався рибальством

(Мт. 4:18). По-третє, всі вони пишуть, що при цьому відбувалась якась діяльність—чистили/лагодили сіті (Мт. 4:21; Мр. 1:19; Лк. 5:2). По-четверте, звучить той самий заклик—стати ловцями людей (Мт. 4:19; Мр. 1:17; Лк. 5:10); і по-п'яте, усі вони розповідають про одну й ту саму відповідь—залишити все й пішли за Ним (Мт. 4:20, 22; Мр. 1:18, 20; Лк. 5:11).

Якщо тут йдеться не про ту саму подію, як узгодити між собою ці оповісті? Коли є деякі відмінності, достатньо знати, що ці відмінності *можуть* бути узгоджені—навіть, якщо ми не знаємо як саме. У цьому конкретному випадку, ці оповісті можна узгодити через такий сценарій:

Коли Ісус та Його учні повернулись до Галілеї, четверо з них—Петро, Яків, Іван та Андрій—повернулись до своєї звичайної праці риболовлі в Галілейському морі. Одного ранку, дуже рано, Ісус йшов берегом біля того місця, де зазвичай ловили рибу ці чоловіки. Після невдалої ночі Яків та Іван вже відмовились від спроб щось піймати, витягли свого човна на берег і лагодили чи чистили свої сіті. Впертіший за інших Петро ще сподівався щось спіймати; але й він мусив визнати поразку. Отже, разом із Андрієм він також повернувсь до берега.

Тим часом поширилась чутка, що там був Ісус. Зібрався натовп. Ісус почав їм проповідувати. Коли люди почали тиснути на Нього, Він увійшов до Петрового човна й велів йому відійти трохи далі від берега. З цієї незвичної «кафедри» Він промовив Свою проповідь до кінця.

Після того сталося незвичайне чудо: такий великий улов риби, який здивував рибалок і спонукав Петра впасти на коліна. Таким чином Ісус підготував їхні серця відгукнутись на Його заклик. Матвій піше про цей заклик і про їхню реакцію на нього: **І Він каже до них: Ідіть за Мною,—Я зроблю вас ловцями людей! І вони зараз покинули сіті, та й пішли вслід за Ним** (Мт. 4:19, 20; див. 4:21, 22; Мр. 1:17–20). Розповідь Луки практично та сама, коли він наводить слова Ісусового заклику й описує реакцію на них: **... від цього часу ти будеш ловити людей! І вони повитягали на землю човни, покинули все, та й пішли вслід за Ним** (Лк. 5:10, 11).

Таким чином Ісус закликав перших чоловіків до постійного та безперервного учнівства. Ця подія мала далекосяжні наслідки. З того часу Ісус не тільки мав супутників, що були разом із Ним цілодобово, а й те, що ці четверо склали третину від обраних

дванадцяти апостолів. До того ж, три з цих чотирьох утворили особливе «внутрішнє коло» Ісуса (Мр. 5:37; 9:2; 14:33). Тепер усе було готове для галілейського служіння Ісуса.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ЗАКЛИК ДО УЧНІВСТВА (ЛК. 5:1–11)**

Одним із найпоширеніших термінів, якими Біблія називає послідовників Ісуса, є слово «учень» (Мт. 5:1; 8:21, 23; 9:19; Дії 6:1, 2, 7; 9:1). «Учень»—переклад грецького слова μαθητής (*матетес*), що означає «той, хто навчається». У найповнішому сенсі, учень, це той, хто йде за вчителем, слідує за ним, супроводжує його (Мт. 16:24), хто навчається від свого вчителя (Мт. 11:29), й опісля виконує настанови того вчителя (Ів. 8:31). Стосунки між учителем і учнем/учнями були дуже тісними. Істинний учень ставав таким, як його вчитель, уподібнювався йому (Мт. 10:25а).

Ми зосередимо нашу увагу на уривку із книги Луки 5:1–11, в якому йдеться про те, як Ісус покликав до учнівства Петра й його друзів, і спробуємо визначити деякі вимоги до учнівства.

### **Ми мусимо дечому навчитись (Лк. 5:1–3)**

Якщо ми хочемо бути Ісусовими учнями, нам необхідно дечому навчитись. Ми мусимо бути відкритими та готовими для настанов від Господа. Деякі люди поводяться, як всезнайки, й кажуть: «Ніхто не зможе *мене* чомусь навчити». Поки ми не будемо готові слухати й вчитись, ми не зможемо стати Христовими учнями.

На початку нашої історії Ісус проповідував біля Галілейського моря. Неподалік був Петро, що лагодив сіті біля свого човна. Він і його товариші провели в морі всю ніч, але крім декількох моллюсків та забруднених сітей нічого не отримали. Уявіть Петра, який, схиливши набік голову, слухає Ісуса, в той час як його пальці вибирають водорості та мул із сітей. Це не була перша зустріч цього рибалки з Ісусом. Він уже ходив із Христом в Юдеї. Проте, повернувшись до провінції Галілея, він зайнявся своєю звичною справою.

Коли Ісус проповідував, натовп продовжував збільшуватись. Охочі послухати Христа тіснились біля Нього, спонукаючи Його відходити все далі й далі до озера, аж поки вода не покрила Його сандалі. Тоді Він підійшов до Петрова човна, зайшов у нього й попросив рибалку відштовхнути човна від берега. З цієї

імпровізованої кафедри Ісус продовжував Свою промову.

Що робив Петро, сидячі в човні й слідкуючи за його рівновагою на воді? Він слухав. Що він слухав? У нашому тексті сказано, що Ісус проповідував «Слово Боже» (Лк. 5:1). Ми не можемо стати учнями Господа, якщо не будемо вивчати Слово. Ісус сказав: «Візьміть на себе ярмо Моє, і *навчіться* від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий,—і знайдете спокій душам своїм» (Мт. 11:29; курсив додано). Дехто з тих, що називають себе учнями, залишаються неуками Біблії з року в рік—утім ми не можемо бути Його учнями, поки не будемо серйозно вивчати Його істину, що її записано в Слові.

### **Ми мусимо дещо зрозуміти (Лк. 5:3–8)**

Нарешті Ісус завершив Свою проповідь. Він завершив Свої справи із натовпом, але не з Петром. Петро мав багато потенціалу, але йому також було необхідно навчитись багато чому. Настав час для його наступного уроку. Ісус, який ніколи не був типовим ортодоксальним вчителем, зробив дещо неочікуване. Він велів Петру: «Попливи на глибіню, і закиньте на полов свій невід» (Лк. 5:4).

Петро добре знав те, що було відомо кожному рибалці на Галілейському морі. Часом риболовлі була ніч, коли риба піднімалась для корму—аж ніяк не день. Ловити рибу слід було на міліні—аж ніяк не на глибині. І, нарешті, ловити рибу слід тоді, коли є що ловити—а не після десяти чи більше безрезультатних годин, і *не* тоді коли він був виснажений після безсонної ночі.

Було б лише логічним, якби такий досвідчений, працьовитий та вмільний рибалка, як Петро, обурився б на те, що тесля (Мр. 6:3) вчить його як ловити рибу. (Признаюсь, що я відчуваю певне обурення, коли люди, які ніколи в житті не проповідували, вчать мене, як це слід робити). Можливо, відповідь Петра має відтінок докору: «Наставнику, цілу ніч ми працювали, і не вловили нічого ...» (Лк. 5:5a).

Проте зверніть увагу на наступне слово: «та». «... *та* за словом Твоїм укину невода» (Лк. 5:5). Це «та» означає «втім». Інакше кажучи, «Ми безуспішно працювали всю ніч ... *утім* ... якщо Ти волієш, аби я спробував знову, я зроблю це. Можливо, це суперечить усьому, чому я навчився за більше, ніж десять років рибальства, проте я зроблю те, що *Ти* кажеш мені зробити».

Звідки в Петра з'явилося таке ставлення? Відповідь у тому, як він звернувся до Ісуса: «Наставнику». В оригінальному тексті вжито не типове слово із значенням «пан», а особливе слово ἐπιστάτης (*epistates*), яке використовує тільки Лука, говорячи про Ісуса (Лк. 8:24, 45; 9:33, 49; 17:13). Воно походить від ἐπίστημι (*epistemi*), складеного грецького слова, яке поєднує ἵστημι (*istemi*, «стояти») з ἐπί (*eni*, «над»). Воно означає «того, хто стоїть вище»—того, хто має повну владу над іншим. Неважливо, згоден чи незгоден був Петро з наказом Ісуса. Ісус був його паном, господарем, а він був рабом; він був готовий підкоритись.

Якщо ми хочемо бути Ісусовими учнями, ми мусимо зрозуміти, що це Він є Пан, *Наставник*. Ми не даємо вказівок Наставнику, це Він дає нам настанови. Ми не кажемо Йому, що ми будемо чи не будемо робити; це Він каже, що ми мусимо робити. «Пан» чи «Наставник» є сильне поняття. Пани не пропонують; пани не дають порад; пани *велять*—дають повеління, які ми мусимо виконувати без обговорень.

Можливо, Петро почувався дещо дурнуватим, коли спрямував свій човен на глибину. Ймовірно, він почувався ніякого, коли закидав сіті. Можливо, він чув глузливий сміх інших рибалок, що були на березі. *Втім* він зробив так, як велів його Наставник.

Як Господь винагородив його за покірливість? Дуже скоро Петро відчув, як його сіті натягнулись. Він і його помічники почали витягати сіті, що були переповнені рибою. Риба кишила в сітях, б'ючи хвостами по воді. Коли рибалки намагались втягнути невід до човна, сіті почали рватися. Вони почали кликати своїх товаришів на березі поквапитись їм на поміч.

Яків та Іван направили до них свого човна. Незабаром обидва човни були повні риби—повні настільки, що могли потонути. То були не трьох- чи чотирьох з половиною метрові човни із веслами, до яких звикли ми. То були шести- чи дев'ятиметрові професіональні риболовецькі човни, які використовували на Галілейському морі. Досвідчені рибалки ніколи не бачили такого улову.

Ймовірно, для Петра та інших рибалок це стало певним свідочством. Навіть коли йдеться про риболовлю, наш Господь знає, про що Він говорить.

Частіше за все ми вважаємо накази Господа розумними, але

немає ніякої гарантії, що так буде завжди. Питання не в тому «Чи вважаю я це розумним?» Питання в тому «Чи це є те, що Христос воліє аби я зробив?» Отже, відповімо, як і Петро: «Я зроблю так, як Ти кажеш». Якщо ми будемо покірливими, то наприкінці ми побачимо, що той шлях, що вказав Господь, є правильним.

Якщо ми хочемо бути Ісусовими учнями, ми повинні бути певними, що Він є Пан над усім—і ми мусимо чинити відповідно до цієї віри.

### **Ми мусимо дещо визнати (Лк. 5:8–10а)**

Раніше Петро бачив, як Ісус творив вражаючі чуда. Він бачив, як Той перетворив воду на вино (Ів. 2:1–11). Він бачив, як Він уздоровив сина царедворця (Ів. 4:46–54). Він був присутній коли Христос чинив інші знамення та чуда (див. Ів. 2:23; 3:2), проте жодне з тих чуд не вразило його так, як це. Бо це чудо стосувалось його професії; воно стосувалось самого способу його життя. Саме воно спонукало його зрозуміти, що Ісус є Господом над усім.

Коли Петро побачив Ісуса в новому світлі, він також побачив у новому світлі й себе. Він раптово був приголомшений своєю гріховністю. Він «припав до колін Ісусових, кажучи: Господи, вийди від мене, бо я грішна людина!» (Лк. 5:8). Він відреагував так, як люди завжди реагували, коли раптово усвідомлювали Божу силу та славу (1 М. 18:27; Йов 42:4; Іс. 6:5).

Якщо ми хочемо бути Ісусовими учнями, нам необхідно визнати дві істини. Перша: ми маємо визнати, що *Він* є все. Визнаючи власну гріховність, Петро звернувся до Ісуса, назвавши Його «Господи». Павло сказав, що для спасіння ми мусимо своїми устами сповідати, що Ісус є Господь (Рим. 10:9). Друга: визнаючи, що Він є все, ми визнаємо, що *ми* є ніщо. Ми повинні визнати, що потребуємо Його.

Людина, що «наповнена самою собою», не має місця для Господа. Ісус не може користатися тими, хто кажуть: «Господи, тільки подивись, який я праведний. Подивись, який я розумний, який талановитий, який успішний. Я сподіваюсь, Ти оціниш, як багато я досягнув». Христос може користатись лише тими, хто падають до Його ніг, визнаючи свою немічність і свою залежність від Нього. Говорячи устами одного з біблійних персонажів, ми кажемо: «Боже, будь милосердний до мене, грішного» (Лк. 18:13; УБТ).

### **Ми мусимо дещо змінити (Лк. 5:106)**

Коли Петро усвідомив прірву, що відділяла його від Ісуса, він сказав: «Вийди від мене» (Лк. 5:8). На щастя, Ісус не виконав це його прохання. Радше Він наблизив Петра до Себе через особливий виклик. «І сказав Ісус Симонові: Не лякайся,—від цього часу ти будеш ловити людей» (Лк. 5:106). Слово «ловити» має форму теперішнього часу, означаючи постійну дію. Тобто, йшлося не про одноразову пригоду, а про справу всього життя. Також грецьке слово ζωρέω (*зогрео*), переведене як «ловити», буквально означає «ловити живцем». Вони приводитимуть людей до Ісуса, який «дає світові життя» (Ів. 6:33). Матвій передає цей заклик такими словами: «Ідіть за Мною,—Я зроблю вас ловцями людей!» (Мт. 4:19; див. Мр. 1:17).

Це був виклик Петрові переформатовати цілі свого життя. До цього моменту він був зосереджений на тому, щоб ловити рибу, тепер його життя буде присвячено тому, аби ловити людей.

Ісус закликає землеробів сіяти насіння царства (Слово; Лк. 8:11). Ісус закликає торговців розповідати людям про «коштовну перлину» (Євангеліє; Мт. 13:46). Ісус закликає теслярів будувати Його дім (церкву; див. Мт. 16:18; 1 Тим. 3:15). Ісус закликає лікарів співпрацювати із Великим Цілителем, uzдоровлюючи душі (Ів. 12:40). Якими б не були наші інтереси в житті, якщо ми хочемо бути Ісусовими учнями, ми мусимо змінити ціль *нашого* життя. Коли ми змінимо ціль нашого життя, відповідно зміняться і наші пріоритети.

### **Ми мусимо від дечого відмовитись (Лк. 5:11)**

Петро та його товариші раніше вже ходили з Ісусом. Тепер Ісус закликав їх до нового рівня учнівства: бути з Ним постійно. Для цього вони мусили залишити свої човни, сіті та рибу. Вони мусили залишити більшість із того, що раніше було для них важливим. Вони мусили залишити стабільний прибуток та фінансову безпеку.

Судячи з тієї інформації, яку ми маємо, ці чоловіки займались риболовлю з чималим розмахом. Ми вже бачили, що в їхньому товаристві було більше одного човна. Яків та Іван навіть наймали робітників (Мр. 1:20). Мати Якова й Івана була однією з тих жінок, які пізніше підтримували Ісуса та Його учнів фінансово (Мт. 27:55, 56; Лк. 8:3). Іван був знайомий з первосвященником (Ів. 18:15); ймовірно, він та його родина

мали ділові угоди з релігійними начальниками. Тепер цей доволі прибутковий та стабільний бізнес треба було залишити.

Це було чимало, проте, як ми бачимо, ці чоловіки не вважали, що від них очікують забагато. Ми читаємо у вірші 11: «І вони повитягали на землю човни, покинули все, та й пішли вслід за Ним». Марк розповідає нам, як Петро та його брат Андрій «зараз вони свого невода кинули, та й пішли вслід за Ним» (Мр. 1:18), і що Яків й Іван «залишили батька свого Зеведея в човні з робітниками, і пішли вслід за Ним» (Мр. 1:20).

Дехто каже, протестуючи: «Але Господь, напевно, не вимагає цього від кожного учня». В книзі Луки 14 Ісус сказав, звертаючись до групи майбутніх послідовників: «Так ото й кожен із вас, який не зречеться усього, що має, не може бути учнем Моїм» (Лк. 14:33). За часи роботи в декількох школах із підготовки проповідників я зустрічав багатьох чоловіків, які залишили прибутковий бізнес та високооплачувану роботу—чоловіків, які продали все, що мали, аби навчитись як навчати та проповідувати Боже Слово.

Опоненти також питають: «А як стосовно тих із нас, хто не планує бути проповідниками з повною занятістю?» Навіть у такому випадку ви мусите «залишити» деякі речі: вам необхідно залишити все те, що стоїть між вами та щирим служінням Господеві. В Матвія 16:24 Ісус наголосив: «Коли хто хоче йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста, та й іде вслід за Мною». (Курсив додано).

Ми також мусимо бути готовими довіряти Господу, не сумніваючись, що Він потурбується про нас, хай там що. Коли Петро, Андрій, Яків та Іван пішли за Ісусом геть від Галілейського моря, вони не сумнівались, що Він забезпечить їхні потреби так само, як Він наповнив їхні сіті рибою. Часом ми не довіряємо Господу так, як повинні. Я чув, як дехто казав: «Якби я відмовився від того, як я вів справи ще до прийняття християнства, я б ніколи не заробив на життя. Моя родина голодувала б». Ісус обіцяв, що якщо ми спочатку будемо дбати про Нього й те, чого Він від нас очікує, у нас буде все необхідне для життя (Мт. 6:33). Павло писав: «А мій Бог нехай виповнить вашу всяку потребу за Своїм багатством у Славі, у Христі Ісусі» (Фил. 4:19).

Одного разу Петро сказав Ісусові: «Усе ми покинули, та й пішли за Тобою слідом» (Мр. 10:28). На це Ісус завірив його:



Поправді кажу вам: Немає такого, щоб дім полишив, чи братів, чи сестер, або матір, чи батька, або діти, чи поля ради Мене та ради Євангелії, і не одержав би в сто раз більше тепер, цього часу, серед переслідувань,— домів, і братів, і сестер, і матерів, і дітей, і піль, а в віці наступному—вічне життя (Мр. 10:29, 30).

Незалежно від того, що саме ми залишаємо аби бути Христовими учнями, Господь завжди дає нам набагато більше.

### **Ми мусимо дещо зробити (Лк. 5:11)**

І, нарешті, необхідно згадати ще одну вимогу, щоб стати Ісусовими учнями. Хоча саме поняття «учень» це передбачає, й ми це вже бачили в цьому уривку—необхідно ще раз наголосити: ми мусимо дещо *зробити*. Якщо конкретно, ми мусимо *йти за* Ним. В нашому тексті написано, що Петро та інші «покинули все, та й *пішли вслід* за Ним» (Лк. 5:11; курсив додано). Матвій і Марк наголошують, що ці чотири чоловіки полишили свої човни та сіті «і *пішли вслід* за Ним» (Мт. 4:20, 22; Мр. 1:18, 20; курсив додано). Ісус сказав: «Коли хто хоче йти вслід за Мною, ... хай візьме свого хреста, та й *іде вслід* за Мною» (Мт. 16:24; курсив додано).

Йти вслід за Христом не було легкою справою для Петра та інших. Учні зазнали виснаження, ворожого ставлення до себе, і зрештою смерті за те, що були послідовниками Ісуса. Втім вони були вірними своєму рішенню. Вони йшли вслід за Христом усюди, куди Він їх вів.

### **Висновок**

Ми розглянули декілька вимог до учнівства.

Ми мусимо дечому навчитись: ми мусимо навчатись Слову.

Ми мусимо дещо зрозуміти: ми мусимо зрозуміти, що Ісус є Паном нашого життя.

Ми мусимо дещо визнати: ми мусимо усвідомити нашу власну немічність та залежність від Христа.

Ми мусимо дещо змінити: ми мусимо змінити ціль нашого життя. Ми повинні прославляти Господа та приводити до Нього інших людей.

Ми мусимо від дечого відмовитись: ми мусимо бути готовими відмовитись від усього, що заважає нашому щирому служінню, та

бути готовими довіряти Господеві.

Ми мусимо дещо зробити: ми мусимо бути готовими йти вслід за Ним, куди б Він нас не вів.

## **У КАПЕРНАУМІ: УЗДОРОВЛЕННЯ БІСНУВАТОГО В СИНАГОЗІ (МР. 1:21–28; ЛК. 4:31–37)**

**Євангеліє від Марка 1:21–28**

<sup>21</sup>І приходять вони в Капернаум. І негайно в суботу ввійшов Він у синагогу, і навчати зачав. <sup>22</sup>І дивувалися науці Його, бо навчав Він їх, як можновладний, а не як ті книжники. <sup>23</sup>І зараз у їхній синагозі знайшовся один чоловік, що мав духа нечистого, і він закричав, <sup>24</sup>і сказав: **Що Тобі до нас, Ісусе Назарянинне? Ти прийшов погубити нас. Я знаю Тебе, хто Ти,—Божий Святий.** <sup>25</sup>Ісус же йому наказав: **Замовкни, і вийди з нього!** <sup>26</sup>І затряс дух нечистий того, і, скрикнувши голосом гучним, вийшов із нього. <sup>27</sup>І жажнулися всі, аж питали вони один одного, кажучи: **Що це таке? Нова наука із потугою! Навіть духам нечистим наказує Він, й вони Його слухають.** <sup>28</sup>І чутка про Нього пішла хвилі тієї по всій Галілейській країні.

**Євангеліє від Луки 4:31–37**

<sup>31</sup>І прийшов Він у Капернаум, галілейське місто, і там їх навчав по суботах. <sup>32</sup>І дивувалися вони науці Його, бо слово Його було владне. <sup>33</sup>І був чоловік у синагозі, що мав духа нечистого демона, і він закричав гучним голосом: <sup>34</sup>**Ах, що нам до Тебе, Ісусе Назарянинне? Ти прийшов погубити нас. Я знаю Тебе, хто Ти,—Божий Святий.** <sup>35</sup>А Ісус заборонив йому, кажучи: **Замовчи, і вийди з нього!** І, кинувши демон того насередину, вийшов із нього, нічого йому не пошкодивши. <sup>36</sup>І всіх жаж обгорнув, і питали вони один одного, кажучи: **Що то за наука, що духам нечистим наказує з владою й силою,—і виходять вони?** <sup>37</sup>І неслася чутка про Нього по всіх місцях краю.

У цих уривках йдеться про першу подорож Ісуса Галілеєю, а також про деякі події в Капернаумі до та після цієї подорожі. Цим подіям ми завдячуємо словом «велике» у назві «Велике галілейське служіння».

Ключовим словом у цих та наступних уривках є слово «влада». Коли Ісус говорив у синагозі в Капернаумі, люди **дивувалися науці Його, бо навчав Він їх, як можновладний, а не як ті книжники** (Мр. 1:22; курсив додано). Ісус дивував присутніх не лише Своїм ученням, а й Своїми вчинками. Коли Він вигнав демона, **всіх жах обгорнув, і питали вони один одного, кажучи: Що то за наука, що духам нечистим наказує з владою й силою,—і виходять вони?** (Лк. 4:36; курсив додано).

Дивовижні прояви Ісусової влади спричинили вороже ставлення до Нього з боку юдейських релігійних начальників. Коли пізніше Він збирався уздоровити паралізованого чоловіка, то зробив шокуючу заяву про те, що «Син Людський [говорячи про Себе] має на землі *владу* прощати гріхи» (Мт. 9:6; УБТ, курсив додано). Коли ж паралізований підвівся й пішов, люди, «побачивши це, налякалися і прославили Бога, Який дає таку *владу* людям» (Мт. 9:8; УБТ, курсив додано).

Коли Ісус був готовий розпочати Своє служіння в Галілеї, Він знайшов готову аудиторію в синагогах, які були майже у кожному місті (див. Лк. 4:15). У синагогах, після читання Писань, головуючий, що називався «старшим» чи «старшиною синагоги» (Мр. 5:36, 38; Лк. 8:41; 13:14), звертався до присутніх (яких він вважав компетентними) щоб прокоментувати той уривок.

Наступної суботи після того, як Ісус покликав чотирьох рибалок, Він та Його учні прийшли на службу в синагозі в Капернаумі. Коли настав слухний час, Христу дозволили говорити. Як вже зазначалось, ті, хто чули Його, «дивувались науці Його, бо навчав Він їх, як можновладний, а не як ті книжники» (Мр. 1:22). Книжники не говорили своєю владою. Натомість вони цитували безкінечних авторитетів, які висловлювались із певної теми. В англійській версії LB цей вірш коментується так: «Зібрання було здивоване . . . тому що Він говорив як говорить влада, і не намагався довести Свою правоту, цитуючи інших—що відрізнялось від того, що вони звикли чути».

Під час служіння в синагогах зазвичай тримались певного етикету, але коли говорив Ісус, чемну тишу порушив різкий крик:

**І зараз у їхній синагозі знайшовся один чоловік, що мав духа нечистого, і він закричав, і сказав: Що Тобі до нас,**

**Ісусе Назарянинне? Ти прийшов погубити нас. Я знаю Тебе, хто Ти,—Божий Святий (Мр. 1:23, 24).**

Лука уточнює, що цим духом нечистим був демон (Лк. 4:33, 35). «Демон»—це транслітерація грецького слова δαιμόνιον (*даймоніон*). Інколи форму множини від *даймоніон* перекладають як «біси», що може викликати плутанину, оскільки традиційно бісом називають диявола (διάβολος, *діаболос*), тобто сатану. Демони це надприродні злі істоти—слуги сатани (Мт. 12:22–29 називає сатану «князем демонів»), що виконують його волю. У часи Нового Заповіту демони могли заволодіти людиною проти її волі. Ліберальні коментатори заперечують одержимість демонами в Христову добу, кажучи, що забобонні люди приписували фізичні хвороби дії нечистих духів. Проте євангеліст Лука, який був лікарем, чітко відокремлює хворих фізично від тих, «що мають нечистого духа», тобто одержимих демонами, біснуватих. Інші євангелісти також відрізняють одних від інших. Дж. МакГарві пише: «Неможливо вважати одержимість демонами просто хворобою, не спотворюючи при цьому смисл слів, якими описується кожен випадок очищення від демона». Одержимість демонами надала Ісусові додаткову можливість проявити Свою силу та показати Своє співчуття. В книгах Марка 1 і Луки 4 ми читаємо про перший зафіксований на письмі випадок, коли Ісус вигнав демона.

Коли демон перервав Його, Христос докорив нечистому духові. Демон розлютився й кинув чоловіка, в чиїм тілі перебував, на землю, викручуючи його в конвульсіях та примушуючи кричати. Нарешті нечистий дух **вийшов із нього, нічого йому не пошкодивши** (Лк. 4:45). В УБТ наголошено, що «зовсім не заподівши йому шкоди».

Присутні були вражені, і **чутка про Нього пішла хвилі тієї по всій Галілейській країні** (Мр. 1:28).

## **У КАПЕРНАУМІ: УЗДОРОВЛЕННЯ ТЕЩІ ПЕТРА ТА ІНШИХ (МТ. 8:14–17; МР. 1:29–34; ЛК. 4:38–41)**

**Євангеліє від Матвія 8:14–17**

**<sup>14</sup>Як прийшов же Ісус до Петрового дому, то побачив тещу**

його, що лежала в гарячці. <sup>15</sup>І Він доторкнувся руки її, і гарячка покинула ту... І встала вона, та й Йому прислуговувала! <sup>16</sup>А коли настав вечір, привели багатьох біснுவатих до Нього, і Він словом Своїм вигнав духів, а недужих усіх уздоровив, <sup>17</sup>щоб справдилося, що сказав був Ісаїя пророк, промовляючи: Він узяв наші немочі, і недуги поніс.

#### Євангеліє від Марка 1:29–34

<sup>29</sup>І вийшли вони із синагоги небавом, і прийшли із Яковом та Іваном до дому Симонового й Андрієвого. <sup>30</sup>А теща Симонова лежала в гарячці; і зараз сказали про неї Йому. <sup>31</sup>І Він підійшов і підвів її, узявши за руку,—і гарячка покинула ту, і вона зачала прислуговувати їм. <sup>32</sup>А як вечір настав, коли сонце зайшло, стали приносити до Нього недужих усіх та біснуватих. <sup>33</sup>І все місто зібралося перед дверима. <sup>34</sup>І Він уздоровив багатьох, на різні хвороби недужих, і багатьох демонів повиганяв. А демонам не дозволив Він казати, що знають Його.

#### Євангеліє від Луки 4:38–41

<sup>38</sup>А як вийшов Він із синагоги, увійшов у дім Симона. Теща ж Симонова в великій гарячці лежала. І просили за неї Його. <sup>39</sup>І, ставши над нею, Він заборонив тій гарячці, і вона полишила її. І, зараз уставши, теща їм прислуговувала. <sup>40</sup>Коли ж сонце заходило, то всі, хто мав яких хворих на різні недуги, до Нього приводили їх. Він же клав Свої руки на кожного з них, та їх уздоровляв. <sup>41</sup>Із багатьох же виходили й демони, кричачи та говорючи: Ти Син Божий! Та Він їм заборонив, і не давав говорити, що знали вони, що Христос Він.

Після служби в синагозі Ісус та Його четверо учнів пішли до дому Петра та Андрія (Мр. 1:29). Там вони дізнались, що Петрова теща лежала хвора у сильній гарячці. Ісус узяв її за руку, підвів, і гарячка залишила її. **І, зараз уставши, теща їм прислуговувала** (Лк. 4:39). В англійській версії LB дається пояснення: «вона встала й приготувала їм поїсти». Зверніть увагу, що ця подія заперечує людське вчення про Петра як «першого папу», оскільки він був одружений упродовж багатьох років (1 Кор. 9:5).

Тим часом поширилась чутка про те, що трапилось у синагозі.

Тому після заходу сонця **всі, хто мав яких хворих на різні недуги, до Нього приводили їх. Він же клав Свої руки на кожного з них, та їх уздоровляв** (Лк. 4:40). Можливо, люди чекали до заходу сонця, оскільки саме в той час закінчувалась субота, й вони не хотіли порушувати її заборону щось носити в суботу (див. Єр. 17:22). Також Ісус виганяв нечистих духів. **Із багатьох же виходили й демони, кричачи та говорячи: Ти Син Божий! Та Він їм заборонив, і не давав говорити, що знали вони, що Христос Він** (Лк. 4:41; див. 4:34; Мр. 1:24).

Якимсь чином демони знали, хто був Христос (див. Як. 2:19). Демон у синагозі назвав Ісуса «Божим Святим». Ці демони називали Його «Сином Божим». Нещодавно я побачив светр із написом «П'ять із п'яти демонів згодні: Ісус є Сином Божим!» Сумно, що демони визнають божественність Ісуса, тоді як багато людей відмовляються це зробити.

Чому Ісус не дозволяв нечистим духам говорити, хто Він був? Ймовірно, на те у Нього було чимало причин. Ще було занадто рано відкрито заявляти, що Він був Христом. Також, не годилося, аби сили зла виступали головними свідками того, ким Він був. Можливо, головною причиною було те, що Він не хотів аби склалося враження, що Він якимсь чином був причетний до демонів. Пізніше Його звинувачували в тому, що Він виганяв демонів силою Вельзевула—тобто, диявола (Мт. 12:24).

## **У ГАЛІЛЕЇ: ПЕРША ПОДОРОЖ ІСУСА З НАВЧАННЯМ ТА ЗЦІЛЕННЯМИ (МТ. 4:23–25; МР. 1:35–39; ЛК. 4:42–44)**

**Євангеліє від Матвія 4:23–25**

<sup>23</sup>І ходив Він по всій Галілеї, по їхніх синагогах навчаючи, та Євангелію Царства проповідуючи, і вздоровлюючи всяку недугу, і всяку неміч між людьми.

<sup>24</sup>А чутка про Нього пішла по всій Сирії. І водили до Нього недужих усіх, хто терпів на різні хвороби та муки, і біснуватих, і сновид, і розслаблених, і Він їх уздоровляв. <sup>25</sup>І багато людей ішло за Ним і з Галілеї, і з Десятимістя, і з Єрусалиму, і з Юдеї, і з Зайордання.

### Євангеліє від Марка 1:35–39

<sup>35</sup>А над ранком, як дуже ще темно було, уставши, Він вийшов і пішов у місце самотнє, і там молився. <sup>36</sup>А Симон та ті, що були з ним, поспішили за Ним. <sup>37</sup>І, знайшовши Його, вони кажуть Йому: Усі шукають Тебе. <sup>38</sup>А Він промовляє до них: Ходім в інше місце, до сіл та околиць міст, щоб і там проповідувати, бо на те Я прийшов. <sup>39</sup>І пішов, і проповідував в їхніх синагогах по всій Галілеї. І демонів Він виганяв.

### Євангеліє від Луки 4:42–44

<sup>42</sup>Коли ж настав день, Він вийшов, і подався до самотнього місця. А люди шукали Його. І прийшовши до Нього, Його затримували, щоб від них не виходив. <sup>43</sup>Він же промовив до них: І іншим містам Я повинен звіщати Добру Новину про Боже Царство, бо на те Мене послано.

<sup>44</sup>І він проповідував по синагогах Галілеї.

Рано вранці наступного дня Ісус вийшов із Капернаума в безлюдне місце, щоб помолитись (Мр. 1:35). Хоча Він був Богом, Він потребував побути віч-на-віч із Своїм Отцем. Схожа потреба є і в нас.

Учні знайшли Його та й сказали: **Усі шукають Тебе** (Мр. 1:37). Вони були схвильовані приголомшливим успіхом Ісуса в Капернаумі, але Ісус дивився далі. Він мав намір проповідувати в кожному галілейському місті (Мр. 1:38). На той час там вже зібрався натовп із мешканців Капернаума. Вони хотіли, щоб Він залишився, але Він вже зробив Свій вибір (Лк. 4:42, 43). Він і Його учні вирушили у їхню першу подорож по Галілеї.

Між крайніми точками в довжину та в ширину провінція Галілея простягалась десь дев'яносто сім на п'ятдесят один кілометр. Вона нараховувала кілька сотень містечок. Ймовірно, ця подорож тривала кілька місяців. Скорочений звіт Матвія про її успіх міститься в Матвія 4:23–25.

Хоча Матвій пише, що Ісус ходив по всій Галілеї, Луки 4:44 повідомляє, що **Він проповідував по юдейських синагогах** (УБТ). У примітках до цього вірша у виданні перекладу Огієнка Українського Біблійного товариства за 2002 р. відзначено, що «у деяких грецьких текстах написано: Юдеї». Скоріш за все, «Юдея»

в цьому вірші означає не провінцію Юдею, а Палестину в цілому. У більшості ж манускриптів написано *Галілеї*.

## **У ГАЛІЛЕЇ: УЗДОРОВЛЕННЯ ПРОКАЖЕНОГО— І ЗАГАЛЬНИЙ ЗАХВАТ (МТ. 8:2–4; МР. 1:40–45; ЛК. 5:12–16)**

**Євангеліє від Матвія 8:2–4**

<sup>2</sup>І ось підійшов прокажений, уклонився Йому та й сказав: Коли, Господи, хочеш, Ти можеш очистити мене! <sup>3</sup>А Ісус простяг руку, і доторкнувся до нього, говорячи: Хочу, будь чистий! І тієї хвилини очистився той від своєї прокази. <sup>4</sup>І говорить до нього Ісус: Гляди, не розповідай нікому. Але йди, покажися священникові, та й дар принеси, якого Мойсей заповів, їм на свідоцтво.

**Євангеліє від Марка 1:40–45**

<sup>40</sup>І приходить до Нього прокажений, благає Його, і на коліна впадає та й каже Йому: Коли хочеш, Ти можеш очистити мене! <sup>41</sup>І змилосердився Він, простяг руку Свою, і доторкнувся до нього, та й каже йому: Хочу, будь чистий! <sup>42</sup>І проказа зійшла з нього хвилі тієї,—і чистим він став. <sup>43</sup>А Він, погрозивши йому, зараз вислав його, <sup>44</sup>і йому наказав: Гляди, не оповідай нічого нікому. Але йди, покажися священникові, і принеси за своє очищення, що Мойсей заповів, їм на свідоцтво. <sup>45</sup>А він, вийшовши, став багато оповідати й говорити про подію, так що Він не міг явно увійти вже до міста, але перебував віддалік по самотніх місцях. І сходилися звідусюди до Нього.

**Євангеліє від Луки 5:12–16**

<sup>12</sup>А як Він перебував в одному з міст, ось один чоловік, увесь укритий проказою, Ісуса побачивши, упав ницьма, та й благав Його, кажучи: Господи, коли хочеш, Ти можеш очистити мене! <sup>13</sup>А Він руку простяг, доторкнувся до нього й сказав: Хочу, будь чистий! І зараз із нього проказа зійшла... <sup>14</sup>І звелів Він йому не казати нікому про це. Але йди, покажися священникові, і



принеси за своє очищення, як Мойсей наказав, на свідчення їм. <sup>15</sup>А чутка про Нього ще більше пішла, і багато народу приходило слухати та вздоровлялись від Нього з недугів своїх. <sup>16</sup>Він же відходив на місце самотнє й молився.

Одне з чуд під час цієї подорожі по Галілеї описано у подробицях: зцілення прокаженого. В давні часи проказа була одним з найжахливіших захворювань, якщо не найжахливішим. Судячи з усього, окрім того, що ми називаємо проказою сьогодні («хвороба Гансена»), під цю назву підпадало кілька різних захворювань, які вражали шкіру та нерви. Деякі симптоми прокази в Біблії не відповідають симптомам того, що сьогодні називають проказою. В біблійні часи «проказа» була навіть на будинках (див. 3 М. 14:34, 35). Дж. МакГарві виокремлює два головних захворювання, які в біблійні часи називали проказою: псоріаз та слонову хворобу. Прокажені мали ізолюватись та уникати будь-яких контактів з іншими людьми (3 М. 13:45, 46).

Коли Ісус ходив Галілеєю, до Нього підійшов прокажений. Цей чоловік був **увесь укритий проказою** (Лк. 5:12). У грецькому тексті написано буквально «повний прокази». Тобто, його хвороба прогресувала: його шкіра вже була вкрита струпами, що відпадали; ймовірно, деякі його кінцівки—пальці на руках і ногах, кінчик носа та кінчики вух—вже були відсутні. Цей прокажений впав перед Христом на коліна й почав благати Його: **Коли хочеш, Ти можеш очистити мене!** (Мр. 1:40). **І змилосердився Він, простяг руку Свою, і доторкнувся до нього, та й каже йому: Хочу, будь чистий! І проказа зійшла з нього хвилі тієї,—і чистим він став** (Мр. 1:41, 42).

Оскільки Ісус «родився ... під Законом» (Гал. 4:4), Він Сам дотримувався закону Мойсея й заохочував інших робити те ж. За законом, зцілений прокажений мав піти до храму в Єрусалимі для ритуального очищення та огляду у священника (3 М. 14:2–32). Отже, Ісус велів тому чоловікові: **Покажися священникові, і принеси за своє очищення, що Мойсей заповів, їм на свідоцтво** (Мр. 1:44б).

Христос також, **погрозивши ... йому наказав: Гляди, не оповідай нічого нікому** (Мр. 1:43, 44а). Утім збуджений від радості чоловік, **вийшовши, став багато оповідати й говорити про подію** (Мр. 1:45а).

Не треба вважати, що Ісус вдався до психології від зворотного. Це суперечить природі Ісуса; Він ніколи не вдався б до того аби маніпулювати людьми. Христос був доволі серйозний, коли давав цей наказ прокаженому. Раніше Він вже казав Своїм учням, що мусить проповідувати й в інших містах Галілеї (Мр. 1:38; Лк. 4:43)—утім результатом нестриманості зціленого прокаженого стало те, що **Він [Ісус] не міг явно ввійти вже до міста, але перебував віддалік по самітних місцях** (Мр. 1:45б).

Куди б Він не пішов, люди шукали Його і сходилися звідусюди до Нього (Мр. 1:45в). Перша подорож мала повний успіх.

## **ПОВЕРНЕННЯ ДО КАПЕРНАУМУ: УЗДОРОВЛЕННЯ ПАРАЛІЗОВАНОГО (МТ. 9:2–8; МР. 2:1–12; ЛК. 5:17–26)**

**Євангеліє від Матвія 9:2–8**

<sup>1</sup>І ото, привели до Нього розслабленого, що на ложі лежав. І, як побачив Ісус їхню віру, сказав розслабленому: **Будь бадьорий, сину! Прощаються тобі гріхи твої!** <sup>3</sup>І ось, дехто із книжників стали казати про себе: **Він богозневажає.** <sup>4</sup>Ісус же думки їхні знав і сказав: **Чого думаєте ви лукаве в серцях своїх?** <sup>5</sup>**Що легше,—сказати: Прощаються тобі гріхи, чи сказати: Уставай та й ходи?** <sup>6</sup>**Але щоб ви знали, що прощати гріхи на землі має владу Син Людський,—тож каже Він розслабленому: Уставай, візьми ложе своє, та йди у свій дім!** <sup>7</sup>Той устав і пішов у свій дім. <sup>8</sup>**А натовп, побачивши це, налякався, і славив Бога, що людям Він дав таку владу!**

**Євангеліє від Марка 2:1–12**

<sup>1</sup>Коли ж Він по кількох днях прийшов знов до Капернауму, то чутка пішла, що Він удома. <sup>2</sup>І зібралось багато, аж вони не вмщалися навіть при дверях. А Він їм виголошував слово. <sup>3</sup>І прийшли ось до Нього, несучи розслабленого, якого несли четверо. <sup>4</sup>А що через народ до Нього наблизитися не могли, то стелю розкрили, де Він був, і пробравши, звісили ложе, що на ньому лежав розслаблений. <sup>5</sup>А Ісус, віру їхню побачивши, каже розслабленому: **Відпускаються, сину, гріхи тобі!** <sup>6</sup>Там же сиділи дехто з книжників, і в серцях своїх думали: <sup>7</sup>**Чого Він говорить**

отак? Зневажає Він Бога. Хто може прощати гріхи, окрім Бога Самого? <sup>8</sup>І зараз Ісус відчув Духом Своїм, що вони так міркують собі, і сказав їм: Що таке ви в серцях своїх думаєте? <sup>9</sup>Що легше: сказати розслабленому: Гріхи відпускаються тобі, чи сказати: Уставай, візьми ложе своє та й ходи? <sup>10</sup>Але щоб ви знали, що Син Людський має владу прощати гріхи на землі,— каже розслабленому: <sup>11</sup>Тобі Я наказую: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім! <sup>12</sup>І той устав, і негайно взяв ложе, і вийшов перед усіма, так що всі дивувались і славили Бога, й казали: Ніколи такого не бачили ми!

### Євангеліє від Луки 5:17–26

<sup>17</sup>І сталося одного із днів, коли Він навчав, і сиділи фарисеї і законотчителі, що походилися зо всіх сіл Галілеї й Юдеї та з Єрусалиму, а сила Господня готова була вздоровляти їх. <sup>18</sup>І ось люди на ложі принесли чоловіка, що розслаблений був, і намагалися внести його, і перед Ним покласти. <sup>19</sup>Не знайшовши ж кудю пронести його з-за народу, залізли на дім, і крізь стелю спустили із ложем його на середину перед Ісуса. <sup>20</sup>І, побачивши їхню віру, сказав Він йому: Чоловіче, прощаються тобі гріхи твої! <sup>21</sup>А книжники та фарисеї почали міркувати й казати: Хто ж Оцей, що богозневагу говорить? Хто може прощати гріхи, окрім Бога Самого? <sup>22</sup>Відчувши ж Ісус думки їхні, промовив у відповідь їм: Що міркуєте ви в серцях ваших? <sup>23</sup>Що легше сказати: Прощаються тобі гріхи твої, чи сказати: Уставай, візьми ложе своє та й ходи? <sup>24</sup>Але щоб ви знали, що Син Людський має владу на землі прощати гріхи,—тож каже Він розслабленому: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім! <sup>25</sup>І той зараз устав перед ними, узявши те, на чому лежав, і пішов у свій дім, прославляючи Бога. <sup>26</sup>І всіх жах обгорнув, і славили Бога вони. І переповнились страхом, говорячи: Дивні речі сьогодні ми бачили!

По завершенню своєї подорожі Ісус повернувся до Капернауму— ймовірно, до Петрового дому—щоб відновити сили. Проте Йому не вдалося відпочити, бо швидко поширилось слово про Його повернення. Отже, невдовзі дім, де Він зупинився, був повний людей.

Серед присутніх були фарисеї та книжники (Мт. 9:3; Мр. 2:6; Лк. 5:17, 21). Вони вважали себе хранителями Закону та передань.

Дехто з них прийшли аж з Єрусалиму (Лк. 5:17). Раніше ми читали, як священики та левіти приходили розпитувати Івана Хрестителя, коли його популярність стрімко зростає (Ів. 1:19). Тепер книжники та фарисеї прийшли перевірити Ісуса.

Коли Ісус проповідував, чотири чоловіки розібрали кривлю та спустили вниз свого паралізованого товариша. Це зворушило Ісуса, і Він сказав хворому: **Відпускаються, сину, гріхи тобі!** (Мр. 2:5).

Це шокувало критиків Христа. Вони подумали: **Чого Він говорить отак? Зневажає Він Бога. Хто може прощати гріхи, окрім Бога Самого?** (Мр. 2:7). Грецьке слово βλασφημέω (*бласфемео*), перекладене як «зневажати Бога» або «богозневага», означає «говорити проти». Воно часто вживалось, коли йшлося про наклеп. Це саме грецьке слово вживається в Тита 3:2 і 2 Петра 2:2. Юдеї також використовували це слово, коли йшлося про будь-які висловлювання, які кидали тінь на природу та характер Бога. Хід міркувань книжників і фарисеїв був таким:

1. Тільки Бог може прощати гріхи.
2. Цей чоловік не Бог.
3. Отже, Він винен у богозневазі.

Їхня логіка не була неправильною; проблема полягала в тому, що їхня друга посилка була неправильною. Натомість ці прийдешні з Єрусалиму *мали б* міркувати таким чином:

1. Тільки Бог може прощати гріхи.
2. Цей Чоловік може прощати гріхи.
3. Отже, Він є Бог.

На жаль, вони були занадто переповнені упередженнями, заздрістю та своїми корисливими інтересами, щоб хоча б обміркувати сказане Ісусом:

**І зараз Ісус відчув Духом Своїм, що вони так міркують собі, і сказав їм: Що таке ви в серцях своїх думаєте? Що легше: сказати розслабленому: Гріхи відпускаються**

**тобі, чи сказати: Уставай, візьми ложе своє та й ходи? Але щоб ви знали, що Син Людський має владу прощати гріхи на землі,—каже розслабленому: Тобі Я наказую: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім! (Мр. 2:8–11).**

Ісус ужив Свою владу над хворобою аби довести, що Він має владу над гріхом.

Коли Христос наказав паралізованому підвестись, **той устав, і негайно взяв ложе, і вийшов перед усіма, так що всі дивувались і славили Бога, й казали: Ніколи такого не бачили ми!** (Мр. 2:12).

Це був початок ворожого ставлення до Ісуса, доки Його не розіп'яли. Невдовзі шпигуни будуть слідкувати за Ним повсюди, вишукуючи, що можна використати проти Нього аби знищити Його.

## **ПОБЛИЗУ КАПЕРНАУМУ: ПОКЛИКАННЯ МАТВІЯ (МТ. 9:9; МР. 2:13, 14; ЛК. 5:27, 28)**

Раніше Ісус вже робив деякі речі, що викликали незадоволення Його критиків: Він доторкнувся до нечистого прокаженого. Він показав, що може прощати гріхи. Було ще дещо, що розлютило їх: Він закликав митника стати одним із Його учнів.

### **Євангеліє від Матвія 9:9**

**<sup>9</sup>А коли Ісус звідти проходив, побачив чоловіка, на ймення Матвія, що сидів на митниці, та й каже йому: Іди за Мною! Той устав, і пішов услід за Ним.**

### **Євангеліє від Марка 2:13, 14**

**<sup>13</sup>І вийшов над море Він знов. А весь натовп до Нього приходив, і Він їх навчав. <sup>14</sup>А коли Він проходив, то побачив Левія Алфієвого, що сидів на митниці, і каже йому: Іди за Мною! Той устав, та пішов услід за Ним.**

### **Євангеліє від Луки 5:27, 28**

**<sup>27</sup>Після цього ж Він вийшов, і побачив митника, на ймення Левія, що сидів на митниці, та й промовив йому: Іди за Мною!  
<sup>28</sup>І, покинувши все, той устав, і пішов услід за Ним.**

Одним із найулюбленіших місць Христа поблизу Капернауму було морське узбережжя. Коли Він знову туди прийшов, біля Нього зібралось багато люду і Він навчав їх (Мр. 2:13).

Неподалік була палатка **митника** (Лк. 5:27). Первісне значення терміну «митник»—«чоловік, що збирає мито», тобто податок. Можливо, ця палатка була біля озера, щоб збирати податок на товари чи перевезення людей на інший берег, або вона була біля дороги, щоб збирати податок на товари, які привозили до Капернауму. Цього митника звали Матвій (Мт. 9:9). Він був сином Алфея й також був відомий як Левій (Мр. 2:14).

У цілому, євреї ненавиділи митників. Будь-якого свого співвітчизника й одновірця, що співпрацював із римлянами, вони вважали зрадником. Роберт Томас (Robert L. Thomas) писав:

Митники, такі як Матвій, оцінювали вартість товарів, які везли на продаж, і збирали податок на них для римського уряду. ...Невизначені й нечіткі тарифні ставки дозволяли митникам завишувати суму податку для власного прибутку. Ми не знаємо, займався Матвій цими брудними оборудками, типовими для такого роду діяльності, чи ні, але самого факту належності до цієї категорії людей було достатньо, аби інші євреї зневажали його.

Ймовірно, Ісус частенько проходив повз Матвієвої палатки, коли йшов до Галілейського моря чи повертався. Безсумнівно, що сидючи в своїй палатці, цей митник мав багато можливостей слухати проповіді Христа. Однак цей день був не схожий на інші, бо Ісус зупинився біля нього й сказав: **Иди за Мною!** (Мр. 2:14). Як і у випадку з Петром, Андрієм, Яковом та Іваном, це був заклик до повного учнівства. Подібно до цих рибалок, Матвій **покинувши все, ... устав, і пішов услід за Ним** (Лк. 5:28). Зрозумійте, чого коштувало це рішення Матвієві. Рибалки, які залишили свої сіті аби йти за Ісусом, могли завжди повернутися до риболовлі (див. Ів. 21:3); проте Матвій, після того, як відвернувся від своїх римських «роботодавців», вже ніколи не міг працювати митником. Багато гармоній поміщають бенкет, що його влаштував Матвій, хронологічно одразу після цього покликання (Мт. 9:10–13; Мр. 2:15–17; Лк. 5:29–32), і він добре вписується в цей час.

**ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ:  
«ВСІ ДИВУВАЛИСЬ І СЛАВИЛИ БОГА»:  
ІСУСОВЕ СЛУЖІННЯ ЗЦІЛЕННЯ**

Євангельські оповісті відзначають, що важливою частиною Ісусового служіння були зцілення, які Він чинив. Наприклад, у синагозі в Капернаумі Ісус вигнав із чоловіка нечистого духа (Мр. 1:21–28; Лк. 4:31–37). В результаті, люди «жахнулися всі. ... І чутка про Нього пішла хвилі тієї по всій Галілейській країні» (Мр. 1:27, 28).

Вийшовши із синагоги, Ісус і Його учні пішли до дому Петра й Андрія. Там Ісус зцілив Петрову тещу. Того ж вечора «привели багатьох біснுவатих до Нього, і Він словом Своїм вигнав духів, а недужих усіх уздоровив» (Мт. 8:16; див. вірші 14–17; Мр. 1:29–34; Лк. 4:38–41).

Наступного ранку Ісус почав Свою подорож із проповідями по всій тій провінції (Мт. 4:23–25; Мр. 1:35–39; Лк. 4:42–44).

І ходив Він по всій Галілеї, по їхніх синагогах навчаючи, та Євангелію Царства проповідуючи, і вздоровлюючи всяку недугу, і всяку неміч між людьми. А чутка про Нього пішла по всій Сирії. І водили до Нього недужих усіх, хто терпів на різні хвороби та муки, і біснуватих, і сновид, і розслаблених, і Він їх уздоровляв. І багато людей ішло за Ним і з Галілеї, і з Десятимістя, і з Єрусалиму, і з Юдеї, і з Зайордання (Мт. 4:23–25).

Одне з чуд, яке Він зробив під час цієї подорожі, описано доволі детально: зцілення прокаженого (Мт. 8:2–4; Мр. 1:40–45; Лк. 5:12–16). Ісус велів прокаженому нікому не розповідати про те, але той не втримався. Ісус став таким популярним, що «не міг явно ввійти вже до міста .... І сходились звідусюди до Нього» (Мр. 1:45).

Ісус повернувся до Капернауму—ймовірно, щоб відпочити—але так і не зробив того, бо в дім, у якому Він зупинився, прийшло багато людей. У цих умовах Ісус зцілив чоловіка, якого друзі спустили через дах (Мт. 9:2–8; Мр. 2:1–12; Лк. 5:17–26). Ісус сказав тому чоловікові: «Тобі Я наказую: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім!» (Мр. 2:11). Як оповідає далі Марк, той чоловік «установ, і негайно взяв ложе, і вийшов перед усіма, так що

всі дивувались і славили Бога, й казали: Ніколи такого не бачили ми!» (Мр. 2:12). Інколи перекладають як «здивувались і прославили Бога».

Упродовж нашого дослідження євангельських оповістей ми будемо постійно читати про Ісусові чуда, в тому числі про чудесні зцілення. Можливо, варто приділити час й розглянути Його чуда—особливо зцілення хворих.

### **Обґрунтованість Ісусових чуд**

Ісус дійсно творив чуда. Вони відбувались саме так, як про них написано в книгах Матвія, Марка, Луки та Івана. Ті, хто не бажають вірити Біблії та у божественність Ісуса, глузують із біблейських чуд. «Ви справді вірите, що кит проковтнув Йону?» питають вони. «Ви справді вірите, що Ісус у прямому сенсі нагодував п'ять тисяч людей кількома хлібами та рибками?» Дехто з тих, хто називають себе християнами, заходять занадто далеко, пояснюючи чуда—аби знайти якесь раціональне пояснення: «Просто в ті далекі часи люди були неосвічені й не мали тих знань, що ми маємо сьогодні. Вони називали чудами те, що насправді чудами не було».

Я повторюю: *Ісусові чуда насправді відбувались саме так, як про них повідомляють Матвій, Марк, Лука та Іван*. Ми наведемо лише декілька з багатьох причин вірити, що це правда.

Я вірю, що це правда, тому що я вірю в Бога. Якщо людина вірить в Бога, вона також мусить вірити, що «для Бога можливе все» (Мр. 10:27).

Я вірю, що це правда, тому що я вірю Біблії. Ми маємо всі підстави вірити, що Біблія є богонатхненою (2 Тим. 3:16). Упродовж років вона довела, що є надійною книгою, книгою, якій ми можемо довірити свої життя. Ця богонатхнена Біблія розповідає нам про Ісусові чуда.

Моя наступна причина щільно пов'язана з попередньою: я вірю, що це правда, тому що про Ісусові чуда написали надійні й чесні очевидці. Те, як про них написано, і час, коли про них було написано, вказують та те, що про них писали розсудливі, розуміючі люди, а не ті, хто не усвідомлювали, що відбувалось насправді—й вже точно не ті, хто намагались обдурити.

Я вірю, що це правда, тому що чуда повністю відповідають тому, ким був Ісус—або ким Він Себе називав. Ісус називав Себе



Сином Божим, Месією, Світлом світу, Хлібом життя, Тим, хто має владу прощати гріх. Все це виходить за межі звичайного. Той, хто таке каже, мусить або довести істинність своїх слів, або викрити себе як обманщика. Хтось якось сказав, що Ісус був або обманщиком, або божевільним, або Господом. Інших варіантів немає. Якщо людина не бажає називати Ісуса обманщиком чи божевільним, вона має визнати Його Господом—а також визнати Його здатність творити чуда відповідно до цього статусу.

Я вірю, що це правда, тому що немає іншого способу пояснити Ісуса та Його вплив окремо від тих чуд. Коли я навчався в Християнському Університеті в Абіліні, деякі теологи провадили те, що вони називали «Пошук історичного Ісуса». Вони не вірили в чуда—в їхньому розумінні «чуда» були упередженою нісенітницею—отже, вони намагались позбавитись чудесних складових історії про Ісуса, аби знайти «реального Ісуса», який ходив по цій землі. В результаті вони отримали невідомого, неосвіченого високоморального філософа, який жив у позабутому куточку землі. Хтось сказав, що якщо *той* «Ісус» зумів змінити хід історії, одне це було б найбільшим чудом із усіх Христових чуд, про які розповідає Новий Заповіт. Один із моїх вчителів, Дж. Томас, порівнював спроби тих дослідників із спробами почистити цибулину аби знайти її кісточку. Знімаючи шар за шаром, від цибулини нічого не залишається. Ми не можемо пояснити Ісуса та Його вплив окремо від Його чуд.

Я вірю, що Ісусові чуда в дійсності відбувались саме так, як про них написано в євангельських оповістях, тому що навіть вороги Ісуса не могли заперечити те, що Він чинив чуда. Коли Ісус зцілив паралізованого, при цьому були присутні Його критики. Ісус кинув їм виклик: «Але щоб ви знали, що Син Людський має владу прощати гріхи на землі,—каже розслабленому: Тобі Я наказую: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім» (Мр. 2:10, 11). Його критики не могли заперечити, що той чоловік встав і пішов.

У книзі Івана 9 ми читаємо про зцілення чоловіка, що народився сліпим. Це дуже не сподобалось ворогам Ісуса, й вони намагались дискредитувати Його, проте була одна річ, яку вони ніяк не могли зробити: вони не могли заперечити, що мало місце справжнє чудо (Ів. 9:16).

У книзі Івана 11 ми читаємо про воскресення Лазаря. Зверніть

увагу на те, що сказали вороги Ісуса: «Що маємо робити, бо Цей Чоловік пребагато чуд чинить?» (Ів. 11:47).

Коли Петро проповідував про Ісуса своїм одноплемінникам юдеям у день П'ятидесятниці, він сказав: «Ісуса Назарянина, Мужа, що Його Бог прославив вам силою, і чудами, і тими знаменами, що Бог через Нього вчинив серед вас, *як самі ви те знаєте*» (Дії 2:22; курсив додано). Ніхто не зупинив його і не закричав: «Ні, нічого Він не чинив!»

Те, що в біблійні часи люди не могли заперечити, що Ісус творив чуда, не просто істина. В перші дні християнства з'явилися люди, які написали книги, намагаючись зруйнувати християнську віру. Серед них були Цельс, Гієрокл та Юліан Відступник. Єдина річ, яку вони практично всі не могли заперечити, це те, що Ісус чинив чуда.

Далі, я вірю, що чуда Ісуса були справжніми, тому що навіть сьогодні ми не можемо їх пояснити. Іноді можна почути: «Так, вони вважали, що Ісус творив чуда, але ж тоді були й інші люди, які стверджували, що й вони творили чуда, як наприклад Симон ворожбит, і народ вірив, що *вони* були чудотворцями. Ісус просто дурих людей». На цей аргумент можна було б зважити, як би не факти: саме ці шахраї, які дурили людей, які добре знали, як ввести народ в оману та маніпулювати свідомістю натовпу, самі були вражені чудами Ісуса та Його апостолів. Розгляньте уважно історію Симона ворожбита із книги Дії 8. Також зауважте на Юду. Юда добре знав про все, що чинив Ісус, як кажуть, з перших рук, оскільки був поруч. Якби Ісус дурих народ, Юда напевно знав би про те. Коли Юда вирішив зрадити Ісуса, він не міг сказати Ісусовим ворогам нічого такого, що вони могли б пред'явити Йому на суді. Все, що він міг їм сказати, це де знайти Ісуса, щоб вони могли арештувати Його.

Дехто заперечує: «Навіть якщо ці оповісті правдиві, навіть якщо ці події насправді мали місце, ті, хто писали про них, не *розуміли*, що саме відбувалось тоді. Вони нічого не знали про психосоматичні захворювання. Ми сьогодні знаємо, що 80 відсотків фізичних проблем мають відношення до проблем із психікою. *Ось чому Ісус міг зцілювати*».

Хоча багато захворювань пов'язані з психічним станом, це не пояснює зцілення чоловіка хворого на проказу. Це не пояснює відновлення засохлих кінцівок. Це не пояснює uzдоровлення

чоловіка, що був сліпим від народження: він не народився зрячим, він не втратив зір пізніше через психічні проблеми; він *народився* вже сліпим. А як щодо того, що Ісус воскресив Лазаря після того, як Лазар був уже чотири доби мертвий і почав смердіти? (Ів. 11). Чи Лазар просто *думав*, що він був мертвим чотири доби?

Багато із Ісусових чуд були вчинені публічно. Вони були вчинені перед очима невіруючих. Вони були вчинені впродовж тривалого часу й свідчили про різні прояви сили та влади: владу над природою, владу над хворобами, владу над демонами, силу надприродного знання, силу творіння, і владу над смертю. Іншого пояснення тих чуд просто немає.

Отже, Ісус дійсно ...

... зцілив паралізованого в синагозі Капернауму.

... зцілив Петрову тещу.

... зцілив усіх, хто приходили до Нього в Капернаумі—і в Галілеї.

... зцілив прокаженого.

... зцілив чоловіка, якого спустили через дах в Капернаумі.

### ***Справжність Ісусових чуд***

Давайте уважно розглянемо всі чуда Ісуса—а особливо Його зцілення. По мірі нашого читання ми будемо стикатися з подібними чудами все частіше.

#### *Ісусові чуда тоді*

Сьогодні ми вживаємо слово «чудо» (чи «диво») досить вільно: ми говоримо про «чудо народження». Ми кажемо: «Якщо я складу цей іспит, це буде чудо» або «Якщо в цьому році у мене не буде загострення виразки, це буде чудо». Проте біблійний термін «чудо» має особливе значення. Це було не те, що траплялось кожного дня. Це було не те, що було спричинено законами природи чи людськими зусиллями. Це було дещо надприродне, оскільки на момент чуда закони природи не діяли й домінувало надприродне—але чудо було навіть більше за все це. Це була дія надприродного у природному світі таким чином, щоб всі могли побачити й почути, й визнати, що мало місце чудо.

Аби продемонструвати, про що ми говоримо, візьмемо кілька прикладів, щоб визначити певні факти Ісусових зцілень.

По-перше, зверніть увагу, що Ісус не був обмежений у Своїх чудах. Він отримав Духа «без міри», тобто без обмежень (Ів. 3:34).

Його сила не обмежувалась вірою інших. Іноді зцілена людина вірила, як у випадку з прокаженим (Мт. 8:2). Проте часом ми не маємо жодних вказівок на те, що людина, яку було зцілено, мала віру. Наприклад, у випадку з паралізованим, якого спустили через дах, Ісус побачив віру його чотирьох друзів, але не віру хворого (Мт. 9:2; Мр. 2:5). Також ті, кого Ісус воскресив із мертвих, аж ніяк не демонстрували свою віру у Його здатність чинити чуда.

Ісус не був обмежений у видах фізичних недугів, від яких Він зціляв. Він уздоровлював «всюку недугу, і всюку неміч між людьми» (Мт. 4:23; курсив додано). Він зцілював від «простих» недуг, як от гарячка, і також зцілював чоловіка, «укритого проказою» (Лк. 5:12; курсив додано). Коли є справжня сила зцілювати, не має обмежень стосовно того, кого можна зцілити, а кого ні.

Також Ісус не був обмежений кількістю людей, що потребували зцілення. Він міг уздоровити їх усіх. І Він ніколи не зазнавав у тому невдачі.

А чутка про Нього пішла по всій Сирії. І водили до Нього недужих усіх, ... і Він їх уздоровляв (Мт. 4:24; курсив додано).

І Він ... недужих усіх уздоровив (Мт. 8:16; курсив додано).

... всі, хто мав яких хворих на різні недуги, до Нього приводили їх. Він же клав Свої руки на кожного з них, та їх уздоровляв (Лк. 4:40; курсив додано).

По-друге, зцілення, що чинив Ісус, мали певні характерні риси:

(1) Ці зцілення відбувались *миттєво*. Люди не одужували поступово. Ми читаємо про прокаженого: «І тієї хвилини очистився той від своєї прокази» (Мт. 8:3в; див. Мр. 1:42; Лк. 5:13). Щодо паралізованого у Марка 2:12 написано: «І той устав, і негайно взяв ложе, і вийшов перед усіма ...» (див. також Лк. 5:25).

(2) Ці зцілення були *повними*. Люди не одужували частково. Чоловік у синагозі став повністю здоровим після того, як Ісус вигнав із нього демона. Петрова теща стала повністю здоровою

після того, як Ісус зцілив її; вона одразу ж повернулася до своїх звичайних справ. Прокаженому не просто «стало краще»; він повністю очистився. Паралізований, якого спустили на ношах через дах, після зцілення забрав своє ложе та й вийшов через двері. По ходу нашого дослідження ми побачимо багато інших випадків. Сліпі починали бачити, покалічені кінцівки відновлювались, а мертві воскресали.

(3) Ці зцілення були *переконливими*. Ісусові чуда були такого роду, що ніхто не міг заперечити, що сталось чудо. Дехто намагались очорнити Ісуса, навіть казали, що Він творить Свої чуда силою Вельзевула; проте заперечити сам факт чуда вони не могли.

Одним із найкращих прикладів є історія зцілення паралізованого, якого спустили через дах. Навіть вороги Ісуса не могли заперечити, що тоді сталось чудо. Унаслідок того чуда все більше людей приходили до Ісуса, а Його популярність зростає: «А чутка про Нього пішла... І багато людей ішло за Ним і з Галілеї, і з Десятимістя, і з Єрусалиму, і з Юдеї, і з Зайорданья» (Мт. 4:24, 25). Після того, як Ісус зцілив біснуватого в синагозі, ми читаємо:

І жахнулись всі, аж питали вони один одного, кажучи:  
Що це таке? ... Навіть духам нечистим наказує Він, і вони  
Його слухають. І чутка про Нього пішла хвилі тієї по всій  
Галілейській країні (Мр. 1:27, 28).

Після того як Він зцілив прокаженого, «чутка про Нього ще більше пішла, і багато народу приходило слухати та вздоровлялись від Нього з недугів своїх» (Лк. 5:15).

По-третє, Ісус робив це в першу чергу з духовною метою. Його ціллю було спасати душі, а не просто полегшувати страждання. В книзі Луки 4:43 написано: «Він же промовив до них: І іншим містам Я повинен звіщати Добру Новину про Боже Царство, бо *на те* Мене послано» (курсив додано). Він не сказав, що Його було послано зцілювати, але радше, що Його було послано проповідувати людям, аби вони могли спастися (див. Лк. 19:10).

Це не означає, що Ісус був байдужий до людських страждань. Коли Він побачив прокаженого, Він «змилосоердився» (Мр. 1:41). Це означає, що на першому місці для Ісуса були не зцілення, і не інші чуда. Його більше хвилював стан людських душ, а не тіл. Перше,

що зробив Ісус, коли перед Ним спустили через дах паралізованого, це простив його гріхи (Мр. 2:5).

*Так звані чуда в наш час*

Однією з причин, чому люди не вірять в чуда Ісуса, є те, що в наші часи з'являються шахраї, які стверджують, що мають таку ж владу, яка була в Ісуса та апостолів. Коли скептики уважно спостерігають за діями таких самозванців—і бачать, що ніякого чуда не було—вони доходять висновку, що Ісус і апостоли також не могли чинити чуд. Проте зауважимо декілька відмінностей між Ісусовими чудами й так званими чудами сьогодні.

Як ми вже побачили, Ісус не був обмежений у Своїх чудах—ані вірою інших людей, ані природою фізичних захворювань, ані кількістю зцілень. Натомість коли сучасні «чудотворці» не можуть зцілити когось, вони часто кажуть: «У нього недостатньо віри». Це практично те саме, що сказати: «Наші можливості обмежені вірою іншої людини». Далі, ми бачили, що Ісус міг зцілити будь-яку хворобу, тоді як так звані сучасні цілителі окреслюють ряд захворювань, які навіть не намагаються зцілити. Кожного разу коли вони проводять свої «служіння зцілення», люди повертаються після них додому нездоровленими.

Давайте ще раз згадаємо три основні характеристики Ісусових чуд: по-перше вони були *миттєвими*, й, по-друге, *повними*. Так звані цілителі часто наполягають, що «зцілений» особі вже краще й поступово буде ще краще. Якби ми відвідали «служіння зцілення», ми б не побачили, як атрофовані кінцівки відновлюються та наповнюються силою; також ми не побачили б воскреслих мертвих. Третя характеристика Ісусових чуд є просто вбивчим аргументом проти так званих цілителів. Його чуда були *переконливими*: Ісусові чуда переконали в своїй справжності Його ворогів; вони переконали скептиків; ніхто не міг заперечити, що відбулося чудо. Одного разу я був присутній на «служінні зцілення» й чимало бачив їх по телевізору, але жодного разу я не бачив там чуда. Неважко заперечити чуда, які трапляються сьогодні.

Нарешті, є велика різниця у фокусі: Ісус ніколи не фокусувався на фізичному, просто на полегшенні фізичного страждання. Радше, Його увага була спрямована на духовну людину. Під час «служінь зцілення», які я бачив, всю увагу й все захоплення було

сконцентровано на фізичних недугах.

Серед речей, які заважають переконати людей сьогодні, що Ісус дійсно творив чуда, є фальшиві чуда сьогодення. Одного дня тим, хто займається цим, доведеться відповісти за свої ганебні вчинки.

### **Результат Ісусових чуд**

Із сказаного вище витікає ще одне спостереження, яке ми розглянемо наостанок. Поставтесь до нього з усією відповідальністю, оскільки це стосується сутності Ісусових чуд—чи то зцілень, чи угамування морської бурі, чи воскресення мертвих—а саме того, про що вони свідчили: Ісусові чуда доводили, що Він був Божим Сином і нашим Спасителем.

Ісусові чуда мали потужний вплив на тих, хто їх бачили. Це можна проілюструвати на прикладі чоловіка, якого спустили через дах. Коли ми поєднаємо всі три оповіді про цю подію, ми побачимо, наскільки сильно це чудо вразило присутніх:

- Вони були здивовані (Мр. 2:12).
- Вони переповнилися страхом (Лк. 5:26).
- Вони налякались (Мт. 9:8).
- Вони прославили Бога (Мт. 9:8; Мр. 2:12; Лк. 5:25, 26).

Ісус наголошував на тому, що головною метою Його чуд було запевнити людей, що Він насправді був Сином Божим. Наприклад, аби довести, що Він має владу прощати гріхи (дещо, що може робити тільки Бог), Він зцілив паралізованого, якого спустили через дах (Мт. 9:4–6). По ходу нашого дослідження ми будемо бачити підтвердження цієї істини знову і знову. На питання Івана Хрестителя, чи був Ісус Месією, замість відповіді «Так» Ісус зцілив багато народу. Після того Він по суті сказав: «Ідіть й розкажіть Івану, що ви побачили» (див. Лк. 7:20–23).

Євангеліст Іван робить на цьому факті особливий наголос. В Івана 2:11 перше чудо Ісуса зміцнило віру Його учнів у Нього. В Івана 5:36 Христос сказав, що «ті справи, що Я їх чиню, самі свідчать про Мене, що Отець Мене послав». Ісус закликав Своїх учнів «повідати за вчинки самі» (Ів. 14:11). Можливо, хтось скаже: «Шкода, що я не бачив Ісусових чуд. Тоді я б повірив». Іван написав також і про це:

Багато ж і інших ознак учинив був Ісус у присутності учнів Своїх, що в книзі оцій не записані. Це ж *написано*, щоб ви вірували, що Ісус є Христос, Божий Син, і щоб, віруючи, життя мали в Ім'я Його (Ів. 20:30, 31; курсив додано).

Немає потреби повторювати Христові чуда. Ми маємо достовірні свідчення від тих, хто їх бачили. Якщо ми не бажаємо вірити їхнім свідченням, то навіть якби ми побачили ті чуда на власні очі, ми б не повірили (див. Лк. 16:31).

### **Висновок**

Ісусові чуда навчають нас деяким важливим речам. Так, вони показують, що Ісус був небайдужий до проблем інших людей. Христос і *нині* співчуває нам, коли ми маємо ті чи інші проблеми. Проте більш важливо те, що ці чуда свідчать, що Ісус є справжній Син Божий. А, отже, Він може спасти нас від наших гріхів—й одного дня ми будемо з Ним у вічності.



# Розділ V

---

ХРИСТОВЕ СЛУЖІННЯ  
ВІД ДРУГОЇ ДО ТРЕТЬОЇ ПАСХИ

**Містить гармонію**

**Мт. 5:1—8:1, 5–13, 18, 23–34;  
9:1, 10–38; 10:1—14:36**

**Мр. 2:15—6:56**

**Лк. 4:16–30; 5:29—9:17; 11:14–36**

**Ів. 5:1—6:71**



# ПІДРОЗДІЛ I

---

## ІСУСОВІ ЗЦІЛЕННЯ

**Містить гармонію**

**Мт. 10:2–4; 12:1–21**

**Мр. 2:23—3:19**

**Лк. 6:1–16**

**Ів. 5:1–47**



Розділ V присвячено подіям, що відбувались між другою та третьою Пасхою за часи земного служіння Христа. Вважається, що Ісусове особисте служіння тривало три з половиною роки; підґрунтям цього припущення є той факт, що в Євангелії від Івана згадуються чотири святкування Пасхи. Іван конкретно називає три Пасхи: 2:13; 6:4; 13:1. Четверте посилення звучить як «юдейське Свято» (Ів. 5:1), що може бути Пасхою або може не бути нею. На користь того, що в цьому вірші йдеться саме про Пасху, пропонувались різні пояснення, у тому числі той факт, що було б важко вмістити всі події Ісусового життя, якби Його служіння тривало менше трьох років. Звичайно, є ймовірність того, що за часи Ісусового служіння були й інші Пасхи, про які не згадує Іван—й тоді Його служіння могло тривати чотири чи більше років.

Проте питання точної тривалості особистого служіння Ісуса не таке вже важливе, щоб Бог уважав за необхідне на цьому наголосити. Ми не можемо категорично стверджувати, що «Ісусове служіння тривало три з половиною роки», коли Писання цього не каже. А. Робертсон (A. T. Robertson) пише: «Все, що ми можемо сказати, це те, що нам відомо, що Ісусове служіння тривало [щонайменше] два з половиною роки, не відкидаючи можливості, що то могло бути й три з половиною роки».

Продовжуючи наше дослідження Великого галілейського служіння, ми мусимо відзначити, що з цього моменту існує багато, багато відмінностей між різними гармоніями стосовно порядку подій. У цьому дослідженні ми не будемо називати всі можливі порядки, хоча деякі з них будемо час від часу згадувати. Точний порядок подій не є питанням великої важливості, інакше б Святий

Дух потурбувався про це.

Коли Ісус продовжував Свою справу в Галілеї, Його популярність зростає. Послухати Його проповіді та отримати зцілення приходило багато людей. Упродовж часу, який висвітлює цей розділ, Ісус обрав Своїх дванадцять апостолів, створив передумови для монументальної Проповіді на горі—яку ми розглянемо в наступному підрозділі.

Можливо, найбільш важливою рисою того періоду є збільшення ворожого ставлення до Нього з боку юдейських начальників. За Ісусом повсюди сновигали шпигуни, намагаючись знайти будь-що, аби звинуватити Його (Мт. 12:10; Мр. 3:2). Коли Христос обходив пастки Своїх ворогів, вони лютували (Лк. 6:11). Матвій пише, що «фарисеї ... зібрали нараду на Нього, як би Його погубити» (Мт. 12:14; див. Мр. 3:6). Іван пише, що «зачали юдеї переслідувати Ісуса» і що вони «ще більше намагалися вбити Його» (Ів. 5:16, 18).

Чому автори євангельських оповістей вважали за необхідне задокументувати шалену ненависть юдейської верхівки? Можливо, вони хотіли показати їхню роль у розп'ятті Ісуса. У часи Нового Заповіту не було більш ганебної смерті, ніж вмерти на римському хресті (Євр. 6:6; див. 12:2). Можливо, скептики уїдливо пхикнуть: «Якби Ісус дійсно був досконалою людиною, як ви стверджуєте, чому Він помер, як злочинець?» Наш текст допомагає дати відповідь на це питання.

Головне протистояння точилось довкола законів суботи. Євангельські оповісті повідомляють про шість суперечок щодо суботи. У цьому розділі ми розглянемо три з них і побачимо, що зробив Ісус, аби спростувати—певною мірою—звинувачення ворогів.

Слово «шаббат» або «субота» буквально означає «спочинок». Коли Бог створив світ, на сьомий день Він спочивав (1 М. 2:1–3). Пізніше спочинок сьомого дня, званий суботою, увійшов до Десяти заповідей (2 М. 20:8–11). Субота була днем відпочинку, часом роздумів про Бога, часом радості. Аби забезпечити дотримання суботи, Бог назначив суворі покарання за порушення її (див. 4 М. 15:32–36; Неєм. 13:15–22; Єр. 17:19–27).

Божі закони вже були доволі суровими, проте людям це здавалось недостатнім. Вони почали вигадувати правила, серед яких були просто безглузді як от: у суботу не можна носити черевика з підбитою цвяхами підошвою, бо то ноша; одній людині

дозволялось нести хлібину, а двом ні. Г. Гестер (H. I. Hester) пише:

Дотримання законів щодо цього дня перетворилось на дуже складний і важкий тягар. Мойсеєві настанови обросли дрібними та численними доповненнями, доки їхня кількість не стала обчислюватись сотнями. Багато з цих правил були просто безглуздими. Наприклад, користуватись у суботу штучними зубами дорівнювалось носінню ноші, як і вискубування сивого волосся, чи зірвати верхівку пшеничного колоса, чи написати поряд дві літери алфавіту. Ці численні правила зробили дотримання суботи ... практично неможливим ... Уся система знищила самий дух суботи.

Воррен Вірсбі (Warren W. Wiersbe) відзначає: «Вони взяли суботу— Божий дарунок людям—і перетворили її на в'язницю з правил та заборон».

Коли юдеї намагались заманити Ісуса в пастку, їхні туманні та складні правила суботи стали «їхнім улюбленим посиленням на закон» (Адам Фалінг/Adam Fahling). Оскільки (попри всі старання) ніхто не міг бездоганно дотримуватись усіх законів суботи, вони вважали, що їм буде легко спіймати Ісуса на якомусь порушенні— особливо такому порушенні, яке каралось смертю (див. 4 М. 15:32–36).

## **ІСУС УЗДОРОВЛЮЄ КАЛІКУ В СУБОТУ ТА ОБСТОЮЄ ЦЕЙ ВЧИНОК (ІВ. 5:1–47)**

<sup>1</sup>Після того юдейське свято було, і до Єрусалиму Ісус відійшов.

<sup>2</sup>А в Єрусалимі, біля брами Овечої, є купальня, Віфесда по-єврейському зветься, що мала п'ять ганків. <sup>3</sup>У них лежало багато слабих, сліпих, кривих, сухих, що чекали, щоб воду порушено. <sup>4</sup>Бо Ангол Господній часами спускався до купальні, і порушував воду, і хто перший улазив, той здоровим ставав, хоч би яку мав хворобу. <sup>5</sup>А був там один чоловік, що тридцять і вісім років був недужим. <sup>6</sup>Як Ісус його вгледів, що лежить, та, відаючи, що багато він часу слабує, говорить до нього: Хочеш бути здоровим? <sup>7</sup>Відповів йому хворий: Пане, я не маю людини, щоб вона, як порушено воду, до купальні всадила мене. А коли

я приходжу, то передо мною вже інший улазить. <sup>8</sup>Говорить до нього Ісус: Уставай, візьми ложе своє та й ходи! <sup>9</sup>І зараз одужав оцей чоловік, і взяв ложе своє та й ходив.

Того ж дня субота була, <sup>10</sup>тому-то сказали юдеї оздоровленому: Є субота, і не годиться тобі брати ложа свого. <sup>11</sup>А він відповів їм: Хто мене вздоровив, Той до мене сказав: Візьми ложе своє та й ходи. <sup>12</sup>А вони запитали його: Хто Той Чоловік, що до тебе сказав: Візьми ложе своє та й ходи? <sup>13</sup>Та не знав уздоровлений, Хто то Він, бо Ісус ухилився від народу, що був на тім місці. <sup>14</sup>Після того Ісус стрів у храмі його, та й промовив до нього: Ось видужав ти. Не гріши ж уже більше, щоб не сталось тобі чого гіршого. <sup>15</sup>Чоловік же пішов і юдеям звістив, що Той, Хто вздоровив його, то Ісус. <sup>16</sup>І тому зачали юдеї переслідувати Ісуса, що таке Він чинив у суботу. <sup>17</sup>А Ісус відповів їм: Отець Мій працює аж досі,—працюю і Я. <sup>18</sup>І тому-то юдеї ще більш намагалися вбити Його, що не тільки суботу порушував Він, але й Бога Отцем Своїм звав, тим роблячись Богові рівним.

<sup>19</sup>Відповів же Ісус і сказав їм: Поправді, поправді кажу вам: Син нічого робити не може Сам від Себе, тільки те, що Він бачить, що робить Отець; бо що робить Він, те так само й Син робить. <sup>20</sup>Бо Отець любить Сина, і показує все, що Сам робить, Йому. І покаже Йому діла більші від цих, щоб ви дивувались. <sup>21</sup>Бо як мертвих Отець воскрешає й оживлює, так і Син, кого хоче, оживлює. <sup>22</sup>Бо Отець і не судить нікого, а весь суд віддав Синові, <sup>23</sup>щоб усі шанували і Сина, як шанують Отця. Хто не шанує Сина,—не шанує Отця, що послав Його.

<sup>24</sup>Поправді, поправді кажу вам: Хто слухає слова Мого, і вірує в Того, Хто послав Мене,—життя вічне той має, і на суд не приходять, але перейшов від смерти в життя. <sup>25</sup>Поправді, поправді кажу вам: Наступає година, і тепер уже є, коли голос Божого Сина почують померлі, а ті, що почують, оживуть. <sup>26</sup>Бо як має Отець життя Сам у Собі, так і Синові дав життя мати в Самому Собі. <sup>27</sup>І Він дав Йому силу чинити і суд, бо Він—Людський Син. <sup>28</sup>Не дивуйтеся цьому, бо надходить година, коли всі, хто в гробах, Його голос почують, <sup>29</sup>і повиходять ті, що чинили добро, на воскресення життя, а котрі зло чинили,—на воскресення Суду.

<sup>30</sup>Я нічого не можу робити Сам від Себе. Як Я чую, суджу, і



мій суд справедливий,—не шукаю-бо волі Своєї, але волі Отця, що послав Мене.

<sup>31</sup>Коли свідчу про Себе Я Сам, то свідоцтво Моє неправдиве, <sup>32</sup>Є Інший, Хто свідчить про Мене, і Я знаю, що правдиве свідоцтво, яким свідчить про Мене. <sup>33</sup>Ви послали були до Івана, і він свідчив про правду. <sup>34</sup>Та Я не від людини свідоцтво приймаю, але це говорю, щоб були ви спасені. <sup>35</sup>Він світильником був, що горів і світив, та ви тільки хвилю могли потішитись світлом його. <sup>36</sup>Але Я маю свідчення більше за Іванове, бо ті справи, що Отець Мені дав, щоб Я виконав їх, ті справи, що Я їх чиню, самі свідчать про Мене, що Отець Мене послав! <sup>37</sup>Та й Отець, що послав Мене, Сам засвідчив про Мене; але ви ні голосу Його не чули ніколи, ані виду Його не бачили. <sup>38</sup>Навіть слова Його ви не маєте, щоб у вас перебувало, бо не вірите в Того, Кого Він послав. <sup>39</sup>Дослідіть-но Писання, бо ви думаєте, що в них маєте вічне життя,—вони ж свідчать про Мене! <sup>40</sup>Та до Мене прийти ви не хочете, щоб мати життя. <sup>41</sup>Від людей не приймаю Я слави, <sup>42</sup>але вас Я пізнав, що любові до Бога в собі ви не маєте. <sup>43</sup>Я прийшов у Ймення Свого Отця, та Мене не приймаєте ви. Коли ж прийде інший у ймення своє, того приймете ви. <sup>44</sup>Як ви можете вірувати, коли славу один від одного приймаєте, а слави тієї, що від Бога Єдиного, не прагнете ви? <sup>45</sup>Не думайте, що Я перед Отцем буду вас винуватити,—є хто вас винуватити буде,—Мойсей, що на нього надістесь ви! <sup>46</sup>Коли б ви Мойсеєві вірили, то й Мені б ви повірили, бо про Мене писав він. <sup>47</sup>Якщо писанням його ви не вірите, то як віри поймете словам Моїм?

Ісус багато зробив під час Великого галілейського служіння й тепер узяв паузу, щоб сходити до Єрусалиму на релігійне свято (Ів. 5:1). Закон Мойсеєв вимагав, щоб чоловіки-юдеї приходили до Єрусалиму тричі на рік на головні свята—Пасху, П'ятидесятницю й Свято Кушців—а Ісус завжди дотримувався закону (Мт. 5:17). Хоча точно невідомо, що то було за свято, є декілька підстав вважати, що то була Пасха.

У попередню Пасху Ісус розлютив юдейських релігійних начальників, коли вигнав із храму торговців. Цієї Пасхи Він розлютив їх, зціливши каліку біля купальні Віфесда. Іван описує

це чудо такими словами: **Говорить до нього Ісус: Уставай, візьми ложе своє та й ходи! І зараз одужав оцей чоловік, і взяв ложе своє та й ходив** (Ів. 5:8, 9а). Після цього Іван додає наступне важливе зауваження: **Того ж дня субота була** (Ів. 5:9б; курсив додано). За переданнями рабинів, у суботу дозволялось носити людину на її ношах (у їх розумінні, ці ноші або ложе були «неістотними»), проте заборонялось просто нести ложе.

Спочатку юдейські начальники накинулись на зціленого чоловіка, який ніс своє ложе під рукою; але коли вони дізнались, що то Ісус велів йому взяти ложе, вони спрямували свої нападки на Нього. Їхній ворожий випад у бік Ісуса спричинив першу публічну проповідь Ісуса, яку записано докладно, першу із кількох доволі довгих промов, коли Ісус був змушений захищати Себе.

Головним аргументом захисту Ісуса в цьому випадку було те, що, якщо Бог міг **працювати** в суботу, то й Він також міг (Ів. 5:17). Він навів приклади справ, які Він робив разом із Своїм Отцем (Ів. 5:19–30). Те, що Ісус прирівняв Себе до Бога, нажахало юдеїв: Він **роб[ив] Себе Богові рівним** (Ів. 5:18). Після того Христос навів ряд свідчень, аби довести, що Він бум Тим, ким Себе називав: Івана Хрестителя, чуда, які Він чинив, Писання й особливо Самого Бога (Ів. 5:31–47). На думку Бертона Коффмана (Burton Coffman), слова, що промовив Ісус до Своїх ворогів тієї нагоди, «є найбільш глибокими та повчальними у святому писанні».

Очевидно, Ісус залишив Єрусалим невдовзі після тієї суточки. У будь-якому випадку більше про те відвідування Єрусалиму нічого не повідомляється.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: «РІВНИЙ БОГОВІ» (ІВ. 5:16–47)**

Під час Свого Великого галілейського служіння Ісус здійснив подорож до Єрусалиму. Там Він зцілив каліку біля купальні Віфесда (Ів. 5:2–9а). Розповідаючи про ту подію, Іван додав скупий коментар: «Того ж дня субота була» (Ів. 5:9б).

### **Обвинувачення (Ів. 5:16–18)**

Наслідком цього зцілення стало пряме зіткнення Ісуса з юдейськими владниками. Релігійні начальники звинуватили Ісуса у порушенні суботи.

На те наш Господь відповів: «Отець Мій працює аж досі,— працюю і Я» (Ів. 5:17). Інакше кажучи: «Так, дійсно, що Бог спочивав сьомого дня, але це не означає, що Бог припинив робити добро (1 М. 2:2). Навіть у суботу Він підтримує всесвіт (Євр. 1:3). Навіть у суботу Він посилає сонце й дощ (Мт. 5:45)». Ісусовим аргументом було те, що, оскільки Бог допомагає людям сьомого дня, то й для Нього (тобто, Ісуса) було правильним допомагати людям у цей день.

Слова Христа розлютили юдейських начальників, бо вони одразу усвідомили, що за ними стояло. По-перше, Він сказав: «Отець *Мій*». Зазвичай люди казали «Отець наш» (Мт. 6:9; Рим. 1:7; 1 Кор. 1:3), але Ісус сказав: «Отець Мій» (Мт. 7:21; 10:32; 11:27)— маючи на увазі особливі стосунки. По-друге, Ісус говорив про Бога й про Себе як тих, хто займаються тими самими справами: «Отець Мій працює ..., працюю і Я». Через це «юдеї ще більш намагалися вбити Його, що ... Він ... Бога Отцем Своїм звав, *тим роблячись Богові рівним*» (Ів. 5:17, 18; курсив додано).

Ліберальні теологи читають євангельські оповісті й кажуть, що Ісус ніколи не називав Себе Божим Сином, ніколи не претендував на божественність. Проте релігійні начальники за часів Христа дуже добре розуміли все значення Його слів.

Якщо Ісус *не* мав на увазі, що Він був «Богові рівним», що заважало Йому просто сказати: «О ні! Ви неправильно Мене зрозуміли! Це *не* те, що Я хотів сказати». Втім Він не спростував їхнє звинувачення, а радше використав його як нагоду розказати про Свої стосунки із Своїм Отцем. Це одна із найвеличніших проповідей у книзі Івана.

### **Неймовірні заяви (Ів. 5:19–30)**

#### *Вихідна передумова Ісуса*

Вихідною передумовою Ісуса було те, що Він і Його Отець були *єдиними* у тому, що вони робили. Фразу «робитись Богові рівним» можна було б трактувати, як те, що Ісус вважав Себе суперником Богові, але Він зробив окремий наголос, що це не так. Він наголосив, що «Син нічого робити не може Сам від Себе» (Ів. 5:19). І пізніше ще раз сказав: «Я нічого не можу робити Сам від Себе» (Ів. 5:30).

## Приклади

Ісус навів декілька прикладів того, як Він і Його Отець були єдиними. У віршах 21–30 постійно постають і перехрещуються три теми: життєдайність, воскресення мертвих і суд над людством. Юдеї вважали, що то була прерогатива *Бога* (і Його одного) давати життя, воскресати мертвих та виносити вирок—проте Христос сміливо заявив, що Вони з Богом були в цьому партнерами (див. 1 М. 18:25; 5 М. 32:39).

(1) *Єдині в тому, щоб давати життя*. Спочатку Ісус сказав про життєдайність: «Бо як мертвих Отець воскрешає й оживлює, так і Син, кого хоче, оживлює» (Ів. 5:21). На цьому етапі промови, ймовірно, ці слова стосувались того, що Ісус дає духовне життя. Він також сказав: «Поправді, поправді кажу вам: Хто слухає слова Мого, і вірує в Того, Хто послав Мене,—життя вічне той має, і на суд не приходить, але перейшов він від смерти в життя» (Ів. 5:24)

(2) *Єдині в тому, щоб воскресати мертвих*. Сказане у вірші 21 також стосується й тілесного життя. Ісус провіщав, що юдеї побачать, як Він чинитиме «діла [чуда] більші» від тих, що вони бачили дотепер, і що вони будуть «дивуватись» (Ів. 5:20). Можливо, тут йдеться про воскресення з мертвих, які будуть відбуватись за час Ісусового служіння—особливо воскресення Лазаря, яке викликало великий переполох у Єрусалимі (Ів. 11:1–48; 12:1, 9–11).

Проте Ісусова сила не обмежувалась воскресенням кількох людей за час Його перебування на землі. Провіщаючи кінець цього світу, Він промовив:

... надходить година, коли всі, хто в гробах, Його голос [тобто, голос Сина Людського; див. Ів. 5:27] почують, і повиходять ті, що чинили добро, на воскресення життя, а котрі зло чинили,—на воскресення Суду (Ів. 5:28, 29).

Це ясне й чітке твердження про загальне воскресіння всіх людей у час Другого пришествя.

(3) *Єдині в тому, щоб чинити суд*. Як витікає із віршів 28 і 29, після воскресіння буде Судний день. І в цій справі Ісус також буде разом із Своїм Отцем. Він сказав: «Бо Отець і не судить нікого, а весь суд віддав Синові» (Ів. 5:22). Він наполягав на тому, що Бог «дав Йому силу чинити і суд, бо Він—Людський Син» (Ів. 5:27). І

знову Він повторив: «Я ... суджу, і Мій суд справедливий» (Ів. 5:30).

Оскільки Ісус і Його Отець єдині в тому, щоб давати життя, воскрешати мертвих і судити людство, якою мала б бути відповідь Його слухачів? Христос сказав, що вони всі мають «шанувати Сина, як шанують Отця» й додав, що «Хто не шанує Сина,—не шанує Отця, що послав Його» (Ів. 5:23).

Те, що сказав Ісус, було надзвичайно зухвалим. Він мусив або надати свідчення, що Його слові правдиві, або взяти Свої слова назад.

### **Бездоганні свідчення (Ів. 5:31–47)**

Ісус визнавав, що Він і Його заяви були під пильним судом. Отже, Він назвав ряд свідків, що засвідчили б Його особу.

Його перші слова стосовно свідків звучать дещо дивно: «Коли свідчу про Себе Я Сам, то свідчення Моє неправдиве» (Ів. 5:31). Слово «сам» додали перекладачі, дехто з них додали «Сам», тобто від Себе Самого, інші—«сам один», акцентуючи кількісний момент. Христос буквально сказав: «Якщо Я свідчитиму про Себе, Моє свідчення не правдиве». Ісуса «свідчив» або «виступав свідком» про Самого Себе (Ів. 5:19–30). Якщо вирвати вірш 31 із контексту, він буде звучати як те, що Ісус сказав, що Він говорив неправду.

Захисну промову Ісуса в Івана 5 слід зіставити з Його захисною промовою в розділі 8. Тоді фарисеї сказали Христу: «Ти Сам свідчиш про Себе,—тим свідчення Твоє неправдиве» (Ів. 8:13). На те Ісус відповів їм: «Хоч і свідчу про Себе Я Сам, та *правдиве свідчення Моє*» (Ів. 8:14; курсив додано). А потім Він додав: «Та й у вашім законі написано, що свідчення двох чоловіків правдиве. Я Сам свідчу про Себе Самого, і свідчить про Мене Отець, що послав Він Мене» (Ів. 8:17, 18).

Зіставляючи ці два уривки, ми ясно бачимо, що в Івана 5 Ісус не визнає, що каже неправду. Радше, Він визнає, що за законом Мойсея, свідчення одного свідка недостатньо. Закон потребував свідчення двох чи трьох свідків (4 М. 35:30; 5 М. 17:6; 19:15; див. Мт. 18:16). Ось чому варіант «сам-один» у перекладі вірша 31 був би кращим, усуваючи непорозуміння. Якщо Христос один свідчив би про Себе, це не було б прийнято *в юдейському суді*.

Тому Ісус назвав другого Свідка, того самого Свідка, про якого йдеться в розділі 8: Свого Отця. Христос сказав: «Є Інший, Хто

свідчить про Мене, і Я знаю, що правдиве свідоцтво, яким свідчить про Мене» (Ів. 5:32). У цьому контексті це вказує на Бога. Ісус наголосив: «Та й Отець, що послав Мене, Сам засвідчив про Мене» (Ів. 5:37а). Свідчення кількох свідків на суді по суті вважались свідченням одного досконалого Свідка, Бога. Ті юдеї ані бачили Бога, ані чули Його голосу (Ів. 5:37б), але Він ясно говорив до них через Своїх посланців.

### *Свідоцтво Івана Хрестителя*

Хоча істинність Ісусових слів не залежала від людських свідчень (Ів. 5:34а, 36а), першим свідком була людина: Іван Хреститель. Івана було названо тому, що він був особливим посланцем Божим (Мал. 3:1; Лк. 7:27), і тому що його свідчення щодо Месії ніколи не було спростовано.

Христос сказав: «Ви послали були до Івана, і він свідчив про правду» (Ів. 5:33). Тут йдеться про той час, коли з Єрусалима послали делегацію законників розпитати Івана (Ів. 1:19–28). Тоді Іван Хреститель сказав їм: «... між вами стоїть, що Його ви не знаєте. Він Той, Хто за мною йде, Хто до мене був, Кому розв'язати ремінця від узуття Його я негідний» (Ів. 1:26, 27). Наступного дня Іван вказав на Ісуса й промовив: «Оце Агнець Божий, Що на Себе гріх світу бере»; «І я бачив і засвідчив, що Він—Божий Син» (Ів. 1:29, 34).

У Івана була одна мета в житті: спрямувати людей до Ісуса. Брюс Мілн (Bruce Milne) зауважує: «Одним із найвидатніших релігійних портретів Європи є Грюнвальдів “Іван Хреститель” ... Особливістю цієї картини є її фокус на вказівному пальці Івана, яким він показує на Христа».

Стосовно Іванового свідоцтва Христос сказав: «Він світильником був, що горів і світив, та ви тільки хвилию могли потішитись світлом його» (Ів. 5:35). Ключовою фразою в цьому реченні є «тільки хвилию». Р. Фостер (R. C. Foster) пише: «Вони лише недовгий час тішились Івановим світлом—доки те світло не стало викривати їхні гріхи!» Після того вони вже не бажали мати з ним справу.

Якби вони прийняли Іванове свідоцтво, вони також прийняли б Ісуса. Тоді вони могли б спастись (Ів. 5:34б).

### *Свідоцтво чуд*

Після того Христос сказав про свідоцтво Його чуд: «Але Я маю

свідчення більше за Іванове, бо ті справи, що Отець Мені дав, щоб Я виконав їх, ті справи, що Я їх чиню, самі свідчать про Мене, що Отець Мене послав» (Ів. 5:36). Слово «справи» характеризує все життя Ісуса; звичайно, все, що Він робив, свідчило про те, що Він був Божим Сином. Проте в нашому випадку Христос казав про чуда, які Він чинив Божою силою.

Під час попереднього відвідування Єрусалиму Ісус творив багато чуд (Ів. 2:23). У зв'язку з тими чудами Никодим сказав: «... знаємо ми, що прийшов Ти від Бога ... бо не може ніхто таких чуд учинити, які чиниш Ти, коли Бог із ним не буде» (Ів. 3:2). Христос також учинив щонайменше одне чудо під час цього перебування в Єрусалимі. Можливо, коли Він промовляв ці слова, поруч стояв чоловік, якого Він уздоровив у купальні.

Вороги Ісуса не заперечували той факт, що Він чинив чуда, проте й надалі відмовлялись визнавати в Ньому Месію.

### *Свідоцтва Писань*

Дотепер Ісус назвав серед Своїх свідків Божого посланця й Божі знамена. Тепер Він звернувся до свідоцтва Божого Слова: «Дослідіть-но Писання, бо ви думаєте, що в них маєте вічне життя,—вони ж свідчать про Мене» (Ів. 5:39). Сотні уривків у Старому Заповіті вказують на Христа (Пс. 2; 21[22]; Іс. 53). Пізніше Ісус говорив про «усе, що про Мене в Законі Мойсеевім, та в Пророків, і в Псалмах написано» (Лк. 24:44).

Юдейські начальники по-своєму шанували Писання. В одному з рабинських писань сказано: «Той, хто набув для себе слова Закону, придбав собі життя у прийдешньому світі».<sup>1</sup> З цієї причини вони заглиблювались у Писання. Вони рахували слова; вони рахували літери; вони відстежували кожну «йоту» та «значок» (Мт. 5:18) під своїми теологічними мікроскопами. Проте вони прогледіли мету Писань: привести людей до Христа (Гал. 3:24).

Їх можна уподібнити до людей, які пильно вивчають дорожній знак—виміряють його, роблять його схему, детально описують—замість того, щоб йти у тому напрямку, який він вказує. За словами Ворена Вірсбі, юдеї «прагнули знати Слово Боже, але не знали Бога того Слова!» Ісус знав, що вони мали Слово в своїх головах, але

---

<sup>1</sup>Авот 2:8.

не в своїх серцях. Він сказав їм: «Навіть слова Його ви не маєте, що у вас перебувало» (Ів. 5:38а).

Щодо писань Мойсея, Ісус промовив вражаючі слова про той факт, що всі Писання свідчили про Нього:

Не думайте, що Я перед Отцем буду вас винуватити,—є хто вас винуватити буде,—Мойсей, що на нього надієтесь ви! Коли б ви Мойсеєві вірили, то й Мені б ви повірили, бо про Мене писав він. Якщо писанням його ви не вірите, то як віри поймете словам Моїм? (Ів. 5:45–47).

Мойсей написав, що має прийти «Насіння» (1 М. 3:15; 22:18; див. Гал. 3:16). Він пророкував, що цей Обіцяний прийде з коліна Юдиного (1 М. 49:10). Він казав про пророка, що постане, подібний до нього (5 М. 18:15–18). *Усі* його Писання були насичені вказівками на Месію. Тому Ісус сказав, що Мойсей не тільки був свідком *про* Нього, але також, наприкінці світу буде свідчити *проти* тих, хто відкинули Його. Він сказав їм: «Вас винуватити буде Мойсей» (Ів. 5:45б).

Чому, маючи стільки свідчень, юдейські начальники не прийняли Ісуса? Ісус ясно сказав, що проблема була у їхній волі та серцях. Той, Хто «знав, що в людині було» (Ів. 2:25), виніс такий вирок: «Та до Мене прийти ви *не хочете*. ... *любові до Бога в собі ви не маєте*» (Ів. 5:40–42; курсив додано).

Однією з проблем було те, що вони шукали слави від людей, а «слави тієї, що від Бога єдиного, не прагнули» (Ів. 5:44). По суті, Ісус сказав юдейським начальникам, що якби хтось назвався Месією й не мав при тому божественних свідчень, вони б охоче прийняли його за умови, що він буде їм лестити та піддакувати (Ів. 5:43б). Натомість юдеї відмовились прийняти Ісуса, який прийшов із небесними знаменнями та силою (Ів. 5:43а), тому що Він не дав їм славу, на яку вони очікували.

Стан релігійних владників у Єрусалимі можна в цілому охарактеризувати як такий, що вони знали так багато того, що не було правдою, про речі, які не були важливими, що вони були глухі, німі й сліпі до істини (див. Мт. 13:15).

Хіба не жахливо усвідомити, що можна бути старанним учнем Слова й так і не набути рятівного знання про істину? Нехай Бог



допоможе нам завжди ставитись до Писання з правильним серцем (із «любов'ю правди»; 2 Сол. 2:10) і з правильною метою («пізнати Господа»; Євр. 8:11).

### **Висновок**

Ймовірно, юдейські начальники очікували, що Ісус злякається, коли вони звинуватили Його у порушенні суботи, але Він не злякався. Натомість Він прийняв їхній виклик і зробив радикальну промову. Оскільки юдеї не могли спростувати Його аргументи, вони мали б прийняти Його як Божого Сина—проте, на жаль, вони й надалі не бажали цього робити.

Розділ 5 книги Івана було написано не просто для того, аби викрити кам'яні серця юдеїв першого століття. Радше, його було написано аби викрити наші серця, тих, хто живуть у двадцять першому столітті. Сказане Ісусом не дозволяє залишатись нейтральним. С. Льюїс (C. S. Lewis) писав щодо цієї промови:

В устах будь-якого промовця, який не є Богом, ці слова означали б те, що я сприйняв би як дурницю та небачене в історії людства шахрайство.

... Ви мусите зробити свій вибір. Або цей Чоловік був і є Сином Божим, або Він був божевільним чи чимось ще гіршим. Ви можете кинути Його у в'язницю за шахрайство, ви можете плювати на Нього й вбити Його, наче якогось демона; або ви можете впасти до Його ніг й назвати Своїм Господом і Богом.

У розділі 5 Євангелія від Івана Ісус перебував під пильним розглядом Своїх суддів—і досі в людських серцях триває розгляд Його судової справи. Сьогодні на місці суддів *ми*. Яким буде наш вердикт?

## **ІСУС БОРОНИТЬ СВОЇХ УЧНІВ, ЩО РВАЛИ КОЛОСНЯ В СУБОТУ (МТ. 12:1–8; МР. 2:23–28; ЛК. 6:1–5)**

**Євангеліє від Матвія 12:1–8**

<sup>1</sup>Того часу Ісус переходив ланами в суботу. А учні Його зголодніли були, і стали зривати колосся та їсти. <sup>2</sup>Побачили ж

це фарисеї, та й кажуть Йому: Он учні Твої роблять те, чого не годиться робити в суботу.<sup>3</sup> А Він відповів їм: Чи ж ви не читали, що зробив був Давид, коли сам зголоднів і ті, хто був із ним?<sup>4</sup> Як він увійшов до Божого дому, і спожив хліби показні, яких їсти не можна було ні йому, ані тим, хто був із ним, а тільки самим священикам?<sup>5</sup> Або ви не читали в Законі що в суботу священики порушують суботу в храмі,—і невинні вони?<sup>6</sup> А Я вам кажу, що тут Більший, як храм!<sup>7</sup> Коли б знали ви, що то є: Милости хочу, а не жертви, то ви не судили б невинних...<sup>8</sup> Бо Син Людський Господь і суботі!

### Євангеліє від Марка 2:23–28

<sup>23</sup>І сталося, як Він переходив ланами в суботу, Його учні дорогою йшли, та й стали колосся зривати.<sup>24</sup> Фарисеї ж казали Йому: Подивись, чому роблять у суботу вони, чого не годиться?<sup>25</sup> А Він їм відказав: Чи ж ви не читали ніколи, що зробив був Давид, як потребу він мав та сам зголоднів був і ті, що були з ним?<sup>26</sup> Як він увійшов був до Божого дому за первосвященика Авіятара, і спожив хліби показні, яких їсти не можна було, тільки священикам,—і дав він і тим, хто був із ним?<sup>27</sup> І сказав Він до них: Субота постала для чоловіка, а не чоловік для суботи,<sup>28</sup> а тому-то Син Людський Господь і суботі.

### Євангеліє від Луки 6:1–5

І сталося, як Він переходив ланами, у суботу, Його учні зривали колосся та їли, розтерши руками.<sup>2</sup> А деякі з фарисеїв сказали: Нащо робите те, чого не годиться робити в суботу?<sup>3</sup> І промовив Ісус їм у відповідь: Хіба ви не читали того, що зробив був Давид, коли сам зголоднів, також ті, хто був із ним?<sup>4</sup> Як він увійшов був до Божого дому, і, взявши хліби показні, яких їсти не можна було, тільки самим священикам, споживав, і дав тим, хто був із ним?<sup>5</sup> І сказав Він до них: Син Людський— Господь і суботі!

Після повернення Христа до Галілеї одної суботи йшов Він та Його учні через поле, й учні Його зголодніли були, і стали зривати колосся та їсти (Мт. 12:1). Лука додає, що учні робили це, розтерши [зерна] руками (Лк. 6:1). Зерно в колосі покрите

лушпинням, яке треба було зняти перш ніж їсти зерна. Ісусові учні розтирали зерна в руках, звільняючи їх таким чином від лушпиння. Після того вони дули на лушпиння, а очищені сирі зерна кидали до рота.

Коли вони зривали колосся, розтирали, здували лушпиння та їли зерна, раптом з'явилась група фарисеїв, які почали звинувачувати учнів у порушенні суботи. Згідно з Лукою, фарисеї напали із своїми звинуваченнями саме на *учнів*. Згідно з Матвієм та Марком, фарисеї кинули виклик *Ісусові*. Скоріше за все, вони зробили й те, й інше. Зображена в цій історії картина виглядає дещо комічно: уявіть собі чванливих фарисеїв у їхніх пишно оздоблених шатах, які незграбно ховаються у високій ниві, шпигуючи за Ісусом, чи не порушить Він хоч найменше з їхніх улюблених передань.

Їх звинувачення було не в тому, що учні крали зерно, що належало іншій людині. Закон дозволяв подорожнім зривати руками зерно та їсти його (5 М. 23:25). Їхнє звинувачення стосувалось законів суботи, що забороняли будь-яку роботу. По міркам цих фарисеїв, зривати колосся руками було те саме, що й жати; розтирати зерна в руках дорівнювало обмолоту, здувати лушпиння—віянню, а жувати зерна—обмелюванню. (Можливо, до цього списку вони ще й додали «приготування їжі» учнями, що також було заборонено робити в суботу).

Цього разу захисна промова Ісуса була іншою, ніж та, що Він сказав раніше в Єрусалимі. Завершаючи її, Він сказав, що фарисеї звинувачували **невинних** (Мт. 12:7). Інакше кажучи, Ісус заявив, що вони «не винні». Він навів п'ять підстав для такого висновку:

1. «Не винні»—тому що Давида не було визнано винним, коли він їв священні хліби в скинії, аби втамувати голод (Мт. 12:3, 4; Лк. 6:3, 4; див. 1 Сам. 21:6; 3 М. 24:5–9).

2. «Не винні»—тому що священники не вважаються винними, коли працюють в суботу (Мт. 12:5; див. 4 М. 28:9, 18, 19). Для священників субота була найдіяльнішим днем тижня.

3. «Не винні»—тому що суботу було задумано як благословення, а не як тягар: **Субота постала для чоловіка, а не чоловік для суботи** (Мр. 2:27). Відмовляти учням у суботу в природній потребі поїсти було нерозважливим тягарем.

4. «Не винні»—тому що полегшення страждань (включно з голодом) було набагато важливішим за дотримання правил

(особливо вигаданих людьми). Ісус нагадав Своїм обвинувачам учення з книги Осії 6:6: **Милости хочу, а не жертви** (Мт. 12:7).

5. «Не винні»—тому що Месія не підкоряється людським переданням та традиціям. Ісус сказав дві речі, які безсумнівно викликали у фарисеїв напад люті: **А Я вам кажу, що тут Більший, як храм!** (Мт. 12:6); **Бо Син Людський Господь і суботі!** (Мт. 12:8; див. Мр. 2:28; Лк. 6:5). Очевидно, що Ісус казав про Себе. Він, а не вони, мав владу вирішувати, що можна, а що не можна було робити в рамках законів Старого Заповіту про суботу.

Жоден із цих аргументів не можна вважати підставою для нас порушувати Божі закони безкарно. Смысл того, що сказав Ісус, полягав у тому, що якщо юдейські начальники не засуджували Давида чи священників, чому вони засуджують Його та Його послідовників?

Ймовірно, фарисеї пішли геть, вируючи гнівом та буркочучи свої звинувачення.

## **ІСУС ОБСТОЮЄ ЗЦЛЕННЯ СУХОРУКОГО В СУБОТУ (МТ. 12:9–14; МР. 3:1–6; ЛК. 6:6–11)**

### **Євангеліє від Матвія 12:9–14**

<sup>10</sup>І, вийшовши звідти, прибув Він до їхньої синагоги. <sup>11</sup>І ото, був там чоловік, що мав суху руку. І, щоб обвинити Ісуса, запитали Його: Чи вздоровляти годиться в суботу? <sup>12</sup>А Він їм сказав: Чи знайдеться між вами людина, яка, одну мавши вівцю, не піде по неї, і не врятує її, як вона впаде в яму в суботу? <sup>13</sup>А скільки ж людина вартніша за тую овечку! Тому можна чинити добро й в суботу! <sup>14</sup>І каже тоді чоловікові: Простягни свою руку! Той простяг,—і стала здорова вона, як і друга. <sup>15</sup>Фарисеї ж пішли, і зібрали нараду на Нього, як би Його погубити.

### **Євангеліє від Марка 3:1–6**

<sup>1</sup>І Він знову до синагоги ввійшов. І був там один чоловік, який мав суху руку. <sup>2</sup>І, щоб обвинуватити Його, наглядали за Ним, чи Він у суботу того не вздоровить. <sup>3</sup>І говорить Він до чоловіка з сухою рукою: Стань посередині! <sup>4</sup>А до них промовляє: У суботу годиться робити добре, чи робити лихе, життя зберегти, чи погубити? Вони ж мовчали. <sup>5</sup>І споглянув

Він із гнівом на них, засмучений закам'янілістю їхніх сердець, і сказав чоловікові: **Простягни свою руку! Той простяг,—і рука йому стала здорова!** <sup>6</sup>Фарисеї ж негайно пішли та з іродіянами раду зробили на Нього, як Його погубити.

Євангеліє від Луки 6:6–11

<sup>6</sup>І сталося, як в іншу суботу зайшов Він до синагоги й навчав, знаходивсь там чоловік, що правиця йому була всохла. <sup>7</sup>А книжники та фарисеї вважали, чи в суботу того не вздоровить, щоб знайти проти Нього оскарження. <sup>8</sup>А Він знав думки їхні, і сказав чоловікові, що мав суху руку: **Підведися, і стань посередині!** Той підвівся і став. <sup>9</sup>Ісус же промовив до них: **Запитаю вас: Що годиться в суботу—робити добре, чи робити зле, душу спасти, чи згубити?** <sup>10</sup>І, позирнувши на всіх них, сказав чоловікові: **Простягни свою руку!** Той зробив,—і рука його стала здорова! <sup>11</sup>А вони переповнились лютістю, і один з одним змовлялись, що робити з Ісусом?...

Незабаром, в іншу суботу, Ісус увійшов до синагоги, де Йому дозволили навчати (Лк. 6:6). Згідно з оповістю Матвія, **прибув Він до їхньої синагоги** (Мт. 12:9; курсив додано), себто тих фарисеїв, що намагались звинуватити Його раніше на полі.

У тому зібранні був **чоловік, що мав суху руку** (Мт. 12:10). Можливо, що його привели туди вороги Христа, щоб влаштувати Йому пастку. Фарисеї спостерігали, **чи [Ісус] в суботу того не вздоровить, щоб знайти проти Нього оскарження**. Вони хотіли звинуватити Його перед юдейської радою, щоб та могла б винести Йому смертний вирок (Мр. 3:2). Нарешті їм урвався терпець, і вони різко перервали Христа, який проповідував: **Чи вздоровляти годиться в суботу?** (Мт. 12:10).

Їм не вдалося залякати Ісуса. Він велів чоловікові з сухою рукою: **Стань посередині!** (Мр. 3:3). Коли той став перед зібранням, Христос спитав Своїх запитувачів: **Що годиться в суботу—робити добре, чи робити зле, душу спасти, чи згубити?** (Лк. 6:9). Їхні власні правила дозволяли лікарям та іншим рятувати життя в суботу. Потім Ісус навів просту ілюстрацію, яка стосувалась кожного:

**Чи знайдеться між вами людина, яка, одну мавши**

**вівцю, не піде по неї, і не врятує її, як вона впаде в яму в суботу? А скільки ж людина вартніша за тую овечку! Тому можна чинити добро й в суботу!** (Мт. 12:11, 12).

Засмучений відсутністю співчуття з боку Своїх ворогів (Мр. 3:5), Ісус сказав тому чоловікові: **Простягни свою руку!** (Мт. 12:13а). **Той простяг,—і стала здорова вона, як і друга** (Мт. 12:13б). Це було чудо, яке бачили всі.

Його вороги були змушені замовкнути (вже котре), але не бажали визнавати свою поразку. **Фарисеї ж пішли, і зібрали нараду на Нього, як би Його погубити** (Мт. 12:14). У книзі Марка міститься одна майже неймовірна деталь: **Фарисеї ж негайно пішли та з іродіями раду зробили на Нього, як Його погубити** (Мр. 3:6). Справа в тому, що зазвичай фарисеї *зневажали* іродіян, позаяк ті підтримували поганські/язичницькі нововведення Ірода Великого, але цього разу вони потребували їхнього політичного впливу аби примусити Христа замовкнути. Вони ненавиділи іродіян, але Ісуса вони ненавиділи більше.

Перш ніж ми залишимо цю розповідь про суперечку щодо суботи, зауважимо, що Ісус ані Сам ніколи не порушував Божі закони про суботу, ані не заохочував інших це робити. Втім час від часу Він дійсно порушував ті правила, що вигадали самі люди, й які вони роками нав'язували іншим під виглядом закону—і саме це викликало лють Його ворогів. Ми ще не дійшли до середини періоду публічного служіння Ісуса, а Його вороги вже день і ніч шукали, як знищити Його та Його вплив. Дж. МакГарві (J. W. McGarvey) писав: «З цього моменту починається криваво-червоне плетиво змов проти життя Ісуса, яке тягнеться через усе Євангеліє».

## **ІСУС УЗДОРОВЛЮЄ ВЕЛИКУ КІЛЬКІСТЬ НЕДУЖИХ БІЛЯ ГАЛІЛЕЙСЬКОГО МОРЯ (МТ. 12:15–21; МР. 3:7–12)**

**Євангеліє від Матвія 12:15–21**

<sup>15</sup>А Ісус, розізнавши, пішов Собі звідти. І багато пішло вслід за Ним, і Він їх уздоровив усіх. <sup>16</sup>А Він наказав їм суворо Його не виявляти, <sup>17</sup>щоб справилось те, що сказав був Ісаї пророк, промовляючи:

**<sup>18</sup>Ото Мій Отрок, що Я вибрав Його,  
Мій Улюблений, що Його полюбила душа Моя!  
Вкладу Свого Духа в Нього,  
і Він суд проголосить поганам.  
<sup>19</sup>Він не буде змагатися, ані кричати,  
і на вулицях чути не буде ніхто Його голосу.  
<sup>20</sup>Він очеретини надломленої не доломить,  
і гнота догасаючого не погасить,  
доки не допровадить присуду до перемоги...  
<sup>21</sup>І погани надіялися будуть на Ймення Його!**

### Євангеліє від Марка 3:7–12

**<sup>7</sup>А Ісус із Своїми учнями вийшов над море. І натовп великий ішов вслід за Ним із Галілеї й з Юдеї, <sup>8</sup>і з Єрусалиму, і з Ідумеї, і з-за Йорданя, і з Тиру й Сидону. Натовп великий, прочувши, як багато чинив Він, зібрався до Нього. <sup>9</sup>І сказав Він до учнів Своїх наготовити човна Йому, через натовп, щоб до Нього не тиснулись. <sup>10</sup>Бо Він багатьох уздоровив, так що хто тільки немочі мав, то тислись до Нього, щоб Його доторкнутись. <sup>11</sup>І духи нечисті, як тільки вбачали Його, то падали ницьма перед Ним, і кричали й казали: Ти Син Божий! <sup>12</sup>А Він їм суворо наказував щоб вони Його не виявляли.**

У відповідь на три суперечки щодо суботи Ісус прийняв кілька важливих мір. Перше, що Він зробив, це відійшов якомога далі від Своїх ворогів, щоб запобігти іншим конфліктам. Матвій наголосив, що фарисеї «зібрани нараду на Нього, як би Його погубити» (Мт. 12:14), одразу після чого додав: **А Ісус, розізнавши, пішов Собі звідти** (Мт. 12:15a). Це була перша спроба Христа вийти якомога далі, намагаючись уникнути загострення. Будуть і інші.

**А Ісус із Своїми учнями вийшов над море** [тобто Галілейське море] (Мр. 3:7a). Але люди знайшли Його навіть там: **... і натовп великий ішов вслід за Ним із Галілеї й з Юдеї, і з Єрусалиму, і з Ідумеї, і з-за Йорданя, і з Тиру й Сидону ...** (Мр. 3:7б, 8). Ісус навчав людей, уздоровлював хворих, виганяв демонів; при цьому Він наказував кожному не поширювати чутки про те, що Він зробив (Мт. 12:15, 16; див. Мр. 3:11, 12). Додаткова популярність лише більше розпалила б лютість Його ненависників.

Матвій підкреслює, що все це відбувалось у виповнення пророцтва (Мт. 12:17–21; див. Іс. 42:1–4). Той факт, що Ісус залишив місто, та Його настанови мовчати про Його діла, були вповненням слів пророцтва: **Він не буде змагатися, ані кричати, і на вулицях чути не буде ніхто Його голосу** (Мт. 12:19). Те, що Він і надалі продовжував зціляти хворих та недужих, показує Його співчуття та турботу про тих, хто були як **очеретина надломлена** чи як гніт, що ледь горів (Мт. 12:20). Те, що до Нього приходили люди з усієї Палестини (з Ідумеї, Тиру й Сидону), підкреслює важливість Ісусового служіння для язичників (Мт. 12:18, 21).

Ісус продовжував навчати й зцілювати, але Він також уникав подальших сутичок із юдейськими начальниками.

## **ПОМОЛИВШИСЬ, ІСУС ОБИРАЄ ДВНАДЦЯТЬ АПОСТОЛІВ (МТ. 10:2–4; МР. 3:13–19; ЛК. 6:12–16)**

Євангеліє від Матвія 10:2–4

<sup>2</sup>А ймення апостолів дванадцятьох отакі: перший Симон, що Петром прозивається, і Андрій, брат його; Яків, син Зеведеїв, та Іван, брат його; <sup>3</sup>Пилип і Варфоломій, Хома й митник Матвій; Яків, син Алфеїв, і Тадей; <sup>4</sup>Симон Кананіт, та Юда Іскаріотський, що й видав Його.

Євангеліє від Марка 3:13–19

<sup>13</sup>І Він вийшов на гору, і покликав, кого Сам хотів, вони ж приступили до Нього. <sup>14</sup>І визначив Дванадцятьох, щоб із Ним перебували, і щоб послати на проповідь їх, <sup>15</sup>і щоб вони мали владу вздоровляти недуги й вигонити демонів. <sup>16</sup>І визначив Він оцих Дванадцятьох: Симона, і дав йому ймення Петро, <sup>17</sup>і Якова Зеведесового, і Івана, брата Якова, і дав їм імена Воанергес, цебто сини громові, <sup>18</sup>і Андрія, і Пилипа, і Варфоломія, і Матвія, і Хому, і Якова Алфієвого, і Тадея, і Симона Кананіта, <sup>19</sup>та Юду Іскаріотського, що й видав Його.

Євангеліє від Луки 6:12–16

<sup>12</sup>І сталося, що часу того Він вийшов на гору молитися, і перебув цілу ніч на молитві до Бога. <sup>13</sup>А коли настав день,



покликав Він учнів Своїх, і обрав із них Дванадцятьох, яких і апостолами Він назвав: <sup>14</sup>Симона, якого й Петром Він назвав, і Андрія, брата Його, Якова й Івана, Пилипа й Варфоломія, <sup>15</sup>Матвія й Хому, Якова Алфієвого й Симона, званого Зилотом, <sup>16</sup>Юду Якового, й Юду Іскаріотського, що й зрадником став.

Наступним кроком Ісуса у відповідь на зростаючу ворожнечу було обрання дванадцяти чоловіків, які б продовжували Його справу після того, як Він піде. Очевидно, що Йому залишилося небагато часу, отже було важливо підготувати особливих людей до того, як Він помре. Марк пояснює, що цих чоловіків було обрано, **щоб із Ним перебували, і щоб послати на проповідь їх** (Мр. 3:14). Вони мали подорожувати з Ним та навчатися з Його науки та Його власного прикладу. Він також планував посилати їх із особливими дорученнями, аби вони могли набути необхідного досвіду. Таким чином, вони мали навчатися та готуватися до свого майбутнього самостійного служіння. З цього часу більшість зусиль Христа було спрямовано на підготовку апостолів.

Обранню Дванадцяти передувало спілкування та рада з Богом. Перш ніж Ісус зробив остаточний вибір, **Він вийшов на гору молитися, і перебув цілу ніч на молитві до Бога** (Лк. 6:12). Перед тим як приймати будь-які рішення, необхідно помолитись.

До того часу Ісус зібрав навколо Себе чимало учнів. Після нічної молитви Він покликав їх і обрав із них Дванадцятьох (Лк. 6:13а). Цих обраних Він назвав **апостолами** (Лк. 6:13б; див. Мт. 10:2). Слово «апостол» означає «посланець». Це слово можна вживати в загальному сенсі, говорячи про будь-кого, посланого з особливим дорученням. Самого Ісуса називали апостолом, позаяк Його послав Бог (Євр. 3:1). Інші приклади вживання слова «апостол» у загальному сенсі дивіться в Дії 14:14; Римлянам 16:7; 2 Коринтянам 8:23; Филип'янам 2:25. (Грецьке слово *ἀπόστολος* [*апостолос*] перекладено в деяких уривках як «посланець»). Проте це слово набуло особливого важливого змісту в контексті дванадцятьох учнів, яких для особливого доручення обрав Сам Ісус.

Той факт, що обрано було саме *дванадцять*, має значення: число «дванадцять» було особливим для юдеїв; у гебрейському світогляді воно означало духовну завершеність. Раніше було дванадцять патріархів і дванадцять племен Ізраїлевих; тепер Ісус

обрав дванадцять апостолів.

Марк називає апостолів таким чином:

**... Симона, і дав йому ймення Петро, і Якова Зеведеського, і Івана, брата Якова, і дав їм імена Воанергес, цебто сини громові, і Андрія, і Пилипа, і Варфоломія, і Матвія, і Хому, і Якова Алфієвого, і Тадея, і Симона Кананіта, та Юду Іскаріотського, що й видав Його (Мр. 3:16–19).**

А ось так виглядає список Луки:

**Симона, якого й Петром Він назвав, і Андрія, брата Його, Якова й Івана, Пилипа й Варфоломія, Матвія й Хому, Якова Алфієвого й Симона, званого Зилотом, Юду Якового, й Юду Іскаріотського, що й зрадником став (Лк. 6:14–16).**

Матвій навів свій список пізніше (розповідаючи, як Ісус послав Дванадцять із навчальною місією). Проте його список вартий уваги з метою зіставлення з іншими:

**А ймення апостолів дванадцятьох отакі: перший Симон, що Петром прозивається, і Андрій, брат його; Яків, син Зеведієв, та Іван, брат його; Пилип і Варфоломій, Хома й митник Матвій; Яків, син Алфеїв, і Тадей; Симон Кананіт, та Юда Іскаріотський, що й видав Його (Мт. 10:2–4).**

Четвертий і останній список міститься в книзі Дії 1 перед обранням іншого на зміну Юді:

**... Петро та Іван, та Яків та Андрій, Пилип та Хома, Варфоломій та Матвій, Яків Алфеїв та Симон Зилот, та Юда Яковів (Дії 1:13).**

Зіставлення цих списків може бути корисним. Зверніть увагу, що кожний із них відкриває Петро. Це не доводить, що Петро був «першим папою», але це дійсно вказує на його енергійність та надзвичайний талант, завдяки чому він став лідером апостолів.

Також ми бачимо ім'я Юди на останньому місці в перших трьох списках. Його ганебний вчинок сприяв тому.

Також слід завважити й на інші деталі. Наприклад, є декілька пар братів (очевидно, що Тадей це інше ім'я «Юди Якового»). Можливо, найбільш важливим є те, що кожен список у Євангельських оповістях можна розбити на три частини по чотири—й що ті самі люди очолюють кожен частину в кожному списку. Першу групу очолює Петро, а другу й третю—відповідно Пилип і Яків Алфеїв. Оскільки є значна відмінність у тому, як упорядковані імена в кожній групі, однакове місце цих трьох вважається не випадковим. Можливо, Петро, Пилип і Яків Алфеїв були «лідерами груп» у контексті навчальних місій та інших особливих проєктів.

Ми вже зустрічали декількох із цих обраних чоловіків: Петра й Андрія (Ів. 1:40, 41; Мт. 4:18), Якова й Івана (Мт. 4:21), Пилипа й, можливо, Варфоломія (Ів. 1:43, 45), і Матвія (Мт. 9:9). У Новому Заповіті мало що повідомляється про інших чоловіків, проте нам відомі три ключові речі про них. По-перше, їх усіх було покликано, як було покликано Петра, Андрія, Якова, Івана та Матвія. По-друге, подібно до Петра й інших, їх було обрано за їхній потенціал, а не за їхні попередні духовні досягнення. По-третє, усім їм Ісус дав силу навчати та виганяти демонів (див. Мт. 10:1). Кожна з цих трьох речей стосується й Юди Іскаріота.



# **ПІДРОЗДІЛ II**

---

## **ПРОПОВІДЬ НА ГОРІ**

**Містить гармонію**

**Мт. 5:1—7:29**

**Лк. 6:17—49**



Джон Стотт (John Stott) писав:

Проповідь на горі є, ймовірно, найвідомішою частиною Ісусового вчення, при тому найменш зрозумілою та ще менш дотриманою. Це перше, до чого звертаються, аби продемонструвати, що промовляв безпосередньо Він, оскільки це Його власні слова та приклади стосовно того, якими Він бажав бачити Своїх послідовників та як вони мали вчиняти.

Е. Стенлі Джонс (E. Stanley Jones) сказав: «Найбільшою потребою сучасного християнства є відкрити для себе наново Проповідь на горі як єдине практичне керівництво для життя». Гарві Скотт (Harvey Scott) назвав уривок із книги Матвія 5—7 «Християнською конституцією».

Проповідь на горі багата протиставленнями. Перша половина проводить розмежувальну лінію між тим, чому були навчені юдеї, й тим, чому навчав Ісус. Друга половина показує відмінність між двома шляхами життя, які обирають люди. Христос закликав Своїх слухачів: «Увійдіть тісними ворітьми, бо просторі ворота й широка дорога, що веде до погибелі,—і нею багато-хто ходять. Бо тісні ті ворота, і вузька та дорога, що веде до життя,—і мало таких, що знаходять її» (Мт. 7:13, 14). (В англomовній версії KJV замість слова «вузька» стоїть «пряма», проте це не впливає на зміст, оскільки більшість людей, коли чують про «вузьку» дорогу, уявляють собі «пряму»—як коротший шлях між двома пунктами). Книга Матвія 6:19—7:27 наповнена прикладами того, як ми ходимо цими двома

шляхами. Цей текст ставить перед нами необхідність зробити свій вибір: той, що веде до життя, чи той, що веде до загибелі.

## ВСТУП (МТ. 5:1, 2; ЛК. 6:17–20)

### Євангеліє від Матвія 5:1, 2

**<sup>1</sup>І, побачивши натовп, Він вийшов на гору. А як сів, підійшли Його учні до Нього. <sup>2</sup>І, відкривши уста Свої, Він навчати їх став...**

### Євангеліє від Луки 6:17–20

**<sup>17</sup>Як зійшов Він із Ними, то спинивсь на рівному місці, також натовп густий Його учнів, і безліч людей з усієї Юдеї та з Єрусалиму, і з приморського Тиру й Сидону, <sup>18</sup>що посходилися, щоб послухати Його та вздоровитися із недугів своїх, також ті, хто від духів нечистих страждав,—і вони здоровлялися. <sup>19</sup>Увесь же народ намагався бодай доторкнутись до Нього, бо від Нього виходила сила, і всіх здоровляла.**

**<sup>20</sup>А Він, звівши очі на учнів Своїх, говорив...**

Ісус обрав людей, які мали продовжити Його справу після Його смерті. На першому етапі їхньої підготовки Він провадив загальний огляд того, що очікується від громадян царства Месії. Ця частина вчення нині відома нам як «Проповідь на горі» або «Нагірна проповідь».

Честь почути цю майстерну промову було дано багатьом (Мт. 5:1; 7:28; Лк. 6:17; 7:1), але в першу чергу її було адресовано Ісусовим учням (Мт. 5:1, 2; Лк. 6:20). Можна вважати її загально-ознайомлювальною лекцією для щойно обраних апостолів.

Ця промова стосується світобачення та поведінки необхідних для того, аби *стати* громадянином царства (див. Мт. 5:3–6; 6:33; 7:21, 24–27). Проте в першу чергу вона стосується того, як має поводитись той, хто *вже* є послідовником Ісуса.

Ісус звертався до єврейської аудиторії за часів єврейського законодавства. Отже, Він казав про верховний юдейських суд (Синедріон) (Мт. 5:22), про жертвоприношення на вівтарі (Мт. 5:23), та про Єрусалим як «[Боже] місто» (Мт. 5:35). Проте ці



слова були збережені як частина Ісусового Нового Заповіту; тому нам необхідно адаптувати специфічну юдейську термінологію під християнські поняття. Наприклад, «коли принесеш ти до жертівника свого дара» (Мт. 5:23) відповідає поняттю «коли ти приходиш на богослужіння».

Найбільш відома версія цієї проповіді міститься в Матвія 5—7, а скорочена—в Луки 6:20—49. Між цими двома оповістями є деякі відмінності. Так, Матвій наводить 107 віршів, тоді як Лука тільки 30, також ці автори вживають різні слова та фрази. Ці відмінності не повинні турбувати читачів. Кожен автор навів ту частину цієї промови, яку вважав дотичною до своїх богонатхнених цілей. Всі вірші за винятком шести із оповіді Матвія про цю проповідь можна знайти на сторінках Євангелія від Луки—а деяка відмінність у виборі слів є природною для незалежного очевидця. Більшість коментаторів погоджується, що і Матвій, і Лука передали не все, що говорив Ісус, а скорочену версію.

Згідно з Матвієм, Ісус **вийшов на гору і сів** (Мт. 5:1) перед тим, як Він почав навчати. Натомість Лука пише, що до того як навчати, Ісус **спинився на рівному місці** (Лк. 6:17). Проте ці два твердження не обов'язково виключають одне одного. Можливо, Ісус спочатку зцілив велику кількість людей, стоячи на рівному місці біля підніжжя гори (Лк. 6:12, 17—19), а потім піднявся трохи вгору й сів, щоб навчати Своїх учнів—тоді як натовп залишився на відстані, проте достатній аби чути Його. Згідно з Ієронімом Блаженним, ранньохристиянським автором, у його часи вважали, що цю проповідь було виголошено на горі, що зветься Рога Хаттина, яка має рівне місце, де міг зібратись натовп.

Той факт, що проповіді в книгах Матвія й Луки починаються однаково (Мт. 5:3—12; Лк. 6:20—23), однаково закінчуються (Мт. 7:24—27; Лк. 6:47—49) і підпорядковуються тій самій загальній логіці в середній частині, вказує на те, що в них йдеться про ту саму проповідь. Так це чи ні, насправді не важливо. Якщо це не та сама проповідь, то схожі проповіді, виголошені приблизно у той самий період часу й для тієї самої аудиторії. (Порівняйте Мт. 5:1; 8:1, 5 і Лк. 6:17, 20; 7:1). З цієї причини їх бажано вивчати разом. Оскільки версія Матвія є більш відомою й більш узагальненою, ми будемо звертатися до неї як основного джерела, а версію Луки розглядатимемо як допоміжну.

## ЗАПОВІДІ БЛАЖЕНСТВА: ОБІТНИЦІ ПІДДАНИМ МЕСІЇ (МТ. 5:3–12; ЛК. 6:20–26)

Євангеліє від Матвія 5:3–12

<sup>3</sup>Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне.

<sup>4</sup>Блаженні засмучені, бо вони будуть утішені.

<sup>5</sup>Блаженні лагідні, бо землю впадкують вони.

<sup>6</sup>Блаженні голодні та спрагнені правди, бо вони нагодовані будуть.

<sup>7</sup>Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть.

<sup>8</sup>Блаженні чисті серцем, бо вони будуть бачити Бога.

<sup>9</sup>Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть.

<sup>10</sup>Блаженні вигнані за правду, бо їхнє Царство Небесне.

<sup>11</sup>Блаженні ви, як ганьбити та гнати вас будуть, і будуть облудно на вас наговорювати всяке слово лихе ради Мене.

<sup>12</sup>Радійте та веселіться,—нагорода-бо ваша велика на небесах! Бо так гнали й пророків, що були перед вами.

Євангеліє від Луки 6:20–26

<sup>20</sup>А Він, звівши очі на учнів Своїх, говорив: Блаженні вбогі,—Царство Боже-бо ваше. <sup>21</sup>Блаженні голодні тепер, бо ви нагодовані будете. Блаженні засмучені зараз, бо втішитесь ви. <sup>22</sup>Блаженні ви будете, коли люди зненавидять вас, і коли проженуть вас, і ганьбитимуть, і знеславлять, як зле, ім'я ваше за Людського Сина. <sup>23</sup>Радійте того дня й веселіться, нагорода-бо ваша велика на небесах. Бо так само чинили пророкам батьки їхні. <sup>24</sup>Горе ж вам, багатіям, бо втіху свою ви вже маєте. <sup>25</sup>Горе вам, тепер ситим, бо зазнаєте голоду ви. Горе вам, що тепер потішаєтеся, бо будете ви сумувати та плакати. <sup>26</sup>Горе вам, як усі люди про вас говоритимуть добре, бо так само чинили фальшивим пророкам батьки їхні!

Проповідь відкривається рядом тверджень, що починаються словом **блаженні**. Ці твердження отримали назву «заповідей блаженства», саме через те, що першим словом у кожному реченні є «блаженні», себто «щасливі».

Кожному, хто читає Проповідь на горі, стає зрозумілим, що

бути послідовником Ісуса то не є легка справа (Мт. 5:10–12). Тому Христос починає зі слів підбадьорення, говорячи про те, як будуть благословенні ті, хто слухають Його слова та діють відповідно до них (див. 7:24, 25). Деякою мірою вірні учні мають ці благословення вже в цьому житті, проте у всій повноті вони матимуть їх у житті прийдешньому. В оповіді Луки міститься декілька тверджень про *горе*, яке очікує на тих, хто не бажають підкоритись Ісусові (Лк. 6:24–26).

## **ВПЛИВ (ТА ОБОВ'ЯЗКИ) ПІДДАНИХ МЕСІЇ (МТ. 5:13–16)**

**<sup>13</sup>Ви—сіль землі. Коли сіль ізвітріє, то чим насолити її? Не придасться вона вже нінащо, хіба щоб надвір була висипана та потоптана людьми.**

**<sup>14</sup>Ви світло для світу. Не може схватись місто, що стоїть на верховині гори. <sup>15</sup>І не запалюють світильника, щоб поставити його під посудину, але на свічник,—і світить воно всім у домі. <sup>16</sup>Отак ваше світло нехай світить перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла, та прославляли Отця вашого, що на небі.**

Заповіді блаженства провістили, що ті, хто йдуть за Христом, будуть благословенними. Після того Христос заявив, що виконуючи Його волю, ми благословляємо інших людей—Він назвав Своїх учнів **сіллю землі та світлом світу**. У Біблії є чимало уривків, які вчать про силу та важливість впливу (наприклад, Пр. 27:17; Ос. 4:9; 1 Кор. 5:6; 15:33; Фил. 2:15; 1 Пет. 2:12), проте жоден із них не зрівняється за силою виклику та здатністю примусити замислитись з Матвія 5:13–16.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ВИ Є БІЛЬШ ЦІННИМИ, НІЖ ВВАЖАЄТЕ (МТ. 5:13)**

Сіль і світло є двома з найбільш звичайних речей на землі. В якому б куточку світу ви не опинились, ви всюди знайдете сіль та світло. Ці речі були зрозумілими і за часів Ісуса. Маленьким

хлопчиком Ісус спостерігав, як Його мати солила м'ясо, а кожного вечора Він бачив, як вона запалює свої невеличкі світильники. Проте якими б звичайними вони не здавались, Ісус використав образи солі та світла, щоб показати християнам, наскільки вони важливі—й поставити перед ними деякі з найвеличніших завдань:

Ви—сіль землі. Коли сіль ізвітріє, то чим насолити її? Не придасться вона вже нінащо, хіба щоб надвір була висипана та потоптана людьми.

Ви світло для світу. Не може сховатись місто, що стоїть на верховині гори. І не запалюють світильника, щоб поставити його під посудину, але на свічник,—і світить воно всім у домі. Отак ваше світло нехай світить перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла, та прославляли Отця вашого, що на небі (Мт. 5:13–16).

Ці слова відкривають другу важливу частину Проповіді на горі. Перед цим Христос промовив заповіді блаженства, окресливши риси, необхідні для того аби стати Його учнями. Після того Він показав вплив такої особистості, сказавши «Ви—сіль землі»; «Ви світло світу». Можливо, це найпотужніший уривок у Біблії, де йдеться про силу християнського впливу.

Сіль та світло були й є надзвичайно важливими. Аби тривати далі, життя потребує солі й світла. Фізичне тіло потребує солі, аби функціонувати, а фізичне життя не може існувати без світла. Якби сонце раптом згасло, наша планета за лічені години покрилася б кригою. Коли Ісус сказав, що ми як християни є сіллю та світлом, Він сказав, що ми є надзвичайно важливими—й що без нас неможливо досягнути Його цілей.

Спочатку ми розглянемо, що означає бути сіллю, а потім—що означає бути світлом.

### **Похвальне слово**

Коли Ісус сказав: «Ви—сіль землі», Його слова, перш за все, прозвучали як похвала. Цей вислів породив знайому всім нам фразу «бути сіллю землі».

Ісус не сказав це на адресу юдейський релігійних начальників чи Римських сенаторів, чи Атенських філософів, Він назвав так Своїх

слухачів: землеробів, рибалок, торговців, їхніх дружин та дітей. Він висловив високу оцінку тим, кого світ зве «простими людьми».

Фраза «Ви—сіль землі» повідомляє дещо як про землю, так і про послідовників Христа. Аби вповні оцінити важливість цих слів, ми мусимо зрозуміти роль солі в Біблейські часи.

### *Сіль була цінністю*

За Ісусових часів сіль вважалась цінністю. Її часто використовували як валюту або зарплатню. Звідси пішов вислів «Він вартий своєї солі».

Ісус сказав: «Ви—сіль землі»—а сіль була цінністю. Що це твердження повідомляє про землю? Воно каже, що земля не має справжньої цінності. Що воно повідомляє про християн? Воно каже, що цінність мають християни—й що єдине, що робить цей світ вартісним, це присутність у ньому християн.

Якщо ви є християнином, ви є цінністю в очах Бога. Не недооцінюйте себе.

### *Сіль дає смак*

У ті часи, як і сьогодні, одним із засобів використання солі було додавання її до страви аби розкрити її смак. Йов сказав: «Чи без солі їдять несмачне, чи є смак у білкові яйця?» (Йов 6:6). Після того патріарх додав, що несолоної їжі він навіть не хоче «торкатися» (Йов 6:7).

Наступна історія слугує ілюстрацією великої цінності солі:

Один цар спитав трьох своїх дочок, наскільки сильно вони його люблять. Дві дочки відповіли, що люблять його більше за все золото й срібло світу. Найменша дочка сказала, що любить його більше за сіль. Царю не сподобалась її відповідь, оскільки він вважав сіль зовсім несмачною річчю. Проте кухар, почувши ту розмову, наступного ранку приготував сніданок, не додаючи солі. Їжа була настільки несмачна та прісна, що цар відмовився їсти. Тоді він зрозумів силу слів найменшої доньки. Вона любила його так сильно, що без нього їй все здавалося недобрим.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup>А. Діксон (A. C. Dixon) у цитуванні Леслі Томаса (Leslie G. Thomas).

Ті люди, які вимушені дотримуватися «безсольової» дієти, знають як важко покращити смак їжі без додавання до неї солі. Замінники солі допомагають, але жоден з них не зрівняється за ефективністю з «дрібною солі».

«Ви—сіль землі»—а сіль дає смак. Що повідомляє це твердження про землю? Воно каже, що ця земля прісна, що врешті решт все, що пропонує цей світ, не має смаку. Що воно повідомляє про християн? Воно каже, що саме ви є тим, що дає життю енергію та запал. Не недооцінюйте себе.

### *Сіль багатofункціональна*

Можна ще багато чого сказати про цінність солі. Наприклад, сіль викликає спрагу. Ймовірно, ви чули прислів'я: «Можна привести коня до води, але не можна примусити його пити». Це прислів'я можна було б продовжити: «... але ви можете нагодувати його сіллю». Коли я був хлопчиком, я робив таке час від часу, коли треба було показати тварину в найкращому світлі на ярмарку. Якщо якась із моїх тварин починала виглядати змарнілою, я додавав до її корму трохи солі. Це примушувало її пити більше води й наповнюватись енергією. Це можна застосувати й до нас: ми, християни, можемо викликати у світу спрагу до Води Життя (Ів. 4:10–15) своєю поведінкою та способом життя.

Також за Ісусових часів сіль інколи використовували як символ чистоти. Її додавали до юдейських жертвоприношень (3 М. 2:13). Все це повідомляє дещо про цінність християн.

### *Сіль була засобом для тривалого зберігання їжі*

Мабуть, найпоширенішою й найважливішою функцією солі в біблійні часи, яка зумовлювала її найбільшу цінність, було те, що з її допомогою можна було довго зберігати харчі. Тоді не було холодильників чи морозильних камер, де можна було б безпечно зберігати м'ясо. Свіже м'ясо швидко псується; така його властивість.

Коли я ще був дитиною, мої батьки здійснили подорож країною під час відпустки, яку я запам'ятав на все життя. Ми вирушили на схід, перетинаючи на нашому автомобілі схід штату Оклахома й частину Арканзасу. Тим часом, коли нас не було вдома, газова кампанія вимкнула газ для аварійних робіт на газопроводі—а наш холодильник працював від газу. Коли ми повернулись додому, наш

холодильник був повен гнилого м'яса. Що тільки не робила моя мати аби позбавитись огидного запаху. Після ретельного миття та чищення він тижнями стояв на задньому дворі з відкритими дверцятами, поки мама чекала, що той сморід вивітриться. Весь час, коли ми користувались тим холодильником, він мав характерний неприємний запах.

Що робили люди в біблійні часи, щоб зберегти м'ясо від псування? Вони втирали в нього сіль. Рибалки солили пійману ними рибу. Справа була не в тому, що людям дуже подобався смак солі; радше, вони солили м'ясо, якщо не хотіли, щоб воно зіпсувалось. Можливо, хтось із вас сам робив це, засолюючи та коптячи м'ясо чи сало для тривалого зберігання.

«Ви—сіль землі»—а сіль береже від гниття та псування. Що це твердження повідомляє про землю? Воно каже, що земля псується, загниває, занепадає. Саме так ми маємо розуміти цей світ. Яким би пишним та привабливим він нам не здавався, насправді ми можемо бачити на власні очі, як він занепадає та помирає. Цей світ має прекрасне на вигляд обличчя, але якщо пильно придивитися, все це лише косметика. За блискучим фасадом—облуплена, зморшкувата реальність занепаду.

Ця істина очевидна навіть для тих, хто лише трішки знайомий з біблійною наукою. Необов'язково наводити статистику. Ви й самі бачите занепад моральних стандартів світу, брак чесності та порядності, брак інтересу до духовних речей. Але тих, хто уміє заглянути під лискучу поверхню цього світу, нічого в ньому не вабить до себе.

Натомість, що повідомляє це твердження про християн? Воно каже, що християни є силою, що втримує цей світ від загнивання.

За останні десятиліття люди поклали свою надію й порятунок на різні речі: науку, освіту, психологію та психіатрію, технології, кращі умови життя, законодавство, соціальні реформи й могутню зброю. Людство далеко просунулось у всіх цих напрямках—і в деяких досягло значних успіхів—проте світ став ще гіршим. Ісус сказав, що єдиною надією цього світу є вірні християни.

Як маленька кількість солі може зберегти великий шмат м'яса від псування, так і декілька вірних християн можуть зберегти суспільство. Пам'ятаєте історію про Авраама та знищення Содому й Гоморри (1 М. 18)? Десяти—всього лише десяти—праведників

було б достатньо аби вберегти ці міста від знищення (1 М. 18:32). Уявіть собі, як хтось заходить до торгової палати Содому й Гоморри й каже: «Більшість ваших досягнень вражає, але якщо ви бажаєте, щоб ці великі міста побачили завтрашній день, вам краще поспішити та знайти з-поміж вас десять чоловіків таких, як старий Авраам, що мешкає на тому схилі гори». Як би вони відповіли? Незалежно від їх відповіді, десяти людей, подібних до Авраама, *було б* достатньо, щоб зберегти ці міста.

Зупинимось на мить і поміркуємо ось над чим. Вплив світла зумовлений тим, що воно *робить*, тоді як вплив солі зумовлений тим, чим вона *є*. Будучи вірними дітьми Божими, ми не хизуємось своїм християнством, але люди знають, хто ми такі й що ми обстоюємо. Коли ми заходимо в приміщення, брудні слова та жарти стають недоречними й припиняються. Хтось може спробувати покепкувати з нас: «Ми не можемо про це розповідати. Тут присутній такий-то й такий-то!» Наша присутність—просто *факт* нашої присутності—змінює. Сіль впливає на оточення саме тим, чим вона *є*.

Ісус говорив це тим, кого світ вважає «звичайними» людьми. В оригінальному тексті займенник «ви» стоїть у сильній позиції під наголосом: Ісус сказав: «*Ви*—сіль землі». Його твердження стосується всіх людей, охоплюючи одних і викреслюючи інших: воно охоплює всіх Його послідовників і викреслює всіх інших, тих, хто не бажають йти за Ним. Ісус не сказав це релігійним, фінансовим, громадським чи політичним начальникам Свого часу, а радше «простим та звичайним» людям, які є сіллю землі й які бажають йти за Ним.

## **Виклик**

Коли Ісус сказав: «Ви—сіль землі», це було не тільки схваленням, а й викликом. Сіль має цінність і здатність зберігати, *тому що має одну характерну рису*. Як християни ми також потребуємо певної якості. Одним із способів визначити цю якість є те, що ми мусимо *відрізнитись* від цього світу.

І не пристосовуйтеся до цього віку, але змінюйтеся оновленням вашого розуму ... (Рим. 12:2; УБТ).

... чи ж ви не знаєте, що дружба зі світом—то ворожнеча



супроти Бога? Бо хто хоче бути світові приятелем, той ворогом Божим стається (Як. 4:4).

Не любіть світу, ані того, що в світі. Коли любіть хто світ, у тім немає любові Отцовської (1 Ів. 2:15).

Якби сіль мала той самий склад, що й м'ясо, вона не могла б уберегти його від псування. Якщо ми будемо такими ж, як світ, у нас не буде властивості зберігати. Це не означає, що ми маємо бути дивакуватими, але це означає, що ми мусимо відрізнятись від світу.

Чи можуть люди визнати в нас християн, поглянувши на нас— на те, як ми поводимось, як ми розмовляємо, які теми обговорюємо, як ми одягаємось, як ми реагуємо на труднощі? Той факт, що ми є християнами, має впливати на те, як ми ставимся до наших рідних, як розмовляємо з працівниками сфери обслуговування, як ми проводимо дозвілля.

Ісус не сказав: «Ви—сіль церкви», але «Ви—сіль землі». Більшість діяльності церкви відбувається в межах церковного приміщення. Але ми мусимо бути «сіллю» там, де знаходяться інші люди: на ринку, в школі, на роботі. Ісус був другом грішникам (Мт. 11:19).

Куди б ви не пішли, де б ви не були, ви мусите бути Божою силою для зберігання. Чи це будуть доми інших людей, чи якісь місця, чи зустрічі з незнайомими людьми, ви мусите пам'ятати, що ви—Боже дитя. Це те місце, яке Бог призначив особисто для вас, те місце, яке ви можете змінити через свій вплив. Ніколи не забувайте про своє призначення бути «сіллю землі».

В останній частині вірша 13 Ісус наголошує на тому, наскільки серйозним є цей виклик: «... Коли сіль ізвітріє, то чим насолити її? Не придасться вона вже нінащо, хіба щоб надвір була висипана та потоптана людьми». В УБТ написано: «Якщо сіль втратить силу, то як зробити її солоною?»

Багатьом із нас важко уявити, як це сіль може втратити свій смак і солоність, позаяк ми купуємо чисту білу сіль в упаковці. Та сіль завжди буде солоною. Навіть якщо залишиться одна крихта, вона все одно буде солоною. Проте в біблійні часи сіль отримували через випаровування морської води. Та сіль мала в собі забруднюючі домішки. Якщо сіль зішкрібали з землі, до

неї домішувався пісок чи інший бруд. Під впливом природних стихій, більша частина хлориду натрію могла вивітритись. Те, що залишалось, було речовиною, що мала достатньо солі, аби почитити землю, але недостатньо, що бути цінністю. Така «сіль» уже втратила свою характерну властивість.

У Палестині було мало доброї землі. Люди використовували кожний її шматок, що годився для вирощування зернових. Поля перетинали вузькі стежки, якими ходили землероби. Люди не наважувались кидати сіль, що «втратила солоність», на поля, оскільки це б негативно вплинуло на продуктивність ґрунту. Натомість вони кидали таку сіль на стежки, де вона не могли нашкодити. Саме там її було «потопано людьми».

Наведений Ісусом образ є сумним зауваженням щодо християн, які не намагаються реалізувати свій потенціал як «сіль землі». Він виносить їм суворий присуд, називаючи таких людей «придатними вже нінащо».

## **Висновок**

Ісус використав образ солі, такої звичайної для всіх речі, аби дати нам безцінний урок. Ми всі вражені словами «Ви—сіль землі». Промовивши їх, Ісус похвалив нас і відзначив нашу цінність. Ми є особливими в очах Господа; ми маємо в собі цінність. Давайте ж ніколи не будемо недооцінювати себе.

Він також кинув нам великий виклик. Немає більшої образи, ніж визнати людиною «непридатною нінащо». Ми не хочемо бути «непридатними нінащо» духовно. Отже, будемо жити святим життям, яке відрізняється від того, як живе світ. І нехай Бог допоможе нам усім бути «сіллю землі».

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ:**

### **«НЕХАЙ СЯЄ ВАШЕ СВІТЛО» (МТ. 5:14–16)**

Тепер звернемо нашу увагу на уривок із Євангелія від Матвія 5:14–16 (УБТ):

«Ви—світло для світу. Не можна сховати міста, що стоїть на горі. І не запалюють світильника, аби поставити його під посудину, але ставлять на свічник, щоби світив усім, хто в домі. Тож нехай сяє ваше світло перед людьми,

щоб вони побачили ваші добрі діла й прославили Отця вашого, Який на небесах».

### Похвальне слово

«Ви—світло для світу». Ці слова повідомляють нам про те, що, будучи християнами, ми не тільки беремо участь у Божих планах та цілях, але, певною мірою, також маємо спільні *характерні риси* із Богом та Ісусом. Апостол Іван сказав: «Бог є світло» (1 Ів. 1:5). Ісус сказав: «Я Світло для світу» (Ів. 8:12). У нашому уривку Ісус показує на Своїх учнів і каже: «Ви—світло для світу».

Що мав на увазі Ісус, кажучи «Ви—світло для світу»? Загадайте, чим відрізняється сіль від світла. Основне призначення солі, головним чином, спрямовано на *негативне*: запобігти загниванню. Основне призначення світла спрямовано на *позитивне*: розсіяти темряву.

Використаний Ісусом образ повідомляє нам дещо про світ і дещо про християн. Цей світ лежить в *темряві*. Ті, хто в світі, відмовляються це визнати. Інколи, коли люди відкидають Біблію, вони кажуть: «Ми живемо в добу *освіти*». Можливо, ви чули вислів «на *світло* вийшли нові факти». Проте насправді цей світ лежить у темряві гріха. Кожний розум, не просвітлений святим Божим Словом, є затьмареним розумом.

Світ сам любить темряву. Бо світло виставляє на позір «таємниці темряви» (1 Кор. 4:5). Ісус сказав, що люди Його часу «темряву більш полюбили, як світло,—лихі-бо були їхні вчинки!» (Ів. 3:19). Колись у нас з дружиною була власність, яку ми здавали в оренду. Після того, як родина, що орендувала її, виїхала, ми прийшли ввечері, щоб все перевірити. Вони залишили квартиру в жахливому стані, повною брудом та сміття. Коли ми увімкнули світло, купа тарганів почала розбігатись в усіх напрямках. Таргани не люблять світло—так само, як і грішний світ. Проте, саме світла цей світ *потребує* більш за все.

У нашому уривку йдеться не тільки про те, що світ лежить у темряві, а й про те, що християни є *світлом* для цього світу. *Християни* є тими, хто має в собі світло. Якщо ви знаєте Ісуса та Біблію, тоді ви знаєте більше про шлюб, батьківство, про те, як ставитись до проблем, і що таке життя, більше за будь-якого доктора філософії, який не є християнином.

Як Ісусові учні ми повинні дати нашому світлу *сяяти*. Ми дозволяємо йому сяяти через наше праведне життя. Ми дозволяємо йому сяяти через навчання Божому Слову.

Мені не подобається моральна та духовна темрява світу. Я маю зізнатись, що темрява викликає в мене відчай та смуток. Інколи ця темрява така щільна, що мені хочеться опустити руки. В такі часи я нагадую собі, що якби не було темряви, не було б потреби в світлі. Призначення світла—прогнати темряву. Саме тому Бог помістив мене в це місце і в цей час.

Тут доречно згадати уривок з послання до філіп'ян 2:15, 16. Павло закликав своїх читачів «щоб були ви бездоганні та щирі, невинні діти Божі *серед лукавого та розпусного роду, що в ньому ви сяєте, як світла в світі . . .*» (Курсив додано).

Що чорніша темрява, то більш яскравим здається світло. Один із пристроїв у моїй спальній кімнаті має маленьку зелену лампочку, яка постійно світить. Удень це світло практично непомітне. Проте вночі після того, як мої очі звикають до темряви, її м'якого зеленого світла вистачає, щоб я бачив усі предмети в кімнаті. Навіть крихітне світло має цінність, коли все інше знаходиться в темряві.

Ми не є «світлом» через якісь властиві нам освітлювальні сили. Радше ми є «світлом» через наш зв'язок із джерелами світла: Богом і Ісусом. Християн можна порівняти з місяцем, який відбиває сонячне світло. Також нас можна порівняти з електричною лампочкою, яка світить тільки завдяки зовнішньому джерелу енергії. І все ж Ісус великою мірою вшанував нас, сказавши: «Ви—світло для світу».

## **Виклик**

Сказане Христом є не тільки похвальним словом, а й також викликом: ми повинні дозволити нашому світлу *сяяти*.

Ісус сказав: «Не можна сховати міста, що стоїть на горі» (Мт. 5:14б). У ті часи міста будували на горах чи схилах щонайменше з двох причин. Перша була практичною: це давало можливість не витратити цінну землю, яка годилась для землеробства. Друга причина зумовлювалась захистом: з верхів'я гори мешканці міста могли добре бачити ворогів, що наближались до нього. Місто, «що стоїть на горі», було легше обороняти. Коли подорожуючі проходили тим краєм, вони могли завжди зрозуміти, коли дійдуть

до міста: он-де воно, стоїть на горі. Смісл Ісусових слів у тому, що як люди не можуть сховати своїх міст, так і ми не повинні ховати наше світло (наш вплив). Це становиться більш очевидним із Його наступних слів.

Ісус продовжував: «І не запалюють світильника, аби поставити його під посудину» (Мт. 5:15а). Слово, перекладене в українських Бібліях як «посудина», означало «мірну посудину». Це були великі глиняні глибокі миски, які вміщали близько 8,81 літри. Якщо помістити світильник під таку посудину, світла не просто не буде видно, але воно зникне, оскільки без кисню вогонь *погасне*. Проте головний акцент Ісуса був на тому, щоб не *ховати* своє світло.

Ілюстрація схову світильника під посудиною має той самий смисл, що й ілюстрація солі, яка втратила свою солоність, про що ми говорили у попередньому уроку «Ви є більш цінними, ніж вважаєте». Несолонна «сіль» не має ніякої цінності, так само як й сховане світло. Як сіль може втратити свою солоність, так і світло може втратити свою силу проганяти темряву. Як таке може статись? Коли це світло сховати. На жаль, багато з тих, хто називають себе послідовниками Ісуса, ховають своє світло під «посудиною» неучтва, «посудиною» любові до матеріальних благ чи «посудиною» лицемірства або двоєдушності. Про останніх Бог сказав: «Я зненавидів двоєдушних» (Пс. 118[119]:113а; УБТ)—тобто тих, хто хочуть бути і з миром, і з Господом. У перекладі Огієнка цей вірш звучить як «Сумнівне ненавиджу».

За часів Ісуса люди не ставили світильники під посудини; радше вони ставили їх на свічники (Мт. 5:15б). Ці свічники були прилаштовані високо на стінах. Інколи для свічника в стіні робили спеціальну нішу, або його ставили на дерев'яну чи металеву полицю. Розташований таким чином, світильник міг «світити усім, хто в домі» (Мт. 5:15в). Тому Ісус і сказав: «Тож нехай сяє *ваше* світло перед людьми» (Мт. 5:16а; курсив додано).

Як ми це робимо? Ісус сказав: «Тож нехай сяє *ваше* світло перед людьми, *щоб вони побачили ваші добрі діла*» (Мт. 5:16а, б; курсив додано). Коли ми чинимо «добрі діла»—тобто живемо так, як велить нам Бог, і допомагаємо іншим—ми даємо нашому світлу сяяти.

Я вже передбачаю деякий протест із боку тих, хто знайомі із Проповіддю на горі. У наступному розділі Ісус попереджає проти

того, аби молитися чи постити, «щоб бачили люди» (Мт. 6:5; див. 6:16). Чим відрізняються між собою справи, які бачать, і справи, для того щоб побачили? Відповідь: «у тому, з якою метою та ставленням це робиться». Існує величезна відмінність між тим, щоб робити добрі справи на публіку, аби інші похвалили та прославили *нас*, і тим, щоб робити добрі справи для людей, аби вони прославили за те *Бога*.

Якщо наше світло сяє для того, аби чинити добро, люди мусять це *бачити*. Хтось колись сказав, що не існує такої речі як таємне учнівство. Або ця таємність зруйнує учнівство, або учнівство зруйнує таємність.

Чому ми мусимо дати нашому світлу сяяти? Ми не повинні шукати похвали для себе; радше, ми повинні прагнути прославити Бога. Призначення світла—не привернути увагу до себе, але освітлювати те, на що спрямовані його промені. Наша ціль—жити благочестивим християнським життям не для того, щоб привернути увагу до нас, таких гарних, а радше (як сказав Ісус) «прославити Отця [нашого], Який на небесах» (Мт. 5:16в).

## **Висновок**

Сіль і світло важливі. Ми вважаємо, що потребуємо багатьох речей, але насправді лише декілька є дійсно важливими. Серед цих важливих сіль і світло; ми не хочемо обходитись без них. Ісус сказав: «Ви—сіль землі»; «Ви—світло для світу». Ми мусимо цінувати те, що стоїть за цими словами.

Як узнають про церкву? Коли люди згадують про церкву, що вони кажуть? Чи їхні слова про те, які цінності вона *обстоює* (тобто, «сіль»), чи про те, що вона *робить* для Господа (тобто, «світло»)?

Ми часто скаржимося на грішний світ, що нас оточує. Ми питаємо: «Чому? Чому все так погано?» Можливо, нам слід спитати: «Де? Де сіль і світло?» Нехай Господь допоможе кожному з нас бути «сіллю землі» та «світлом для світу».

**ЯК УЧЕННЯ МЕСІЇ ВІДНОСИТЬСЯ  
ДО СТАРОГО ЗАПОВІТУ  
ТА ЛЮДСЬКИХ ПЕРЕДАНЬ ЩОДО  
ВЧЕННЯ СТАРОГО ЗАПОВІТУ  
(МТ. 5:17–48; ЛК. 6:27–30, 32–36)**

Найдовший уривок із Проповіді на горі в Євангелії від Матвія 5:17–48 присвячено зіставленню закону Мойсея—й пов'язаних із ним людських передань, тобто усних традицій—і учення Ісуса. Було дуже важливо, щоб Христові учні мали ясне й чітке розуміння Його ставлення до Закону й Його ставлення до численних передань, які люди втискували до Закону й прирівнювали до нього.

Варто звернути увагу на вступні слова Ісуса. Отже, Він сказав:

**Не подумайте, ніби Я руйнувати Закон чи Пророків прийшов,—Я не руйнувати прийшов, але виконати. Поправді ж кажу вам: доки небо й земля не минеться, ані йота сдина, ані жаден значок із Закону не минеться, аж поки не збудеться все (Мт. 5:17, 18).**

Той факт, що Ісус прийшов «не руйнувати, але виконати» Закон, змусив декого вважати, що ми й досі живемо під Старим Заповітом. Таке тлумачення Христових слів означало б, що Він заперечує просте й ясне вчення Його натхнених апостолів. Павло писав про те, що Ісус «зруйнував Своім тілом ... Закон заповідей в навчаннях, аби з двох [юдеїв і язичників] збудувати в Собі Самому одну нову людину» (Еф. 2:14, 15; УБТ). Й далі апостол, продовжуючи тему «заповідей» Закону, додає, що Ісус усунув цей набір постанов із нашого шляху, й «прибив [їх] до хреста» (Кол. 2:14, 16; УБТ).

Христові слова з Євангелія від Матвія 5:17, 18 слід розуміти як те, що Старий Заповіт був угодою між Богом та євреями (див. 5 М. 4:13; 5:2, 3). Вважайте, що Старий Заповіт був *контрактом* між Богом і Ізраїлем. Ісус прийшов не для того, аби «відмінити» (відкинути, зруйнувати) цей контракт, але щоб «виконати» його. Він зробив це Своім життям, смертю та воскресінням. Віл Воррен (Will Ed Warren) писав: «Він виконав його пророцтва, Він дотримавсь усіх вимог Закону й виповнив всі цілі Закону (Гал. 3:19; 5:14)».

Виконаний заповіт/контракт більше не є зобов'язуючим

заповітом/контрактом. Наприклад, уявіть, що стається, коли людина підписує угоду про купівлю якогось маєтку. Щойно ця людина виконала всі умови цієї угоди (включно з усіма платіжками), ця угода стає *виконаною*; вона більше не є обов'язковою для виконання. Так само, коли Ісус виповнив Закон, той перестав бути обов'язковим для Божого народу (див. Гал. 3:16, 19, 24, 25).

Утім у той час, коли Ісус проповідував на горі, Закон усе ще діяв. Упродовж усього часу, поки старий закон все ще мав силу, Христос учив Своїх послідовників шанувати вимоги Закону (Мт. 5:19, 20). Він говорив не проти Закону, а проти неправильного тлумачення закону юдеями.

У наступних віршах Ісус розглянув декілька заповідей Закону у світлі того, яким має бути серце аби виконувати ці заповіді належним чином. Він також зіставив Своє вчення й те, як навчали людей книжники та фарисеї.

### **Вбивство—і гнів (Мт. 5:21–26)**

**<sup>21</sup>Ви чули, що було стародавнім наказано: Не вбивай, а хто вб'є, підпадає він судові. <sup>22</sup>А Я вам кажу, що кожен, хто гнівається на брата свого, підпадає вже судові. А хто скаже на брата свого: «рака», підпадає верховному судові, а хто скаже «дурний», підпадає гесні огненній. <sup>23</sup>Тому, коли принесеш ти до жертівника свого дара, та тут і згадаєш, що брат твій щось має на тебе, <sup>24</sup>залиши отут дара свого перед жертівником, і піди, примирись перше з братом своїм, і тоді повертайся, і принось свого дара. <sup>25</sup>Зі своїм супротивником швидко мирися, доки з ним на дорозі ще ти, щоб тебе супротивник судді не віддав, а суддя щоб прислужникові тебе не передав, і щоб тебе до в'язниці не вкинули. <sup>26</sup>Поправді кажу тобі: Не вийдеш ізвідти, поки не віддаси та й останнього шеляга.**

У шостій із Десяти заповідей [інша назва: Декалог або Десятислів'я] написано: «Не вбивай» (2 М. 20:13; 5 М. 5:17). Ця базова вимога перейшла й до Нового Заповіту (Рим. 13:9), але Ісус розширив оригінальну заповідь, додавши до неї попередження про мотиви убивства та обставини, що можуть призвести до вбивства (Мт. 5:22). Він закликав усіх, хто мають сильні суперечки з іншими,



одразу ж шукати шляхи залагодження цих суперечок (Мт. 5:23–26).

### **Перелюб—і хіть (Мт. 5:27–30)**

**<sup>27</sup>Ви чули, що сказано: Не чини перелюбу. <sup>28</sup>А Я вам кажу, що кожен, хто на жінку подивиться із пожадливістю, той уже вчинив із нею перелюб у серці своїм. <sup>29</sup>Коли праве око твоє спокушає тебе, його вибери, і кинь від себе: бо краще тобі, щоб загинув один із твоїх членів, аніж до гесни все тіло твоє було вкинене. <sup>30</sup>І як правиця твоя спокушає тебе, відітни її й кинь від себе: бо краще тобі, щоб загинув один із членів твоїх, аніж до гесни все тіло твоє було вкинене.**

Сьома заповідь із Декалогу звучить як «Не чини перелюбу» (2 М. 20:14; 5 М. 5:18). Ця настанова також увійшла до Ісусового Нового Заповіту (Рим. 13:9), але знову Христос розширює цю заповідь до причин перелюбу: в цьому випадку **пожадливість**, тобто хіть (Мт. 5:28). Він радить Своїм учням **відігнути**, себто вирвати будь-що із свого життя, що заохочує та живить заборонені бажання (Мт. 5:29, 30). Не треба це розуміти, ніби Ісус закликає в Матвія 5:29, 30 наносити собі тілесні нічев'я; подібне тлумачення заперечувало б біблійне вчення ставитись до свого тіла як до Божого храму (1 Кор. 6:19; 3:17). Ампутація якихось частин тіла не впливає на стан серця (Мт. 15:19). Ісус просто використовує риторичну фігуру мовлення гіперболу (навмисне перебільшення), аби донести Свою думку.

### **Розлучення—і причина (Мт. 5:31, 32)**

**<sup>31</sup>Також сказано: Хто дружину свою відпускає, нехай дасть їй листа роздового. <sup>32</sup>А Я вам кажу, що кожен, хто пускає дружину свою, крім причини розпусти, той доводить її до перелюбу. І хто з відпущеною побереться, той чинить перелюб.**

Ісусу було ще що сказати про перелюб у контексті розлучення. Він процитував із книги Повторення закону 24:1–4 заповідь стосовно **листа роздового** (пор. «листа про розлучення»; УБТ)—заповідь, яка *не* увійшла до Нового Заповіту. Деякі книжники

тлумачили 5 М. 24:1–4 як виправдання розлучення «з причини всякої» (Мт. 19:3), проте Ісус сказав, що єдиним законним підґрунтям для розлучення є сексуальна невірність з боку одного з партнерів у шлюбі (Мт. 5:32). Більш докладно цю тему буде розглянуто в Матвія 19:3–9.

### **Клятви—і чесність (Мт. 5:33–37)**

<sup>33</sup>Ще ви чули, що було стародавнім наказане: Не клянись неправдиво, але виконуй клятви свої перед Господом. <sup>34</sup>А Я вам кажу не клястися зовсім: ані небом, бо воно престол Божий, <sup>35</sup>ні землею, бо підніжок для ніг Його це; ані Єрусалимом, бо він місто Царя Великого; <sup>36</sup>не клянись головою своєю, бо навіть однієї волосинки ти не можеш учинити білою чи чорною. <sup>37</sup>Ваше слово хай буде: так–так, ні–ні. А що більше над це, то те від лукавого.

Наступне зіставлення стосується урочистих клятв. Ісусові слова у вірші 33 відображають узагальнення уривків із книг Левит 19:12, Числа 30:2 та Повторення закону 23:21, 23, як їх використовували юдейські вчителі. Юдеї дозволяли одні клятви й забороняли інші, проте Ісус сказав просто **не клястися зовсім** (Мт. 5:34; див. Як. 5:12). Христові учні повинні завжди казати тільки правду, що робить зайвими і непотрібними усілякі клятви, аби їм повірили. Зверніть увагу, що тут не йдеться про заборону громадських клятв. Коли Ісус представ перед синедріоном, Він відповідав під клятвою (Мт. 26:63, 64).

### **Помста—і непротівлення злу (Мт. 5:38–42; Лк. 6:29, 30, 34)**

#### **Євангеліє від Матвія 5:38–42**

<sup>38</sup>Ви чули, що сказано: Око за око, і зуб за зуба. <sup>39</sup>А Я вам кажу не противитись злomu. І коли вдарить тебе хто у праву щоку твою, підстав йому й другу. <sup>40</sup>А хто хоче тебе позивати й забрати сорочку твою, віддай і плаща йому. <sup>41</sup>А хто силувати тебе буде відбути подорожнє на мило одну, іди із ним навіть дві. <sup>42</sup>Хто просить у тебе—то дай, а хто хоче позичити в тебе—не відвертайся від нього.

### **Євангеліє від Луки 6:29, 30, 34**

**<sup>29</sup>Хто вдарить тебе по щоці, підстав йому й другу, а хто хоче плаща твого взяти, не забороняй і сорочки. <sup>30</sup>І кожному, хто в тебе просить—подай, а від того, хто твоє забирає,—назад не ждай.**

**<sup>34</sup>А коли позичаєш тим, що й від них сподіваєтесь взяти, яка вам за те ласка? Позичають-бо й грішники грішникам, щоб одержати стільки ж.**

Все те, що Ісус сказав до цього, ймовірно, змушувало деяких Його слухачів питати себе, чи правильно вони Його розчули. Проте останні два зіставлення їх просто потрясли.

Перше з цих двох стосувалось принципу **око за око, і зуб за зуба** (Мт. 5:38), який міститься в книгах Вихід 21:24, Левит 24:20 і Повторення закону 19:21. Ця настанова Старого Заповіту була адресована в першу чергу тим, хто були відповідальні за офіційні судові справи; серед іншого вона мала на меті обмежити кару відповідно до злочину, тобто щоб кара була адекватною, а не більшою. На жаль, юдеї пристосували це вчення для виправдання особистої помсти. Деякі люди й нині намагаються використовувати це вчення Старого Заповіту для виправдання своєї особистої помсти.

Ісус учив проти особистої помсти й бажання помститися. Він велів Своїм послідовникам «іти дві милі» (див. Мт. 5:41) у їхніх стосунках із іншими людьми, навіть якщо при цьому доведеться постраждати від несправедливості (Мт. 5:39–42; див. 1 Кор. 6:7).

Вірші 39–42 містять найважчі виклики із усієї Проповіді на горі. Найкращою ілюстрацією втілення цього принципу на практиці є поведінка Ісуса, коли Його судили, а потім осудили на страту. Звичайно, необхідно розуміти, що є певні межі цього принципу. Повне непротивлення злу лише сприяє його збільшенню й зміцненню. Проте ми не повинні обмежувати цей уривок такою мірою, щоб нівелювати його радикальне вчення.

### **Вороги—і любов (Мт. 5:43–48; Лк. 6:27, 28, 33, 34, 36)**

#### **Євангеліє від Матвія 5:43–48**

**<sup>43</sup>Ви чули, що сказано: Люби свого ближнього, і ненавидь**

свого ворога. <sup>44</sup>А Я вам кажу: Любіть ворогів своїх, благословляйте тих, хто вас проклинає, творіть добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто вас переслідує, <sup>45</sup>щоб вам бути синами Отця вашого, що на небі, що наказує сходити сонцю Своєму над злими й над добрими, і дощ посилає на праведних і на неправедних. <sup>46</sup>Коли-бо ви любите тих, хто вас любить, то яку нагороду ви маєте? Хіба не те саме й митники роблять? <sup>47</sup>І коли ви вітаєте тільки братів своїх, то що ж особливого робите? Чи й погани не чинять отак? <sup>48</sup>Отож, будьте досконалі, як досконалий Отець ван Небесний!

Євангеліє від Луки 6:27, 28, 33, 34, 36

<sup>27</sup>А вам, хто слухас, Я кажу: Любіть своїх ворогів, добро робіть тим, хто ненавидить вас. <sup>28</sup>Благословляйте тих, хто вас проклинає, і моліться за тих, хто кривду вам чинить.

<sup>33</sup>І коли добро чините тим, хто добро чинить вам, яка вам за те ласка? Бо те саме і грішники роблять. <sup>34</sup>А коли позичаєте тим, що й від них сподіваєтесь взяти, яка вам за те ласка? Позичають-бо й грішники грішникам, щоб одержати стільки ж.

<sup>36</sup>Будьте ж милосердні, як і Отець ваш милосердний!

Далі Ісус заговорив про ставлення до ворогів. Між попереднім зіставленням і цим існує дуже щільний зв'язок.

Закон велів: «Любіть свого ближнього» (3 М. 19:18). Юдейські вчителі тлумачили цю заповідь як те, що якщо любити свого **ближнього**, то буде правильним ненавидіти ворога (Мт. 5:43)— утім такого наказу в Старому Заповіті *немає*. Так, Старий Заповіт дійсно велів карати ворогів Ізраїлю за їхні вчинки та ставлення до Божого народу (наприклад, див. 5 М. 23:3–6), але він не вчив євреїв ненавидіти їхніх ворогів. Вони мушили «ненавидіти зло» (Пс. 96[97]:10; Пр. 8:13), але не людей.

Ісус послідовно провадив принцип любові до ближнього й зробив його частиною Свого нового заповіту (Мт. 22:39; Рим. 13:8–10; Гал. 5:14; Як. 2:8). Проте Він рішуче не погоджувався з політикою ненависті до ворогів. Він навчав Своїх учнів любити та молитись за їхніх ворогів, піклуватись про всіх людей, так само,

як це робить Бог (Мт. 5:44–48).

Заклик бути **досконалими**, як **досконалий** Бог (Мт. 5:48) бентежить багатьох людей, позаяк ніхто з нас не може бути досконалим у тому сенсі, якщо розуміти досконалість як безгріховність (Рим. 3:23). У книзі Луки нам велено бути **милосердними**, як **милосердний** Бог (Лк. 6:36). Отже, це вчення про те, що у питанні *милосердя* ми повинні бути «досконалими», як Бог—тобто у *тому*, як ми проявляємо милосердя і до праведних, і до неправедних (Мт. 5:45).

## **ДЛЯ ВІРИ МАЮТЬ ЙТИ ВІД СЕРЦЯ, А НЕ БУТИ ДЛЯ ПУБЛІКИ (МТ. 6:1–18)**

Ісус закликав Своїх слухачів, аби їхня праведність перевищила праведність «книжників і фарисеїв» (Мт. 5:20). Однією з вад багатьох книжників і фарисеїв було те, що їхні благочестиві вчинки були спрямовані на те, щоб отримати схвалення радше від людей, ніж від Бога. Тому Ісус зробив окремий наголос на важливості правильної мотивації при послуку Богові: **Стережіться виставляти свою милостиню<sup>2</sup> перед людьми, щоб бачили вас; а як ні, то не матимете нагороди від Отця нашого, що на небі** (Мт. 6:1). Далі Ісус приводить три ілюстрації того, що Він має на увазі.

### **Про милостиню (Мт. 6:2–4)**

<sup>2</sup>**Отож, коли чиниш ти милостиню, не сурми перед себе, як то роблять оті лицеміри по синагогах та вулицях, щоб хвалили їх люди. Поправді кажу вам: вони мають уже нагороду свою!**  
<sup>3</sup>**А як ти чиниш милостиню,—хай не знатиме ліва рука твоя, що робить правиця твоя,** <sup>4</sup>**щоб таємна була твоя милостиня, а Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі явно.**

Перша за все Ісус заговорив про юдейську практику давати милостиню. Грецьке слово *ἐλεημοσύνη* (*елсемосіне*), перекладене як **милостиня**, означає «давати біднім». Старий Заповіт учив, що давати бідним було священним обов'язком (5 М. 15:11), проте деякі

---

<sup>2</sup>В Українському перекладі проф. Р. Турконяка в цьому вірші написано: «... не робіть ваших добрих вчинків перед людьми ...».

юдеї робили із цього публічне шоу (Мт. 6:2). Ісус закликав Своїх послідовників допомагати бідним тихо, не привертаючи увагу до того, що та скільки вони дають (Мт. 6:3, 4).

Дехто сприйняв Ісусове вчення про **правницю** та **ліву руку** (Мт. 6:3) та й ще слово **таємне** (Мт. 6:4) як те, що християни мають забезпечити, щоб ніхто не знав, скільки вони жертвують. Таке тлумачення справляє враження, що це заперечує попереднє вчення Ісуса про те, щоб «наше світло сяяло» перед іншими людьми, аби вони бачили наші добрі вчинки (див. Мт. 5:16). Утім між цими ученнями немає ніякого протиріччя, якщо розуміти відмінність між тим, щоб робити щось, що можна побачити, тобто явне (Мт. 5:16), і робити щось, *для того щоб його побачили* інші (див. Мт. 6:2, 5, 16). Дж. МакГарві мав рацію, коли написав: «Ця заповідь не забороняє публічність добрих справ, але забороняє духа, який прагне публічності».

### **Про молитву (Мт. 6:7–15)**

<sup>7</sup>А як молитесь, не проказуйте зайвого, як ті погани, бо думають, ніби вони будуть вислухані за своє велемовство. <sup>8</sup>Отож, не вподобляйтеся їм, бо знає Отець ваш, чого потребуєте, ще раніше за ваше прохання!

<sup>9</sup>Ви ж моліться отак:

**Отче наш, що єси на небесах!**

**Нехай святиться Ім'я Твоє,**

<sup>10</sup>**нехай прийде Царство Твоє,**

**нехай буде воля Твоя,**

**як на небі, так і на землі.**

<sup>11</sup>**Хліба нашого насущного дай нам сьогодні.**

<sup>12</sup>**І прости нам довги наші, як і ми прощасмо винуватцям нашим.**

<sup>13</sup>**І не введи нас у випробовування, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє є царство і сила, і слава навіки. Амінь.**

<sup>14</sup>**Бо як людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам ваш Небесний Отець.** <sup>15</sup>**Коли ж ви не будете людям прощати, то й Отець ваш не простить вам прогріхів ваших.**

Друга ілюстрація Ісуса стосувалась молитви. Він засудив

публічне шоу, яке влаштовували лицеміри із своїх молитов, і закликав Своїх учнів розвивати практику приватних, особистих молитов (Мт. 6:5, 6).

Говорячи про молитви, Ісус додав кілька інших зауважень: Він засудив звичай **проказувати зайве** («говорити багато»; УБТ) (Мт. 6:7) і дав Своїм слухачам приклад молитви (Мт. 6:9–13). Ця зразкова молитва містила дуже глибокі слова про прощення, які дали Христу можливість закликати людей до осмислення необхідності прощення інших (Мт. 6:14, 15).

Цю молитву зазвичай називають «Молитвою Господа», незважаючи на те, що, наскільки нам відомо, Ісус ніколи не молився цією молитвою. Тому краще назвати її «Зразком молитви». Інколи її також називають «Молитвою учнів». Більша частина цієї молитви прозвучала з іншої нагоди (Лк. 11:2–4). Але ні першого, ні другого разу Ісус не давав її як молитву обов'язкову для повторення на публічних богослужіннях. Постійне цитування цієї молитви порушує вчення Ісуса щодо «проказування зайвого» (Мт. 6:7). Якщо використовувати цю молитву за будь-яких обставин сьогодні, то треба змінити одну фразу. Ми не можемо молитись **нехай прийде Царство Твоє** (Мт. 6:10), оскільки царство/церква вже прийшло. (Зверніть увагу на Ісусову обітницю в Мр. 9:1 і Дії 1:8, та її виповнення в Дії 2:1–4). Пізніше ми більш детально розглянемо цю зразкову молитву.

### **Про піст (Мт. 6:16–18)**

**<sup>16</sup>А як постите, то не будьте сумні, як оті лицеміри: вони-бо змінюють обличчя свої, щоб бачили люди, що постять вони. Поправді кажу вам: вони мають уже нагороду свою! <sup>17</sup>А ти, коли постиш, намасти свою голову, і лице своє вмий, <sup>18</sup>щоб ти посту свого не виявив людям, а Отцеві своєму, що в таїні; і Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі явно.**

Третя ілюстрація стосувалась посту. У Старому Заповіті не було конкретної заповіді про піст, проте юдейський Закон велів «упокорювати» їхні душі в день Спокути (3 М. 16:29, 31), а піст був одним із способів це зробити (Пс. 34[35]:13). У пізніші часи були встановлені особливі пости як дань пам'яті національних

трагічних подій (Зах. 8:19). За Ісусових часів фарисеї постили двічі на тиждень (Лк. 18:12). У ті дні вони робили все можливе, аби інші люди бачили, як вони «страждали», впокорюючи себе. По суті, Ісус сказав Своїм слухачам: «Як і коли ви постите, має бути вашою таємною та особистою справою» (Мт. 6:16–18).

## **НАДІЙНІСТЬ НЕБЕСНИХ СКАРБІВ НА ВІДМІНУ ВІД ЗЕМНИХ ТУРБОТ (МТ. 6:19–34)**

Перша частина Матвія 6:19–24 містить декілька протиставлень. У віршах 19–21 йдеться про відмінність між тим, аби збирати собі скарби на землі й тим, щоб зберігати скарби на небесах. У віршах 22 і 23 ми бачимо, чим відрізняються між собою наповненість світлом і наповненість темрявою. Вірш 24 розповідає про двох можливих панів: Бога й багатство. Проте усі три пов'язані однією темою: чи наші бажання та пристрасті обертаються навколо земних благ, чи вони спрямовані на небеса? Наступний уривок є одним із найбільш практичних (й найбільш необхідних) в усій проповіді: про гріх занепокоєння.

### **Скарби (Мт. 6:19–21; див. Лк. 12:33, 34)**

**<sup>19</sup>Не складайте скарбів собі на землі, де нищить їх міль та іржа, і де злодії підкопуються і викрадають. <sup>20</sup>Складайте ж собі скарби на небі, де ні міль, ні іржа їх не нищить, і де злодії до них не підкопуються та не крадуть. <sup>21</sup>Бо де скарби твої, там буде й серце твоє!**

Ісус закликав Своїх учнів не накопичувати скарбів на землі, а радше зберігати їх на небесах. Із першого послання до 1 Тимофія 6:18, 19 ми дізнаємось, як накопичувати скарби на небесах. У ті часи не існувало банків, отже люди часто ховали свої скарби вдома чи заривали в землю—де їх могли знищити природні стихії (Як. 5:2, 3а), чи вкрати злодії. Христос дав зрозуміти, що земні багатства ненадійні—що лише небесні скарби тривають завжди (Мт. 6:19, 20).

Христос не заперечував свідому та розважливу турботу про майбутнє, але Він засуджував накопичення майна заради самого



майна. Його більше турбувало, щоб люди правильно розставляли свої пріоритети: ... **де скарби твої, там буде й серце твоє** (Мт. 6:21). Не менш вірно й зворотнє: де твоє серце, там також і твої скарби.

### **Очі (Мт. 6:22, 23; див. Лк. 11:34–36)**

<sup>22</sup>**Око**—то світильник для тіла. Тож як око твоє буде здорове, то й усе тіло твоє буде світле. <sup>23</sup>**А коли б твоє око лихе було, то й усе тіло твоє буде темне. Отож, коли світло, що в тобі, є темрява, то яка ж то велика та темрява!**

Ісус продемонстрував важливість правильних пріоритетів на прикладі аналогії, близької людям тих часів: ока як показника стану серця. Як око важливе для стану всього тіла, так і серце важливе для стану всієї душі. Старий Заповіт учив, що той «хто доброго ока [тобто щедрий], той поблагословений буде» (Пр. 22:9а), тоді як «завидюща людина спішить до багатства» (Пр. 28:22а). Сьогодні ми не вживаємо подібних метафор, але в нас є інші, які виражають наше ставлення до життя чи те, як ми «дивимся» на нього.

Наведений Христом приклад простий і зрозумілий: якщо фізичні очі людини здорові, то й і в середині її **буде світло**, себто вона буде наповнена світлом; але якщо людина сліпа, всередині неї **буде темно**, або кажучи інакше, вона буде наповнена темрявою. Так само й коли серце людини добре (у нашому контексті, прагне небес), така людина наповнена духовним світлом; але якщо її серце зле (тобто, зосереджено на цьому світові), вона повна духовної темряви.

### **Пани (Мт. 6:24; див. Лк. 16:13)**

<sup>24</sup>**Ніхто двом панам служити не може, бо або одного зненавидить, а другого буде любити, або буде триматись одного, а другого знехтує. Не можете Богові служити й мамоні.**

Кожин із нас має вирішити, що є більш важливим у нашому житті. Ми можемо служити Богові, або ми можемо стати рабом цього світу—але не обом одночасно (див. Рим. 6:16–18). Ми мусимо вибрати між Богом та багатством. Слово «мамона», яке використане у нашому перекладі, було звичайним халдейським словом із значенням матеріальних багатств.

## Занепокоєння чи віра (Мт. 6:25–34)

<sup>25</sup>Через те вам кажу: Не журіться про життя своє—що будете їсти та що будете пити, ні про тіло своє,—у що зодягнетесь. Чи ж не більше від їжі життя, а від одягу тіло? <sup>26</sup>Погляньте на птахів небесних, що не сіють, не жнуть, не збирають у клуні, та проте ваш Отець Небесний їх годує. Чи ж ви не багато вартніші за них? <sup>27</sup>Хто із вас, коли журиться, зможе додати до зросту свого бодай ліктя одного? <sup>28</sup>І про одяг чого ви клопочитесь? Погляньте на польові лілеї, як зростають вони,—не працюють, ані не прядуть. <sup>29</sup>А Я вам кажу, що й сам Соломон у всій славі своїй не вдягався отак, як одна із них. <sup>30</sup>І коли польову ту траву, що сьогодні ось є, а завтра до печі вкидається, Бог отак одягає,—скільки ж краще зодягне Він вас, маловіри! <sup>31</sup>Ото ж, не журіться, кажучи: Що ми будемо їсти, чи: Що будемо пити, або: У що ми зодягнемось? <sup>32</sup>Бо ж усього того погани шукають; але знає Отець ваш Небесний, що всього того вам потрібно. <sup>33</sup>Шукайте ж найперш Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться.

<sup>34</sup>Отож, не журіться про завтрашній день, бо завтра за себе само поклопочеться. Кожний день має досить своєї турботи!

Ці вірші щільно пов'язані з попередніми. Якщо всі наші бажання та прагнення сконцентровані на цій землі, ми завжди будемо неспокійні. Якщо вони спрямовані на небеса, нам ні про що журитися. Джон Франклін Картер, підсумовуючи цей уривок, сказав, що хвилювання ...

1. Непотрібне, бо ... оскільки Бог дає поживу птахам і одяг квітам, Він обов'язково попіклується про потреби Своїх слуг (Мт. 6:26, 28–30).
2. Марне, бо подібно до того, як хвилювання не в змозі додати ... до нашого зросту, воно є непродуктивним та не має ніякої користі (Мт. 6:27).
3. Є недоречним, оскільки для християн життя має значити більше за їжу, а тіло більше за ... шати. До того ж, хвилюючись про все це, християнин поміщає себе до тієї ж спільноти, до якої належать ... язичники (Мт. 6:25, 32).

Ключ до перемоги над хвилюванням лежить у словах Ісуса до тих, що журяться через земне: **Ви, маловіри!** (Мт. 6:30б). Подолати це занепокоєння можна лише вірою: вірою в Бога, який знає про наші потреби (Мт. 6:32) і який дасть нам все необхідне для життя, *якщо* ми **шукатимемо найперше Царства Божого й правди Його** (Мт. 6:33). «Шукати найперше Царства Божого й правди Його» значить визнавати Його царем й намагатись виконувати Його царські повеління. Оскільки Ісус уживав слова «царство» та «церква» як тотожні в Матвія 16:18, 19, ми також можемо застосувати їх до Господньої церкви, інтереси якої мають передувати нашим власним. Оскільки Бог є Богом, то Він про все знає; оскільки Він є нашим Отцем, Він про все потурбується.

Ісус не заперечував піклування про майбутнє, але є відмінність між виправданою турботою й бездумним занепокоєнням, яке висмоктує енергію й позбавляє сил адекватно реагувати на життєві проблеми. Ісус не заперечував необхідність обдумування та планування своїх дій. Ісус Сам готувався до майбутніх подій, коли промовляв ці слова. Він також готував Своїх апостолів до тих часів, коли Він залишить цей світ. У Старому Заповіті людям було рекомендовано брати приклад із мурах, які невтомно готуються до майбутнього (Пр. 30:25). Інші уривки, такі як Приповістей 21:5; 25:8 та 2 Коринтянам 8:20, 21 також закликають до обдумування майбутніх дій (на відміну від того, аби робити щось необдуманно). Принцип порядкування мотивує нас готуватись до завтрашнього дня якнайкраще. Ми лише розпорядники того, що ввірив у наші руки Бог, у тому числі нашого майна й часу. Ми повинні бути вірними в тому, як порядкуємо цими цінностями (див. 1 Кор. 4:2). Проте, коли ми це робимо, ми повинні залишати вирішення цих справ Богу—і не хвилюватись.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ:**

### **ЗРАЗОК МОЛИТВИ (МТ. 6:9–15; ЛК. 11:1–4)**

Діти ставлять тисячі запитань—багато з яких починаються словом «Чому?» Підлітків турбують питання, яку обрати професію, щоб заробити на життя—і як зрозуміти, що ти закохався. Дорослі хочуть знати, як стати успішними та заможними. Проте Ісусові учні хотіли знати *як молитись*: «І сталося, як молився Він у місці одному, і коли перестав, озвався до Нього один з Його учнів:

Господи, навчи нас молитися, як і Іван навчив своїх учнів» (Лк. 11:1). Те, що відповів на це Христос, називають «Молитвою Господа».

«Коли молитесь, говоріть: Отець наш, що єси на небесах! Нехай святиться Ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліба нашого насущного дай нам на кожний день. І прости нам наші гріхи, бо й самі ми прощаємо кожному боржникові нашому. І не введи нас у випробування, але визволи нас від лукавого» (Лк. 11:2–4).

Більш відома версія цієї молитви знаходиться в Євангелії від Матвія 6, у Проповіді на горі:

«Тому-то моліться так: Отче наш, Який на небесах, нехай святиться Ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі; хліб наш насущний дай нам сьогодні, і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим, і не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого. [Бо Твоє є Царство, і сила, і слава навіки. Амінь]» (Мт. 6:9–13; УБТ).

Цей уривок є одним із найвідоміших у всій Біблії. Можливо, більш відомим є тільки Псалом 22. На жаль, багато хто вивчили цю молитву напам'ять, але не прийняли її до своїх сердець. Чому насправді вчить ця молитва? Яке завдання вона ставить перед усіма нами?

Почнемо з деяких заперечних моментів. По-перше, молитву з Матвія 6:9–13 і Луки 11:1–4 не було дано з метою зробити її ритуальною молитвою. У віршах безпосередньо перед Матвія 6:9–13 Ісус застеріг проти «проказування зайвого» (Мт. 6:7). Далі, Господь сказав: «Моліться отак» (Мт. 6:9а) тобто «таким чином», а не «цими самими словами». Коли Ісус повторив цю молитву пізніше (Лк. 11:1–4), навіть Він не використав ті самі слова: у книзі Матвія Він ужив 57 слів у грецькому тексті без останньої частини вірша 13, тієї, що у квадратних дужках (в УБО 67 слів разом із віршем 13; в УБТ 65 слів). У книзі Луки ця молитва має лише 38 слів у

грецькому тексті (56 в УБО і 55 в УБТ).

По-друге, назва «молитва Господа» не є точною. Так її назвав якийсь невідомий вчений доби Середньовіччя, і ця назва так і залишилась. Проте, якщо навіть Сам Ісус колись і молився цією молитвою, про це немає жодного запису. Деякі дослідники кажуть, що *справжня* «Молитва Господа» міститься в Євангелії від Івана 17. Його слова із Матвія 6:9–15 і Луки 11:1–4 правильніше назвати «Зразком молитви». Вона є зразком у багатьох аспектах. Вона є зразковою за обсягом: вона містить визнання Божої величі та могутності. Вона виражає турботу про царство та всіх людей у світі. Вона навіть торкається особистих потреб. Вона також є зразковою стосовно її лаконічності та простоти. У книзі Матвія вона вміщується в п'ять віршів, а в книзі Луки—в три. Аби прочитати вголос її найдовшу версію, потрібно лише двадцять секунд.

Христова молитва є зразковою і в інших смислах. Ми будемо використовувати уривок із книги Матвія 6 як наш основний текст, оскільки він більш довгий (і тому більш повний) й оскільки він більш відомий—проте час від часу будемо звертатись до книги Луки 11.

### **Зразок спрямованості**

Ця молитва є зразковою в сенсі її спрямованості. По-перше, її спрямовано до *Бога*: «*Отець наш*, що єси на небесах» (Мт. 6:9б; курсив додано). Ми молимося Богові—не Марії чи якомусь святому, але Богові. Павло сказав, що ми маємо «дякувати завжди за все *Богові* й Отцеві в Ім'я Господа нашого Ісуса Христа» (Еф. 5:20; курсив додано). І знову ж, ми мусимо молитися Богові, що є й *Отцем* нашим. Єгова не є якимось безособовим Богом, але Отцем, який турбується й дає. Також, ми маємо молитися Богові, який є *нашим* Отцем. Це не є молитва відлюдника; це не є молитва єдиної дитини. Звернення «Отець наш» визнає наше спільне братерство, що ми всі діти одного Отця. Коли ми молимося «нашому Отцеві», ми також визнаємо, що ми збираємось разом аби обговорити родинні справи.

Ця молитва також є зразковою в її спрямованості, тому що вона *спрямована на небеса*: «Отець наш, що єси на небесах» (Мт. 6:9б; курсив додано). Цей світ є Божим творінням та Його власністю, але він не є Його домом. Наша релігія—це релігія, спрямована на небеса. Ісус прийшов з небес, і Він повернувся на небеса. Зараз Він знаходиться по праву руку від Бога на небесах і діє як наш

заступник. Одного дня Він знову зійде з небес на землю, аби забрати Своїх, тих, хто будуть із Ним у вічності на небесах. Павло писав, що «життя наше на небесах» (Фил. 3:20). Ісус велів Своїм учням «тішитись, що ваші ймення записані в небі» (Лк. 10:20). Він закликає всіх нас «складати собі скарби на небі» (Мт. 6:20).

### **Зразок благоговіння**

Ця молитва також є зразковою в сенсі благоговіння та глибокої пошани. Бог не є нашим звичайним приятелем; Він—наш *Отець*—а Його ім'я є *святим*. У молитві далі сказано: «Нехай святиться Ім'я Твоє» (Мт. 6:9в; див. Лк. 11:2б). Слово, перекладене як «святиться», походить від грецького слова із значенням «святий» й означає «ставитись або шанувати як святе».<sup>3</sup> У Старому Заповіті псаломспівець сказав: «Святе та грізне Його Ймення» (Пс. 110[111]:9в). Мойсей наказував: «Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно» (2 М. 20:7а). Зразкова молитва Ісуса дає нам зрозуміти, що навіть живучі під новим заповітом, ми повинні наближатись до Бога з благоговінням й острахом.

### **Зразок пріоритетів**

Згадане вище благоговіння зумовлює розстановку акцентів наших прохань, коли ми приходимо до Бога з молитвою. Наша перша турбота має бути не про нас самих, а про Божі плани та цілі: «Нехай прийде Царство Твоє» (Мт. 6:10а; див. Лк. 11:2в).

Що то було за «царство», на яке вони очікували? То була *церква*. Розглянемо декілька ключових уривків про Месіянське царство:

- *Книга Даниїла 2:44*. Даниїл обіцяв, що царство Месії постане за часів четвертого царства, Римської імперії.
- *Книга Матвія 3:2; 4:17*. Коли римляни правили світом, прийшов Іван Хреститель, а потім й Ісус, проповідуючи, що «наблизилось Царство Небесне».
- *Книга Матвія 16:18, 19*. Перебуваючи в Кесарії Пилиповій, Ісус говорив про встановлення Свого царства; Він назвав його Своєю «церквою».
- *Книга Марка 9:1*. Христос сказав Своїм учням, що царство

---

<sup>3</sup>Аналітичний грецький лексикон.

прийде за їхнього життя й що воно «прийде із силою». Пізніше Він сказав, що та сила прийде, коли прийде Святий Дух (Дії 1:6–8).

- *Книга Дій 2:1–4*. Святий Дух прийшов у перший день П'ятидесятниці після смерті, погребіння та воскресіння Ісуса. В той час прийшла сила й було встановлено царство/церкву.
- *Книга Дій 2:47*. З того часу про царство/церкву йдеться як про те, що існує. Коли люди спасались, Бог додавав їх до Своєї церкви, визволяючи їх із «влади темряви» й переносячи їх «до Царства Свого улюбленого Сина» (Кол. 1:13). Християни знаходяться у «непохитному царстві» (Євр. 12:28)—церкві, ворота якої сили адові не переможуть (Мт. 16:18).

Коли Ісус наставляв Своїх учнів молитись: «Нехай прийде Царство Твоє», вони фактично молились: «Нехай буде встановлено Твою церкву». Господь просив Своїх учнів долучитись до великого передвічного задуму Бога, до якого належала церква (див. Еф. 3:10, 11).

Чи слід нам промовляти цю частину під час нашої молитви сьогодні? Позаяк царство/церкву вже встановлено, краще не вживати тих самих слів, а натомість говорити: «Нехай Твоє царство *шириться всім світом*» або «нехай Твоє царство *ввійде в серця всіх людей*». Якщо ж ми будемо використовувати ці слова без належних уточнень, значить ми вважаємо правими преміллєніалістів, які вірять, що Христове царство ще не встановлено.

Навіть якщо ми зробимо необхідні зміни у цих словах, ця молитва вчить, що ми маємо *підкуватись* про царство/церкву й молитись за її зміцнення й процвітання. Ми повинні молитись як за свою місцеву церковну громаду, з якою ми збираємось для поклоніння, так і за церкву по всьому світові. Вчиняючи так, ми й *надалі* можемо бути учасниками великого Божого плану, аби «через церкву» провіщати Його мудрість згідно з Його «відвічною постановою, яку Він учинив у Христі Ісусі, Господі нашім» (Еф. 3:10, 11).

## Зразок турботи

Наступне прохання також робить акцент на духовних речах, але переміщає його з церкви/царства на всю землю: «Нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі» (Мт. 6:10б, в). Це бажання того, аби кожна людина на землі скорилась Божій волі. Навіть думки про це достатньо, щоб потрясти нашу уяву. Подумайте про те, як Його воля здійснюється на небесах. Уявіть ангелів та архангелів, що стоять перед Божим престолом. Вони з радістю слухають Його повеління й поспішають їх виконувати. Як би було чудово, якби з такою ж радістю та смиренням виконували Божу волю й на всій землі.

Аби ця частина молитви була виконана й оскільки Божа воля відкривається у Його Слові, ми мусимо нести Його Слово всьому світові (Мт. 28:18–20; Мр. 16:15, 16). Ми мусимо надихати людей, де б вони не були, коритися Господнім заповідям і виконувати їх.

Утім головною цінністю цієї частини молитви є те, що вона змушує нас дослідити наше власне *ставлення* до Його волі. Якщо бути чесними, мало хто з нас задоволений Божою волею для нашого життя. Хтось сказав, що «людям не подобається те, що дає їм небесний Цар». Дехто фактично молиться: «Нехай буде воля *моя* на землі». Призначення молитви не в тому, аби примусити Бога виконувати нашу волю, але навчитись підкоряти свою волю Його волі.

## Зразок стриманості

Ми вже розглянули половину молитви й ще не бачили жодного особистого прохання—але тепер час підготувати наші серця до одного з них. Ми читаємо далі: «Хліба нашого насущного дай нам сьогодні» (Мт. 6:11). У Луки написано: «Хліба нашого насущного дай нам на *кожний* день» (Лк. 11:3; курсив додано). Зверніть увагу на стриманість цієї мольби. Це не прохання дати *пирога* (чи іншої розкоші), але *хліба*. Це не прохання про *місячний запас* хліба, але достатнього для цього *дня*.

Один із уроків цієї частини молитви полягає у тому, що ми мусимо бути задоволені, маючи *необхідне* для життя. Їжа є однією із небагатьох речей, які ми *повинні* мати. Немає нічого поганого аби просити й інших благословень, але наше щастя не мусить залежати від накопичення речей. Павло писав: «А як маємо поживу та одяг, то ми задоволені будьмо з того» (1 Тим. 6:8).



У цій частині молитви є й інші уроки для нас. Наприклад, вона нагадує нам, що джерелом усіх наших благословень є *Бог*. Ми повинні молити Його про щось таке просте й важливе, як наш щоденний хліб. Ми не повинні казати: «Подивіться, що я зробив», але радше: «Подивіться, що *Бог* зробив для мене». Усе, що ми маємо, ми лише «взяли», але Той, хто помістив ці благословення на нашому шляху, щоб ми могли їх «узяти», це Бог. Так, ми повинні працювати для нашого щоденного хліба (див. 2 Сол. 3:11, 12), але при цьому ми повинні визнавати, що вищим й первинним Джерелом усякого благословення є Бог.

Окрім іншого, Ісусова молитва вчить не бути егоїстичними у своїх проханнях. Ми не повинні просити «*мого* насущного хліба», але «*нашого* насущного хліба». Упродовж усієї молитви звучить акцент на потребах християнської спільноти. Прочитайте молитву ще раз. Ви не знайдете в ній особового займенника «я». Ця молитва просякнута турботою про інших.

### **Зразок смирення**

Далі в молитві звучить наступне особисте прохання: «І прости нам довги<sup>4</sup> наші» (Мт. 6:12а). Грецьке слово, перекладене тут як «довги», означає те, що людина завинила, проте в цьому контексті йдеться не про фінансовий, а про духовний борг. Коли це слово вживається в Новому Заповіті в однині, воно зазвичай означає провину або гріх.<sup>5</sup> У книзі Луки написано: «І прости нам наші гріхи» (Лк. 11:4а). Він уживав слова «гріхи» та «борги» як тотожні. У перекладі професора Р. Турконяка стоїть слово «провини» (синонім слова «гріхи»): «І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим». Стоячи перед святим Богом, ми смиренно визнаємо, що ми грішники й благаємо Бога простити нас. Це вражає нашу гординю прямо в її серце.

Наступна частина цього прохання б'є по нашій гордині ще разючіше: «Як і ми прощаємо винуватцям нашим» (Мт. 6:12б). Прощати дуже важко. Коли хтось нас ображає, це травмує наше его та гордість. Можливо, ми часто думаємо: «Я *ніколи* не зможу пробачити його [чи її]!» Фактично, нам треба навчитись казати

---

<sup>4</sup>Давня форма із значенням «борги».

<sup>5</sup>Аналітичний грецький лексикон.

собі: «Це не настільки важливо; я повинен відпустити це й не тримати зла».

Було зроблено чимало спроб обійти суворе вчення Матвія 6:12 (див. Мт. 6:14, 15). Хтось спитає: «Як я можу пробачити людину, яка не розкаюється в своєму злому вчинку й не просить пробачення?» Інший вказує на уривок із книги Луки 17:3 й той факт, що Бог прощає нас тільки після того, як ми розкаюємось. Утім ми говоримо не про відновлення стосунків, а про *стан* наших сердець. Ісус моливсь на хресті: «Отче, відпусти їм, бо не знають, що чинять вони» (Лк. 23:34а). І хоча Він вимовив ці слова, їхній гріх залишався на їхніх душах, аж поки вони не покаялись (див. Дії 2:36–38). Проте (і це те, чому ми повинні навчитись) Ісус простив їх у *Своєму* серці. Якщо хтось зробив вам зло, ваші стосунки з тією людиною, ймовірно, будуть напружені, доки вона не визнає свою провину й не вибачиться; але більше за це вас повинно турбувати те, щоб у *вашому* серці не було ворожого ставлення до цієї людини. Ви повинні докласти зусиль, аби у вашому серці не з'явився «гіркий корінь» (Євр. 12:15), що наповнює його неспокоєм та убиває любов.

У книзі Луки в цій частині молитви звучить позитивна нота: «Бо й самі ми прощаємо кожному боржникові нашому» (Лк. 11:4б). А якщо ми не захотимо прощати? Хтось сказав, що людина, яка не бажає прощати, знищує міст, яким сама мусить перейти. Поміркуйте над глибокими словами Ісуса, які Він промовив одразу після зразкової молитви: «Бо як людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам ваш Небесний Отець. А коли ви не будете людям прощати, то й Отець ваш не простить вам прогріхів ваших» (Мт. 6:14, 15).

### **Зразок розуміння**

І далі молитва веде: «І не введи нас у випробування, але визволи нас від лукавого» (Мт. 6:13а; див. Лк. 11:4в). Грецьке слово, яке перекладене тут як «випробування», має кілька значень, серед яких і «випробування», і «спокуса» (пор. «І не введи нас у спокусу ...»; УБТ), проте в цьому вірші воно означає «зло». Тобто йдеться про випробування чи спокусу, коли людина може «вчинити зло». В цьому сенсі ця молитва є зразком розуміння, оскільки вона піклується не лише про прощення гріхів, а й про те, щоб триматися якомога далі від того, що веде до гріха.

Стосовно грецького слова, перекладеного тут як «лукавий», звичай воно означає «лихий», але в оригінальному тексті перед ним стоїть означений артикль: «*той* лукавий». Звідси витікають два можливих тлумачення: «та лукава [річ]» (себто, будь-що лихе, зле, гріховне) або «та лукава [особа]» (себто, диявол). Позаяк другий (диявол) відповідальний за перше (все лихе), наш переклад є правильним.

Ця частина молитва вчить нас просити Божої допомоги в тому, аби триматись якнайдалі від спокусу, допомоги в опорі спокусам, що трапляються на нашому шляху, й допомоги в протидії сатані. Оскільки Бог не спокушає нікого (Як. 1:13), фразу «не введи нас у спокусу» слід розуміти як «Допоможи нам не увійти у спокусу». Ці слова саме про нашу відповідальність. Дуже часто ми благаємо Бога врятувати нас від біди, в якій ми опинились свідомо, пішовши назустріч спокусі з широко відкритими очима. Не можна постійно молитись «Не введи нас у спокусу», а потім свідомо й з повним розумінням поринати в ситуацію, яка, як нам відомо, повна спокус.

### **Зразок прославлення**

Останні слова «Молитви Господа» в Українському перекладі Біблії професора Р. Турконяка, як і у багатьох іншомовних виданнях, стоять у квадратних дужках: «[Бо Твоє є Царство, і сила, і слава навіки. Амінь]» (Мт. 6:13б). Справа в тому, що цих слів немає у найдавніших манускриптах. Проте є свідчення, що їх вживали в церквах перших століть, і що вони були у більшості перекладів—чи то у вигляді приміток, чи на полях, чи деінде. Вони є дуже доречними аби завершити молитву, оскільки повертають нас до джерела усякого блага—Самого Бога:

- «Царство» є Його. Царство належить Йому, і Він панує над усім. Ми мусимо визнавати цю істину.
- «Сила» є Його. Якою б силою не володіла людина, це крихта у порівнянні із силою та могутністю Бога. Ми повинні визнавати також і цей факт.
- «Слава» є Його, й ми повинні провіщати її.
- І все це буде істинним «навіки». «Амінь».

## Висновок

Ми маємо перед собою зразок молитви. Чи вчить вона нас *усьому*, що ми маємо знати про молитву? Ні. Наприклад, вона не була промовлена в ім'я Ісуса. Цю зразкову молитву було дано, коли ще діяв закон Мойсея, і сьогодні будь-який правовірний юдей може молитися нею. Павло вчив, що, живучі під Новим Заповітом, ми мусимо «дякувати завжди за все Богові й Отцеві *в Ім'я Господа нашого Ісуса Христа*» (Еф. 5:20; курсив додано). Знайома всім фраза «в ім'я Ісуса» це не просто слова, це визнання нашого розуміння того, що зараз Ісус є нашим Посередником (1 Тим. 2:5).

Далі, прохання, що містяться в цій зразковій молитві, мають загальну природу. Коли ми молимося, ми мусимо бути конкретними. Ми повинні дякувати за конкретні благословення, сповідати конкретні гріхи, й молитись за конкретних людей.

При тому, ця зразкова молитва містить багато такого, чому ми можемо навчитись. Вона є для нас зразком спрямованості, благоговіння, пріоритетів, турботи, стриманості, смирення, розуміння й прославлення.

## УЧЕННЯ ПРО ОСУД ІНШИХ (МТ. 7:1–6; ЛК. 6:37–42)

### Євангеліє від Матвія 7:1–6

<sup>1</sup>Не судіть, щоб і вас не судили; <sup>2</sup>бо яким судом судити будете, таким же осудять і вас, і якою мірою будете міряти, такою відміряють вам. <sup>3</sup>І чого в оці брата свого ти заскалку бачиш, колоди ж у власному оці не чуєш? <sup>4</sup>Або як ти кажеш до брата свого: Давай вийму я заскалку з ока твого, коли он колода у власному оці? <sup>5</sup>Лицеміре,—вийми перше колоду із власного ока, а потім побачиш, як вийняти заскалку з ока брата твого.

<sup>6</sup>Не давайте святого псам, і не розсипайте перел своїх перед свиньми, щоб вони не потоптали їх ногами своїми, і, обернувшись, щоб не розшматували й вас...

### Євангеліє від Луки 6:37–42

<sup>37</sup>Також не судіть, щоб не суджено й вас; і не осуджуйте, щоб і вас не осуджено; прощайте, то простять і вам. <sup>38</sup>Давайте—і дадуть вам; мірою доброю, натоптанною, струснутою й

переповненою вам у подолок дадуть. Бо якою ви мірою міряєте, такою відміряють вам.

<sup>39</sup>Розповів також приказку їм: Чи ж може водити сліпого сліпий? Хіба не обидва в яму впадуть? <sup>40</sup>Учень не більший за вчителя; але, удосконалившись, кожен буде, як учитель його. <sup>41</sup>Чого ж в оці брата свого ти заскалку бачиш, колоди ж у власному оці не чуєш? <sup>42</sup>Як ти можеш сказати до брата свого: Давай, брате, я заскалку вийму із ока твого, сам колоди, що в оці твоїм, не вбачаючи? Лицеміре,—вийми перше колоду із власного ока, а потім побачиш, як вийняти заскалку з ока брата твого.

Потім Ісус перейшов від теми ставлення учнів до матеріальних речей до теми їхнього ставлення до інших людей. Уривок із книги Матвія 7:1–5 засуджує дух, який любить судити інших. Дехто вважає, що цей уривок забороняє будь-які судження, але Сам Ісус велів «суд справедливий чинити» (Ів. 7:24). Із грецького слова κρίνω (*кріно*), перекладеного тут як **судити**, походить відоме нам дієслово «критикувати». Зазвичай ми схильні надавати цьому слову негативного забарвлення: «критикувати»—значить вишукувати недоліки іншої людини та вказувати на них—проте слово «критикувати» означає «оцінювати». Результат цього оцінювання може бути як негативним, так і позитивним; він може бути поганим або добрим; він може бути деструктивним або конструктивним. Необхідність оцінювання, тобто судження, наголошено далі: у Матвія 7:6 сказано: **не давайте святого псам, і не розсипайте перел ... перед свиньми**, що неможливо без правильного оцінювання тих, кого ми навчаємо. Якщо розглядати вірші 1–6 як одне ціле, тоді стає очевидним, що Ісус забороняв не будь-яке судження, а радше недобре, різке ставлення, позбавлене співчуття.

В оповісті Луки про цю проповідь Ісус додає коментар про сліпих поводитирів сліпих—та їхніх учнів (Лк. 6:39). Пізніше Ісус назвав фарисеїв «сліпими поводитарями для сліпих» (Мт. 15:12, 14). Христос докоряв фарисеям та тим, хто ставились до інших, як фарисеї. Також слід звернути увагу на те, що у Луки 6:39 написано, що Ісус **розповів також приказку їм** (пор. «притчу»; УБТ). Це перша поява слова «притча» у нашому дослідженні.

## УЧЕННЯ ПРО МОЛИТВУ (МТ. 7:7–11)

<sup>7</sup>Просьте—і буде вам дано, шукайте—й знайдете, стукайте—і відчинять вам; <sup>8</sup>бо кожен, хто просить—одержує, хто шукає—і знаходить, а хто стукає—і відчинять йому. <sup>9</sup>Чи ж то серед вас є людина, що подасть своєму синові каменя, коли хліба проситиме він? <sup>10</sup>Або коли риби проситиме, то подасть йому гадину? <sup>11</sup>Тож як ви, будучи злі, потрапити добрі дари своїм дітям давати,—скільки ж більше Отець ваш Небесний подасть добра тим, хто проситиме в Нього!

Перш ніж завершити цю проповідь (настановами про послух), Ісус додав два загальні твердження, які мали допомогти Його слухачам у виконанні тих завдань, які Він щойно перед ними окреслив. Хоча ці твердження зовні не виглядають, як протиставлення, але воно відчувається. Перший уривок (Мт. 7:7–11) присвячено наполегливій молитві. Його можна розглядати як продовження попереднього учення про тривоги. Якщо учням не слід перейматись та непокоїтись про завтрашній день, то що їм слід робити? Їм слід молитись. Вірші 7–11 містяться між двома уривками про людські стосунки (Мт. 7:1–6 та 7:12). Таким чином нам дано зрозуміти, що для правильних стосунків із іншими людьми важливу роль відіграє молитва.

Ключовими словами у віршах 7 і 8 є **просить, шукайте й стукайте**. Послідовність цих слів вказує на зростання інтенсивності наших молитов. Також в оригінальному тексті ці дієслова мають форму теперішнього часу, що означає непереривність: постійно просить; постійно шукайте; постійно стукайте. Ісус підкреслив необхідність наполегливої та постійної молитви (див. Лк. 18:1). Ці слова «просити», «шукати» та «стукати» можна розглядати як синоніми, чия сила і виразність зростають. Яків писав: «... не маєте, бо не прохаєте» (Як. 4:2).

Чому ми мусимо бути наполегливими та послідовними в молитві? Тому що ми маємо Бога, який нас любить і який відповідає на наші молитви (див. Як. 5:16б–18). Христос підкреслив це за допомогою ілюстрації про земного батька, який піклується про своїх дітей (Мт. 7:9, 10). Так само, й навіть більше, піклується про нас і наш Небесний Отець (Мт. 7:11).

У Писанні є й інші зіставлення турботи й любові нашого Небесного Отця до нас і турботи й любові земних батьків. (Див., наприклад, Євр. 12:4–13). Проте ми повинні бути обережними в своїх висновках, що наш Небесний Отець подібний до наших земних батьків у *всіх* аспектах. Кожен земний батько припускається помилок у своїх стосунках із дітьми, тоді як Бог ніколи не помиляється. Дехто намагається тлумачити уривки, подібні до Матвія 7:7–11, як учення про те, що Бог ніколи нікого не відправить до пекла, оскільки (за їхніми словами) жоден земний батько не зробить такого із своїми дітьми. Проте таке тлумачення заперечує яснє й однозначне вчення про Суд (як наприклад, у Мт. 25:31–46).

З якими би труднощами ми не стикнулися в житті, Ісус закликає нас «просити у Бога, Який дає всім щедро ...» (Як. 1:5; УБТ).

## **ЗОЛОТЕ ПРАВИЛО (МТ. 7:12; ЛК. 6:31)**

### **Євангеліє від Матвія 7:12**

**<sup>12</sup>Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви. Бо в цьому Закон і Пророки.**

### **Євангеліє від Луки 6:31**

**<sup>31</sup>І як бажаєте, щоб вам люди чинили, так само чиніть їм і ви.**

Наступне загальне правило міститься лише в одному вірші. І хоча його можна було б віднести до наступної частини проповіді, той факт, що воно міститься саме тут, має важливе значення. У цьому вірші озвучено принцип, який називають Золотим правилом: **усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви** (Мт. 7:12a).

Тут правильніше буде казати не про виражене протиставлення, а про неявиє—але таке, що легко упізнається. Зазвичай у стосунках із іншими людьми нас цікавить те, чого бажаємо *ми*: «Мені потрібно те й те у наших стосунках», кажемо ми. Золоте правило веде нас від егоїзму до безкорисливості. Воно закликає нас подумати над тим, чого може потребувати інша людина. Все це стоїть за словами Господа: «Як хочете, щоб чинили вам люди,—чиніть [і ви] їм так само» (Лк. 6:31; УБТ).

Ісус сказав, що **в цьому Закон і Пророки** (Мт. 7:12b). Якщо

вчення Закону й Пророків, а точніше їхні постанови стосовно стосунків між людьми, втиснути в одну фразу, то залишиться: «Ставтесь до людей так, як хочете, щоб вони ставились до вас».

## ДВА ШЛЯХИ—ТА ФАЛЬШИВИ ПРОРОКИ (МТ. 7:13–23; ЛК. 6:43–45)

Загибель чи життя (Мт. 7:13, 14)

<sup>13</sup>Увійдьте тісними ворітьми, бо просторі ворота й широка дорога, що веде до погибелі,—і нею багато хто ходять. <sup>14</sup>Бо тісні ті ворота, і вузька та дорога, що веде до життя,—і мало таких, що знаходять її.

Ісус почав завершальну частину Своєї проповіді словами із Матвія 7:13. Хоча заключні вірші містять застереження проти фальшивих учителів (Мт. 7:15–20), головним чином, вони закликають Христових учнів *жити* за принципами, які Він щойно їм виклав. Ісус не хотів, аби Його проповідь вигравірували на плиті й милувалися нею. Радше Він бажав, щоб вона відбивалась у життях Його послідовників.

Зображені у віршах 13 і 14 ситуації не просто різняться між собою, а повністю протилежні. Є два шляхи—усього два шляхи—яким може йти кожен із нас: вузька дорога, що веде до життя, та широка дорога, що веде до загибелі (див. Лк. 13:23, 24). Вузька дорога не є легкою, й лише **мало** хто готовий нею йти, оскільки вона вимагає певних жертв. Широка дорога—то є легкий шлях, який обирають **багато** людей. Більшість людей не бажає визнавати цю гірку істину, але якщо Ісусові слова щось значать, то вони вчать тому, що більшість загине, ніж спасеться.

Як ми можемо стати на вузьку дорогу? Ісус відповів на це питання у наступних віршах: виконуючи Його заповіді (Мт. 7:21–27). Не менш важливо й те, як нам *залишатись* на вузькій дорозі й не сходити з неї? Новий Заповіт учить, що на жаль, людина, яка обрала вузьку дорогу, може з неї зійти (див. 1 Кор. 10:12; Як. 5:19, 20). На превеликий сум, не один подорожній, що прямував вузькою стежкою, втомився від обмежень і залишив її, аби простувати далі легкою, широкою дорогою. Отже, як нам залишатись на вузькій



дорозі? Й *надалі* виконувати Христові заповіді. (Див. Мт. 7:24–27).

Чим же різняться ці дві дороги, між яких ми мусимо обрати? Одна веде до *життя*—вічного життя з Богом (Рим. 2:7). Інша веде до загибелі—вічних страждань у місці, де немає Бога (2 Сол. 1:9). Або простими словами: одна дорога веде на небеса, а друга—у пекло.

## **Погані плоди чи добрі (Мт. 7:15–20; Лк. 6:43–45)**

### **Євангеліє від Матвія 7:15–20**

<sup>15</sup>Стережіться фальшивих пророків, що приходять до вас у одежі овечій, а всередині—хижі вовки. <sup>16</sup>По їхніх плодах ви пізнаєте їх. Бо хіба ж виноград на тернині збирають, або фігі із будяків? <sup>17</sup>Так ото родить добрі плоди кожне дерево добре, а дерево зле плоди родить лихі. <sup>18</sup>Не може родить добре дерево плоду лихого, ані дерево зле плодів добрих родити. <sup>19</sup>Усяке ж дерево, що доброго плоду не родить, зрубується та в огонь укидається. <sup>20</sup>Ото ж бо,—по їхніх плодах ви пізнаєте їх!

### **Євангеліє від Луки 6:43–45**

<sup>43</sup>Немає доброго дерева, що родило б злий плід, ані дерева злого, що родило б плід добрий. <sup>44</sup>Кожне ж дерево з плоду свого пізнається. Не збирають-бо фіг із тернини, винограду ж на глоду не рвуть. <sup>45</sup>Добра людина із доброї скарбниці серця добре виносить, а лиха із лихої виносить лихе. Бо чим серце наповнене, то говорять уста його!

Отже, якою дорогою йти, визначає все ваше життя. Якщо вже бути максимально точним, то від обраної дороги залежить *вічність*. Диявол не бажає, щоб люди це усвідомлювали. Він переконує людей, що неважливо якою дорогою йти (тобто, як вони живуть), або навіть у тому, що саме широка дорога є вузькою. Для цього він використовує фальшивих учителів.

Пророк—це той, хто говорить від імені Бога, слова, що дав йому Бог; фальшивий пророк—це той, хто заявляє, нібито він говорить від імені Бога, коли насправді це не так. Ісус назвав таких фальшивих пророків **хижими вовками ... у одежі овечій** (див. Мт. 7:15). Вони видають себе за тих, ким насправді не є. Вони

прикривали своє нечестиве вчення тоненьким шаром істини, а свою лиху сутність—накидкою добрих справ (див. Мт. 7:22, 23).

Можливо, Христос застерігав Своїх слухачів від учення книжників та фарисеїв, але фальшиві вчителі проникли до церкви з самого початку її заснування й залишаються в ній досі (Мт. 24:11, 24; Дії 20:29, 30; 2 Пет. 2:1). Тому вкрай важливо навчитися впізнавати фальшивих пророків. Це можна зробити по їхнім **плодам**: плодам їхнього життя й плодам їхнього вчення (Мт. 7:16–20; див. Рим. 16:17). І їхнє життя, і їхнє вчення слід зіставляти з Божим Словом (1 Ів. 4:1; Дії 17:11).

Лука в своїй книзі додає, що те, чому людина вчить, відкриває дещо про її серце, **бо чим серце наповнене, то говорять уста його** (Лк. 6:45). Цей вірш має загальне застосування до того, що ми говоримо: те, що ми кажемо, відкриває наші серця. Проте в цьому контексті ці слова в першу чергу стосуються тих, хто заявляють, що говорять від імені Бога. Попередження Ісуса **Стережіться фальшивих пророків** (Мт. 7:15а) звучить в наш час не менш актуально, ніж коли Він промовив його уперше. Тут слід дещо додати: необхідно бути обережним аби не тлумачити ці слова таким чином, щоб вони заперечували Ісусове вчення про осуд у Матвія 7:1. Краще просто уникати найгіршого можливого пояснення вчинків чи слів іншої людини за відсутності повної інформації.

### Слова та вчинки (Мт. 7:21–23)

**<sup>21</sup>Не кожен, хто каже до Мене: Господи, Господи! увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю Мого Отця, що на небі. <sup>22</sup>Багато-хто скажуть Мені того дня: Господи, Господи, хіба ми не Ім'ям Твоїм пророкували, хіба не Ім'ям Твоїм демонів ми виганяли, або не Ім'ям Твоїм чуда великі творили? <sup>23</sup>І ім оголошу Я тоді: Я ніколи не знав вас... Відійдіть від Мене, хто чинить беззаконня!**

Чи всі фальшиві пророки знають, що вони фальшиві? Чи кожний, хто йде широкою дорогою, усвідомлює, що він йде до загибелі? Очевидно, що ні. Ісусові слова із Матвія 7:21–23 указують на те, що людина може обманюватись.

**Той день**—це Судний День (Дії 17:31). Чи люди із наведеної

ілюстрації дійсно робили все те, про що вони заявляли Судного Дня? Ісус не заперечував їхніх заяв—але навіть якщо вони чинили добрі справи, вони все одно були злочинниками, позаяк Христос звинувачував їх у беззаконні. Отже, їхні вчинки не мають тієї важливості, на яку вони сподівались. Найголовнішими (і найсумнішими) є слова **Я ніколи не знав вас**.

У Біблії слово «знати» може означати «мати близькі стосунки». Цим словом описують чимало різноманітних стосунків. Його уживають у контексті шлюбних стосунків. Так, у Біблії написано, що Адам «пізнав» свою дружину (1 М. 4:1). Це слово також уживалось при описанні стосунків між Богом і людиною (1 Кор. 1:21; Гал. 4:9; Фил. 3:10). Павло писав: «Господь знає тих, хто Його» (2 Тим. 2:19). Коли Ісус промовив: «Я ніколи не знав вас», Він підтвердив, що ті, кого Він звинувачував, ніколи не мали рятівних стосунків із Ним. Вони не слухали Його й не дотримувались Його вчення, але відмовились підкоритись Йому як Своєму Панові та Господеві. Якими б не були їхні добрі справи, вони були вчинені не «у Христі» (2 Кор. 5:17; Еф. 2:13; 3:21; Рим. 16:3, 9), а радше поза Христом.

Якщо ми хочемо бути впевненими, що Ісус нас знає, ми будемо робити те, що велить нам робити Господь аби стати християнами (Рим. 6:3–7, 11, 17, 18, 23; Гал. 3:26, 27), й коритися Йому, докладаючи всі наші зусилля. Дж. МакГарві так сказав про це: «... покірливість, на яку ми тільки спроможні попри тілесну слабкість, що супроводжується щоденним покаанням за наші щоденні гріхи, забезпечує нам Божу милість».

## **ВИСНОВКИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ (ДВА БУДІВНИКИ) (МТ. 7:24–29; ЛК. 6:46–49)**

**Євангеліє від Матвія 7:24–29**

<sup>24</sup>Отже, кожен, хто слухає цих Моїх слів і виконує їх, подібний до чоловіка розумного, що свій дім збудував на камені.

<sup>25</sup>І линула злива, і розлилися річки, і буря знялася, і на дім отой кинулась,—та не впав, бо на камені був він заснований.

<sup>26</sup>А кожен, хто слухає цих Моїх слів, та їх не виконує, подібний до чоловіка того необачного, що свій дім збудував на піску. <sup>27</sup>І

линула злива, і розлилися річки, і буря знялася й на дім отой кинулась,—і він упав. І велика була та руїна його!

<sup>28</sup>І ото, як Ісус закінчив ці слова, то народ дивувався з науки Його. <sup>29</sup>Бо навчав Він їх, як можновладний, а не як ті книжники їхні.

#### Євангеліє від Луки 6:46–49

<sup>46</sup>Що звете ви Мене: Господи, Господи, та не робите того, що Я говорю? <sup>47</sup>Скажу вам, до кого подібний усякий, хто до Мене приходить та слів Моїх слухає, і виконує їх: <sup>48</sup>Той подібний тому чоловікові, що, будуючи дім, він глибоко викопав, і основу на камінь поклав. Коли ж злива настала, вода кинулась на той дім,—та однак не змогла захитати його, бо збудований добре він був! <sup>49</sup>А хто слухає та не виконує, той подібний тому чоловікові, що свій дім збудував на землі без основи. І наперла на нього ріка,—і зараз упав він, і велика була того дому руїна!

Останні слова Проповіді на горі наголошують на необхідності коритися Христові. На заключення Ісус навів дві відомі нині ілюстрації двох будівників: мудрого, який будував на основі з каменю, та нерозумного, який побудував свій дім на піску. Першого Ісус уподібнив людині, що чує Його слова й виконує їх, а другого—людині, яка чує, але нічого не робить.

У цьому світі між людьми існує багато відмінностей: є багаті й бідні, гарні й незугарні, вправні й невправні, успішні й невдахи. Але врешті решт має значення лише одна відмінність: чи ми серед тих, хто йдуть вузькою дорогою до вічного життя, чи ж ми прямуємо широкою дорогою до загибелі (Мт. 25:46; Ів. 3:16; Рим. 2:7, 8; 6:23).

Лука додає до цих двох ілюстрацій деякі деталі. Так, перший чоловік **глибоко викопав, і основу на камінь поклав** (Лк. 6:48), тоді як другий **збудував на землі без основи** (Лк. 6:49). Бувши теслею (див. Мр. 6:3), Христос добре розумів важливість міцного фундаменту, але навіть ті, хто не мають жодного досвіду в будівництві, усвідомлюють, що будинок потребує основи. Кожне життя потребує міцної основи.

Одна з трагедій нашого часу полягає в тому, що дуже багато життів побудовано на хиткому піску земних поглядів. Ми мусимо будувати наші життя на міцній основі з Ісуса та Його Слова (див.

1 Кор. 3:11; Еф. 2:20). Наша непохитність та стабільність залежать від того (й тільки від того), чи виконуємо ми Христову волю.

Ісусові слова в книзі Луки й досі звучать як виклик для майбутніх учнів: **Що звете ви Мене: Господи, Господи, та не робите того, що Я говорю?** (Лк. 6:46).

**І ото, як Ісус закінчив ці слова, то народ дивувався з науки Його. Бо навчав Він їх, як можновладний, а не як ті книжники їхні** (Мт. 7:28, 29). Книжники не говорили своєю владою. Натомість вони цитували безліч авторитетів, що висловлювались з приводу якогось питання.

Проповідь на горі й сьогодні звучить як виклик, але ми навіть не можемо уявити, яке враження справили її слова на перших слухачів. Який би зміст ми не вкладали в це слово, але ця проповідь була дійсно революційною. Більша її частина, якщо не вся, заперечувала вчення, які слухачі Ісуса чули упродовж усього свого життя. Ісусова наука й *досі* заперечує те, що так цінується в цьому світі.

Ця наука була в першу чергу адресована тим, хто були в той час Ісусовими учнями (Мт. 5:1, 2)—й на додачу до них усім присутнім (Мт. 7:28)—але її було збережено й для кожного з нас. Христос сказав: **Отож, кожен, хто слухає цих Моїх слів і виконує їх, подібний до чоловіка розумного, що свій дім збудував на камені** (Мт. 7:24; курсив додано). Ми повинні не лише «слухати» Його слова, але й діяти відповідно до них. Навіть через дві тисячі років Проповідь на горі не перестає дивувати. Прочитайте її; дослідить її; але найголовніше: докладіть усіх зусиль аби жити за нею.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ЯК МАТИ ПРАВИЛЬНІ СТОСУНКИ З ІНШИМИ ЛЮДЬМИ (МТ. 7:1–12)**

Однією з проблем нашого християнського буття є побудова правильних стосунків з іншими людьми. Ісус це розумів, тому в Проповіді на горі Він присвятив багато уваги темі стосунків. Він закликав бути милосердними до інших та бути миротворцями (Мт. 5:7, 9). Він заохочував кожного слухача бути добрим прикладом для інших та благотворно на них впливати (Мт. 5:13–16). Він сказав, аби ми не гнівались на брата, а прагнули примиритись із ним (Мт.

5:21–26). Христос навіть говорив про те, як ми мусимо ставитись до тих, хто намагається чинити нам лихе (себто, до наших ворогів) (Мт. 5:38–48). Також цій темі присвячено цілий уривок із учення Ісуса: Матвія 7:1–12. Ці вірші містять багато важливого про те, як мати правильні стосунки з іншими людьми.

Перш ніж ми докладно розглянемо ці вірші, можливо, варто сказати, чому цей уривок включено до уроку про стосунки з іншими. Щодо віршів 1–6, то це більш-менш зрозуміло, оскільки в них йдеться про стосунки в контексті осуду та того, аби не давати святого собакам. Проте далі, у віршах 7–11 Ісус вчить про молитву та її дієвість. Нам може здатись, що Він залишив тему стосунків—але раптом у вірші 12 звучить «Тож ...» й настанова про те, як мати гармонійні стосунки з іншими людьми: Золоте правило. Таким чином, слово «тож» вказує на те, що Ісус підсумовує все, що був сказав на цю тему. Отже, *певним чином*, вірші 7–11 стосуються цієї теми.

Із цього тексту витікають шість істин: шість важливих принципів правильних стосунків з іншими людьми.

## **Принцип перший: утримання від осуду (Мт. 7:1, 2)**

*Що заповідав Ісус (Мт. 7:1a)*

Якщо ми хочемо мати правильні стосунки з іншими людьми, по-перше, Ісус велів *нам припинити бути скорими на те, щоб засуджувати*. Цей уривок починається словами: «Не судіть» (Мт. 7:1a). В оригінальному тексті вжито форму, яка означає, що Його слухачам потрібно *припинити* засуджувати. В англomовному перекладі Чарльз Вільямса<sup>6</sup> написано буквально: «Припиніть критикувати інших».

На перший погляд, це не дуже вдалий початок розділу про стосунки, розділу, який завершується прекрасним Золотим правилом. Проте, можливо, в Ісуса було кілька причин почати саме так.

Можливо, Христос почав із застереження про осуд тому, що в цьому була *загальна потреба*. Усі Його слухачі мали потребу в

---

<sup>6</sup>Чарльз Вільямс, *Новий Заповіт: переклад народною мовою* // Charles B. Williams, *The New Testament: A Translation in the Language of the People* (Chicago: Moody Press, 1949).

цьому застереженні, так само, як маємо її й *ми*. Ймовірно, не буває жодної доби, коли б кожен із нас не порушував цю заповідь Ісуса з Матвія 7:1. Ніщо не руйнує стосунки швидше, ніж нехтування цією однією заповіддю.

Також можливо, що Ісус почав із теми осуду, аби *усунути негативний вплив*. Він ніколи не забував про книжників та фарисеїв. Вони вже ходили за Ним усюди, намагаючись знайти будь-що аби звинуватити Його (Лк. 6:1–7). Його вороги (в тому числі й фарисеї) вже планували, як би вбити Його (Ів. 5:18).

Таким чином, у Проповіді на горі Ісус зробив чимало зауважень у їхній бік, як прямих, так і непрямих. У Матвія 5:20 Він сказав: «... коли праведність ваша не буде рясніша, як книжників та фарисеїв, то не ввійдете в Царство Небесне». В останній частині розділу 5 Христос протиставив Своє учення усним переданням щодо Закону; ці передання високо шанували фарисеї. У першій частині розділу 6 Ісус сказав про лицемірів, які гучно сурмили, коли подавали милостиню бідним, які полюбляли велемовно молитись на розі вулиць, які робили шоу із свого посту. Коли Він про це говорив, кожен упізнав у цих лицемірах фарисеїв. У книзі Луки ми читаємо Його слова про вчителів, що були сліпими поводирями для сліпих (Лк. 6:39, 40), що було безсумнівною вказівкою на книжників та фарисеїв (Мт. 15:12–14).

Книжники й фарисеї були винними саме у тому осуді, про який говорив Ісус. Вони засуджували цілі верстви суспільства: митників (Лк. 18:9–14), самарян та язичників. Крім того, вони вважали себе вищими та кращими за інших. Вони зневажливо ставились до інших людей й не мали до них співчуття. Якщо ми хочемо мати правильні стосунки з іншими людьми, наша праведність повинна перевищувати праведність книжників та фарисеїв.

Також, можливо, що Ісус почав саме так, щоб *усунути негативний аспект* стосунків перш ніж перейти до позитивного. Перш ніж посадити квіти, нам часто необхідно видалити всі будяки.

Якою б не була причина, Христос почав саме так: «Не судіть, щоб і вас не судили».

*Про що Ісус не казав (Мт. 7:1а)*

Люди, що мислять мирськими категоріями та не вивчали Біблію, знають декілька віршів, серед яких і цей. Особливо вони

полюбляють його у варіанті: «Не судіть, і тоді й вас не будуть судити».

За своє життя я чув ці слова найчастіше від тих, хто були винні самі, або були на стороні винних: «Не судіть, і тоді й вас не будуть судити». Ці люди тлумачили ці слова як заборону казати, що хтось неправий або чинить неправильно, а також як заборону вважати, що на грішника, який не розкаюється й не змінює свого життя, чекають наслідки його вчинків. Чи це й є те, чому вчив Ісус? Очевидно, що люди, які засуджують інших за те, що ті називають певні вчинки «неправильними», при цьому засуджують самі себе своїми ж власними словами.

Перш, ніж ми визначимо, що *означає* слово «судити» в Матвія 7:1, розгляньмо, що воно *не* означає.

Позаяк Біблія не заперечує сама себе, Ісусові слова *не* означають, що нам немає діла до цивільного суду (тобто, судових рішень держави). Бог дав цивільному урядові право чинити суд (див. 1 Пет. 2:13, 14; Тит. 3:1; Рим. 13:1).

Дехто скаже: «*Звичайно ж*, що цей уривок не стосується цивільного суду. Він засуджує церковну громаду або старійшин, коли ті судять інших членів громади, вказують на їхні провини та кажуть про необхідність покарання». Таку думку поділяють не тільки ті, хто не належать до церкви, а й деякі члени церкви. Старійшина однієї громади сказав мені: «Ми ніколи нікому не відмовляємо в спілкуванні там, де я служу старійшиною. Адже Ісус сказав: “Не судіть, щоб і вас не судили”».

Ми знаємо, що Біблія не заперечує себе. Отже, Матвія 7:1 *не* вчить тому, щоб ми не вдавались до церковної дисципліни. Ісус, який сказав: «Не судіть», також учив нас церковній дисципліні, яка передбачає й певні покарання (Мт. 18:15–17). Коли Він послав Святого Духа повести апостолів до повної істини (Ів. 16:13), Він надихнув Павла та інших написати потужні уривки про необхідність церковної дисципліни та покарання (1 Кор. 5:5, 9; 2 Сол. 3:6, 14, 15; Тит. 3:9–11).

Хтось заперечить: «Можливо, цей уривок не про церковну дисципліну, але він щонайменше вчить, що як християни ми не маємо права казати, що хтось помиляється в плані моралі чи доктрини».

Оскільки Біблія не заперечує себе, Матвія 7:1 *не* вчить тому,



аби ми ніколи не робили суджень стосовно інших людей. У вірші 6 написано: «Не давайте святого псам і не кидайте ваших перлів перед свинями ...» (УБТ). Ми не зможемо виконувати цю заповідь, не визначивши попередньо, хто є «псами» і хто є «свинями». Матвія 7:15–20 застерігає нас проти фальшивих пророків й каже, що ми можемо впізнати фальшивих пророків за «плодами» їхніх вчинків: «По їхніх плодах ви пізнаєте їх» (Мт. 7:16а). Інколи проповідники кажуть: «Ми не судимо; ми інспектуємо плоди». На жаль, у межах нашого дослідження ми не можемо більш докладно розглянути інші уривки, в яких йдеться про необхідність робити судження стосовно інших (Рим. 16:17; Гал. 1:8, 9; Фил. 3:2; 1 Ів. 4:1).

### *Про що Ісус казав (Мт. 7:1а)*

Визначивши, що слово «судити» не означає в нашому тексті, нам необхідно відповісти на питання: «Що ж воно означає?»

Ісусові слова вчать тому, що є *такий вид* осуду, якого ми повинні уникати. Дозвольте мені висвітлити декілька аспектів того осуду, проти якого застерігає Ісус.

1. Загальною помилкою є дозволяти нашому минулому, нашим упередженням та вподобанням формувати наше судження. Насправді цього дуже важко уникнути. Давні греки інколи провадили важливі судові процеси в повній темряві, аби покладатися тільки на факти, а не на свої особисті враження. На думку соціологів, однією з причин того, чому люди схильні засуджувати інших, є те, що вони страждають від «низької самооцінки». Людина з низькою самооцінкою може або спробувати піднятися сама, або принизити інших—і для багатьох легше саме принизити інших.

2. Ми часто засуджуємо квапливо, не маючи у своєму розпорядженні всіх фактів або не знаючи всіх обставин. Часто ми навіть не маємо повної інформації про те, що відбувалося насправді. Часто ми не розуміємо чи не знаємо про минуле людини, яку звинувачуємо. Ми не знаємо, чи цей вчинок є звичним для неї, чи вона зробила це вперше й їй це не властиво. Коли Ісус закликав людей «суд справедливий чинити», перед цим Він сказав: «Не судіть за обличчям» (Ів. 7:24а).

3. Дуже часто, коли ми когось засуджуємо, ми також висловлюємо судження про *мотивацію* такої людини. Але позаяк ми не Ісус, який «знав, що в людині було» (Ів. 2:25), ми не можемо

знати напевно мотиви іншої людини. Ми можемо сказати: «Він зробив те й те», але ми не можемо з упевненістю сказати: «Він зробив те й те, *тому що* ...» Павло питає: «Хто-бо з людей знає речі людські, окрім людського духа, що в нім проживає?» (1 Кор. 2:11а).

4. Ісус також не схвалював давати найгірше можливе пояснення вчинками людини замість найкращого. У перекладі 1 Коринтянам 13:7б, який зробив Моффатт (Moffatt), написано, що любов «завжди готова вірити найкращому». Це дійсно правда, що ми пізнаємо людину за її вчинками, але часто її вчинки можуть мати два різні пояснення: одне добре і одне погане. До якого з цих двох можливих пояснень ми частіше вдаємося, коли засуджуємо інших?

5. В результаті всього, про що щойно було сказано, ми нерідко схильні бути різкими, суворими та надмірно критичними в наших судженнях щодо інших, замість того аби стримувати свої судження милосердям та любов'ю. Петро сказав: «Найперше майте щиру любов один до одного, бо любов покриває багато гріхів» (1 Пет. 4:8). Правильні стосунки з іншими людьми це головним чином справа *духу*. З одного боку, є дух, який любить, співчуває, вірить у найкраще в іншій людині й намагається підняти її та допомогти. З іншого боку, буває дух різкий, позбавлений співчуття, швидкий на осуд, який радіє, коли бачить, як хтось «отримує те, що заслужив».

### *Що Ісус обіцяв (Мт. 7:1б, 2)*

Тепер, з урахуванням усього цього, розглянемо решту нашого уривка: кінець вірша 1 і вірш 2: «... щоб і вас не судили; бо яким судом судити будете, таким же осудять і вас, і якою мірою будете міряти, такою відміряють вам».

Коли ми читаємо Його обітницю, *ми розуміємо, що маємо потребу в милосерді*. Життя—це дзеркало; загалом до нас ставляться так, як ми ставимось до інших. У всесвіті діє принцип, за яким ми, хто раніше, хто пізніше, пожинаємо те, що посіяли (Гал. 6:7). Гамана повісили на тій самій шибениці, яку він приготував для Мордехая (Ест. 7). У книзі Еклезіястовій 10:8а написано, що «хто яму копає, той в неї впаде».

Уривок з Матвія 7:1, 2 особливо дотичний до *вічного* Божого суду (див. Мт. 7:21–27). Одного дня кожен із нас предстане перед Господом і «сам за себе дасть відповідь Богові» (Рим. 14:12). Врешті решт саме цей суд й має значення. Уявіть себе перед великим білим

престолом (Об. 20:11), де вас судять за тими стандартами, за якими ви судили інших. Куди вас спрямують після такого суду: направо чи наліво (Мт. 25:31–33)? Поміркуйте над словами з послання Якова: «Бо суд немилосердний на того, хто не вчинив милосердя» (2:13а).

По-друге, *ми маємо усвідомити свою потребу в здоровому глузді*. Стосовно настанов із Матвія 7:1–12 слід використовувати здоровий глузд. Ісус не сказав у віршах 1 і 2, що єдиним визначальним чинником Божого присуду буде те, як ми судили інших. Також Він не чив, що, якщо ми будемо вважати інших праведними незалежно від того, як вони живуть та вчиняють, Бог і нас визнає духовно прийнятними. Навіть якби в нас із усього вчення була лише Проповідь на горі, ми мали б визнати, що подібне тлумачення 7:1, 2 є невірним: наприкінці цієї проповіді Ісус сказав, що той, хто чує Його слова й виконує їх (а не нехтує ними), подібний до мудрого чоловіка, що будує свій дім на каменю (Мт. 7:24, 25).

По-третє, *ми розуміємо свою потребу в смиренні*. У перших двох віршах розділу 7 Ісус *наголосив*, що, хоча нам постійно доводиться робити судження—аби захистити себе та допомогти іншим—ми повинні усвідомлювати, що ми не є Богом. Оскільки ми не Бог, наші судження природно будуть із недоліками. У наших стосунках з іншими людьми ми повинні пам'ятати, що врешті решт усі: й ми, й інші люди, предстанемо перед Богом—і саме *Богу* належить останній присуд. Отже, будьмо милосердними, добрими й терплячими в наших стосунках із іншими людьми.

### **Принцип другий: зробіть необхідні змінення (Мт. 7:3–5)**

Коли йдеться про необхідність змінитись, ми зазвичай дивимось на інших, а не на себе. Ісус це розумів. Тому Він сказав:

І чого в оці брата свого ти заскалку бачиш, колоди ж у власному оці не чуєш? Або як ти кажеш до брата свого: Давай вийму я заскалку з ока твого, коли он колода у власному оці? Лицеміре,—вийми перше колоду із власного ока, а потім побачиш, як вийняти заскалку з ока брата твого (Мт. 7:3–5).

Цей уривок має децицію гумору. Ісус не вдавався до жартів, але

й не хехтував гумором. Спробуйте уявити чоловіка, з чийого ока стирчить велика колода, а він при цьому намагається роздивитись порошинку чи тріску в оці іншого. Ви бачите, як та велика колода розгойдується на всі боки, й ті, хто стоять поруч, ухиляються, аби вона не вдарила їх по голові? Ісус хотів, аби ми зрозуміли наскільки *безглуздо* намагатися бути суддями, коли ми самі ще в гіршому становищі ніж ті, кого ми засуджуємо.

Можливо, при цьому Христос думав про лицемірство книжників та фарисеїв, але істина цього уривка звинувачує також і нас. Дуже легко бачити недоліки інших і при цьому не помічати власні. Пам'ятаєте історію царя Давида, який зчинив перелюб із Вірсавією, а потім велів убити її чоловіка (2 Сам. 11)? Натан розповів Давиду про багача, який убив єдину овечку вбогого чоловіка. Давид розгнівався й вже був готовий віддати наказ «повісити» негідника, коли Натан сказав йому: «Ти той чоловік» (2 Сам. 12:1–7). І тоді замість повішення Давид став молитись у покаянні (2 Сам. 12:13; Пс. 50[51]).

У справах стосунків із іншими людьми Ісус бажає, аби ми спершу дослідили *себе*, щоб зрозуміти, як саме повинні змінитись *ми*.

До речі, перша частина вірша 3 додає ще одну деталь до списку звичок засуджувати, які не схвалював Христос. Грецьке слово βλέπω (*блено*), яке перекладено тут як «бачиш», означає «уважно досліджувати, ретельно розглядати».<sup>7</sup> Це слово вказує на те, що людина дивиться на щось «дуже уважно, пильно й зосереджено». Порошинку або цятку важко углядіти. Коли хтось вам каже: «У мене порошинка в оці», ви, ймовірно, не побачите її, доки не підійдете дуже близько й не подивитесь при правильному освітленні й під правильним кутом. Отже можна до списку поганих звичок засуджувати інших додати ще одну, мабуть, найпоширенішу: вишукувати в людині найгірше замість найкращого, й, наче під мікроскопом, розглядати кожне її слово чи вчинок аби знайти недолік і суворо розкритикувати його. Саме так ставились до Ісуса книжники й фарисеї.

Багато коментаторів і дехто з перекладачів вважають, що Христос використав образи «заскалки» («скалка»; УБТ) й «колоди»

---

<sup>7</sup>В. Е. Вайн (W. E. Vine).

тому що вони з тієї ж речовини. Хоча одна з цих речей велика, а інша—крихітна, обидві з деревини. У англomовному перекладі NIV вони звучать як «тріска» та «дошка».

Ймовірність того, що згадані заскалка та колода є з однієї речовини, наводить на цікаві думки. Людям властиво бути занадто чутливими до тих недоліків у інших, які мають вони самі. Психологи називають це явище «проекцією»: коли ми проецируємо на інших те, що спостерігаємо у своєму житті. До того ж, відомо, що наші власні гріхи не здаються нам такими вже й поганими, на відміну від тих самих гріхів, якщо їх мають інші. Бертран Рассел наочно показав це за допомогою наступної ілюстрації нашого погляду на однакові ситуації: «Я—наполегливий; ти—впертий; він—тупоголовий. Я все зважив і переосмислив; ти змінив свою думку; він не дотримав свого слова».

Якщо Христос навмисне вжив приклад із двома предметами з деревини, тоді перед нами абсурдна ситуація, коли людина з величезним гріхом розміром із колоду ставиться зверхньо й чванливо до іншої людини, в якій той самий гріх, але розміром із порошинку. Про подібну непослідовність писав Павло в посланні до римлян 2:1–3:

Ось тому без виправдання ти, кожний чоловіче, що судиш, бо в чому осуджуєш іншого, сам себе осуджуєш, бо чиниш те саме й ти, що судиш. А ми знаємо, що суд Божий поправді на тих, хто чинить таке. Чи ти думаєш, чоловіче, судячи тих, хто чинить таке, а сам робиш таке саме, що ти втечеш від суду Божого?

Як Ісус назвав тих, хто чинить подібне? Ісус не добирав політкоректних висловів; на початку Матвія 7:5 Він сказав: «*Лицеміре!*» *Лицемірні* вчинки роблять нас *лицемірами*. Якщо ми постійно критикуємо інших, це означає, що свої вчинки ми вважаємо бездоганними, а своє життя праведним—інакше ми не брали б на себе роль судді. Водночас при цьому із наших зіниць стирчать довжелезні колоди розміром із телеграфний стовп.

І знову ж, як вже зазначалось вище, коли йдеться про осуд, починати необхідно з самих себе. Ісус сказав: «Вийми *перше* колоду із власного ока». Легко казати про гріхи інших; важко сповідати

свої власні гріхи. Павло неодноразово писав про необхідність самодослідження: «Випробуйте самих себе ...; пізнавайте самих себе» (2 Кор. 13:5а); «Нехай же людина випробує себе ...»; «Бо коли б ми самі судили себе, то засуджені ми не були б» (1 Кор. 11:28, 31). Особливо актуальний в цьому сенсі уривок з Римлян 14:13: «Так що вже не осуджуймо один одного, але радше судімо про те, щоб не ставити братові перешкоди чи спокуси». У перекладі Дж. Б. Філліпса (J. В. Phillips) сучасною мовою це звучить буквально так: «Отже, перестанемо дивитись один на одного з осудом. Якщо ж ми мусимо судити, *будьмо спочатку критичними до своєї власної поведінки* аби впевнитись, що ми не робимо нічого, що може змусити брата спіткнутися чи впасти» (курсив додано).

Який гріх/колоду слід видалити? Будь-який гріх необхідно видалити—проте в цьому контексті, в першу чергу йдеться про гріх засудження.

Проте навіть у питанні дослідження самих себе має бути присутній здоровий глузд. Не треба бути одержимими пошуками власних вад і недоліків, так званим «постійним розтином» своєї особистості. Але якщо ми бажаємо мати правильні стосунки з іншими людьми, *перше*, на що нам слід звернути увагу, це на те, що нам необхідно змінити в *своєму* житті. Якщо ми почнемо з самих себе, ми будемо менш схильними засуджувати інших.

Ми можемо вже залишити вірші 3–5, оскільки вже розглянули їхню основну думку—проте слід наголосити прекрасну істину, що звучить наприкінці вірша 5.

### **Принцип третій: допомагайте іншим у смиренні (Мт. 7:56)**

Якщо ми дійсно когось любимо й бачимо в житті цієї людини гріх, ми спробуємо допомогти їй позбавитись цього гріха. Саме це витікає з останньої частини вірша 5. Після того як Ісус закликав спочатку вийняти колоду з власного ока, Він сказав: «А *потім* побачиш, як вийняти заскалку з ока брата твого» (курсив додано). Ісус наголосив, що нашим пріоритетом мусить бути робота над своїми власними гріхами, але Він *не* закликав нас ігнорувати гріхи брата і не допомагати тому позбавитись його гріхів, після того, як ми наведемо лад у своєму власному житті (див. Мт. 5:23, 24).

Є багато уривків, які вчать необхідності допомогти братові видалити гріх із його серця та життя:

Браття, як людина й упаде в який прогріх, то ви, духовні, виправляйте такого духом лагідності, сам себе доглядаючи, щоб не спокусився й ти! Носіть тягарі один одного, і так виконаєте закона Христового (Гал. 6:1, 2).

Браття мої, коли хто з-поміж вас заблудить від правди, і його хто наверне, хай знає, що той, хто грішника навернув від його блудної дороги, той душу його спасає від смерті та безліч гріхів покриває! (Як. 5:19, 20).

Наведений Ісусом приклад про скалку в оці підкреслює потребу в допомозі: око дуже чутливе. Навіть найменша порошок в оці це вже не жарт. Якщо у вас є діти, ви, ймовірно, чули страждання в їхньому голосі, коли вони плакали: «У мене щось в око попало!»

Цей приклад також підкреслює потребу в обережності, коли комусь допомагаєш. Якщо мені щось попало в око, й мій друг визвався допомогти, я хочу, аби він поставився до цього з максимальною обережністю й співчуттям. Такими ж обережними й делікатними ми маємо бути в стосунках із іншими людьми. Павло закликав «виправляти такого *духом лагідності*» (Гал. 6:1; курсив додано).

Ми всі грішники в очах святого Бога, перед яким одного дня предстанемо на суд. Кожен потребує духовної допомоги, отже допомагаймо один одному—але, коли робитимемо це, пам'ятаємо про турботу та співчуття.

### **Принцип четвертий: зважайте на відмінності та труднощі (Мт. 7:6)**

Ми підійшли до вірша про «псів» та «свиней» (Мт. 7:6). Ми дещо в замішанні: таке враження, що цей вірш заперечує дух того, що сказав був перед цим Ісус. Чи повинні ми називати інших «собаками» та «свинями»? На мою думку, Христос сказав це для балансу: так, ми не повинні бути лицемірними, прискіпливими, само-уповноваженими «інспекторами вад», але також ми не повинні бути наївними та легковірними. Бог наділив нас здоровим глуздом, і Він очікує, що ми скористаємось ним у стосунках із іншими людьми. Ми не повинні бути черствими та прискіпливими, але ми й не повинні бути безпечними та легковірними.

Якби Ісус дав нам лише вірші 1–5, Він залишив би нас

вразливими, незахищеними, такими, що бояться робити будь-які судження, аби якимось із них не виявилось хибним і не впало на нашу голову. Натомість у вірші 6 Він вказує на необхідність певних суджень стосовно інших людей. Він підкріплює цей факт ілюстрацією про собак та свиней: «Не давайте святого псам, і не розсипайте перел своїх перед свиньми, щоб вони не потоптали їх ногами своїми, і, обернувшись, щоб не розшматували й вас ...».

Перш ніж обговорювати смисл Христових слів, нам необхідно дещо зрозуміти про природу собак та свиней, особливо в ті часи. Обидва види тварин вважались нечистими по закону Мойсея. Свиней було однозначно проголошено «нечистими» (3 М. 11:7), а собаки підпадали під категорію «нечистих», тому що не мали роздвоєних копит та не жували жуйку (3 М. 11:3, 4). Читаючи про собак у Матвія 7:6, не слід уявляти собі милих домашніх улюбленців, бо тут йдеться про диких, злих, брудних тварин, що збивались у зграї та рились на смітниках. Слово «пес» чи «собака» подекуди вживалось у Біблії як метафора грішника (Мт. 15:26; Фил. 3:2; Об. 22:15).

Свиня в розумінні євреїв була утіленням нечистоти. З цієї причини більшість, якщо не всі, свиней в Палестині були дикими, а не свійськими тваринами. Багато коментаторів нехтують цим фактом. Намагаючись пояснити вірш 6, вони кажуть, що фраза «обернувшись, щоб не розшматували вас» стосується радше собак, ніж свиней. Це лише підкреслює їхнє нерозуміння природи цих тварин. Вони ніколи не були біля свиноматки, яка намагається відірвати ногу будь-кому, хто занадто близько підходить до її новонароджених дітей. Також ці люди не знають про лютість диких свиней, яких справедливо відносять до найнебезпечніших тварин.

Тепер, із урахуванням цієї інформації про собак та свиней, ще раз прочитайте вірш 6. Ісус знову вдався до ситуації, яку інакше як безглуздою не назвати. Спочатку Він сказав про те, аби не давати «святого псам». Ні за яких обставин бродячий пес не оцінить того, що є святим. Дехто й досі вважають, що тут йдеться про букввальну ситуацію, якою б немислимою вона не здавалась, коли священик бере м'ясо з вітваря та кидає його зграї собак. Але це абсолютно неможливе. Будь-яка частина жертвовної тварини, що залишалася, мала бути спаленою (3 М. 6:24–30; 7:17).

Після того Ісус представив перед уявою Своїх слухачів сцену,



в якій люди «розсипають перла свої перед свинями». Як собаки ніколи не будуть цінувати того, що є святим, так само й свині ніколи не зрозуміють цінність перлів. Щойно вони збагнуть, що перли неістинні (можливо, навіть зламають зуба, спробувавши розкусити їх), як у своїй люті «обернуться, щоб розшматувати вас». Мені пригадуються далекі-далекі часи, коли я вставав удосвіта, щоб нагодувати свиней. Коли свині чули, як я готую їм їжу в металевій посудині, вони наче скаженіли. А коли я підходив до їхнього корита, вони верещали та лізли одна поверх одної. Мені було нелегко насипати їм їжу в корито, оскільки до нього постійно залазили три або чотири голодні свині. Якби я насипав перлів замість суміші молотого збіжжя та молока, то щойно свині збагнули б це, мені б залишалося тільки молитися, аби огорожа виявилася достатньо міцною.

Тепер час спитати: «Хто ці “пси” та “свині”, про яких казав Ісус?» Аби на нього відповісти, треба спочатку вяснити: «Що таке “святе” й “перли”?» Ісус називав царство (церкву) «дорогоцінною *перлиною*» (Мт. 13:45, 46). Учення про царство (церкву) називається доброю новиною (Євангелієм) (див. Мт. 4:23; 9:35; 24:14). Боже Слово є *святим* (Рим. 1:2; 2 Пет. 2:21), а це святе вчення— «скарбом» (2 Кор. 4:7).

У світлі всього цього більшість коментаторів вважає, що Христос застерігав проти того, аби давати Слово людям, які не вміють цінувати духовне: тим, хто постійне відкидає істину, людям, яких у Тита 1:15 названо «нечистими і невірними», оскільки вони мають «нечистий розум і сумління». Можливо, Ісус мав на увазі книжників та фарисеїв, які відмовились приймати Його слова.

Деякі коментатори не згодні з таким тлумаченням вірша 6, але, на мою думку, це найпростіше пояснення цього уривку, яке, до того ж узгоджується з іншими місцями в Писанні. Коли Ісус послав Своїх учнів із «обмеженим дорученням», Він сказав їм, що коли їх не будуть приймати, то їм слід струсити пил із своїх ніг та йти далі (Мт. 10:13, 14). Кожного разу, коли юдеї відкидали проповідь Павла, він йшов до язичників (Дії 13:44–51; 18:5, 6; 19:9; 28:17–28).

Цей вид судження не з легких. Ми не маємо права вирішувати задалегідь, що хтось є «псом» чи «свинею». Любов завжди вірить у найкраще, й ми мусимо давати кожному можливість почути Євангеліє (Мт. 28:18–20; Мр. 16:15, 16). З іншого боку, якщо ми

постійно намагаємось когось навчити, а нас при цьому постійно відкидають, то якоїсь миті здоровий глузд (і принцип бути добрими розпорядниками свого часу; Еф. 5:16) скаже: «Припини розкидати свої перли перед свинею й знайди когось іншого, кому можна проповідувати істину».

Наведені Ісусом ілюстрації в Матвія 7:1–12 дають зрозуміти, що нам доведеться мати справу з великою кількістю різних людей, і що нам треба навчитись як поводитись із кожним типом. Є люди, які страждають, у яких в оці скалки, які заслуговують на нашу любов і увагу. А є свині й собаки, яким ми ніколи не зможемо допомогти. Вони будуть опиратись кожній нашій спробі наблизитись до них. Їх буде цікавити тільки те, як і коли краще пошматувати нас. У такому випадку найкраще, що ми можемо зробити, це залишити таких людей.

Згадайте, з якою делікатністю Ісус поставився до жінки, яка омила Йому ноги своїми сльозами (Лк. 7:36–50), й до жінки, яку схопили в перелюбі (Ів. 8:2–11). Порівняйте це з Його різкими й осудливими словами на адресу жорстокосердих книжників та фарисеїв у Матвія 23. Знову і знову Він повторював: «Горе ж вам, книжники та фарисеї, *лицеміри*» (Мт. 23:13–15, 23, 25, 27, 29; курсив додано).

Христос не велів пристрілювати собак чи свиней. Він просто сказав залишити їх у спокою: не давайте їм святого, не давайте їм своїх перлів. Доречно згадати настанову Павла: «Коли можливо, *якщо це залежить від вас*, живіть у мирі зо всіма людьми» (Рим. 12:18; курсив додано).

### **Принцип п'ятий: покладайтесь на Бога (Мт. 7:7–11)**

Отже, ми підійшли до віршів 7–11, відомого і великого уривка про силу молитви. Ми не будемо розглядати ці вірші докладно, обмежимося лише тими аспектами, які стосуються нашої теми: як мати правильні стосунки з іншими людьми.

Ми вже знаємо, що ми не повинні бути скорими на осуд, що ми маємо бути милосердними та добрими. Водночас було наголошено, що нам не слід бути й легковірними; ми повинні розуміти, коли настає час струсити пил із ніг. Ці рішення не з легких. Як нам уникнути твердості, коли ми маємо бути м'якими, і як уникнути м'якості, коли ми маємо бути твердими? Відповідь на це питання міститься у віршах 7–11. Ми повинні покладатись на Бога:

Просіть—і буде вам дано, шукайте—й знайдете, стукайте—і відчинять вам; бо кожен, хто просить—одержує, хто шукає—і знаходить, а хто стукає—і відчинять йому. Чи ж то серед вас є людина, що подасть своєму синові каменя, коли хліба проситиме він? Або коли риби проситиме, то подасть йому гадину? Тож як ви, будши злі, потрапити добрі дари своїм дітям давати,—скільки ж більше Отець ваш Небесний подасть добра тим, хто проситиме в Нього!

Це справді великі вірші. Бог відповідає на молитви. Як люблячий батько реагує на потреби та прохання його дітей, так і Бог відповідає нам.

Цей уривок має пряме відношення до нашої теми. Наприклад, Бог виявляє до нас милість, й це означає, що й ми повинні бути милосердними до інших. Також у ньому наголошується, що ми можемо звертатись до Бога з нашими потребами—у нашому випадку, це потреба знати, як будувати стосунки з іншими людьми. Тут доречно згадати схожі слова з послання Якова 1:5а: «А якщо кому з вас не стає мудрості, нехай просить від Бога».

У вірші 11 сказано, що Бог «подасть *добра* тим, хто проситиме в Нього!» Можливо, хтось скаже: «Добре було б мати більший дім ... або кращу машину ... або краще-оплачувану роботу»—але що справді є «добром»? Чи не є найкращими духовні дари? Серед таких духовних дарів є дух розуміння: здатність розуміти як поводитися з різними людьми. Якщо ви дійсно хочете мати правильні стосунки з людьми, якщо стосунки є для вас важливими, тоді вам слід проводити більше часу в молитві.

### **Принцип шостий: застосуйте Золоте правило (Мт. 7:12)**

Вірш 12 називають кульмінацією Проповіді на горі. Звичайно, у певному сенсі він виводить розмову про стосунки з іншими на найвищий рівень. Цей вірш починається словами: «Тож усе ...». Інакше кажучи, він підсумовує все, що прозвучало в цій проповіді в контексті людських стосунків—чи то з братом або ворогом, чи то з другом або неприємцем. Якщо говорити конкретно, він підсумовує все те, про що ми дізнались у 7:1–11 про стосунки з іншими людьми: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви. Бо в цьому Закон і Пророки». Ми

завичай перефразуємо його таким чином: «Стався до інших так, як ти хочеш, щоб вони ставились до тебе». Ймовірно, цей найвідоміші слова Ісуса. Практично кожна людина захоплюється цими словами; навіть ті, хто не живуть за цим принципом, погоджуються з його правотою.

До Ісуса принцип, викладений у вірші 12, багато хто озвучував через негативне формулювання: «Не роби іншим того, чого не хочеш, аби вони робили тобі». Серед тих, хто висловлювали таку думку були Сократ, Аристотель, Гіллель (відомий юдейський вчитель), Конфуцій та Будда. Проте Ісус був першим, хто виклав його за допомогою стверджувальної конструкції: «*Чини* іншим ...».

Між негативним та стверджувальним підходами існує величезна різниця—й вона не у використанні частки «не». Негативна конструкція спрямована головним чином на самозахист, тоді як стверджувальна—на безкорисливість та самопожертву. Крім того, виконання негативного імперативу передбачає нічого не робити. Саме на підставі негативного імперативу, «козли», яких було засуджено в Матвія 25, не були спасенні. Вони не обов'язково зробили щось лихе, але вони знехтували зробити добре (див. Мт. 25:31, 32, 41, 42). Виконати позитивний імператив можна лише, роблячи добрі вчинки. І знову ж таки, щоб дотримуватись негативної філософії, не обов'язково навіть бути релігійною людиною, оскільки це натуралістичний погляд на життя—тоді як другий є основою чистої віри (Мт. 7:126). У перекладі Філіпса закінчення цього вірша звучить як: «у цьому суть усієї чистої віри».

Цей вірш завершує нашу тему, позаяк узагальнює все, що було сказане до цього, але він також викладає принцип, який покриває тисячу й одну інші ситуації, які виникають у людських стосунках. Уявіть, що ви маєте книгу, в якій розглянуто кожен можливу проблему стосунків. Спробуйте візуалізувати, яку величезну кількість сторінок мала б ця книга. А тепер уявіть, що у ваших стосунках із іншою людиною виник конфлікт. Ви починаєте нервово перегортати сторінки книги, шукаючи необхідну, де йдеться саме про вашу проблему. Нарешті через годину чи більше ви знаходите потрібну відповідь—але час втрачено, й інша людина вже пішла. Замість того, щоб дати нам подібну товсту книгу, Ісус фактично сказав: «Ось, як розв'язати *будь-яку* кризову ситуацію: спитайте себе: “А якби ми помінялись місцями? Якого ставлення

я б хотів до себе?» А після того так і вчинить із іншою людиною».

Це звучить просто, і водночас глибоко. Тільки уявіть, яким би був світ, якби всі ми дотримувались цього принципу у своєму житті. Якби так велися всі справи? Якби кожен роботодавець ставився до своїх робітників із повагою, на яку очікував би від них? Якби кожна організація шанувала цей принцип? Якби кожна людина в кожній родині, кожній школі, кожному народові, кожній церковній громаді завжди ставилась до інших так, як хотіла б, аби ставились до неї?

Більшість із нас розуміє, про що йдеться в Золотому правилі. Воно виражає загальну істину, яка стосується всіх людей. Ми всі хочемо, щоб до нас ставились із добротою та співчуттям, тому нам потрібно навчитись ставитись таким чином до інших. Нам подобається, коли нас цінують, отже ми маємо навчитись бути вдячними й цінувати інших. Ми хочемо, щоб інші бачили те добре, що в нас є, шукали найкраще пояснення нашим вчинкам, отже й нам необхідно робити те саме. Цей список можна продовжувати: ми хочемо, щоб інші намагались нас зрозуміти, щоб вкривали наші нерозумні вчинки та помилки покровом доброти та прощення—отже, будемо й ми «чинити іншим» так, як ми хочемо, щоб вони чинили нам.

Хіба б не було чудово, якби ми жили в світі, де кожен ставиться до іншого таким чином? Хіба б не було чудово, якби *ми* так ставились до інших?

## **Висновок**

Кажуть, що Магатма Ганді (1869–1948), впливовий індійський лідер, був чимало вражений християнством. Особливе враження на нього справило вчення Проповіді на горі разом із Золотим правилом. Коли ж його спитали, чому він не став християнином, він із сумом відповів, що не бачив жодного християнина, який би *жив* за цими принципами. Чи живемо ми за принципами, які щойно розглянули?

Після Матвія 7:1–12 звучать ці знайомі всім слова:

Увійходьте тісними ворітьми, бо просторі ворота й широка дорога, що веде до погибелі,—і нею багато хто ходять. Бо тісні ті ворота, і вузька та дорога, що веде до життя,—і мало таких, що знаходять її (Мт. 7:13, 14).

Чи буде з мого боку занадто зухвало сказати, що ці ворота настільки тісні, що ними можуть пройти тільки ...

- ті, хто не засуджують інших?
- ті, хто в першу чергу прагнуть змінити своє життя?
- ті, хто смиренно та делікатно допомагають іншим?
- ті, хто навчилися розрізняти та зважати на труднощі?
- ті, хто свідомо завжди й в усьому покладаються на Бога?
- ті, хто живуть за Золотим правилом?

Хоча Мт. 7:13, 14 має ширше застосування, а не тільки в контексті людських стосунків, його вчення охоплює й їх, оскільки дуже важливо навчитись мати правильні стосунки з іншими людьми.

# **ПІДРОЗДІЛ III**

---

**ІСУС ПРОДОВЖУЄ НАВЧАТИ  
ТА ЗЦІЛЮВАТИ**

**Містить гармонію**

**Мт. 8:1, 5–13; 11:2–30; 12:22–50**

**Мр. 3:20–35**

**Лк. 7:1—8:3, 19–21; 11:14–36**





## УЗДОРОВЛЕННЯ СЛУГИ СОТНИКА (МТ. 8:1, 5–13; ЛК. 7:1–10)

Євангеліє від Матвія 8:1, 5–13

<sup>1</sup>А коли Він зійшов із гори, услід за Ним ішов натовп великий.

<sup>5</sup>А коли Він до Капернауму ввійшов, то до Нього наблизився сотник, та й благати зачав Його, <sup>6</sup>кажучи: Господи, мій слуга лежить удома розслаблений, і тяжко страждає. <sup>7</sup>Він говорить йому: Я прийду й уздоровлю його. <sup>8</sup>А сотник Йому відповів: Недостойний я, Господи, щоб зайшов Ти під стріху мою... Та промов тільки слово,—і видужає мій слуга! <sup>9</sup>Бо й я людина підвладна, і вояків під собою я маю; і одному кажу: піди—то йде він, а тому: прийди—і приходить, або рабові своєму: зроби те—і він зробить. <sup>10</sup>Почувши таке, Ісус здивувався, і промовив до тих, хто йшов услід за Ним: Поправді кажу вам: навіть серед Ізраїля Я не знайшов був такої великої віри! <sup>11</sup>Кажу ж вам, що багато-хто прийдуть від сходу та заходу, і засядуть у Царстві Небеснім із Авраамом, Ісаком та Яковом. <sup>12</sup>Сини ж Царства повкидані будуть до темряви зовнішньої—буде там плач і скрегіт зубів!... <sup>13</sup>І сказав Ісус сотникові: Іди, і як повірив ти, нехай так тобі й станеться! І тієї ж години одужав слуга його.

Євангеліє від Луки 7:1–10

<sup>1</sup>А коли Він скінчив усі слова Свої до народу, що слухав Його, то ввійшов у Капернаум.

<sup>2</sup>У одного ж сотника тяжко раб занедужав, що був дорогий йому, і вмирати вже мав. <sup>3</sup>А коли про Ісуса почув, то послав він до Нього юдейських старших, і благав Його, щоб прийшов, і вздоровив раба його. <sup>4</sup>Вони ж прибули до Ісуса, та й ревно благали Його й говорили: Він достойний, щоб Ти це зробив йому. <sup>5</sup>Бо він любить народ наш, та й для нас синагогу поставив. <sup>6</sup>І пішов Ісус із ними. І коли недалеко від дому вже був, сотник друзів послав, щоб сказати Йому: Не турбуйся, о Господи, бо я недостойний, щоб зайшов Ти під стріху мою. <sup>7</sup>Тому-то й себе не вважав я за гідного, щоб до Тебе прийти. Та промов тільки слово, і раб мій одужас. <sup>8</sup>Бо й я людина підвладна, і вояків під собою я маю; і одному кажу: піди,—то йде він, а тому: прийди,—і приходить, а своєму рабові: зроби тес—і зробить. <sup>9</sup>Почувши ж таке, Ісус здивувався йому, і, звернувшись до натовпу, що йшов слідком за Ним, промовив: Кажу вам: навіть серед Ізраїля Я не знайшов був такої великої віри! <sup>10</sup>А коли посланці повернулись додому, то знайшли, що одужав той раб!

Після Проповіді на горі, коли Ісус зійшов із гори, услід за **Ним ішов натовп великий** (Мт. 8:1). З того часу, куди б не йшов Христос, за Ним слідом йшло багато народу (див. Лк. 7:9, 11). Для Ісуса то була не просто людська маса. Він убачав у них нужденних людей, які мали потреби. Про ставлення Христа до людей свідчить фраза із Луки 7:13: «Як Господь же побачив її, то *змилисердився* над нею...» (Курсив додано).

Ми розглянемо чотири приклади Ісусової турботи та співчуття до оточуючих Його людей. Оскільки про всі ці чотири випадки розповідається в Євангелії від Луки, ми візьмемо його за основне джерело. Два з цих випадків згадуються в книзі Матвія, яка буде для нас допоміжним джерелом.

Закінчивши навчати на горі, Ісус повернувся до Капернауму (Лк. 7:1). Коли Він туди прибув, один **сотник** послав до Нього делегацію з юдейських старшин благати Христа зцілити його слугу (Лк. 7:2–5). Можливо, він чув, як раніше Ісус зцілив був сина одного з громадян його міста (Ів. 4:46–54). В оповісті Матвія сказано, що цей сотник говорив безпосередньо з Ісусом, тоді як у книзі Луки написано, що він послав інших людей поговорити з Христом. Можливо, обидва оповідачі праві, або, можливо, що той

сотник, вважаючи себе недостойним, звертався до Христа *через* тих, кого він послав.

«Сотник» це римський офіцер, під командуванням якого була сотня вояків (що видно із назви його звання). Конкретно цей сотник був у добрих стосунках із місцевою юдейською громадою. Він навіть виділив кошти, аби побудувати для них синагогу.

Цей сотник був стурбований через одного з своїх рабів. Той раб чи інакше **слуга лежав** у сотниковім домі **розслаблений**—тяжко страждаючи, і **вмирати вже мав** (Мт. 8:6; Лк. 7:2). Лука додає до цієї розповіді, що той слуга **був дуже дорогий** сотникові (Лк. 7:2). В УБТ написано «яким він дорожив». Усі ми маємо людей, які нам «дорогі», й нам зрозумілі почуття сотника, коли ця дорога йому людина тяжко захворіла.

У відповідь на це благання Ісус вирушив до дому офіцера, проте той послав повідомити, що не вважає себе гідним, аби Христос увійшов до його оселі. Він визнавав духовну владу Ісуса (Лк. 7:6–8). **Почувши таке, Ісус здивувався, і промовив до тих, хто йшов услід за Ним: Поправді кажу вам: навіть серед Ізраїля Я не знайшов був такої великої віри!** (Мт. 8:10). Віра цього сотника спонукала промову пророцтва про те, що багато язичників (себто ті, хто **від сходу до заходу**) увійдуть до Христового Царства, тоді як багато юдеїв (**сини Царства**)—ні (Мт. 8:11, 12). **І тієї ж години одужав слуга той** (Мт. 8:13б).

Ісус більше не ходить цією землею, й час, коли Він чинив Свої чуда, вже пройшов; але Йому й досі небайдуже, коли наші доми вражає хвороба.

## **ВОСКРЕШЕННЯ СИНА УДОВИ** (ЛК. 7:11–17)

<sup>11</sup>І сталося, наступного дня Він відправивсь у місто, що зветься Наїн, а з Ним ішли учні Його та багато народу. <sup>12</sup>І ось, як до брами міської наблизився Він, виносили вмерлого, одинака в своїй матері, що вдовою була. І з нею був натовп великий із міста. <sup>13</sup>Як Господь же побачив її, то змилосердивсь над нею, і до неї промовив: Не плач! <sup>14</sup>І Він підійшов, і доторкнувся до мар, носії ж зупинились. Тоді Він сказав: Юначе, кажу тобі: **встань!** <sup>15</sup>І мертвий устав, і почав говорити. І його Він віддав

його матері. <sup>16</sup>А всіх острах пройняв, і Бога хвалили вони й говорили: Великий Пророк з'явився між нами, і зглянувся Бог над народом Своім! <sup>17</sup>І розійшлася ця чутка про Нього по цілій Юдеї, і по всій тій країні.

**Наступного дня** (дослівна фраза у деяких манускриптах; в УБТ «після цього») Христос прийшов до міста **Наїн** (Лк. 7:11), яке було розташоване приблизно у двадцяти п'яти кілометрах на південь-південний захід від Капернауму. (Див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку). Коли Ісус, Його учні, та натовп, що завжди супроводжував Його, до **брами міської наблизі [лисьь] ...**, **виносили вмерлого, одинака в своєї матері, що вдовою була** (Лк. 7:12).

У ті часи вдовиці належали до категорії найбільш нужденних людей. Коли у цієї жінки помер чоловік, у неї хоча б залишився син, який міг би про неї піклуватись. Але її спіткала й друга трагедія: помер її єдиний син. На неї очікувало злиденне та безрадісне майбутнє.

У вірші 13 написано, що коли Господь побачив цю вдову з Наїну, Він **змилосердивсь над нею**. Він також співчуває й нам, коли наші очі наповнюються сльозами горя (Як. 5:11б).

Христос сказав тій жінці не плакати (Лк. 7:13б). Після того Він доторкнувся до **мар**. Грецьке слово *σφοδς* (*сфорос*), перекладене як «мари», означає дерев'яні ноші, на яких несли на цвинтар померлого. Існує думка, що юдеї рідко користувались трунами. Коли Христос доторкнувся до мар, Він промовив до мертвого сина: **Юначе, кажу тобі: встань!** (Лк. 7:14). **І мертвий устав** [демонструючи, що його тіло було уздоровлене], **і почав говорити** [демонструючи, що до нього повернулася душа й розум] (Лк. 7:15а).

Це перший зафіксований на письмі випадок воскресення мертвого під час Ісусового служіння, але він був лише частиною того, що Він робив й до цього: зцілював хворих. Обидва чуда повертають назад руйнівні сили, які нищать фізичне тіло. Кожен, хто заявляє, що може зцілювати хворе тіло, також мусить бути здатним воскрешати мертвих. Обґрунтування цього аргументу можна побачити в тому, що робив апостол Петро. Петро був здатний і зцілювати хворих, і воскрешати мертвих (Дії 9:32–43).

**І його Він [Ісус] віддав його матері** (Лк. 7:15б). Ми можемо

тільки уявити, якою ніжністю світилось обличчя Христа, коли Він віддав цього юнака в руки його матері. Той факт, що ми більше не живемо в добу чудес, не означає, що Ісусу байдуже, коли смерть близьких розриває нам серце. Він дає нам силу витримати цей день (Єр. 16:19а)—і ми з нетерпінням чекаємо на той день, коли Він воскресить померлих, і ми будемо разом із тими, кого любимо (1 Сол. 4:13–18).

Коли юнак підвівся, усіх присутніх охопив страх. ... і Бога хвалили вони й говорили: Великий Пророк з'явився між нами, і зглянувся Бог над народом Своім! (Лк. 7:16).

## ВІДПОВІДЬ ІВАНУ ХРЕСТИТЕЛЮ (МТ. 11:2–30; ЛК. 7:18–35)

Євангеліє від Матвія 11:2–30

<sup>2</sup>Прочувши ж Іван у в'язниці про дії Христові, послав через учнів своїх, <sup>3</sup>щоб Його запитати: Чи Ти Той, Хто має прийти, чи чекати нам Іншого? <sup>4</sup>Ісус же промовив у відповідь їм: Ідть, і перекажіть Іванові, що ви чуєте й бачите: <sup>5</sup>Сліпі прозрівають, і криві ходять, стають чистими прокажені, і чують глухі, і померлі встають, а вбогим звіщається Добра Новина. <sup>6</sup>І блаженний, хто через Мене спокуси не матиме!

<sup>7</sup>Як вони ж відійшли, Ісус про Івана почав говорити народові: На що ви ходили в пустиню дивитись? Чи на очерет, що вітер гойдає його? <sup>8</sup>Та на що ви дивитись ходили? Може на чоловіка, у м'які шати одягненого? Аджеж ті, хто носять м'яке,—по палатах царських. <sup>9</sup>По що ж ви ходили? Може, бачити пророка? Так, кажу вам, навіть більш, як пророка. <sup>10</sup>Бо це ж той, що про нього написано:

Ось перед обличчя Твоє посилаю Свого посланця,  
який перед Тобою дорогу Твою приготує!

<sup>11</sup>Поправді кажу вам: Між народженими від жінок не було більшого над Івана Хрестителя! Та найменший у Царстві Небеснім—той більший від нього! <sup>12</sup>Від днів же Івана Хрестителя й досі Царство Небесне здобувається силою, і ті, хто вживає зусилля, хапають його. <sup>13</sup>Усі-бо Пророки й Закон до Івана провіщували. <sup>14</sup>Коли ж хочете знати,—то Ілля він, що має прийти. <sup>15</sup>Хто має вуха, нехай слухає!

<sup>16</sup>До кого ж цей рід прирівняю? До хлоп'ят він подібний, що на ринку сидять та вигукують іншим, <sup>17</sup>і кажуть: Ми вам грали, а ви не танцювали, ми співали вам жалібно, та не плакали ви... <sup>18</sup>Бо прийшов був Іван, що не їв і не пив, вони ж кажуть: Він демона має. <sup>19</sup>Прийшов же Син Людський, що їсть і п'є, вони ж кажуть: Чоловік ось ласун і п'яниця, Він приятель митників і грішників. І виправдалася мудрість своїми ділами.

<sup>20</sup>Ісус тоді став докоряти містам, де відбулося найбільш його чуд, що вони не покаялись: <sup>21</sup>Горе тобі, Хоразіне, горе тобі, Віфсаїдо! Бо коли б то в Тирі й Сидоні були відбулися ті чуда, що сталися в вас, то давно б вони каялися в волосяниці та в попелі! <sup>22</sup>Але кажу вам: Легше буде дня судного Тиру й Сидону, ніж вам! <sup>23</sup>А ти, Капернауме, що до неба піднісся,—аж до аду ти зійдеш. Бо коли б у Содомі були відбулися ті чуда, що в тобі вони сталися, то лишився б він був по сьогоднішній день. <sup>24</sup>Але кажу вам, що содомській землі буде легше дня судного, ніж тобі!

<sup>25</sup>Того часу, навчаючи, промовив Ісус: Прославляю Тебе, Отче, Господи неба й землі, що втаїв Ти оце від премудрих і розумних, та його немовлятам відкрив. <sup>26</sup>Так, Отче, бо Тобі так було до вподоби! <sup>27</sup>Передав мені все Мій Отець. І Сина не знає ніхто, крім Отця, і Отця не знає ніхто, окрім Сина, та кому Син захоче відкрити.

<sup>28</sup>Прийдіть до Мене, усі стружені та обтяжені, і Я вас заспокою! <sup>29</sup>Візьміть на себе ярмо Моє, і навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий,—і знайдете спокій душам своїм. <sup>30</sup>Бо ж ярмо Моє любе, а тягар Мій легкий!

### Євангеліє від Луки 7:18–35

<sup>18</sup>Про все ж те сповістили Івана учні його. І покликав Іван двох із учнів своїх, <sup>19</sup>і послав їх до Господа з запитом: Чи Ти Той, Хто має прийти, чи чекати нам Іншого? <sup>20</sup>А мужі, прийшовши до Нього, сказали: Іван Христитель послав нас до Тебе, питаючи: Чи Ти Той, Хто має прийти, чи чекати нам Іншого? <sup>21</sup>А саме тоді багатьох уздоровив був Він від недугів і мук, і від духів злих, і сліпим багатьом вернув зір. <sup>22</sup>І промовив Ісус їм у відповідь: Ідіть, і перекажіть Іванові, що ви бачили й чули: Сліпі прозрівають, криві ходять, очищуються слабі на проказу, і чують глухі, воскресають померлі, убогим звіщається Добра

Новина. <sup>23</sup>І блаженний, хто через Мене спокуси не матиме!

<sup>24</sup>А коли відійшли посланці Іванові, Він почав говорити про Івана народові: На що ви дивитись ходили в пустиню? Чи на очерет, що вітер гойдає його? <sup>25</sup>Та на що ви дивитись ходили? Може на чоловіка, у м'які шати одягненого? Аджеж ті, хто одягається славно, і розкішно живе, по палатах царських. <sup>26</sup>На що ж ви ходили дивитись? На пророка? Так, кажу вам,—навіть більше, аніж на пророка. <sup>27</sup>Це той, що про нього написано:

Ось перед обличчя Твоє посилаю Свого посланця,  
який перед Тобою дорогу Твою приготує!

<sup>28</sup>Кажу вам: Між народженими від жінок нема більшого понад Івана. Та найменший у Божому Царстві—той більший за нього. <sup>29</sup>І всі люди, що слухали, і митники визнали Божу волю за слушну, і охристились Івановим хрищенням. <sup>30</sup>А фарисеї й законники відкинули Божу волю про себе, і не христились від нього.

<sup>31</sup>І промовив Господь: До кого ж уподоблю людей цього роду? І до кого подібні вони? <sup>32</sup>Подібні вони до дітей, що на ринку сидять й один одного кличуть та кажуть: Ми вам грали були, а ви не танцювали, ми співали вам жалібно, та не плакали ви... <sup>33</sup>Бо прийшов Іван Христитель, що хліба не їсть, і вина не п'є, а ви кажете: Має він демона. <sup>34</sup>Прийшов же Син Людський, що їсть і п'є, а ви кажете: Чоловік Цей ласун і п'яниця, Він приятель митників і грішників. <sup>35</sup>І виправдалася мудрість усіма своїми ділами.

Новина про те, що Ісус воскресив померлого, пронеслася усією країною, аж до південної провінції Юдея (Лк. 7:17), де був Іван Христитель, що його ув'язнив Ірод. Згідно з Йосипом Флавієм, Христителя тримали у в'язниці під Іродовим палацом у Махероні, що в Переї, на східному узбережжі Мертвого моря. (Див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку).

Коли Іванови учні повідомили йому про те, що чинив Христос, він послав двох із них до Господа запитати: **Чи Ти Той, Хто має прийти, чи чекати нам Іншого?** (Лк. 7:19б). Грецьке слово *ἐρχομαι* (*ерхомай*), перекладене тут як «Той, Хто має прийти», буквально означає «Той, Хто йде». Раніше Іван уже вживав те саме слово, коли говорив про «Того, Хто йде по мені» (Мт. 3:11; курсив додано).

Оскільки раніше Іван відкрито й не сумніваючись проголосив Ісуса Месією (Тим, Хто має прийти) (Ів. 1:29–36; 3:23–30), деякі коментатори відмовляються навіть припускати таку можливість, що у Хрестителя якоїсь миті могли виникнути сумніви. Утім Біблія ніколи не зображує своїх героїв як абсолютно бездоганних, позбавлених будь-яких вад. Цілком природно й зрозуміло, що в темному підземеллі Чорного Замку віра Івана могла похитнутись.

Неважко зрозуміти, як це могло трапитись. По-перше, цього енергійного чоловіка пустелі насильно позбавили волі й можливості діяти. Він перебував у в'язниці вже багато місяців. Це не могло не вплинути на його думки. З кожним днем йому було все важче й важче стримувати руйнівні мислі.

Крім того, ймовірно, те, що робив Ісус, не відповідало очікуванням Івана. Раніше Хреститель зобразив Месію як Того, хто грізно розмахує сокирою, хто ось-ось перечистить Свій тік (Мт. 3:10, 12). Ймовірно, у Івана було таке ж матеріалістичне розуміння царства, як і у кожного іншого юдея (включно з апостолами; Дії 1:6). Можливо, він очікував, що Господь очолить військо, розіб'є Рим, прожене нечестивих юдейських начальників із міст. Можливо, він навіть очікував, що Христос визволить його та покарає Ірода. Натомість Ісус «просто» ходив країною, навчаючи та допомагаючи людям.

Знаючи Ірода та Іродіяду, ймовірно, Іван не сумнівався в неминучості своєї смерті. Тому не дивно, що він запитував себе: «Чи я виконав справу, що її дав мені Бог, чи мої зусилля були марними?» Тому він послав своїх учнів до Ісуса із запитанням: «Чи Ти Той, Хто має прийти, чи чекати нам Іншого?» (Лк. 7:19).

Більшість із нас того чи іншого часу також має питання щодо нашої віри. Дехто потерпає від темних мук сумнівів. Зрозумійте, що поки ми не зачинимо свої двері перед Богом, Він не зачинить Свої двері перед нами. Поки наші серця залишаються чесними у пошуках та дослідженні Слова, Господь залишається терплячим до нас, як до дітей (Лк. 8:15; 1 Пет. 2:2; 1 Тим. 1:16). Коли сумніви терзають наші душі, Ісусу не байдуже, і Він і надалі піклується про нас.

Іванови учні знайшли Ісуса, коли Він був зайнятий служінням зцілення. Почувши їхнє запитання, Він не став винуватити їх та наказувати передати їхньому вчителеві: «Тобі має бути соромно



питати таке!» Радше Він сказав: **Ідїть, і перекажіть Іванові, що ви бачили й чули: Сліпі прозрівують, криві ходять, очищуються слабі на проказу, і чують глухі, воскресують померлі, убогим звіщається Добра Новина** (Лк. 7:22). Ця відповідь перегукується із відомим месіанським уривком із книги Ісаї 35:5 і 61:1. Ісус хотів завірити Хрестителя, що хоча Він, можливо, не робить того, чого очікують від Месії *люди*, Він виконує те, що є *Божою* волею.

Він додав: **І блаженний, хто через Мене спокуси не матиме** (Лк. 7:23). Інші обурювались словами Ісуса (Мт. 13:57), але Христос не хотів, щоб серед таких був й Іван. Таким чином Він підбадьорював Хрестителя «залишатись вірним». Сучасною мовою Його слова можна передати як «Щасливий той, хто не втратить своєї віри в Мене».<sup>1</sup>

Наскільки нам відомо, це було останнє спілкування між Ісусом та Іваном. Нам не повідомляється, якою була Іванова реакція на відповідь Ісуса; але той факт, що через кілька років Матвій та Лука записали, якої високої думки Христос був про Івана, свідчить про те, що з допомогою Господа Іван зумів подолати свої сумніви. Тут доцільно привести слова Дж. МакГарві: «Один вчинок не створює характер, один сумнів не руйнує його».

Іванове питання спонукало Ісуса промовити дві важливі речі. Перша—виправдання Івана (Лк. 7:24–30). Христос наголосив на тому, що Іван був посланцем, про якого казав пророк Малахія (Лк. 7:27; Мал. 3:1; див. Мт. 11:10; Мр. 1:20)—**то Ілля він, що має прийти** (Мт. 11:14; Мал. 4:5). Він сказав, що **між народженими від жінок нема більшого понад Івана** (Лк. 7:28а).

Потім Ісус додав дивовижні слова: **Та найменший у Божому Царстві—той більший за нього** (Лк. 7:28б). Після того, що Ісус щойно сказав про Івана, єдине пояснення цих слів полягає у тому, що Іван ніколи не був у царстві. Існує одна «давня юридична максима, згідно з якою “Найменший із найбільших є більшим за найбільшого з найменших”, що все одно, що сказати, що найменший діамант є більш цінним за найбільший звичайний камінь».<sup>2</sup> Іван підготував шлях для царства/церкви, але християни сьогодні мають більшу честь належати до цього царства.

---

<sup>1</sup>Кеннет Тейлор (Kenneth N. Taylor).

<sup>2</sup>Дж. МакГарві та Філіп Пендлтон (J. W. McGarvey and Philip Y. Pendleton).

Народ зрадів, коли почув схвальні слова Ісуса про Івана, тому що раніше вони хрестились від нього (Лк. 7:29). Це нагадало Ісусові про те, що юдейські начальники *не* відгукнулись на Іванову проповідь: **А фарисеї й законники відкинули Божу волю про себе, і не хрестились від нього** (Лк. 7:30).

За цим Христос сказав другу важливу річ—про той вид невірства, який здивував і засмутив Його. Він дорікнув фарисеям, що вони подібні до дітей, які вперто відмовляються бути задоволеними: раніше вони критикували Івана за його аскетизм, а тепер вони критикують Ісуса за Його товариськість (Лк. 7:31–34). Він також дорікнув містам, де Він більше за деінде чинив був чуда, проте їхні мешканці відмовлялись визнавати Його (Мт. 11:20–24; див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку).

Обтяжене Христове серце звернулось до Його Отця. З Його вуст вийшла молитва, в якій Він подякував Богові, що Той **втаїв ... оце від премудрих і розумних** [людей, подібних до фарисеїв, що вважали себе мудрими (Ів. 9:40)], **та його немовлятам відкрив** [себто тим, хто мали достатньо смирення, аби визнавати свою потребу в знанні (Мт. 5:3; 18:3)] (Мт. 11:25). Після того Ісус звернувся до натовпу й промовив слова, які отримали назву Велике запрошення:

**Прийдіть до Мене, усі струджені та обтяжені, і Я вас заспокою! Візьміть на себе ярмо Моє, і навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий,—і знайдете спокій душам своїм. Бо ж ярмо Моє любе, а тягар Мій легкий!** (Мт. 11:28–30).

Згадане «ярмо» являло собою шаблину з двома U-образними частинами, в які «уярмляли», себто запрягали, двох свійських тварин, що працювали в парі. У деяких частинах світу й досі користуються таким ярмом; в інших—іншими видами упряжі. В Писанні це слово зазвичай вживалось у значенні небажаного тягаря (Іс. 9:4; Єр. 27:12; Дії 15:10; Гал. 5:1; 1 Тим. 6:1). Утім в Ісусовій ілюстрації йдеться про те, що віруючий є «уярмленим» *із Христом*—і Сам Христос несе більшу частину тягаря. Тому Він сказав, що Його ярмо є «любим», а Його тягар—«легким».

Багато людей мають у своєму житті дійсно важкі проблеми.

Навіть ті, хто обтяжені сумнівами, подібно Івану, мають радіти, що Ісус із ними та піклується про них.

## НАМАЩЕННЯ ІСУСОВИХ НІГ (ЛК. 7:36–50)

<sup>36</sup>А один із фарисеїв просив Його, щоб спожив Він із ним. І, прийшовши до дому того фарисея, Він сів при столі. <sup>37</sup>І ось жінка одна, що була в місті, грішниця, як дізналась, що Він у фарисеєвім домі засів при столі, алябастрову пляшечку мира принесла, <sup>38</sup>і, припавши до ніг Його ззаду, плачучи, почала обливати слізьми Йому ноги, і волоссям своїм витирала, ноги Йому цілувала та миром мастила. <sup>39</sup>Побачивши це, фарисей, що покликав Його, міркував собі, кажучи: Коли б був Він пророк, Він би знав, хто ота й яка жінка до Нього торкається, бо ж то грішниця! <sup>40</sup>І озвався Ісус та й говорить до нього: Маю, Симоне, дещо сказати тобі. А той відказав: Каж, Учителю. <sup>41</sup>І промовив Ісус: Були два боржники в одного вірителя; один був винен п'ятсот динаріїв, а другий—п'ятдесят. <sup>42</sup>Як вони ж не могли заплатити, простив він обом. Скажи ж, котрий із них більше полюбить його? <sup>43</sup>Відповів Симон, говорячи: Думаю,—той, кому більше простив. І сказав Він йому: Розсудив ти правдиво. <sup>44</sup>І, обернувшись до жінки, Він промовив до Симона: Чи ти бачиш цю жінку? Я прибув у твій дім, та ти на ноги Мої не подав і води, а вона окропила слізьми Мої ноги й обтерла волоссям своїм. <sup>45</sup>Поцілунку не дав ти Мені, а вона, відколи ввійшов Я, Мої ноги цілує невпинно. <sup>46</sup>Голови ти Моєї оливою не намастив, а вона миром ноги мої намастила... <sup>47</sup>Ось тому говорю Я тобі: Численні гріхи її прощені, бо багато вона полюбила. Кому ж мало прощається, такий мало любить. <sup>48</sup>А до неї промовив: Прощаються тобі гріхи! <sup>49</sup>А ті, що сиділи з Ним при столі, почали гомоніти про себе: Хто ж це Такий, що прощає й гріхи? <sup>50</sup>А до жінки сказав Він: Твоя віра спасла тебе,—іди з миром собі!

Луки 7:26 звучить повною несподіванкою. Одразу після того, як Ісус суворо виговорив фарисеям (Лк. 7:30–35), ми читаємо: А один із фарисеїв просив Його, щоб спожив Він із ним (Лк. 7:36а). Нам

невідомо, де мала місце ця подія. В Луки 7:37 згадується **місто**, але не сказано, про яке саме місто йдеться. Того фарисея звали **Симон** (Лк. 7:40). Те, що відбулося, коли Христос прийняв те запрошення, Б. Дін (B. S. Dean) назвав «однією з найбільш зворушливих подій за все Ісусове служіння».

Стосовно цієї події слід наголосити, що тут не йдеться про намащення, яке сталося майже перед Христовою смертю (Мт. 26:6–13; Мр. 14:3–9; Ів. 12:3–8). І місце, і час, і учасники, і обставини, — все було іншим. Обидва бенкети відбувались у домі людини, яку звали Симон; проте один Симон був фарисеєм, а другий— (уздоровленим) прокаженим. (Ім'я Симон було доволі поширеним. У Новому Заповіті згадуються дев'ять чоловіків на ім'я Симон; ймовірно, в Палестині таких було тисячі). В обох випадках Ісуса було помазано дорогоцінним миром, проте це зробили різні жінки, й результати їхнього вчинку також були різними.

Також слід зауважити, що Писання не підтримує популярну думку, що цією грішницею із книги Луки 7 була Марія Магдалина. Про неї буде згадано згодом після цього (Лк. 8:2), але в контексті іншої групи людей, про яких раніше не повідомлялось. Також сказано, що Марію Магдалину було uzдоровлено від злих духів (Лк. 8:2), проте, як відзначає Дж. МакГарві, «між гріхом та одержимістю демонами немає зв'язку. Перше означає нехтування загальноприйнятими правилами релігійної поведінки, тоді як друге не означає гріховності. Про одержимість ніколи не говорилось як про щось, що заслуговує на докір, але лише як про велику біду».

Але повернемося до нашої історії: ми не можемо з упевненістю говорити, чому Симон запросив Ісуса до свого дому. Яка б не була причина, він не проявив належної гостинності (Лк. 7:44–46). На відміну від неповаги господаря оселі ми дізнаємося про невимовну шану від грішної жінки, яка непроханою вдерлась до цього бенкету. Стоячі позаду Ісуса, вона **плачучи, почала обливати слізьми Йому ноги, і волоссям своїм витирала, ноги Йому цілувала та миром мастила** (Лк. 7:38).

Симон був шокований. Він подумав про себе: **Коли б був Він пророк, Він би знав, хто ота й яка жінка до Нього торкається, бо ж то грішниця!** (Лк. 7:39). Цей фарисей вважав, що він виніс вирок Ісусові стосовно того, ким Він був; насправді ж він виніс вирок своєму духовному стану.

Знаючи про думки Симона, Христос розповів коротку, але прекрасну притчу про двох боржників. Згідно з Ісусовою наукою, той, хто не усвідомлює своїх духовних потреб, своєї духовної злиденності, як от цей фарисей, **любить менше**. Натомість ця жінка, яка багато згрішила, розуміла, що вона не здатна віддати борг своїх гріхів. Тому, коли її гріхи були прощені, вона **багато ... полюбила** (Лк. 7:47).

У цьому підрозділі ми маємо чотири ілюстрації того факту, що Ісусу не байдуже: Ісусу не байдуже, коли в наші оселі входить хвороба; Ісусу не байдуже, коли смерть близьких розбиває наші серця; Ісусу не байдуже, коли наш розум і душу захмарюють сумніви; Ісус не байдуже, коли наше життя обтяжене гріхом. Петро писав: «Тож покоріться під міцну Божу руку, щоб Він вас Свого часу повищив. Покладіть на Нього всю вашу журбу, *бо Він опікується вами*» (1 Пет. 5:6, 7; курсив додано).

Ті, хто усвідомлюють, наскільки сильно Ісус піклується про них, і як багато Він для них учинив, відповідають Йому великою любов'ю—*й показують* свою вдячність. Оскільки Господь рясно благословив нас, ми повинні любити Його та *виражати* цю любов.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ЛЮБОВ, СЛЪЗИ ТА ПРОЩЕННЯ (ЛК. 7:36–50)**

Ісус любив споживати їжу з іншими людьми. Він їв із Своїми учнями (Мр. 14:14; Лк. 22:15). Він їв із Своїми друзями (Лк. 10:38–42; Ів. 12:1, 2). Він їв із митниками та грішниками (Лк. 5:29, 30). Він навіть їв із фарисеями (Лк. 11:37–54; 14:1–6). Наскільки нам відомо, Христос ніколи не відкидав запрошень на вечерю.

У книзі Луки 7:36–50 ми читаємо про те, як Ісуса було вперше запрошено на вечерю до фарисея. Неочікуваний розвиток подій викликав одне з найбільш зворушливих навчань Ісуса про любов та прощення.

### **Дивовижне запрошення (Лк. 7:36a)**

Ця історія починається словами: «А один із фарисеїв просив Його, щоб спожив Він із ним» (Лк. 7:36a). Цього фарисея звали Симон (Лк. 7:40, 43, 44). В оригінальному тексті слово, перекладене

як «просив», має відтінок наполегливості. Себто, цей Симон знову й знову запрошував Ісуса (Лк. 7:39), доки Той не прийняв його запрошення.

Чому Симон так хотів, аби Ісус прийшов до нього на бенкет? Є кілька припущень.

Можливо, цьому фарисею подобався Ісус. Не кожен фарисей ненавидів Христа (Ів. 7:45–52; Лк. 13:31). Зазвичай, ми запрошуємо до себе тих людей, чия присутність нам приємна. Втім, беручи до уваги наступні події, навряд чи Симон мотивувався симпатією.

Можливо, він мав на меті те саме, що й інші фарисеї: спробувати заманити Ісуса в пастку чи знайти щось, у чому можна було б звинуватити Його. Це не виключається, але ніщо в цій історії не вказує на свідому спробу Симона підловити Христа на чомусь поганому.

Скоріш за все, мотиви Симона були десь посередині між першим та другим припущеннями. Він напевно чув, що казали про Господа інші фарисеї. Водночас йому було відомо, що думали про Христа в народі. Незадовго до того Ісус приходив до Наїна, де люди в захопленні вигукували: «Великий Пророк з'явився між нами!» (Лк. 7:16). Той факт, що Симон ужив слово «пророк» (Лк. 7:39), може вказувати на те, що він чув, що говорили люди в Наїні. Таке враження, що Симона мучило питання «Хто ж насправді цей Чоловік?»

Пропонувались й інші можливі причини цього запрошення, але хоч якою була б мета Симона, Ісусові було відомо про неї (Ів. 2:25). З цього випливає наступне запитання: Чому Христос прийняв таке сумнівне запрошення? І знову нам приходять на думку кілька можливих пояснень.

Напевно Ісус знав про сумніви Симона щодо того, хто й ким Він був. Отже, Він міг піти аби допомогти Симонові. На цьому бенкеті мали бути й інші люди (див. Лк. 7:49), отже у Христа була нагода навчати й їх. До того ж, вочевидь, Ісус знав, що трапиться під час того обіду. Хоча Ісус відмовився від деяких Своїх божественних властивостей, коли став тілом (Фил. 2:6, 7; див. Мр. 13:32), Він міг читати думки інших людей (Ів. 2:25) і мав деяке надприродне знання про них (Ів. 1:48; 4:17, 18). Певною мірою міг Він і передбачати майбутнє (Ів. 6:71; Мр. 8:31). *Можливо*, Він знав наперед, що на тому бенкеті буде та грішниця. Він міг

піти туди аби підтримати жінку, що «зруйнує вечірку». Нарешті, Ісусу подобалось споживати їжу з іншими людьми, розмовляти та спілкуватись із ними—різними людьми, навіть тими, хто був проти Нього. Він навчав Своїх учнів любити їхніх ворогів (Мт. 5:44); можливо, це була нагода показати таку любов на практиці.

Правильна відповідь на питання, чому Ісус пішов до Симона, ймовірно буде «все сказане разом». Важливо те, що Ісус *таки* прийняв це запрошення—й пішов їсти із фарисеєм.

### **Негостинна людина (Лк. 7:366, 44–46)**

У вірші 366 сказано: «І, прийшовши до дому того фарисея, Він сів при столі». Пізніше ми дізнаємось про те, що відбувалось (чи радше, чого *не* відбувалось) між тим часом, коли Ісус увійшов, й тим, коли Він сів при столі.

У ті часи соціальні звичаї та правила зобов'язували до певної люб'язності до гостя, що входив до оселі. По-перше, господар мав привітати гостя поцілунком (Мт. 26:49; Дії 20:37; Рим. 16:16). Зазвичай, це був поцілунок у щоку.

Після того гостю приносили посудину з водою та рушник, аби помити його ноги (Ів. 13:4, 5; 1 Тим. 5:10). Цю роботу часто виконували слуги, оскільки вона вважалась непочесною. Звичай омивати ноги мав практичну спрямованість, оскільки люди носили відкрите взуття, сандалії, коли ходили брудними та пильними дорогами. Отже, ця процедура забезпечувала фізичний комфорт гостя й водночас запобігала забрудненню килимів та подушок у домі господаря.

Третя люб'язність, хоча не така поширена й обов'язкова, стосувалась почесного гостя: його голову й/чи обличчя намащували олією чи благовонним притиранням (Пс. 44[45]:8; Екл. 9:8; Ам. 6:6). Якщо перед цим гість провів багато часів під безжальним сонцем, такий прояв люб'язності був і бажаним, і давав полегшення.

Коли Ісус прийшов до оселі Симона, нічого з того, про що ми щойно сказали, Йому не запропонували. Пізніше Він сказав господарю дома: «Я прибув у твій дім, та ти на ноги Мої не подав і води. ... Поцілунку не дав ти Мені. ... Голови ти Моєї оливою не намастив ...» (Лк. 7:44–46). У тексті не сказано нічого про те, що так само поставились й до інших гостей (Лк. 7:49). Слова «Мені» та «Мої» у віршах 44–46 наводять на думку, що лише Христу було нанесено цю потрійну образу.

## **Жінка у сльозах (Лк. 7:36–39, 44–46)**

Перше ніж ми подовжимо цю оповість, слід дещо пояснити. Що означає вислів, що Ісус «сів при столі» (Лк. 7:36)? Як могла незвана гостя пройти на бенкет, як нам здається, практично без проблем (Лк. 7:37)? Чому, коли вона увійшла, вона опинилась позаду, біля Ісусових ніг (Лк. 7:38), а не біля Його голови? Для цього нам потрібно відновити сцену подій.

По-перше, уявіть собі гостей кругом столу. Зазвичай під час обіду людина лежала на лівому боці, спираючись на лікоть лівої руки. Таким чином, права рука була вільна аби брати їжу. Голова людини була біля столу, тоді як ноги були випростані від столу. Слід зауважити ще дві деталі: ноги були босі, всі сандалі були залишені біля дверей, і були присутні лише чоловіки. Жінкам дозволялось або прислужувати гостям або розважати їх (див. Мт. 14:6).

Далі, уявіть звичайний гомін під час бенкету у східних країнах: багато гучних розмов та сміху. Всюди сновигають слуги: наповнюють келихи, прибирають одні страви й приносять інші. Додайте сюди допитливих спостерігачів уздовж стін кімнати чи у дворі, де проходив бенкет. У ті часи про приватність у сучасному розумінні західного світу на сході було практично не відомо. Непрохані глядачі часто вдиралися на бенкет, особливо, якщо чули, що на ньому мала бути присутня якась відома особа. Таким чином, непроханій грішниці було неважко раптом з'явитись посеред бенкету, що його влаштував Симон.

Тепер, коли ми про це знаємо, продовжимо далі наш текст: «І ось жінка одна, що була в місті, грішниця, як дізналась, що Він у фарисеевім домі засів при столі, алябастрову пляшечку мира принесла» (Лк. 7:37).

Цю жінку названо «грішницею». В одному із англomовних видань NASB у примітці до цього вірша написано: «себто, аморальна жінка». Пізніше Ісус сказав, що її гріхи були «численні» (Лк. 7:47). Якими б не були ті гріхи, про них було всім відомо; та жінка мала погану славу (Лк. 7:39). Більшість коментаторів вважає, що слово «грішниця» з вірша 37 це евфемізм слова «повія». Ми всі грішники (Рим. 3:23), але судячи з усього, гріхи цієї жінки були не з розряду звичайних гріхів, властивих більшості людей. Її гріхи були такі, що здобули їй дурну славу.

Ця відома грішниця знала, ким був Ісус, і що Він змінив її життя.



Ісусова притча про двох божників вчить, що той, кому *прощено* багато, *любить* багато (Лк. 7:47). Оскільки ця жінка виражала свою любов до Ісуса з тієї миті, як увійшла до приміщення, ймовірно, її було прощено раніше. Можливо, ці двоє ніколи не зустрічались віч-на-віч до цього, але, вочевидь, у неї було багато можливостей чути Його проповіді. Вона бачила Його любов та співчуття до грішників та парій (див. Мт. 11:5, 19). Можливо, вона чула Його турботливе запрошення з Матвія 11:28–30.

Її сильне бажання бачити Ісуса, сміливість, із якою вона увірвалась до цього чоловічого заходу, проліті нею сльози (Лк. 7:37, 38)—все це є свідченнями потужних емоцій, що наповнювали серце цієї жінки. Спробуйте зрозуміти її безнадійний стан та відчай, у якому вона перебувала до того, як дізналась про Христа: страх перед кожним новим днем, її огида до інших, її ненависть до самої себе. Потім вона почула Ісуса, і світло істини прогнало темряву в її душі. Скептицизм посупився місцем віри (Лк. 7:30); мирська журба поступилась місцем благочестивій журбі (2 Кор. 7:10). Усе її життя змінилось.

Вочевидь, їй бракувало лише одного: можливості виразити свою вдячність. Коли ж вона почула, що Ісус був у їхній місцевості, вона поспішила до Симонової оселі, схопивши пляшечку з дорогоцінними пахощами—можливо, колись це був інструмент її заняття, але тепер це був засіб виразити її любов та подяку.

Увійшовши до оселі фарисея, вона скористалась загальним гомоном та суєтою й пробралась через натовп, вишукуючи очима Ісуса. Вона обійшла кругом стола до того місця, де був Він. Коли вона опинилась поруч із своїм Спасителем, її переповнили емоції, й вона залилась сльозами.

Коли її сльози впали на втомлені від подорожі ноги Ісуса, вони змішалися із пилом і брудом. Вона розплела своє волосся та почала витирати косами ці брудні плями. Для дорослої жінки-єврейки вважалось ганьбою з'явитись перед людьми з незаплетеним та непідібраним волоссям. Коли єврейська дівчина виходила заміж, вона заплітала й укладала коси й вже ніколи не з'являлась на людях із розпущеним волоссям. Незважаючи на вигуки обурення, ця жінка продовжувала витирати ноги Ісуса.

Потім вона почала їх цілувати. Коли ви читаєте, що вона цілувала ноги Господа, не думайте, що то були ніжні, доглянуті ноги

випещеного князя. Це були загрубілі, потріскані стопи невтомного Проповідника, який багато ходив пішки численними дорогами—стопи, які саме тієї миті були вкриті пилом й брудом галілейських стежок. Згідно з віршом 45, вона цілувала ті втомлені загрубілі стопи знову й знову. Нарешті вона взяла свою пляшечку, відкрила її та почала лити на Його ноги олію із пахощами.

Ми можемо тільки уявити, який ефект це справило на бенкетуючих у Симоновім домі. Не забувайте й про те, що фарисеї ніколи не мали ніяких справ із жінками на людях. Також пам'ятайте про погану славу цієї жінки в тій місцевості. Додайте до цього її екстравагантну поведінку з усіма цими сльозами, витиранням та намащенням ніг—не кажучи вже про скандал із розпущеним волоссям. Розмови враз припинились, і всі, не відриваючи очей, дивились на цю жінку та Ісуса.

Як відреагував на всі ці обставини Христос? Чи помітив Він ту жінку до того, як відчув її сльози на Своїх ногах? Якою була Його перша реакція на такий екстравагантний та неприпустимий вияв вдячності?

Ми не можемо бути впевненими, якою була перша реакція Христа, але нам сказано про реакцію Симона. Ймовірно, цей фарисей був збентежений тим, що в його домі відбувались неприпустимі речі—але водночас він відчував певне задоволення. Якщо раніше в нього й були сумніви щодо особистості Ісуса, то тепер для нього все стало ясним. «[Він] міркував собі, кажучи: Коли б був Він пророк, Він би знав, хто ота й яка жінка до Нього торкається, бо ж то грішниця!» (Лк. 7:39).

У розумінні Симона тому, що він побачив, було лише два можливих пояснення: або Ісус не знав, що за людина була ця жінка, а отже, Він не був пророком, або ж Він знав, хто вона була, і Йому було байдуже. У другому випадку це означало, що Він і Сам не був благочестивим. Згідно з рабинськими (ненатхненими) переданнями, той, кого торкнулась грішниця, становився церемоніально нечистим. Чого Симон не розумів, так це того, що Ісус *знав*, хто вона й ким була раніше. Він також знав хто такий і ким був сам Симон—і дуже скоро показав це всім присутнім.

### **Проста історія (Лк. 7:40–50)**

Знаючи про думки господаря дому, «Ісус та й говорить до нього:

Маю, Симоне, дещо сказати тобі» (Лк. 7:40а). Щодо фарисея, йому вже все було ясно, загадку розгадано. Ми практично чуємо іронію в його голосі, коли він відповів: «Кажі, Учителю» (Лк. 7:40б). «Учитель»—буквальний переклад із грецької. Це було почесне звання, яким Симон звернувся до Ісуса—безсумнівно з іронією, оскільки цей фарисей уже вирішив для себе, що Христос *не* був Божим промовцем (себто пророком).

Тоді Ісус розповів просту невеличку історію, майже анекдот, що містився всього у двох віршах. У ній було лише три персонажі та мінімальний сюжет: «Були два боржники в одного вірителя; один був винен п'ятсот динаріїв, а другий—п'ятдесят. Як вони ж не могли заплатити, простив він обом» (Лк. 7:41, 42а). Один динарій складав денний заробіток звичайного робітника (див. Мт. 20:2). Отже, один боржник був винен майже двомісячний заробіток, а другий—те, що можна було заробити майже за два роки.

Коли ви читаєте слово «віритель» (пор. «лихвар»; УБТ), не слід уявляти свого люб'язного сусіда, що працює в банку. Радше подумайте про людину, про яку зазвичай кажуть, що це грошовий шахрай, безсердечний та безжальний: людина, яка полює на бідняків, наживається на чужому горі, дає в борг під непомірні відсотки й не має співчуття до тих, хто не може віддати борг вчасно.

Христос продовжив говорити й спитав: «Скажи ж, котрий із них [цих двох боржників] більше полюбить його [того, хто дав у борг, лихваря]?» (Лк. 7:42б). Більшість людей, які дають у борг, що тоді, що нині, на це лише пирхне і скаже: «Мені не потрібна любов. Мені потрібні гроші!»

Неможливість заплатити борг завжди була серйозною проблемою. В книзі Матвія 18:23–35 розповідається про чоловіків, яких було кинуте у в'язницю та піддано тортурам через те, що вони не могли повернути свої борги. Отже простенька історія Ісуса прийняла несподіваний оборот, коли Він сказав, що лихвар пробачив обом боржникам їхні борги. Було відомо, що лихварі радше переламають боржникові ноги й ребра, ніж скажуть: «Не турбуйся про те, що ти винен мені. Забудь про це!» Проте лихвар із Христової притчі вчинив саме так.

Отже, Ісус звернувся до Симона й спитав: «Скажи ж, котрий із них [цих двох боржників] більше полюбить його [того, хто дав у борг, лихваря]?» (Лк. 7:42б). Ймовірно, фарисею це вже набридло.

Як на нього, то ця історія була безглуздою, а питання абсурдно примітивним. Ми практично чуємо зневажливість у його голосі, коли він відповів: «Думаю,—той, кому більше простив» (Лк. 7:43а).

Ісус відповів йому: «Розсудив ти правдиво» (Лк. 7:43б). Зверніть увагу на слово «розсудив». Симон не просто дав відповідь, він промовив присуд—присуд самому собі. Його власні слова звинувачували його.

Тоді, обернувшись до жінки, Христос промовив до фарисея: «Чи ти бачиш цю жінку?» (Лк. 7:44а). Я уявляю, як Симон при цьому подумав: «Яке безглузде запитання! Як я можу не бачити її? Вона фактично зруйнувала мій бенкет і поставила мене в ніякове становище! Якби я не хотів побачити Ісусову реакцію, я б викинув її геть одразу ж! Звичайно ж, що я бачу її!» Проте насправді він її не бачив, чи не так? Його очі були настільки засліплені тим, ким вона *була раніше*, що він не міг побачити, ким вона *була тепер*. Англійський поет Теннісон написав такі сумні слова: «Світ не вірить людині, що кається».<sup>3</sup>

Дивлячись на жінку, але говорячи до Симона, Ісус продовжував:

Я прибув у твій дім, та ти на ноги Мої не подав і води, а вона окропила слізьми Мої ноги й обтерла волоссям своїм.  
Поцілунку не дав ти Мені, а вона, відколи ввійшов Я, Мої ноги цілує невпинно. Голови ти Моєї оливою не намастив, а вона миром ноги мої намастила ... (Лк. 7:44б–46).

А потім Ісус застосував на практиці історію, яку щойно розповів: «Ось тому говорю Я тобі: Численні гріхи її прощені, бо багато вона полюбила. Кому ж мало прощається, такий мало любить» (Лк. 7:47).

Повернемося до притчі із віршів 41 і 42. Бертон Коффман (Burton Coffman) запропонував таке тлумачення:

Віритель (лихвар) = Ісус Христос, наш Господь.

Той, що винен 500 динаріїв = грішниця.

Той, що винен 50 динаріїв = фарисей.

Обидва були неспроможні повернути борг = той факт,

---

<sup>3</sup>Альфред, лорд Теннісон.

що жоден смертний не може дати викуп навіть за найменший із своїх гріхів.

Він великодушно пробачив обох = Божа милість, на яку ми не заслуговуємо, й через яку Він прощає всіх.

При тлумаченні кожної деталі будь-якої притчі треба бути дуже обережним. Так, у цьому випадку навряд чи можна ототожнювати Господа й безжального лихваря, оскільки вони мають протилежну природу. Ще один важливий момент: навряд чи можна застосовувати цю притчу для вчення про те, що Симон (боржник винний 50 динаріїв?) був прощений. Не слід надавати надмірного значення деталям притч. Утім, запропоновані тлумачення можуть бути цікавими та корисними, щоб поміркувати над ними.

Якщо тлумачення Бертон Коффмана правильне, тоді відмінність між боргами у 450 динаріїв була *б на користь Симона*. Немає сумнівів, що цей фарисей вважав себе вдсятеро кращим за ту грішницю—якщо не в сто чи тисячу разів. Та чи був він справді кращим? Та жінка була винна у гріхах плоті, тоді як він був винним у гріхах духу. Вона була винна у тому, що вона робила, він був винним у тому, яким був і чого не робив. Вона, ймовірно, була відома через один гріх, тоді як цей фарисей примножив свої гріхи: він був винен у пихатості, егоцентризмі, само-праведності, упередженості, духовній сліпоті та лицемірстві.

Звичайно ж, конкретна кількість грошей, про яку сказано в притчі, не має значення. Головне те, що обидва боржники «не могли заплатити» (Лк. 7:42). Усі ми грішні (Рим. 3:23), і жоден із нас не спроможний зробити достатньо добра аби заплатити за свої гріхи (Рим. 6:23а). Кожен із нас стоїть, із безпорадно розведеними пустими руками перед Тим, хто дав нам так багато.

Яку ж надію ми маємо? Наша єдина надія—це милість нашого Господа. Як правило, лихварі не милостиві, але Бог—милосердний. Як сказав Павло, «Благодать, милість, мир» є «від Бога Отця і Христа Ісуса, Господа нашого» (1 Тим. 1:2; 2 Тим. 1:2).

«Ця притча не про *кількість* гріхів у житті людині, а про *усвідомлення* своєї гріховності в своєму серці».<sup>4</sup> Ця жінка до глибини своєї душі усвідомлювала величезність своєї гріховності.

---

<sup>4</sup>Воррен Вірсбі (Warren W. Wiersbe).

Про це свідчили її сльози. Її любов до Христа була такою великою, що вона не могла її стримати. Натомість Симон не усвідомлював свою гріховність, і не відчував ані провини, ані необхідності проявити любов. Хтось сказав, що «найбільший із гріхів є впевненість у своїй безгрішності».<sup>5</sup>

Як відреагував на звинувачення Ісуса господар оселі? Можливо, фарисею було нічого сказати у відповідь. У будь-якому випадку, про його реакцію нічого не повідомляється.

Після того Христос уперше звернувся безпосередньо до тієї жінки: «Прощаються тобі гріхи» (Лк. 7:48). Граматична форма грецького дієслова буквально означає не «*прощаються* тобі гріхи», а «*прощено* тобі гріхи». Ми вже припускали можливість, що її гріхи були прощені раніше, але тепер Ісус завірив її в цьому прощенні. В Єрусалимській Біблії слова Ісуса звучать так: «... гріхи її, численні гріхи її прощені, інакше вона б не полюбила так багато» (Лк. 7:47).

Любов є важливою умовою нашого прощення (Ів. 14:15; 1 Ів. 5:3), проте в цій історії зроблено наголос на тому, що подяка за прощення своїх гріхів *призводить* до любові: той, хто усвідомлює, як багато йому прощено, любить багато, «кому ж мало прощається, такий мало любить» (Лк. 7:47б).

Коли Ісус сказав тій жінці, що її гріхи було прощено, інші гості були обурені. Вони почали буркотіти: «Хто ж це Такий, що прощає й гріхи?» (Лк. 7:49б). В їхньому розумінні тільки Бог міг прощати гріхи, а Ісус уже вдруге проголошував Свою рівність до Бога (див. Мр. 2:5–12).

Незважаючи на інших, Ісус сказав до жінки: «Твоя віра спасла тебе» (Лк. 7:50а). Судячи з усього, вона повірила, коли побачила та почула Ісуса (Рим. 10:17). Тепер вона проявила свою віру. Вона продемонструвала принцип із Галатів 5:6 про те, що важить лише та «віра, яка проявляється через любов» (УБТ).

Після того Ісус наказав їй «йти з миром» (Лк. 7:50б). У цій фразі у вірші 50 вжито грецький прийменник *εις* (*ейс*), що означає «у [середину]». Тобто, Він буквально сказав: «*Увійди в мир*». (Порівняйте: «Іди в мирі»; УБТ). У минулому в її душі й серці не було спокою, але тепер вона отримала його (2 Кор. 5:17; Рим. 5:1).

Христос не став перелічувати гріхи цієї жінки. Він просто

---

<sup>5</sup>Вільям Барклі (William Barclay).

назвав їх «численними» (Лк. 7:47). Замість того, щоб відпустити їй її гріхи як звичайні, Він закликав її припинити грішити. Пізніше під час зустрічі з іншою грішницею Ісус сказав, прощаючись із нею: «Іди собі, але більше не гріши» (Ів. 8:11б). Те саме малось на увазі і в цій історії.

### Уроки з любові

Чи подіяв докір Ісуса на Симона? Чи вела та жінка з того часу благочестиве життя? Ми сподіваємось на це, але в тексті про це нічого не сказано. Біблію було написано не для того аби задовольнити нашу цікавість; так само й цю історію було записано не для того аби засудити чи схвалити її учасників. Радше, її було записано аби спонукати нас дослідити наші серця та життя. Отже, поставимо собі кілька запитань:

1. *«Чи усвідомлюю я, наскільки великий мій гріх?»* Симон був повен респектабельності. Зрозумійте мене правильно: респектабельність чи то поважність це не погано, але вона не замінює праведності. Безкінечно важче достукатись до серця поважного, респектабельного грішника, ніж до серця нечестивця, який визнає свої гріхи. Тому просто скажімо: «Господи, мій борг великий!»

2. *«Чи усвідомлюю я, наскільки чудово отримати прощення своїх гріхів?»* Ісус зробив так багато чудових справ. Він уздоровив слугу царського вельможа; Він воскресив мертвого; Він чинив багато чуд—але найбільш чудовим було те, що Він допоміг нещасній жінці знайти мир через прощення гріхів.

Пам'ятаємо, що притча про двох боржників не дає повного уявлення про реальність. Ось інший приклад: лихвар міг просто сказати: «Твій борг прощено» й понести збитки. Бог не міг зробити те саме. Адже борг наших гріхів було необхідно *заплатити*—й Він заплатив його ціною смерті Свого Сина на хресті (Ів. 3:16; 2 Кор. 5:21; Кол. 2:14). Тому нехай кожен із нас скаже: «Хвала та подяка Богові за Його невимовний дар!» (2 Кор. 9:15).

3. *«Оскільки мені так багато було прощено, чи багато я люблю?»* Якби історія хреста була банальною, наші серця ніколи не наповнилися б великою любов'ю. Важливо зрозуміти, що Ісус полюбив нас (Рим. 8:37) і далі продовжує нас любити (Об. 1:5). Отже, нехай наша любов до Нього оновлюється кожного дня.

4. «*Чи виявляю я свою любов?*» Для більшості присутніх на бенкеті в Симоновім домі вияви вдячності з боку тієї жінки були чимось екстравагантним, незрозумілим чи навіть лячним. Ймовірно, хтось подумав, що вона не сповна розуму. Проте справжня любов не зважає на витрати. Вона не стримує себе. Отже, нехай кожен із нас скаже: «Господи, допоможи мені *явити* мою любов!»

### **Висновок**

Наскільки нам відомо, Ісус ніколи не відмовляв, коли Його запрошували на вечерю. Це мусить нагадати нам про Христове чудове запрошення із книги Об'явлення 3:20: «Ось Я стою під дверима та стукаю: коли хто почує Мій голос і двері відчинить, Я до нього ввійду і буду вечеряти із ним, а він зо Мною». Ісус бажає вечеряти з нами, але спершу ми мусимо запросити Його до нашого життя.

## **ДРУГА ПОДОРОЖ ГАЛІЛЕЄЮ (ЛК. 8:1–3)**

**І сталося, що Він після того проходив містами та селами, проповідуючи та звіщаючи Добру Новину про Боже Царство. Із Ним Дванадцять були, <sup>2</sup>та дехто з жінок, що були вздоровлені від злих духів і хвороб: Марія, Магдалиною звана, що з неї сім демонів вийшло, <sup>3</sup>і Іванна, дружина Худзи, урядника Іродового, і Сусанна, і інших багато, що маєтком своїм їм служили.**

Лише про кілька днів Христового служіння повідомляється докладно. Один із них відомий як «напружений день».<sup>6</sup>

Цей день припав на кінець (чи близько кінця) другої подорожі Ісуса Галілеєю. Перед цим Христос ходив із Капернауму до Наїна (Лк. 7:1, 11), а також деякими місцями, чії назви не повідомляються (Лк. 7:20, 21, 36, 37). Лука пише, що **Він після того проходив містами та селами, проповідуючи та звіщаючи Добру Новину про Боже Царство. Із Ним Дванадцять були** (Лк. 8:1). Про цю подорож згадує лише Лука, хоча Матвій і Марк також натякають про подорожі за межами Капернауму.

---

<sup>6</sup>А Робертсон (A. T. Robertson).



Під час першої подорожі Галілеєю з Ісусом було четверо учнів. Під час цієї подорожі з Ним були Дванадцять, і їхнє перебування з Ним було, говорячи сучасною мовою, частиною стажування. Також за Ісусом постійно ходив натовп народу.

Лука повідомляє, що разом із Ісусом та апостолами ходило декілька жінок, яких Він уздоровив був. Ці жінки допомагали Господу тим, **що мастком своїм їм служили** (Лк. 8:36). У тому, що єврейські жінки підтримували учителів, не було нічого незвичайного. Якщо мешканці якогось міста чи селища не годували Ісуса й апостолів, ймовірно, ці жінки купували їжу та готували для них. Не слід уважати, що їхня допомога була рясною, оскільки Ісус завжди згадується серед найбідніших людей (Лк. 9:48; 2 Кор. 8:9; див. Мт. 17:24–26). Деякі з цих жінок названі за іменами: **Марія, Магдалиною звана, що з неї сім демонів вийшло, і Іванна, дружина Худзи, урядника Іродового, і Сусанна** (Лк. 8:26, 3а).

Марія була звана «Магдалиною» через те, що походила із селища Магдала на західному узбережжі Галілейського моря (див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку). Ми ще почуємо про неї (Мр. 15:47; 16:1, 9; Ів. 19:25; 20:1–18).

Особу Іванни уточнено через її чоловіка Худзу, який був урядником у Ірода. У перекладі професора Р. Турконяка його названо «прибічником», проте в грецькому тексті вжито слово *ἐπίτροπος* (*enimponos*), що означає «урядник, начальник чи управитель».<sup>7</sup> В англійській версії LB надано пояснення: «Худза був урядником царя Ірода, відповідальним за його палац та внутрішні справи». Ісусове вчення проникло навіть за стіни Іродового дому. Ми ще почуємо про Іванну пізніше (Лк. 24:10).

Щодо Сусанни, про неї більше ніде не згадується. Макґарві пише, що «хоча про Сусанну більше ніде не повідомляється, цієї згадки достатньо, аби увічнити пам'ять про неї».

Стосовно Ісусових подорожей, ми читаємо, що одного дня, коли Він із учнями «приходять до дому, ... знову зібралось народу» (Мр. 3:20а). Це може означати, що коли Христос ходив країною, Він зупинявся в домі якогось господаря, а не Своему власному. Оскільки після тих подій повідомляється, що Ісус учив «над морем» (Мр. 4:1), це може означати, що Він наприкінці подорожі

---

<sup>7</sup>Макґарві й Пендлтон.

повернувся до Капернауму—й що згаданий «дім» був Його звичайним пристановищем у тому місті.

Про яке б місто не йшлося, події, які відбулися в ньому, призвели до «напруженого дня». Того самого дня Ісус, ймовірно, вчив притчами, про які повідомляється в книгах Матвія 13, Марка 4 і Луки 8 (див. Мт. 12:50—13:3). Ймовірно, саме цей день скінчився утихомиренням бурі на Галілейському морі та uzдоровленням біснуватого в землі Гадаринській (Мр. 4:33—5:19).

## **ЗВИНУВАЧЕННЯ У БОГОХУЛЬСТВІ (МТ. 12:22–37; МР. 3:20–30; ЛК. 11:14–23)**

**Євангеліє від Матвія 12:22–37**

<sup>22</sup>Тоді привели до Нього німого сліпця, що був біснуватий, і Він уздоровив Його, так що німий став говорити та бачити.

<sup>23</sup>І дивувалися усі люди й казали: Чи ж не Син це Давидів?

<sup>24</sup>Фарисеї ж, почувши, сказали: Він демонів не виганяє інакше, тільки як Вельзевулом, князем демонів.

<sup>25</sup>А Він знав думки їхні, і промовив до них: Кожне царство, поділене супроти себе, запустіє. І кожне місто чи дім, поділені супроти себе, не втримаються. <sup>26</sup>І коли сатана сатану виганяє, то ділиться супроти себе; як же втримається царство його? <sup>27</sup>І коли Вельзевулом виганяю Я демонів, то ким виганяють сини ваші? Тому вони стануть вам судьями. <sup>28</sup>А коли ж Духом Божим вигоню Я демонів, то настало для вас Царство Боже. <sup>29</sup>Або як то хто може вдертися в дім дужого, та пограбувати добро його, якщо перше не зв'яже дужого? І аж тоді він господу його пограбує. <sup>30</sup>Хто не зо Мною, той супроти Мене; і хто не збирає зо Мною, той розкидає.

<sup>31</sup>Тому-то кажу вам: усякий гріх, навіть богозневага, проститься людям, але богозневага на Духа не проститься! <sup>32</sup>І як скаже хто слово на Людського Сина, то йому проститься те; а коли скаже проти Духа Святого, не проститься того йому ані в цім віці, ані в майбутнім!

<sup>33</sup>Або виростіть дерево добре, то й плід його добрий, або виростіть дерево зле, то й плід його злий. Пізнається-бо дерево з плоду! <sup>34</sup>Роде зміїний! Як ви можете мовити добре, будучи злі?

Бо чим серце наповнене, те говорять уста. <sup>35</sup>Добра людина з доброго скарбу добре виносить, а лукава людина зі скарбу лихого виносить лихе. <sup>36</sup>Кажу ж вам, що за кожне слово пусте, яке скажуть люди, дадуть вони відповідь судного дня! <sup>37</sup>Бо зі слів своїх будеш виправданий, і зі слів своїх будеш засуджений.

#### Євангеліє від Марка 3:20–30

<sup>20</sup>І приходять до дому вони. І знову зібралось народу, що вони не могли навіть хліба з'їсти. <sup>21</sup>І коли Його ближчі почули, то вийшли, щоб узяти Його, бо говорено, що Він несамовитий. <sup>22</sup>А книжники, що поприходили з Єрусалиму, казали: **Мас Він Вельзевула, і виганяє демонів силою князя демонів.** <sup>23</sup>І, закликавши їх, Він у притчах до них промовляв: **Як може сатана сатану виганяти?** <sup>24</sup>Коли царство поділиться супроти себе,—не може встояти те царство. <sup>25</sup>І коли дім поділиться супроти себе,—не може встояти той дім. <sup>26</sup>І коли б сатана сам на себе повстав і поділився, то не зможе встояти він, але згине. <sup>27</sup>Ніхто-бо не може вдертись у дім дужого, та й пограбувати добро його, якщо перше не зв'яже дужого, і аж тоді пограбує господа його.

<sup>28</sup>Поправді кажу вам, що простяться людським синам усі прогріхи та богозневаги, хоч би як вони богозневажали. <sup>29</sup>Але, хто богозневажить Духа Святого,—повіки йому не відпуститься, але гріху вічному він підпадає. <sup>30</sup>Бо ж казали вони: **Він духа нечистого має.**

#### Євангеліє від Луки 11:14–23

<sup>14</sup>Раз вигонив Він демона, який був німий. І коли демон вийшов, німий заговорив. А народ здивувався. <sup>15</sup>А деякі з них гомоніли: **Виганяє Він демонів силою Вельзевула, князя демонів.** <sup>16</sup>А інші, випробовуючи, хотіли від Нього ознаки із неба. <sup>17</sup>Він же знав думки їхні, і промовив до них: **Кожне царство, само проти себе поділене, запустіє, і дім на дім упаде.** <sup>18</sup>А коли й сатана поділився сам супроти себе, як стоятиме царство його? А ви кажете, що Вельзевулом вигоню Я демонів. <sup>19</sup>Коли ж Вельзевулом вигоню Я демонів, то чим виганяють їх ваші сини? Тому вони стануть вам суддями. <sup>20</sup>А коли перстом Божим вигоню Я демонів, то справді прийшло до вас Боже

**Царство.** <sup>21</sup>Коли сильний збройно свій двір стереже, то в безпеці масток його. <sup>22</sup>Коли ж дужчий від нього його нападе й переможе, то всю зброю йому забере, на яку покладався був той, і роздасть свою здобич. <sup>23</sup>Хто не зо Мною, той проти Мене; і хто не збирає зо Мною, той розкидає!

У Ісуса був звичай виходити вранці до якогось безлюдного місця, щоб там помолитись (Мр. 1:35). На початку цього напруженого дня Христос повертався після такої молитви до того місця, де Він перебував, можливо, щоб поспіяти. Коли Він прийшов, дім уже був повен людей, які бажали слухати або уздоровитись (див. Мр. 2:1, 2). У книзі Марка 3:20 написано, що **приходять до дому вони [Ісус та Його учні]. І знову зібралось народу, що вони не могли навіть хліба з'їсти** (пор. Мр. 6:31). Ніскільки не збентежившись, Христос почав допомагати їм.

Нам повідомляють про одне конкретне чудо, потрібне чудо відновлення розуму, зору та мовлення: Ісус вигнав демона із чоловіка, який був сліпий та не розмовляв (Мт. 12:22). (Нездатність розмовляти зазвичай також указує на нездатність чути, тому не виключено, що то було чотирикратне чудо). Люди були здивовані та казали: **Чи ж не Син це Давидів?** (Мт. 12:23б). Побудова цього речення в оригінальному тексті вказує на обережне визнання того факту, що Ісус дійсно міг бути «Сином Давидовим» (себто Месією).

Якимсь чином чутки про перенасичений діяльністю денний розклад Христа дійшов до вух деяких із Його друзів та родини: **І коли Його ближчі почули, то вийшли, щоб узяти Його, бо говорено, що Він несамовитий** (Мр. 3:21). Грецька фраза, яку перекладено як «Його ближчі» (пор. «Його рідні»; УБТ), буквально означає «ті, що з ним». Себто то були люди, які мали певні стосунки з Ісусом—ймовірно, родинні стосунки. Грецьке слово *κρᾶτέω* (*кратео*), перекладене тут як «узяти» (пор. «забрати»; УБТ), буквально означає «схопити». Воно подекуди вживається в Новому Заповіті, коли йдеться про те, щоб когось арештувати (Мт. 14:3; Дії 24:6). Це дієслово вказує на те, що вони збирались примусити Його силою піти з ними, незалежно від того, погодиться Він чи ні. Більшість людей із розумінням ставиться до того, коли досягнення земних цілей вимагає якихось жертв; так, вони розуміють, що робота часто вимагає багато часу. Проте більшість

людей не розуміє, коли хтось добровільно виснажує себе заради Божого царства. Родичі Господа вважали, що «Він несамовитий» (пор. «Він не в Собі»; УБТ), себто несповна розуму.

Коли Ісус учив та уздоровлював, як завжди при цьому були присутні книжники та фарисеї (Мт. 12:24; Мр. 3:22). Дехто з них навіть прийшли з Єрусалиму (Мр. 3:22), щоб підступитись до Нього. Припущення народу, що Він міг бути «Синоном Давидовим» (Мт. 12:23), очевидно, лише розпалило їхню ненависть. Невдовзі вони знову напали на Нього: нездатні заперечити чуда, які вчинив Христос, вони звинуватили Його в тому, що Він діяв заодно з сатаною. Вони сказали: **Має Він Вельзевула** (Мр. 3:22а). «Вельзевул» (або Велзевув, або Ваал-зевув) було іменем одного з язичницьких богів (2 Цар. 1:2). Це ім'я буквально означає «Володар мух». У нашому контексті це ім'я ужито в сенсі сатани (Мр. 3:22, 23). Вони також сказали: [Він] **виганяє демонів силою князя демонів** (Мр. 3:22б).

У відповідь на це звинувачення Ісус навів три аргументи. Марк назвав ці аргументи **притчами** (Мр. 3:23). Спочатку Господь сказав, що їхнє звинувачення було *нелогічним*. **Кожне царство, поділене супроти себе, запустіє. І кожне місто чи дім, поділені супроти себе, не втримаються. І коли сатана сатану виганяє, то ділиться супроти себе; як же втримається царство його?** (Мт. 12:25, 26).

По-друге, Він сказав, що їхнє звинувачення було *непослідовним*. Вони вірили, що їхні власні **сини** (себто, учні) були здатні виганяти демонів (Мт. 12:27), але при цьому не вважали, що їхні послідовники робили це силою сатани. Будь-яке звинувачення, висунуте проти Христа, також можна й слід було висунути проти їхніх власних співгромадян.

По-третє, Він сказав, що їхнє звинувачення було *неможливим*. Аби пограбувати дім сильного чоловіка, спочатку необхідно його (себто, сатану) зв'язати (Мт. 12:29). Виганяючи демонів, Ісус уражав сатану, а не допомагав йому.

Після того Ісус перейшов від захисту до нападу: **Тому-то кажу вам: усякий гріх, навіть богозневага, проститься людям, але богозневага на [Святого] Духа не проститься!** (Мт. 12:31). Слово, перекладене як «богозневага», означає «говорити проти» (пор. «хула»; УБТ). Ці книжники та фарисеї були винними у богозневазі чи богохульстві на Святого Духа, тому що приписували справу

Духа (Мт. 12:28) дії сатани. Христос додав: **І як скаже хто слово на Людського Сина, то йому проститься те; а коли скаже проти Духа Святого, не проститься того йому** (Мт. 12:32).

Слід зрозуміти, що Ісус засудив Своїх ворогів не за необережну випадкову обмовку. Радше, Він засудив їх за вперте жорстоке серце. Він наголосив, що **чим *серце* наповнене, те говорять уста** (Мт. 12:34б; курсив додано). Вони набули такого стану сердець та думок, що називали «зло добром, а добро злом» (Іс. 5:20). Як ці книжники та фарисеї могли дійти до такого прикрого стану? Постійно й послідовно відмовляючись поміркувати над свідченнями Духа, які доводили, що Ісус був Месією, вони зробили свої серця кам'яними (Ів. 12:40).

Інколи люди питають себе, чи не вчинили вони «гріх проти Святого Духа». Один мудрий старий проповідник сказав: «Якщо вас турбує, що ви це зробили, це означає ні». Він хотів цим сказати, що подібне занепокоєння вже є свідомством того, що серце людини не закам'яніло. Насправді, оскільки Ісус уже не ходить цією землею, чинячи чуда силою Духа, сьгоднішні люди не можуть бути винними у тому *самому* гріху, який зробили тоді фарисеї. Проте *подібний* гріх є можливим: люди можуть дозволити своїм серцям закам'яніти такою мірою, що для них уже неможливо «аби знову обновлятися для покаяння» (Євр. 6:6; див. вірші 4–6).

## ШУКАЧІ ЗНАМЕНЬ

(МТ. 12:38–45; ЛК. 11:16, 24–26, 29–36)

Євангеліє від Матвія 12:38–45

<sup>38</sup>Тоді дехто із книжників та фарисеїв озвались до Нього й сказали: Учителю, хочемо побачити ознаку від Тебе. <sup>39</sup>А Ісусу відповів їм: Рід лукавий і перелюбний шукає ознаки, та ознаки йому не дадуть, крім ознаки пророка Йони. <sup>40</sup>Як Йона перебув у середині китовій три дні і три ночі, так перебуде три дні і три ночі й Син Людський у серці землі. <sup>41</sup>Ніневітяни стануть на суд із цим родом,—і осудять його, вони-бо покаялись через Йонину проповідь. А тут ото більший, ніж Йона! <sup>42</sup>Цариця з півдня на суд стане з родом оцим,—і засудить його, бо вона з кінця світу прийшла Соломонову мудрість послухати. А тут ото більший, аніж Соломон!

<sup>43</sup>А коли дух нечистий виходить із людини, то блукає місцями безвідними, відпочинку шукаючи, та не знаходить.  
<sup>44</sup>Тоді він говорить: Вернися до дому свого, звідки вийшов. А як вернеться він, то хату знаходить порожню, заметену й прибрану.  
<sup>45</sup>Тоді він іде, та й приводить сімох духів інших, лютіших за себе, і входять вони та й живуть тут. І буде останнє людині тій гірше за перше... Так буде й лукавому родові цьому!

Євангеліє від Луки 11:16, 24–26, 29–36

<sup>16</sup>А інші, випробовуючи, хотіли від Нього ознаки із неба.

<sup>24</sup>Коли дух нечистий виходить із людини, то блукає місцями безвідними, відпочинку шукаючи, але, не знаходячи, каже: Вернися до хати своєї, звідки я вийшов. <sup>25</sup>А як вернеться він, то хату знаходить заметену й прибрану. <sup>26</sup>Тоді він іде та й приводить сімох інших духів, лютіших за себе, і входять вони та й живуть там. І буде останнє людині тій гірше за перше!

<sup>29</sup>А як люди збиралися, Він почав промовляти: Рід цей—рід лукавий: він ознаки шукає, та ознаки йому не дадуть, крім ознаки пророка Йони. <sup>30</sup>Бо як Йона ознакою був для ніневітян, так буде й Син Людський для роду цього. <sup>31</sup>Цариця південна на суд стане з мужами роду цього, і їх засудить, бо вона з кінця світу прийшла Соломонову мудрість послухати. А тут ось Хтось більший, аніж Соломон! <sup>32</sup>Ніневітяни стануть на суд із цим родом, і засудять його, вони-бо покаялись через Йонину проповідь. А тут ось Хтось більший, ніж Йона!

<sup>33</sup>Засвіченого світильника ніхто в сховок не ставить, ані під посудину, але на свічник, щоб бачили світло, хто входить. <sup>34</sup>Око твоє—то світильник для тіла: тому, як око твоє буде дуже, то й усе тіло твоє буде світле. А коли б твоє око нездатне було, то й усе тіло твоє буде темне. <sup>35</sup>Отож, уважай, щоб те світло, що в тобі, не сталося темрявою! <sup>36</sup>Бо коли твоє тіло все світле, і немає жадної темної частини, то все буде світле, неначе б світильник осяяв блиском тебе.

Неспроможні протистояти Ісусовій логіці та розлючені Його докорами, Його вороги вдалися до іншої стратегії: Тоді

**дехто із книжників та фарисеїв озвалися до Нього й сказали: Учителю ...** (Мт. 12:38а). Їхнє шанобливе звернення до Ісуса «Учитель» були нічим іншим, як проявом лицемірства (див. Лк. 7:40). Потім вони сказали: **... хочемо побачити ознаку від Тебе** (Мт. 12:38б). Коли вони шпигували за Христом, вони бачили багато чуд. Навіть того самого дня вони стали свідками потрійного чуда. Чого ж ще їм не вистачало? Лука сказав, що вони **хотіли від Нього ознаки із неба** (Лк. 11:16; курсив додано). Можливо, вони кинули виклик Ісусові, аби Він примусив небо дати якесь знамення, на кшталт вогню, який прикликав із небес Ілля (1 Цар. 18:36–38; 2 Цар. 1:10).

Христос не чинив «чуд на вимогу» (Мт. 4:3, 4; Лк. 23:8, 9). Він ніколи не чинив чуд на втіху публіки («для шоу»). Крім того, Він знав, що жодне чудо—чи то з небес, чи з землі, чи з-під землі—не переконає цих критиків із кам'яними серцями. Він відповів:

**Рід лукавий і перелюбний шукає ознаки, та ознаки йому не дадуть, крім ознаки пророка Йони. Як Йона перебув у середині китовій три дні і три ночі, так перебуде три дні і три ночі й Син Людський у серці землі** (Мт. 12:39, 40).

Це непряма вказівка на Ісусове воскресіння: на третій день після Його смерті та погребіння Він знову повстане (Мт. 16:21; 17:23; 20:19). Вороги Христа не зрозуміли Його слів; так само, як і Його учні. (Це було сказано ще до того, як Ісус повідомив апостолам про Свою неминучу смерть). Утім саме Воскресіння було й є найвищою «ознакою», тобто знаменням того, що Христос є Божим Сином (Рим. 1:4).

Ми можемо з впевненістю сказати, що «Ісус був у гробі один повний день, дві повні ночі й частину двох днів».<sup>8</sup> Чому ж тоді Він сказав, що буде в могилі «три дні і три ночі»? Дж. МакГарві пояснює:

... оскільки юдеї рахували частину дня як цілий день, якщо він припадав на початок чи кінець відрізка з кількох днів, [Ісус] був правий, коли сказав про перебування у могилі упродовж трьох днів. Юдеї вживали три фрази ...:

---

<sup>8</sup>МакГарві й Пендлтон.



«третього дня», «після трьох днів» і «три дні й три ночі» як тотожні за смыслом; отже, часовий відрізок, що складався із частини дня, повного дня й ще частини дня, рахувався як три дні. Для них три повних дні й ночі могли рахуватись як чотири дні, якщо відлік починався від заходу сонця, який і вважався початком нового дня [Дії 10:1–30]. Є й інші приклади гебрейського обчислення днів [1 Цар. 12:5, 12; Ест. 4:16; Мт. 27:63, 64].

Ісус знову став докоряти книжникам та фарисеям (й тим, хто були під їхнім впливом). Він сказав, що нечестиві ніневітяни не були такими впертими, як вони, й що язичницька цариця Шеви (**цариця з півдня**) була менш упередженою (Мт. 12:41, 42; Лк. 11:31, 32). Він поєднав два Свої улюблені риторичні засоби, аби показати, що, якщо Його критики відкриють свої серця, їхнє життя наповниться **світлом** (Лк. 11:33–36).

Одна з найбільш вражаючих ілюстрацій Христа розповідає про **нечистого духа** чи демона, який виходить із людини, а потім повертається із сімома **іншими духами**, ще гіршими від нього (Мт. 12:43–45; Лк. 11:24–26). Ця невеличка притча має широкий спектр застосування; втім у цьому контексті, вона стосується саме юдейських релігійних начальників. Після вавилонського полону вони вигнали геть «демона» поклоніння ідолам—але вони не поставили на заміну цьому «демону» позитивну віру в Бога та послух Його волі. Як результат наразі вони були наповнені «сімома демонами», гіршими від першого: такими «демонами» як невігластво, упередження, само-праведність, лицемірство, невірство, непослух та перекручені цінності. Зверніть увагу на *паралель* цієї *притчі*—паралель між людиною, повною демонів, та й юдейськими начальниками, повними гріха. Ці начальники не обов'язково були біснுவатими, але вони однозначно були під впливом диявола та його демонів.

## ІСУСОВА РОДИНА

(МТ. 12:46–50; МР. 3:31–35; ЛК. 8:19–21; 11:27, 28)

Євангеліє від Матвія 12:46–50

<sup>46</sup>Коли Він іще промовляв до народу, аж ось мати й брати

Його осторонь стали, бажаючи з Ним говорити. <sup>47</sup>І сказав хтось Йому: Ото мати Твоя й Твої брати стоять осторонь, і говорити з Тобою бажають. <sup>48</sup>А Він відповів тому, хто Йому говорив, і сказав: Хто мати Моя? І хто брати Мої? <sup>49</sup>І, показавши рукою Своєю на учнів Своїх, Він промовив: Ото Моя мати та братія Мої. <sup>50</sup>Бо хто волю Мого Отця, що на небі, чинитиме, той Мені брат, і сестра, і мати!

### Євангеліє від Марка 3:31–35

<sup>31</sup>І поприходили мати Його та брати Його, і, осторонь ставши, послали до Нього і Його викликали. <sup>32</sup>А народ кругом Нього сидів. І сказали Йому: Ото мати Твоя, і брати Твої, і сестри Твої он про Тебе питаються осторонь. <sup>33</sup>А Він їм відповів і сказав: Хто мати Моя і брати? <sup>34</sup>І поглянув на тих, що круг Нього сиділи, і промовив: Ось мати Моя та браття Мої! <sup>35</sup>Бо хто Божу волю чинитиме, той Мені брат, і сестра, і мати.

### Євангеліє від Луки 8:19–21; 11:27, 28

<sup>19</sup>До Нього ж прийшли були мати й брати Його, та через народ не могли доступитись до Нього. <sup>20</sup>І сповістили Йому: Твоя мати й брати Твої он стоять осторонь, і бажають побачити Тебе. <sup>21</sup>А Він відповів і промовив до них: Моя мати й брати Мої—це ті, хто слухає Боже слово, і виконує!

<sup>27</sup>І сталося, як Він це говорив, одна жінка з народу свій голос піднесла й сказала до Нього: Блаженна утроба, що носила Тебе, і груди, що Ти ссав їх! <sup>28</sup>А Він відказав: Так, блаженні ж і ті, хто слухає Божого Слова і його береже!

Історія про Ісусову родину із книги Луки 8 вчить необхідності слухати та коритись. До історії, яка збігається з розповідями Матвія й Марка, Лука додає епізод про жінку, що назвала Христову матір «блаженною» (Лк. 11:27, 28). Оскільки усі три розповіді містять практично той самий урок, їх угруповано разом.

Під час потужної промови Ісуса якась жінка із натовпу прокричала: **Блаженна утроба, що носила Тебе, і груди, що Ти ссав їх!** (Лк. 11:27б). Це єдине записане виповнення пророцтва щодо Марії (Лк. 1:48). На те Христос відповів: **Так, блаженні ж**

**і ті, хто слухає Божого Слова і його береже!** (Лк. 11:28). Цікаво, що в оригінальному тексті слово, яке в перекладі І. Огієнка звучить як «так», в англомовних версіях перекладено як «навпаки». В українській Біблії у перекладі професора Р. Туроконяка також простежується ідея протиставлення: «Дійсно блаженні ті, які слухають Боже Слово і бережуть його» (УБТ). Ісусові слова у цьому вірші та в Матвія 12:48–50 звучать суворим застереженням проти хибного поклоніння Марії.

Ісус не знецінював матір, яку любив. Про це свідчить той факт, що вмираючи на хресті, Він турбувався про неї та її безпеку (Ів. 19:26, 27). Радше цими словами Він намагався підкреслити, що бути слухняним сином Бога є більш важливим, ніж бути матір'ю Христа. Лише одна людина могла бути фізичною матір'ю Господа, втім усі ми можемо бути Його учнями.

Цю важливу істину було ще раз підкреслено дещо згодом. Коли Христос продовжував навчати народ (Мт. 12:46), **поприходили мати Його та брати Його** (Мр. 3:31а). Неспроможні підійти до Нього через натовп, вони послали сповістити, що хотіли з Ним побачитись (Мр. 3:31б, 32). Ми не знаємо, навіщо вони шукали Ісуса. Таке враження, що Марка 3:21 і 3:31 пов'язані між собою; можливо, родина прийшла забрати Його додому, щоб Він перепочив. Якими б не були їхні мотиви, слова **мати Твоя, і брати Твої ... он про Тебе питаються** (Мр. 3:32) перервали Ісусову проповідь.

Бувши Великим Учителем, Христос перетворив цю перешкоду на можливість навчити дечому важливого, запитавши: **Хто мати Моя? І хто брати Мої?** (Мт. 12:48). І, вказавши рукою на Своїх учнів, Він промовив: **Ото Моя мати та браття Мої. Бо хто волю Мого Отця, що на небі, чинитиме, той Мені брат, і сестра, і мати** (Мт. 12:49б, 50). Лука висловив Його висновок так: **Моя мати й брати Мої—це ті, хто слухає Боже слово, і виконує** (Лк. 8:21).

Христос не применшував цінність родинного зв'язку. Родинні обов'язки завжди були важливими для Нього (Мт. 15:4–6; Ів. 19:26, 27; див. 1 Тим. 5:8). Проте Він визнав необхідним ще раз наголосити на тому, що є стосунки вищі й більші за стосунки фізичної родини: наш духовний зв'язок із Ним та Його Отцем. Як чудово усвідомлювати, що, якщо ми «слухаємо Боже слово й виконуємо його» (Лк. 8:21; див. Мт. 7:21–27), ми можемо мати

такий зв'язок із Ісусом, який є більш тісним, ніж Його зв'язки з Його фізичною матір'ю та братами.

Ці слова були надихаючими для учнів Христа (як надихають вони сьогодні й нас), проте поміркуйте над ними в контексті того напруженого дня, коли на Господа постійно нападали вороги. Йому було потрібно зібрати кругом Себе вірних і відданих учнів, які стануть насінням для церкви після Його смерті. Тому було вкрай важливо, аби встановити ці нові міцні стосунки.

«Напружений день» ще був далеко від закінчення. Ще треба було багато чому навчити, а також зробити чимало видатних чуд.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: НАШІ ДВІ РОДИНИ**

**(МТ. 12:46–50; МР. 3:20, 21, 31–35; ЛК. 8:19–21)**

Наприкінці другої подорожі Ісуса Галілеєю, Він мав дуже непростий день, переповнений подіями. Почався він із uzдоровлення біснуватого, який був сліпим та німим (Мт. 12:22, 23). Це спричинило звинувачення, нібито Христос виганяв демонів силою диявола (Мт. 12:23–30). Коли Ісус спростував це звинувачення, Його вороги почали вимагати «ознаку з неба» (Лк. 11:16). Того дня, багатого на конфлікти та протистояння, трапилась ще одна невелика дивна подія. (Див. розповідь Марка у Марка 3:31–35).

Коли ми читаємо цей уривок, перед нами постають чимало запитань: «З якою метою автори Євангелій розповідають нам про це?»; «Чому Ісус не визнав Свою родину—особливо Свою матір?»; «Який урок чи уроки мали б ми зробити з цього за задумом Бога?». Далі ми спробуємо відповісти на ці та інші запитання.

### **Дві родини Ісуса**

Почнемо з двох родин Ісуса.

#### *Фізична родина Ісуса*

Більшість із нас знає, що Ісус народився у фізичній родині. Його батьком за законом був Йосип (Мт. 1:16; Лк. 3:23; Ів. 1:45; 6:42), а Його матір'ю була Марія (Мт. 1:18; 2:11; 13:55; Лк. 2:34). Марія була незайманою дівочою, коли народився Христос; але після Його народження Йосип та Марія жили разом подружнім життям. У них

було чотири сини, Ісусові зведені брати: «Яків і Йосип, і Симон, і Юда» (Мт. 13:55; див. Мр. 6:3). Також вони мали щонайменше дві доньки (Мт. 13:56; див. Мр. 6:3). Таким чином, Христос ріс у родині, яка складалась щонайменше з дев'яти людей. Судячи з усього, це була щаслива родина.

Утім коли Ісус залишив дім, аби почати Своє публічне служіння, Його стосунки з рідними змінились. Можливо, з боку Його молодших братів були якість ревності та образа. Іван розповідає, що вони відмовлялись визнавати Його Месією, й навіть одного разу розмовляли з Ним, не приховуючи сарказму (Ів. 7:3–5). У Марії, матері Христа, було більш ясне розуміння того, Ким Він був (див. Лк. 2:19, 51), але навіть вона не повністю розуміла Його призначення (див. Ів. 2:3, 4).

Тепер ми підходимо до епізоду із книги Марка 3. Почнемо з віршів 20 і 21, аби краще уявити обставини:

І приходять до дому вони. І знову зібралось народу, що вони не могли навіть хліба з'їсти. І коли Його ближчі почули, то вийшли, щоб узяти Його, бо говорено, ніби Він несамовитий.

Замість «Його ближчі» в УБТ написано «Його рідні». Фраза, яку перекладено як «узяти Його», означає, що вони мали намір увести Ісуса додому, незалежно від Його волі.

Той факт, що Ісус не мав часу аби поїсти, ймовірно, був не єдиною причиною, чому Його друзі та родичі подумали, що Він «несамовитий». Вільям Барклі (William Barclay) навів кілька чинників, які могли вплинути на їхній висновок:

1. Ісус не турбувався про *забезпеченість*. Який розважливий чоловік кинув би справу, яка давала йому стабільний щотижневий заробіток, щоб стати бродягою, якому ніде прихилити свою голову?

2. Очевидно, що Його не турбувала власна *безпека*. Яка людина, що при своєму розумі, кине виклик усій юдейській системі та розпочне битву, приречену на поразку?

3. Він все більше й більше відокремлював Себе від основ *суспільства*. Яка притомна людина сподівалася б досягнути успіху із дивакуватою різномастою групою неосвічених чоловіків, більшість із яких була робітниками з мозолястими руками, а деякі

взагалі мали сумнівну репутацію?

Бертон Коффман (Burton Coffman) писав:

Завзяте та палке служіння Богові ніколи не було зрозумілим для плотських та [ненароджених зверху] людей. Завзяття у бізнесі, війні, науці, задоволеннях, політиці, чи будь-якому іншому земному занятті викликає їхнє схвалення, захоплення й заохочення; але варто комусь почати віддавати себе повністю служінню святої віри, як його сусіди починають хитати головами та казати: «Він втратив голову від усього цього!»

Ми не можемо з впевненістю стверджувати, що Ісусові «ближчі» із вірша 21 є тими самими людьми, що «Його матір і Його брати» з вірша 31, проте таке припущення було б природним: у вірші 21 «ближчі» Христа вирішили, що Його необхідно забрати із собою, отже вони «вийшли» (курсив додано)—направляючись туди, де був Він. Через деякий час після того (Мр. 3:22–29), «поприходили матір Його та брати Його» (Мр. 3:31; курсив додано). Складається таке враження, що люди із віршів 21 і 31 є тими самими.

Якщо між віршами 21 і 31 дійсно є зв'язок, і якщо Марія та Ісусові брати прийшли допомогти Йому «попри Його власну волю», постає запитання: «Чому Христова матір погодилась на це?» Адже на відміну від Його братів вона мала більше розуміння, Ким був Ісус. Це так, але не забувайте про дві речі: (1) Хоча вона мала деяке знання про те, Ким був Ісус, її розуміння було неповним; і (2) вона залишалась матір'ю із характерними для матерів турботами. Ймовірно, вона не належала до тих, хто сумнівався в притомності її Сина, але її дійсно могла турбувати Його безпека. Сина двоюрідної сестри Марії (Івана Хрестителя, сина Єлисавети) вже було заарештовано, й його смерть здавалась неминучою. Яку б матір це не стурбувало?

Доброчинність вимагає, аби ми намагались знаходити найкращі пояснення вчинку Марії та Ісусових братів. Навіть, якщо їхні мотиви були неправильними, вони, ймовірно, були впевнені, що чинять «для Його блага».

Це повертає нас до книги Марка 3:31: «І поприходили мати Його та брати Його» туди, де був Ісус. «А народ кругом Нього

сидів» (Мр. 3:32а), тоді як Христос «іще промовляв до народу» (Мт. 12:46). Люди стояли настільки щільно кругом Ісуса, що Марія та брати «не могли досягнути до Нього» (Лк. 8:19; пор. Мр. 2:1, 2).

Згідно з Євангелієм від Матвія, «мати й брати Його остронь стояли, бажаючи з Ним говорити» (Мт. 12:46). Вочевидь, вони намагались привернути увагу Ісуса, але або Він не чув їх, або свідомо проігнорував. Тоді вони послали сповістити Його, що вони хотіли з Ним поговорити. Можливо, вони сказали це пошепки комусь із краю натовпу та попросили передати, а отже, та людина також пошепки сказала тому, хто був попереду неї: «Передай далі. Ісусова матір та брати тут! Вони хочуть поговорити з Ним!» Нарешті це слово дійшло до переднього ряду, й кілька людей перервали Христову проповідь: «Ото мати Твоя, і брати Твої ... про Тебе питаються остронь» (Мр. 3:32).

Незалежно від того, чи були їхні наміри добрими чи поганими, чи чимось посередині, небажання дочекатись, поки Ісус скінчить Свою промову, було зухвальством із боку Його рідних. По суті, вони цим сказали: «Ти повинен зупинитись та *негайно* підійти до нас. Те, чого бажаємо *ми*, є набагато важливішим від того, що робиш *Ти!*»

### Духовна родина Ісуса

За словами Чарльза Ердмана (Charles R. Erdman), ця нетерпляча вимога поставила Христа «в одне з найболючіших становищ, перед одним із найделікатніших виборів за часи Його земного служіння». Йому не хотілось принижувати Свою родину, але Йому було потрібно показати їм, й усім присутнім природу та важливість Його справи.

Що зробив Великий Учитель у цій непростій ситуації? Він скористався з цієї невчасної перешкоди, перетворивши її на доречне учення. Він спитав: «Хто мати Моя? І хто брати Мої?» (Мт. 12:48). Після того Він відповів: «... хто волю Мого Отця, що на небі, чинитиме, той Мені брат, і сестра, і мати!» (Мт. 12:50).

Промовляючи ці слова, Христос не знецінював родину. Деякі секти вимагають від своїх членів розірвати їхні зв'язки зі своїми природними родинами, але Ісус ніколи не вчив нічому подібному й не заохочував такі речі. Родина була для нього важливою. Він суворо докоряв книжникам та фарисеям за те, що вони не шанували своїх батьків і не піклувались про них належним чином (Мт. 15:1–

8). Одним із Його останніх вчинків перед тим, як померти, була турбота про Його матір (Ів. 19:26, 27). Вільям Арнот (William Arnot) писав:

Він любив Свою матір і Своїх братів справжньою ніжністю сина та брата. Коли Він став юнаком, а потім чоловіком, Він ніколи не розбивав серце, біля якого Він спав немовлям. Жінка, яка плакала Його від народження, була дорогою й важливою для Нього до самої смерті.

Водночас Господь бажав ясно показати, що є стосунки більш глибокі, більш цінні й більш вірні за будь-які земні зв'язки.

Аби донести цю думку, Христос подивився «на тих, що кругом Нього сиділи», й сказав: «Ось мати Моя та браття Мої» (Мр. 3:34). Згідно з оповістю Матвія, Він показав «рукою Своєю на учнів Своїх», коли промовляв: «Ото Моя мати та браття Мої! Бо хто волю Отця Мого, що на небі, чинитиме, той Мені брат, і сестра, і мати» (Мт. 12:49, 50). Зверніть увагу, що Ісус не включив до цього списку «Отця», бо ця роль належить виключно Богу (Мт. 23:9).

Не слід перейматися питанням, кого з учнів можна назвати Ісусовими «братами», кого «сестрами», а кого Його «матір'ю». Він не поділяв християн на три різні категорії. Радше, це був Його виразний спосіб сказати: «Кожен, хто виконує волю Мого Отця, й є Моя *родина*, Моя *духовна* родина». У книзі Луки написано, що Він наголосив на тому, що Його родина складається з тих, «хто слухає Боже Слово, і виконує» (Лк. 8:21).

В оповістях Матвія та Марка Христос говорить про виконання «*волі*» Отця, тоді як у Луки вжито фразу «Боже *Слово*». Тут немає жодного протиріччя. Єдиний спосіб для нас пізнати Божу *волю*—це через Його *Слово*.

Якщо ми бажаємо бути частиною родини Господа, ми мусимо *слухати* Боже Слово—а потім ми мусимо *виконувати* його (див. Мт. 7:21–27). Єдиний шлях для нас пізнати Божу волю—це через Ісуса (Мт. 11:27). Таким чином, щоб чути та виконувати Божу волю, ми мусимо чути та виконувати *Христове* вчення. Що означає «виконувати»? «Виконувати» Слово—означає вірити його вчення, коритися та виконувати все, що воно велить, й чекати з надією на виповнення всіх його обітниць.



За часів Христа євреї дійсно потребували цього уроку. Вони вважали, що вони завжди будуть правомірною частиною Божої родини через те, що були фізичними нащадками Авраама (див. Лк. 3:7–9; Ів. 8:39). Вони мали усвідомити, що їхнє тілесне походження не гарантувало їм місця у Божому домі (див. Рим. 9:6, 7). Походження від Авраама було менш важливим, ніж рішення йти за Ісусом. Значення має не родовід, а спосіб життя та вчинки. Якщо вони бажали відновлення тривалих, міцних стосунків із Отцем, вони мали *слухати* та *виконувати*.

Ми також потребуємо цього уроку. Слухати Боже Слово—важливо (Рим. 10:17). Щоденно читати Біблію—бажано (Дії 17:11), а відвідувати кожне заняття з вивчення Біблії та кожне богослужіння—можливо (Євр. 10:25). Кожний проповідник тішитись з того, коли бачить, як його слухачі відкривають свої Біблії та роблять нотатки, коли він проповідує (див. Пс. 118[119]:16). Утім, якщо тільки слухати Слово, а потім нічого не робити із почутим, усе, про що ми сказали вище, «не принесе користі». (Див. Гал. 5:2). Зведений брат Ісуса Яків писав: «Будьте ж виконавцями слова, а не слухачами самими, що самі себе обманюють» (Як. 1:22).

Отже, ми бачимо, що в Ісуса було дві родини—перша, фізична, й друга—духовна. Він учив, що ми долучаємось до другої через послух та покору Господеві. Він наголосив, що попри всю важливість фізичної родини, духовна родина безкінечно важливіша.

## **Дві родини християн**

Тепер розглянемо дві родини, до яких можемо належати ми.

### *Фізичні родини*

Я був благословенний двома батьками-християнами: Дейвом і Ліліан Ропер та братом Койєм. Далі Господь благословив моє життя, давши мені дружину-християнку Джо; трьох дочок: Сінді, Деббі та Енджі; двох зятів: Ричарда Хонакера та Дена Лавджой; та двох унуків: Сета Девіда та Рейчел. Ці та інші люди з моєї родини цінніші для мене за моє власне життя.

Ви також народились у фізичній родині. Я сподіваюсь, що то була християнська родина; але навіть якщо ні, у вас, ймовірно, були люди, які піклувались про вас та ваші потреби. Можливо, як і я, ви одружені й маєте дітей—а, можливо, ні. Якою б не була ваша

ситуація, я сподіваюсь, що ви розумієте головну цінність родини. Вона була першою Божою установою (1 М. 2:18, 21–24; 4:1) й досі залишається наріжним каменем суспільства.

На жаль, дехто сьогодні не розуміє, наскільки важливою є родина. Хтось кидає свою родину, хтось зневажає її. Деякі батьки не піклуються про своїх дітей, а деякі діти не бажають піклуватися про своїх старих батьків. Павло писав, що «коли ж хто про своїх, особливо ж про домашніх не дбає, той вирікся віри, і він гірший від невірного» (1 Тим. 5:8). Знову ж таки він казав, що діти та внуки «нехай учаться перше побожно шанувати родину свою» (1 Тим. 5:4).

### *Духовна родина*

Якщо ми розуміємо, наскільки важлива фізична родина, тоді ці слова набувають додаткового значення: існує родина, що є набагато важливішою—духовна родина, Божа родина. Павло писав християнам із міста Ефес: «Отже, ви вже не чужі й не приходячки, а співгромадяни святим, і домашні для Бога» (Еф. 2:19; курсив додано). Слово «домашні» означає те саме, що й «родина». В англійській версії NCV остання частина цього вірша звучить буквально як «ви належите до Божої родини». У посланні до галатів 6:10 цю родину названо «рідними у вірі» (УБТ). У 1 Петра 4:17 її названо «Божим домом» (див. Еф. 3:14, 15).

Що ж це за духовна родина? Павло сказав, що це церква. Він сказав Тимофієві: «Це пишу я тобі ..., щоб знав ти, як треба поводитися в *Божому домі*, що ним є *Церква Бога Живого*, стовп і підвалина правди» (1 Тим. 3:15; курсив додано).

У цій родині нашим Отцем є Бог (Мт. 6:9; Рим. 1:7), а ми—Його діти (Ів. 1:12, 13; Рим. 8:14, 15; Еф. 5:1; Фил. 2:15; 1 Ів. 3:1, 2). Павло писав: «Сам Цей Дух свідчить ... що ми діти Божі. А коли діти, то й спадкоємці, спадкоємці ж Божі, ... спадкоємці Христові» (Рим. 8:16, 17). Він процитував слова, що їх сказав Бог: «І буду Я вам за Отця, а ви за синів і дочок Мені будете,—говорить Господь Вседержитель» (2 Кор. 6:18). У цій духовній родині інші члени церкви є нашими братами та сестрами (Дії 6:3; Рим. 16:1; 1 Кор. 7:15; Филим. 1, 2; Як. 2:15).

Як ми стаємо частиною цієї родини? У нашому тексті Ісус сказав, що ми стаємо частиною Його родини, коли ми чуємо та

виконуємо Слово. Іван писав, що ми стаємо Божими дітьми через «нове народження» (див. Ів. 1:11–13; 3:3, 5). Лука написав, що люди стали частиною Божої родини, церкви, коли повірили в Христа, покаюлись у своїх гріхах та прийняли хрещення (через повне занурення у воду) для прощення гріхів (Дії 2:36–38, 41, 47; див. 1 Кор. 12:13). Не слід це розуміти як три способи долучитись до Божої родини; радше Ісус, Іван та Лука казали про той самий процес. Що ж то за процес?

Ми чуємо Слово, яке призводить до віри (Рим. 10:17). Потім ми мусимо «виконати» те Слово—через покаяння у наших гріхах (Лк. 13:3), сповідання нашої віри в Ісуса (Мт. 10:32) та водне хрещення (занурення) (Мр. 16:16; Дії 22:16). Коли ми це робимо, ми наново «народжуємось від води й Духу» (Ів. 3:5) у Божу родину. Петро писав: «Послухом правді очистьте душі свої через Духа ... бо народжені ви не з тлінного насіння, але з нетлінного, Словом Божим живим та тривалим» (1 Пет. 1:22, 23). Ось саме так ми стаємо членами Божої родини.

Я вдячний Богові за мою фізичну родину. Але ще більше я вдячний Богові за Його духовну родину, церкву. Ось невеличке зіставлення цих двох: обидві родини, фізична й духовна, є Божими установами. Перша—природна; друга—надприродна. У першу ми входимо через фізичне народження, тоді як у другу—через духовне народження. Першу було створено заради продовження життя, другу—заради відродження (Тит. 3:5). Перша—тимчасова (Мт. 22:30); друга—і на час, і для вічності (Євр. 12:23). Перша—важлива; друга—надважлива. Перша—то є добре; друга—то є краще. Також я додав би, що в обидві ми входимо через страждання: у першу—через страждання наших матерів; у другу—через страждання Ісуса на хресті за наші гріхи. (Див. Дії 20:28; Еф. 5:23, 25).

Вільям Барклі писав, що справжня спорідненість полягає у спільних переживаннях, спільних інтересах, спільному послуху й спільній меті. Усе це ми знаходимо в Божій родині, церкві. Скільки разів мені доводилось чути від якогось християнина, що він чи вона почувались ближчими до братів і сестер у Христі, ніж до своїх братів і сестер по крові.

Мені бракує слів, аби виразити як чудово бути частиною Божої родини. У будь-якій країні, де править монарх, вважається честю

належати до монаршої родини. Людина, чий батько є мультиміліонером, має численні переваги. Але жоден із названих, чи то йдеться про царську родину, чи про надбагату, не зрівняється з тим, аби бути частиною родини Господа, де нашим Отцем є Бог. Покійний С. Ніколс (C. R. Nichols) колись почув на свою адресу, що він ходить так, наче «йому належить увесь світ». На що цей шановний старий проповідник відповів: «Він належить моєму Отцеві!»

Оскільки духовна родина є такою важливою, Ісус учив, аби наша вірність цій родині перевершувала будь-яку іншу вірність (див. Лк. 9:59–62). У книзі Луки 14:26 Він промовив ці шокуючі слова: «Коли хто приходить до Мене, і не зненавидить свого батька та матері, і дружини й дітей, і братів і сестер, а до того й своєї душі,—той не може бути учнем Моїм!» Гордон Пауелл (Gordon Powell) якось запропонував своїм радіослухачам обрати теми для серії проповідей «Важкі висловлювання Ісуса». З-поміж усіх отриманих прохань, більш усього було підготувати проповідь по Луки 14:26.

Можливо, ви вже зрозуміли, що слово «ненавидіти» із Луки 14:26 має інший смисл, ніж той, який вкладаємо в «ненавидіти» ми. Інакше Ісус заперечував би Сам Себе. У Проповіді на горі Він вчив людей любити своїх ворогів (Мт. 5:44). Звичайно ж, що Він не міг закликати нас любити своїх ворогів і водночас ненавидіти своїх рідних.

Ця суперечність зникає, коли ми з'ясовуємо, що в Біблії слово «ненавидіти» іноді означає «любити менше» (див. 5 М. 21:15). Що саме це й означає слово «ненавидіти» в Луки 14:26, можна побачити при зіставленні цього вірша із схожим уривком із Матвія 10:37: «Хто *більш*, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний. І хто *більше*, як Мене, любить сина чи дочку, той Мене недостойний». (Курсив додано). Отже, в Луки 14:26 Христос казав, що ми повинні любити свої фізичні родини *менше*, від того як ми любимо Його та Бога.

Проте ми мусимо бути обережними, аби не пом'якшувати радикальні слова з Луки 14 до того, щоб вони втратили свій зміст та силу. Наша любов до Бога та Його родини має бути настільки великою, що у порівнянні з нею нашу любов до наших фізичних родин можна було б назвати *ненавистю*.

І знову я наголошую, що це не означає, що ми мусимо нехтувати своїми природними родинами. Більшість із тих, хто поставили на перше місце церкву/царство (Мт. 6:33), виявляють, що стосунки в їхніх фізичних родинях значно покращали (див. Еф. 5:25, 28, 33; 6:1–4). Вільям Хендріксен (William Hendriksen) сказав, що «виконуючи це правило [бути вірним у першу чергу своїй духовній родині], ми найкращим чином служимо своїй земній родині».

### **Ваші дві родини**

Ми поговорили про дві родини Ісуса й дві родини християн. Тепер погляньмо більш уважно на ваші дві родини.

#### *Гармонія цих двох*

Ми маєте «найкраще з обох світів», коли ці дві родини зливаються.

Повернімося до тієї історії, з якої ми почали. Зазвичай, після того як вони розповіли про якусь подію, автори, здається, втрачають інтерес до того, що було після неї. Чи залишилися Ісусова матір та брати поруч із Ним після цього докору? Чи пішов Ісус до Своєї родини, коли закінчив навчати народ? Нам про це не повідомляється. Проте щодо однієї речі ми можемо бути впевнені: Ісус не дозволив ані їм, ані комусь іншому відвернути Його увагу від Його місії. Ніхто не потягнув Його проти Його волі. Ми також можемо бути впевнені щодо того, що Ісус не нехтував Своєю родиною, коли робив перерву у Своїй справі. І Його матір, і Його брати ще знову з'являться на сторінках оповісті про Його життя, й немає жодних ознак того, що Христос розірвав із ними стосунки (Ів. 7:2–10; 19:25–27).

Ця історія мала щасливий кінець. Згодом Його брати повірили в Нього. Серед тих, кому Він являвся після Свого воскресіння, був і Його зведений брат Яків (1 Кор. 15:7). Його мати та Його брати були разом із апостолами, коли вони чекали на прихід Святого Духа в Єрусалимі (Дії 1:14). Яків став одним із лідерів Єрусалимської церкви (Дії 12:17; 15:13; 21:18; Гал. 1:19) й автором послання Якова (Як. 1:1). Другий зведений брат, Юда, написав послання Юди (Юд. 1). Церковний історик Євсевій писав, що й інші брати також служили лідерами у різних громадах (див. 1 Кор. 9:5).

Інакше кажучи, згодом фізична родина Ісуса стала частиною

Його духовної родини. Ви маєте бути вдячними, якщо члени вашої фізичної родини є християнами.

### *Конфлікт цих двох*

На жаль, ці дві родини не завжди зливаються. Іноді відбуваються дуже серйозні конфлікти. Ісус це передбачав. Він сказав:

Не думайте, що Я прийшов, щоб мир на землю принести,—Я не мир принести прийшов, а меча. Я ж прийшов порізати чоловіка з батьком його, дочку з її матір'ю, і невістку з свекрухою її. І вороги чоловікові домашні його (Мт. 10:34–36).

Він сказав Своїм учням: «І будуть вас видавати і батьки, і брати, і рідня, і друзі, а декому з вас заподіють і смерть» (Лк. 21:16). Ці два уривки не означають, що Христос прагнув розділити родини. Радше, Він знав, що природа Євангелія їй відданість, якої воно вимагає, буде незрозумілою для людей, що мислили земними категоріями, й що часом протистояння близьких буде неминучим.

Це також не означає, що вам дано зелене світло створювати проблеми у вашій родині чи колі ваших друзів. Павло писав: «Коли можливо, якщо це залежить від вас, живіть у мирі зо всіма людьми» (Рим. 12:18). Якщо ж, всупереч вашим найкращим зусиллям ладнати з іншими людьми, ваша родина залишить вас, спробуйте віднайти мир у розумінні того, що Господь ніколи вас не полишить (Євр. 13:5). Він пообіцяв:

Поправді кажу вам: Немає такого, щоб дім полишив, чи братів, чи сестер, або матір чи батька, або діти, чи поля ради Мене та ради Євангелії, і не одержав би в сто раз більше тепер, цього часу, серед переслідувань,—домів, і братів, і сестер, і матерів, і дітей, і піль, а в віці наступному—вічне життя (Мр. 10:29, 30).

### **Висновок**

Якщо ваші дві родини не переплітаються, докладіть усіх зусиль, аби привести тих, кого ви любите, у Божу родину. Навіть, якщо це вам не вдасться, ви будете знати, що зробили все, що могли.

# **ПІДРОЗДІЛ ІV**

---

## **ПЕРША ВЕЛИКА ГРУПА ПРИТЧ**

**Містить гармонію**

**Мт. 13:1–53**

**Мр. 4:1–34**

**Лк. 8:4–18**





## **ОБСТАВИНИ ТА МІСЦЕ ДІЇ (МТ. 13:1–3; МР. 4:1, 2; ЛК. 8:4)**

Ключовою подією так званого «напруженого дня» стало звинувачення Ісуса фарисеями у тому, що Він виганяв демонів силою сатани. Ворожнеча із їхнього боку, яка лише підсилилась після того конфлікту, знаменувала собою поворотний момент у Христовім служінні. Одним із її наслідків стало те, що Ісус змінив стиль Своїх проповідей: все більше й більше Його вчення була дано у вигляді притч (Мт. 13:34, 35; Мр. 4:33, 34). Ще одним наслідком стало те, що після того відбувся перший відхід Христа за Галілейське море (Мр. 4:33, 35).

Перш, ніж піти, Господь звернувся до натовпу із Своєю «першою великою низкою притч». Усього Він промовив три «великі низки» притч. Друга з них міститься в книзі Луки 15:1—16:31. Третя група притч міститься в Євангелії від Матвія 21:23—22:14 та паралельних уривках у книгах Марка й Луки.

### **Євангеліє від Матвія 13:1–3**

<sup>1</sup>Того ж дня Ісус вийшов із дому, та й сів біля моря. <sup>2</sup>І безліч народу зібралась до Нього, так що Він увійшов був до човна та й сів, а весь натовп стояв понад берегом.

<sup>3</sup>І багато навчав Він їх притчами ....

### **Євангеліє від Марка 4:1, 2**

<sup>1</sup>І знову почав Він навчати над морем. І зібралось до Нього багато народу, так що Сам Він до човна на морі ввійшов і сидів, а народ увесь був на землі покрай моря. <sup>2</sup>І багато навчав Він

їх притчами ....

#### Євангеліє від Луки 8:4

**І, як зібралось багато народу, і з міста до Нього поприходили, то Він промовляти став притчею.**

Після інциденту з Його матір'ю та братами Христос вийшов із дому, де був навчав, та пішов до одного із Своїх улюблених місць: до берега Галілейського моря (Мт. 13:1; Мр. 4:1). Як і завжди, люди почали сходитись до Нього звідусіль, аби послухати Його (Лк. 8:4), і знову Він був змушений говорити до них із човна, тоді як натовп залишився на березі. Можливо, ця ситуація була вже знайомою, але Його проповідь ні: цього разу вона складалась із серії оповідань: усі вони були короткі, деякі з них—дуже короткі. **І багато навчав Він їх притчами** (Мт. 13:3а; див. Мр. 4:2; Лк. 8:4).

Ісус уже використовував притчі до цього. В Євангелії від Луки у розділі, що містить Проповідь на горі, сказано, що Христос «розповів також приказку» («притчу»; УБТ) про сліпого, що водить сліпих (Лк. 6:39). Коли Ісус вечеряв у домі Симона фарисея, Він розповів історію про двох боржників (Лк. 7:41, 42). Більшість коментаторів вважає, що ця історія є притчею, хоча в тексті її так не названо. Також багато дослідників відносять до розряду притч Його ілюстрацію про сім демонів (Лк. 11:24–26). Незвичним у цій конкретній ситуації було те, що цього разу Христос говорив виключно притчами, й що їх було чимало. Матвій писав: «Це все в притчах Ісус говорив до людей, і без притчі нічого Він їм не казав» (Мт. 13:34; див. Мр. 4:33, 34). У першу чергу зауваження «І без притчі нічого Він їм не казав» стосується вчення Ісуса того часу біля Галілейського моря. Після цього періоду навчання, Христос промовляв до народу, вживаючи й інші методи, крім притч. Утім саме з цього часу притчі починають відігравати більш важливу роль у Його проповідях. Замість того аби бути ілюстраціями до Його вчення, вони стають інструментом Його проповіді.

Промовці Старого Заповіту також вдавались до притч (Пс. 77[78]:2; Єз. 17:2; 20:49; 24:3; Ос. 12:10). І все ж Христос є «єдиним в історії учителем, який відзначився широким уживанням притч».<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup>МакГарві й Пендлтон.

Кожного разу при згадці про притчі, ми незмінно починаємо думати про Нього. Ф. ЛаГард Сміт (F. LaGard Smith) писав: «Бувши Великим Учителем, Ісус використовував численні методи навчання Своїх учнів. ... Утім із усіх цих методів найбільш цікавим та виразним є, мабуть, уживання притч». Г. Гестер (H. I. Hester) сказав: «Притчі Ісуса є неперевершеними з точки зору художньої краси: “Вони є зразком вишуканого літературного мистецтва, поєднуючи в собі простоту, глибину, зрозумілі емоції та духовну насиченість”».

Оскільки у подальшому служінні Ісуса притчі відіграють важливу роль, буде не зайвим зробити загальний огляд цього жанру. Після того ми розглянемо десять чи близько того притч, які Христос промовив того «напруженого дня».

### **Притча: що це?**

Наше слово «притча» є перекладом грецького складеного терміну (*παραβολή*, *параболе*) який складається з прийменника, що означає «поруч» (*παρα*, *пара*) й іменникової форми від слова із значенням «кидати» (*βάλλω*, *балло*). Воно буквально означає «щось, що кидають поруч». Також воно співвідносне із словом «паралель», наочною ілюстрацією якого можуть служити дві намальовані паралельні лінії.

У притчі, якесь твердження чи історію (те, що промовляється) «кидають поруч» із певною духовною істиною (зазвичай не промовленою вголос). Це твердження чи історія, як правило, виглядають дуже простенькими, але вони служать для навчання важливій, глибокій істині. Цей паралелізм можна представити таким чином:

*промовлене твердження чи історія*  
*непромовлена духовна істина*

Оскільки метою притчі є повідомлення Божої істини, спочатку в ній йдеться про більш-менш знайому та зрозумілу ситуацію, тоді як незнайома духовна істина зазвичай не промовляється вголос, але передбачається.

У деяких книжках із «герменевтики» (науки тлумачення Писань) дано технічне визначення притчі як «подовженого порівняння». Порівняння—це риторична фігура, яка зіставляє різні об'єкти,

зазвичай за допомогою службових слів «як», «так і» чи «подібно». Фрази «хитрий, як лис» або «червоний, як мак» є порівняннями. Деякі притчі дійсно відповідають такому тлумаченню; проте у Новому Заповіті притчі часто-густо виходять за межі цього визначення. Деякі з притч починаються словом «подібно» (Мт. 13:31, 33, 44, 45), але не всі (Мт. 13:3; див. Лк. 7:41, 42). Також інколи притчі не можна назвати «подовженими» в жодному смислі цього слова, оскільки вони є надзвичайно короткими (Лк. 6:39).

Інколи притчу називають «земною історією з небесним смислом». Таке визначення відповідає деяким із широко відомих притч, як-от притча про доброго самарянина (Лк. 10:30–37) та притча про блудного сина (Лк. 15:11–32), але деякі притчі взагалі важко назвати історіями (див. Лк. 6:39; 8:16).

Якщо ви уважно подивитесь на різні списки Ісусових притч, ви побачите, що деякі з них можна назвати порівняннями, деякі—метафорами, деякі—алегоріями чи іншими риторичними фігурами. Є притчі, які ми називаємо ілюстраціями. В книзі Луки 4:23 Христос вживає у якості притчі приповідь. Оскільки термін «притча» має таке широке вживання в Новому Заповіті, важко знайти хоча б два списки Ісусових притч, які б були повністю ідентичними. Тому краще за все вважати притчу з Нового Заповіту просто одним із видів порівнянь між більш-менш знайомою ситуацією та незнайомою духовною істиною.

Як правило, у притчах нашого Господа йдеться про звичайні буденні події, ситуації, які відбувались із Його слухачами в їхньому родинному та професійному житті. Подекуди Він казав про менш знайомі ситуації—як-от світ демонів (Лк. 11:24–26) чи державу мертвих (Лк. 16:19–31)—проте жодна з притч не є «казкою». Всі вони мають своїм підґрунтям *реальність*.

### **Притчі: чому саме вони?**

Те, наскільки широко Ісус уживав того разу притчі, викликало здивування у Його учнів. Після того, як Він закінчив говорити, вони підійшли до Нього наодинці й запитали: «Чому притчами Ти промовляєш до них?» (Мт. 13:10). Дійсно, чому Христос *уживав* притчі?

*По-перше, Він уживав притчі, щоб відкрити істину неупередженим та мислячим.* Зазвичай, коли ми розмірковуємо над

метою притч, ми в першу чергу думаємо про їхню позитивну цінність:

- Притчі привертають нашу увагу: практично кожному подобаються історії.
- Притчі стимулюють наше мислення: вони примушують нас запитувати: «Що це могло б значити?»
- Притчі сприяють нашому розумінню: вони слугують ілюстраціями абстрактних принципів.
- Притчі полегшують запам'ятовування: наша пам'ять краще зберігає історії.

Притчі допомагають нашому розумінню та сприйняттю духовних понять. Безсумнівно, допомагали вони також і Ісусовим учням. Христос якось порівняв мудрого вчителя з людиною, яка «із скарбниці своєї виносить нове та старе» (Мт. 13:52). Притчі були новим засобом навчання старим істинам.

*По-друге, Він уживав притчі, щоб сховати істину від упереджених та небажаючих мислити.* Коли Ісусові учні запитали Його, чому Він навчав притчами, Він зосередився не на позитивних аспектах притч, а на негативних. Він сказав: «Я тому говорю до них притчами, що вони, дивлячись, не бачать, і слухаючи, не чують, і не розуміють» (Мт. 13:13). Він процитував пророка Ісаю: «Затовстіло-бо серце людей цих, тяжко чують вухами вони, і зажмурили очі свої ...» (Мт. 13:15; див. Іс. 6:10).

Коли ви читаєте ці слова, не забувайте про контекст: звинувативши Ісуса в тому, що Він виганяв демонів силою Вельзевула, фарисеї показали, що їхні серця неповоротно закам'яніли. Було очевидно, що вони слухали Ісуса не для того аби пізнати істину, а щоб піймати Його у пастку. У цьому ворожому оточенні Ісус і почав розповідати «історії»—історії, які, ймовірно, здавались нісенітницею для тих, хто не бажали навчатись, але які просвіщали серця тих, хто бажали витратити свій час, аби зрозуміти їхнє значення (Мт. 13:16, 17).

Отже, притчі відокремлювали чесні серця від зачерствілих. У певному смислі вони засуджували упереджених та не бажаючих мислити.

### **Притчі: яким чином?**

Оскільки притчі будуть відгравати все більшу й більшу роль у нашому дослідженні Христового служіння, слід сказати декілька слів про те, як їх тлумачити.

Загальний процес тлумачення біблійних риторичних фігур складається з трьох кроків: (1) зрозуміти образ; (2) з'ясувати якої біблійної істини він стосується; (3) визначити, що є спільного між цими обома. Ці кроки можна адаптувати для вивчення притч: (1) З'ясуйте все, що тільки можливо, про контекст, в якому Ісус промовив певну історію чи твердження. Є обставини, які були зрозумілими для Його перших слухачів, але не зрозумілі для нас сьогодні. (2) Спробуйте визначити головну істину, якій навчає ця притча. Інколи Ісус докладно пояснював Свої притчі (Мт. 13:18–23, 36–43). Інколи Він після притчі показував, як її застосовувати (Лк. 7:42б–47; 10:29, 36, 37; 12:40). Контекст завжди дає підказку до головної ідеї притчі (Лк. 15:1–3; 18:1). Інколи єдине, що може вам допомогти, це загальне розуміння істин Христового царства. (3) Нарешті, подивіться на притчу поруч із цією істиною, щоб зрозуміти, як вона проливає світло на цю головну істину.

Стосовно третього кроку важливо зрозуміти, що як правило, в кожній притчі робиться акцент на *одній центральній істині*. Звичайно, є винятки із цього правила, але ми мусимо бути дуже обережними аби не надавати перебільшеного значення та значущості кожній деталі притчі. Наприклад, у притчі про чоловіка, який купив поле, щоб отримати схований на ньому скарб (Мт. 13:44), йдеться про цінність царства, а не про те, аби ми наслідували вчинки того чоловіка (якими б добрими вони не були). Притча про двох боржників, яку ми розглядали раніше, не прирівнювала Бога до нечесних лихварів тих часів. Так само, якби ми спробували інтерпретувати кожну деталь як «дотичну», то сказане Ісусом у Луки 12:39, 40 означало б, що це Він є злодієм, а притча із Луки 18:1–6 затаврувала б Бога як неправедного суддю.

Також слід зважити на деякі інші більш загальні принципи тлумачення притч. (1) Більшість притч є притчами про «царство» (див. Мт. 13:24, 31, 33, 44, 45, 47). Їхньою метою було показати деякі аспекти цього царства, у тому числі, як мають поводитись громадяни цього царства/церкви. (2) Коли дві притчі містять схожі деталі, ці деталі не обов'язково мають однакове значення в обох

притчах. Наприклад, у притчі про сіяча «зерно—це Боже слово» (Лк. 8:11), тоді як у притчі про кукіль, зерна то є «сини царства» (Мт. 13:38). (3) Оскільки притчі є риторичними фігурами, вони, головним чином, ілюструють істину, радше ніж відкривають нову істину. Тому слід «бути обережними аби не аргументувати релігійну доктрину лише через тлумачення однієї окремо взятої притчі».<sup>2</sup>

Наведений нами список притч, промовлених упродовж «напруженого дня», може бути неповним (див. Мр. 4:2), проте Матвій повідомляє щонайменше про дев'ять. Євангеліє від Марка містить декілька тих самих притч, що й книга Матвія, й додає до них ще одну, яку Матвій не записав. Лише одна з цих притч є в книзі Луки: притча про сіяча.

## **ПРИТЧА ПРО СІЯЧА—ТА ПОЯСНЕННЯ ЇЇ (МТ. 13:3–23; МР. 4:3–25; ЛК. 8:5–18)**

Притча про сіяча міститься в усіх трьох синоптичних Євангеліях через її важливість. Ісус сказав Своїм учням, що, якщо вони не зрозуміють цієї притчі, вони не зрозуміють жодну іншу притчу (Мр. 4:13). Вона дає ключ до розуміння усіх притч. Більшість із тих, хто приходили послухати Ісуса, мали закам'янілі, пусті чи лицемірні серця. Конкретно ця притча також містить ключ до розуміння притч у цілому. Розуміння того, як тлумачити цю історію, допомогло Христовим учням розуміти й інші притчі.

### **Євангеліє від Матвія 13:3–23**

<sup>3</sup>Ось вийшов сіяч, щоб посіяти. <sup>4</sup>І як сів він зерна, упали одні край дороги, і пташки налетіли, та їх повидзьобували. <sup>5</sup>Другі ж упали на ґрунт кам'янистий, де не мали багато землі,—і негайно посходили, бо земля неглибока була, <sup>6</sup>а як сонце зійшло, то зів'яли, і коріння не мавши, посохли. <sup>7</sup>А інші попадали в терен,—і вигнався терен, і їх поглишив. <sup>8</sup>Інші ж упали на добру землю,—і зродили: одне в сто раз, друге в п'ятдесят, а те в тридцять. <sup>9</sup>Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає.

<sup>10</sup>І учні Його приступили й сказали до Нього: Чому

---

<sup>2</sup>Джон Картер (John Franklin Carter).

притчами Ти промовляєш до них? <sup>11</sup>А Він відповів і промовив: Тому, що вам дано пізнати таємниці Царства Небесного, їм же не дано. <sup>12</sup>Бо хто має, то дасться йому та додасться, хто ж не має,—забереться від нього й те, що він має. <sup>13</sup>Я тому говорю до них притчами, що вони, дивлячись, не бачать, і слухаючи, не чують, і не розуміють. <sup>14</sup>І над ними збувається пророцтво Ісаї, яке промовляє:

Почуєте слухом,—і не зрозумієте,  
дивитись будете оком,—і не побачите.

<sup>15</sup>Затовстіло-бо серце людей цих,  
тяжко чують вухами вони, і зажмурили очі свої,  
щоб коли не побачити очима і не почути вухами,  
і не зрозуміти їм серцем, і не навернутись,  
щоб Я їх уздоровив!

<sup>16</sup>Очі ж ваші блаженні, що бачать, і вуха ваші, що чують. <sup>17</sup>Бо поправді кажу вам, що багато пророків і праведних бажали побачити, що бачите ви,—та не бачили, і почути, що чуєте ви,—і не чули.

<sup>18</sup>Послухайте ж притчу про сіяча. <sup>19</sup>До кожного, хто слухає слово про Царство, але не розуміє, приходить лукавий, і краде посіяне в серці його; це те, що посіяне понад дорогою. <sup>20</sup>А посіяне на кам'янистому ґрунті,—це той, хто слухає слово, і з радістю зараз приймає його; <sup>21</sup>але кореня в ньому нема, тому він непостійний; коли ж утиск або переслідування настають за слово, то він зараз спокушується. <sup>22</sup>А між терен посіяне,—це той, хто слухає слово, але клопоти віку цього та омана багатства заглушують слово, і воно зостається без плоду. <sup>23</sup>А посіяне в добрій землі,—це той, хто слухає слово й його розуміє, і плід він приносить, і дає один у сто раз, другий у шістдесят, а той у тридцять.

### Євангеліє від Марка 4:3–25

<sup>3</sup>Слухайте,—вийшов сіяч ось, щоб сіяти. <sup>4</sup>І як сіяв, упало зерно одне край дороги,—і налетіли пташки, і його повидзьобували. <sup>5</sup>Друге ж упало на ґрунт кам'янистий, де не мало багато землі,—і негайно зійшло, бо земля неглибока була, <sup>6</sup>а як сонце зійшло, то зів'яло, і, коріння не мавши, усохло. <sup>7</sup>А інше впало між терен, і вигнався терен, і його поглинув,—і плоду воно не



дало. <sup>8</sup>Інше ж упало на добрую землю,—і дало плід, що посходив і ріс, і видало втридцятро, у шістдесят і в сто раз. <sup>9</sup>І сказав: Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!

<sup>10</sup>І, як остався Він на самоті, Його запитали найближчі з Дванадцятьма про цю притчу. <sup>11</sup>І Він їм відповів: Вам дано пізнати таємниці Божого Царства, а тим, що за вами, усе відбувається в притчах, <sup>12</sup>щоб оком дивились вони—і не бачили, вухом слухали—і не зрозуміли, щоб коли вони не навернулися, і відпущені будуть гріхи їм!

<sup>13</sup>І Він їх запитав: Ви не розумієте притчі цієї? І як вам зрозуміти всі притчі? <sup>14</sup>Сіяч сіє слово. <sup>15</sup>А котрі край дороги, де сіється слово,—ці ті, що як тільки почують, то зараз приходить до них сатана, і забирає слово, посіяне в них. <sup>16</sup>Так само й посіяні на кам'янистому ґрунті,—вони, як почують те слово, то з радістю зараз приймають його, <sup>17</sup>та коріння не мають у собі й непостійні; а згодом, як утиск або переслідування наступає за слово, вони спокушаються зараз. <sup>18</sup>А між терен посіяне,—це ті, що слухають слово, <sup>19</sup>але клопоти цього світі й омана багатства та різні бажання виходять та заглушують слово, і плоду воно не дає. <sup>20</sup>А посіяне в добру землю—це ті, що слухають слово й приймають, і родять утридцятро, у шістдесят і в сто раз.

<sup>21</sup>І сказав Він до них: Чи світильника приносять на те, щоб поставити його під посудину, чи може під ліжку? А не щоб поставити його на свічнику? <sup>22</sup>Бо немає нічого захованого, що не виявиться, і немає таємного, що не вийде наяв. <sup>23</sup>Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає! <sup>24</sup>І сказав Він до них: Уважайте, що чуєте: Якою мірою будете міряти, такою відміряють вам, і додадуть вам. <sup>25</sup>Бо хто має, то дасться йому, хто ж не має,—забереться від нього й те, що він має.

### Євангеліє від Луки 8:5–18

<sup>5</sup>Ось вийшов сіяч, щоб посіяти зерно своє. І, як сів, упало одне край дороги,—і було повитоптуване, а птахи небесні його повидзьобували. <sup>6</sup>Друге ж упало на ґрунт кам'янистий,—і, зійшовши, усохло, не мало-бо вогкості. <sup>7</sup>А інше упало між терен,—і вигнавс терен, і його поглушив. <sup>8</sup>Інше ж упало на добрую землю,—і, зійшовши, уродило стократно. Це сказавши, закликав: Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!

<sup>9</sup>Запитали ж Його Його учні, говорячи: Що означає ця притча? <sup>10</sup>А Він відказав: Вам дано пізнати таємниці Божого Царства, а іншим у притчах, щоб дивились вони—і не бачили, слухали—і не розуміли.

<sup>11</sup>Ось що означає ця притча: Зерно—це Боже Слово. <sup>12</sup>А котрі край дороги,—це ті, хто слухає, але потім приходиться диявол, і забирає слово з їхнього серця, щоб не вірували і не спаслися вони. <sup>13</sup>А що на кам'янистому ґрунті,—це ті, хто тільки почує, то слово приймає з радістю; та кореня не мають вони, вірують дочасно, і за час випробовування відпадають. <sup>14</sup>А що впало між терен,—це ті, хто слухає слово, але, ходячи, бувають придушені клопотами, та багатством, та життєвими розкошами,—і плоду вони не дають. <sup>15</sup>А те, що на добрій землі,—це оті, хто як слово почує, береже його в щирому й доброму серці, і плід приносять вони в терпеливості.

<sup>16</sup>А світла засвіченого ніхто не покриває посудиною, і не ставить під ліжку, але ставить його на свічник, щоб бачили світло хто входить. <sup>17</sup>Немає нічого захованого, що не виявиться, ні таємного, що воно не пізнається, і не вийде наяв. <sup>18</sup>Тож пильнуйте, як слухаєте! Бо хто має, то дасться йому, хто ж не має, забереться від нього і те, що, здається йому, ніби має.

Ісус почав навчати біля моря з розповіді про чотири види ґрунту: той, що при дорозі, кам'янистий, порослий терниною та добрий ґрунт. Після того, як Він закінчив цю історію й коли Він був наодинці із Своїми учнями, ті запитали Його, що означає та притча (Мр. 4:10; Лк. 8:9). Судячи з усього, тоді Він пояснив їм і притчу про сіяча, і притчу про кукіль—а вже згодом додав ще кілька притч, тільки для учнів.

Господь пояснив, що кожен вид ґрунту символічно представляв стан серця, коли воно отримувало Слово. Багато, якщо не більшість, із тих, хто приходили послухати Ісуса, мали затверділі, пусті, непостійні або роздвоєні серця. Лише ті, хто мав **щире й добре серце**, могли й жили духовно наповненим життям (Лк. 8:15).

Кожного дня Ісуса оточували всі чотири види сердець. Твердосерді фарисеї намагались упіймати Його в пастку. Люди із поверховим, обмеженим мисленням, які складали більшість, швидко захоплювались Христовим служінням та чудами, проте

були не здатні зрозуміти справжню природу Його місії. Були серед Його слухачів і люди із роздвоєними серцями—як-от Юда, який мав проблему у вигляді любові до грошей (див. Ів. 12:6). Також біля Нього було й декілька щирих-й-добрих сердець, що виправдовували Його зусилля.

Ця притча також мала й практичну спрямованість, оскільки пояснювала Ісусовим учням, чому юдейські начальники відкинули Його. Її практичне значення поширювалось і на ті дні, що чекали на них у майбутньому, коли вони почали проповідувати самі: вона пояснювала, чому одні сприймали Євангеліє, а інші—ні. Учення цієї притчі й досі є важливим для всіх, хто вчить та проповідує Слово сьогодні.

## **ПРИТЧА ПРО ЗРІСТ НАСІННЯ (МР. 4:26–29)**

**<sup>26</sup>І сказав Він: Так і Боже Царство, як той чоловік, що кидає в землю насіння, <sup>27</sup>і чи спить, чи встає він удень та вночі, а насіння пускає паростки та росте, хоч не знає він, як. <sup>28</sup>Бо родить земля сама з себе: перше вруна, потім колос, а тоді повне збіжжя на колосі. <sup>29</sup>А коли плід доспіє, зараз він посилає серпа, бо настали жнива.**

Згідно з Євангелієм від Марка, одразу після притчі про сіяча Ісус розповів про насіння, що зростає само по собі аж до жнив. Інколи цю притчу так і називають «Притча про насіння, що зростає само по собі». Це проста історія, деталі якої знайомі та зрозумілі кожному, хто вирощував рослинну культуру, яку не треба полоти. Так, поле, на якому ростуть зернові, не обробляють у період між посівом та жнивими. Такі поля потребують води та добрив, але будь-яка спроба полоти призведе до того, що разом із половиною повиривають добрі паростки. Як і у попередній притчі, ймовірно, ґрунт символізує людське серце, а насіння—Євангеліє. Судячи з усього, ця притча мала на меті підбадьорити учнів:

- Євангеліє впливає на серця слухачів, незалежно від того, усвідомлюємо ми це чи ні.
- Потрібен час, аби насіння проросло та пустило паростки,

отже, ми маємо бути терплячими.

- Якщо ми будемо вірно виконувати служіння сiяннiя, Бог врештi рещт дасть зростання (1 Кор. 3:6).

## **ПРИТЧА ПРО КУКІЛЬ—ТА ПОЯСНЕННЯ ЇЇ (МТ. 13:24–30, 36–43)**

<sup>24</sup>Іншу притчу подав Він їм, кажучи: Царство Небесне подібне до чоловіка, що посіяв був добре насіння на полі своїм. <sup>25</sup>А коли люди спали, прийшов ворог його, і куколю між пшеницею посіяв, та й пішов. <sup>26</sup>А як вирросло збіжжя та кинуло колос, тоді показався і кукіль. <sup>27</sup>І прийшли господареві раби, та й кажуть йому: Пане, чи ж не добре насіння ти сiяв на полі своїм? Звідки ж узявся кукіль? <sup>28</sup>А він їм відказав: Чоловік супротивник накоїв оце. А раби відказали йому: Отож,—чи не хочеш, щоб пішли ми і його повиполювали? <sup>29</sup>Але він відказав: Ні, щоб, виполюючи той кукіль, ви не вирвали разом із ним і пшеницю. <sup>30</sup>Залишіть, хай разом обоє ростуть аж до жнива; а в жнива накажу я женцям: зберіть перше кукіль і його пов'яжіть у снопки, щоб їх попалити; пшеницю ж спровадьте до клуні моєї.

<sup>36</sup>Тоді відпустив Він народ і додому прийшов. І підійшли Його учні до Нього й сказали: Поясни нам притчу про кукіль польовий. <sup>37</sup>А Він відповів і промовив до них: Хто добре насіння посіяв був,—це Син Людський, <sup>38</sup>а поле—це світ, добре ж насіння—це сини Царства, а кукіль—сини лукавого; <sup>39</sup>а ворог, що посіяв його,—це диявол, а жнива—кінець віку, а женці—Анголи. <sup>40</sup>І як збирають кукіль, і як палять в огні, так буде і наприкінці віку цього. <sup>41</sup>Пошле Людський Син Своїх Анголів, і вони позбирають із Царства Його всі спокуси, і тих, хто чинить беззаконня, <sup>42</sup>і їх повикладають до печі огненної,—буле там плач і скрегіт зубів! <sup>43</sup>Тоді праведники, немов сонце, засяють у Царстві свого Отця. Хто має вуха, нехай слухає!

Ісус розповів ще одну притчу про те, як зростає насіння: цього разу Він розповів про ворога, який засіяв поле куколем, невдовзі після того, як те поле засіяли пшеницею. Кукіль то були будяки, які зовні нагадували пшеницю, особливо на початку зростання.

Коли було виявлено цю руйнівну справу, раби господаря поля прийшли до нього й спитали, чи слід їм повиривати той кукіль. Оскільки коріння молодшої пшениці могло переплестися з корінням куколя, господар відповів: **Ні, щоб, виполюючи той кукіль, ви не вирвали разом із ним і пшеницю** (Мт. 13:29). Після того він велів їм залишити поле як є до жнив, і лише тоді відокремити добре зерно від поганого (Мт. 13:30).

Пізніше учні попросили Христа пояснити їм цю притчу (Мт. 13:36). Він сказав, що тим ворогом є диявол, а жнивими— кінець віку (Мт. 13:39). У цій серії притч дві мають відношення до Судного дня: перед нам одна з них. Друга притча—це історія про невід. Вірші 39–43 зображують Друге пришествя та Суд, який відбудеться опісля.

Дехто намагались застосувати цю притчу щодо церковної дисципліни, говорячи що вона вчить нас не виганяти із нашого зібрання тих, хто чинить зло. Таке тлумачення означало б, що Ісус заперечує Своє ж вчення (Мт. 18:15–18; див. також 1 Кор. 5:4, 5, 11, 13б). Дж. МакГарві писав: «Цю притчу та її пояснення подекуди сприймають як аргумент проти церковної дисципліни, проте подібне застосування її є безсумнівно хибним. Поле—то не церква, а світ, і ця притча вчить, аби ми не прагнули знищити нечестивих людей». Джон Картер погоджується: «... “сини Царства” й “сини лукавого” мають жити разом у цьому світі, аж до його кінця. Абсолютно ясно, що [ця притча] ... не є настановою для церкви залишати серед себе тих її членів, які ведуть гріховне життя, або тих, хто є явними невірними».

Можливо, цю притчу було дано, або допомогти учням зрозуміти, чому так багато тих, хто не бажали слухати слово: їхній ворог, диявол, попрацював над тими людьми. Також вона забезпечувала більш ясне бачення того, що їхня справа є довготривалою.

## **ПРИТЧА ПРО ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНО І ПРО ЗАКВАСКУ (МТ. 13:31–35; МР. 4:30–34)**

**Євангеліє від Матвія 13:31–35**

<sup>31</sup>Іншу притчу подав Він їм, кажучи: Царство Небесне

подібне до зерна гірчичного, що взяв чоловік і посіяв на полі своїм. <sup>32</sup>Воно найдрібніше з усього насіння, але, коли виросте, більше воно за зілля, і стає деревом, так що птаство небесне літається, і кублиться в віттях його.

<sup>33</sup>Іншу притчу Він їм розповів: Царство Небесне подібне до розчини, що її бере жінка, і кладе на три міри муки, аж поки все вкисне.

<sup>34</sup>Це все в притчах Ісус говорив до людей, і без притчі нічого Він їм не казав, <sup>35</sup>щоб справдилось те, що сказав був пророк, промовляючи:

Відкрию у притчах уста Свої,  
розповім таємниці від почину світу!

#### Євангеліє від Марка 4:30–34

<sup>30</sup>І сказав Він: До чого прирівняємо Царство Боже? Або в якій притчі представим Його? <sup>31</sup>Воно—як те зерно гірчичне, яке, коли сіється в землю, найдрібніше за всі земні насіння. <sup>32</sup>Як посіяне ж буде, виростає, і стає над усі зілля більше, і віття пускає велике таке, що кублитись може в тіні його птаство небесне.

<sup>33</sup>І такими притчами багатьома Він їм слово звіщав, поскільки вони могли слухати. <sup>34</sup>І без притчі нічого Він їм не казав, а учням Своїм самотою вияснював усе.

У цій серії притч деякі йдуть у парі; перед нами одна з таких пар. Згідно з записами, решта притч, промовлених того дня, були короткими й не супроводжувались поясненнями. Перша притча з цієї пари продовжувала тему зростання насіння: притча про гірчичне зерно. Головний акцент у ній зроблено на розмірі цього зерна у порівнянні з рослиною, що з нього виросла. Гірчичне насіння було дуже дрібним, проте із нього виросла величезна рослина. (Тут важливо розуміти, що йдеться про гірчичне дерево у ті часи і в тій місцевості, а не про сучасне виробництво гірчиці). Ця притча, ймовірно, мала на меті підбадьорити учнів. Хоча Христова справа починалась, як маленька, вона пошириться й буде настільки успішною, що вони навіть не можуть собі уявити, за умови, якщо вони будуть вірно виконувати своє служіння сіяння.

У наступній притчі, притчі про закваску, місце дії та персонажі

змінюються з поля та землероба на домашнє господарство та жінку. Тут необхідно дещо пояснити тим, хто незнайомі з процесом приготування хліба у ті часи, коли не було дріжджів у пакетиках. Коли жінка готувала хліб, вона відщипувала невеличкий шматок тіста й тримала його загорнутим у теплomu місці. Коли наступного разу вона мала знову пекти хліб, вона додавала той шматок до свого тіста й залишала його підійти. Потім вона знову відщипувала від готового тіста невеличкий шматок, аби використати його як закваску наступного разу, коли буде пекти хліб. Із часом виходило, що з допомогою тієї першої маленької кількості закваски підходили сотні, навіть тисячі хлібів.

Хоча у цих двох притчах використані інші образи, їхня основна думка в цілому та сама. Слово має притаманну Йому силу, що сприяє зростанню та поширенню. Як правило, в Новому Заповіті образ «закваски» вживається у негативному сенсі небажаного впливу (Мт. 16:6; 1 Кор. 5:6–8; Гал. 5:9). Можливо, обидві притчі і про гірчичне зерно, і про закваску також були й застереженням для учнів проти загрози постійного впливу зла. Проте контекст скоріше передбачає тлумачення обох притч у позитивному світлі.

## **ПРИТЧІ ПРО СКАРБ І ПЕРЛИНУ (МТ. 13:44–46)**

**<sup>44</sup>Царство Небесне подібне ще до захованого в полі скарбу, що людина, знайшовши, ховає його, і з радості з того йде, та й усе, що має, продає та купує те поле.**

**<sup>45</sup>Подібне ще Царство Небесне до того купця, що пошукує перел добрих, <sup>46</sup>а як знайде одну дорогоцінну перлину, то йде, і все продає, що має, і купує її.**

Решту притч із книги Матвія 13, можливо, було дано учням у приватній бесіді (Мт. 13:36). Перші дві з них ідуть також у парі: в обох йдеться про людей, що знайшли дещо дуже цінне. Перший відкопав скарб у землі випадково (Мт. 13:44), тоді як другий знайшов дорогоцінну перлину, яку довго свідомо шукав (Мт. 13:45, 46). У кожному випадку людина визнала цінність своєї знахідки й дорого заплатила, аби придбати її. Ці притчі вчать, що скарб спасіння Євангелія можна знайти. Хтось знаходить «скарб»

Євангелія випадково, а хтось—в результаті невинних пошуків. Можливо, частіше за все люди знаходять істину тоді, коли насправді її не шукають: через своїх друзів чи партнера по шлюбу.

Із цих притч можна винести чимало уроків, проте однією із їхніх цілей, ймовірно, було підбадьорити Ісусових послідовників. Вибір, який вони зробили, був вартий будь-якої жертви.

## ПРИТЧА ПРО НЕВІД (МТ. 13:47–53)

<sup>47</sup>Подібне ще Царство Небесне до невода, у море закиненого, що зібрав він усячину. <sup>48</sup>Коли він наповниться, тягнуть на берег його, і, сівши, вибирають до посуду добре, непотріб же геть викидають. <sup>49</sup>Так буде й наприкінці віку: Анголи повиходять, і вилучать злих з-поміж праведних, <sup>50</sup>і їх повкидають до печі огненної,—там буде плач і скрегіт зубів!

<sup>51</sup>Чи ви зрозуміли це все? Так! відказали Йому. <sup>52</sup>І Він їм сказав: Тому кожен книжник, що навчений про Царство Небесне, подібний до того господаря, що з скарбниці своєї виносить нове та старе.

<sup>53</sup>І сталось, як скінчив Ісус притчі Свої, Він звідти пішов.

Цю серію притч завершує історія про риболовлю у Галілейському морі, коли у невід попало усякої риби: доброї та поганої. Коли юдей чув про **добр**у рибу та **непотріб**, він, ймовірно, одразу думав про «чисту» та «нечисту». Закон дозволяв споживати лише ту рибу, що мала плавники та луску (3 М. 11:9–12). Оскільки в невід попадала всяка риба, й чиста, й нечиста, рибалки мусили відокремити їстівну від неїстівної. Ісус уподібнив цей процес із останнім Судом. У цьому сенсі ця притча схожа з притчею про кукіль. Також вона містила додатковий урок для учнів. Раніше Ісус сказав: «Я зроблю вас ловцями людей» (Мт. 4:19). Можливо, тепер Він казав їм не дивуватись тій «здобичі», яка може попасти до «неводу» їхніх проповідей.

Після того як Ісус навчав притчами, Він запитав Своїх учнів: **Чи ви зрозуміли це все?** й вони відповіли: **Так** (Мт. 13:51). Можливо, вони зрозуміли лише частково, оскільки наступні події свідчать про те, що їхнє розуміння було обмеженим. Аби отримати



користь від цих учень Писання, ми мусимо дотримуватись двох настанов Господа: «Уважайте, *що* чуєте» (Мр. 4:24; курсив додано), і «Пильуйте, *як* слухаєте» (Лк. 8:18; курсив додано). «Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!» (Мр. 4:9; див. вірш 23).

**ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ:  
«ПОСЛУХАЙТЕ Ж ПРИТЧУ ПРО СІЯЧА»  
(МТ. 13:3–10, 18–23; МР. 4:2–10, 13–20;  
ЛК. 8:4–9, 11–15)**

Що довше я проповідую, то більше переконаюсь у тому, що дієвість будь-якої проповіді великою мірою залежить від аудиторії. Я можу прочитати проповідь в одному місці, й люди скажуть, що вона чудова; я можу прочитати ту саму проповідь в іншому місці, і дехто із слухачів будуть вважати її посередньою чи навіть поганою. В одному місці проповідь може торкнутись багатьох сердець; в іншому та сама проповідь може не знайти жодного відгука в душі слухачів. Хоча я мушу визнати, що моя манера проповіді може дещо варіюватись, утім таке враження, що головна відмінність полягає саме в аудиторії. Одного разу Ісус промовив притчу, яка стосувалась саме ролі слухачів для успіху проповіді Євангелія.

**Притча (Мт. 13:3–9; Мр. 4:2–9; Лк. 8:4–8)**

Ісус почав словами: «Ось вийшов сіяч, щоб посіяти» (Мт. 13:3б).

*Ґрунт при дорозі: затверділий*

«І як сіяв він зерна, упали одні край дороги» (Мт. 13:4а). У ті часи в Палестині між полями не було огорожі, й поля перетинали стежки. Ці стежки були твердими та добре втоптані тими, хто проходив полями. Зерно ніяк не могло потрапити в середину такого ґрунту й залишалось лежати на поверхні. Як результат, «і було [воно] повитоптуване, а птахи небесні його повидзьобували» (Лк. 8:5б).

*Кам'янистий ґрунт: неглибокий*

«Другі ж [себто, інші зерна] упали на ґрунт кам'янистий, де не мали багато землі» (Мт. 13:5а). Це був ґрунт, де під камінням

було трохи землі. Подібні ділянки часто траплялись у полях Палестини, як і будь-якої іншої гірської країни. Цей ґрунт був таким же твердим, як і той, що при дорозі, але на вигляд спочатку здавався доброю землею.

Коли зерно впало на такий ґрунт, воно змогло дістатись землі й почало рости. Проте земляний шар був такий неглибокий, такий поверховий, що рослини просто не могли глибоко вкоренитись у ньому. «І негайно посходили, бо земля неглибока була» (Мт. 13:5б). В результаті «... а як сонце зійшло, то зів'яли, і коріння не маючи [не мало-бо вогкості; Лк. 8:6], посохли» (Мт. 13:6).

*Ґрунт, порослий терниною: двоїстий*

«[Інші зерна] попадали в терен» (Мт. 13:7а). Це була добра, багата земля, проте вона вже поросла терном. Дж. Макґарві писав, що в Палестині існує шістнадцять видів терну й що є місцевості, де він росте так щільно, що неможливо проїхати там навіть на коні.

Можливо, що цей ґрунт мав вигляд доброї землі, якщо верхівки терну було зрізано—проте його коріння залишалось глибоко під землею. Коли я був ще хлопчиком і батько велів мені полоти город, зізнаюсь, що частенько я лише підрубав будяки до рівня землі. Після такої обробки город дійсно *виглядав* вільним від будяків, але це тривало недовго. Звичайно, що у підсумку мені доводилось невдовзі знову полоти город.

На такому ґрунті зерно могло вирости й навіть добре вкоренитись, але разом із ним «вигнався терен» (Лк. 8:7). Як результат, терен «їх [молоді паростки] поглушив» (Мт. 13:7б). Якось в одній давно забутій книзі я натрапив на цю істину: «Ґрунт може підтримувати лише обмежену кількість рослин, і кожний живий будяк означає пустий пшеничний колос». Терен не вбив ті зерна, як у випадку з кам'янистим ґрунтом. Ці зерна проросли, але він вихолостив їх. У них з'явились голівки, але вони були пусті—тож те колосся «плоду ... не дало» (Мр. 4:7).

*Добра земля: м'яка, глибока й чиста*

«Інші ж упали на добрую землю» (Мт. 13:8а). Це була добра, родюча земля, готова й бажаюча прийняти зерно. Вона відрізнялась від усіх інших видів ґрунту. Той, що при дорозі, був твердим, а ця була м'якою. Кам'янистий був поверховим, а ця була глибокою.

Порослий терниною був повен будяків, а ця була чистою. В цій землі зерно могло пустити коріння та прорости без перешкод. Яким же був результат? На цій землі зерна «зродили: одне в сто раз, друге в шістдесят, а те втридцятро» (Мт. 13:86).

Після того, як Ісус розповів цю притчу, Він сказав: «Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає» (Мт. 13:9). Він наголосив, що це не та історію, яку можна почути та й забути. Він закликав Своїх слухачів зрозуміти її значення та смисл.

### **Застосування (Мт. 13:10, 18–23; Мр. 4:10, 13–20; Лк. 8:9, 11–15)**

Ісусові учні підійшли до Нього й спитали, чому Він говорив притчами (Мт. 13:10) і що означала ця притча (Лк. 8:9). Тоді Христос пояснив її. Він почав так: «Послухайте ж притчу про сіяча» (Мт. 13:18).

Перш ніж розглянути Його пояснення про види ґрунту, нам необхідно зауважити на значення зерна, сіяча та поля. Почнемо з *зерна*: Ісус сказав: «Ось що означає ця притча: Зерно—це Боже Слово» (Лк. 8:11). Знову-таки Він сказав, що «Сіяч сіє слово» (Мр. 4:14). Це зерно є «нетлінним Словом Божим» (1 Пет. 1:23), а *сіяч*—це той, хто сіє, себто поширює Слово—вчитель чи проповідник. Павло, говорячи про свою проповідь, сказав: «Я посадив» (1 Кор. 3:6а). А як щодо *поля*? Це—серце або розум людини. Це розум, який має здатність зрозуміти Слово. Ісус пояснив, що «добра земля»—це «оті, хто як слово почує, береже його в щирому й доброму серці» (Лк. 8:15).

А ось і головний акцент цієї притчі: і сіяч, і зерно були тими самим в усіх випадках; різним був лише ґрунт. Ніхто не заперечує, що сіяч (учитель) спочатку має підготувати ґрунт (серце) і очистити, проте в цій притчі йдеться саме про стан ґрунту (серця). Кожен із них був у різному стані для прийняття зерна, а отже й результат у кожному випадку був різний. Ця притча вимагає кожного з нас спитати себе: «А в якому стані моє серце? Як я сприймаю Слово?»

Тепер подивимся, як пояснив чотири види ґрунту Ісус.

#### *Ґрунт при дорозі: затверділе серце*

Ґрунт при дорозі символізує *затверділе серце*—що зачерствіло через байдужість чи упередженість, та «закам'яніло ... через

підступність гріха» (Євр. 3:13; УБТ). Коли ми навчаємо людей, ми часто зустрічаємо тих, хто байдужі до Євангелія. Павло писав про такий тип людей в 1 Коринтянам 2:14: «Адже душевна людина не приймає того, що від Божого Духа, бо для неї це безумство й вона не може цього зрозуміти, тому що це досліджується духовно» (УБТ). Таким людям бракує «любові до правди» (2 Сол. 2:10). У такі серця зерно Слово не може потрапити.

Отже, Ісус сказав: «До кожного, хто слухає слово про Царство, але не розуміє, приходить лукавий, і краде посіяне в серці його: це те, що посіяне понад дорогою» (Мт. 13:19). Подібно до того, як птахи видзьобують зерна, що впали при дорозі, так і диявол висмикує Слово від людини з зачерствілим серцем. Яким чином? Найпростіший й найпоширеніший спосіб—це одразу ж наповнити його розум сотнями інших думок. Чому сатана так чинить? «... щоб не ввірували і не спаслися вони» (Лк. 8:12). Віра приходить від Божого Слова (Рим. 10:17), а диявол не бажає, аби люди чули Слово та вірили йому. Він прагне, аби якомога більше людей були із ним у пеклі.

Чи можливо, щоб кожен із тих, хто читає ці слова, мав таке серце? Чи можливо, щоб кожна людина зробила своє серце настільки твердим, що Слово не може в нього потрапити? Біблія благає: «Сьогодні, коли почуєте Його голос, не зробіть закам'янілими ваші серця» (Євр. 4:7б; УБТ). Радше, «з лагідністю прийміть посіяне Слово, що може спасти ваші душі» (Як. 1:21). Запам'ятайте: втратити це зерно—значить втратити життя ... бо духовне життя саме в цьому зерні.

#### *Кам'янистий ґрунт: неглибоке серце*

Після того Ісус пояснив, що символізує кам'янистий ґрунт: «А посіяне на кам'янистому ґрунті,—це той, хто слухає слово, і з радістю зараз приймає його» (Мт. 13:20). Кам'янистий ґрунт уособлює пуста, неглибоку людину з обмеженим світобаченням. Можливо, ви також зустрічали такий тип людей. Вони швидко приймають Євангеліє, а ми при цьому радіємо: «Хіба не чудово, що йому знадобилось так мало часу, аби стати християнином!» А потім так само швидко його інтерес кудись зникає, а ми залишаємось зажуреними та розчарованими. Така людина подібна до рослини, яка швидко проростає, бо не має глибокої землі під собою. Яка б на

то не була причина, така людина не вкорінюється в істині (див. Кол. 1:23). Вона не може усвідомити істинну важливість християнства.

Згідно з Ісусом, у такій людині «кореня ... немає, тому він непостійний» (Мт. 13:21а). Віра такої людини триває недовго. Вона здається кращою, ніж перший вид ґрунту, але не витримує «до кінця» (Мт. 10:22). Тому кінцевий результат у них однаковий: «коли ж утиск або переслідування настають за слово, то він зараз спокушується» (Мт. 13:21), себто відпадає. Як некорінена рослина в'яне під сонцем, так і така людина в'яне перед переслідуваннями та проблемами. Подібно до того, як сонце лише зміцнює добре вкорінену рослину, так і труднощі та утиски лише зміцнюють глибоко вкорінених християн (див. Кол. 2:7) у Христі, але спокушають поверхових учнів до відпадиння.

Зверніть увагу на повтор слова «зараз» в цьому уривку: така людина «із радістю *зараз*», себто одразу, прийняла Слово, але коли побачила, що із Словом приходять й переслідування й труднощі, «*зараз*» відпадає. Коли така людина виявляє, що вінцю передує хрест, вона відмовляється від вінця, аби уникнути хреста.

Одним із найкращих способів побачити, наскільки ми «глибоко вкорінені», це перевірити, як ми реагуємо на переслідування. Неглибокі християни на вигляд такі ж «здорові», як і інші християни, допоки виявляється, що бути послідовником Христа стає важче, а не коритися Богові стає легшим за покору Йому:

- До того часу, коли легше полежати, ніж піди на заняття з вивчення Біблії.
- До того часу, коли легше піти порибалити, ніж на богослужіння.
- До того часу, коли легше мовчати, ніж ділитись Євангелієм із іншими.
- До того часу, коли легше ладнати із світом, ніж бути «світлом для світу».
- До того часу, коли легше проігнорувати неправду, ніж обстоювати істину.

Як *ми* реагуємо, «коли ж утиск або переслідування настають за слово»?

*Ґрунт, порослий терниною: роздвоєне серце*

Ми підійшли до третього типу ґрунту, порослого терниною. Ісус так пояснив його: «А між терен посіяне,—це той, хто слухає слово, але клопоти віку цього та омана багатства заглушують слово, і воно зостається без плоду» (Мт. 13:22).

Як на мене, це найсумніший стан із усіх, описаних у цій притчі. Подібно до доброї землі, така людина має великий потенціал. Вона не зачерствіла й не пуста; вона має багатство характеру та глибину особистості. У неї є все аби стати Божою дитиною, яка приносить плід. На жаль, в її серці повно «терен» світу. Можливо, як і я, коли прополовав у дитинстві, вона лише «зрізає верхівки», й їх не видно на поверхні—але в серці такої людини зв'язок із світом залишається сильним.

Коли така людина приймає християнство, є всі ознаки щирого навернення. Проте замість того, аби поставити на перше місце в своєму серці Христа (Мт. 6:33), вона наповнює його турботами цього світу (Мт. 13:22), «оманою багатства» (Мт. 13:22), «життьовими розкошами» (Лк. 8:14) та «різними бажаннями» (Мр. 4:19). Подібно до того, як ґрунт може жити повною мірою лише якийсь один вид рослин, те ж відбувається й з пріоритетами людини: «Не можете Богові служити й мамоні [багатству]» (Мт. 6:24б)—чи Богові й задоволенням, чи Богові й ще чомусь.

Через таку природу цього серця Слово, яке проникає у нього, заглушується. Зверніть увагу: воно не вмирає й не руйнується, а заглушується, себто задихається. Подібно до того як терен висмоктує життєву силу з рослин, що ростуть поруч, так і висмоктується духовний запал такої людини. Вона має потенціал стати великим християнином, але її єдиним прагненням є стати великим бізнесменом, або великим політиком чи ще кимось великим.

В результаті його служіння Господеві не має плоду. Христос сказав про таких людей, що вони «не дозрівають» (Лк. 8:14; УБТ). Подібно до того як пустий колос на вигляд може здаватись повним, таку людину зовні також можна прийняти за християнина, проте в дійсності її життя то пуста лушпиння. Вона не приносить плоду для Христа. Прийде час і вона усвідомить, що отримала весь світ, але втратила душу (Мр. 8:36).

А тепер час заглянути в себе. Чи дозволяємо ми якійсь із цих

проблем висмоктувати нашу духовну життєву силу?

1. *Турботи та клопоти віку сього*. Чи дозволяємо ми неважливим речам відвертати нас від відданого служіння Господу? Чи ми подібно до Марти «турбуємося й журимося про багато чого» (Лк. 10:41), забуваючи про те, що є дійсно «потрібним» (Лк. 10:41, 42)?

2. *Омана багатства*. Чи дозволяємо ми собі хибні переконання, що накопичення матеріальних речей є найважливішим у житті? Насправді нам потрібно небагато—й навіть цього небагато ми потребуємо ненадовго. Тож не нехтуватимемо важливими речами у цих божевільних перегонах «уперед».

3. *Задоволення й розкоші*. Чи можливо, світ висмоктує з нас духовну силу й саму здатність до духовного життя? Чи панує в наших серцях світ із його цінностями? Чи витрачаємо ми більше часу та енергії на «розваги», ніж на служіння Богові та людям?

Занадто багато з нас підпадають під категорію роздвоєного серця. Ми маємо таланти й потенціал, які можна використати для Господа, але дозволяємо іншим інтересам витіснити нашу любов до Нього. Ісус сказав: «Блаженні чисті серцем» (Мт. 5:8а). Павло писав: «Отож, коли ви воскресли з Христом, то шукайте того, що вгорі, де сидить Христос по Божій правиці. Думайте про те, що вгорі, а не про те, що на землі» (Кол. 3:1, 2).

*Добра земля: щирі й добрі серця*

Й ось ми підійшли до «доброї землі», яку Ісус ототожнив із «щирими й добрими» серцями (Лк. 8:15). Такі серця не затверділі, не пусті й не роздвоєні. Вони «слухають слово й приймають» (Мр. 4:20). Вони докладають зусиль, потрібних для «розуміння» Слова (Мт. 13:23). Щойно вони отримали Слово, вони «бережуть його» (Лк. 8:15). Вони подібні до чоловіка, про якого псалмоспівець сказав: «В законі Господнім [їхня] насолода» (Пс. 1:2).

У такому серці Слово проростає, росте й приносить плід. Ісус сказав, що «це той, хто слухає слово й його розуміє, і плід приносить, і дає один у сто раз, другий у шістьдесят, а той утридцять» (Мт. 13:23). Різні землі мають різний потенціал, тому кількість врожаю різна, але всі вони—у сто раз, у шістьдесят, у тридцять—є добрим результатом. Нарешті ми бачимо бажаний результат сіяння зерна: зрілий християнин, що приносить духовний плід у своєму житті.

Поглянемо ще раз на себе. Спитаймо себе: «Чи моє серце є

щирим і добрим? Чи з радістю я сприймаю Боже Слово? Чи є в мене бажання коритися Йому в усьому?»

Одним із способів знайти відповіді на ці питання є «перевірка плоду». Ісус сказав: «По їхніх плодах ви пізнаєте їх» (Мт. 7:16а). Чи приносимо ми плід у своєму житті? Чи достатньо довго ми є дітьми Божими, щоб Він по праву очікував на плід у наших життях? Христос сказав: «Отець Мій прославиться в тому, якщо рясно зародите й будете учні Мої» (Ів. 15:8). Павло писав, що ми долучились до Христа, «щоб приносити плід Богові» (Рим. 7:4). Він закликав нас «поводитись гідно Господа, аби догодити Йому в усьому, приносити плід кожною доброю справою та зростати в пізнанні Бога» (Кол. 1:10; УБТ).

Що означає «приносити плід»? Слово «плід» може означати «результат, наслідок». «Приносити плід» для Господа означає, що Слово призвело до бажаних *наслідків* у нашому житті, так що люди можуть бачити практичний *результат* Слова у тому, як ми живемо. Ми «приносимо плід», коли у тому, як ми поведимось, можна побачити риси Ісуса. Ми «приносимо плід», коли ставимся до людей із великою добротою й коли допомагаємо іншим. Ми «приносимо плід», коли наша любов до духовних речей стає очевидною через наше вірне поклоніння та зростання нашого служіння. Ми «приносимо плід», коли розповідаємо про Євангеліє та приводимо інших до Господа.

Ми повторюємо Христові слова: «Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!» (Мт. 13:9). Вони можуть слугувати не лише закликком для розуміння, а й підсумком розглянутих нами уривків: отже, слухаймо й приймаймо Христові слова, й отримаємо благословення.

## **Висновок**

Сприймаймо ж Слово у серце так, як про те писав Яків:

«Тому-то відкиньте всіляку нечисть та залишок злоби, і прийміть із лагідністю всіяне слово, що може спасти ваші душі. Будьте ж виконавцями слова, а не слухачами самими, що самі себе обманюють» (Як. 1:21, 22).



# ПІДРОЗДІЛ V

---

ДАЛІ ПО ГАЛІЛЕЇ

**Містить гармонію**

**Мт. 8:18, 23–34; 9:1, 10–38;  
10:1—11:1; 13:54—14:36**

**Мр. 2:15–22; 4:35—6:56**

**Лк. 4:16–30; 5:29–39;  
8:22–56; 9:1–17**

**Ів. 6:1–71**



## УТИХОМИРЕННЯ БУРІ

(МТ. 8:18, 23–27; МР. 4:35–41; ЛК. 8:22–25)

Наступні уривки завершують біблійну оповість про «напружений день»—день, який почався із фарисейських звинувачень у богохульстві, а закінчився тим, що Ісус відійшов на східне узбережжя Галілейського моря. Один із найважливіших висновків того дня прозвучав у словах учнів, коли Христос вгамував бурю на морі: «Хто ж це такий, що вітер і море слухняні Йому?» (Мр. 4:41; див. Лк. 8:25; Мт. 8:27). Питання «Хто ж це?» лунає упродовж усього земного служіння Ісуса—вказуючи на те, наскільки важко було людям усвідомити, хто ж Він є насправді. Коли Христос уздоровив чоловіка, якого друзі спустили через дах, фарисеї питали: «Хто ж Оцей, що богозневагу говорить?» (Лк. 5:21). Коли Ісус простив гріхи жінки, яка омила Йому ноги своїми сльозами, інші гості питали: «Хто ж це такий, що прощає й гріхи?» (Лк. 7:49). Коли чутки про те, що чинив Христос, дійшли до царя Ірода, він спитав: «Хто ж це такий, що я чую про Нього речі такі?» (Лк. 9:9). Коли Ісус урочисто в'їхав до Єрусалиму, «здвигнулось ціле місто, питаючи: Хто це такий?» (Мт. 21:10).

### Євангеліє від Матвія 8:18, 23–27

<sup>18</sup>А як угледів Ісус навколо Себе багато народу, наказав переплинути на той бік.

<sup>23</sup>І коли Він до човна вступив, за Ним увійшли Його учні. <sup>24</sup>І ось буря велика зірвалась на морі, аж човен зачав заливатись хвилями. А Він спав. <sup>25</sup>І кинулись учні, і збудили Його та й

благали: Рятуй, Господи, гинемо! <sup>26</sup>А Він відповів їм: Чого полохливі ви, маловірні? Тоді встав, наказав бурі й морю,—і тиша велика настала... <sup>27</sup>А народ здивувався й казав: Хто ж це такий, що вітри та море слухняні Йому?

#### Євангеліє від Марка 4:35–41

<sup>35</sup>І сказав Він до них того дня, коли вечір настав: Переплиньмо на той бік. <sup>36</sup>І, лишивши народ, узяли із собою Його, як у човні Він був, і інші човни були з Ним. <sup>37</sup>І знялася буря велика, а хвилі вливались в човен, аж човен водою вже був переповнився! <sup>38</sup>А Він спав на кормі на подушці... І вони розбудили Його та й казали Йому: Учителю, чи Тобі байдуже, що ми гинемо?... <sup>39</sup>Тоді Він устав, і вітрові заборонив, і до моря сказав: Мовчи, перестань! І стих вітер, і тиша велика настала... <sup>40</sup>І сказав Він до них: Чого ви такі полохливі? Чому віри не маєте? <sup>41</sup>А вони налякались страхом великим, і говорили один до одного: Хто ж це такий, що вітер і море слухняні Йому?

#### Євангеліє від Луки 8:22–25

<sup>22</sup>І сталось, одного з тих днів увійшов Він до човна, а з Ним Його учні. І сказав Він до них: Переплиньмо на другий бік озера. І відчалили. <sup>23</sup>А коли вони плинули, Він заснув. І знялася на озері буря велика, аж вода заливати їх стала, і були в небезпеці вони. <sup>24</sup>І вони підійшли, і розбудили Його та й сказали: Учителю, Учителю, гинемо! Він же встав, наказав бурі й хвилям,—і вони вщухнули, і тиша настала! <sup>25</sup>А до них Він сказав: Де ж ваша віра? І дивувались вони, перестрашені, і говорили один до одного: Хто ж це такий, що вітрам і воді Він наказує, а вони Його слухають?

У попередньому підрозділі ми прочитали, що «як скінчив Ісус притчі оці, Він звідти пішов» (Мт. 13:53). Та сама чи подібна історія, яку Матвій розповів про майбутніх учнів (Мт. 8:19–22), міститься в книзі Луки набагато пізніше: 9:57–62. У цій гармонії ми дійдемо до першого виходу Христа з Галілеї.

Марк повідомляє, що Христос відійшов на східне узбережжя Галілейського моря: **І сказав Він до них того дня** [дня, коли Він говорив багатьма притчами (Мр. 4:34)], **коли вечір настав:**

**Переплиньмо на той бік** (Мр. 4:35). Згаданий «вечір» є гнучким терміном. Це міг бути як початок вечора, так і пізній вечір. Коли вони дістались іншого берега, один із біснுவатих уже міг розгледіти їх із відстані (Мр. 5:6). Можливо, вони відплили на початку вечора, а коли прибули на другий бік, ще було не дуже темно. Можливо, вони відплили пізно ввечері, затримались на морі вночі через бурю, й прибули на протилежний бік рано вранці. На наш погляд, перше припущення більш вірогідне.

Це була перша із чотирьох Христових подорожей по той бік моря, про які записано. Марк пише: **І, лишивши народ, узяли із собою Його, як у човні Він був** (Мр. 4:36a)—себто, вони відпливли негайно, без попередніх приготувань чи провізії. Далі Марк додає: **і інші човни були з Ним** (Мр. 4:36b). Можливо, ці човни пливли паралельно човну, в якому був Ісус (Мр. 4:1), щоб якомога більше людей могли Його почути. Можливо, цю деталь було згадано, аби показати, що були й інші свідки бурі, яка раптово знялась, а потім так само раптово вщухла.

Причина цієї подорожі Христа була відпочити від натовпу (див. Мт. 8:18; Мр. 4:36). Хоча Він був повноцінним Богом, Він також був повноцінною людиною, й після «напруженого дня» почувався знесиленим. Тому Він так швидко заснув (Лк. 8:23). Марк відзначає, що **Він спав на кормі на подушці...** (Мр. 4:38). Корма була розташована у задній частині човна, де було більше місця. Згадана «подушка», ймовірно, являла собою вкрите сидіння, можливо, овечою шкурою, яку можна було згорнути та використати замість подушки. Дж. Шепард (J. W. Shepard) пише:

Втома, млявість, знесиленість охопили фізичне тіло людини Ісуса, й Він міцно заснув під подихом свіжого вітерця та ритмічне погойдування човна. ... Дехто з Його учнів у цей час тихо обговорювали події того дня, а дехто мовчки керували вітрилом та напрямом човна, що тихо плив по воді.

Від Гадаринської землі Капернаум відокремлювало лише кілька кілометрів. За сприятливої погоди ця подорож тривала б дві чи три години.

Проте цього разу обставини склались несприятливо. Через

деякий час на озері піднялась буря: ... **буря велика зірвалась на морі** (Мт. 8:24) «із вітром» (Лк. 8:23а; УБТ). Великі хвилі **вливались в човен, аж човен водою вже був переповнився** (Мр. 4:37), **і були в небезпеці вони** (Лк. 8:23).

На Галілейському морі часто трапляються раптові бурі. Воно розташовано на двісті дванадцяти метрів нижче від рівня моря та з усіх боків оточено гірською місцевістю. Коли холодне повітря сходить із гір на озеро, у лічені хвилини тиха поверхня води перетворюється на бурхливу масу, що високо здіймається й піниться. Деякі з учнів у човні були рибалками, які напевно бачили багато бурь на цьому озері. Той факт, що вони були перелякані, свідчить про те, що це була не звичайна за силою буря.

У той час, коли могутні хвилі кидали човен, Ісус продовжував спати. Ми могли б спитати: «Хто може спати під час бурі?» Нашою першою відповіддю могло б бути: «Людина, яка повністю знесилена». Проте більш повною відповіддю було б: «знесилена Людина, яка покладається на Свого Бога».

Ісуса та буря не турбувала, натомість Його учнів—дуже. Можливо, вони просто хотіли аби Ісус розділив їхні страхи. Більшості з нас хочеться бути серед людей, коли нам страшно. Синоптичні автори повідомляють про «потік сполоханих голосів»<sup>1</sup>: **вони підійшли, і розбудили Його та й сказали: Учителю, Учителю, гинемо!** (Лк. 8:24); **І кинулись учні ... та й благали: Рятуй, Господи, гинемо!** (Мт. 8:25); **... і вони ... казали Йому: Учителю, чи Тобі байдуже, що ми гинемо?** (Мр. 4:38).

Ми не знаємо достеменно, яких дій вони очікували від Ісуса. Вони ніколи раніше не бачили, щоб Він утихомирював бурю, тому й були так здивовані, коли Він утихомирив цю (Мт. 8:27; Мр. 4:41; Лк. 8:25). Можливо, вони були у той час подібні до маленької переляканої дитини, яка кличе до когось із батьків: «Зроби щось!»—не маючи жодного уявлення про те, що означає те «щось».

Учні були налякані, а Христос—ні. Спершу Він дорікнув учням: **Чого полохливі ви, маловірні?** (Мт. 8:26а). Згідно з Марком і Лукою, цей докір (чи, можливо, другий докір) прозвучав після того, як буря вщухла (Мр. 4:40; Лк. 8:25). Тоді Він **наказав бурі й хвилям, кажучи: Мовчи, перестань!** (Лк. 8:24б; Мр. 4:39а).

---

<sup>1</sup>МакГарві й Пендлтон.

Хвилі вщухнули, ... стих вітер, і тиша настала (Лк. 8:24; Мр. 4:39б). Це миттєве втихомирення вітру й хвиль було подвійним чудом, оскільки зазвичай вода залишається неспокійною ще деякий час після того, як перестас дути вітер.

Ісусові учні бачили чимало бурь, які здійсмались та стихали на Галілейськiм морі, але вони ніколи не бачили нічого подібного до цього. Вони просто були приголомшені й збентежено говорили: **Хто ж це такий ...?** (Мт. 8:27); **Хто ж це такий, що вітрам і воді Він наказує, а вони Його слухають?** (Лк. 8:25б). Відповідь на їхнє питання—«Людина сили» (див. Лк. 4:14; 5:17; 6:19; 8:46; 1 Кор. 5:4; 2 Кор. 12:9).

## УЗДОРОВЛЕННЯ ДВОХ БІСНУВАТИХ (МТ. 8:28—9:1; МР. 5:1—21; ЛК. 8:26—40)

Євангеліє від Матвія 8:28—9:1

<sup>28</sup>І, як прибув Він на той бік, до землі Гадаринської, перестріли Його два біснுவатих, що вийшли з могильних печер, дуже люті, так що ніхто не міг переходити тією дорогою. <sup>29</sup>І ось, вони стали кричати, говорячи: **Що Тобі, Сину Божий, до нас? Прийшов Ти сюди передчасно нас мучити?** <sup>30</sup>А оподаль від них пасся гурт великий свиней. <sup>31</sup>І просилися демони, кажучи: **Коли виженеш нас, то пошли нас у той гурт свиней.** <sup>32</sup>А Він відповів їм: **Ідіть. І вийшли вони, і пішли в гурт свиней.** І ось кинувся з кручі до моря весь гурт, і потопився в воді. <sup>33</sup>Пастухи ж повтікали; а коли прибули вони в місто, то про все розповіли, і про біснуватих. <sup>34</sup>І ось, усе місто вийшло назустріч Ісусові. Як Його ж угледіли, то стали благати, щоб пішов Соби з їхнього краю!

І сказав Він до них: **Поправді кажу вам, що деякі з тут-о приявних не скуштують смерти, аж поки не бачитимуть Царства Божого, що прийшло воно в силі.**

Євангеліє від Марка 5:1—21

І на другий бік моря вони прибули, до землі Гадаринської. <sup>2</sup>І як вийшов Він із човна, то зараз Його перестрів чоловік із могильних печер, що мав духа нечистого. <sup>3</sup>Він мешкання мав у гробах, і ніхто й ланцюгами зв'язати не міг його, <sup>4</sup>бо часто

кайданами та ланцюгами в'язали його, але він розривав ланцюги та кайдани трошив,—і ніхто не міг угамувати його. <sup>5</sup>І він повсякчас перебував день і ніч у гробах та в горах, і кричав, і бився об каміння... <sup>6</sup>А коли він Ісуса побачив здалека, то прибіг, і вклонився Йому, <sup>7</sup>і закричав гучним голосом, кажучи: Що до мене Тобі, Ісусе, Сину Бога Всевишнього? Богом Тебе заклинаю, не муч Ти мене! <sup>8</sup>Бо сказав Він йому: Вийди, душе нечистий, із людини! <sup>9</sup>І запитав Він його: Як тобі на ім'я? А той відповів: Легіон мені ймення—багато-бо нас. <sup>10</sup>І він Його дуже просив, щоб їх не вислав із тієї землі. <sup>11</sup>Пасся ж там на горі гурт великий свиней. <sup>12</sup>І просились демони, кажучи: Пошли нас у свиней, щоб у них ми ввійшли. <sup>13</sup>І дозволив Він їм. І повиходили духи нечисті, і в свиней увійшли. І гурт кинувся з кручі до моря,—а було зо дві тисячі їх,—і вони потопилися в морі.

<sup>14</sup>А їхні пастухи повтікали та в місті й по селах звістили. І повиходили люди побачити, що сталося. <sup>15</sup>І прийшли до Ісуса й побачили, що той біснுவатий, що мав легіона, убраний сидів, і при умі,—і полякались вони... <sup>16</sup>Самовидці ж їм розповіли, що сталося з тим біснуватим, також про свиней. <sup>17</sup>І вони стали благати Його, щоб пішов Собі з їхнього краю. <sup>18</sup>А як Він сів до човна, то біснуватий став просити Його, щоб залишитися з Ним. <sup>19</sup>Ісус же йому не дозволив, а промовив до нього: Іди до дому свого, до своїх, і їм розповіж, які великі речі Господь учинив тобі, і як змилювався над тобою! <sup>20</sup>І пішов він та в Десятимісті зачав проповідувати, які речі великі Ісус учинив йому. І всі дивувались!

<sup>21</sup>І коли переплив Ісус човном на той бік ізнов, то до Нього зібралось багато народу. І був Він над морем.

#### Євангеліє від Луки 8:26–40

<sup>26</sup>І вони припливли до землі Гадаринської, що навпроти Галілеї. <sup>27</sup>І, як на землю Він вийшов, перестрів Його один чоловік із міста, що довгі роки мав він демонів, не вдягався в одягу, і мешкав не в домі, а в гробах. <sup>28</sup>А коли він Ісуса побачив, то закричав, повалившись перед Ним, і голосом гучним заклинав: Що до мене Тобі, Ісусе, Сину Бога Всевишнього? Благаю Тебе, не муч мене! <sup>29</sup>Бо звелів Він нечистому духові вийти з людини. Довгий час він хапав був його,—і в'язали



його ланцюгами й кайданами, і стерегли його, але він розривав ланцюги,—і демон гнав по пустині його. <sup>30</sup>А Ісус запитався його: Як тобі на ім'я? І той відказав: Легіон, бо багато увійшло в нього демонів. <sup>31</sup>І благали Його, щоб Він їм не звелів іти в безодню.

<sup>32</sup>Пасся ж там на горі гурт великий свиней. І просилися демони ті, щоб дозволив піти їм у них. І дозволив Він їм. <sup>33</sup>І як демони вийшли з того чоловіка, то в свиней увійшли. І черета кинулась із кручі до озера, і потопилась.

<sup>34</sup>Пастухи ж, як побачили те, що сталося, повтікали, та в місті й по селах звістили. <sup>35</sup>І вийшли побачити, що сталося. І прийшли до Ісуса й знайшли, що той чоловік, що демони вийшли із нього, сидів при ногах Ісусових вдягнений та при умі,—і полякались. <sup>36</sup>Самовидці ж їм розповіли, як видужав той біснуватий. <sup>37</sup>І весь народ Гадаринського краю став благати Його, щоб пішов Він від них,—великий-бо страх обгорнув їх. Він же до човна ввійшов і вернувся. <sup>38</sup>А той чоловік, що демони вийшли із нього, став благати Його, щоб бути при Ньому. Та Він відпустив його, кажучи: <sup>39</sup>Вернися до дому свого, і розповіж, які речі великі вчинив тобі Бог! І той пішов, і по цілому місту звістив, які речі великі для нього Ісус учинив!

<sup>40</sup>А коли повернувся Ісус, то люди Його прийняли, бо всі чекали Його.

Нарешті Ісус і Його учні дістались свого місця призначення на східному узбережжі моря. В УБО всі синоптичні Євангелія повідомляють, що вони прибули до **землі Гадаринської** (Мт. 8:28; Мр. 5:1; Лк. 8:26), тоді як в УБТ в Євангелії від Луки ця земля названа *Герасинською* (Лк. 8:26). Справа в тому, що Гераса (також відома як Гергеса) була селищем на східному узбережжі, а вся та земля підпорядковувалась місту Гадара, що було розташоване трохи далі на південний схід. Тому назви «земля Гадаринська» й «земля Герасинська» є тотожними. Критики Біблії вбачали у цьому факті суперечність, аж поки не були знайдені руїни «Хераси» (себто, Гераси).

Якщо Ісус сподівався відпочити в цьому безлюдному місці, Йому це не вдалося, бо назустріч Йому вийшов якийсь незнайомец. Коли Ісус прибув на протилежний бік озера, до землі

Гадаринської, **перестріли Його два біснுவатих, що вийшли з могильних печер** (Мт. 8:28a). Матвій пише про двох біснуватих, тоді як Марк і Лука зосередили свою увагу на одному з них, який був більш відомий з цих двох.

Коли Ісус почав виганяти демонів із цих людей, демони попросили Його дозволити їм увійти у гурт свиней, що паслися неподалеку. Коли ж демони увійшли у свиней, увесь гурт наче зшаленів й кинувся з кручі у море, й всі свині потонули.

Багато років тому Джон Свіні (John S. Sweeney) мав публічну дискусію з одним проповідником із деномінації щодо того, як має відбуватись хрещення: чи вчить Новий Заповіт, що хрещення має бути через повне занурення, чи через окроплення. Деномінаційний проповідник займав радикальну позицію, твердячи, що в Новому Заповіті немає прикладів занурення. Намагаючись загладити різкість суперечки дешицею гумору, він сказав: «Мабуть, один випадок занурення в Новому Заповіті все ж таки є»—і нагадав історію про те, як дві тисячі свиней втопились у морі. Коли настала черга говорити брату Свіні, він сказав: «Так, це було занурення—і оскільки диявол не отримав свій шмат бекону в тій справі, з того часу й донині він намагається змінити спосіб хрещення!»<sup>2</sup>

Коли мешканці тієї землі дізнались про те, що трапилось, вони почали благати Христа піти від них. (На мою думку, вони злякались, що можуть втратити й іншу худобу). Коли Ісус погодився на їхнє прохання, один із uzдоровлених чоловіків попросив Його дозволити йому піти з Ним (Мр. 5:18). Ісус відповів: **Иди до дому свого, до своїх, і їм розповіж, які великі речі Господь учинив тобі, і як змилювався над тобою!** (Мр. 5:19).

Ми можемо лише гадати, чому Ісус велів тому чоловікові розповісти іншим про те, що з ним трапилось, тоді як іншим Він ще раніше забороняв (Мр. 1:43, 44). Можливо, одне з пояснень полягає в тому, що це uzдоровлення було на території, що знаходилась поза впливом фарисеїв та книжників. Публічність у цій частині країни навряд чи збільшила б вороже ставлення до Ісуса з боку Його противників. Також, можливо, що, оскільки Ісус був змушений

---

<sup>2</sup>Ця історія була адаптована мною з моїх записів про урок брата Дж. Робертса на тему Христового життя. Ерл Вест (Earl West) називав брата Свіні серед найкращих полемістів свого часу.

піти звідти, не встигнувши проповідувати, Він хотів залишити там свідка Свого чину.

Той чоловік учинив так, як велів йому Господь: **І пішов він та в Десятимісті [земля десяти міст] зачав проповідувати, які речі великі Ісус учинив йому. І всі дивувались!** (Мр. 5:20). Одним із наслідків його проповіді стало прийняття Христа, коли Він прибув у ці місця іншим разом (Мр. 7:31–37).

## **СПОЖИВАННЯ ЇЖІ З ГРІШНИКАМИ (РОЗМОВА ПРО ПІСТ) (МТ. 9:10–17; МР. 2:15–22; ЛК. 5:29–39)**

Коли мешканці Гадарину попросили Його піти, «сівши до човна, Він переплинув, і до міста Свого прибув» (Мт. 9:1). Себто, Він повернувся до Капернауму. Там Його зустрів великий натовп народу (див. Мр. 5:21; Лк. 8:40). Важко точно сказати, що відбувалось опісля. Невдовзі після Свого повернення Він воскресив дочку Яіра (Мт. 9:18–26; Мр. 5:22–43; Лк. 8:41–56). Проте Матвій поміщає перед цим оповідь про ще одну подію. Після того, як він написав про своє покликання до учнівства, Матвій розповів про бенкет, який він учинив на честь Христа. Усі автори синоптичних Євангелій повідомляють про цю подію, про зібрання, на якому на адресу почесного гостя було спрямовано шквал осуду.

Багато гармоній поміщають оповідь про дочку Яіра одразу після повернення Ісуса на західне узбережжя моря. Інші вставляють історію про бенкет у Матвія перед оповіддю про дочку Яіра, спираючись на Матвія 9:18, де сказано, що розмова Христа на Матвієвому бенкеті перервалась саме через Яіра. Джон Бродус (John Broadus), який підтримував другий варіант, зауважив: «Питання місця [історії про бенкет у Матвія] не має однозначного розв'язання, втім воно ніяким чином не впливає на розуміння змісту цього розділу».

### **Євангеліє від Матвія 9:10–17**

<sup>10</sup>І сталось, як Ісус сидів при столі у домі. Ось зійшлося багато митників і грішників, і вони посідали з Ним та з Його учнями. <sup>11</sup>Як побачили ж те фарисеї, то сказали до учнів Його: **Чому то Вчитель ваш їсть із митниками та із грішниками?** <sup>12</sup>А

Він це почув та й сказав: Лікаря не потребують здорові, а слабі!  
<sup>13</sup>Ідіть же, і навчіться, що то є: Милости хочу, а не жертви. Бо Я не прийшов кликати праведних, але грішників до покаяння.

<sup>14</sup>Тоді приступили до Нього Іванові учні та й кажуть: Чому постимо ми й фарисеї, а учні Твої не постять? <sup>15</sup>Ісус же промовив до них: Хіба можуть гості весільні сумувати, поки з ними ще є молодий? Але прийдуть дні, коли заберуть молодого від них, тоді й постити будуть вони. <sup>16</sup>До одежі ж старої ніхто не вставляє латки з сукна сирового, бо збіжиться воно, і дірка стане ще гірша. <sup>17</sup>І не вливають вина молодого в старі бурдюки, а то бурдюки розірвуться, і вино розіллється, і бурдюки пропадуть; а вливають вино молоде до нових бурдюків,—і одне й друге збережено буде.

#### Євангеліє від Марка 2:15–22

<sup>15</sup>Коли ж Він сидів при столі в його домі, то багато митників і грішників сиділи з Ісусом та й учнями Його; бо було їх багато, і вони ходили за ним. <sup>16</sup>Як побачили ж книжники та фарисеї, що Він їсть із грішниками та з митниками, то сказали до учнів Його: Чому Він їсть із митниками, та з грішниками? <sup>17</sup>А Ісус, як почув, промовив до них: Лікаря не потрібують здорові, а слабі. Я не прийшов кликати праведних, але грішників на покаяння.

<sup>18</sup>А учні Іванові та фарисейські постили. І приходять вони, та й говорять до Нього: Чому учні Іванові та фарисейські постять, а учні Твої не постять? <sup>19</sup>Ісус же промовив до них: Хіба постити можуть гості весільні, поки з ними ще молодий? Доки мають вони молодого з собою, то постити не можуть. <sup>20</sup>Але прийдуть ті дні, коли заберуть молодого від них,—то й постити будуть вони за тих днів.

<sup>21</sup>І не пришиває ніхто до старої одежі латки з сукна сирового, а як ні, то край латки нової одірветься там від старого,—і дірка стане ще гірша. <sup>22</sup>І ніхто не вливає вина молодого в старі бурдюки, а то попориває вино бурдюки,—і вино й бурдюки пропадуть, а вливають вино молоде до нових бурдюків.

#### Євангеліє від Луки 5:29–39

<sup>29</sup>І справив Левій у своїм домі велику гостину для Нього. І був натовп великий митників й інших, що сиділи з Ним при

столі. <sup>30</sup>Фарисеї ж та книжники їхні нарікали на Нього, та учням Його говорили: **Чому з митниками та із грішниками ви їсте та п'єте?** <sup>31</sup>А Ісус відповів та промовив до них: **Лікаря не потребують здорові, а слабі. <sup>32</sup>Не прийшов Я, щоб праведних кликати до покаяння, а грішних.**

<sup>33</sup>Вони ж відказали до Нього: **Чому учні Іванові часто постять та моляться, також і фарисейські, а Твої споживають та п'ють?** <sup>34</sup>Ісус же промовив до них: **Чи ж ви можете змусити, щоб постили гості весільні, поки з ними ще є молодий?** <sup>35</sup>Але прийдуть дні, коли заберуть молодого від них,—тоді й постити будуть тих днів. <sup>36</sup>Розповів же і приказку їм: **Ніхто латки з одержі нової в одержу стару не вставляє, а то подере й нову, а латка з нової старій не надається.** <sup>37</sup>І ніхто не вливає вина молодого в старі бурдюки, а то попрориває вино молоде бурдюки,—і вино розіллється, і бурдюки пропадуть. <sup>38</sup>Але треба вливати вино молоде до нових бурдюків. <sup>39</sup>І ніхто, старе пивши, молодого не схоче, бо каже: **Старе ліпше!**

Левій [себто, Матвій] справив у своїм домі велику гостину для Нього [себто, Ісуса] (Лк. 5:29а). Природно, що на цей бенкет Матвій запросив своїх старих друзів та тих, із ким раніше працював. Отже, його дім швидко наповнився митниками та іншими паріями суспільства: **... багато митників і грішників сиділи з Ісусом та й учнями Його; бо було їх багато, і вони ходили за ним** (Мр. 2:15). Дж. МакГарві наголошує, що те, що чинив й казав у тій ситуації Ісус, «не виправдовує нас, коли ми водимо дружбу з поганими людьми з будь-якою іншою метою, ніж робити їм добро—себто лікувати їхню хвору душу».

Фарисеї, що постійно шпигували за Ісусом, почали виражати вголос своє невдоволення (Лк. 5:30а). Вони запитали Його учнів: **Чому то Вчитель ваш їсть із митниками та із грішниками?** (Мт. 9:11). Відповідь Христа стала класикою: **Лікаря не потребують здорові, а слабі. Не прийшов Я, щоб праведних кликати до покаяння, а грішних** (Лк. 5:31, 32). У цьому контексті, «праведні»—ці ті, хто *вважали* себе праведними й не потребуючими покаяння—іншими словами, Ісус мав на увазі книжників та фарисеїв.

В Ісусовій відповіді, як її написано в книзі Матвія (Мт. 9:12, 13),

міститься цитата з книги пророка Осії 6:6. Ісус ужив цю цитату ще раз в іншому місці, аби показати, що задовольнити голод людини значить проявити до неї милість (Мт. 12:7). В цьому ж контексті, Матвія 9, Він говорить про те, що заохотити грішників до покаяння значить бути милостивими до них.

Ніскільки не знітившись від Його зауваження, фарисеї спрямували на Ісуса нову хвилю критики, можливо, скориставшись тим, що Він і Його учні добре проводили час на бенкеті в Матвієвому домі: **Чому учні Іванові та фарисейські постять, а учні Твої не постять?** (Мр. 2:18). Серед присутніх було й декілька Іванових учнів, і вони також питали: «Чому?» (Мт. 9:14). Сумно бачити Іванових учнів у одній спілці з фарисеями у цьому питанні.

Сутність їхнього питання була: «Чому ви не підтримуєте традиції, що їх започаткували у сиву старожитність наші батьки?» Христос фактично їм відповів, що прихід Месії розпочав нову еру, яка не завжди сумісна з старими традиціями. Відповідь Ісуса складається з двох частин. Перша—це те, що традиція посту не годилась до Його учнів. Він порівняв прихід Месії із весільним святом (Мт. 9:15; Мр. 2:19, 20; Лк. 5:34, 35): такі події були часом радості, а не скорботи. Піст для юдеїв був вираженням покаяння та горя.

Друга частина Його відповіді була про те, що вставлення людських традицій до учення Месії призведе до жахливих наслідків. Переносити традиції фарисеїв до Його вчення було б те саме, що пришивати нову тканину до старої (Лк. 5:36). Коли нова тканина збігається, вона рве стару. І знову ж таки, спроба поєднати старі передання із Його новим шляхом дорівнює тому, аби налити молоде вино у старі бурдюки. В ті часи шкіру тварин використовували як ємності для рідини. Ця практика й досі зберіглась в деяких країнах світу. З часом шкіра пересихала та ставала ламкою й крихкою. Осад на дні старих бурдюків примусив би молоде вино забродити й збільшитись в об'ємі, що в свою чергу призвело б до руйнування старої шкіри (Лк. 5:37).

Ісус знав, що фарисеї не бажали приймати новий шлях, який приніс Він. На жаль, Він промовляв до тих, хто навіть не розглядали можливості змін, хто завжди казали: «Те, що старе, вже є добрим» (Лк. 5:39). Христос не казав про тих, хто не бажали замінити старі ненахнені традиції на нові ненахнені традиції.

Радше, Він говорив про фарисеїв, які не бажали відмовитись від своїх людських передань, аби повністю усвідомити та прийняти Христове вчення.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ЙТИ ДО ТИХ, ХТО НЕ ГІДНІ ЛЮБОВІ (МР. 5:1–20)**

Кілька років тому одна телефонна компанія мала доволі ефектну рекламу на телебаченні зі слоганом: «Виходь на зв'язок». Ідея полягала у тому, що хтось чекав на дзвінок від глядача, хтось, кого цей дзвінок зробив би щасливим.

Ідея йти до інших не нова. З усіх, хто будь-коли жив на цій землі, саме Ісус Христос був найбільш спрямованим на інших людей. Він йшов до людей, де б не перебував—до хворих, сліпих, скалічених, у жалобі, грішних—і всі, кого Він торкався, вже ніколи не були такими, як раніше. В церкві ми мусимо бути послідовниками Ісуса (1 Пет. 2:21). Він—наш Голова (Еф. 1:21, 22), і ми мусимо бути Його руками, Його ногами, Його устами. Ми мусимо бути *членами* (частинами) Його тіла (Рим. 12:5). Згідно з Великим Дорученням (Мт. 28:18–20), ми не чинимо як Господня церква, якщо не йдемо до людей, слугуючи їм нашим життям і Євангелієм.

У Євангелії від Марка 5 розповідається про те, як Ісус вийшов і торкнувся одного чоловіка—чоловіка, який був неприємний й якого ніхто не любив. У оповісті Матвія про цю подію згадується про двох біснுவатих, утім як Марк та Лука зосереджуються лише на одному, на головному із двох. Як і Марк, ми також зосередимо свою увагу на більш відомому з цих двох. Ця історія містить кілька важливих уроків для нас.

### **Реальність (Мр. 5:1–5)**

#### *Реальні проблеми*

Наш текст починається так:

І на другий бік моря вони прибули, до землі Гадаринської. І як вийшов Він із човна, то зараз Його перестрів чоловік із могильних печер, що мав духа нечистого. Він мешкання мав у гробах, і ніхто й ланцюгами зв'язати не міг його,

бо часто кайданами та ланцюгами в'язали його, але він розривав ланцюги та кайдани трошив,—і ніхто не міг угамувати його. І він повсякчас перебував день і ніч у гробах та в горах, і кричав, і бився об каміння ... (Мр. 5:1–5).

Після довгого, насиченого подіями дня, нарешті настав вечір (Мр. 4:35а). Христос сказав Своїм учням: «Переплиньмо на той бік» (Мр. 4:35б)—себто на протилежний бік Галілейського моря (див. Мр. 4:36; 5:1). Час від часу Він робив таке, щоб відпочити від натовпу. Коли вони відплили, Ісус, який був дуже втомлений, заснув (Мр. 4:38). Під час подорожі, на морі здійнялась велика буря, яку Христос втихомирив (Мр. 4:36–41). На початку нашої історії, Господь і Його учні щойно прибули до землі Гадаринської (Мр. 5:1), що на східному узбережжі моря, подолавши близько восьми кілометрів.

Якщо Ісус мав намір відпочити на цьому майже безлюдному клаптику землі, це Йому не вдалось. У нашому тексті написано, що «як вийшов Він із човна, то *зараз* Його перестрів чоловік із могильних печер, що мав духа нечистого» (Мр. 5:2; курсив додано). Джо Шуберт (Joe Schubert) писав:

Вони прибули у те місце на узбережжі, де у скелях із вапняного каміння, що нависали над Галілейським морем, було багато печер. У тих печерах було багато гробниць, у яких лежали померлі. Навіть у найкращі часи, це було доволі моторошне місце. Але вночі, воно просто навіювало страх. Із однієї з тих печер-гробниць вийшов біснுவатий ....

Чому той чоловік мешкав у гробниці? Тому що він був парією, якого гнало суспільство. Місцеві мешканці намагались зв'язати його ланцюгами та кайданами, але ніщо не могло втримати його. Нарешті, вони, ймовірно, просто примусили його піти геть.

Ви уявляєте собі картину, яку зображено в віршах 1–5? У той момент, коли Ісус вийшов із човна, із вранішнього мороку вийшов якийсь божевільний. Він був голий та брудний. Його тіло було вкрите свіжими ранами, які він наніс собі сам. Його волосся було скуйовджене; його очі дивились дико. Проте *цей* чоловік був тим, хто потребував, аби до нього підійшов Ісус. *Це* було перевіркою



готовності та бажання Христа йти до інших.

### *Уявні виправдання*

Тепер уявіть, як би міг відреагувати на це Христос.

1. Він міг би сказати: «Я дуже втомлений. Зараз пізно. У мене був довгий важкий день!» У Ісуса дійсно був саме такий день. Ми розуміємо, що таке бути виснаженим. Багато людей намагаються «триматись на плаву», коли від них залежать інші. Хтось працює понаднормово, аби заплатити по рахункам. У багатьох родинах матері працюють поза домом. Як результат, в кінці дня вже немає ані часу, ані сил. Мало що залишається, аби йти до інших; церковна робота не вписується в такі напружені, виснажливі графіки.

2. Він міг би сказати: «Це не *Моя* відповідальність». У того чоловіка були рідні, що мешкали в тій землі (Мр. 5:19; див. Лк. 8:39), отже, Ісус міг би сказати: «Його проблеми—це *їхня* відповідальність. Адже Я важко працював у Галілеї, й прибув сюди перепочити. Нехай хто-небудь інший попіклується про нього!» Однією з великих потреб нашого суспільства є почуття особистої відповідальності. Однією з великих потреб церкви є почуття особистої відповідальності.

3. Він міг би сказати: «Ця людина *не* є “перспективною” для навернення». Уявімо, що ми вирішили ходити по домах нашого району, аби знайти людей, яких цікавить Євангеліє. Тепер уявімо, що коли двоє таких євангелістів йдуть вулицею, із темряви вистрибує якийсь божевільний, подібний до біснуватого з книги Марка 5. Я можу вас запевнити, що жоден із цих двох, повернувшись, *не* скаже, що цей чоловік є “перспективним” для навчання. Більшість із нас прагне зустріти людей, які більш менш схожі на нас і які бажають узнати істину. Більшість із нас *не* захоче навчати когось із вантажем проблем, подібних до проблем цього чоловіка.

4. Він міг би сказати: «Хіба ви не знаєте, що це ризиковано? Якщо Я спробую допомогти йому, ймовірно, з цього не буде ніякої користі, і Я лише змушу людей страждати через Мене». Одним із ризиків, коли ви йдете до людей, є отримати у відповідь удар. Хіба це не правда, що інколи ми вагаємось говорити з нашими друзями й сусідами про Боже Слово через страх, що вони більше не захотять бути нашими друзями, перестануть нас любити? Як

ми побачимо далі, більшість із мешканців Гадаринської землі *не* оцінили належним чином той факт, що Христос не відштовхнув від Себе біснуватого, а вийшов допомогти йому, й тому просили Його піти геть (Мр. 5:17).

### *Справжня турбота*

Ісус міг би вдатись до будь-якого виправдання з тих, що я згадав—але Він того не зробив. Що спонукало Його подолати природні перешкоди, які уособлював той чоловік? *Його любов до людей*. Христос був орієнтований на людей; Він піклувався про людей. Перед Ним був дехто, хто потребував Його. Так, цей чоловік не знав, що таке, коли тебе люблять, та й не сприяв виникненню любові до себе. Він був дезорієнтований; його життя вийшло з-під контролю. Його поведінка була само-руйнівною, можливо, навіть самовбивчою. І все ж, це була людина, що мала потреби. Тому, попри те що Ісус був утомленим, попри всю зовнішню огидність біснуватого, попри той факт, що інші люди нехтували своїми обов'язками, Христос ризикнув і вийшов до нього.

### **Дії у відповідь (Мр. 5:6–16)**

#### *Ісусова сила*

Далі у нашому тексті написано: «А коли він Ісуса побачив здалека, то прибіг, і вклонився Йому, і закричав гучним голосом, кажучи: Що до мене Тобі, Ісусе, Сину Бога Всевишнього?» (Мр. 5:6, 7а). Яків у своєму посланні 2:19 наголошує, що й «демони вірують, і тремтять».

Цей чоловік, а точніше його уста промовили: «Богом Тебе заклинаю, не муч Ти мене!» (Мр. 5:7б). Нам це видається дивним, адже Ісус підійшов до біснуватого, щоб зцілити його, а не мучити—проте напевно, що в ту мить устами того чоловіка промовляли демони.

Згідно з оповістю Матвія, вони спитали: «Прийшов Ти сюди передчасно нас мучити?» (Мт. 8:29). Находить час, коли диявольські слуги будуть засуджені та кинуті у вогняне озеро, разом із їхнім паном, на вічні муки (див. 2 Пет. 2:4; Об. 19:20; 20:10). У вірші 8 пояснюється, чому демони так турбувались через свою долю: «Бо сказав Він йому: Вийди, душе нечистий, із людини!»

Ісус спитав: «Яке твоє ймення?» І той чоловік відповів: «Легіон мені ймення— багато-бо нас» (Мр. 5:9). Легіон був римським військовим підрозділом, який налічував приблизно шість тисяч вояків. Це не означає, що той чоловік мав у собі шість тисяч демонів, але це вказує на те, що його наповнювало безліч демонів. (Згодом вони увійшли у *дві тисячі* свиней [Мр. 5:13]).

Зверніть увагу, що спочатку цей чоловік вживає однину «Легіон мені ймення». Потім він уживає множину: «багато-бо нас». Важко уявити той безлад, що існував у людині, чие тіло та розум були під владою демонічних сил. Ймовірно, вони просто зводили його з розуму. У Марка 5:15 відзначено, що *після того*, як демони вийшли з того чоловіка, він був «при умі».

Демони почали вмовляти Христа «щоб їх не вислав із тієї землі» (Мр. 5:10). Лука пише, що вони «благали Його, щоб Він їм не звелів іти в безодню» (Лк. 8:31). «Безодня»—це буквальный відповідник грецького слова ἄβυσσος [*абіссон*]. «Безодня» вважалась звичайним місцем мешкання демонів, проте вони не хотіли, щоб Господь примусив їх туди повернутись—поки що. Вони хотіли й далі продовжувати свої справи на землі.

Так трапилось, що «пасся ж там на горі гурт великий свиней» (Мр. 5:11). Демони почали благати Христа: «Пошли нас у свиней, щоб у них ми ввійшли» (Мр. 5:12). Чому вони висловили таке дивне прохання? Можливо, єдиним способом існування демонів поза безоднею було вселитись у живу істоту. Хай там як, але «дозволив Він їм, і повиходили духи нечисті, і в свиней увійшли» (Мр. 5:13а).

Якщо цей легіон демонів попросив про це, аби й надалі чинити свої демонські справи, на них чекало розчарування: шойно вони увійшли в свиней, як тварини оскаженіли. «І гурт кинувся з кручі до моря,—а було зо дві тисячі їх,—і вони потопилися в морі» (Мр. 5:13б). Мабуть, то було ще те видовище, коли дві тисячі свиней кидались, дико верещачи, у море.

Серед тих, чийм очам предстало те моторошне видовище, були й пастухи свиней, яким було доручено доглядати свиней мешканців міста, що було неподалік. Одразу ж «їхні пастухи повтікали та в місті й по селах звістили» (Мр. 5:14а). Вони «їм розповіли, що сталося з тим біснуватим, також про свиней» (Мр. 5:16).

І повиходили люди побачити, що сталось. І прийшли до

Ісуса й побачили, що той біснுவатий, що мав легіона, убраний сидів, і при умі (Мр. 5:14б, 15а).

Вони побачили колишнього біснуватого, який спокійно «сидів». Він більше не був голим, але «убраним», себто одягнутим. Він більше не був божевільним, але «при умі». Ісус вийшов до людини, яку всі вважали не гідною любові—й життя цієї людини повністю змінилось.

### *Мотиви Ісуса*

Що спонукало Ісуса йти назустріч тим, хто на позір були не гідними любові? Хоча ми знаємо, що Він робив це через те, що любив людей, можна додати ще кілька думок.

1. Він був чутливим до людських потреб. Він завжди шукав можливості допомогти. Біснуватий не виглядав так, ніби потребував допомоги, але його душа була у біді, а отже, треба було допомогти.

2. Він завжди волів допомогти саме в тій ситуації, де зустрів нужденну людину, а не в тій, яка була б Йому до вподоби. Він міг би сказати цьому навіженому: «Дозволь Мені спочатку вимити тебе й одягнути, а потім ми побалакаємо про твої проблеми з бісами». Натомість Він не зважив на зовнішність цього чоловіка й вигнав демонів. Далі, як повідомляє текст, цей чоловік був одягнений. Інколи, коли ми виходимо до людей, спочатку ми маємо допомогти їм із тими життєвими проблемами, з якими вони стикаються на цей час, а вже потім починати допомагати їм пізнавати Божу волю. Ми мусимо починати там, де знаходяться люди, а не там, де нам би хотілось.

3. Він хотів поговорити з цим чоловіком—і вислухати про його проблеми. Він навіть вислухав декілька тисяч демонів. Коли ми слухаємо, ми показуємо, що маємо бажання зрозуміти. Мистецтво слухати майже втрачено, проте ніщо не промовляє «Я тебе люблю» більш виразно, ніж слухання, справжнє слухання.

4. Він волів покладатись на Божу силу. Життя цього чоловіка змінилось не через людську психологію, а через дію Божої сили. Ми не маємо чудесної сили, яка була в Ісуса, але все ж Бог дав і нам від Своєї сили. У нас є сила Слова (Рим. 1:16) і Божа сила діє в наших життях (Еф. 3:20). Отже, навчаймось покладатись на Нього, а не на наші власні обмежені сили.

## **Результати (Мр. 5:15–20)**

Якими ж були наслідки того, що Ісус вийшов назустріч тому, кого вважали не гідним любові?

### *Людина, що змінилась*

Ми вже побачили деякі з цих наслідків. Життя людини кардинально розвернулось. Важче уявити ще більший контраст між тим, яким цей чоловік був, і яким він став.

### *Люди, що залишились байдужими*

Декому зовсім не сподобалось те, що відбулося. Замість того, щоб радіти, що людину було врятовано, «полякались вони» (Мр. 5:15б). Очевидно, вони злякались, що можуть втратити ще більше свиней. Ті люди «стали благодати Його, щоб пішов Собі з їхнього краю» (Мр. 5:17). Вони не почали вмовляти Його залишитись й допомогти й іншим мешканцям, що страждали від диявола. Натомість вони по суті сказали: «Забирайся звідси!»

Ісус зробив так, як вони просили. Навряд чи вони могли зробити більшу помилку, ніж те прохання, але Христос погодився з їхнім благанням. Він ніколи не залишався там, де був небажаним, й ніколи нікому не нав'язував Божу волю. Так само маємо робити й ми. Ми повинні ділитись Словом за всякої можливості; проте коли люди кажуть: «Забирайтесь!», нам слід залишити їх.

### *Край, що було навчено*

Нарешті слід зауважити й останній наслідок: коли ми йдемо до людей, це спонукає й інших робити те саме. Послухаємо кінець цієї історії:

А як Він сів до човна, то біснுவатий став просити Його, щоб залишитися з Ним. Ісус же йому не дозволив, а промовив до нього: *Иди до дому свого, до своїх, і їм розповіж, які великі речі Господь учинив тобі, і як змилювався над тобою! І пішов він та в Десятимісті зачав проповідувати, які речі великі Ісус учинив йому. І всі дивувались!* (Мр. 5:18–20).

Ісус каже й нам: «Йдіть до дому свого, до своїх—своїх друзів, родини, сусідів—й розкажіть їм про великі речі, що їх учинив

вам Господь, і як Він помилював вас». Можливо, дехто скаже: «Але в мене немає близьких друзів поза церквою». Тоді знайдіть. Станьте другом своєму сусідові. Станьте другом тому, з ким разом працюєте. Станьте другом тому, з ким разом навчаєтесь. Тоді ви зможете поділитись із цією людиною Словом. Хтось сказав, що євангелізація—це коли один жебрак розповідає іншому жебраку, де вони можуть обидва отримати хліба. У нашому тексті євангелізацію зображено як ситуацію, коли один стражденний розповідає іншому стражденному, де вони обидва можуть знайти полегшення.

### **Висновок**

Чарльз Ходж (Charles Hodge) інколи бере вісімнадцяти дюймову лінійку, коли йде за кафедру. Він підіймає її, зауважує її довжину, й каже: «Ось саме настільки деякі християни не влучають у небеса». Потім, тримаючи один кінець лінійки біля своєї голови, а інший—біля грудей, він каже: «А це є відстань від голови до серця». Хоча «серце», про яке каже Біблія, міститься не в грудях—проте ця ілюстрація й досі має сенс.

Можливо, що багато з нас знають (усвідомлюють розумом), що ми мусимо йти до інших людей—навіть до тих, хто на позір не гідні любові—аби допомогти їм у їхніх бідах та поділитись із ними Євангелієм. Одночасно, можливо, що євангельська наука насправді ніколи не досягла нашого серця. Можливо, ми не хочемо робити те, що вимагає йти до інших: змінити свій розклад, подолати свої страхи, чи ще щось, що перешкоджає нам робити те, що ми мусимо робити. Дійсно, можливо, дехто з нас «не влучає в небеса саме на вісімнадцять дюймів».

## **ВОСКРЕШЕННЯ ДОЧКИ ЯІРА (І УЗДОРОВЛЕННЯ ХВОРОЇ)**

**(МТ. 9:18–26; МР. 5:22–43; ЛК. 8:41–56)**

Коли Ісус повернувся на західне узбережжя Галілейського моря, на Нього вже чекав натовп (Мр. 5:21; Лк. 8:40). Тоді Він учинив декілька видатних чуд, у тому числі воскресив померлу доньку Яіра. Невдовзі після того Він пішов у третю подорож Галілеєю, почавши зі Свого рідного міста Назарет.

Ключовим словом у цій низці подій є «віра». (Одне й те саме

грецьке слово πίστις [*nicmic*] інколи перекладають як «віра», а інколи як «вірування»). Коли Христос уздоровив одну жінку, Він сказав: «... твоя віра спасла тебе!» (Мт. 9:22). Він сказав старійшині синагоги: «Не лякайся—тільки віруй!» (Мр. 5:36). Він спитав двох сліпих, чи вірують вони, що Він може уздоровити їх. Коли вони відповіли: «Так, Господи», Він сказав: «Нехай станеться вам згідно з вашою вірою» (Мт. 9:28, 29). Коли Його не захотіли прийняти в Назареті, «Він дивувався їх невірству» (Мр. 6:6).

Дехто з тих, хто заявляють, що мають силу чинити чуда, намагаються використати ці вірші, навчаючи, що Ісус міг робити чуда тільки за умови, що люди спочатку в Нього повірили. Свої невдачі вони виправдовують тим, що ті, хто не зцілились, «не мали в собі достатньо віри». Дійсно, у цих уривках наголошується про важливість віри, проте неправда те, що здатність Ісуса робити чуда, залежала від віри тих, кому Він допомагав. У нашому дослідженні до цього часу ми вже бачили кілька випадків, коли віри не просто не було, а й навіть її не могло бути. У цій частині ми будемо читати про воскресення померлої дівчинки, й вона ніяк не могла мати чи продемонструвати свою віру перед тим, як її було воскресено.

Чому ж тоді упродовж усіх цих подій наголошується на вірі? Ісус підійшов до поворотного моменту у Своему служінні. До цього часу Він зробив багато чуд, і однією із цілей чуд є призвести до віри (Ів. 20:30, 31). Він знав, що через кілька місяців Йому доведеться залишити землю. Коли Він її покине, мусить залишитись міцне ядро віруючих. Отже, все більше й більше Він закликав людей повірити.

### **Євангеліє від Матвія 9:18–26**

<sup>18</sup>Коли Він говорив це до них, підійшов ось один із старших, уклонився Йому та й говорить: Дочка моя хвилі цієї померла. Та прийди, поклади Свою руку на неї, і вона оживе. <sup>19</sup>І підвівся Ісус, і пішов услід за ним, також учні Його.

<sup>20</sup>І ото одна жінка, що дванадцять літ хворою на кровотечу була, приступила ззаду, і доторкнулась до краю одежі Його. <sup>21</sup>Бо вона говорила про себе: Коли хоч доторкнуся одежі Його, то одужаю. <sup>22</sup>Ісус, обернувшись, побачив її та й сказав: «будь бадьорою дочко—твоя віра спасла тебе». І одужала жінка з тієї години.

<sup>23</sup>А Ісус, як прибув до господи старшого, і вздрів дударів та юрбу голосільників, <sup>24</sup>то сказав: Відійдіть, бо не вмерло дівча, але спить. І насміхались з Нього. <sup>25</sup>А коли народ випроваджено, Він увійшов, узяв за руку її, і дівчина встала. <sup>26</sup>І вістка про це розійшлася по всій тій країні.

#### Євангеліє від Марка 5:22–43

<sup>22</sup>І приходить один із старших синагоги, на ймення Яір, і, як побачив Його, припадає до ніг Його, <sup>23</sup>і дуже благає Його та говорить: Моя дочка кінчається. Прийди ж, поклади Свої руки на неї, щоб видужала та жила!... <sup>24</sup>І пішов Він із ним. За Ним натовп великий йшов, і тиснувся до Нього.

<sup>25</sup>А жінка одна, що дванадцять років хворою на кровотечу була, <sup>26</sup>що чимало натерпілась від багатьох лікарів, і витратила все добро своє, та ніякої помочі з того не мала, а прийшла ще до гіршого, <sup>27</sup>як зачула вона про Ісуса, підійшла через натовп іззаду, і доторкнулась до одежі Його. <sup>28</sup>Бо вона говорила про себе: Коли хоч доторкнуся до одежі Його, то одужаю... <sup>29</sup>І висохло хвилі тієї джерело кровотечі її, і тілом відчула вона, що видужала від недуги! <sup>30</sup>І в ту мить Ісус вичув у Собі, що вийшла з Нього сила. І Він до народу звернувся й спитав: Хто доторкнувся до Моєї одежі? <sup>31</sup>І відказали Йому Його учні: Ти бачиш, що тисне на Тебе народ, а питається: Хто доторкнувся до Мене? <sup>32</sup>А Він навкруги поглядав, щоб побачити ту, що зробила оце. <sup>33</sup>І жінка злякалась та затрусилась, бо знала, що сталося їй. І вона підійшла, і впала ницьма перед Ним, і всю правду Йому розповіла. <sup>34</sup>А Він їй сказав: Твоя віра, о дочко, спасла тебе; іди з миром, і здоровою будь від своєї недуги!

<sup>35</sup>Як Він ще говорив, приходять ось від старшини синагоги та й кажуть: Дочка твоя вмерла; чого ще турбуєш Учителя?... <sup>36</sup>А Ісус, як почув слово сказане, промовляє до старшини синагоги: Не лякайся,—тільки віруй! <sup>37</sup>І Він не дозволив іти за Собою нікому, тільки Петрові, та Якову, та Іванові, братові Якова. <sup>38</sup>І приходять у дім старшини синагоги, і він бачить метушню та людей, що плакали та голосили. <sup>39</sup>А ввійшовши, сказав Він до них: Чого ви метушитеся та плачете? Не вмерло дівча, але спить! <sup>40</sup>І вони насміхались з Нього. А Він усіх випровадив, узяв батька дівчати та матір, та тих, хто був з Ним, і ввійшов,



де лежало дівча. <sup>41</sup>І взяв Він за руку дівча та й промовив до нього: Таліта кумі, що значить: Дівчатко, кажу тобі—встань! <sup>42</sup>І в ту мить підвелось й ходило дівча; а років мало з дванадцять. І всі зараз жажнулися з дива великого!... <sup>43</sup>А Він наказав їм суворо, щоб ніхто не довідався про це. І дати їй їсти звелів.

#### Євангеліє від Луки 8:41–56

<sup>41</sup>Аж ось прийшов муж, Яір на ім'я, що був старшим синагоги. Він припав до Ісусових ніг, та й став благати Його завітати до дому його. <sup>42</sup>Бо він мав одиначку дочку, років десь із дванадцять,—і вмирала вона. А коли Він ішов, народ тиснув Його.

<sup>43</sup>А жінка одна, що дванадцять років хворою на кровотечу була, що ніхто уздоровити не міг її, <sup>44</sup>підійшовши ззаду, доторкнулась до краю одежі Його, і хвилі тієї спинилася їй кровотеча! <sup>45</sup>А Ісус запитав: Хто доторкнувся до Мене? Коли ж відмовилися всі, то Петро відказав: Учителю, народ коло Тебе он товпиться й тисне. <sup>46</sup>Ісус ж промовив: Доторкнувся хтось до Мене, бо Я відчув силу, що вийшла з Мене. <sup>47</sup>А жінка, побачивши, що вона не втаїлась, трясучись, підійшла та й упала перед Ним, і призналася перед усіма людьми, чому доторкнулась до Нього, і як хвилі тієї одужала. <sup>48</sup>Він же промовив до неї: Дочко, твоя віра спасла тебе; іди з миром собі!

<sup>49</sup>Як Він ще промовляв, приходить ось від старшини синагоги один та й говорить: Дочка твоя вмерла,—не турбуй же Вчителя! <sup>50</sup>Ісус же, почувши, йому відповів: Не лякайся, тільки віруй, і буде спасена вона. <sup>51</sup>Прийшовши ж додому, не пустив Він нікого з Собою ввійти, крім Петра, та Івана, та Якова, та батька дівчати, та матері. <sup>52</sup>А всі плакали та голосили за нею... Він же промовив: Не плачте, не вмерла вона, але спить! <sup>53</sup>І насміхались з Нього, бо знали, що вмерла вона. <sup>54</sup>А Він узяв за руку її та скрикнув, говорячи: Дівчатко, вставай! <sup>55</sup>І вернувся їй дух, і хвилі тієї вона ожила... І звелів дати їй їсти. <sup>56</sup>І здивувались батьки її. А Він наказав їм нікому не розповідати, що сталося.

До Ісуса підійшов якийсь чоловік на ім'я Яір. В Українських перекладах Біблії І. Огієнка й Р. Турконяка написано, що він був один із старших синагоги (Мр. 5:22; див. Лк. 8:41), чи старшиною

**синагоги** (Мр. 5:35, 38; Лк. 8:49). «Старші» чи «старшини синагоги» є перекладом складеного грецького слова ἀρχισυναγωγός (*архисинагогос*), що буквально означає «ті, хто над синагогою». «Старшина» або «начальник» синагоги належав до ради «старших» себто «старійшин» (див. Лк. 7:3), які були відповідальні за синагогу.

Згідно з юдейською ієрархією, старшини синагоги займали нижче позицію, ніж книжники. В євангельських оповістях слово «старшина» чи «старший» інколи означає «предок» (Мт. 15:2), але зазвичай воно вживалось по відношенню до живих. Це слово використовувалось як загальна назва релігійних начальників у цілому. Ми часто читаємо, що Ісус постраждав від «старших, і первосвящеників, і книжників» (Мт. 16:21; див. 21:23). Синедріон інколи називали «Радою старшин» (Лк. 22:66).

«Старшина» синагоги відповідав за ведення служби, в тому числі за її порядок (див. Лк. 13:14) та запрошення чоловіків щось прочитати чи прокоментувати (див. Дії 13:15). Старшина синагоги в будь-якому юдейському містечку був поважною й шановною людиною. (Допоміжний служитель синагоги називався «помічником» або «службою» чи «слугою» [див. Лк. 4:20]).

Коли Яір підійшов до Христа, **він припав до ніг Йому, уклонився Йому**, та почав благати прийти та уздоровити його дванадцятирічну доньку, яка **кінчалась** (Мр. 5:22; Мт. 9:18; Мр. 5:23). У книзі Матвія сказано, що дівчинка **хвилі цієї померла** (Мт. 9:18). Можливо, саме так пояснював ситуацію скорботний батько: «Вона була майже мертва, коли я вийшов із дому, і, можливо, вона вже вмерла, отже, нам треба поспішати!» Лука, який був лікарем, відзначив, що **вмирала вона** (Лк. 8:42).

Можливо, цей старшина чув про те, що раніше Ісус уздоровив був сина царського вельможа в Капернаумі (Ів. 4:46–53), й що Він також зцілив був слугу сотника у тому ж місті (Лк. 7:1–10). Відкинувши свою гордість, він впав біля ніг Господа, благаючи Його врятувати його «одиначку дочку» (Лк. 8:42). Як відзначив Дж. Макґарві, «його потреби перевищували його гордість».

Ісус ні миті не вагався. Він одразу ж пішов за старшиною до його оселі. Вони просувались доволі повільно; ми читаємо, що вони мусили буквально продиратись через натовп, що «тиснув Його» (Лк. 8:42; див. також Мр. 5:24, 31).

На шляху до Яірової оселі, трапилась незвичайна подія. Її

інколи називають «Вставне чудо», оскільки повідомлення про цю чудову подію було «вставкою» в розповідь про іншу чудову подію.

Коли Ісус намагався пройти крізь натовп, одна рішуча й дуже хвора жінка продерлась крізь тісняву людських тіл і доторкнулась до Христа. Лікар Лука повідомляє, що вона **дванадцять років хворою на кровотечу була, що ніхто уздоровити не міг її** (Лк. 8:43). За законом Мойсея вона вважалась назавжди «нечистою» (див. 3 М. 15:19, 26). Марк більш різко висловився про колег Луки по лікарському цеху: він сказав, що та жінка **чимало натерпілась від багатьох лікарів, і витратила все добро своє, та ніякої помочі з того не мала, а прийшла ще до гіршого** (Мр. 5:26). У ті часи більшість лікарів додавали до «крихти» базової фізіології «чашу» лікарських трав і «чан» забобонних ритуалів.

Ми можемо лише уявляти, як страждала ця жінка. Ймовірно, вона була бліда, змарніла, зігнута навпіл від болю. Втім, коли вона почула, що Господь йшов неподалік, вона віднайшла в собі приховану силу. Вона продерлась крізь натовп й опинилась позаду Нього, на відстані простягнутої руки.

Вона подумала про себе: **Коли хоч доторкнуса одежі Його, то одужаю** (Мт. 9:21; див. Мр. 5:28). У ті часи вважалось, що речі, які контактували із людиною, що мала чудотворну силу, також набували цієї сили (див. Мт. 14:36; Дії 19:11, 12). Можливо, ця жінка думала, що з її боку буде зухвалістю турбувати Ісуса, тому просто вирішила для себе, що їй буде достатньо лише торкнутись Його одежі. Яким би не був хід її думок, ця жінка вірила в Христову силу.

Вона простягнула руку **і доторкнулась до краю одежі Його** (Мт. 9:20). Можливо, цим «краєм» була одна з китиць, що мала на меті нагадувати людям про Закон (5 М. 22:12).

Коли ж вона торкнулась Його одежі, **висохло хвилі тієї джерело кровотечі її, і тілом відчула вона, що видужала від недуги** (Мр. 5:29). Коли ми хворіємо, то кажемо, що «почуваємось погано», коли одужуємо—що «почуваємось добре». Ця жінка миттєво перейшла від стану «почуватись погано» до стану «почуватись добре». Я так і бачу, як її тіло випрямилось, до обличчя повернувся здоровий колір, а уста радісно посміхнулись.

Ісус також миттєво відчув, що з Нього вийшла сила (Мр. 5:30а; Лк. 8:46). Через свою людську природу ми не можемо розуміти, як діє божественна сила, проте ця деталь заслуговує на нашу увагу.

Вона передбачає, що здатність чинити чуда чогось- таки коштувала Христові. Можливо, що кожне чудо, яке Він чинив, якимось чином виснажувало Його, втім Він ніколи не рахувався із ціною, аби допомогти іншим.

Коли Ісус відчув, що з Нього вийшла сила, Він зупинився й спитав: **Хто доторкнувся до Моєї одежі?** (Мр. 5:30б). Це здивувало Його учнів. Вони відповіли: **Ти бачиш, що тисне на Тебе народ, а питаєшся: Хто доторкнувся до Мене?** (Мр. 5:31). Нас це також дещо збиває з пантелику. Чи не означає це, що Христу було невідомо, хто була та жінка? Оповіді Матвія та Марка наводять на думку, що Ісус таки знав, хто була та жінка, що й чому вона зробила. Вони відзначають, що практично без будь-яких вагань Ісус обернувся й поглянув на ту жінку (Мт. 9:22; Мр. 5:32).

Часто метою Христових запитань було не отримати якусь інформацію для Себе, а радше донести істину до інших (див. Ів. 6:5, 6). Можливо, так було й цього разу. Можливо, Він хотів, щоб ті, хто були поруч, узнали про віру тієї жінки—й як та віра благословила її життя. Можливо, Він хотів, аби ця жінка отримала більш ясне уявлення про те, що з нею відбулося, й чому воно відбулося. Лука пише:

**А жінка, побачивши, що вона не втаїлась, трясучись, підійшла та й упала перед Ним, і призналася перед усіма людьми, чому доторкнулась до Нього, і як хвилі тієї одужала. Він же промовив до неї: Дочко, твоя віра спасла тебе; іди з миром собі!** (Лк. 8:47, 48).

Благословення «Іди з миром» мало завірити її, що її uzдоровлення не було тимчасовим, і що її хвороба більше ніколи не повернеться.

Уявіть собі, якою втішеною та піднесеною та жінка пішла додому—а тепер переведіть свій погляд на Яіра. Він намагався якомога швидше привести Ісуса до своєї оселі, де помирала його донька. Ймовірно, продираючись крізь натовп, він невпинно молився про себе: «Господи, допоможи, аби ми не запізнились. Боже, допоможи нам дістатись додому вчасно, поки дитина ще не померла!» А тепер він був змушений стояти й чекати, доки Христос владнає Своє справу з цією хворою жінкою. Ми можемо не сумніватись, що йому хотілось кричати: «Ісусе, допоможи їй пізніше! Вона хворіла дванадцять років. Ще один чи два дні нічого

не вирішають. Але моя донечка потребує Тебе *зараз!*»

Якщо цей старшина був розчарований через запізнення, то його розчарування обернулось на відчай, коли він почув: **Дочка твоя вмерла,—не турбуй же Вчителя!** (Лк. 8:49б). Ймовірно, серце цього батька на мить зупинилось від горя.

Христос бачив розпач Яіра. Він лагідно сказав йому: **Не лякайся, тільки віруй, і буде спасена вона** (Лк. 8:50; див. Мр. 5:36). В УБР написано: «... і вона буде здорова», що є буквральним перекладом грецької фрази.

Фраза «буде здорова» мала б сенс за умови, що дівчинка була «лише» хвора. Чудо воскресення мертвих належить до тієї ж категорії, що й чудо uzдоровлення хворих. Ті, хто запевняють, що можуть чудовим чином зцілювати, мають бути готовими підтвердити свою силу, воскресивши мертвих.

Ісус продовжив йти з Яіром до його дому. Коли вони прийшли, там активно велись приготування до поховання, хоча дівчинка була мертвою лише недовгий час. У ті часи й тій місцевості поховання зазвичай відбувалось у день смерті.

На соціальний статус цієї родини вказує велика кількість професійних голосільників, себто плакальниць, яких вона могла дозволити собі найняти, та гучний плач, що ті здійняли. Навіть найбільшні мусили мати хоча б одну плакальницю. Отже, увійшовши до дому старшини, Христос **бачить метушню та людей, що плакали та голосили** (Мр. 5:38; Мт. 9:23). Були чутні жалобні звуки **дударів** та пронизливі вигуки **юрби голосільників** (Мт. 9:23; Мр. 5:38).

Мабуть, одним із найважчих завдань Ісуса того дня було утихомирити цю гучну юрбу, аби Його можна було почути. Коли Він заволодів їхньою увагою, Він велів їм припинити **плакати** та **вийти** геть. Він сказав: **Не вмерло дівча, але спить** (Лк. 8:52; Мт. 9:24; Мр. 5:39). Слово «спати» є поширеним евфемізмом смерті (див. Ів. 11:11–14). Коли Він це сказав, дім здригнувся від глузливого сміху (Мт. 9:24; Мр. 5:40). Лука пише: **І насміхались з Нього, бо знали, що вмерла вона** (Лк. 8:53). Цей сміх був не лише глузливим, а й презирливим. Частково така реакція на слова Ісуса пояснювалась побоюванням професійних плакальниць, що їм не заплатять.

Випровадивши насмішників та невіруючих за двері (Мр. 5:40а), Христос увійшов разом із Яіром та його дружиною, а також

трьома Своїми учнями—Петром, Яковом та Іваном (Мр. 5:37)—до кімнати, де лежало тіло дитини.

Петра, Якова та Івана називають «найближчим» або «внутрішнім колом» із усіх апостолів. Це перший із трьох записаних випадків, коли Ісус виокремив їх для особливої справи. Два інших випадки були під час Преображення на горі та у Гетсиманському саду (Мт. 17:1; Мр. 14:33). Ми не знаємо, чому саме ці три були такими особливими для Ісуса. Можливо, через роль, яку вони мали відіграти в майбутньому: Петро був лідером ранньої церкви; Яків був першим мучеником за віру; наскільки нам відомо, Іван продовжував свою справу довше за всіх інших апостолів. Ну й звичайно, ці троє були серед тих, хто першими увірували в Ісуса.

Уявіть собі цю сцену, повну драматизму: Христос підходить до бездиханного тіла дівчинки й бере її за руку, вже холодну. Він тихо каже: **Таліта, кумі**—що арамейською означає **Дівчатко, кажу тобі—встань** (Мр. 5:41). Це прості слова, слова, якими зазвичай звертаються до дитини, аби розбудити її вранці.

Тієї ж миті **вернувся її дух** (Лк. 8:55). Ви бачите, як відкрились її очі? Ви чуєте, як із грудей її батьків вирвався придушений крик? У Марка 5:42 написано, що **підвелось й ходило дівча**. Ви бачите, як дитина кинулась у обійми своєї матері та батька? Ви бачите, як посміхається Ісус і наказує радісній матері погодувати її воскреслу донечку (Мр. 5:43; Лк. 8:55)?

Це другий записаний випадок, коли Ісус воскресив померлого. Першим було воскресення сина удови з Наїна (Лк. 7). Третім буде воскресення Лазаря (Ів. 11). Через усе зростаючу ворожість фарисеїв Ісус не хотів, аби ця історія набула розголосу. Він звернувся до Яїра та його дружини та **наказав їм суворо, щоб ніхто не довідавсь про це** (Мр. 5:43; див. Лк. 8:56)—утім, як завше, невдовзі чутка про цей випадок **розійшлась по всій тій країні** (Мт. 9:26).

То була незабутня сцена: щаслива мати заохочує свою донечку поїсти, а батько з радістю дивиться на них обох. Якби хтось спитав його: «Чи віриш ти, Яїре?», він би ствердно й впевнено відповів: «Так!»

## УЗДОРОВЛЕННЯ СЛПИХ ТА БІСНУВАТОГО (КРИТИКА У ВІДПОВІДЬ НА ЦЕ) (МТ. 9:27–34)

<sup>27</sup>Коли ж Ісус звідти вертався, ішли за Ним два сліпці, що кричали й казали: Змилуйся над нами, Сину Давидів! <sup>28</sup>І коли Він додому прийшов, приступили до Нього сліпці. А Ісус до них каже: Чи ж вірите ви, що Я можу вчинити оце? Говорять до Нього вони: Так, Господи. <sup>29</sup>Тоді Він доторкнувся до їхніх очей і сказав: Нехай станеться вам згідно з вашою вірою! <sup>30</sup>І очі відкрились їм. А Ісус наказав їм суворо, говорячи: Глядїть, щоб ніхто не довідався про це! <sup>31</sup>А вони пішли, та й розголосили про Нього по всій тій країні.

<sup>32</sup>Коли ж ті виходили, то ось привели до Нього чоловіка німого, що був біснуватий. <sup>33</sup>І як демон був вигнаний, німий заговорив. І дивувався народ і казав: Ніколи таке не траплялось серед Ізраїля! <sup>34</sup>Фарисеї ж казали: Виганяє Він демонів силою князя демонів.

Згідно з оповістю Матвія, коли Ісус залишив оселю Яїра, за Ним пішли двоє сліпців, що вигукували: «Змилуйся над нами, Сину Давидів!» «Син Давидів» було титулом Месії, що бере початок у 2 Самуїлова 7:12 (Мт. 9:27). Вони йшли за Ним аж до того дому, де Він тимчасово жив (Мт. 9:28а). Нарешті Христос повернувся до них й спитав: **Чи ж вірите ви, що Я можу вчинити оце? Говорять до Нього вони: Так, Господи. Тоді Він торкнувся до їхніх очей і сказав: Нехай станеться вам згідно з вашою вірою. І очі відкрились їм** (Мт. 9:28б–30а). Інколи Ісус торкався тих, кого зцілював, інколи—ні. Сила була не в процедурі, а в Його особистості. Й знову Ісус наказав їм нікому про це не говорити (Мт. 9:30б)—і знову цю новину швидко рознесли по всій країні (Мт. 9:31).

Щойно Христос вийшов із дому, Його одразу ж оточив натовп людей, і Він продовжив Своє служіння навчання та зцілення. До Нього підвели біснуватого, що був німий (Мт. 9:32). Можливо, цей чоловік мав фізичну недугу (глухоту, через яку не міг говорити) наряду з одержимістю демоном, хоча його німота могла бути наслідком цієї одержимості (див. Мр. 9:17). Коли Ісус вигнав з нього демона, цей чоловік почав говорити. **І дивувався народ і казав: Ніколи таке не траплялось серед Ізраїля!** (Мт. 9:33).

Як завше, вороги Господа були також присутні. Вони знову почали повторювати своє звинувачення у богохульстві: **Виганяє Він демонів силою князя демонів** (Мт. 9:34). Упередженість закрила їхні вуха та засліпила їхні серця (див. Мт. 13:15). Що б не робив Ісус, вони відмовлялись вірити.

## **ПРИХІД ДО НАЗАРЕТУ (Й НЕПРИЙНЯТТЯ)**

**(МТ. 13:54–58; МР. 6:1–6а; ЛК. 4:16–31)**

Лука написав про неприйняття Ісуса в Назареті дещо раніше у своїй книзі, очевидно, щоб пояснити, чому саме Капернаум, а не Назарет став Його штабом під час Галілейського служіння (див. Лк. 4:16–31). Через це багато коментаторів вважають, що Ісуса відкинули двічі в Назареті: до Його Галілейського служіння та майже наприкінці його. Можливо, це так, утім таке враження, що оповісті Матвія та Марка доповнюють оповість Луки: в кожній йдеться про те, як Ісус увійшов до синагоги та почав учить (Мт. 13:54; Мр. 6:2; Лк. 4:16–21). У кожній люди спочатку були вражені Його словами (Мт. 13:54; Мр. 6:2; Лк. 4:22), а потім розгнівані, тому що в їх очах Він був (говорячи сучасною мовою) лише «місцевим хлопчиськом» (див. Мт. 13:55–57; Мр. 6:3, 4; Лк. 4:22). Дійсно те, що Матвій та Марк наводять деталі, які відсутні в оповісті Луки, а Лука в свою чергу згадує те, чого немає в книгах Матвія й Марка; проте в цьому немає ніякого протиріччя—ці книги лише доповнюють одна одну. Тому ми будемо розглядати ці уривки разом.

### **Євангеліє від Матвія 13:54–58**

<sup>54</sup>І прийшов Він до Своєї батьківщини, і навчав їх у їхній синагозі, так що стали вони дивуватися й питати: Звідки в Нього ця мудрість та сили чудодійні? <sup>55</sup>Чи ж Він не син теслі? Чи ж мати Його не Марією зветься, а брати Його—Яків, і Йосип, і Симон та Юда? <sup>56</sup>І чи ж сестри Його не всі з нами? Звідки ж Йому все оте? <sup>57</sup>І вони спокушались Ним. А Ісус їм сказав: Пророка нема без пошани, хіба тільки в вітчизні своїй та в домі своїм! <sup>58</sup>І Він не вчинив тут чуд багатьох через їхню невіру.

### **Євангеліє від Марка 6:1–6а**

<sup>1</sup>І, вийшовши звідти, Він прийшов до Своєї батьківщини, а за Ним ішли учні Його. <sup>2</sup>Як настала ж субота, Він навчати



почав у синагозі. І багато хто, чувши, дивуватися стали й питали: Звідки в Нього оце? І що за мудрість, що дана Йому? І що за чуда, що стаються руками його? <sup>3</sup>Хіба ж Він не тесля, син Маріїн, брат же Якову, і Йосипу, і Юді та Симонові? А сестри Його хіба тут не між нами? І вони спокушались Ним. <sup>4</sup>А Ісус їм сказав: Пророка нема без пошани,—хіба тільки в вітчизні своїй, та в родині своїй, та в домі своїм. <sup>5</sup>І Він тут учинити не міг чуда жадного, тільки деяких хворих, руки поклавши на них, уздоровив. <sup>6</sup>І Він дивувався їх невірству.

#### Євангеліє від Луки 4:16–31

<sup>16</sup>І прибув Він до Назарету, де був вихований. І звичаєм Своім Він прийшов дня суботнього до синагоги, і встав, щоб читати. <sup>17</sup>І подали Йому книгу пророка Ісаї. Розгорнувши ж Він книгу, знайшов місце, де було так написано:

<sup>18</sup>На Мені Дух Господній, бо Мене Він помазав,  
щоб Добру Новину звіщати убогим.

Послав Він Мене проповідувати полоненим визволення,  
а незрячим прозріння, відпустити на волю помучених,

<sup>19</sup>щоб проповідувати рік Господнього змилування.

<sup>20</sup>І, книгу згорнувши, віддав службі й сів. А очі всіх у синагозі звернулись на Нього. <sup>21</sup>І почав Він до них говорити: Сьогодні збулося Писання, яке ви почули! <sup>22</sup>І всі Йому стверджували й дивувались словам благодаті, що линули з уст Його. І казали вони: Чи ж то Він не син Йосипів? <sup>23</sup>Він же промовив до них: Ви Мені конче скажете приказку: Лікарю, уздоров самого себе! Учини те й тут, у вітчизні Своїй, що сталося—чули ми—у Капернаумі! <sup>24</sup>І сказав Він: Поправді кажу вам: Жаден пророк не буває присмний у вітчизні своїй. <sup>25</sup>Та правдиво кажу вам: Багато вдовиць перебувало за днів Іллі серед Ізраїля, коли на три роки й шість місяців небо було зачинилося, так що голод великий настав був по всій тій землі, <sup>26</sup>а Ілля не до жадної з них не був посланий, тільки в Сарепту Сидонську до овдовілої жінки. <sup>27</sup>І багато було прокажених за Єлисея пророка в Ізраїлі, але жаден з них не очистився, крім Неємана сиріянина. <sup>28</sup>І всі в синагозі, почувши оце, переповнилися гнівом. <sup>29</sup>І, вставши, вони Його вигнали за місто, і повели аж до краю гори, на якій їхнє місто було побудоване, щоб скинути додолу Його. <sup>30</sup>Але Він

перейшов серед них, і віддалився.

<sup>31</sup>І прийшов Він у Капернаум, галілейське місто, і там їх навчав по суботах.

Невдовзі після воскресення Яірової доньки (Мр. 5:37–43) Ісус прийшов до **Своїї батьківщини**, міста Назарет (Мт. 13:54; Мр. 6:1). Схоже на те, що це була перша Його зупинка під час третьої подорожі Галілеєю (Мр. 6:6; див. Мт. 9:35).

Лука починає розповідь про це так: **І прибув Він до Назарету, де був вихований** (Лк. 4:16а). Назарет був маленьким містечком, у якому виріс Ісус. Він був розташований на північ від Єрусалиму в провінції Галілея, посередині між рікою Йордан та Середземним морем.

**... і звичаєм Своїм Він прийшов дня суботнього до синагоги** (Лк. 4:16б). Це було звичайною справою для Христа відвідувати у суботу синагогу. В УБТ написано, що Він «увійшов за Своєю звичкою в день суботній до синагоги». Звичайно, поклоніння в вірі має бути не *просто* звичкою, втім добре мати таку звичку.

Пізніші писання рабинів дозволяють нам дещо дізнатись про службу в синагозі. Вона починалась із спільного читання Шеми (із книги 5 М. 6:4–9). Слово «Шема» (שְׁמָע, *ш<sup>а</sup>ма*) походить від гебрійського дієслова із значенням «слухати», вказуючи в його найвужчому сенсі на уривок із книги Повторення закону 6:4. Під час читання щоденної молитви до складу Шеми також входили книга Повторення закону 6:4–9 і 11:13–21, книга Чисел 15:37–41, й декілька додаткових благословень. Після декількох молитов читали уривок із Закону. Далі було читання з книг Пророків. Чи то Ісуса запросили, чи Він Сам визвався провести цю частину служби.

Тож Він **встав, щоб читати. І подали Йому книгу пророка Ісаї** (Лк. 4:16в, 17а). Очевидно, цю книгу подав Йому **служба** (Лк. 4:20), себто «слуга» (див. УБТ). У деяких перекладах роль цієї людини визначено як «помічник». Уживане тут грецьке слово ὑπηρέτης (*хінеретес*), яке перекладають як «помічник», «слуга», «служитель», буквально означає «під-веслувальник». Їм називали гребців, які працювали під палубою великих веслувальних кораблів. Пізніше воно стало вживатись у значенні того, хто виконує важку роботу, яку зазвичай не цінують. Цей «слуга» був найманцем, обов'язком якого було порядкувати помешканням та

тим, що в ньому було, включно з копіями Писань. Цей чоловік не був «старшим синагоги» (Лк. 8:41); то була зовсім інша посада. Такі «слуги» допомагали під час проведення служби, а також у суботніх школах. Їх можна дещо уподібнити нашим дияконам.

Ймовірно, цей «слуга» дістав сувій із писаннями Ісаї із підвісної шафи, що називалась «ковчегом». Ці сувої були великими; їхні скалки іноді досягали метра в довжину. Книга пророка Ісаї, яка була доволі довгою, зазвичай містилась в окремому сувої. Отже, цей чоловік подав сувій Ісусу.

**Розгорнувши ж Він книгу, знайшов місце, де було так написано** (Лк. 4:17б, в). Він розгорнув сувій до місця попереднього читання, закріпив його там, та почав розгортати вправо чи вліво, щоб знайти уривок, який хотів прочитати. В ті часи не було розподілу на розділи чи вірші. Ви коли-небудь замислювались над тим, наскільки добре Господь знав книгу Ісаї, що так швидко знайшов необхідний текст? Отже, Він знайшов те, що шукав— сьогодні цей уривок визначається як Ісаї 61:1, 2—і почав читати:

**На Мені Дух Господній, бо Мене Він помазав,  
щоб Добру Новину звіщати убогим.  
Послав Він Мене проповідувати полоненим визволення,  
а незрячим прозріння, відпустити на волю помучених,  
щоб проповідувати рік Господнього змилювання** (Лк. 4:18, 19).

Якщо деякі уривки з книги Ісаї викликали суперечки щодо того, чи йшлося в них про Месію, то цей уривок не викликав жодних сумнівів. Кожний рабин був переконаний, що ці слова стосувались саме Месії: коли прийде Месія, на Ньому буде Божий Дух. Він буде проповідувати вбогим. Він принесе визволення «полоненим». Слово «полонені» зазвичай вживалось у контексті захоплення у полон під час війни. Він дасть прозріння сліпим.

Коли ми читаємо цей список чинів Месії, ми спершу схильні тлумачити їх у буквальному сенсі—адже Ісус дійсно допомагав людям саме так, як сказано в цьому уривку. Потім ми починаємо розуміти їх духовний зміст. Так, слова про те, що Месія визволить «полонених» набуває особливого змісту для тих, хто перебував у полоні сатани. Так само Ісус уздоровив не лише сліпих фізично,

а й духовно сліпих.

Наступна частина тексту також доволі цікава: Месія «відпустить на волю помучених». Здається, що ця фраза взята з книги Ісаї 58:6, а не 61:1, 2. Можливо, що Ісус зробив паузу, відгорнув сувій назад до цього місця, прочитав його, знову прогорнув уперед до згаданого місця із розділу 61. І знову ж таки, це вказує на те, наскільки ґрунтовно Ісус знав книгу пророка Ісаї.

Уривок із Ісаї 61 завершується обітницею, що Месія «проповідувати[ме] рік Господнього змилування» (Лк. 4:19). Вислів «рік Господнього змилування» означає не календарний рік, а час, коли буде встановлено правду.

Можливо, поняття «рік Господнього змилування» ґрунтується на вченні Старого Заповіту про Ювілейний рік (див. 3 М. 25; 27). Згідно з цим ученням, юдеї мали оперувати семирічним циклом. Кожного сьомого року слід було давати землі відпочинок. Після семи семирічних циклів—себто, через сорок дев'ять років—наступний рік, п'ятдесятій, мав бути Ювілейним роком. У цей рік слід було прощати борги, відпускати на волю рабів й повертати землю тим родинам, яким її було дано від початку. Ювілейний рік мусив бути роком, коли люди мали нагоду почати заново. Ми не знаємо, наскільки добре юдеї дотримувались цих настанов щодо семирічних циклів та Ювілейні роки, втім нам відомо, що вони з нетерпінням чекали «того року», коли Месія виправить усяку неправду.

Коли Ісус закінчив читати із книги Ісаї, Він **книгу згорнув** (Лк. 4:20а); іншими словами, Він згорнув сувій. Він віддав його помічнику, який благоговійно поклав його на місце; потім Господь **сів** (Лк. 4:20б). (Чоловіки читали, стоячи, а вчили, сидячи). Христос був готовий пояснити уривок, що його щойно прочитав. **А очі всіх у синагозі звернулись до Нього** (Лк. 4:20в). Щось в Його особистості, щось у Його манері читання загостило їхню увагу. Всі чогось чекали. Всі очі були спрямовані на Ісуса.

**І почав Він до них говорити: Сьогодні збулось Писання, яке ви почули!** (Лк. 4:21). По суті, Він сказав: «Тут йдеться не про те, що колись відбувалось у минулому чи про те, що колись станеться в майбутньому. Тут йдеться не про якісь події в Єрусалимі чи деінде. Ці слова про те, що відбувається саме тут і саме зараз. *Сьогодні* ці слова Писання збулися, коли саме *ви* чуєте це». Якщо говорити

ще простіше, Ісус сказав про те, що Його чини були виповненням цього уривку—що *Він* був Месією.

Синагога була повна людей, серед яких пройшло майже тридцять років Христового життя. Він ріс разом із багатьма з них. Він навчився їх любити. Й тепер перед ними була можливість прийняти Його як свого Месію й отримати благословення, про які писав пророк Ісаїя.

Як же вони відреагували? Спочатку, **всі Йому стверджували й дивувались словам благодаті, що линули з уст Його. І казали вони: Чи ж то Він не син Йосипів?** (Лк. 4:22). Я можу тільки уявити їхнє здивування, коли вони розмовляли про того Хлопця та того молодого Чоловіка, якого вони знали раніше: «У мене в домі велика скриня, яку Він зробив!»; «А мені Він полагодив плуга!»; «А Він справді добре попрацював сьогодні! Де тільки Він навчився так добре говорити?» Вони питали: **Хіба ж Він не тесля ...?** (Мр. 6:3). Не тільки законний батько Ісуса був теслею, а й Він Сам навчився того ремесла. Потім у їхні думки закралась сумніви. Матвій більш детально описує цю частину історії:

**... стали вони дивуватися й питати: Звідки в Нього ця мудрість та сили чудодійні? Чи ж Він не син теслі? Чи ж мати Його не Марією зветься, а брати Його—Яків, і Йосип, і Симон та Юда? І чи ж сестри Його не всі з нами? Звідки ж Йому все оте? І вони спокушались Ним** (Мт. 13:54б–57а; див. Мр. 6:3).

Повсякденні обставини раннього життя Ісус затьмарили їм очі, й вони не змогли роздивитись за ними, ким Він насправді був. Він майстрував їм меблі та лагодив їхнє робоче знаряддя. Вони дивувались із того, що Він так добре говорив, але для них Він й надалі залишався «місцевим хлопчиком». Вони «спокушались», тобто були розгнівані, ображені, невдоволені. Матвій і Марк повідомляють, що їхньою проблемою була **невіра** (Мт. 13:58; Мр. 6:6). Їм було дано можливість прийняти Господа та піти за Ним, утім вони відмовились повірити.

Ймовірно, Ісус чув їхні коментарі. До того ж, не забуваймо, що Він міг читати їхні думки (Ів. 2:25). Тож Він відповів: **Ви Мені конче скажете приказку: Лікарю, уздоров самого себе!**

(Лк. 4:23а). Суть цього прислів'я: «Спочатку розберись із своїми проблемами, а вже потім із нашими». В цьому контексті його ужито дещо в іншому смислі. Христос продовжив озвучувати те, що було в їхніх думках: **Учини те й тут, у вітчизні Своїй, що сталося— чули ми—у Капернаумі!** (Лк. 4:23б). Отже, прислів'я про «лікаря» набувало такого смислу: «*Доведи, що Ти й є справжній лікар і зроби тут чуда, які Ти робив у Капернаумі.*»

Ті, хто були в синагозі, знали, що Ісус учинив у Капернаумі, менш ніж за тридцять кілометрів від них. Ймовірно, вони чули й про інші Його чуда (див. Лк. 7:17). У них було безліч можливостей бачити й чути Христа під час Його подорожей їхнім краєм (див. Лк. 8:1). Але їм цього було замало. Вони потребували особливого знамення, видовищного чуда лише для них. Проте таке ставлення не є проявом віри, а радше невірства.

Христос таки зробив кілька чуд в Назареті (Мр. 6:5)—втім **Він не вчинив тут чуд багатьох через їхню невіру** (Мт. 13:58). У книзі Марка сказано, що Ісус тут **учинити не міг чуда жадного, тільки деяких хворих, руки поклавши на них, уздоровив** (Мр. 6:5; курсив додано). Зауважте, що кожного разу, коли в Біблії написано, що Бог (чи Ісус) не зміг чогось зробити, це означає, що «Він не робив того, що *суперечило* б Його волі та замислу». Ймовірно, їхня відмова повірити в Ісуса сильно засмутила Його. Ми читаємо, що **Він дивувався їх невірству** (Мр. 6:6). Якщо перефразувати ці слова, то Він ледь міг сприйняти той факт, що вони не повірили в Нього.

Ісус відповів їм: **Поправді кажу вам: Жаден пророк не буває приємний у вітчизні своїй** (Лк. 4:24). Згідно з оповістю Марка Він сказав: **Пророка нема без пошани,—хіба тільки в вітчизні своїй, та в родині своїй, та в домі своїм** (Мр. 6:4). Це прислів'я не завжди відповідає дійсності, але на загал воно правдиве. Часто буває так, що коли ми знаємо якихось людей все життя, нам важко визнати та оцінити їхні заслуги.

Христос вів далі:

**Та правдиво кажу вам: Багато вдовиць перебувало за днів Іллі серед Ізраїля, коли на три роки й шість місяців небо було зачинилося, так що голод великий настав був по всій тій землі, а Ілля не до жадної з них не був**

**посланий, тільки в Сарепту Сидонську до овдовілої жінки** (Лк. 4:25, 26).

По суті, Він сказав: «Я прийшов у душі пророків. За часів Іллі, Бог послав цього пророка за межі його краю. Ілля міг би допомогти юдейським удовицям, натомість Бог велів йому допомогти язичницькій вдові в Сарепті».

Далі Христос навів інший приклад: **І багато було прокажених за Єлисея пророка в Ізраїлі, але жаден з них не очистився, крім Несмана сиріянина** (Лк. 4:27). Наступним пророком після Іллі був Єлисей. Він міг би уздоровити багатьох юдейських прокажених; натомість за Божим провидінням він зцілив від прокази язичника. Наведені Ісусом приклади свідчать про те, що Бог піклується й про язичників, наводячи на думку, що Месія прийшов не тільки заради юдеїв, а також заради язичників. За часів Ісуса, якщо хтось хотів розгнівати юдея, достатньо було натякнути, що Бог також піклувався й про язичників.

Як же люди відреагували на ці приклади Христа? Чи читаємо ми в Біблії, що «І всі в синагозі, почувши оце, переповнились *вірою*»? Ні. Натомість: **І всі в синагозі, почувши оце, переповнились гнівом** (Лк. 4:28; курсив додано).

Відкинувши всі правила пристойного поведження під час служби в синагозі, вони перетворились на юрбу навіжених (порівняйте з Дії 7:54, 57–59а). **І, вставши, вони Його вигнали за місто, і повели аж до краю гори, на якій їхнє місто було побудоване** (Лк. 4:29а). Назарет було побудовано на Ліванському гірському хребті, що простирався до півдня Галілеї. Там було багато місць, де вони могли б здійснити свій лихий задум.

Вони повели туди Ісуса, **щоб скинути додолу Його** (Лк. 4:29б). Оскільки Він дав ясно зрозуміти, що Він і є Месія, вони, мабуть, вирішили, що Він винний у богохульстві, а цей гріх карався смертю через побиття камінням (3 М. 24:16). Зазвичай побиття камінням здійснювалось через закидання винного камінням. Утім подекуди жертву скидали у прірву й вже після завалювали валунами. Ймовірно, саме це й було на думці мешканців Назарету.

Що б там вони не замислили, в книзі Луки 4:30 написано, що **Він перейшов серед них, і віддалився**. Чи Він проявив Свою особистість у повну силу, й присутні були приголомшені й нездатні

щось вдіяти (як-от міняльники грошей в храмі, коли Він очистив його), чи Він зробив якесь чудо? Ми ніколи не дізнаємось—щонайменше, ніколи в цьому житті. Оскільки Його «час» ще не настав (див. Ів. 7:30; 8:20), Він зробив усе, що було необхідним. Після того Він залишив Назарет. Наскільки нам відомо, це було Його останнє відвідування цього міста. Вони відкинули Його; тепер Він відкинув їх.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ЯК ІСУС ПОСТАВИВСЯ ДО ТОГО, ЩО ЙОГО НЕ ПРИЙНЯЛИ (ЛК. 4:16–31)**

Ісуса відкинули в Його рідному місті. Як Він до того поставився? Що уможливило Його витримати та подолати це неприйняття? Як реагувати нам, коли нас не приймають? Ось сім припущень, які випливають із нашого тексту:

1. *Він був спроможний витримати це неприйняття, тому що передбачав його* (див. Мр. 8:31; Лк. 17:25). Воно було частиною Його місії. Єдиний спосіб уникнути неприйняття—це навіть не намагатись щось робити. Якщо ви ніколи не простягнете руку, її ніхто не відсіче—проте ви ні до чого й не доторкнетесь. Передбачення неприйняття підготувало Ісуса ментально.

2. *Він був спроможний витримати це неприйняття, тому що у Нього були особливі стосунки з Богом.* Про існування цих особливих стосунків йдеться у пророцтві Ісаї: «На Мені Дух Господній, бо Мене Він помазав, щоб Добру Новину звіщати вбогим» (Лк. 4:18; див. Дії 10:38). Це помазання відбулося, коли Ісус охрестився, й на Нього зійшов Дух (Лк. 3:22). Починаючи з цього моменту Лука послідовно показує, що Христос завжди був «повний Духа Святого» (Лк. 4:1; див. вірш 14). Він постійно оновлював ці стосунки через Своє молитовне життя (Лк. 5:16; 6:12; 9:28; 11:1). Він завжди знав, що навіть, якщо Його відкинуть люди, Бог ніколи не зречеться Його (див. 2 Тим. 4:16, 17).

3. *Він був спроможний витримати це неприйняття, тому що Він регулярно відвідував служіння в синагозі.* У Христа був звичай відвідувати синагогу. Якщо хтось колись і міг би з повним правом сказати: «Мені не *потрібно* публічне служіння поклоніння», то



це був би Ісус. Утім коли Божий народ збирався для навчання чи поклоніння, Він *волів* бути з ними.

А що до Божого народу у ті часи? Чи були ізраїльтяни на загал благочестивими? Чи були вони чесними людьми? Чи були вони наповнені вірою й любов'ю до Бога, чи вони були духовно немічними? Ісус міг би сказати: «Я не піду до синагоги через те, що вона повна лицемірів». Він міг би з повним правом сказати: «Я кращий за них!»—проте Він цього не зробив. Христос ходив до синагоги не тому, що у вірян були досконалі стосунки з Богом; радше Він ходив до синагоги, тому що волів зміцнити Свої власні стосунки з Богом.

Сьогодні ми поклоняємось Богу разом із церквою, а не в синагозі—втім ми й досі потребуємо такого ставлення до поклоніння, яке було у нашого Господа (1 Пет. 2:21). Ми повинні регулярно збиратись разом аби підбадьорювати ти підтримувати один одного (Євр. 10:24, 25). Підтримка наших братів та сестер у Христі може допомогти нам, коли світ нас не сприймає.

4. *Він був спроможний витримати це неприйняття, тому що Він знав Писання.* Уявіть Його, коли Він розгортає та згортає сувій, доки знаходить уривок, який хотів зачитати. Розумієте, до чого я веду? Бог дав нам *багато* джерел, з яких ми можемо черпати свою силу. Він дав нам молитву, яка є важливою частиною наших стосунків із Ним. Він дав нам Біблію, читаючи яку, ми можемо чути Його втішний голос. Він дав нам можливість збиратись разом й підбадьорювати один одного. На жаль, багато з нас не користуються цими небесними джерелами. А потім ми дивуємось, чому ми так болісно реагуємо на неприйняття.

5. *Він був спроможний витримати це неприйняття, тому що Він знав, хто Він, й розумів Своє місце у Божому задумі.* Тож Він міг прочитати з книги Ісаї 61 й сказати: «Це сказано про Мене. Я чиню те, чого бажає від Мене Бог». Часто ми не можемо впоратись із неприйняттям через нашу особисту невпевненість. Ми не завжди можемо зрозуміти, яке наше місце у Божому задумі. Ми не усвідомлюємо своєї особливості, того, що ми є Божим народом. Якщо ви християнин, ви—Божий чоловік чи жінка, й у Бога є план для вашого життя.

6. *Він був спроможний витримати це неприйняття, тому що Він за будь-яких обставин, навіть за особистого неприйняття, мав*

*намір чинити правду.* Коли Він говорив до жителів Назарету, Він усвідомлював велику вірогідність того, що вони відкинуть Його слова—втім попри все Він говорив те, що мусив. Якщо й коли нас відкидають, ми можемо знайти втіху у тому, що ми зробили те, чого бажав від нас Бог.

*7. Він був спроможний витримати це неприйняття, тому що Він ніколи не дозволяв йому вплинути на Його служіння аж до того, щоб кинути його.* Цей урок може бути корисним для багатьох невірних християн.

У нашому тексті Ісуса не прийняв не світ, а чоловіки й жінки, які називали себе Божим народом. Його не прийняли не на ринковій площі, але в місці, виокремленому щоб поклонятись Богові. Сьогодні є чимало християн, які колись були вірними у своєму поклонінні та праці для Господа. Але потім інші християни якимсь чином «образили їхні почуття», й вони залишили церкву. Вони вирішили ніколи знову не мати нічого спільного з Божим народом. У нашому тексті Божий народ не тільки відкинув Ісуса, а й намагався вбити Його. Скільки невірних християн були в небезпеці через загрози інших членів церкви? Господь ніколи не дозволяв людським слабкостям впливати на Його відданість служінню істині.

Нам слід бути твердими в тому, аби ніхто й ніколи не завадив нам бути такими, якими ми мусимо бути, й чинити так, як ми мусимо чинити. Якщо ми будемо вірні Господу, ми зможемо впоратись із будь-яким неприйняттям у цьому житті.

## **ТРЕТЯ ПОДОРОЖ ІСУСА ГАЛІЛЕЄЮ (І НАСТАНОВИ ДЛЯ ДВАНАДЦЯТИ)**

**(МТ. 9:35–38; 10:1–42; 11:1; МР. 6:6Б–13; ЛК. 9:1–6)**

Наприкінці Великого Галілейського служіння Ісус та Його учні здійснили ще одну подорож Галілеєю. Ця подорож була успішною, проте вона також принесла з собою загрозу—оскільки вона привернула до Христа увагу деспота Ірода, який царював у тій провінції. Нещодавно цар Ірод велів відтяти голову Івану Хрестителю, й в повітрі відчувалось напруженість. Після того як Ісусові учні повернулись після подорожі тим краєм, вони відійшли подалі від володінь царя—на східне узбережжя Галілейського моря.

Саме там Ісус нагодував більше п'яти тисяч народу (Мт. 14:21). Ця подія стала кульмінацією Його популярності.

### Євангеліє від Матвія 9:35–38; 10:1–42; 11:1

<sup>35</sup>І обходив Ісус всі міста та оселі, навчаючи в їхніх синагогах, та Євангелію Царства проповідуючи, і вздоровляючи всяку недугу та неміч усяку.

<sup>36</sup>А як бачив людей, змилосерджувався Він над ними, бо були вони змучені та розпорошені, як ті вівці, що не мають пастуха. <sup>37</sup>Тоді Він казав Своїм учням: Жниво справді велике, та робітників мало; <sup>38</sup>тож благайте Господаря жнива, щоб на жниво Своє Він робітників вислав.

<sup>1</sup>І закликав Він дванадцятьох Своїх учнів, і владу їм дав над нечистими духами, щоб їх виганяли вони, і щоб уздоровлювали всяку недугу та неміч усяку.

<sup>2</sup>А ймення апостолів дванадцятьох отакі: перший Симон, що Петром прозивається, і Андрій, брат його; Яків, син Зеведесв, та Іван, брат його; <sup>3</sup>Пилип і Варфоломій, Хома й митник Матвій; Яків, син Алфеїв, і Тадей; <sup>4</sup>Симон Кананіт, та Юда Іскаріотський, що й видав Його.

<sup>5</sup>Цих дванадцятьох Ісус вислав, і їм наказав, промовляючи: На путь до поган не ходіть, і до самарянського міста не входьте, <sup>6</sup>але йдіть радніш до овечок загинулих дому Ізраїлевого. <sup>7</sup>А ходячи, проповідуйте та говоріть, що наблизилось Царство Небесне. <sup>8</sup>Уздоровляйте недужих, воскрешайте померлих, очищайте прокажених, виганяйте демонів. Ви дармо дістали, дармо й давайте. <sup>9</sup>Не беріть ані золота, ані срібла, ані мідяків до своїх поясів, <sup>10</sup>ані торби в дорогу, ані двох одеж, ні сандалів, ані палиці. Бо вартий робітник своєї поживи. <sup>11</sup>А як зайдете в місто якесь чи в село, то розвідайте, хто там достойний, і там перебуньте, аж поки не вийдете. <sup>12</sup>А входячи в дім, вітайте його, промовляючи: Мир дому сьому! <sup>13</sup>І коли буде достойний той дім, нехай зійде на нього ваш мир; а як недостойний він буде, то мир ваш нехай до вас вернеться. <sup>14</sup>А як хто вас не прийме, і ваших слів не послухає, то, виходячи з дому чи міста того, обтрусіть порох із ніг своїх. <sup>15</sup>Поправді кажу вам: легше буде країні содомській й гоморській дня судного, аніж місту тому!

<sup>16</sup>Оце, посилаю Я вас, як овець між вовки. Будьте ж мудрі, як змії, і невинні, як голубки. <sup>17</sup>Стережіться ж людей, бо вони на суди видаватимуть вас, та по синагогах своїх бичувати вас будуть. <sup>18</sup>І до правителів та до царів поведуть вас за Мене, на свідчення їм і поганам. <sup>19</sup>А коли видаватимуть вас, не журіться, як або що говорити; тієї години буде вам дане, що маєте ви говорити, <sup>20</sup>бо не ви промовлятимете, але Дух Отця вашого в вас промовлятиме.

<sup>21</sup>І видасть на смерть брата брат, а батько—дитину. І діти повстануть супроти батьків, і їх повбивають. <sup>22</sup>І за Ім'я Мос будуть усі вас ненавидіти. А хто витерпить аж до кінця, той буде спасений.

<sup>23</sup>А коли будуть вас переслідувати в одному місті, утікайте до іншого. Поправді кажу вам,—не стигнете ви обійти міст Ізраїлевих, як прийде Син Людський.

<sup>24</sup>Учень не більший за вчителя, а раб—понад пана свого.

<sup>25</sup>Доволі для учня, коли буде він, як учитель його, а раб—як господар його. Коли Вельзевулом назвали господаря дому,—скільки ж більше назвуть так домашніх його!

<sup>26</sup>Але не лякайтеся їх. Немає нічого захищеного, що воно не відкриється, ані потаємного, що не виявиться. <sup>27</sup>Що кажу Я вам потемки, говоріть те при світлі, що ж на вухо ви чуєте—проповідуйте те на дахах. <sup>28</sup>і не лякайтесь тих, хто тіло вбиває, а душу вбити не може; але бійтеся більше того, хто може й душу, і тіло вам занести в геєнні. <sup>29</sup>Чи не два горобці продаються за гріш? А на землю із них ні один не впаде без волі Отця вашого. <sup>30</sup>А вам і волосся все на голові пораховано. <sup>31</sup>Отож, не лякайтесь, бо вартніші ви за багатьох горобців.

<sup>32</sup>Отож, кожного, хто Мене визнає перед людьми, того перед Небесним Отцем Моїм визнаю й Я. <sup>33</sup>Хто ж Мене відцурається перед людьми, того й Я відцураюся перед Небесним Отцем Моїм.

<sup>34</sup>Недумайте, що Я прийшов, щоб мир на землю принести,—Я не мир принести прийшов, а меча. <sup>35</sup>Я ж прийшов порізати чоловіка з батьком його, дочку з її матір'ю, і невістку з свекрухою її. <sup>36</sup>І: вороги чоловікові домашні його!

<sup>37</sup>Хто більш, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний. І хто більш, як Мене, любить сина чи дочку, той

Мене недостойний. <sup>38</sup>І хто не візьме свого хреста, і не піде за Мною слідом, той Мене недостойний. <sup>39</sup>Хто душу свою зберігає, той погубить її, хто за Мене погубить душу свою, той знайде її.

<sup>40</sup>Хто вас приймає—приймає Мене, хто ж приймає Мене,—приймає Того, Хто послав Мене. <sup>41</sup>Хто приймає пророка, як пророка, той дістане нагороду пророчу, хто ж приймає праведника, як праведника, той дістане нагороду праведничу. <sup>42</sup>І хто напоїть, як учня, кого з малих цих бодай кухлем водиці холодної, поправді кажу вам,—той не згубить нагороди своєї.

<sup>1</sup>І сталося, коли Ісус перестав навчати дванадцятьох Своїх учнів, Він звідти пішов, щоб учити, і по їхніх містах проповідувати.

#### Євангеліє від Марка 6:6б–13

<sup>6б</sup>І ходив Він по селах навкруг та навчав.

<sup>7</sup>І, закликавши Дванадцятьох, зачав їх по двох посилати, і владу їм дав над нечистими духами. <sup>8</sup>І звелів їм нічого в дорогу не брати, крім палиці тільки самої: ні торби, ні хліба, ані мідяків у свій черес, <sup>9</sup>а ходити в сандалях, і двох убрань не носити, <sup>10</sup>і промовив до них: Коли ви де увійдете в дім, залишайтеся там, аж поки не вийдете звідти. <sup>11</sup>А як місто яке вас не прийме, і не послухають вас, то, виходячи звідти, обтрусіть порошок, що в вас під ногами, на свідчення супроти них. Поправді кажу вам,—легше буде Содому й Гоморрі дня судного, аніж місту тому! <sup>12</sup>І вийшли вони, і проповідували, щоб каялися. <sup>13</sup>І багато вигонили демонів, і оливою хворих багато намащували і вздоровляли.

#### Євангеліє від Луки 9:1–6

<sup>1</sup>І скликав Він Дванадцятьох, і дав їм силу та владу над усіма демонами, і вздоровляти недуги. <sup>2</sup>І послав їх проповідувати Царство Боже та вздоровляти недужих. <sup>3</sup>І промовив до них: Не беріть нічого в дорогу: ані палиці, ані торби, ні хліба, ні срібла, ані майте по двоє убрань. <sup>4</sup>І в який дім увійдете, зоставайтеся там, і звідти відходьте. <sup>5</sup>А як хто вас не прийме, то, виходячи з міста того, обтрусіть від ніг ваших порошок на свідчення супроти них. <sup>6</sup>І вийшли вони, та й ходили по селах, звіщаючи Добру

## **Новину та всюди вздоровляючи.**

Знаючи про те, що Його час спливає, Ісус хотів здійснити ще одну подорож Галілеєю аби дати можливість всім її мешканцям піти за Ним. У книзі Марка 6:6б про це сказано коротко: **І ходив Він по селах навкруг та навчав.** Матвій повідомляє про це більш докладно: **І обходив Ісус всі міста та оселі, навчаючи в їхніх синагогах, та Євангелію Царства проповідуючи, і вздоровляючи всяку недугу та неміч усяку** (Мт. 9:35).

Коли Христос дивися на тих, хто приходили Його послухати, змилосерджувався **Він над ними, бо були вони змучені та розпорошені, як ті вівці, що не мають пастуха** (Мт. 9:36). Фраза «вівці, що не мають пастуха» є виразним образом, який підкреслює їхні духовні потреби. Вівці без пастуха залишаються без догляду, їжі та захисту. Подібна риторика використовувалась і в Старому Заповіті в контексті страждань Божого народу через брак духовного проводу (4 М. 27:17; 1 Цар. 22:17; Єз. 34:5).

Раніше Ісус сказав Своїм учням про самарян: «Підійміть ваші очі й погляньте на ниви, які вже дозріли для жнив» (Ів. 4:35б; УБТ). Тепер Він ужив подібний образ, говорячи про галілеян—**Жниво справді велике**—й додав зажурено: **та робітників мало** (Мт. 9:37). Він сказав: **Тож благайте Господаря жнива, щоб на жниво Своє Він робітників вислав** (Мт. 9:38). Христос потребував допомоги, аби Його вчення досягнуло кожного мешканця тієї землі.

Проблему нестачі женців Ісус розв'язав, пославши дванадцять Своїх апостолів по містах того краю. Це рішення мало на меті дві речі. По-перше, воно гарантувало, що вся ця місцевість матиме можливість почути «Євангелію Царства» (Мт. 9:35). По-друге, через нього Дванадцять отримували цінне навчання—досвід, який стане їм в нагоді, коли Христа з ними вже не буде. Під час першої подорожі Ісуса Галілеєю з Ним було зовсім небагато учнів. Під час другої з Ним були Дванадцять, які споглядали, як Він учив та служив. Настав час послати їх самих.

Для успіху будь-якої справи важливу роль відіграє ретельна підготовка. Христос зробив усе необхідне, аби підготувати робітників для Його важливої справи:

1. *Аби підготувати апостолів, Він організував їх.* Він поділив їх на команди з двох, згідно з Марка 6:7. Перелік апостолів у книзі

Матвія 10:2–4 показує, що їх було угруповано по двоє. Це може означати, що саме так Ісус їх посилав. Свідчення двох надавали ваги їхнім словам (5 М. 17:6; 19:15; Мт. 18:16; Ів. 8:17; 2 Кор. 13:1; 1 Тим. 5:19). Також працюючи удвох, вони могли підтримувати та зміцнювати один одного (див. Екл. 4:12).

Можливо, Христос також давав кожній команді ще якісь настанови стосовно того, куди їм слід йти. В книзі Матвія 11:1 написано, що Ісус і Сам пішов проповідувати **по їхніх містах**, які могли бути тими самими містами, куди Він послав апостолів (пор. Лк. 10:1). Хоча, можливо, що ця фраза стосується рідних міст апостолів. Ймовірно, існувала якась домовленість щодо тривалості цієї подорожі й куди апостолам слід було повертатись після її завершення (див. Мр. 6:30; Лк. 9:10).

2. *Аби підготувати апостолів, Він дав їм настанови.* (Порівняйте ці настанови з тими, що Ісус дав, коли послав на проповідь Сімдесят в Лк. 10:1–16). Зрозумілі й чіткі настанови Ісуса були важливою частиною цих приготувань.

*Він сказав їм, що робити.* Вони мали йти лише до юдеїв (Мт. 10:5, 6). Пізніше, вони будуть піклуватись й про «інші вівці» (язичників; див. Ів. 10:16). Утім під час цієї подорожі вони мали зосередитись на «вівцях, що не мають пастуха» (Мт. 9:36)— себто на **овечках загинулих дому Ізраїлевого** (Мт. 10:6). Через ці обмеження Матвія 10 називають «Обмеженим дорученням» на відміну від Матвія 28:18–20, де йдеться про «Велике доручення» (для усіх).

Коли Дванадцять пішли до юдеїв, їхнім завданням було навчати. Вони мали проповідувати добру новину про те, що царство **наблизилось** (Мт. 10:7). Вони мали закликати людей, щоб ті **каялися** (Мр. 6:12; див. Мт. 4:17). Вони мали розповідати людям про Ісуса. Це випливає з того, що через їхню проповідь ім'я Ісуса стало відомим по всій тій землі (див. Мт. 14:1; Мр. 6:13, 14).

Також, коли вони ходили та навчали, вони мали творити чуда (див. Лк. 9:6). Ісус наказав їм: **Уздоровляйте недужих, воскрешайте померлих, очищайте прокажених, виганяйте демонів** (Мт. 10:8а). (Більш детально про це буде пізніше).

*Він сказав їм, що брати з собою.* Вони мали взяти найнеобхідніше й покладатись на гостинність тих, хто відгукувались на їхню проповідь. Він сказав, що **вартий робітник своєї поживи** (Мт.

10:10б).

Коли ми зіставляємо три повідомлення про ці настанови, складається враження, що Христос дозволив учням узяти кожному лише те з одягу, що було необхідне, але жодної переміни одягу. Також вони не повинні були брати з собою якісь гроші та харчі: **Не беріть ані золота, ані срібла, ані мідяків до своїх поясів, ані торби в дорогу** (Мт. 10:9, 10а). «Пояс» є перекладом грецького слова, що означає шкіряний або тканий підперізок. Інколи такі підперізки мали схованки для грошей (див. Мр. 6:8), отже згаданий «пояс» містить саме цю ідею. Щодо «торби», це був наплічний мішок, у якому тримали харчі для подорожі. Він дещо нагадує наш наплічник. Оскільки апостоли не мали брати з собою харчі, вони не потребували й такої торби. Ці заборони не стосувались усіх подорожей із проповіддю (див. Лк. 22:35, 36), проте конкретно ця подорож, ймовірно, була короткою, тривалістю кілька тижнів, й вони шли до людей, які відзначались своєю гостинністю.

Христос підкреслив важливість їхньої справи. Він також навчав Своїх послідовників покладатись на Господа у їхніх життєвих потребах (див. Лк. 22:35; Мт. 6:33).

*Він сказав їм, чого їм слід очікувати.* Хтось прийме їхню проповідь (Мт. 10:11, 13а), проте багато хто відкине її (Мт. 10:13б, 14, 16, 17, 21, 22, 24, 25). **А входячи в дім, вітайте його, промовляючи: Мир дому сьому! І коли буде достойний той дім, нехай зійде на нього ваш мир; а як недостойний він буде, то мир ваш нехай до вас вернеться** (Мт. 10:12, 13). Звичайним привітанням, коли заходили в дім, було «Мир цій оселі». Якщо ж мешканці того дому не приймуть вчення апостолів, вони не отримають «миру» із цього привітання (див. Мт. 10:14, 15).

*Він сказав, як їм слід реагувати.* З-поміж усього іншого було декілька речей, які вони мусили *не* робити. Вони мусили *не* гаяти часу на тих, хто відкидали їх та їхню проповідь. Ісус сказав: **А як хто вас не прийме, і ваших слів не послухає, то, виходячи з дому чи міста того, обтрусіть порох із ніг своїх** (Мт. 10:14; див. Мр. 6:11; Лк. 9:5). У ті часи струсити порох із ніг було символічним жестом неприйняття. Так, юдеї вірили, що будь-що, до чого доторкнулись невіруючі язичники, ставало «нечистим». Тому, повернувшись до Палестини після подорожі язичницьким краєм, вони струшували осквернений поганями дорожній пил із своїх ніг.



Цей символічний жест, що його повелів Ісус, означав, що невірні євреї були не кращі, ніж невірні язичники. Він вказував на те, що, коли люди відкидають Боже навчання, Бог відкидає їх.

Вони мусили *не* втрачати мужності через таке неприйняття. **Але не лякайтеся їх** [тих, хто вас переслідує]. **Немає нічого захованого, що воно не відкриється, ані потаємного, що не виявиться** (Мт. 10:26). Щодо переслідувань, із якими вони стикнуться, Ісус сказав: **Стережіться ж людей, бо вони ... по синагогах своїх бичувати вас будуть** (Мт. 10:17). Одним із найсуворіших покарань у синагогах було бичування (побиття, шмагання). Його здійснював «помічник» чи «слуга». Коли Христос у Матвія 10:26 казав про те, що було «заховане» та «потаємне», ймовірно, Він мав на увазі плани Його ворогів щодо знищенні Його Самого, Його апостолів та їхньої справи. Інакше кажучи, «їхні потаємні плани стануть всім відомими». Ця обітниця виповнилась; сьогодні ми читаємо в Новому Заповіті про ті сатанинські наміри.

Христос закликав апостолів говорити сміливо про те, у що вони вірять (Мт. 10:27) й пообіцяв: **Отож, кожного, хто Мене визнає перед людьми, того перед Небесним Отцем Моїм визнаю й Я. Хто ж Мене відцурається перед людьми, того й Я відцураюся перед Небесним Отцем Моїм** (Мт. 10:32, 33). Ці обітници стосуються кожного сповідання (чи відцурання) Господа; втім у цьому контексті вони особливо стосуються щоденного визнання (або ж невизнання) Його перед іншими людьми. Інколи ці слова використовують у зв'язку зі сповіданням віри перед хрещенням. Обітниця цих віршів стосується й цього сповідання також, проте слід розуміти, що наше сповідання Ісуса не повинно обмежуватись цим єдиним публічним підтвердженням нашої віри.

Також були деякі речі, які апостоли *повинні* були робити у відповідь на неприйняття. Вони мали зрозуміти, що хоча люди будуть їх відкидати, Бог їх не відкине. Він й далі буде піклуватись про них (Мт. 10:29–31). Вони мали зрозуміти, що відкидати їх, це те саме, що відкидати Того, хто їх послав (див. Мт. 10:40).

**Хто приймає пророка, як пророка, той дістане нагороду пророчу, хто ж приймає праведника, як праведника, той дістане нагороду праведничу. І хто напоїть, як учня, кого з малих цих бодай кухлем водиці холодної, поправді**

**кажу вам,—той не згубить нагороди своєї** (Мт. 10:41, 42).

У цьому контексті «малі ці», ймовірно, означає апостолів. Раніше Ісус обіцяв, що ті, хто відкинуть апостолів, будуть прокляті (Мт. 10:14, 15); тут Він пообіцяв, що ті, хто приймуть їх та їхнє вчення, будуть благословенні. Зауважте, що тут йдеться лише про *один* чинник спасіння: прийняття апостолів, яке виражено через те аби дати їм кухоль холодної води. Цей уривок не вчить, що якийсь один вчинок (як, наприклад, дати напитись холодної води) забезпечує спасіння. Радше, наслідком *всього іншого, що входить до прийняття*, є те, що такі люди отримують спасіння.

3. *Аби підготувати апостолів, Ісус не лише організував їх та дав їм настанови, Він також дав їм силу.* Він дав їм те, чого вони потребували аби виконати свою справу. До часу цього Обмеженого доручення чуда творив лише Ісус; проте тепер Він дав силу робити подібні речі Дванадцяти: **Він владу їм дав над нечистими духами, щоб їх виганяли вони, і щоб уздоровлювали всяку недугу та неміч усяку** (Мт. 10:1; див. Мр. 6:7; Лк. 9:1). Лука пише, що Христос **дав їм силу та владу над усіма демонами** (Лк. 9:1). Далі Він пообіцяв їм натхнення, коли в ньому буде потреба:

**А коли видаватимуть вас, не журіться, як або що говорити; тієї години буде вам дане, що маєте ви говорити, бо не ви промовлятимете, але Дух Отця вашого в вас промовлятиме** (Мт. 10:19, 20).

Вірш 10:23 із книги Матвія вважається найважчим для тлумачення у розділі 10: **... не стигнете ви обійти міст Ізраїлевих, як прийде Син Людський.** Ми не знаємо достеменно, що означає тут слово «прийде». Можливо, це слово стосується Господнього суду над юдеями, коли було зруйновано Єрусалим у 70 р. н.е.; тоді цей уривок дотичний до вірша 15. Також можливо, що слідом за Дванадцятьма буде йти Сам Ісус—у ті самі міста (див. Мт. 11:1).

Коли ми розмірковуємо над тим, як Ісус готовив апостолів, стає очевидним, що Він мав на увазі дещо більше, ніж двох чи трьох тижневу подорож по провінції Галілея. Згадані **правителі та царі й погани** (себто язичники) (Мт. 10:18), а також багато попереджень

про переслідування (Мт. 10:17, 18, 21–23, 34–39) вказують на працю апостолів та ставлення до них після заснування церкви.

Коли Христос дав Обмежене доручення в Матвія 10, Він надав до нього детальні настанови. Коли Він дав Велике доручення в Матвія 28:18–20 (і Мр. 16:15, 16; також передбачається в Лк. 24:46, 47), Він по суті сказав: «Просто робіть це!» Можливо, це пояснюється тим, що раніше Він уже говорив Своїм учням, що їм робити й чого їм очікувати, коли вони будуть проповідувати—як, наприклад, Він зробив це в Матвія 10.

Деякі із настанов у Матвія 10 не стосуються нас сьогоднішніх. Ми не мусимо йти лише до юдеїв (Мт. 28:19; Мр. 16:15). Ми не маємо чудесної сили, яка була в апостолів, і ми не маємо чудесного натхнення, коли говоримо. Ми не мусимо вирушати в місіонерську подорож без багажу. Втім багато з озвучених в Матвія 10 принципів актуальні й у двадцять першому столітті.

Ми також потребуємо планування й упорядкування, перш ніж проповідувати Євангеліє світові. Правила упорядкування Ісуса не були складними. Так само й наше упорядкування має бути за можливості простим. Воно має бути мінімально простим, але достатнім для виконання нашої справи. Інколи буває так, що «організація та планування» забирають стільки часу, що його вже не залишається для самої роботи. Треба пам'ятати про здоровий глузд. Ще раз поміркуйте над мудрими словами з Матвія 10:16.

Одна деталь із організаційних настанов Христа заслуговує на нашу серйозну увагу: Він посилав апостолів по двоє. Як правило, командна робота місіонерів є більш продуктивною.

Ми все ще потребуємо підготовки, перш ніж понесемо Євангеліє іншим. Ісус послав Дванадцять *після того, як їм наказав* (Мт. 10:5; курсив додано; див. також 11:1). Не слід уважати, що кожен із них знав, що й як робити. Ніколи не нехуйте інструкціями. Крім того, нам також слід усвідомити, що Бог споглядає за нами, коли ми проповідуємо Євангеліє (Мт. 10:28–31), й ми досі потребуємо підбадьорення й підтримки, аби витримати до кінця (Мт. 10:22).

Коли Ісус закінчив давати настанови, шість груп апостолів, у кожній по двоє, вийшли на служіння. **І вийшли вони, і проповідували, щоб каялися. І багато вигонили демонів, і оливою хворих багато намащували і вздоровляли** (Мр. 6:12, 13).

«Намащування оливою» у контексті зцілень (див. Як. 5:14) є

дещо таємничим. Були три основних причини намащувати когось оливою. (1) Ритуальна причина—як частина церемонії посвячення (див. 2 М. 30:25, 26, 30; 1 Сам. 9:16; 15:1; 16:13). (2) Практична причина—як частина індивідуального догляду за тілом (див. Рут. 3:3; 2 Сам. 14:2). У цьому контексті намастити комусь головою оливою означало дати людині фізичне полегшення (див. Лк. 7:46; Євр. 1:9). (3) Медична причина—як частина лікування ран (див. Іс. 1:6; Лк. 10:34); олива пом'якшувала та захищала рану. Оскільки немає ніяких записів про те, що Ісус будь-коли застосовував оливу під час Своїх зцілень, ймовірно, вона не відіграла важливу роль у тому процесі. Інколи Христос вдавався до символічних жестів, коли уздоровлював хворих—як-от торкався їх, мазав очі глиняною сумішшю, й таке інше—що практично ніяк не впливало на кінцевий результат. Можливо, те, що апостоли використовували оливу, було з тієї ж категорії.

Після того, як учні пішли, Христос здійснив Свою власну подорож тим самим краєм (Мт. 11:1). Наразі замість однієї команди, що подорожувала Галілеєю, навчаючи та оздоровляючи, було цілих сім.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ЦАР ТА ЙОГО ПОСЛИ (МТ. 10)**

Матвій у своїй книзі робить акцент на Царі та Його царстві. Впродовж розділу 9 він наголошував на посвідченні особи Царя, розповідаючи про виповнення пророцтв та потужні чуда.

Проте наприкінці Матвія 9 у Царя Ісуса виникла потреба. Впродовж тривалого часу Він «обходив ... всі міста та оселі, навчаючи в їхніх синагогах, та Євангелію Царства проповідуючи, і оздоровляючи всяку недугу та неміч усяку» (Мт. 9:35). Його серце прагнуло допомогти великій кількості нужденних (Мт. 9:36); проте, хоча жнив було багато, женців було мало (Мт. 9:37). Христос не міг упоратись з усім сам; Він потребував помічників. Аби допомогти у поширенні добрих новин, Він обрав дванадцять особливих посланців (Мт. 10:2–4).

Розділ 10 Євангелія від Матвія—це оповість про те, як Ісус послав апостолів проповідувати по всій Галілеї. Головним чином цей розділ містить настанови, які їм дав Ісус (див. Мт. 10:5; 11:1). Більшість цих настанов стосувалась цієї особливої місії. Так, Він велів Дванадцяти йти тільки до євреїв, а не до язичників чи самарян

(Мт. 10:5, 6).

Якщо ми подивимся більш уважно, ми побачимо, що Господь також готовив їх до більш пізніх часів, коли після Його повернення на небеса вони стануть Його представниками на землі. Ісус говорив про те, що їх приведуть перед «правителями та царями» через Нього, «на свідчення їм і поганам» (Мт. 10:18). Цього не було під час тієї подорожі, яка не передбачалась для язичників. Радше, ці пророцькі слова виповнились під час подій, про які повідомляє книга Дій (так, див. розділи 23—26). Інакше кажучи, настанови Ісуса для апостолів виходили за межі конкретно цієї справи.

Розділ 10 містить кілька уроків й для нас. Аби не переказувати зміст усього розділу, мені б хотілось зробити акцент на послах минулого й послах сьогодення.

Слово «посол» узято із послання до ефесян 6:20, де Павло називає себе «послом у кайданах». Термін «посол» походить від форми слова із значенням «старий» чи «старший». Як правило, світські послы тих часів були старшими чоловіками. Багато коментаторів вважають, що слово «старий» із послання до Филимона 9 слід перекладати як «посол». Якщо Павло був «послом», ними були й інші апостоли. Матвія 10 наголошує на тому, що апостоли були *представниками* Ісуса. Головне завдання будь-якого посла—представляти особу, яка його послала.

### **Послы минулого**

Почнемо з послів минулого: спеціальних послів Христа для окремої місії. Цих чоловіків названо «апостолами» (Мт. 10:2). Слово «апостол» є транслітерацією грецького терміну, який буквально означає «той, кого послали» чи «посланець». Іноді це слово вживалось у загальному сенсі для позначення будь-якого посланця—особливо того, кого послав Господь (2 Кор. 8:23; Фил. 2:25), проте ці дванадцять чоловіків були особливими. Вони мусили відповідати унікальним вимогам (див. Дії 1:21, 22; 1 Кор. 9:1; Еф. 4:11). Це не була посада, яку можна було б передати наступним поколінням. Ці особливі послы названі за іменами в Матвія 10:2—4:

А ймення апостолів дванадцятьох отакі: перший Симон, що Петром прозивається, і Андрій, брат його; Яків, син Зеведеєв, та Іван, брат його; Пилип і Варфоломій, Хома

й митник Матвій; Яків, син Алфеїв, і Тадей; Симон Кананіт, та Юда Іскаріотський, що й видав Його.

Коли ми читаємо цей список, нас вражають два факти. (1) З точки зору світу, ці люди були звичайними й простими. Вони не мали ані високого соціального статусу, ані особливої навчальної підготовки, ані унікальних талантів. Вони були звичайними людьми, яких закликали для виконання незвичайної справи. Господь може використовувати будь-кого й кожного. (2) З будь-якої точки зору, вони являли собою дивну суміш. Наприклад, серед них був Матвій, колишній митник римлян, а поряд із ним був Симон зелот. Зелоти були фанатичним націоналістичним угрупованням, яке спеціалізувалось на тероризмі. До зустрічі з Ісусом, Симон уже б устроїв кинджала в Матвія—втім Господь може допомогти всім нам жити в мирі.

У Матвія 10 повідомляється про декілька аспектів цих чоловіків та їхнього завдання.

#### *Їхні особливі вірчі грамоти (Мт. 10:1, 8)*

Апостоли отримали особливі вірчі грамоти чи посвідчення їхньої особи (див. Дії 2:43; 2 Кор. 12:12; Євр. 2:1–4). Вони отримали силу виганяти демонів, зцілювати хворих і воскрешати мертвих (Мт. 10:1, 8). Ісус уперше поділився Своєю чудесною силою. Коли Бог посилає когось із дорученням, Він споряджає його всім необхідним для виконання цього доручення.

Ми не маємо тих чудесних сил, які отримали Дванадцять, проте принцип залишається тим самим: Господь дасть нам усе необхідне, аби ми виконали Його доручення.

#### *Їхнє особливе доручення (Мт. 10:5–7)*

Господь послав апостолів із особливою місією, яку ми називаємо Обмеженим дорученням. Вона була обмеженою за обсягом: як ми вже зазначали, вони мали йти лише до євреїв, а не до язичників чи самарян (Мт. 10:5, 6). Також вона була обмежена за темою: вони мали проповідувати: «Наблизилось Царство Небесне» (Мт. 10:7). Вони мали закликати людей до покаяння аби підготуватись до цього царства (Мр. 6:12; див. Мт. 3:2; 4:17).

Наше доручення інше; ми називаємо його Великим дорученням

(Мт. 28:18–20; Мр. 16:15, 16; див. Лк. 24:46, 47). Воно не обмежене за обсягом: ми повинні йти до усіх народів світу. Велике доручення не обмежене за темою: ми повинні проповідувати Євангеліє у всій його повноті всім людям. Ми повинні розповідати всім людям, що прийшов Цар Ісус, що встановлено Його царство/церкву й що кожен може стати його громадянином.

#### *Їхні особливі настанови (Мт. 10:9–16)*

Апостоли отримали особливі інструкції: вони мали подорожувати без багажу (Мт. 10:9, 10) й зупинятись у домах гостинних людей, що приймали їхню проповідь (Мт. 10:11–13а). Вони не повинні були витратити свій час на тих, хто не бажали їх слухати та йти геть, коли їх не приймали (Мт. 10:13б–15). Вони мали навчати з мудрістю (Мт. 10:16б).

Ці настанови були конкретно для них, проте ми також потребуємо подібних уроків. Ми повинні навчитись довіряти Господу, що Він потурбується про нас. Ми повинні вміти оцінювати ситуацію. Нам необхідно мудро й розсудливо приймати рішення стосовно Господньої справи.

#### *Їхнє особливе напучування (Мт. 10:19, 20, 40–42)*

Нарешті, апостоли отримали особливе напучування: Ісус завірив їх, що коли їх заарештують, Святий Дух скаже їм що говорити (Мт. 10:19, 20). Бертон Коффман зазначив: «Це одне з найпотужніших тверджень у Новому Заповіті про те божественне натхнення, яке вело апостолів до всякої істини». Натомість ми з вами мусимо навчатись, аби бути в змозі «дати відповідь» іншим (1 Пет. 3:15).

Також Христос завірив їх, що як Його особливі послі, вони були Його представниками. Він сказав їм, що кожен, хто приймає їх, також приймає й Його (Мт. 10:40–42; див. також Ів. 13:20). Отримати доручення представляти царя чи президента країни є великою честю. Втім честь представляти «Царя над царями і Господа над панами» (Об. 19:16) є набагато більшою.

Дехто вчить, що те, що сказав у Новому Заповіті Ісус, важить більше того, що написали чи говорили апостоли. Натомість із Матвія 10:42 й Івана 13:20 випливає, що ми мусимо приймати вчення апостолів, тому що воно є по суті вченням Ісуса. Якщо ми

приймаємо апостолів, ми приймаємо Христа. З іншого боку, якщо ми відкидаємо їх (й їхнє вчення), тим самим ми відкидаємо Христа.

Апостоли були *особливими* послами Ісуса. Самобутні настанови для них (як-от не турбуватись, що їм говорити) не мають відношення до нас. Проте в цьому розділі є деякі уроки й для нас—отже, перейдемо від послів минулого до послів сьогодні: щоденних послів Ісуса.

### **Посли сьогодні**

Ми не є послами у тому особливому сенсі, якими були апостоли, втім сьогодні ми також є представниками Господа на цій землі. Павло писав християнам у Коринфі:

Тому-то, коли хто в Христі, той створіння нове, стародавнє минуло, ото сталося нове! Усе ж бо від Бога, що нас примирив із Собою Ісусом Христом і дав нам служіння примирення, бо Бог у Христі примирив світ із Собою Самим, не зваживши на їхні провини, і поклав у нас слово примирення.

Оце ми як послы замість Христа, ніби Бог благає через нас, благаємо замість Христа: примиріться з Богом! (2 Кор. 5:17–20).

Павлові слова стосуються в першу чергу його власного служіння, втім вони передбачають подібне служіння й для церкви—що кожен християнин має відповідальність примиряти людей із Богом, коли ми говоримо «через Христа», себто від Його імені.

Багато уривків наголошують на тому, що вірні християни є представниками Ісуса сьогодні на землі; Новий Заповіт навчає, що неможливо відокремити Христа від Його вірних послідовників. Коли хтось дає напитись холодної води одному з Ісусових учнів, це все одно, що він робить цю послугу Самому Ісусові (Мт. 10:42; див. 25:35, 40). Коли Савл переслідував членів церкви (Дії 8:3), він фактично переслідував Христа (Дії 9:4).

Ми хрестились у Його тіло (1 Кор. 12:13), церкву, яку названо Його «повнотою» (Еф. 1:22, 23). Коли ми приймаємо хрещення, ми «зодягаємось» у Господа (див. Гал. 3:27). Коли ми в Ісусі, Він є в нас (Рим. 8:1; Кол. 1:27). Кожен із нас може сказати: «... живу



вже не я, а Христос проживає в мені» (Гал. 2:20).

Вільям Барклі писав: «Християнин є послом Ісуса Христа перед людьми. Він виходить із Христової присутності й несе з собою слово та красу свого Господа». Як вже зазначалось, ми маємо своє доручення: йти у світ як представники Господа й нести Його вчення всім людям (Мт. 28:18–20; Мр. 16:15, 16). Пам'ятаючи про це, повернімося до нашого тексту й візьмемо з нього загальні істини, які стосуються всіх Христових послів сьогодення.

### *Спосіб життя (Мт. 10:28, 32, 33, 37–39)*

Як Христові послы, ми мусимо жити особливим життям. Пам'ятаймо, що ми є представниками Царя.

Це має бути життя, позначене *благочестивим страхом*. Ісус сказав: «І не лякайтесь тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може; але бійтесь більше того, хто може й душу, і тіло занепастити в геєнні» (Мт. 10:28).

Це має бути життя, позначене *сміливістю у провіщенні Господа*. Христос сказав: «Отже, кожного, хто Мене визнає перед людьми, того перед Небесним Отцем Моїм визнаю й Я. Хто ж Мене відцурається перед людьми, того й Я відцураюся перед Небесним Отцем Моїм» (Мт. 10:32, 33). Ми мусимо визнавати Його своїми словами. Як слушно зауважив Барклі, «набагато більше людей цураються Ісуса Христа через боягузливе мовчання, ніж через обдумані слова». Також ми мусимо визнавати Його своїми ділами (див. Тит. 1:16). Можливо, у президента країни є своя секретна служба, проте у Ісуса її немає. Ми повинні відкрито визнавати себе слугами нашого Царя.

Це має бути життя, позначене *правильними пріоритетами*. Бог, Ісус і царство повинні бути понад усім іншим. Вони важливіші за наші родини. Ісус сказав: «Хто більш, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний. І хто більш, як Мене, любить сина чи дочку, той Мене недостойний» (Мт. 10:37). Господнє царство є важливішим за наше життя. Знову ж таки Христос сказав, що «хто за Мене погубить душу свою, той знайде її» (Мт. 10:39б). Ця обітниця давала втіху раннім християнам, коли вони терпіли переслідування й утиски з боку римлян.

Це має бути життя, позначене *самозреченням*. Ісус сказав: «І хто не візьме свого хреста, і не піде за Мною слідом, той Мене

недостойний» (Мт. 10:38). Це перша згадка про хрест у книзі Матвія. Пізніше Ісус «взьме Свій хрест»—у прямому сенсі. Ми маємо хотіти йти слідом за Ним.

*Переслідування й утиски (Мт. 10:16–18, 21, 22, 34–36)*

Як Христові «посли» ми можемо зазнавати переслідувань і утисків. Ісус сказав своїм учням: «Оце посилаю Я вас, як овець між вовки» (Мт. 10:16а). Це може здатись дивним, позаяк Христос є Царем над царями, проте людська історія є оповістю про повстання проти влади. Якщо переслідували Його (Мт. 10:25), чому не переслідувати Його послідовників (Мт. 10:24)?

У цьому розділі йдеться про три види переслідувань. Перше—це переслідування з боку офіційної релігійної системи тих часів: «Стережіться ж людей, бо вони на суди видаватимуть вас, та по синагогах своїх бичувати вас будуть» (Мт. 10:17). У деяких країнах світу й сьогодні християни знають, як то бути переслідуваними офіційною релігійною системою.

Другий вид переслідувань—від урядової влади: «І до правителів та до царів поведуть вас за Мене» (Мт. 10:18а). Ми одразу ж згадуємо про переслідування з боку Павла та про перших мучеників. Знову ж таки, й у наш час деякі з наших братів по вірі потерпають від цього виду переслідувань.

Третій вид переслідувань походить із доволі неочікуваного джерела: родини.

«І видасть на смерть брата брат, а батько—дитину. І діти повстануть супроти батьків, і їх повбивають» (Мт. 10:21).

«Не думайте, що Я прийшов, щоб мир на землю принести,—Я не мир принести прийшов, а меча. Я ж прийшов порізнити чоловіка з батьком його, дочку з її матір'ю, і невістку з свекрухою її. І: вороги чоловікові домашні його!» (Мт. 10:34–36).

Ісус відверто сказав Своїм послідовникам: «І за Ім'я Моє будуть усі вас ненавидіти» (Мт. 10:22а). Він був абсолютно чесним із ними. Спочатку Він описав роботу, а потім фактично запитав: «Чи ви бажаєте цю роботу?»

Чому ми так мало говоримо про переслідування, коли Новий Заповіт каже про них так багато? (Див. Рим. 8:14–17; Фил. 1:27–30; 1 Пет. 2:18–21; 5:8, 9; 2 Тим. 3:10–12). Коли збиралась рання церква, вони говорили про переслідування та утиски, з якими вони стикались через Господа. Дехто з нас радше буде скажитись на надмірну зайнятість, надмірну втому, надмірну спеку чи надмірний холод. Вони потерпали від переслідувань, тоді як нам не до вподоби незручності. «Чи мусить Ісус самотужки нести хрест?»

### *Джерела сили (Мт. 10:26–31)*

Не всі слова Христа в Матвія 10 були негативними. У цієї монети була й інша сторона. Як Ісусові «посли» ми маємо у своєму розпорядженні силу Царя й джерела Його сили.

Тричі в цьому розділі Господь каже Своїм учням аби вони не боялись. Не лякайтесь, коли стикаєтесь із злом, бо наприкінці перемога буде за істиною: «Але не лякайтеся їх. Немає нічого захищеного, що воно не відкриється, ані потаємного, що не виявиться» (Мт. 10:26). Євангеліє проголошуватимуть «на дахах» (Мт. 10:27).

Не бійтесь, коли є загроза вашому життю, оскільки все, що можуть зробити люди, це вбити тіло: «І не лякайтеся тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може; але бійтесь більше того, хто може й душу, і тіло вам занапастити в геєнні» (Мт. 10:28). Хтось написав: «Бійтесь Його, святі, і ніщо інше вас уже не злякає». Коли поховали Джона Нокса, хтось сказав: «Тут лежить той, хто так сильно боявся Бога, що його не лякала жодна людина».

Не бійтесь, тому що всемогутній Бог на вашому боці.

«Чи не два горобці продаються за гріш? А на землю із них ні один не впаде без волі Отця вашого. А вам і волосся все на голові пораховано. Отож, не лякайтеся, бо вартніші ви за багатьох горобців» (Мт. 10:29–31).

### **Висновок**

Вірш 39 підсумовує виклик, який кинув Ісус Своїм апостолам—і виклик, який Він кидає нам: «Хто душу свою зберігає, той погубить її, хто ж за Мене погубить душу свою, той знайде її». Ранні автори повідомляють про перших мучеників, що коли їх послали у вогонь

чи до диких звірів, вони йшли на смерть із цим віршом на устах: «Хто ... за Мене погубить душу свою, той знайде її».

Уривок із книги Матвія 10:39 не для мучеників. Він для кожного з нас. Він містить найбільш цитовані у Новому Заповіті слова Господа. Вони звучать шість раз у Євангельських оповістях. (Інші п'ять випадків: Мт. 16:25; Мр. 8:25; Лк. 9:24; 17:33; Ів. 12:25). Ісус волів аби ми навчилися важливості загибелі у служінні Йому: «Хто душу свою зберігає, той погубить її, хто ж за Мене погубить душу свою, той знайде її».

## **ІРОД ЦІКАВИТЬСЯ ІСУСОМ (РОЗПОВІДЬ ПРО СМЕРТЬ ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ) (МТ. 14:1–12а; МР. 6:14–29; ЛК. 9:7–9)**

**Євангеліє від Матвія 14:1–12а**

<sup>1</sup>Того часу прочув Ірод чотиривласник чутки про Ісуса, <sup>2</sup>і сказав своїм слугам: Це Іван Христитель,—він із мертвих воскрес, і тому чуда творяться ним.

<sup>3</sup>Бо Ірод схопив був Івана, і зв'язав його, і посадив у в'язницю через Іродіяду, дружину брата свого Пилипа. <sup>4</sup>Бо до нього Іван говорив: Не годиться тобі її мати! <sup>5</sup>І хотів Ірод смерть заподіяти йому, та боявся народу, бо того за пророка вважали.

<sup>6</sup>А як був день народження Ірода, танцювала посеред гостей дочка Іродіядина, та й Іродові догодила. <sup>7</sup>Тому під присягою він обіцяв їй дати, чого тільки попросить вона. <sup>8</sup>А вона за намовою матері своєї: Дай мені,—проказала,—отут на полумиску голову Івана Христителя! <sup>9</sup>І цар засмутився, але через клятву та тих, хто сидів при столі з ним, звелів дати. <sup>10</sup>І послали стягти Івана в в'язницю. <sup>11</sup>І принесли на полумисковій його голову, та й дали дівчині, а та віднесла її своїй матері. <sup>12а</sup>А учні його прибули, взяли тіло, і поховали його.

**Євангеліє від Марка 6:14–29**

<sup>14</sup>І прочув про Ісуса цар Ірод,—бо ім'я Його стало загально відоме,—і сказав, що то Іван Христитель із мертвих воскрес, і тому творяться чуда від нього. <sup>15</sup>Інші впевняли, що Ілля Він, а знов інші казали, що пророк, або як один із пророків. <sup>16</sup>А Ірод, прочувши, сказав: Іван, якому я голову стяв був,—оце

він воскрес!

<sup>17</sup>Той-бо Ірод, пославши, схопив був Івана, і в в'язниці закув його, через Іродіяду, дружину брата свого Пилипа, бо він одружився був із нею. <sup>18</sup>Бо Іван казав Іродові: Не годиться тобі мати за дружину жінку брата свого! <sup>19</sup>А Іродіяда лютилась на нього, і хотіла йому смерть заподіяти, та не могла. <sup>20</sup>Бо Ірод боявся Івана, знаючи, що він муж праведний і святий, і беріг його. І, його слухаючи, він дуже бентежився, але слухав його залюбки. <sup>21</sup>Та настав день догідний, коли дня народження Ірод справляв був бенкета вельможам своїм, і тисячникам, і галілейській старшині, <sup>22</sup>і коли прийшла дочка тієї Іродіяди, і танцювала, і сподобалася Іродові та присутнім із ним при столі, тоді цар промовив до дівчини: Проси в мене, чого хочеш, і дам я тобі! <sup>23</sup>І поклявся він їй: Чого тільки від мене попросиш, то дам я тобі,—хоча б і півцарства мого! <sup>24</sup>Вона ж вийшла, і спиталася матері своєї: Чого маю просити? А та відказала: Голови Івана Христителя... <sup>25</sup>І зараз квапливо вернулась вона до царя, і просила, говорячи: Я хочу, щоб дав ти негайно мені на полумиску голову Івана Христителя! <sup>26</sup>І засмутився цар, але через клятву й з-за тих, що з ним були при столі, не схотів їй відмовити. <sup>27</sup>І цар зараз послав вояка, і звелів принести Іванову голову. <sup>28</sup>І пішов він, і стяв у в'язниці Івана, і приніс його голову на полумискові, і дівчаті віддав, а дівча віддало її своїй матері. <sup>29</sup>А коли його учні зачули, то прийшли, і взяли його тіло, і до гробу поклали його.

### Євангеліє від Луки 9:7–9

<sup>7</sup>А Ірод тетрарх прочув усе, що сталось було, і вагався, бо дехто казали, що Іван це із мертвих устав, <sup>8</sup>А інші, що Ілля то з'явився, а знов інші, що ожив це один із стародавніх пророків. <sup>9</sup>Тоді Ірод сказав: Іванові стяв я голову; хто ж Оцей, що я чую про Нього речі такі? І він намагався побачити Його.

Як ми вже зазначали, у Галілеї правив цар Ірод. Це був Ірод Антипа, син безславного Ірода Великого. Судячи з усього, до того, як Христос послав на проповідь Дванадцять, цар мало чи зовсім не звертав уваги на дії Ісуса. Зазвичай, доки «селянські реформатори» не підбурювали народ до повстання, влада ігнорувала їх. Тепер,

коли сім команд євангелістів проповідували по всій підвладній йому території, Ірод більше не міг не звертати уваги на новий рух.

У книзі Матвія написано: **Того часу прочув Ірод чотири власні чутки про Ісуса** (Мт. 14:1). Марк у своїй оповісті, після підсумків діянь Дванадцяти (Мр. 6:13), написав: **І прочув про Ісуса цар Ірод,— бо ім'я Його стало загально відоме** (Мр. 6:14а). Лука повідомив про успішну проповідь апостолів (Лк. 9:6) й після того сказав: **А Ірод тетрарх прочув усе, що сталось було, і вагався ...** (Лк. 9:7а).

До Іродових вух дійшло, що казали про Ісуса люди: хтось казав, що Він був Іллею; інші вірили, що це воскрес із мертвих якийсь пророк давнього минулого (Лк. 9:8; Мр. 6:15; порівняйте з Мт. 16:13, 14). Юдеї навіть не припускали, що Ісус міг бути Месією, оскільки вони очікували, що Месія має прийти «у величі й з пишністю»; проте вони були згодні визнати Його одним із пророків. Упродовж багатьох років люди послідовно помиляються у своїх оцінках Ісуса.

Утім дещо з почутого примусило царя нервувати, а саме, **що то Іван Христитель із мертвих воскрес, і тому творяться чуда від нього** (Мр. 6:14б; див. Лк. 9:7б). Вочевидь, автори тих чуток не знали, що служіння Ісуса та Івана Хрестителя відбувались одночасно. Подібні чутки бентежили тетрарха, тому що незадовго до цього він звелів відтяти Іванові голову. (Мт. 14:13 повідомляє, що коли Ісус почув про смерть Івана, Він перетнув Галілейське море, де Він нагодував п'ять тисяч. У книзі Марка 6:30–32 написано, що невдовзі після повернення учнів із подорожі по Галілеї, вони відпливли на інший берег моря. Зіставлення євангельських оповістей вказує на те, що Івана вбили під час третьої подорожі Ісуса та Його учнів Галілеєю, й що Христос дізнався про те наприкінці подорожі).

Ірод ув'язнив Івана Хрестителя десь за рік до того, аби догодити своїй дружині Іродіяді. Цей цар звабив Іродіяду, на якій у той час був одружений його зведений брат Пилип, і взяв її собі за дружину (Мт. 14:3). Іродіяда сама була з роду Ірода Великого; Іродові Антипі вона доводилась племінницею. Її шлюб із Іродом Антипою порушив кілька законів левітів. Закон засуджував шлюб між близькими родичами (див. 3 М. 18:1–18; 20:11–21). Він також забороняв чоловікові одружуватись із жінкою брата, доки той був живий (3 М. 18:16; 5 М. 25:5–10). Саме тому Іван казав Іродові:

**Не годиться тобі її мати** (Мт. 14:4)—що надзвичайно розлютило Іродіяду (Мр. 6:19). Ми не знаємо достеменно, коли й яким чином Іван промовив ці сміливі слова, але ми знаємо, яким був результат того.

Попри те, що Ірод бажав Іванові смерті (Мр. 6:19), він не насмілювався заходити так далеко—через страх, що загибель пророка може спричинити повстання (див. Мт. 14:5). Також по-своєму він відчував повагу до Івана. Марк пише, що **Ірод боявся Івана, знаючи, що він муж праведний і святий, і беріг його** (Мр. 6:20а). Після того Марк додає дивне зауваження: **І, його слухаючи, він дуже бентежився, але слухав його залюбки** (Мр. 6:20б). Ймовірно, коли Іван, у своїй грубій одежі, став перед Іродом, звиклим до розкошів, він справив на царя не абияке враження. Втім цар не на жарт збентежився, коли пророк із осудом вказав на нього пальцем. В УБТ цей вірш звучить так: «Бо Ірод боявся Івана, знаючи його як чоловіка праведного та святого, й оберігав його, а слухаючи, дуже непокоївся, але слухав з насолодою».

Деякий час Іродові вдавалось захистити Івана від Іродіяди— аж до того горезвісного дня, коли цар влаштував бенкет із нагоди свого дня народження (Мт. 14:6; Мр. 6:21). Те, що нам відомо про бенкети язичників тих часів, а також про моральні стандарти самого Ірода, не залишає жодних сумнівів, що то був за бенкет. У розпал оргії до бенкетної зали увійшла дочка Іродіяди й танцювала перед тим зібранням (Мт. 14:6; Мр. 6:22). Йосип Флавій повідомляє, що ту дівчину звали Саломея. Почуття пристойності не дозволяє мені описувати той танок.

У книзі Марка 6:21 написано, що **настав день догідний** («слушний»; УБТ). Він був слухним із точки зору *Іродіяди*. Танок у виконанні її дочки був частиною її задуму. Іродіяда добре знала свого хтивого чоловіка. Той факт, що Іродіяда використала свою дочку таким чином для досягненні своєї нечестивої цілі, а також той факт, що цар дозволив своїй пасербиці показати себе у непристойному вигляді перед п'яними чоловіками, красномовно промовляє про характер Іродової родини.

Далі в нашому тексті написано, що танок Саломеї **сподоба[в]ся Іродові та присутнім із ним при столі** (Мр. 6:22а). Цар промовив до дівчини: **Проси в мене, чого хочеш, і дам я тобі!** (Мр. 6:22б). Він навіть запрягнувся клятвою: **Чого тільки від**

**мене попросиш, то дам я тобі,—хоча б і півцарства мого!** (Мр. 6:23; див. Мт. 14:7). Подібні екстравагантні жести були типовими для східних правителів (див. Ест. 5:3, 6; 7:2)—утім, якби хто захотів скористатись такою пропозицією, він пізнав би на собі гнів тих правителів.

Проте Саломея не вагалась. **За намовою матері своєї** вона попросила голову Івана Хрестителя **на полумиску** (Мт. 14:8). Іродіяду не влаштувало просто повідомлення про його смерть; воно могло бути сфабрикованим. Не бажала вона бачити й тіло; сцену страсти також можна було сфальсифікувати. Лише побачивши його відтяти голову, його кров, що капала з обрубаних артерій, вона була б задоволена. До того ж, вона воліла голову пророка **отут** («негайно»; УБТ) (Мр. 6:25)—не даючи Іродові жодного шансу щось вигадати.

Оповідь Матвія справляє таке враження, що Іродіада попередньо вже навчила Саломею, чого просити, тоді як Марк повідомляє, що Саломея пішла до матері після того, як цар запропонував їй нагороду (Мр. 6:24). Точний порядок подій тут не важливий. Можливо, Саломея лише зробила вигляд, що радиться із матір'ю аби створити враження спонтанного рішення.

Щойно цар зробив свою екстравагантну присягу, як уже пошкодував про це; втім аби «зберегти обличчя» перед присутніми на бенкеті свідками його клятви, він наказав відтяти Івану голову. Що й негайно зробили:

**І цар зараз послав вояка, і звелів принести Іванову голову. І пішов він, і стяв у в'язниці Івана, і приніс його голову на полумискові, і дівчаті віддав, а дівча віддало її своїй матері** (Мр. 6:27, 28).

Хоча Йродіяду це потішило, проте Ірод втратив спокій. Він **засмутився** через свій вчинок (Мт. 14:9). Було б перебільшенням сказати, що його турбувало нечисте сумління, проте він почувався збентеженим. Тож, коли він почув забобонні чутки, що ходили поміж народу, його охопило погане передчуття. Марк повідомляє, що він постійно **казав: Іван, якому я голову стяв був,—оце він воскрес!** (Мр. 6:16; див. Мт. 14:2).

Ірод вирішив, що йому потрібно побачити Ісуса, аби



пересвідчитись, чи справді Він був воскреслий Іван (Лк. 9:9а). Лука пише, що **він намагався побачити Його** (Лк. 9:9б). У розпорядженні Ірода були численні джерела в Галілеї. Царю було б не важко знайти людину, яка провадила таке широке публічне служіння, як Христос.

Пізніше ми дізнаємось, що бажання Ірода побачити Ісус не зникло. Ми читаємо, що впродовж останнього тижня земного служіння Христа цар «від давнього часу бажав Його бачити, багато за Нього чував, і сподівався побачити чудо яке, що буває від Нього» (Лк. 23:8). Якби після зустрічі з Ісусом Ірод вирішив, що Христос являє собою якусь загрозу, він би не вагаючись засудив Його на смерть (див. Лк. 13:31–33). Згадайте, як вчинив його батько, Ірод Великий, дізнавшись про Ісусове народження (Мт. 21:3, 13). Зацікавленість царя Христовим служінням була реальною й неминучою загрозою.

## **ІСУС ЗАЛИШАЄ ВОЛОДІННЯ ІРОДА (Й ПОВЕРТАЄТЬСЯ) (МТ. 14:126–36; МР. 6:30–56; ЛК. 9:10–17; ІВ. 6:1–21а)**

**Повернення Дванадцяти та відхід на східне узбережжя  
Галілейського моря (Мт. 14:126, 13; Мр. 6:30–32;  
Лк. 9:10; Ів. 6:1)**

**Євангеліє від Матвія 14:126–13**

<sup>126</sup>... та прийшли й сповістили Ісуса.

<sup>13</sup>Як Ісус те почув, Він відплив звідти човном у місце пустинне й самотнє. І, прочувши, народ із міст пішов пішки за Ним.

**Євангеліє від Марка 6:30–32**

<sup>30</sup>І походилися до Ісуса апостоли, і розповіли Йому все, як багато зробили вони, і як багато навчили. <sup>31</sup>І сказав Він до них: Ідть осібно самі до безлюдного місця, та трохи спочиньте. Бо багато народу приходило та відбувало, аж навіть не мали коли й поживитись. <sup>32</sup>І відпливли вони човном окремо до місця безлюдного.

## Євангеліє від Луки 9:10

<sup>10</sup>**А коли повернулись апостоли, вони розповіли Йому, що зробили. І Він їх узяв, та й пішов самотою на місце безлюдне, біля міста, що зветься Віфсаїда.**

## Євангеліє від Івана 6:1

<sup>1</sup>**Після того Ісус перейшов на той бік Галілейського чи Тіверядського моря.**

Ісус завершив Свою подорож і знову був із Своїми апостолами. Ймовірно, вони повернулись до Капернауму, що був центром Ісусової діяльності й куди Він зазвичай повертався після Своїх подорожей. **А коли повернулись апостоли, вони розповіли Йому, що зробили** (Лк. 9:10а; Мр. 6:30; див. Мт. 14:12б). Цей «звіт» був дуже важливим для їхнього навчання. Їм було необхідно поговорити про те, що вони були зробили, що з того «спрацювало», а що ні. Їм було необхідно зрозуміти, де вони були помилились, і запитати: «Що слід було б зробити?» Ймовірно, у них була безліч запитань.

Коли ж Христос намагався поговорити із Своїми учнями, їх знову оточив нетерплячий натовп. **Багато народу приходило та відбувало, аж навіть не мали коли й поживитись** (Мр. 6:31б; пор. Мр. 3:20)—їм було ніколи й поїсти, не те, щоб обговорити їх першу подорож із проповіддю.

Тоді ж до них дійшли сумні новини про смерть Івана. Його скорботним учням дозволили забрати й поховати тіло (Мр. 6:29; див. Мт. 14:12а). Після того вони пішли повідомити про це Ісуса, прибувши майже водночас із Його апостолами (Мт. 14:12б).

**Як Ісус те почув** (Мт. 14:13а), Він запропонував Своїм учням відійти у якесь пустинне місце (Мр. 6:31). Матвій пише, що Ісус Сам **відплив звідти** (Мт. 14:13), тоді як Марк повідомляє, що **відпливли вони** [Христос і апостоли] ... **до місця безлюдного** (Мр. 6:32). У книзі Луки поєднано обидві думки: **І Він їх [Дванадцять] узяв, та й пішов самотою на місце безлюдне** (Лк. 9:10).

Цей відхід переслідував щонайменше дві цілі. По-перше, таким чином Христос і Його послідовники залишили володіння Ірода. З цього моменту Ісус проводитиме небагато часу в Галілеї. Він іноді повертатиметься ненадовго, але головна частина Його справи в цій провінції вже була завершеною. По-друге, цей відхід

мав дати Христу час на спілкування з Його учнями. Всі вони щойно повернулись із виснажливої подорожі, й їхні тіла вимагали відпочинку (Мр. 6:31а). Крім того, час із Господом допоміг би їм усвідомити все, що відбувалось із ними впродовж цієї подорожі.

І знову вони перетнули Галілейське море, прямуючи на схід. Матвій і Марк пишуть, що вони відійшли **у місце пустинне й самотнє** (Мт. 14:13а; Мр. 6:31а), тоді як Лука уточнює, що вони дістались **міста, що зветься Віфсаїда** (Лк. 9:10б).

Біля моря було щонайменше два міста із назвою Віфсаїда. Ісус і Його учні поплили до тієї Віфсаїди, що була на східному узбережжі моря; втім, побувши там якийсь час, Христос відіслав Своїх учнів *назад* до тієї Віфсаїди, яка була розташована на протилежному боці, себто біля Капернауму (Мр. 6:45). Родом із цієї Віфсаїди був апостол Пилип (Ів. 1:44; 12:21), також її називали «містом Андрія й Петра» (Ів. 1:44). Інша ж, до якої тепер подалися Ісус і Дванадцять, була селищем на північно-східному узбережжі моря. Його повна назва була Віфсаїда-Юлія. Вочевидь, вони мали на меті не саме селище, а безлюдну місцевість поблизу нього.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: «ГОЛОС ТОГО, ХТО КЛИЧЕ В ПУСТЕЛІ»: СЛУЖІННЯ ІВАНА**

Час подій—близько 26 р. н.е.; місце подій—Віфанія за Йорданом. Якийсь проповідник віком приблизно тридцяти років бентежив своїми словами народ по обидва боки Мертвого моря. До нього прийшла група священників і левітів і запитала: «Хто ти такий?» (Ів. 1:19б). Розуміючи причину їхнього запитання, він відповів: «Я—не Христос» (Ів. 1:20б). Проте вони наполегливо продовжували його допитувати:

І запитали його: А хто ж? Чи Ілля? І відказує: Ні! Чи пророк? І дав відповідь: Ні! Сказали ж йому: Хто ж ти такий? щоб дати відповідь тим, хто послав нас. Що ти скажеш про себе самого? (Ів. 1:21, 22).

У відповідь на свої запитання вони почули загадкове: «Я—голос того, хто кличе в пустелі» (Ів. 1:23а; УБТ).

Цим молодим чоловіком, який назвав себе «голосом, що кличе

в пустелі», був Іван Хреститель. Його риторика походить із книги пророка Ісаї 40, де йдеться про предтечу Месії:

Голостого, хто гукає в пустелі: Приготуйте ГОСПОДНЮ дорогу, прямою робіть в пустелі дорогу для нашого Бога! Кожна долина підніметься, а кожна гора та пагорб знизиться, і криве стане прямим, а горбисте—рівниною (Іс. 40:3, 4; УБТ).

Вісники чи провісники не лише повідомляли про прихід царя, а й також готувались до його прибуття—робили запаси провізії й (як наголошено в цьому тексті) готували дорогу, якою цар мав прибути.

Фраза «голос того, хто кличе в пустелі» із Івана 1:23 стисло характеризує унікальність Івана: по-перше й найголовніше, він був *голосом*; себто він був людиною, що мала якесь послання. Це послання слід було виголосити в не менш унікальному середовищі: *в пустелі*. Іван проповідував у буквальній фізичній пустелі, втім згадана в Ісаї 40 і Івана 1 «пустеля» означала дещо більше за пісок, каміння та скорпіонів. Іван також проповідував у пустелі гріха. Він не боявся бути голосом, коли всі інші голоси було придушено.

Розглянемо коротко життя Івана—аби краще зрозуміти, що він був за людина, та його послання як для його сучасників, так і для нас.

### **Голос, що кличе: «Зрікайтесь себе» у пустелі самоогодження**

Художники часто зображують Івана як суворого засмаглого чоловіка з обпаленою сонцем шкірою та волоссям, яке рве вітер. Його проста одежа була з грубої верблюжої вовни. Підперезувався він широким шкіряним ременем. Він мешкав у пустелі, харчуючись сараною (комахи на кшталт бабок) та диким медом. Він був уособленням самозречення та самодисципліни.

Що сприяло тому, що цей чоловік став саме таким? Одним із чинників було те, що він мав *богобоязних та благочестивих батьків*. Його батьком був священник на ім'я Захарій, його матір'ю була Єлисавета (Лк. 1:5). Книга Луки 1:6 коротко повідомляє про їхнє життя: «І обоє вони були праведні перед Богом, бездоганно сповняючи заповіді й постанови Господні». Найбільш вражаючим у цьому вірші є слово «обоє». Хтось має благочестиву матір, але

неблагочестивого батька. Ще менше людей мають благочестивого батька, проте неблагочестиву матір. Утім Іванові батьки *обидва* любили Бога й жили за Його заповідями. Навряд чи існує більша спадщина за таку.

Інший чинник—*благочестива ціль*. Можливо, ви пам'ятаєте історію Захарія та Єлисавети: як вони бажали мати дитину, як Захарію явився ангел, і як Єлисавета нарешті народила Івана. Звернімо увагу на слова, що промовив ангел старому священику в храмі:

Не бійся, Захаріє, бо почута молитва твоя, і дружина твоя Єлисавета сина породить тобі, ти ж даси йому ймення Іван. І він буде на радість та втіху тобі, і з його народження багато хто втішатися. Бо він буде великий у Господа, ні вина, ні п'яного напою не питиме, і наповниться Духом Святим ще з утроби своєї матері. І багато синів із Ізраїля він напевне до їхнього Господа Бога. І він сам перед Ним буде йти в духу й силі Іллі, «щоб серця батьків повернути до дітей», і неслухняних—до мудрости праведних, щоб готових людей спорядити для Господа (Лк. 1:13–17).

Із самого початку Іванового життя не було жодних сумнівів щодо того, ким він був і яким було його призначення. Кожна дитина потребує того, аби її батьки сказали їй, що Бог призначив її для якоїсь цілі.

Третій чинник—*благочестиве виховання*. Нам мало що відомо про це виховання, проте неважко уявити, як Захарій та Єлисавета розповідали хлопчику про те, про що повідомив ангел, та заохочували його любити Господа й коритись Йому. Якщо ж звернутись до самого тексту, ми маємо декілька деталей стосовно його раннього життя: «А дитина росла, і скріплялась на душі, і перебувала в пустинях [грецьке слово *ερημος* (*еремос*) дослівно означає “пустеля”; це те саме слово, що й в Ів. 1:23] до дня свого з'явлення перед Ізраїлем» (Лк. 1:80). Ми не знаємо, коли й чому Іван пішов у безлюдну місцевість біля Мертвого моря. Хтось припускає, що його батьки померли, коли він був ще юнаком, і це спричинило його мешкання в пустелі—проте це лише припущення. Хоч би як там було, за Божою мудрістю, пустелю було обрано в

якості його підготовчого полігону. Звідти він міг бачити місця, де колись були пихаті Содом і Гоморра, яскраві приклади наслідків самодогодження.

Батьки прагнуть доброго середовища для своїх дітей. Багато з нас вважає, що «добре середовище» невід'ємне від здорового та гармонійного оточення. Середовищем молодих років Івана була сувора місцевість на сході Юдеї. Саме там він навчився самодисципліні. Саме в цій місцевості пролунав його голос, закликаючи до «самозречення» в пустелі самодогодження.

Чи чуємо ми цей голос сьогодні? Ми живемо у світі самодогодження, служіння своїм бажанням та хіті, й ми відчайдушно потребуємо Іванової проповіді. Адже Ісус казав: «Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста, та й іде вслід за Мною» (Мт. 16:24).

Через суворий та аскетичний спосіб його життя (Лк. 7:33) дехто вважав, що Іван мав у собі біса. Почуйте це попередження: світ вважатиме, що ми також причинні, якщо більше піклуємось про інших, ніж про самих себе. Втім Ісус підкреслював велич такого життя. Говорячи про Івана Хрестителя, Він спитав Своїх слухачів: «Та на що ви дивитись ходили? Може на чоловіка, у м'які шати одягненого? Аджеж ті, хто одягаються славно, і розкішно живе, по палатах царських» (Лк. 7:25). Івана не манило легке життя; нехай царі розкошують у своїх палацах. Ісус також промовив дивовижні слова: «Кажу вам: Між народженими від жінок нема більшого понад Івана» (Лк. 7:28a).

Нехай кожен із нас зіставить своє життя з життям Івана й спитає: «А я живу життям самозречення й самодисципліни?»

### **Голос, що кличе: «Змініть свої шляхи» у пустелі самовдоволення**

Як настало «виповнення часу» (Гал. 4:4), «було слово Боже в пустині Іванові, сину Захарія» (Лк. 3:2). В Івановому житті це Боже слово пролунало як «постріл» стартового пістолета для спринтера, чи гонг для бійця на рингу, чи команда «шукай» для мисливського собаки.

Іван негайно почав проповідувати. «Тими ж днями приходять Іван Хреститель, і проповідує в пустині юдейській, та й каже: Покайтесь, бо наблизилось Царство Небесне!» (Мт. 3:1, 2). Його

завданням було підготувати народ до приходу Месії та Його царства. Цей проповідник не добирав слів, коли казав своїм слухачам, що вони мусили зробити аби виправити їхні життя:

А Іван говорив до людей, хто приходив христитись в нього: Роде зміїний, хто навчив вас тікати від гніву майбутнього? Отож, учиніть гідний плід покаяння. І не починайте казати в собі: Маємо батька Авраама. Бо кажу вам, що Бог може піднести дітей Авраамові з цього каміння (Лк. 3:7, 8).

Упродовж довгого часу ці люди вважали, що Бог прийматиме їх тільки через те, що вони були юдеями. Іванова проповідь була подібна до набату—щоб пробудити їх. По суті, він сказав їм, що якщо вони не змінять радикально своє життя, вони «не годяться для Божого Царства» (див. Лк. 9:62; УБТ).

А люди питали його й говорили: Що ж нам робити? І сказав він у відповідь їм: У кого дві сорочки, нехай дасть немаючому; а хто має поживу,—нехай робить так само. І приходили й митники, щоб христитись від нього, і питали його: Учителю, що ми маємо робити? А він їм казав: Не стягайте нічого над те, що вам звелено. Питали ж його й вояки й говорили: А нам що робити? І він їм відповів: Нікого не кривдьте, ані оскаржайте фальшиво, удовольняйтеся платнею своєю (Лк. 3:10–14).

Сьогодні ми також потребуємо відвертої проповіді. Ми потребуємо проповіді, яка пробудить нас й підготує до небес. Можна засуджувати гріх настільки загальними словами, що жоден грішник ніколи не визнає себе грішним. Іванова проповідь була гострою та практичною.

Книга Луки 3:18 повідомляє, що «багато навчав він [Іван] і іншого, звіщаючи Добру Новину народів». Як заклики до людей перестати бути себелюбними, нечесними та не зловживати владою могли бути «доброю новиною»? Вони були «добрими новинами», оскільки руйнували їхнє самовдоволення, змушували їх переосмислити їхнє життя, заохочували їх стати тими людьми, на яких Бог злив би Свою милість.

Чи вдячні ми тим, хто «правдомовні [в усій повноті істини] в любові» (Еф. 4:15; див. Гал. 4:16)? Так само як ми не бажаємо мати справу з боязким хірургом, ми мусимо не бажати мати справу з боязким проповідником. Крім того, ми самі мусимо прагнути бути голосами, що кличуть: «Змініть свої шляхи!», коли це необхідно (див. Гал. 6:1; Як. 5:19, 20).

### **Голос, що кличе: «Віруйте» в пустелі сумнівів**

Одного дня, коли Іван проповідував біля Йордану, до нього прийшов хреститись Ісус. Іван не хотів хрестити Ісуса, але Той переконав його; після того, як Ісус охрестився, Бог промовив до Нього з небес, і Святий Дух зійшов на Нього, як голуб (Мт. 3:13–17).

Для Івана це було підтвердженнями того, що Ісус дійсно був Месією, для якого він готував дорогу. З того часу Іван почав казати: «Ото Агнець Божий!» (Ів. 1:29, 35, 36). Іван не казав, що Ісус був доброю людиною й великим вчителем; він провіщав, що Той був жертвою за наші гріхи, Тим, через кого ми можемо отримати спасіння.

У світі невірства та скептицизму люди й досі потребують ясного голосу Івана. Ісус є Божий Син. Він—єдина надія людства. Тож провіщатимемо це з такою самою впевненістю, яка була в Івана.

### **Голос, що кличе: «Будьте смиренними» в пустелі гордоців**

Хрещення Ісуса було кульмінацією Іванового служіння. Тепер його справу було зроблено, й з того часу його служіння почало зменшуватись. Як предтеча Месії Іван мав три головні завдання: розчистити шлях для Месії, приготувати шлях для Месії, а потім зійти зі шляху Месії.<sup>3</sup> Іван не убачав у тому приниження; він був готовий виконати будь-яку роль, яку для нього передбачив Бог.

Звернімось до Євангелія від Івана розділу 3, до уривка, що є ключовим, аби зрозуміти справжню велич Івана. Коли популярність Ісуса почала стрімко зростати, Іванові учні прийшли до нього скаржитись: «Учителю, Той, Хто був із тобою по той бік Йордану, про Якого ти свідчив,—ото христить Він, і до Нього всі йдуть» (Ів. 3:26). Ви чуєте ревності в їхніх слова? Вони фактично говорили:

---

<sup>3</sup>Це речення було запозичено у Чарльза Свіндола (Charles R. Swindoll).



«Колись усі приходили до нас, а тепер всі йдуть до *Нього*. Колись вся увага була прикута до нас, а тепер у центрі уваги *Він*. Це ж *ти* хрестив *Його*; чи вони не знають, що таким чином *ти* більший за *Нього*?»

Чимало битв завершилися поразкою через суперництво та ревності генералів. Якби Іван почав заохочувати заздрощі та ревності своїх учнів, лише уявіть, якої непоправної шкоди це завдало б Ісусовому служінню, яке тільки починалось. А тепер послухайте—й віддайте належне—відповідь Івана на ці скарги. Спершу він сказав, що успіх Христа був Божою волею: «Людина нічого приймати не може, як їй з неба не дасться» (Ів. 3:27). А потім він наголосив, що те, що відбувалось, дуже тішило його:

Ви самі мені свідчите, що я говорив: я—не Христос, але посланий я перед Ним. Хто має заручену, той молодий. А дружко молодого, що стоїть і його слухає, дуже тішиться з голосу молодого. Така радість моя оце здійснилась! (Ів. 3:28, 29).

І, нарешті, він промовив ці видатні слова: «Він має рости, я ж—маліти» (Ів. 3:30). Треба бути великим, дійсно великим, аби щиро сказати таке.

Більшість успішних проповідників, яких я знаю, також стикаються із дилемою Івана. Їм подобається схвалення— незалежно від того, визнають вони це чи ні. Проте, як правило, коли шановані проповідники стають все старшими, їх все менш запрошують проповідувати, й вся увага переходить на молодших проповідників. Нам важко сказати: «Це добре. Вони мають рости, а ми—маліти. Нехай Бог буде з ними!»

Проповідники не єдині, хто бореться із власним его. А що до того, коли хтось отримує схвалення, яке, на нашу думку, мали б отримати ми? А що до того, коли хтось отримує кращу роботу чи підвищення? Чи можемо ми чесно сказати, що ми за них щасливі? Чи можемо ми щиро сказати: «Так, вони повинні зростати, а ми—маліти»?

Для деякого з нас це дуже велика проблема. Пам'ятайте, що «Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать» (Як. 4:6б). Нехай Бог допоможе нам все більше уподібнюватись Іванові, який

гукав: «Будьте смиренними!» у світі гордоців.

### **Голос, що кличе: «Будьте мужніми» у пустелі боягузтва**

В Івановому житті були й інші події, які варто вивчати, проте ми завершимо цей урок фінальною сценою його життя. Ми вже зазначали, що його проповідь була гострою та практичною. Вона також було надзвичайно особистою. Кращою ілюстрацією цього слугує звинувачення, яке він висунув проти царя Ірода.

... Ірод тетрарх, що Іван докоряв йому за Іродіяду, дружину брата свого, і за все зло, яке заподіяв був Ірод (Лк. 3:19).

... Ірод схопив був Івана, і зв'язав його, і посадив у в'язницю через Іродіяду, дружину брата свого Пилипа. Бо до нього Іван говорив: Не годиться тобі її мати! (Мт. 14:3, 4).

Ми не знаємо достеменно, як само відбувався конфлікт між Іваном та Іродом. Чи то Ірод прийшов послухати Івана? Пізніше зазначено, що Ірод любив слухати Івана (Мр. 6:20), отже це цілком можливо. Чи то Іван прийшов до одного з Іродових палаців? Нам не повідомлено про подробиці цього конфлікту, проте грецький текст вказує на те, що Іван *постійно та наполегливо* казав йому, що його шлюб із Іродіядою був незаконним.

Для цього була потрібна неабияка сміливість. Сміливість була потрібна, тому що Ірод був дуже важливою персоною з великим впливом. Сміливість була потрібна, тому що докір Івана був особисто спрямованим. Одна справа засуджувати гріх взагалі, стоячи в небезпеці за кафедрою, й зовсім інша піти до когось й сказати: «Ти неправий». Сміливість була потрібна, тому що Іван говорив не те, що Ірод і Іродіяда хотіли б почути, а те, що вони мушили почути. Багато «проповідей Євангелія» нікого особисто не зачіпають, але Іван прямо заявив: «За законом не годиться тобі її мати!»—й це дуже збентежило його слухачів. Сміливість була потрібна, тому що пророк знав, що ці слова коштуватимуть йому життя. Неможливо суворо докоряти такій людині як Ірод, ще й з такою дружиною як Іродіяда, й не постраждати за це. Недарма їх називали Ахавом та Єзавеллю Нового Заповіту. Ісус казав, що Іван не був «очеретом, що вітер гойдає його» (Мт. 11:7). Радше, він був

твердим та сміливим голосом Бога, що засуджував гріх.

Ви вже знаєте, чим все це закінчилось: як Івана було заарештовано, як він втратив своє життя під час п'яного бенкету, про дівчину, що танцювала свій розпусний танок, про мстиву дружину царя. Згідно з людськими переданнями, коли Іродіяді принесли голову Івана, вона проштрикнула язик пророка довгою булавкою та скрикнула: «Ти вже ніколи не скажеш: “Не за законом тобі її мати!”»

Можливо, Іродіяда думала, що вона примусила Івана замовкнути, але вона помилилась. Голос сміливої людини неможливо заглушити. Думки про смерть Хрестителя постійно переслідували Ірода, й коли він почув про чуда Ісуса, перша його думка була, що то Іван воскрес із мертвих (Мр. 6:14). Навіть після Іванової смерті його вплив залишався настільки великим, що Ісус звертався до його служіння, відповідаючи там, хто допитували Його (Мт. 21:23–27; Лк. 20:2–8).

Нехай Бог дасть нам Іванової мужності: сміливості засуджувати гріх, де б ми не були; сміливості йти до конкретної людини та говорити їй про її гріх; сміливості говорити те, в чому люди мають потребу, а не те, чого вони бажають; сміливості відстоювати істину, незважаючи на можливі наслідки. Ісус й досі закликає кожного з нас: «... будь вірний до смерті, і Я тобі дам вінця життя!» (Об. 2:10).

## **Висновок**

Іван був «голосом, ... що кличе в пустелі»:

- ... голосом, що кличе «зрікайтесь себе» у пустелі самодогодження.
- ... голосом, що кличе «змініть свої шляхи» у пустелі самовдоволення.
- ... голосом, що кличе «віруйте» в пустелі сумнівів.
- ... голосом, що кличе «будьте смиренними» в пустелі гордощів.
- ... голосом, що кличе «будьте мужніми» у пустелі боягузтва.

Як Іван зумів стати таким голосом? У чому був його секрет? Він був відданий Господеві й виконував Його волю. Він не побоявся бути інакшим, не таким, як усі. Він прагнув говорити там, де інші голоси були змушені мовчати.

## Нагодування п'яти тисяч народу

(Мт. 14:13–21; Мр. 6:33–44; Лк. 9:11–17; Ів. 6:2–14)

### Євангеліє від Матвія 14:13–21

<sup>13</sup>Як Ісус те почув, Він відплив звідти човном у місце пустинне й самотнє. І, прочувши, народ із міст пішов пішки за Ним. <sup>14</sup>І, як вийшов Ісус, Він побачив багато народу, і змилисердивсь над ними, і їхніх слабих уздоровив.

<sup>15</sup>А коли настав вечір, підійшли Його учні до Нього і сказали: Тут місце пустинне, і година вже пізня; відпусти народ,—хай по селах розійдуться, і куплять поживи собі. <sup>16</sup>А Ісус їм сказав: Непотрібно відходити їм,—нагодуйте їх ви! <sup>17</sup>Вони ж кажуть Йому: Не маємо чим тут, тільки п'ятеро хліба і дві риби. <sup>18</sup>А Він відказав: Принесіть Мені їх сюди. <sup>19</sup>І, звелівши натовпові посідати на траві, Він узяв п'ятеро хліба й дві риби, споглянув на них, поблагословив й поламав ті хліби, і дав учням, а учні народові. <sup>20</sup>І всі їли й наситились, а з кусків позоставалих назбирали дванадцятро повних кошів. <sup>21</sup>Ідців же було мужів тисяч із п'ять, крім жінок і дітей.

### Євангеліє від Марка 6:33–44

<sup>33</sup>І побачили їх, коли плинули, і багато хто їх розпізнали. І пішки побігли туди з усіх міст, та й їх випередили. <sup>34</sup>І, як вийшов Ісус, Він побачив багато народу,—і змилювався над ними, бо були, немов вівці, що не мають пастуха. І зачав їх багато навчати. <sup>35</sup>І, як минуло вже часу доволі, підійшли Його учні до Нього та й кажуть: Це місце безлюдне, а година вже пізня. <sup>36</sup>Відпусти їх, нехай підуть в осади та села близькі, і куплять собі чого їсти. <sup>37</sup>А Він відповів і сказав їм: Дайте їсти їм ви. Вони ж відказали Йому: Чи ми маємо піти та хліба купити на двісті динарїв і дати їм їсти? <sup>38</sup>А Він їх запитав: Скільки маєте хліба? Ідїть, побачте! І розізнавши, сказали: П'ять хлібів та дві риби. <sup>39</sup>І звелів їм усіх на зеленій траві посадити один біля одного. <sup>40</sup>І розсілись рядами вони, по сто та по п'ятдесят. <sup>41</sup>І Він узяв п'ять хлібів та дві риби, споглянув на небо, поблагословив, і поламав ті хліби, і дав учням, щоб клали перед ними, і дві риби на всіх поділив. <sup>42</sup>І всі їли й наїлись! <sup>43</sup>А з кусків позоставалих та з риб назбирали дванадцять повних кошів. <sup>44</sup>А тих, хто хліб

споживав, було тисяч із п'ять чоловік!

#### Євангеліє від Луки 9:11–17

<sup>11</sup>А як люди довідалися, то пішли вслід за Ним. І Він їх прийняв, і розповідав їм про Боже Царство, та тих уздоровляв, хто потребував uzдоровлення.

<sup>12</sup>А день став схилитися. І Дванадцятєро підійшли та й сказали Йому: Відпусти вже людей,—нехай вони йдуть у довколишні села й оселі спочити й здобути поживи, ми тут у місці безлюдному! <sup>13</sup>А Він їм сказав: Дайте їсти їм ви. Вони ж відказали: Немає в нас більше, як п'ятеро хліба й дві риби. Хіба підемо та купимо поживи для всього народу цього. <sup>14</sup>Бо було чоловіків десь тисяч із п'ять. І сказав Він до учнів Своїх: Розсадить їх рядами—по п'ятдесят. <sup>15</sup>І зробили отак і всіх розсадили. <sup>16</sup>І Він узяв п'ять хлібів та дві риби, споглянув на небо, поблагословив їх, і поламав, і дав учням, щоб клали народові. <sup>17</sup>І всі їли й наситились! А з кусків позосталих зібрали дванадцять кошів...

#### Євангеліє від Івана 6:2–14

<sup>2</sup>А за Ним ішла безліч народу, бо бачили чуда Його, що чинив над недужими. <sup>3</sup>Ісус же на гору зійшов, і сидів там зі Своїми учнями. <sup>4</sup>Наближалася ж Пасха, свято юдейське. <sup>5</sup>А Ісус, звівши очі Свої та побачивши, яка безліч народу до Нього йде, говорить Пилипові: Де ми купимо хліба, щоб вони поживились? <sup>6</sup>Він же це говорив, його випробовуючи, бо знав Сам, що Він має робити. <sup>7</sup>Пилип Йому відповідь дав: І за двісті динаріїв їм хліба не стане, щоб кожен із них бодай трохи дістав. <sup>8</sup>Говорить до Нього Андрій, один із учнів Його, брат Симона Петра: <sup>9</sup>Є тут хлопчина один, що має п'ять ячних хлібів та дів риби, але що на безліч таку! <sup>10</sup>А Ісус відказав: Скажіть людям сідати! А була на тім місці велика трава. І засіло чоловік числом із п'ять тисяч. <sup>11</sup>А Ісус узяв хліби, і, подяку вчинивши, роздав тим, хто сидів. Так само і з риб, скільки хотіли вони. <sup>12</sup>І, як наїлись вони, Він говорить до учнів Своїх: Позбирайте куски позосталі, щоб ніщо не загинуло. <sup>13</sup>І зібрали вони. І дванадцять повних кошів наклали кусків, що лишилися їдцям із п'яти ячних хлібів. <sup>14</sup>А люди, що бачили чудо, яке Ісус учинив, гомоніли: Це Той

## **справді Пророк, що повинен прибути на світ!**

Як ми вже знаємо, Ісус запропонував Своїм апостолам разом із Ним відпливти човном на східне узбережжя Галілейського моря (Мр. 6:30–32; див. Мт. 14:13; Ів. 6:1). Місцем їхнього призначення була безлюдна місцевість десь поблизу селища Віфсаїда-Юлія (Лк. 9:10).

Коли вони дістались берега, зібрався великий натовп—сотні людей, і кожної хвилини їх приходило все більше. Побачивши їх, Христос змилюсердивсь над ними. Як і завше, Він почав навчати їх та уздоровляти їхніх хворих (Мт. 14:14; Мр. 6:34; Лк. 9:11). Попри те, що день хилився, люди й надалі все приходили й приходили, доки їх стало кілька тисяч (Лк. 9:14).

**А Ісус, звівши очі Свої та побачивши, яка безліч народу до Нього йде, говорить Пилипові: Де ми купимо хліба, щоб вони поживились? Він же це говорив, його випробовуючи, бо знав Сам, що Він має робити (Ів. 6:5, 6).**

Пилип сприйняв ці слова Христа як випробування його здатності рахувати. Тож він відповів: **І за двісті динаріїв їм хліба не стане, щоб кожен із них бодай трохи дістав (Ів. 6:7).** Утім це було випробування віри, а не математичних здібностей. Невдовзі те саме випробування мали пройти й інші апостоли:

**А коли настав вечір, підійшли Його учні до Нього і сказали: Тут місце пустинне, і година вже пізня; відпусти народ,—хай по селах розійдуться, і куплять поживи собі. А Ісус їм сказав: Непотрібно відходити їм,—нагодуйте їх ви! (Мт. 14:15, 16).**

Дванадцять зрозуміли наказ Христа дати людям «щось поїсти» як перевірку їхніх здібностей порядкування коштами. Якби вони привезли із собою якісь харчі, вони б обов'язково звітували про це Ісусу. Той факт, що у них не було з собою ніякої їжі, вказує на те, що вони терміново залишили володіння Ірода. Ймовірно, вони сподівались купити їжу в якомусь із найближчих селищ (див. Ів. 4:8).

Швидко опитування натовпу виявило, що лише один хлопчик

мав із собою трохи поживи (Мт. 14:17). Учні вже бачили багато чудес Господа, з-поміж яких утихомиріння бурі та воскресіння мертвих. Цього разу вони бачили, як Він уздоровлював хворих. До того ж, зовсім нещодавно Ісус дав і їм силу чинити чуда (Мт. 10:1). Утім вони так не зрозуміли, що якщо Христос міг учинити одне чудо, це означало, що Він міг учинити будь-яке чудо, у тому числі нагодувати п'ять тисяч чоловіків і на додачу жінок із дітьми невеликою кількістю хліба та риби.

Тримаючи в руках цю небагату поживу, Ісус велів розсадити людей на траві (Мт. 14:19), щоб вони могли поїсти—хоча в їх розпорядженні було лише п'ять невеличких хлібів та дві маленькі рибинки. В певному сенсі це випробування віри поширювалось на всіх присутніх. Треба визнати, що й учням, й натовпу вистачило віри, аби підкоритись цьому наказові Христа.

Коли ми складаємо іспит, як правило, нам хочеться дізнатись про його результати. В цьому випадку присутні одразу отримали нагороду за своє віру: скромна пожива хлопчика перетворилась на їж-досхочу для кількох тисяч голодних: **І всі їли й наситились, а з кусків позосталих назбирали дванадцятро повних кошів. Їдців же було мужів тисяч із п'ять, крім жінок і дітей** (Мт. 14:20, 21; див. також Мр. 6:41–44; Лк. 9:16; Ів. 6:12).

Усі їдці були в захваті (про це повідомляє Івана 6:26)—проте вони не усвідомлювали, що саме це споживання було лише додатковим випробовуванням: випробовуванням того, як вони розуміли Ісуса та Його місію. Вони казали один одному у захваті: **Це Той справді Пророк, що повинен прибути на світ!** (Ів. 6:14). Вочевидь, ці люди мали на увазі Мойсеєві слова про те, що Бог поставить пророка, подібного до нього (5 М. 18:15). Із Ісусової проповіді наступного дня випливає, що люди порівнювали Його із Мойсеєм (див. Ів. 6:31, 32, 49, 58). Наприкінці Ісусового служіння схожий захват охопив натовп, коли Він урочисто в'їжджав до Єрусалиму (Див. Мт. 21:1–11, 14–17; Мр. 11:1–11; Лк. 19:29–44; Ів. 12:12–19). Невдовзі серед народу з'явилися наміри «прийти та забрати Його, щоб настановити царем» (Ів. 6:15).

**ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ:  
КОЛИ ЛЮДИ НАСПРАВДІ ПОТРЕБУЮТЬ  
ДОПОМОГИ (МТ. 14:13–21; МР. 6:33–44;  
ЛК. 9:11–17; ІВ. 6:2–14)**

Одним із найвидатніших чуд Христа є так зване «нагодування п'яти тисяч». Крім воскресіння, це єдине чудо, про яке повідомляють усі чотири Євангелія. Ця обставина свідчить про його значущість, якщо подумати, що з-поміж тисяч різних Ісусових чуд Іван вибрав лише сім—й те, що Іван зазвичай уникав повторювати ту інформацію, яку вже містили синоптичні Євангелія. Чому ж саме це конкретне чудо привернуло до себе стільки уваги? Можливо, що воно було одним із небагатьох «творчих» чуд Господа. («Творчим» ми називаємо таке чудо, коли Христос щось «створив». Ще одним прикладом може слугувати перетворення води на вино). Також можливо, що це було єдине чудо, свідком якого було так багато людей, а його обставини виключали будь-яку можливість обману. Якими б не були причини, історія про те, як Ісус нагодував велику кількість народу, була важливою для ранніх християн. Тема хлібів і рибинок часто зустрічалась у ранньохристиянському мистецтві. Ця подія й досі має особливе значення для християн. В опитуваннях про найулюбленіші Біблійні сюжети ця історія незмінно посідає одне з перших місць.

Чудо нагодування п'яти тисяч можна розглядати під різними кутами зору, втім мені б хотілось зосередитись на тому, як Ісус допомагав людям—і як можемо це робити ми. Якщо Новий Заповіт чомусь і вчить, він вчить тому, що як послідовники Христа ми мусимо бути чутливими до потреб інших і намагатись допомогти їм.

Тож тому, поки маємо час, усім робимо добро, а найбільш одновірним! (Гал. 6:10).

Чиста й непорочна побожність перед Богом і Отцем оця: зглянутися над сиротами та вдовицями в утисках їхніх, себе берегти чистим від світу (Як. 1:27).

А хто має достаток на світі, і бачить брата свого в недостаті, та серце своє зачиняє від нього, то як Божа любов пробуває



в такому? (1 Ів. 3:17).

Історія про нагодування п'яти тисяч містить важливі принципи щодо виконання цих заповідей—у тому числі, *як слід й як не слід* допомагати тим, хто дійсно перебуває в скрутному становищі.

### **Люди мають потреби**

Перша частина цієї історії наголошує на тому факті, що деякі люди дійсно мають законні потреби. Згідно з наукою Павла в 2 посланні до солунян 3, є такі люди, яким *не* слід допомагати аби не заохочувати їхнє небажання працювати. Справжні/істинні/ законні потреби—це ті потреби, які мають обґрунтування в Писанні. Почнемо з короткого огляду попередніх подій.

Ісус і Його апостоли ходили Галілеєю. Наприкінці своєї подорожі вони дізнались про те, що Ірод велів відтяти голову Івану Хрестителю—а тепер зацікавився їхніми справами, що було доволі небезпечним. Христос запропонував Дванадцяти відійти на східне узбережжя Галілейського моря. Вони попрямували до безлюдної місцевості поблизу Віфсаїди-Юлії, приблизно в десяти кілометрах від північного краю Галілейського моря (див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку). Їхній човен неспішно перетнув море. Христос—і можливо декілька учнів—навіть могли трохи перепочити під час плавання (див. Мт. 8:24).

### *Нужденні люди тоді*

У той час народ в Капернаумі якимсь чином прознав про наміри Ісуса й «із міст пішки пішов за Ним» (Мт. 14:13). Марк повідомляє, що вони «пішки побігли туди з усіх міст, та й їх випередили» (Мр. 6:33). Люди, які добре знають ту місцевість, кажуть, що то було доволі легко. Тим, хто подорожували пішки, слід було перетнути Йордан, утім недалеко на північ від того місця, де Йордан впадає в Галілейське море, був брід. Ймовірно, молоді й більш дужі швидко побігли вздовж берега, тоді як старі та недужі просувались повільніше. Дехто з цих людей несли своїх хворих, аби Ісус їх уздоровив (Мт. 14:13, 14). Очевидно, всі вони вийшли одночасно, проте через зрозумілі причини цей потік людей уздовж північної частини моря розтягнувся.

Коли човен з Ісусом та учнями дістався берега, там вже на них

із нетерпінням чекав натовп (Мр. 6:33; Мт. 14:14). Чи викликав вигляд цього натовпу невдоволення з боку учнів? Можливо. Коли Ісус заговорив про те, щоб нагодувати людей, у відповідь учні запропонували відіслати їх по селах (Мр. 6:36). Вони самі були втомлені та голодні (Мр. 6:31); вони також потребували спілкування з Христом.

Цей натовп був усюдисущим й постійно чогось вимагав, утім реакція Ісуса була не схожою на реакцію апостолів. Він «змилювався над ними [людьми], бо були, немов вівці, що не мають пастуха» (Мр. 6:34а; див. Мт. 14:14). Лука пише, що Він їх прийняв (Лк. 9:11а). Він не силував Себе терпіти їх; Він не був поблажливим до них; Він їх *прийняв*.

Іван повідомляє, що вони «за Ним ішли, ... бо бачили чуда Його, що чинив над недужими» (Ів. 6:2). Христос одразу ж почав «уздоравли[ти], хто потребував уздоровлення» (Лк. 9:11в). Позаяк Він ніколи не нехтував можливістю проповідувати, Він також «зачав їх багато навчати» (Мр. 6:34б), «і розповідав їм про Боже Царство» (Лк. 9:11б).

В Ісусовому житті це був ще один довгий день. Іноді Йому вдавалось перепочити, усамітнюючись на горі (див. Ів. 6:4, 15). Утім більшу частину часу Він навчав та уздоровлював. А тим часом люди все приходили й приходили (Ів. 6:5). Іван пояснює, що «наближалася ж Пасха, свято юдейське» (Ів. 6:4). Деякі коментатори припускають, що це зауваження мало на меті пояснити таку велику кількість людей, тобто, прямуючи до Єрусалиму, прочани зупинились, щоб дізнатись, що спричинило загальне збудження. Вадою цього припущення є те, що прочани зазвичай мають при собі запаси провізії, а як нам відомо, ці люди не мали нічого. Можливо, Іван згадав цю обставину, щоб пояснити, що о тій порі року в тій місцевості зазвичай було «багато трави» (Ів. 6:10).

Пізніше ми читаємо, що той натовп налічував «мужів тисяч із п'ять, крім жінок і дітей» (Мт. 14:21). За різними підрахунками число жінок і дітей варіюється, втім можна припустити, що на загал там було від десяти до п'ятнадцяти тисяч людей. Дехто каже, що кількість жінок і дітей була несуттєвою, дехто вважає подібні міркування «нісенітницею».

Упродовж дня Ісус давав цим людям духовну їжу; проте, коли настав вечір, їхня потреба у фізичній їжі стала критичною.

Тисячі людей, що перебували біля гори—в тому числі Христос та Його учні—нічого не їли протягом цілого дня. Раптовий відхід Господа з Капернауму й спонтанна реакція натовпу не дали часу на підготовку до тривалої подорожі.

На тлі численних чуд й учення, що змінює життя, потреба в фізичній їжі може виглядати чимось банальним, проте Бог так створив нас, що час від часу наші тіла потребують поживи. Так, ми не повинні «хлібом самим жити» (Мт. 4:4), втім іноді аби триматись й далі на ногах, ми потребуємо хоча б шмат хліба.

Ісус ні хвилини не вагавсь, аби привернути увагу Своїх учнів до цієї потреби. Він поглянув на натовп і сказав Пилипові: «Де ми купимо хліба, щоб вони поживились?» (Ів. 6:5). Пізніше Він велів апостолам «нагодувати їх» (Мт. 14:16). Ці люди мали потреби, як фізичні, так і духовні.

### *Нужденні люди зараз*

Люди й сьогодні мають потреби, справжні потреби. Їхні найважливіші потреби є духовними за своєю природою. Ісус наголосив на цьому, коли запитав: «Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занапастить? Або що дасть людина взамін за душу свою?» (Мт. 16:26). Утім у людей є й інші потреби, потреби, які не можна ігнорувати.

Деякі з цих потреб ми визнаємо здавна—як-от потреби в їжі та одягу. У посланні Якова 2:15 йдеться про тих, хто «нагі, і позбавлені денного прокорму». Зображення церковних приміщень четвертого та п'ятого століть свідчать про те, що зазвичай одну чи більше кімнат відокремлювали для зберігання їжі та одягу для нужденних. Подібні кімнати є і в сучасних церковних будівлях.

Ще однією визнаною потребою є необхідність піклуватись про вдовиць та сиріт. Яків писав: «Чиста й непорочна побожність перед Богом і Отцем оця: зглянутися над сиротами та вдовицями в утисках їхніх ...» (Як. 1:27). Багато громад мають спеціальні програми забезпечення їхніх вдовиць (див. Дії 6:1). Деякі християни всиновлюють безпритульних дітей. Інші долучаються до допомоги сирітським домам та притулкам. У нас можуть бути різні думки стосовно того, як краще допомагати вдовицям та сиротам, але ми всі згодні, що мусимо піклуватись про них.

Іншою загально визнаною потребою є необхідність піклуватись

про хворих. Ісус піклувався про хворих. Він схвалював добродійних учнів, промовивши: «[Я] слабував,—і Мене відвідали» (Мт. 25:36а). Більшість громад намагається допомагати хворим, у тому числі, готуючи їм їжу чи годуючи їх. У деяких країнах християни навіть будують лікарні для полегшення страждань тяжко хворих.

Служіння іншим так, як ми це зазвичай робимо, то є добре, втім ми мусимо розуміти, що весь час виникають і нові потреби— або щонайменше нові прояви старих потреб. У послання до галатів 6:10 йдеться про те, щоб чинити «добро» в загальному сенсі; у 1 посланні до солунян 5:14 йдеться також й про те, що ми мусимо допомагати людям, якими б не були їхні потреби. Родини страждають через розлучення. Діти страждають від насильства чи недбальства. Кількість залежних від алкоголю та наркотиків збільшується. Сексуальна розпуста стала буденним явищем, а епідемія СНІДу продовжує поширюватись. Чоловіки й жінки стикаються із серйозними емоційними проблемами. Кількість безпритульних «людей вулиці» в наших містах збільшується. Цей список можна продовжувати й продовжувати.

Усі ці проблеми не мають простих розв'язань. Для багатьох громад програми, спрямовані на подолання цих та подібних проблем, не можливі як із фінансової точки зору, так і з практичної. Проте ці проблеми дійсно існують— всі види потреб, справжніх потреб, законних потреб, із якими ми, кожен християнин, можемо допомогти тією чи іншою мірою.

Ми мусимо твердо триматись наших пріоритетів і не забувати про нашу мету— навчати людей про Ісуса Христа, щоб вони спасались. Водночас, якщо при цьому ми нехтуватимемо нагальними потребами людей, які нас оточують, це зовсім не те, чого очікує від нас Бог. Хоча перша велика заповідь велить нам «любити Господа Бога свого всім серцем», друга велить «любити свого ближнього, як самого себе» (Мт. 22:37, 39). Апостол Іван писав:

А хто має достаток на світі, і бачить брата свого в недостатці, та серце своє зачинає від нього, то як Божя любов пробуває в такому? (1 Ів. 3:17).

... хто не любить брата свого, якого бачить, як може він Бога любити, Якого не бачить? І ми оцю заповідь маємо

від Нього, щоб, хто любить Бога, той і брата свого любив (1 Ів. 4:20, 21).

### **Як дехто уникає допомагати**

Як ми вже зазначали, Ісус розумів потреби людей і велів апостолам допомогти їм. Відповіді учнів подібні до тих відповідей, які інколи даємо й ми, коли нас просять допомогти.

#### *«Ми не маємо чим допомогти»*

Судячи з усього, першим Христос випробував Пилипа:

А Ісус, звівши очі Свої та побачивши, яка безліч народу до Нього йде, говорить Пилипові: Де ми купимо хліба, щоб вони поживились? Він же це говорив, його випробовуючи, бо знав Сам, що Він має робити (Ів. 6:5, 6).

Ми не знаємо, чому Господь виокремив Пилипа. Можливо, Пилип був із тієї місцевості й краще за інших знав, що й де можна було знайти. Пилип був родом із Віфсаїди (Ів. 1:44; 12:21). Ймовірно, то була Віфсаїда поблизу Капернауму, проте не виключено, що то могла бути й Віфсаїда на східному узбережжі моря, де сталося нагодування п'яти тисяч (Лк. 9:10). Якими б не були причини, Ісус запитав саме Пилипа; й відповідь апостола була подібною до того, як часто відповідаємо на подібні проблеми ми. По суті, він сказав: «Подивимось, чи маємо *ми* можливість це зробити». Він швидко підрахував приблизну кількість присутніх людей. Ми не знаємо достеменно хід думок Пилипа, але наведені ним цифри передбачають, що він розрахував необхідний мінімум хліба для кожної людини й помножив його на кількість людей. Тоді він узяв поточну вартість хліба й помножив на необхідну кількість. Після того він звітував Ісусові про свої висновки: «І за двісті динаріїв їм хліба не стане, щоб кожен із них бодай трохи дістав» (Ів. 6:7; див. Мр. 6:37). Один динаріїв дорівнював денному заробітку звичайного робітника (Мт. 20:2). Аби заробити двісті динаріїв, людині треба було працювати більше, ніж півроку. Ймовірно, у скриньці учнів була лише невелика частина необхідної суми грошей.

Хіба й ми часом не вважаємо, що гроші є відповіддю на кожну проблему, що нашою першою реакцією на якусь проблему

мусить бути перевірити, скільки ми маємо грошей? Якщо це якась індивідуальна потреба, можливо, ми скажемо у відповідь: «У нас просто немає для цього грошей». Якщо це потреба для громади, можливо, ми скажемо: «Наш бюджет цього не передбачає». Коли перед нам постає якась велика проблема, загальною помилкою є покладатись лише на наші сили, замість того, аби покладатись на Бога, сили й можливості якого не обмежені.

Хтось влучно відзначив, що коли йдеться про Божу справу, християни інколи страждають від «паралічу через докладне аналізування». Дехто вочевидь вважає, що їхня справа—вказати, чому той чи інший план *не* спрацює.

### *«Це не наша проблема»*

Дещо пізніше й перед іншими апостолами постала проблема, що робити з потребами людей—і знову ми впізнаємо в їхній відповіді самих себе: «А день став схилитися. І Дванадцятєро підійшли та й сказали Йому: Відпусти вже людей,—нехай вони йдуть у довколишні села й оселі спочити й здобути поживи, ми тут у місці безлюдному!» (Лк. 9:12). Та обставина, що апостоли згадали «оселі [щоб] спочити», служить доказом того, що більшість із тих кількох тисяч, що зібрались біля гори, не були місцевими мешканцями.

Те, що вони «запропонували», не мало практичного сенсу. Уявіть, який би утворився безлад, якби десять чи п'ятнадцять тисяч людей розпоршились б по маленьким містечкам і селищам тієї місцевості. Раптова поява в маленькому містечку кількох тисяч голодних людей, що шукають поживи, призвела б лише до хаосу. Чому ж тоді учні запропонували це? Можливо, вони самі були втомлені та голодні й просто не хотіли перейматись цією проблемою.

На жаль, саме таке «розв'язання» іноді пропонуємо й ми, коли стикаємось із нужденними людьми: «Ідіть собі. Попіклуйтесь про себе самі. Це не моя відповідальність. Не треба мене турбувати». Нам не подобається, коли нас турбують. Ми не бажаємо поділяти проблеми інших людей.

### *«Вони не заслуговують на допомогу»*

Апостоли могли б додати ще кілька причин не допомагати тим

людям. Так, вони могли б сказати: «Вони не заслуговують на нашу допомогу. Насправді їх зовсім не цікавлять духовні речі. Вони тут лише через безкоштовну медичну допомогу й їжу». Наступні події лише підтвердили б їхню правоту; трохи пізніше Ісус звернув увагу на те, що ті люди були поверхневі й мали хибні пріоритети (Ів. 6:26).

Утім, хоча Христос добре знав, що думали й чим керувались ті люди (Ів. 2:25), Він не скористався цим як приводом не допомогти їм. Дійсно, ми не повинні заохочувати неробство та лінощі (2 Сол. 3:10); проте якщо має місце законна, виправдана потреба, ми мусимо спробувати допомогти—не через те, хто потребує допомоги, а через те, хто є ми, чи краще сказати, *чий* ми є.

Господь не прийняв відмовку Своїх учнів. Натомість Він сказав: «Дайте їсти їм ви» (Мр. 6:37). Чи блиснули Його очі, коли Він промовляв ці слова? Й нині Він не приймає відмовок від Своїх послідовників, коли вони не чинять «усім ... добро, а найбільш одновірним» (Гал. 6:10).

### **Як ми можемо допомогти**

Ми розглянули негативний аспект цієї історії. Тепер звернімося до позитивного: як ми можемо допомогти людям, коли вони мають законні, виправдані потреби.

#### *Майте в собі дух Ісуса*

Мабуть, найважливішою умовою є наше намагання всотувати в себе дух Ісуса. Христос мав *співчуття* до тих людей й *прийняв* їх. Там, де апостоли, можливо, бачили прикрість і незручність, Він бачив потреби.

Брак чутливості до потреб інших є поширеним явищем. Ми мусимо навчитись бути чутливими до потреб тих, хто навколо нас. Людина, яка щиро турбується про інших і знаходить спосіб їм допомогти, має особливий дар.

Прагнення мати в собі дух Ісуса є найважливішою передумовою з-поміж усіх порад та рекомендацій щодо допомоги іншим. Якщо ми розвинемо в собі Христове ставлення до нужденних, воно подолає наше небажання допомагати й усуне всі перешкоди. Втім деякі конкретні поради також можуть бути корисними. Тож продовжуємо.

*Використовуємо те, що маємо*

Пилип і інші учні зосередились на тому, чого в них *не* було, проте Ісус порадив їм звернути увагу на те, що вони *мали*. Він сказав: «Скільки маєте хліба? Ідіть, побачте!» (Мр. 6:38a). Учні пропонували розв'язати цю проблему через «Нехай підуть та куплять» (див. Мт. 14:15; Мр. 6:37), утім Ісус запропонував «Ідіть та подивіться, що ви *маєте*».

Очевидно, вони опитали кожного, хто там був. Ісус і Його апостоли вирушили в путь поспіхом і не взяли із собою нічого поїсти, те саме можна було сказати й про натовп. Апостоли шукали ретельно, проте єдине, що вони знайшли, було те, що взяв собі на перекуску один хлопчик. Андрій сказав Господу: «Є тут хлопчина один, що має п'ять ячних хлібів та дві риби, але що то на безліч таку?» (Ів. 6:9).

Коли ви читаєте про ті «хліби», не спішіть уявляти велику паляницю із пекарні, якою можна нагодувати всю родину. То були маленькі пласкі млинці, розміром не більше дитячої долоньки. Ті хліби були ячні; ячмінь був їжею бідних. Згадані риби, ймовірно, були невеличкими солоними рибинками, якими була відома та місцевість, на кшталт сардин. «П'ять хлібів та дві риби»: себто один хліб на тисячу чоловіків і одна рибинка на кожні дві з половиною тисячі. Це була перекуска для одного голодного хлопчика, та й те, аби лише вгамувати голод. Андрієві слова промовляли самі за себе: «Але що то на безліч таку?»

Подумайте на хвилинку про того хлопчика, який погодився віддати свою їжу. Знаючи про те, як хлопці люблять поїсти, хтось колись пожартував: «То було більше диво, ніж примноження хлібів!» Якщо ж серйозно, внесок цього хлопчика є видатним. Я можу лише припустити, що хоча він був ще зовсім юним, Господь справив на нього враження й він повірив у Нього.

Ісус волів, аби Його послідовники зрозуміли, що хоча вони не мало багато, вони мали щось. Більшість із нас краще знається на тому, чого в нас *немає* й що ми *не* спроможні зробити, ніж назвати те, що ми *маємо* й що *можемо* зробити. Замість того, щоб бентежитись через наші скромні ресурси та здібності, нам слід присвятити їх Богові. Він може так використати їх, що результати будуть просто приголомшливі.



*Покладайтесь на те, що може Господь,  
а не на свої власні можливості*

Використовуючи свої можливості у Божій справі, ми стаємо співпрацівниками з Тим, кому належать небеса й земля (1 М. 14:22)! Також, коли ви присвячуєте те невелике, що маєте, Його справі, Він може зробити з тим невеликим неймовірні речі. Коли невелике опиняється в руках Господа, воно завжди стає великим. Історія, яку ми з вами розглядаємо, слугує тому кращою ілюстрацією.

Ісус велів апостолам: «Скажіть людям сідати!» (Ів. 6:10). Іван додає: «А була на тім місці велика трава»—зауваження очевидця, яке пояснює, чому люди погодились сісти на землю. (Див. також Мт. 14:19; Мр. 6:39). «Він звелів ... посадити [їх] один біля одного». Тож, «розсілись рядами вони, по сто та по п'ятдесят» (Мр. 6:39, 40). Можливо, було кілька причин, чому Ісус велів їм сісти саме так. Таке розташування полегшило б завдання роздавати їм їжу. До того ж, так було легше контролювати, аби нікого не пропустити. Також можливо, що таким чином можна було порохувати зібрання людей—й впевнитись у істинності того чуда.

*Робіть те, що каже Господь, незалежно від того,  
розуміємо ми це чи ні*

Чи не почувались Дванадцять дещо дурнуватими, коли розсаджували натовп? Чи не дивились на них із подивом та недовірою, коли вони просили людей сісти рядами, щоб поїсти, коли мали лише п'ять хлібів та дві риби? Треба віддати належне тим людям за те, що вони зробили, як велів Господь. Ми вже зазначали, що першим кроком до успіху в будь-якій справі є визначити, в чому полягає Божа воля, а не оцінювати наші можливості—а потім виконувати її.

Коли всі були готові, Христос «узав п'ять хлібів та дві риби, [й] споглянув на небо», джерело всіх благословень (Як. 1:17), «поблагословив» їжу (Мт. 14:19а), подякувавши за неї (див. Ів. 6:11, 23). Приклад Ісуса вчить нас завжди дякувати за їжу—навіть саму скромну. У юдеїв було прислів'я: «Той, хто не дякує за те добре, що має, обкрадає Бога».<sup>4</sup> Молитва юдеїв перед споживанням їжі була дуже простою: «Благословен ти, Єгова, наш Бог, Цар всесвіту,

---

<sup>4</sup>Вільям Барклі.

який дає хліб із землі».<sup>5</sup> Можливо, Ісус промовляв подібні слова.

А потім почалось те, що не можна збагнути розумом: Христос «поламав ті хліби, і дав учням, щоб клали перед ними [народом; Лк. 9:16], і дві риби на всіх поділив» (Мр. 6:41). В цей момент багатьом кортить вигукнути: «Зачекайте хвилину! Розкажіть мені більше! Розкажіть мені, як саме це виглядало! Поясніть детально, як це відбувалось!» І знову ми бачимо, що Біблію було написано не для того, аби задовольнити нашу цікавість.

Щодо того, що тоді сталось, ймовірно, чудо відбувалось винятково в руках Ісуса. Дехто вважає що Ісус дав кожному апостолу повний кошик, у якому не закінчувалась їжа, коли вони її роздавали. Проте форми дієслів у грецькому тексті буквально означають, що «Він *продовжував* давати [хліб] учням, щоб класти перед [народом]» (Мр. 6:41). Інакше кажучи, учні мусили постійно повертатись, щоб наповнити свої кошики. Хтось сказав, що Ісус діяв, як шеф-кухар, а учні—як Його офіціанти. Хтось уподібнював Христа до виробника, а апостолів—до розподільвачів.

Звідки взялися кошики, які використовували апостоли? Із світської історії нам відомо, що євреї носили при собі невеличкі кошики, подібно до того, як зараз люди носять при собі гаманці чи сумки. В багатьох країнах світу люди мають при собі якусь ємність, куди можна покласти необхідні речі. Або ті кошики були власними кошиками апостолів, або вони запозичили їх у людей із натовпу.

Це чудо нагадує нам про чудо невичерпного дзбанку борошна й горнятка олії за часів пророка Іллі (1 Цар. 17:14–16)—так і Ісус доставав і доставав із кошика, в якому хлопчик тримав свою перекуску, хліби й риби. Можливо, Христос посміхнувся, побачивши, якими великими від здивування очима дивились на це присутні. Утім деталі того, що відбувалось, не важливі. Достатньо знати, що сталось *чудо*.

Згідно з книгами Матвія, Марка й Луки, люди їли, допоки «наситились» (Мт. 14:20а; Мр. 6:42; Лк. 9:17а). Іван підкреслює, що вони їли, «скільки хотіли», й що вони «наїлись» (Ів. 6:11, 12). Позаяк наступного дня натовп прагнув того ж (Ів. 6:26, 27, 34), можливо, Ісус удосконалив смак тієї поживи—а, отже, ячні хліби та солоні рибинки смакували, як царські страви.

---

<sup>5</sup>Вільям Барклі.

Коли всі наїлись, Христос велів Своїм учням: «Позбирайте куски позосталі, щоб ніщо не загинуло» (Ів. 6:12), і «з кусків позосталих та з риб назбирали дванадцять повних кошів» (Мр. 6:43).

Що сталося із тими залишками їжі? Оскільки ця деталь неважлива, оповісті про це не згадують. Якщо ті дванадцять кошів належали апостолам, тоді вони мали поживу на наступний тиждень. Якщо вони позичили їх, можливо, залишки розподілили між власниками кошів. Ймовірно, велику частину їх отримав той хлопчик. Воррен Вірсбі писав: «Цікаво, скільки залишків приніс додому цей хлопчик? Уявіть здивування його матері, коли він розповів їй про те, що сталося!» Цю частину історії використовують, щоб показати, що Господь із повагою ставився до розумного порядкування ресурсами—й це дійсно дотичний уривок. Утім головна ціль цієї деталі—підкреслити непомірну природу цього чуда. Не лише десять чи п'ятнадцять тисяч людей наситились із того, що починалось як скромна перекуска, а й після того залишилась набагато більше їжі.

На жаль, деякі люди відмовляються визнавати, що мало місце справжнє фізичне чудо. Скептики глузують із думки, що люди могли вирушити в далеку путь, не взявши із собою провізії, проте біблійні оповісті підтверджують, що саме так і було. Деякі коментатори поширювали думку, що насправді більшість людей мали їжу, сховану в складках одягу, й присоромлені безкорисливістю хлопчика, який віддав свої хліби й риби, врешті-решт поділились нею з іншими. Але подібне «пояснення» не має сенсу. Якби все, що зробив Ісус, це присоромив людей та закликав їх поділитись своєю провізією, тоді чим пояснити їхнє шалене бажання зробити Його царем (Ів. 6:15)? Якщо не було чуда нагодування, не було б ніяких причин їм шукати Його наступного дня, очікуючи ще більше хліба. Будь-яка спроба «пояснити» те, що сталося, заперечує ясне вчення Івана, що Ісус учинив «чудо»—або дослівно з грецької «знамення» (Ів. 6:14; курсив додано). Біблія говорить ясно: Ісус узяв їжу одного хлопчика й примножив її, аби нагодувати тисячі людей!

*Не шукайте відмовки, щоб не допомагати іншим*

Мале в руках Господа стає великим. Тож перестаньмо скаржитись, що ми чогось не маємо або не можемо зробити.

Радше, використовуймо те, що у нас є, й робімо те, що можемо, аби допомогти іншим—й будьмо готові здивуватись, як Він може примножити наші ресурси та результати.

### **Висновок**

Ісус хотів, аби Його апостоли винесли урок із цієї події—щоб вони зрозуміли, що Він може допомогти їм прийняти *будь-які* виклики життя (див. Мр. 6:52). Їм було важко зрозуміти цю істину, але ми мусимо бути більш сприйнятливими. Якщо ми перестанемо шукати відмовки й почнемо робити, те, що можемо, Господь благословить наші зусилля, а також благословить життя інших людей.

**Ісус іде по воді (Мт. 14:22–36; Мр. 6:45–56; Ів. 6:15–21а)**

### **Євангеліє від Матвія 14:22–36**

<sup>22</sup>І зараз звелів Ісус учням до човна сідати, і переплисти на той бік раніше Його, аж поки народ Він відпустить. <sup>23</sup>Відпустивши ж народ, Він на гору пішов помолитись насамоті; і як вечір настав, був там сам. <sup>24</sup>А човен вже був на середині моря, і кидали хвилі його, бо вітер зірвався супротивний. <sup>25</sup>А о четвертій сторожі нічний Ісус підійшов до них, ідучи по морю. <sup>26</sup>Як побачили ж учні, що йде Він по морю, то настрашилися та й казали: Мара! І від страху вони закричали... <sup>27</sup>А Ісус до них зараз озвався й сказав: Заспокойтесь, це Я, не лякайтесь!

<sup>28</sup>Петро ж відповів і сказав: Коли, Господи, це Ти, то звели, щоб прийшов я до Тебе по воді. <sup>29</sup>А Він відказав йому: Іди. І, вилізши з човна, Петро став іти по воді, і пішов до Ісуса. <sup>30</sup>Але, бачачи велику бурю, злякався, і зачав потопати, і скрикнув: Рятуй мене, Господи! <sup>31</sup>І зараз Ісус простяг руку й схопив його, і каже до нього: Маловірний, чого усумнився? <sup>32</sup>Як до човна ж вони ввійшли, буря вщухнула. <sup>33</sup>А приявні в човні вклонились Йому та казали: Ти справді Син Божий!

<sup>34</sup>Перепливши ж вони, прибули в землю Генісаретську. <sup>35</sup>А люди тієї місцевості, пізнавши Його, сповістили по всій тій околиці, і до Нього принесли всіх хворих. <sup>36</sup>І благали Його, щоб бодай доторкнутись краю одежі Його. А хто доторкався, uzдоровлений був.

## Євангеліє від Марка 6:45–56

<sup>45</sup>І зараз звелів Своїм учням до човна сідати, і на той бік поплинути до Віфсаїди, раніше Його, поки Сам Він відпустить народ. <sup>46</sup>І Він їх відпустив, та й пішов помолитись на гору.

<sup>47</sup>А як вечір настав, човен був серед моря, а він Сам— один на землі. <sup>48</sup>Коли ж Він побачив, як вони веслуванням мордуються,—бо вітер їм був супротивний,—о четвертій сторожі вночі підійшов Він до них, по морю йдучи, і хотів їх минути. <sup>49</sup>А вони, як побачили, що йде Він по морю, подумали, що то мара, та й стали кричати, <sup>50</sup>бо Його всі побачили та налякались. А Він зараз до них обізвався й сказав: Будьте смілі,—це Я, не лякайтесь! <sup>51</sup>І ввійшов Він у човен до них, і вітер зтих. А вони здивувались дуже в собі, <sup>52</sup>бо не зрозуміли чуда про хліби, бо серце їхнє було затверділе.

<sup>53</sup>Перепливши ж вони, прибули в землю Генісаретську й причалили. <sup>54</sup>І, як вони повиходили з човна, люди зараз пізнали Його, <sup>55</sup>і порозбігались по всій тій околиці, і стали на ложах недужих приносити, де тільки прочули були, що Він є. <sup>56</sup>І куди тільки Він прибував—до сіл, чи до міст, чи до осель,—клали недужих на майданах, і благали Його, щоб могли доторкнутись хоч краю одежі Його. І хто тільки до Нього доторкувався, той був uzдоровлений!

## Євангеліє від Івана 6:15–21а

<sup>15</sup>Спостерігши ж Ісус, що вони мають замір прийти та забрати Його, щоб настановити царем, знов на гору пішов Сам-один.

<sup>16</sup>А як вечір настав, то зійшли Його учні над море. <sup>17</sup>І, ввійшовши до човна, на другий бік моря вони попливли, до Капернауму. І темрява вже наступила була, а Ісус ще до них не приходив. <sup>18</sup>Від великого ж вітру, що віяв, хвилювалося море. <sup>19</sup>Як вони ж пропливли стадій із двадцять п'ять або з тридцять, то Ісуса побачили, що йде Він по морю, і до човна зближається,—і їх страх обгорнув. <sup>20</sup>Він же каже до них: Це Я, не лякайтесь! <sup>21а</sup>І хотіли вони взяти до човна Його.

Нагодований натовп із п'яти тисяч чоловіків, не рахуючи жінок і дітей, перебував у такому збуджено-піднесеному стані, що

вирішив **забрати** [Ісуса], **щоб настановити царем** (Ів. 6:15). Той факт, що вони вважали, що можуть за своїм бажанням «зробити» Христа царем, вказує на обмеженість та поверховість їхнього мислення. Ісус *народився* Царем (Мт. 2:2). В якомусь сенсі Він не міг бути коронованим Царем доки не вознісся до Отця. Втім, позаяк Сам Христос визнавав, що був «Царем Юдейським» (Мт. 27:11), нам слід вважати цей титул, яким назвали Його волхви, правильним. Проте ті люди не розуміли, яким саме Царем Він був. Як і інші юдеї, вони міркували в категоріях земного царства: що прийде політичний лідер, який поведе їх до перемоги над ворогами. Останні чуда Ісуса, свідками яких вони були, розпалили їхню уяву: Він міг би стати не лише полководцем, а й інтендантом—який забезпечить своє військо щоденним хлібом. Вони не розуміли, що сприймаючи Його як земного царя, вони тим самим відкидали Його як їхнього духовного Царя.

Знаючи про їхні наміри, Христос спочатку зірвав їхні плани, відіславши подалі Своїх учнів. Він велів їм прямувати до Віфсаїди, що була поблизу Капернауму (Мр. 6:45; Ів. 6:17). Нам не повідомлено, чому Ісус відіслав Своїх учнів. Можливо, Він хотів таким чином показати натовпу, що й їм слід розходитись. Можливо, Він не бажав, аби й вони піддалися стихійному запалу, що охопив народ. Адже вони теж поділяли схожі матеріалістичні погляди на царство. Після того Христос зірвав наміри натовпу, розпустивши їх. Хоча багато людей ще залишались неподалік (Ів. 6:22), розпорошивши їх, Ісус щонайменше остудив їхній запал. Нарешті, зажурений цими обставинами, Він піднявся на гору (Ів. 6:3), щоб побути на самоті та помолитись (Мт. 14:22, 23; Мр. 6:45, 46; Ів. 6:15–17а). (Ймовірно, раніше Ісус сидів на якомусь схилі гори, навчаючи натовп, а потім спустився на рівне місце у підніжжя, щоб нагодувати людей). У Нього було чимало причин бути зажуреним. Крім загального нерозуміння, яке продемонстрували Його апостоли й народ, у Нього так і не було можливості оплакати загибель Свого двоюрідного брата, Івана Хрестителя.

Коли Ісус велів апостолам зайти до човна й пливти до Капернауму, вочевидь, вони сподівались, що Він долучиться до них, коли закінчить Свої справи із народом (див. Ів. 6:17). Можливо, вони очікували біля берега; можливо, вони трохи відпливли й чекали на відстані. Коли ж Господь так і не прийшов, вони поплили

далі через море.

Подолавши лише кілька кілометрів, вони раптом попали в бурю, що є типовим явищем для того моря. В УБО написано, що вони перед цим пропливли **стадій із двадцять п'ять або з тридцять** (Ів. 6:19). У грецькому тексті стоїть слово *stadia*, яке є формою множини від *stádion* (*stadion*), римської міри довжини, яка дорівнювала 185 метрам. У цей момент **від великого ж вітру, що віяв, хвилювалося море** (Ів. 6:18). Матвій додає, що **кидали хвилі човен** (Мт. 14:24). Вітер віяв із заходу, куди вони прямували (Мт. 14:24; Мр. 6:48), тож вони згорнули вітрило та почали веслувати (Мр. 6:48). Вони веслували кілька годин, але через сильний зустрічний вітер практично не просунулись уперед.

Вони рушили в путь ввечері, коли вже було темно (див. Ів. 6:16, 17), утім Ісус не приходив до них аж до **четвертої сторожі** (Мт. 14:25; Мр. 6:48), себто десь між 03:00 і 06:00 ранку. Ми можемо тільки уявити їхню втому та відчай. І знову їхня віра проходила випробування. Ісус не посилав цю бурю, втім кожна життєва криза стає перевіркою нашої віри в Нього. Раніше Ісус врятував їх, утихомиривши бурю, цього разу Його з ними не було. Цього разу Він був далеко.

Хоча Христос був від них на відстані кількох кілометрів, Він добре знав, в якій небезпеці вони перебували. Марк пише:

**А як вечір настав, човен був серед моря, а він Сам— один на землі. Коли ж Він побачив, як вони веслуванням мордуються,—бо вітер їм був супротивний,—о четвертій сторожі вночі підійшов Він до них, по морю йдучи ...** (Мр. 6:47, 48; курсив додано).

Хода по воді є одним із найвідоміших чудес Ісуса. Коли ви це собі уявляєте, пам'ятайте, що Він йшов не по тихій, гладенькій водній поверхні, як це часто малюють. Радше, Він то підіймався, то зникав із зору—підіймався на гребні хвилі, а потім спускався вниз до западини між хвилями—такою була Його хода по бурхливому морю.

Коли Христос наблизився до човна, учні помітили Його—можливо, в світлі блискавки. В книзі Марка написано, **що Він хотів їх минути** (Мр. 6:48). Хтось припустив, що Він «хотів їх

минути», аби не налякати, що доволі можливо. Втім інші оповісті наголошують на тому, що Ісус йшов до них (Мт. 14:25; Ів. 6:19). Грецьке дієслово, перекладене як «минути» в Марка 6, також має значення «йти поруч», й, можливо, саме про це тут і йдеться.

**Як побачили ж учні, що йде Він по морю, то настрашилися та й казали: Мара! І від страху вони закричали...** (Мт. 14:26; див. Мр. 6:49, 50а). Ми не знаємо, чому вони подумали на Нього, що то був привід; утім в ті часи люди були дуже забобонні. Ісус вгамував їхні страхи, промовивши: **Заспокойтесь, це Я, не лякайтесь!** (Мт. 14:27; див. Мр. 6:50б; Ів. 6:20).

І далі ми читаємо дивовижну історію про те, як Петро пішов по воді. Він гукнув до Христа: **Коли, Господи, це Ти, то звели, щоб прийшов я до Тебе по воді** (Мт. 14:28). **А Він відказав йому: Іди. І, вилізши з човна, Петро став іти по воді, і пішов до Ісуса** (Мт. 14:29). Часто я чув коментарі, що допоки апостол не зводив очей з Ісуса, він залишався на поверхні води—але варто йому було кинути погляд на бурхливе море, як він злякався й почав тонути (Мт. 14:30а). **Він закричав: Рятуй мене, Господи!** (Мт. 14:30б). **І зараз Ісус простяг руку й схопив його, і каже до нього: Маловірний, чого усумнився?** (Мт. 14:31). Подібно до багатьох із нас, у Петра було достатньо віри, щоб почати йти, але недостатньо, аби дійти до кінця.

Учні допомогли Ісусові й Петрові залізти до човна (див. Ів. 6:21а; Мт. 14:32а). Тієї ж миті **вітер зтих ... а вони здивувались дуже в собі** (Мр. 6:51). **А приявні в човні вклонились Йому та сказали: Ти справді Син Божий!** (Мт. 14:33).

На перший погляд може здатись, що це історія з щасливим кінцем, проте Марк дає зрозуміти, що насправді апостоли не пройшли цю важливу перевірку. Він пише, що вони **здивувались дуже в собі, бо не зрозуміли чуда про хліби** (Мр. 6:51б, 52а). Крім того, що кожне Христове чудо було просякнуте Його турботою про інших, воно мало й богословське значення. Яке «розуміння» повинні були отримати учні із «чуда про хліби»? Вони мали б пізнати, що, якщо Він мав силу нагодувати їх біля гори, Він також мав силу захистити їх у морі.

Згідно з Марком, їхня проблема полягала в тому, що **серце їхнє було затверділе** (Мр. 6:52б). Вони вже набули деякого розуміння щодо Ісуса, якоїсь віри, але їм все ще було важко повністю віддати Йому



свої життя та серця. Й ця проблема стосується не лише Дванадцяти.

## ІСУС РОЗПОВІДАЄ ПРО ХЛІБ ЖИТТЯ (І СПОВІДАННЯ ПЕТРА) (ІВ. 6:21б–71)

<sup>21б</sup>... та човен зараз пристав до землі, до якої пливли.

<sup>22</sup>А наступного дня той народ, що на тім боці моря стояв, побачив, що там іншого човна, крім одного того, що до нього ввійшли були учні Його, не було, і що до човна не входив Ісус із Своїми учнями, але відпливли самі учні. <sup>23</sup>А тим часом із Тіверіяди припливли човни інші близько до місця того, де вони їли хліб, як Господь учинив був подяку. <sup>24</sup>Отож, як побачили люди, що Ісуса та учнів Його там нема, то в човни посідали самі й прибули до Капернауму, і шукали Ісуса. <sup>25</sup>І, на тім боці моря знайшовши Його, сказали Йому: Коли Ти прибув сюди, Учителю?

<sup>26</sup>Відповів їм Ісус і сказав: Поправді, поправді кажу вам: Мене не тому ви шукаєте, що бачили чуда, а що їли з хлібів і наситились. <sup>27</sup>Пильнуйте не про поживу, що гине, а про поживу, що зостається на вічне життя, яку дасть нам Син Людський, бо відзначив Його Бог Отець. <sup>28</sup>Сказали ж до Нього вони: Що ми маємо почати, щоб робити діла Божі? <sup>29</sup>Ісус відповів і сказав їм: Оце діло Боже,—щоб у Того ви вірували, Кого Він послав. <sup>30</sup>А вони відказали Йому: Яке ж знамено Ти чиниш, щоб побачили ми й поняли Тобі віри? Що Ти робиш? <sup>31</sup>Наші отці їли манну в пустині, як написано: Хліб із неба їм дав на поживу. <sup>32</sup>А Ісус їм сказав: Поправді, поправді кажу вам: Не Мойсей хліб із неба вам дав,—Мій Отець дає вам хліб правдивий із неба. <sup>33</sup>Бо хліб Божий є Той, Хто сходить із неба й дає життя світові. <sup>34</sup>А вони відказали до Нього: Давай, Господи, хліба такого нам завжди!

<sup>35</sup>Ісус же сказав їм: Я—хліб життя. Хто до Мене приходить,—не голодуватиме він, а хто вірує в Мене,—ніколи не прагнутиме. <sup>36</sup>Але Я вам сказав, що Мене хоч ви й бачили, та не віруєте. <sup>37</sup>Усе прийде до Мене, що Отець дає Мені, а того, хто до Мене приходить, Я не вижену геть. <sup>38</sup>Бо Я з неба зійшов не на те, щоб волю чинити Своєю, але волю Того, Хто послав Мене. <sup>39</sup>Оце ж воля Того, Хто послав Мене,—щоб з усього, що дав Мені Він, Я нічого не стратив, але воскресив те останнього дня. <sup>40</sup>Оце

ж воля Мого Отця,—щоб усякий, хто Сина бачить та вірує в Нього, мав вічне життя,—і того воскресу Я останнього дня.

<sup>41</sup>Тоді стали юдеї ремствувати на Нього, що сказав: Я той хліб, що з неба зійшов. <sup>42</sup>І казали вони: хіба Він не Ісус, син Йосипів, що ми знаємо батька та матір Його? Як же Він каже: Я з неба зійшов? <sup>43</sup>А Ісус відповів і промовив до них: Не ремствуйте ви між собою! <sup>44</sup>Ніхто-бо не може до Мене прийти, як Отець, що послав Мене, не притягне його,—і того воскресу Я останнього дня. <sup>45</sup>У Пророків написано: І всі будуть від Бога навчені. Кожен, хто від Бога почув і навчився, приходить до Мене. <sup>46</sup>Це не значить, щоб хтось Отця бачив,—тільки Той Отця бачив, Хто походить від Бога. <sup>47</sup>Поправді, поправді кажу вам: Хто вірує в Мене, життя вічне той має. <sup>48</sup>Я—хліб життя! <sup>49</sup>Отці ваші в пустині їли манну, і померли. <sup>50</sup>То є хліб, Який сходить із неба,—щоб не вмер, хто Його споживає. <sup>51</sup>Я—хліб живий, що з неба зійшов: коли хто споживатиме хліб цей, той повік буде жити. А хліб, що дам Я, то є тіло Моє, яке Я за життя світові дам.

<sup>52</sup>Тоді між собою змагатися стали юдеї, говорячи: Як же Він може дати нам тіла спожити? <sup>53</sup>І сказав їм Ісус: Поправді, поправді кажу вам: Якщо ви споживати не будете тіла Сина Людського і пити не будете крові Його, то в собі ви не будете мати життя. <sup>54</sup>Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, той має вічне життя, і того воскресу Я останнього дня. <sup>55</sup>Бо тіло Моє—то правдиво пожива, Моя ж кров—то правдиво пиття. <sup>56</sup>Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, той в Мені перебуває, а Я в ньому. <sup>57</sup>Як Живий Отець послав Мене, і живу Я Отцем, так і той, хто Мене споживає, і він житиме Мною. <sup>58</sup>То є хліб, що з неба зійшов. Не як ваші отці їли манну й померли,—хто цей хліб споживає, той жити буде повік! <sup>59</sup>Оце Він говорив, коли в Капернаумі навчав у синагозі.

<sup>60</sup>А багато хто з учнів Його, як почули оце, гомоніли: Жорстока це мова! Хто слухати може її? <sup>61</sup>А Ісус, Сам у Собі знавши це, що учні Його на те ремствують, промовив до них: Чи оце вас спокушує? <sup>62</sup>А що ж, як побачите Людського Сина, що сходить туди, де перше Він був? <sup>63</sup>То дух, що оживлює, тіло ж не помагає нічого. Слова, що Я говорив вам, то дух і життя. <sup>64</sup>Але є дехто з вас, хто не вірує. Бо Ісус знав спочатку, хто ті, хто не вірує, і хто видасть Його. <sup>65</sup>І сказав Він: Я тому й говорив

вам, що до Мене прийти не може ніхто, як не буде йому від Отця дане те.

<sup>66</sup>І з того часу відпали багато хто з учнів Його, і не ходили вже з Ним. <sup>67</sup>І сказав Ісус Дванадцятьом: Чи не хочете й ви відійти? <sup>68</sup>Відповів Йому Симон Петро: До кого ми підемо, Господи? Ти маєш слова життя вічного. <sup>69</sup>Ми ж увіروвали та пізнали, що Ти—Христос, Син Бога Живого! <sup>70</sup>Відповів їм Ісус: Чи не Дванадцятьох Я вас вибрав? Та один із вас диявол... <sup>71</sup>Це сказав Він про Юду, сина Симонового, Іскаріота. Бо цей мав Його видати, хоч він був один із Дванадцятьох.

Іван повідомляє ще про одне чудо, яке сталося тієї бурхливої ночі. Він пише, що, шойно Ісус та Петро увійшли до човна, як **човен зараз пристав до землі, до якої пливли** (Ів. 6:21б). Вони ступили на берег біля родючої Генісаретської рівнини, розташованої на південь від Капернауму (Мт. 14:34; Мр. 6:53). Ісус попрямував на північ до Капернауму, зціляючи людей по дорозі (Мт. 14:35, 36; Мр. 6:54–56).

Тим часом натовп на східному боці моря виявив, що Ісус там більше не перебував (Ів. 6:22, 24). Із західного узбережжя наближались якісь човни. То були човни із Тіверіяди. Можливо, човнярі помітили велике скупчення людей на березі й пристали в надії заробити трохи грошей. Вони домовились перевезти тих людей до Капернауму, де вони сподівались знайти Ісуса (Ів. 6:23, 24). Напередодні вони прийшли з Капернауму пішки, але повернутись назад човном було легше.

Ті, хто розшукували Христа, знайшли Його в синагозі, де Він навчав народ (Ів. 6:59). Збентежені тим, що Він дістався туди непомітно для них (Ів. 6:22), вони запитали: **Коли Ти прибув сюди, Учителю?** (Ів. 6:25б). Це було перше з їхніх численних запитань до Господа того дня. Ті люди були певні, що своїми запитаннями випробовують Його; насправді ж це було випробовування для самих запитувачів. Настав час проявити їхню віру—чи брак їхньої віри. Фактично, того дня відбувся ряд випробувань—починаючи від натовпу й закінчуючи апостолами. Ісус хотів, аби кожен із присутніх запитав себе: *«Що саме привертає мене до цього Чоловіка? Чому я ходжу за Ним? Ким я вважаю Його насправді?»*

1. *Випробування натовпу.* Замість того, аби відповісти на

запитання стосовно Його прибуття до Капернауму, Ісус почав говорити про Хліб Життя. Він звинуватив натовп у тому, що вони ходили за Ним, керуючись хибними мотивами:

**... Поправді, поправді кажу вам: Мене не тому ви шукаєте, що бачили чуда [себто, чуда, які доводили, що Він був Месія], а що їли з хлібів і наситились. Пильнуйте не про поживу, що гине, а про поживу, що зостається на вічне життя (Ів. 6:26, 27a).**

Христос намагався примусити Своїх слухачів критично розглянути їхні мотиви та пріоритети—але єдине, що вони з того почули, це те, що якщо вони щось *вчинять*, то матимуть *нескінченну поживу*. Тож вони запитали: **Що ми маємо почати, щоб робити діла Божі?** (Ів. 6:28). Ісус скористався цим, щоб повідомити головну тему Своєї проповіді: **Оце діло Боже,—щоб у Того ви вірували, Кого Він послав** (Ів. 6:29; курсив додано).

Натовпу не сподобався напрям, який почала набувати ця розмова. Тоді вони підхопили улюблений аргумент фарисеїв (див. Мт. 12:38) і стали вимагати особливої ознаки: **Яке ж знамено Ти чиниш, щоб побачили ми й поняли Тобі віри? Що Ти робиш?** (Ів. 6:30). Лише напередодні вони були свідками Христових чуд уздоровлення та чудесного нагодування, але їм того було замало. Для тих, чії серця закам'яніли, ніколи не буває достатньо чудес.

Чого вони хотіли насправді, так це знову отримати безкоштовну їжу. Адже вони визнали, що Ісус був пророком, подібним до Мойсея, а Мойсей давав їхнім отцям хліб в пустелі—й не один раз, а кожного дня (Ів. 6:31; див. 2 М. 16). На те Ісус відповів, що то був Бог, а не Мойсей, хто давав їм хліб (Ів. 6:32a). А тепер Бог міг дати їм **хліб правдивий із неба, який дає життя світові** (Ів. 6:32б, 33б).

Хліб, що «дає життя»—ось, чого їм дійсно бракувало. Вони сказали: **Давай, Господи, хліба такого нам завжди!** (Ів. 6:34). Порівняйте їхні слова із проханням самарянки із Івана 4:15. Можна побачити чимало паралелей між розмовою Ісуса із тією жінкою в Івана 4 і Його проповіддю в Івана 6. У розділі 4 Євангелія від Івана Христос використав образ води, тому що думки тієї жінки були лише про воду, в розділі 6 Він ужив образ хліба, оскільки більше за все натовп був зацікавлений у їжі. Але головна думка є та сама.

Втім розмова в Івана 4 призвела до віри, тоді як розмова в Івана 6 закінчилась тим, що Ісуса відкинули.

І знову те, що відповів їм Ісус, стало для них і несподіваним, і шокуючим. Він промовив ці неймовірні слова: **Я—хліб життя** (Ів. 6:35а; курсив додано). Це перше з семі «Я [є] ...» тверджень Христа в Євангелії від Івана (див. також вірші 48 і 51). Інші «Я [є] ...» твердження містяться в 8:12, 58; 10:11; 11:25; 14:6 і 15:1. Кожне з них має своє особливе значення, але кожне також є підтвердженням Його божественності; лише один Бог може чесно сказати будь-якого дня чи доби «Я [є] ...» (іншими словами: «Я [є] Той, хто існує вічно»; див 2 М. 3:13–15).

Ісус продовжив Свою шокуючу промову: **Хто до Мене приходить,—не голодуватиме він, а хто вірує в Мене,—ніколи не прагнутиме** (Ів. 6:35б). Ми знову чуємо це наполегливе слово «вірити». (Див. також Ів. 6:40, 47). Він додав із сумом: **Але ... Мене хоч ви й бачили, та не віруєте** (Ів. 6:36). Дж. МакГарві пише:

Сама Ісусова особистість була великим доказом Його божественності, втім юдеї ... відмовлялись на це зважати і вперто вимагали знамення. ... Якщо хтось відмовляється вірити в сонце, чиє світло бачить, чиє тепло відчуває, в чийй життєдайній силі пересвідчився, то яке знамення стане для нього доказом, що сонце дійсно існує?

2. *Випробування «юдеїв»*. У цей момент юдеї почали ремствувати на Нього, що сказав: **Я той хліб, що з неба зійшов** (Ів. 6:41). Іван часто використовував термін «юдеї», говорячи про юдейських начальників (Ів. 1:19; 5:10, 15, 16, 18), і, можливо, тут також йдеться про них.

Незважаючи на ремствування юдеїв, Ісус не відмовився від Своїх слів. Радше, Він ще наполегливіше продовжив розвивати цю тему:

**Я—хліб життя! Отці ваші в пустині їли манну, і померли. То є хліб, Який сходить із неба,—щоб не вмер, хто Його споживає. Я—хліб живий, що з неба зійшов: коли хто споживатиме хліб цей, той повік буде жити. А хліб, що дам Я, то є тіло Моє, яке Я за життя світові**

дам (Ів. 6:48–51).

Ісус став тілом (Ів. 1:14), аби дати людям духовне життя (Ів. 10:10). Усього через кілька місяців Він добровільно «дасть» Своє тіло на хресне розп'яття «за життя світові». Подібні високі поняття були поза межами розуміння упереджених юдеїв. Замість того аби смиренно попросити Ісуса пояснити це, вони змагалися («сперечатися»; УБТ) стали ..., говорячи: **Як же Він може дати нам тіла спожити?** (Ів. 6:52). Відповідь Ісуса на те була ще більш дивовижною та загадковою: **Поправді, поправді кажу вам: Якщо ви споживати не будете тіла Сина Людського і пити не будете крові Його, то в собі ви не будете мати життя** (Ів. 6:53).

Юдеям був знайомий релігійний смисл образу «споживання хліба». Девід Сміт (David Smith) відзначав, що «Для юдеїв ця риторика звучала менш дивно, ніж для вух наших сучасників, позаяк і в Писаннях, і в рабинській літературі заповіді й настанови називались *хлібом*, й про тих, хто їх слухали та виконували, казали, що вони споживають той хліб». І все ж думка про те, аби їсти тіло та пити кров, ймовірно, викликала в них огиду. Закон забороняв споживання крові (3 М. 17:10–14).

Звичайно ж, Ісус не говорив про канібальське споживання Його буквальної плоті та крові. Католики використовують цей уривок для виправдання своєї меси, під час якої, як вони запевняють, хліб і вино перетворюються на буквальні плоть і кров Ісуса. Втім, коли Христос започаткував Господню вечерю, Він ясно сказав, що то була *меморіальна* вечеря, себто на спомин (Лк. 22:19; 1 Кор. 11:24, 25). Ісус говорив про те, аби Його прийняли як Месію «у плоті». Насправді, раніше Він уже сказав скептикам, що означає «споживати Його тіло», проте вони не слухали:

... Оце діло Боже,—щоб у Того ви *вірували*, Кого Він послав (Ів. 6:29; курсив додано).

... хто *вірує* в Мене,—ніколи не прагнутиме (Ів. 6:35; курсив додано).

... Мене хоч ви й бачили, та не *віруєте* (Ів. 6:36; курсив додано).

Оце ж воля Мого Отця,—щоб усякий, хто Сина бачить та вірує в Нього, мав вічне життя ... (Ів. 6:40; курсив додано).

Поправді, поправді кажу вам: Хто вірує в Мене, життя вічне той має (Ів. 6:47; курсив додано).

Подумайте ось над чим: Ісус сказав, що **хто вірує ..., життя вічне той має** (Ів. 6:47; курсив додано; див. також вірш 40). Майже одразу після цього Він сказав: **Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, той має вічне життя** (Ів. 6:54а; курсив додано). Позаяк немає двох шляхів до вічного життя (існує лише один; Ів. 14:6), «споживати Його тіло й пити Його кров» це те саме, що й «вірувати в Нього».

Ми віруємо, коли чуємо й навчаємось про Нього, а потім приймаємо те, що почули й чому навчилися. Христос сказав: **У Пророків написано: І всі будуть від Бога навчені** [див. Іс. 54:13; Єр. 31:33, 34]. **Кожен, хто від Бога почув і навчився, приходять до Мене** (Ів. 6:45). Він також сказав: **Слова, що Я говорив вам, то дух і життя** (Ів. 6:63б).

Подібно до того, як ми засвоюємо їжу через споживання її, ми засвоюємо та уподібнюємось Ісусу, навчаючись про Нього, приймаючи Його, віруючи в Нього та через послух Йому. Подібно до того, як їжа, яку ми споживаємо, стає частиною наших тіл, так і Христові думки й риси характеру стають частиною наших душ. Джонні Ремсі (Johnny Ramsey) писав: «Він закликає: “Вберіть у себе Мій дух, наслідуйте Мої думки й чини; заглибтесь у шляхи, що ведуть на небеса!”» Нас закликано «стати учасниками Божої Істоти» (2 Пет. 1:4), дозволити образу Христа «відбиватись» у нашому житті (Гал. 4:19), допоки ми не скажемо слід за Павлом: «І живу вже не я, а Христос проживає в мені» (Гал. 2:20).

Коли Ісус говорив про споживання Його тіла та крові в Івана 6, Він не казав про Господню вечерю. Природно, що тим із нас, хто знайомі з символами Вечері, Христова риторика у віршах 53–56 нагадає про неї. Втім контекст доволі ясно вказує на те, що Христос у тій промові говорив не про християнське причастя, а радше про віру юдеїв у Нього як Месію. Віра—чи відсутність її—є темою Проповіді про Хліб життя.

3. *Випробовування учнів.* Напруженість лише зростала: ...

**багато хто з учнів Його, як почули оце** [Ісусові слова про те, що Він є Хлібом життя], **гомоніли: Жорстока це мова! Хто слухати може її?** (Ів. 6:60). Пам'ятаймо, що останньою групою скаржників (Ів. 6:61а) були не Його вороги чи представники натовпу, якого цікавив лише дармовий хліб. Це були Його *учні*, дехто з яких ходили з Ним упродовж тривалого часу. Термін «учні» охоплював як Дванадцять (Ів. 6:64), так і решту Його більш-менш постійних послідовників (Лк. 6:13).

Чому Ісусове вчення так стурбувало Його послідовників? Воно суперечило їхнім упередженим поглядам на Месію як політика-завойовника з мечем у руці. Христос із сумом запитав їх: **Чи оце вас спокушує? А що ж, як побачите Людського Сина, що сходить туди, де перше Він був?** (Ів. 6:61б, 62). Інакше кажучи, «Якщо вам зараз важко прийняти Мене як Месію через те, що Я наголошую на духовних речах замість фізичних, то що ж буде, коли Я залишу цю землю, так і не встановивши царства, на яке ви так очікуєте?» Вознесіння Ісуса на небеса справді призвело до встановлення царства/церкви—в перший день П'ятидесятниці після Його смерті, погребіння та воскресіння—проте більшість Його послідовників сподівались зовсім на інше царство.

І знову Ісус наголосив на тому, що духовні речі є набагато важливішими за фізичні (Ів. 6:63); і знову Він був змушений із прикрістю констатувати: **Але є дехто з вас, хто не вірує** (Ів. 6:64а). Як ми вже зазначали, ця проповідь Христа стала поштовхом до однієї з найсумніших подій за часів Його земного служіння. Ось ця сумна подія: **І з того часу відпали багато хто з учнів Його, і не ходили вже з Ним** (Ів. 6:66). З цього моменту Іван уживає в своєму Євангелії слово «учень» лише в сенсі «істинний учень».

Ісусове випробування віри призвело до ремствування, суперечок й, нарешті, відпадиння й неприйняття. Більшість із тих, хто були в Його «класі», не склали цей іспит.

4. *Випробування апостолів*. Залишалось ще одне, найголовніше випробування. Христос повернувся до Дванадцяти й запитав: **Чи не хочете й ви відійти?** (Ів. 6:67). Йі зараз ми чуємо в цих словах сум й навіть тривогу.

Ймовірно, відповідь Петра потішила Його серце. Говорячи від імені всіх апостолів, Петро відповів: **До кого ми підемо, Господи? Ти маєш слова життя вічного. Ми ж увіروвали та пізнали,**



**що Ти—Христос, Син Бога Живого!** (Ів. 6:68, 69). У цьому контексті ключовими словами є «Ми ж *увіروвали*». Чи була їхня віра досконалою? Ні. Чи розуміли вони до кінця, ким був Христос? Ні. Чи мали вони ясне уявлення про природу Його царства? Ні. Та все ж таки вони були впевнені, що Ісус був Месія, й вони були вірні Йому. Їхня віра зростала. Вони пройшли це випробування.

Якщо бути більш точним, *більшість* із них пройшла це випробування. Хоча Петро про це не знав, він говорив лише за одинадцять апостолів. До самого кінця решта апостолів навіть не здогадувалась про невірство Юди (див. Ів. 13:21, 22). Із цього тексту випливає, що події навколо проповіді про Хліб життя стали вирішальним чинником у тому, що Юда врешті відкинув Ісуса (Ів. 6:64, 70, 71). Тоді Юда не пішов геть у фізичному розумінні, як це зробили багато інших учнів, проте його серце більше не було з Господом. Можливо, коли Христос відмовився від земного царювання, душу Юди наповнило гірке розчарування (Ів. 6:15). (Пізніше ми також дізнаємось, що Юду цікавили лише гроші; див. Ів. 12:6). Ймовірно, його охопило невірство, коли Ісусові слова відвернули від Нього натовп; так ніхто не буде імперії. Як група, Дванадцять отримали добру оцінку за це випробування, але Юда цю перевірку не пройшов.

У майбутньому будуть ще й інші випробування апостолів (див. Мт. 16:13), проте жодного іншого разу випробування віри не мало таких широких наслідків для тих, хто називали себе послідовниками Ісуса.



# Розділ VI

---

ХРИСТОВЕ СЛУЖІННЯ ВІД ТРЕТЬОЇ  
ПАСХИ ДО ЙОГО ПРИБУТТЯ  
ДО ВІФАНІЇ

**Містить гармонію**

**Мт. 15:1—20:34**

**Мр. 7:1—10:52**

**Лк. 9:18—19:27**

**Ів. 7:1—11:54**



# ПІДРОЗДІЛ I

---

## В ГАЛІЛЕЇ

**Містить гармонію**

**Мт. 15:1—18:35**

**Мр. 7:1—9:50**

**Лк. 9:18—50**



Після проповіді про Хліб життя, «відпали багато хто з учнів Його, і не ходили вже з Ним» (Ів. 6:66). З того часу Христос більше зосередився на тому, аби встигнути підготувати Дванадцять до служіння, коли Його вже з ними не буде.

Читаючи Євангельські оповісті, ми бачимо, що Господь все частіше залишав Галілею. Однією з причин було уникнути конфлікту з Його ворогами, а іншою—прагнення Ісуса провести більше часу з Його апостолами. Втім у Його плани постійно хтось втручався: як друзі, так і вороги. Ми побачимо, як Він зумів обернути небажані втручання на корисне навчання.

### **ТРЕТЯ ПАСХА (ДИВ. ІВ. 6:4; 7:1)**

Розповідаючи про нагодування п'яти тисяч, Іван зауважив: «Наближалася ж Пасха, свято юдейське» (Ів. 6:4). Якщо згадане в Івана 5:1 «свято юдейське» було Пасхою, тоді Пасха, про яку йдеться в 6:4, є третьою в Євангелії від Івана.

Багато коментаторів (можливо, навіть більшість) вважають, що Ісус не святкував у столиці «Пасху» із Івана 6:4, головним чином через сказане в Івана 7:1: «Після цього Ісус ходив по Галілеї, не хотів-бо ходити до Юдеї, бо юдеї шукали нагоди, щоб убити Його». Якщо ж Ісус таки й *ходив* на те свято до столиці, то Він зробив це тихо й анонімно (пор. Ів. 7:10). Ми не маємо жодних записів про події, які відбувались у Єрусалимі під час святкування тієї Пасхи.

Основна мета згадки про Пасху в Івана 6:4 це допомогти нам встановити хронологію Христового життя. Упродовж шести місяців після тієї Пасхи відбувався останній період Великого Галілейського служіння, під час якого Ісус кілька раз залишав цю провінцію.

**ІСУСУ ДОКОРЯЮТЬ ЗА НЕПОВАГУ  
ДО ПЕРЕДАНЬ СТАРШИХ  
(МТ. 15:1–20; МР. 7:1–23)**

**Євангеліє від Матвія 15:1–20**

<sup>1</sup>Тоді до Ісуса прийшли фарисеї та книжники з Єрусалиму й сказали: <sup>2</sup>Чого Твої учні ламають передання старших? Бо не миють вони своїх рук, коли хліб споживають. <sup>3</sup>А Він відповів і промовив до них: А чого й ви порушусте Божу заповідь ради передання вашого? <sup>4</sup>Бо Бог заповів: Шануй батька та матір, та: Хто злорічить на батька чи матір, хай смертю помре. <sup>5</sup>А ви кажете: Коли скаже хто батьку чи матері: Те, чим би ви скористались від мене хотіли, то дар Богові, <sup>6</sup>то може вже й не шанувати той батька свого або матір свою. Так ви ради передання вашого знівечили Боже Слово. <sup>7</sup>Лицеміри! Про вас добре Ісая пророкував був, говорячи:

<sup>8</sup>Оці люди устами шанують Мене,  
серце ж їхнє далеко від Мене!

<sup>9</sup>Та однак надаремне шанують Мене,  
бо навчають наук—людських заповідей...

<sup>10</sup>І Він покликав народ, і промовив до нього: Послухайте та зрозумійте! <sup>11</sup>Не те, що входить до уст, людину сквернить, але те, що виходить із уст, те людину сквернить.

<sup>12</sup>Тоді учні Його приступили й сказали Йому: Чи Ти знаєш, що фарисеї, почувши це слово, спокусилися? <sup>13</sup>А Він відповів і сказав: Усяка рослина, яку насадив не Отець Мій Небесний, буде вирвана з коренем. <sup>14</sup>Залишіть ви їх: це сліпі поводитарі для сліпих. А коли сліпий водить сліпого, обоє до ями впадуть...

<sup>15</sup>А Петро відповів і до Нього сказав: Поясни нам цю притчу. <sup>16</sup>А Він відказав: Чи ж і ви розуміння не маєте? <sup>17</sup>Чи ж ви не розумієте, що все те, що входить до уст, вступає в живіт, та й назовні виходить? <sup>18</sup>Що ж виходить із уст, те походить із серця,—і воно опоганює людину. <sup>19</sup>Бо з серця виходять лихі думки, душогубства, перелюби, розпуста, крадіж, неправдиві засвідчення, богозневаги. <sup>20</sup>Ось те, що людину опоганює. А їсти руками невмитими,—не опоганює це людини!



## Євангеліє від Марка 7:1–23

<sup>1</sup>І зібрались до Нього фарисеї та деякі з книжників, які прибули із Єрусалиму, <sup>2</sup>і побачили, що деякі з учнів Його їли хліб руками нечистими, цебто невмитими. <sup>3</sup>Бо фарисеї й усі юдеї, зберігаючи передання старших, не їдять, як старанно не виміють рук; <sup>4</sup>а вернувшись з ринку, вони не їдять, поки не вмиються. Багато є й іншого, що вони прийняли, щоб додержувати: миття чаш, і глеків, і мідяного посуду. <sup>5</sup>І запитали Його фарисеї та книжники: Чому учні Твої не живуть за переданням старших, але хліб споживають руками нечистими? <sup>6</sup>А Він їм відказав: Добре пророкував про вас, лицемірів, Ісаєа, як написано:

Оці люди устами шанують Мене,  
серце ж їхнє далеко від Мене...

<sup>7</sup>Та однак надаремне шанують Мене,  
бо навчають наук—людських заповідей.

<sup>8</sup>Занехавши заповідь Божу, передань людських ви тримаетесь: обмиваєте глеки та чаші, і багато такого подібного й іншого робити ви.

<sup>9</sup>І сказав Він до них: Спритно відкидаєте ви заповідь Божу, аби зберегти своє передання. <sup>10</sup>Бо Мойсей наказав: Шануй батька свого та матір свою, та: Хто злорічить на батька чи матір, нехай смертю помре. <sup>11</sup>А ви кажете: Коли скаже хто батьку чи матері: Корван, чи дар Богові те, чим би ти скористатись від мене хотів, <sup>12</sup>то вже вільно йому не робити нічого для батька чи матері, <sup>13</sup>порушуючи Боже Слово вашим переданням, що його ви самі встановили. І багато такого ви іншого робите.

<sup>14</sup>І Він знову покликав народ і промовив до нього: Послухайте Мене всі, і зрозумійте! <sup>15</sup>Немає нічого назовні людини, що, увіходячи в неї, могло б опоганити її; що ж із неї виходить, те людину опоганює. <sup>16</sup>Коли хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!

<sup>17</sup>А коли від народу ввійшов Він до дому, тоді учні Його запиталися в Нього про притчу. <sup>18</sup>А Він їм відказав: Чи ж і ви розуміння не маєте? Хіба ж не розумієте ви, що все те, що входить іззовні в людину, не може опоганити її? <sup>19</sup>Бо не входить до серця його, але до живота, і виходить назовні, очищуючи

всяку їжу. <sup>20</sup>А далі сказав Він: **Що ж з людини виходить, те людину опоганює.** <sup>21</sup>Бо зсередини, із людського серця виходять **лихі думки, розпуста, крадіж, душогубства,** <sup>22</sup>**перелюби, здривства, лукавство, підступ, безстидства, завидющес око, богозневага, гордощі, безум.** <sup>23</sup>Усе зле це виходить зсередини, і людину опоганює!

Ісус навчав в Галілеї, коли з Єрусалиму прибула група фарисеїв та книжників. Вони рішуче перервали Його промову. В книзі Марка 7:1 написано, що вони **зібрались до Нього**; у грецькому тексті буквально «круг Нього». Уявіть, як вони розштовхують натовп, продираючись до Ісуса, стають круг Нього й починають викрикувати Йому в обличчя. Цього разу вони висунули нове звинувачення: Його учні їли немитими руками, чим порушували старожитню традицію. Фарисеї вважали ці традиції або, іншими словам передання, не менш священними, ніж закон Мойсея.

Христос обернув їхнє зухвале втручання на нагоду промовити вчення про людські передання, вчення, в якому давно назріла потреба. Спочатку Він звернувся до Своїх обвинувачів із суворим застереженням про небезпеку ненагнених передань. Він наголосив на тому, що ці передання були **людськими заповідями** (Мр. 7:7), а не Божими. Він звинуватив фарисеїв у **порушенні Божої заповіді ради** [їхнього] **передання** (Мт. 15:3). На доказ цього Він навів давню людську традицію, що дозволяла людям присвятити в **дар Богові** (див. Мр. 7:11; Мт. 15:5) всі або частину їхніх грошей, а потім сказати їхнім старим нужденним батькам: «Вибачте, але нам не дозволено використовувати ці кошти аби допомогти вам». Наскільки нам відомо, фарисеї більше ніколи потому не висували конкретно цього звинувачення проти Ісуса та Його учнів. До того ж такі звинувачення не могли бути підставою аби притягнути Його до суду.

Після того Він звернувся до натовпу. По суті, Він сказав, що якою б давньою та священною не була традиція омовіння рук, її головний аргумент був хибним: **Не те, що входить до уст, людину сквернить** [себто робить її ритуально нечистою], **але те, що виходить із уст, те людину сквернить** (Мт. 15:11). Важливо розуміти, що питання було не в гігієні, а радше в ритуальній нечистоті. Пізніше Петро попросив пояснити це, й Христос відповів:

**Чи ж ви не розумієте, що все те, що входить до уст, вступає в живіт, та й назовні виходить? Що ж виходить із уст, те походить із серця,—і воно опоганює людину. Бо з серця виходять лихі думки, душогубства, перелюби, розпуста, крадіж, неправдиві засвідчення, богозневаги. Ось те, що людину опоганює. А їсти руками невмитими,—не опоганює це людини! (Мт. 15:17–20).**

Коли Ісус нарешті залишився лише з учнями, Він почав їх навчати. Він застеріг їх щодо самих фарисеїв. Він уподібнив учення фарисеїв будьякам, які Бог обов'язково повириває (Мт. 15:13). Він назвав цих релігійних начальників сліпими поводитарями сліпих (себто тих, хто бездумно приймає їхнє вчення). Раніше Ісус уже використовував цю аналогію (Лк. 6:39), і використовує її знову (Мт. 23:16, 24). Ісус продовжить і далі застерігати Своїх учнів проти фарисеїв (див. Мт. 15:39—16:12; Мр. 8:10–21). Це було вчення, якого вони потребували, вчення, що його підштовхнуло втручання фарисеїв.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: ЯК ДОБРА ДУМКА СТАЄ ПОГАНОЮ (МТ. 15:1–6; МР. 7:1–5, 9–13)**

У відомій п'єсі *Скрипаль на даху* є епізод, в якому єврейський батько, шокований тим, як мало молоде покоління шанує давні звичаї, співає пісеньку «Традиції, традиції!» Кожен раз, коли я бачу цю сцену, мене огортає співчуття до всіх її учасників: до молодих людей, розчарованих звичаями, які, на їхню думку, не мають сенсу, а також до їхнього старого батька, чиє серце крається від того, що зрозумілий йому світ зникає.

Якщо батько в цій п'єсі так шокований нехтуванням декількох звичних традицій, уявіть, як би він почувався в наш час. Ніколи раніше таку велику кількість вікових традицій не відкидали упродовж такого короткого періоду часу—при цьому не замінивши їх на щось цінне. Ми живемо в час сум'яття, коли люди шукають сенс життя, намагаються зрозуміти «хто вони є», не кажучи вже про знехтувані цінності. Це стосується не лише сучасного суспільства, а й релігії. Дехто автоматично відкидає все «традиційне», а дехто відчайдушно тримається за минуле. Чи є якась безпечна золота

середина? Якщо є, то яка вона? Коли традиції це добре, а коли—погано? Мало знайдеться більш важливих питань, ніж ці, у нашому хаотичному світі.

У Біблії найдовша промова про традиції міститься в книгах Матвія 15 й Марка 7—коли Ісус мусив захищати Своїх учнів, яких звинуватили у порушенні «передань старших». Ці два уривки можна розглядати в контексті різних проблем, утім ми зосередимось на пошуках відповідей на ті питання, що озвучили вище.

Зрозуміти, коли нам слід наполегливо триматись якоїсь традиції, а коли слід її відпустити, ніколи не буває легким. Нам важко знайти баланс між двома крайнощами—й ще важче утримати його. Легше бути принциповим по відношенню до інших, ніж до себе. Жоден із нас не вільний від певного традиціоналізму, який засуджував Ісус. Подібні вчення вимагають від нас ретельного й об'єктивного само-дослідження.

### **Іноді традиція буває поганою (Мт. 15:1, 2; Мр. 7:1–5)**

Одного дня, коли Ісус навчав у Капернаумі, до Нього звернулась група фарисеїв (див. Ів. 6:17, 59). Це були не пересічні фарисеї, які ходили за Ним усюди; це була особлива група завзятих полемістів, яких прислали з Єрусалиму прискорити загибель Ісуса. Цей висновок впливає з того, що (1) фарисеї шукали приводу вбити Його (див. Ів. 5:18; 7:1) й (2) ці фарисеї пройшли увесь шлях із Єрусалиму, аби знайти проти Нього обвинувачення. Р. Фостер (R. C. Foster) назвав їх «столичним загоном для залякування».

Позаяк звинувачення в тому, що Христос порушував суботу, не спрацювало, фарисеї спробували нове. Вони запитали: «Чого Твої учні ламають передання старших? Бо не миють вони своїх рук, коли хліб споживають» (Мт. 15:2).

#### *Що таке «передання»*

Аби зрозуміти це звинувачення, необхідно знати, що таке «передання старших» і чому вони були такими важливими для фарисеїв. Слово «передання» є перекладом складеного грецького терміну, який означає «те, що передали із рук у руки». Цим складеним грецьким терміном є *παράδοσις* (*парадосіс*). *Пара* (παρά)—це приєдник, який зазвичай означає «поруч», а *досіс*

(δόσις)—дієслово «давати (чи передавати)». Отже, як пояснюють дослідники грецької мови, сполучення *пара* й *досіс* означає «те, що передали (вручили) іншим». <sup>1</sup> В Євангелії від Марка 7:13 ужито як іменну, так і дієслівну форму цього слова. Фраза в українському перекладі «ваше передання, що його ви самі встановили» в англійському перекладі за версією NASB звучить буквально як «ваша *традиція*, яку ви *передаєте*» (курсив додано), а фраза із Матвія 15:2 «передання старших» (УБО) в перекладі Е. Гудспіда (Edgar J. Goodspeed) звучить, як «передані правила».

Інокли це слово вживається в Біблії для назви учення, яке «передали» від *Бога* (себто, богонатхненого вчення; 1 Кор. 11:2; 2 Сол. 2:15; 3:6). Утім набагато частіше воно означає правила та постанови, які були передано від *людей* (Мт. 15:2, 3, 6; Мр. 7:3, 5, 8, 9, 13; Гал. 1:14; Кол. 2:8). Інші назви для цього виду передань: «людські традиції» та «ненатхнені традиції (чи передання)». У цьому дослідженні слово «традиція» головним чином ужито в його звичайному значенні традицій, встановлених людьми.

Фарисеї говорили про «передання *старших*». У цьому випадку слово «старші» (дослівно «старійшини») називає не начальників синагоги (Лк. 7:3), а радше людей із минулого, яких вважали знавцями Закону. Авторитетні юдейські вчителі упродовж століть тлумачили закон Мойсея й рішення щодо його практичного застосування, й передавали ці тлумачення наступним поколінням. Із часом ці вчення утворили величезне зібрання «усного закону» чи «передань» («традицій»). У третьому столітті після Різдва Христового ці передання об'єднали в одне зібрання, яке отримало назву *Мішна* (чи *Мішнах*). До кінця третього століття вона увійшла до складу ще більш об'ємного за змістом *Талмуду*.

Згідно з вченням фарисеїв, Мойсей на додаток до написаного Закону дав ще й «усний закон», і цей «усний закон» передавали з рук в руки, себто з уст в уста, великі вчителі. Звичайно, це була неправда. (Схожі заяви і сьогодні роблять деякі релігійні групи, виправдовуючи свої людські закони тим, що вони нібито є апостольським вченням, яке «через церкву» передавали усно

---

<sup>1</sup>Це пояснення надано у «Розширеному словнику слів Нового Заповіту» В. Е. Вайна (W. E. Vine, *The Expanded Vine's Expository Dictionary of New Testament Words*).

впродовж століть). Фарисеї вважали ці «передання» такими ж обов'язковими, чи навіть більшими за сам Закон. Воррен Вірсбі наводить приклади такого перебільшеного авторитету передань:

Рабин Єлеазар казав: «Той, хто викладає Писання як протилежність передань, не має частки в прийдешньому світі». У *Мішні*, зібранні юдейських традицій в складі *Талмуду*, написано: «Навчати чомусь, що заперечує голос рабинів, є більшим злочином, ніж заперечувати саме Писання».

Правила, які встановлювали ці «передання», були задумані як «огорожа» навколо самого Закону. Ідея полягала в тому, що той, хто ніколи не порушує «передання», ніколи не порушить Закон. Спочатку це була слухна думка, втім ці правила постійно примножували, доки їх не стали налічувати тисячі, й до того ж змінювали так, що вони стали просто безглуздими. Слушна ідея стала поганою.

*«Передання», навколо якого стався конфлікт*

Яскравим прикладом цього є «традиція» омовіння рук перед споживанням їжі. У Старому Заповіті багато сказано про ритуальну нечистоту. (Див. 3 М. 11—15; 4 М. 19). Як правило, ця «нечистота» не мала жодного відношення до гігієни, а радше стосувалась законності наближення людини до Бога. Деякі з правил позбавлення ритуальної нечистоти передбачали омовіння. Навіть ці перші закони були достатньо складними, проте впродовж століть люди додали стільки доповнень та уточнень до ритуальних омовінь, що їх було вже неможливо перерахувати.

Список фарисеїв щодо предметів, обставин і ситуацій, які визнавались «нечистими», був практично безкінечним. До того ж, ця «нечистота» вважалась заразною, себто такою, що переходить на інших. Так, якщо якась нечиста істота (наприклад, миша) торкнулась миски, ця миска ставала «нечистою». Все, що було в тій мисці, також ставало «нечистим». Якщо хтось щось з'їв із того, що було в тій мисці, він ставав «нечистим». Той, хто випадково торкнувся цієї «нечистої» людини, також ставав «нечистим». І цей цикл «нечистоти» тривав безкінечно.

Тож Марк відзначив, що «фарисеї й усі юдеї ... не їдять, як старанно не вимиють рук» (Мр. 7:3). Вплив фарисеїв був таким сильним, що ця їхня традиція стала щоденним ритуалом юдеїв у цілому. Грецьке слово *πυυή* (*nigme*), перекладене як «старанно», буквально означає «кулаком». Альфред Едершайм (Alfred Edersheim) у своїй праці *Життя Месії Ісуса та Його доба* докладно описує складні ритуальні омовіння. Ось кілька деталей:

Позаяк ці очищення відбувались так часто, й призначену для них воду було заборонено вживати для чогось іншого, ... для цього тримали великі сосуди чи глеки. ... Черпати з них воду треба було ... міркою, що дорівнювала об'єму півтори «ячної шкарлупи» .... Воду лили на обидві руки. ... Руки піднімали до гори так, щоб води стікала на зап'ястя, аби пересвідчитись, що вся рука була омита, й що забруднена рукою вода не стікала знову по пальцям. Так само кожну руку терли іншою рукою (кулаком), за умови, що та інша вже була [помитою].

Далі Марк зауважує, що коли фарисеї «вертаються з ринку, вони не їдять, поки не вмуються» (Мр. 7:4а). На ринку було *багато* чого, що могло б їх осквернити. Вони могли контактувати з нечистими язичниками—навіть частки пилу з дороги, якою ходили нечисті погани, вже могли осквернити їх. Тож, коли вони повертались додому з ринку, вони не просто мили руки; вони старанно мили все тіло. Інакше кажучи, вони чинили повне омовіння тіла перед тим, як сідати їсти.

Марк додає: «*Багато є й іншого*, що вони прийняли, щоб додержувати: миття чаш, і глеків, і мідяного посуду» (Мр. 7:4б; курсив додано). Грецьке слово *βαπτισμός* (*баптісмос*), перекладене тут як «миття», буквально означає «занурення». Нагадуємо, що метою цього омовіння було не дотримання гігієнічних норм, а досягнення ритуальної чистоти. Таких правил була незлічена кількість, і вони були неймовірно складними.

### *Знехтуване «передання»*

Пам'ятаючи все, про що ми щойно сказали, уявіть, як сильно були обурені фарисеї простим та невибагливим способом життя

Ісусових апостолів. Нерідко учні не мали часу просто щоб поїсти (Мр. 6:31), а тим більше для складних ритуальних омовінь, яких вимагали «передання старших». Раніше ми вже читали, що якимось апостоли зривали зерна з колосся просто у полі, розтирали їх у долонях і їли (Мт. 12:1–8). Коли ж фарисеї побачили, «що деякі з учнів Його їли хліб руками нечистими, цебто невмитими» (Мр. 7:2), вони запитали Ісуса: «Чому учні Твої не живуть за переданням старших, але хліб споживають руками нечистими?» (Мр. 7:5).

### **Коли традиція є поганою (Мт. 15:3–6; Мр. 7:9–13)**

Таке враження, що ці самоправедні та самозакохані фарисеї вже стали набридати Ісусові. Він не став витрачати час на спростування їхніх звинувачень чи на те, щоб відповідати на них. Натомість Він одразу звернувся із звинуваченням до *них*:

А чого й ви порушуєте Божу заповідь ради передання вашого? Бо Бог заповів: Шануй батька та матір, та: Хто злорічить на батька чи матір, хай смертю помре. А ви кажете: Коли скаже хто батьку чи матері: Те, чим би ви скористались від мене хотіли, то дар Богові, то може вже й не шанувати той батька свого або матір свою. Так ви ради передання вашого знівечили Боже Слово (Мт. 15:3–6).

Від початку метою цієї традиції було встановити загорожу навколо Мойсеєвого закону, аби забезпечити його виконання. Втім із часом, коли з'являлись все нові й нові правила, вони все більше втрачали зв'язок із початковою настановою—аж доки, нарешті, перетворились на її протилежність.

#### *Традиція, яка була поганою*

Христос міг би навести багато подібних прикладів (Мр. 7:13б), проте цього разу Він обмежився одним: «Бо Бог заповів: Шануй батька та матір, та: Хто злорічить на батька чи матір, хай смертю помре» (Мт. 15:4). Марк пише: «Бо *Мойсей* наказав ...» (Мр. 7:10), що також свідчить про те, що Ісус не сумнівався у тому, що коли *Мойсей* давав Закон, він говорив по натхненню *від Бога*.

Перша заповідь, яку назвав Ісус, була однією з оригінальних Десяти заповідей (2 М. 20:12; 5 М. 5:16). Друга була у складі



законів, які були спрямовані на практичне застосування Десяти заповідей (2 М. 21:17; 3 М. 20:9). Ці дві заповіді висвітлювали позитивні й негативні аспекти стосунків людини з її батьками. Людина була *повинна* поважати та шанувати своїх батька та матір. Це стосувалось й піклування про їхні потреби, коли ті досягали похилого віку (див. Пр. 23:22; 1 Тим. 5:8). Також людина була повинна *не* робити будь-чого, що означало б зневагу та неповагу.

На жаль, з'явилися людські традиції, які звели нанівець ці заповіді. Ймовірно, очі Ісуса гнівно блищали, коли Він промовляв до Своїх обвинувачів ці слова:

... Спритно відкидаєте ви заповідь Божу, аби зберегти своє передання. Бо Мойсей наказав: Шануй батька свого та матір свою. ... А ви кажете: Коли скаже хто батьку чи матері: Корван, чи дар Богові те, чим би ти скористатись від мене хотів, то вже вільно йому не робити нічого для батька чи матері, порушуючи Боже Слово вашим переданням, що його ви самі встановили (Мр. 7:9–13а).

«Корван»—це арамейське слово, яке означає «жертва» або «дар». Будь-який юдей міг заприсягтись, що певна частина його майна була «корваном», себто «даром», присвяченим Богові. Це майно могло залишатись у його власності до його смерті—після чого воно ставало власністю храму—втім упродовж його життя воно вважалось недоторканим. Деякі люди вважали, що, хоча формально це майно належало Богові, вони могли користуватись ним, поки живі. Згідно з Ісусом, якщо якась людина зробила таку клятву, фарисеї «дозволяли їй більше нічого не робити для своїх батька та матері». У рабинів був вислів: «Це важко для батьків, проте закон чітко промовляє, що присяги треба виконувати».<sup>2</sup> Закон Старого Заповіту вимагав виконання присяги (див. 4 М. 30), утім застосовувати закони про клятву, щоб нехтувати фундаментальними принципами Десяти заповідей, було просто глумом.

Уявіть собі таку ситуацію: чоловік й жінка приходять до оселі їхнього сина. Жінка плаче. Чоловік виглядає пригніченим. Вони стукають у двері. Коли син відчиняє двері, вони кажуть йому: «Ми

---

<sup>2</sup>Прочитовано із праці В. Е. Вайна.

втрапили все, що мали. Ти—наша остання надія. Якщо ти нам не допоможеш, ми будемо змушені жебракувати або голодувати». Молодий чоловік дивиться з презирством на них, на своїх батьків, які привели його в цей світ, які піклувались й турбувались про нього, коли він був дитиною. Він каже їм: «Перепрошую, але я не можу вам допомогти! У мене дійсно були гроші, призначені для допомоги вам у вашій старості, але якось до мене зайшов один фарисей і пояснив, що більш прибутковим буде зробити ці кошти корваном. Тож, будьте! Попіклуйтесь про себе якось самі, й більше ніколи не приходьте сюди просити!» Після цього він закриває двері у них перед очима.

Вочевидь, подібні сумні ситуації нерідко відбувались за часів Господа. На завершення Свого звинувачення Ісус промовив: «Так ви ради передання вашого знівечили Боже Слово» (Мт. 15:6б). Згідно з Марком, Він додав: «І *багато* такого ви іншого робите» (Мр. 7:13б; курсив додано).

### *Добрі традиції*

Тут ми зупинимось аби зауважити, що традиції не обов'язково є поганими самі по собі—навіть людські традиції. У Біблії є приклади, коли Божі люди дотримувались людських ритуальних традицій, яких Господь не заперечував. Згадайте, як Ісус брав участь у життєвих подіях простих юдеїв—у їхніх традиційних весіллях, похоронах, і таке інше. Згадайте, коли Він прийшов на свято Відновлення (Ів. 10:22), юдейське свято, яке зародилось у часи між Старим та Новим Заповітами.

Традиції відіграють важливу роль у нашому житті. Вони забезпечують безперервність зв'язку між поколіннями да додають до життя особливої родзинки та забарвлення. Останніми роками соціологи наполягають на важливості зберігання свого «коріння» для психологічного здоров'я людини. Немає нічого поганого в тому, коли група людей, чи то церковна громада, має свої традиції—за умови, що вони не порушують Божої волі.

### *Беззаперечно погані традиції*

Це повертає нас до запитання: «Коли традиція є поганою?» Ймовірно, перше, що відповів би на це Ісус, було б: «Коли традиція порушує Божу заповідь». Христос сказав, що фарисеї

*порушили* заповідь Божу заради своєї традиції (Мт. 15:3), що вони *відкидають* заповіді, аби зберегти свої передання (Мр. 7:9), що вони *знівечили* Боже Слово через своє передання (Мт. 15:6; Мр. 7:13). Господь назвав фарисеїв «лицемірами» (Мт. 15:7; Мр. 7:6), бо вони звинувачували учнів у порушенні «передань *старших*», тоді як самі порушували «заповіді *Божі*»!

Мене вчили думати самому, в тому числі й стосовно релігії. Крім того, я ріс у тій частині Сполучених Штатів, де в цілому, заохочували до незалежного мислення. Тому я не вповні оцінив те, що Ісус сказав фарисеям, доки не прожив десять років в Австралії, де пануючі церкви були (й є) практично повністю оповиті традиціями. Ці церкви суворо дотримуються традицій стосовно пріоритету влади духовенства над владою біблійного вчення (чит. 2 Тим. 3:16, 17); традицій «хрещення немовлят», яке суперечить біблійному вченню про хрещення (Мр. 16:15, 16); традицій щодо «особливих днів», які попри всю практичну спрямованість зводять нанівець настанову не залишати християнського зібрання (Євр. 10:25); й багато інших. Дж. Макґарві писав: «Ймовірно, немає жодного ... доповнення чи поправки [до об'явленої Божої волі], яке б тією чи іншою мірою не анулювало деякі заповіді».

## **Висновок**

Більшість із нас, можливо, погодиться з тим, що будь-яка людська традиція, яка призводить до нехтування Божих заповідей, є поганою. Втім Ісус не закінчив Свою звинувачувальну промову. Наступний урок стане навіть більше особисто спрямованим, коли ми розглядатимемо ще два критерії Христа для розуміння, чи є якась традиція доброю чи поганою.

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: КОЛИ ТРАДИЦІЯ СТАЄ ПОГАНОЮ? (МТ. 15:7–20; МР. 7:6–8, 14–23)**

### **Традиція стає поганою, коли її нав'язують іншим (Мт. 15:7–9; Мр. 7:6–8)**

Коли Христос говорив до фарисеїв, Його слова звучали дуже гостро: «Лицеміри! Про вас добре Ісає пророкував був, говорячи:

Оці люди устами шанують Мене, серце ж їхнє далеко від Мене! Та однак надаремне шанують Мене, бо навчають наук—людських заповідей» (Мт. 15:7–9). Це цитата із книги пророка Ісаї 29:13. У цьому уривку пророк засуджує лицемірів, своїх сучасників. Ісус сказав, що ці богонатхнені слова також стосуються релігійних начальників Його доби.

Те, що сказав пророк Ісаї, містить кілька важливих уроків. «Шанування вустами» не достатньо; наш послух Господеві має йти від серця (Мт. 22:37; Рим. 6:17; Еф. 6:6; Кол. 3:16; 2 Кор. 9:7). Ми розуміємо, що наше поклоніння є «даремним» (пустим), якщо наше серце до нього байдуже, й якщо воно відбувається не так, як велить Бог. Утім у цьому уроку ми зосередим нашу увагу на останній частині цієї цитати: вони «навчають наук—людських заповідей». Із контексту випливає, що ці люди навчали «людських заповідей» так, наче ті були «науками» від Бога. Якими б важливими не були традиції для фарисеїв, Ісус волів, аби вони зрозуміли, що то були правила, які встановили *люди*, а не Господь.

*Нав'язування обов'язковості традицій,  
наче вони були заповідями*

Чи засуджував Христос фарисеїв за їхні ретельні омовіння перед кожним споживанням їжі? Ні. Якщо вони бажали витратити час на безглузді ритуали, це була їхня особиста справа. Ісус засуджував фарисеїв не за їхні звичаї, а за те, що вони нав'язували ці звичаї іншим людям. Вони піднесли свої традиції до рівня Божих заповідей. Вони вчили тому, що всі люди обов'язково *мусли* триматись їхніх традицій. Вони засуджували тих, хто цього не робили, або робили не так ретельно, як вони. Сформулюємо другий критерій: *будь-яка традиція стає поганою, коли її нав'язують іншим.*

Кожен розуміє, що подібне нав'язування є неправильним, щонайменше, є неправильним в принципі. Упродовж років моя родина запровадила свої власні (особливі?) традиції щодо свят та інших святкових нагод. Нам вони подобаються, й вони допомагають зрозуміти, хто ми є. Звичайно ж, ми жодним чином не нав'язуємо їх іншим. Засуджувати інші родини за те, що вони нехтують нашими сімейними традиціями, було б щонайменше безглуздо.

Ісусова наука ясно вчить, що неправильно нав'язувати наші

релігійні традиції іншим людям. Саме коли ми намагаємось *застосувати* цей принцип, і виникають суперечки. Зазвичай люди почуваються більш комфортно, коли «все так, як завжди було», тож ми схильні вважати, що саме так і *має* бути. Втім ми мусимо чітко відрізнити те, що не можна змінювати (Божу волю, об'явлену в Його Слові), від того, що можна змінювати (способи виконання Його волі).

Мені на думку приходять приклади із царини богослужіння: більшість громад, у яких я проповідував, мають книги з текстами пісень. Чи означає це, що нам слід засудити ті громади, в яких текст пісень виводять на екран? Усюди, де я проповідував, проповідь зазвичай була частиною ранкового зібрання для поклоніння в неділю. Чи можна вважати неправильним, якщо ранкове служіння в неділю буде складатись головним чином із пісень, молитви, читання Писань, а в центрі буде Господня вечеря? Громади, в яких я служив, зазвичай збирались для вечірнього поклоніння в неділю у церковному приміщенні. Якщо якась громада вирішить збиратись для недільного вечірнього поклоніння по домах, чи буде це порушенням Писань? Хтось може мати сумніви щодо того, наскільки *мудрим* є збиратись для вечірнього богослужіння по домах, проте це вже питання доцільності, а не відповідності Писанням. Питання не в тому, «Чи це практично?», а в тому, «Чи це не заперечує Писань?»

Новий Заповіт дає нам базову модель богослужіння, але чимало з її деталей залишено на наш розсуд. Упродовж років церковні громади впроваджували зручний для них порядок виконання вимог Святого Письма. В цьому немає нічого поганого, але ми мусимо бути обережними, щоб відрізнити те, що ми отримали від *Бога* (божественна модель), й те, що ми отримали від *людей* (наші способи впровадження Божої моделі). У зв'язку з цим слід згадати про такий чинник, як відповідальність старійшин за громаду, якою вони керують. Коли вони виконують свої обов'язки, вони приймають рішення, які впливають на всю громаду. Втім вони мають усвідомлювати, що інші громади не зобов'язані підкорятись їхнім рішенням. (У цьому полягає принцип місцевої автономії).

Коли моя родина працювала із Вест-сайдською Церквою Христа в місті Маскоджі, штат Оклахома, у нас був пісенний лідер на ім'я Чарльз Келлі, який іноді змінював порядок богослужіння.

Так, причастя могло бути або на початку, або наприкінці поклоніння. Іноді він змінював час збору пожертв, хоча зазвичай це робили одразу після Господньої вечері. Він пояснював це тим, що хоча робити пожертви дійсно зручно одразу після причастя, людям слід розуміти, що пожертви не є частиною Господньої вечері. Одного недільного ранку, коли за Господньою вечерею не було збору пожертв, одна з гостей підскочила й поспішила геть із церковного приміщення. У фойє вона обурено вигукнула: «Що це за зібрання, в яке я попала?» Очевидно, вона вважала, що існує «єдиний біблійний порядок богослужіння», й будь-яке відхилення від нього є «небіблійним».

Отже, дуже важливо розуміти, що є Божими заповідями, а що є людськими традиціями; неправильно нав'язувати людські традиції іншим. Припустімо, що з цим ми всі згодні, тоді постає наступне важливе запитання: «Як же нам відрізнити, Божі заповіді від людських традицій?»

#### *Відмінності між традиціями та заповідями*

Слово «традиційний» усе більше й більше застосовується до всього, що існувало тривалий час—із таким підтекстом, що воно по замовчуванню є старим і неактуальним, незначним чи взагалі неважливим, і його можна відкинути без жалю та вагань. Наприклад, фразу «традиційна родина» (себто родина, яка складається з батька, матері та їхніх дітей) останнім часом стали вживати в негативному сенсі. «Традиційна родина» опинилась під вогнем осуду прихильників та захисників «одностатевих шлюбів» та інших відхилень від Божого Слова (таких як угода про «співмешкання» на протигагу укладанню шлюбу). Утім «традиційна родина» була запроваджена Богом і існує з часу перших розділів книги Буття. Для тих, хто вірять у Біблію, важливим є не питання «Як довго існує цей порядок?», а радше «Цей порядок від Бога чи від людей» (Мт. 21:25).

Мене дуже засмучує, коли я чую, як вірні громади Господньої церкви називають «традиційними церквами», а те, у що вони вірять й що практикують, зневажливо відкидають як «традиційну позицію». Ті, хто навішують подібні ярлики, схильні називати *все*, що роблять ці церкви як «традиційне»—не розмежовуючи вчинки із царини віри й вчинки із царини суджень.

Деякі з таких критиків іноді згрібають в одну купу всі проблемні питання, що терзали церкву в минулому, й кажуть, що всі вони належали лише до царини суб'єктивних суджень і не мали жодного значення. Зазираючи в минуле, я не можу не погодитись, що деякі із тих конфліктів були зайвими, але чи справедливо відкидати кожне питання, яке призводило до суперечок у церкві? Що сказали б натхнені автори, якби християни проігнорували ідеї юдаїзму та гностицизму, які загрожували ранній церкві?

Тож погодимось, що: людська традиція стає поганою, коли її нав'язують іншим. Також погодимось, що не слід автоматично таврувати кожне переконання чи практику як «традиційні» лише тому, що, на нашу думку, вони застаріли.

Раніше я вже казав, що вирішальне питання це: як відрізнити Божі заповіді від людських традицій. Сподіваюсь, ви вже знаєте відповідь, адже ми вже кілька разів підходили до неї впритул: все, у що ми віримо, чого навчаємо й що робимо, необхідно ретельно аналізувати в *світлі вчення Писань*. Питання не в тому, «Чи завжди ми це робили?» Також питання не в тому, «Чи подобається нам це робити?» Питання в тому, «Чого навчає Бог у Своїй волі, яку Він відкрив нам у Писаннях?» (див. Дії 17:11). Якщо ми запозичимо Христову риторичку (Мт. 21:25), то маємо: якщо якийсь вчення або практика є «з небес», то воно є обов'язковим для всіх християн. Якщо воно «від людей», ми не повинні нав'язувати його іншим.

Чи розв'язав я цією відповіддю кожну суперечку стосовно того, що є «традиційним», а що ні? Чи відповів я на кожне можливе запитання? Ні й ні. Моя мета—закликати християн уникати крайнощів. Тож не будемо засуджувати інших за те, що вони ігнорують наші традиції, якими б дорогими вони не були для нас. Водночас не слід таврувати якийсь релігійне вчення чи практику як «традиційне» тільки тому, що воно існувало роками. Адже й Новий Заповіт існує впродовж століть. Натомість зробимо вчення *Божого Слова* нашим стандартом, за яким ми визначатимемо, чи приймати нам чи відкидати будь-яке релігійне вчення або практику.

Дуже давно Ісус Навин промовив до Божого народу послання, яке він отримав від Бога: «Тільки будь дуже сильний та відважний, щоб додержувати чинити за всім тим законом, що наказав був тобі Мойсей, Мій раб,—не відхилишся від нього ні праворуч, ні ліворуч, щоб щастило тобі в усьому, де ти будеш ходити» (Єг. 1:7;

див. також 23:6). Можливо, відхиляйтесь «праворуч» це нав'язувати те, чого не вимагає Бог (людські традиції), а відхиляйтесь «ліворуч» це нехтувати тим, чого вимагає Бог (Його заповіді). Тож докладемо зусиль, аби свідомо уникати крайнощів. Тож спрямуємо їх на те, аби «чинити згідно з усяким» вченням Ісусового Нового Заповіту.

Ми могли б завершити наш урок на цій думці—проте Христос ще не закінчив Своєї промови. Він мав сказати ще дещо важливе щодо людських традицій. Наступна істина, яку Він промовив, була більш абстрактною, проте не менш важливою. Вона вимагає від нас стільки ж ретельного та чесного дослідження своєї душі, як і попередні два критерії—можливо, навіть більше.

### **Традиція стає поганою, коли їй надають неналежної значущості (Мт. 15:10–20; Мр. 7:14–23)**

Суперечка між Ісусом та фарисеями не була приватною. Христа не цікавило захищати Себе й Своїх учнів перед цими твердосердими святенниками, проте присутнім при тому людям було б корисно послухати пояснення. Марк стиснув цю Його проповідь про фундаментальне питання, порушене під час цієї суперечки, до одного вірша:

І Він знову покликав народ і промовив до нього:  
Послухайте Мене всі, і зрозумійте! Немає нічого назовні людини, що, увіходячи в неї, могло б опоганити її; що ж із неї виходить, те людину опоганює (Мр. 7:14, 15).

З-поміж усього іншого Ісус навчав тому, що запроваджене людьми правило щодо омовіння перед кожним споживанням їжі було позбавлене логіки. Насправді людину опоганює не те, що входить в неї, в тому числі їжа, яку беруть неомитими руками (Мт. 15:20б). Радше, її опоганює те, що з неї виходить—себто, її власні слова та вчинки.

Те, що сказав Христос, виходило за межі безпосереднього питання ритуального омовіння. Марк пише ще про один висновок із Ісусових слів: «Так очищується всяка їжа» (Мр. 7:19б; УБТ). Тоді учні цього ще не збагнули. Марк писав свою книгу через тридцять чи сорок років після того. Оглядаючись назад, натхнені автори розуміли, що ця істина природно впливала з того, що сказав



Христос. Для тих із нас, хто знайомі з вченням Нового Заповіту, важко збагнути, наскільки радикальними були ці слова Господа для Його тогочасних слухачів. Від самого народження (див. Дії 10:14) юдеям втокмачували правила Закону щодо того, що їм можна було споживати, а що ні (3 М. 11). Христові слова були настільки шокуючими, що, коли Він залишився наодинці з учнями, Петро попросив Його: «Поясни нам цю притчу» (Мт. 15:15). Сам вибір слова «притча» свідчить про те, що Петро навіть не допускав думки про те, щоб сприймати ті слова буквально.

Можливо, Ісус докірливо похитав головою, питаючи: «Чи ж і ви розуміння не маєте?» (Мр. 7:18а). Його не здивувало те, що натовпу бракувало розуміння, але, очевидно, Він сподівався, що Його апостоли вже були здатні осягнути глибину Його слів. Утім Він терпляче пояснив: «Хіба ж не розумієте ви, що входить іззовні в людину, не може опоганити її? Бо не входить до серця йому, але до живота, і виходить назовні» (Мр. 7:18б, 19а). Інакше кажучи, споживання їжі та випорожнення є частиною природнього процесу, яке не має відношення до моральної цінності людини.

Тут слід бути обережним. Р. Фостер (R. C. Foster) пише: «Будь-яка спроба застосовувати цей принцип до речей, які призводять до саморуйнації, як-от алкогольні напої чи якісь інші отруйні речовини, є безсоромним викривленням його». Деякі речовини, які входять до нашого рота можуть бути дуже шкідливими. Як часто можна почути, коли батьки кажуть маленьким дітям: «Вийми це з рота!» Тіло людини є «храм Божий» (1 Кор. 3:16, 17; 6:19); слід уникати всього, що завдає шкоди цьому храмові. Втім Христос говорив не про те, що було потенційно шкідливим; Він говорив про ситну, здорову їжу, яку юдеї вважали «нечистою».

Він продовжив пояснювати:

Що ж з людини виходить, те людину опоганює. Бо зсередини, із людського серця виходять лихі думки, розпуста, крадіж, душоубства, перелюби, здирства, лукавство, підступ, безстидства, завидющее око, богозневага, гордоші, безум. Усе зле це виходить зсередини, і людину опоганює! (Мр. 7:20–23).

### *Проблема серця в ті часи*

Можна довго й багато говорити про згадані «погані речі», втім я хочу зосередитись на слові «серце». Впродовж цієї історії Ісус наголошував, що головною проблемою фарисеїв був стан їхнього *серця*. Раніше Він говорив це у зв'язку з тим, що їхнє поклоніння Богу не йшло з *серця* (Мт. 15:8; Мр. 7:6). Тепер Він фактично сказав, що вони вважали важливим лише зовнішні речі, як-от що входить в людину, тоді як їм слід було б зосередитись на тому, що всередині—*на серці*, джерелі як добра, так і зла.

Із цього випливає третій критерій визначення, чи є якась традиція поганою або ні. *Будь-яка традиція стає поганою, коли її починають надавати неналежної значущості*—коли приписувана їй духовна цінність є насправді викривленою, або коли вона стає для нас настільки важливою, що прагнення дотримуватись її перекриває для нас прагнення виконувати Божі заповіді. Христос сказав, що одержимість фарисеїв своїми традиціями призвела до того, що вони *зневажали* заповіді Бога (Мр. 7:8).

### *Проблема серця в наш час?*

Як ми вже зазначали раніше, проблема надання неналежної значущості традиціям є більш абстрактною та розмитою на відміну від інших двох критеріїв визначення поганої чи доброї традиції. Ця перевірка має більш суб'єктивний, ніж об'єктивний характер; утім вона також важлива. Ця третя небезпека може затягнути нас у пастку так само, чи навіть більше, ніж дві інші. Можливо, ми не підміняємо Божі заповіді нашими традиціями. Можливо, ми не засуджуємо інших за те, що вони нехтують нашими традиціями. Втім, можливо, що наші традиції стали настільки важливі для нас, що ми набагато гостріше реагуємо на те, коли люди ігнорують їх, ніж на те, коли люди не коряться Господеві.

Чи промайнула у вас думка: «Так, я знаю таких людей»? Тут слід бути обережними: це не той принцип, який застосовують до *інших*. Це є принцип, який застосовують до *себе*. Я не можу знати, що в серці іншої людини. Я можу *вважати*, що для якоїсь людини традиції є занадто важливими, проте я не можу *знати* того напевне. Дві людини можуть триматись тих самих традицій, одна—з правильної точки зору, інша—з викривленої. Тож не судимо інших у цьому питанні (Мт. 7:1, 2; Рим. 2:1); радше нехай кожен із нас пильнуватиме себе.

## Висновок

Завершуючи урок про Ісусове вчення щодо традицій, мені пригадалось одне ненагхнене гасло з минулого: «У питаннях віри—єдність; у питаннях поглядів—свобода; у всіх інших питаннях—доброчинність (або любов)». Ці три частини цього гасла передбачають три важливих питання щодо того, що ми робимо чи чого навчаємо як віряни.

«У питаннях віри—єдність». Будь-яке «питання віри»—це те, що стосується сказаного Богом у Його Слові (Рим. 10:17). У таких речах ми мусимо бути єдиними (1 Кор. 1:10). Це зумовлює перше запитання, яке ми мусимо поставити: *«Чи має те, що я чиню й чого навчаю, біблійне обґрунтування?»* Себто, вирішальним запитанням стосовно будь-якої практики має бути не «Як довго чинять саме так?», а «Звідки це походить?»

«У питаннях поглядів—свобода». Будь-яке «питання поглядів»—це те, що стосується того, чого Бог не казав у Своему Слові. В першу чергу, це особисті судження. В таких питаннях ми не повинні нав'язувати нашу думку іншим. Слово «свобода» вимагає обережності. Біблія вчить нас користуватись своєю свободою таким чином, аби не зашкодити церкві та іншим християнам (див. 1 Кор. 8:9). Це зобов'язує нас до постійного самоаналізу: *«Чи важить для мене доцільний спосіб виконання заповіді стільки ж, скільки сама заповідь?»*

«У всіх інших питаннях—доброчинність [або любов]». Коли наші брати чи сестри у Христі не погоджуються з нами у питаннях поглядів, ми все одно мусимо їх любити (Ів. 13:35; Рим. 12:10). Нехтування цим важливим принципом призводить до відчуження братів та розколу громад. Кожен мусить запитати себе: *«Чи маю я в собі Христові дух і розуміння щодо нешкідливих традицій, які не порушують Писання й не мають силу закону?»* Нерозумно наполягати на чомусь тільки тому, що «ми завжди це так робили». Так само нерозумно наполягати на новому способі тільки через те, що він новий. Деякі люди й громади надто сильно прагнуть бути несхожими на інших—не через те, що вони пересвідчились у перевагах їхніх нових практик, а через небажання, щоб їх вважали «традиційною церквою». Насправді ж це духовний «підлітковий бунт». Немає ніякої цінності в тому, щоб бути несхожим на інших заради лише самої несхожості. Тож там, де є суперечки навколо

особистих поглядів, як ніколи актуальними стають любов, розсудливість та тактовність.

Тема традицій є складною та багатогранною. Не важко сформулювати базові принципи, проте надзвичайно важко їх застосовувати. Це не означає, що цю тему краще не піднімати взагалі й не намагатись зрозуміти принципи, яким навчав Ісус в книгах Матвія 15 і Марка 7. Радше це означає, що нікому не слід зухвало заявляти, що він знає відповіді на всі запитання. Це означає, що ми мусимо бути готовими вивчати, заново вивчати й надалі вивчати кожне «питання», яке постає. Це означає, що ми мусимо бути терплячими один із одним (Еф. 4:2).

## **ІСУС ЗНОВУ ЗАЛИШАЄ ВОЛОДІННЯ ІРОДА (МТ. 15:21; МР. 7:24)**

### **Євангеліє від Матвія 15:21**

**<sup>21</sup>І, вийшовши звідти, Ісус відійшов у землі тирські й сидонські.**

### **Євангеліє від Марка 7:24**

**<sup>24</sup>І встав Він, і звідти пішов у землю тирську й сидонську. І, ввійшовши до дому, Він хотів, щоб ніхто не довідавсь, та не міг утаїтись.**

Після цієї сутички з ворогами, Ісус **відійшов у землі тирські й сидонські** (Мт. 15:21). Ми вже висловлювали припущення, що однією з причин цього відходу, можливо, було небажання зустрічатись із фарисеями, втім головною метою Христа було, вочевидь, прагнення побути наодинці з Дванадцятьма. Деякі коментатори припускають, що Ісус пішов у Фінікію з метою проповіді Євангелія, проте Марка 7:24 і Матвія 15:24 свідчать, що це не так. Посилення ворожнечі з боку Його противників загостило потребу прискорити підготовку Його апостолів до того часу, коли вороги Ісуса вб'ють Його.

Наскільки нам відомо, це був перший раз, коли нога Ісуса ступила на землю іншої країни. Тир і Сидон були стародавніми фінікійськими містами на морському узбережжі. Тир і Сидон відігравали важливу роль в стародавній історії єврейського

народу—як добру, так і погану. Фінікія була вузькою смугою землі вздовж північно-східного узбережжя Середземного моря, на північному заході від Галілеї. За часів Христа вона входила до складу Римської провінції Сирії.

## УЗДОРОВЛЕННЯ ДОЧКИ ХАНАНЕЯНКИ (СИРОФІНІКІЯНКИ) (МТ. 15:21–28; МР. 7:24–30)

Євангеліє від Матвія 15:21–28

<sup>21</sup>І, вийшовши звідти, Ісус відійшов у землі тирські й сидонські. <sup>22</sup>І ось жінка одна хананеянка, із тих околиць прийшовши, заголосила до Нього й сказала: Змилуйся надо мною, Господи, Сину Давидів,—демон тяжко дочку мою мучить! <sup>23</sup>А Він їй не казав ані слова. Тоді учні Його, підійшовши, благали Його та казали: Відпусти її, бо кричить услід за нами! <sup>24</sup>А Він відповів і сказав: Я посланий тільки до овечок загинулих дому Ізраїлевого... <sup>25</sup>А вона, підійшовши, уклонилаь Йому та й сказала: Господи, допоможи мені! <sup>26</sup>А Він відповів і сказав: Не годиться взяти хліб у дітей, і кинути щенятам... <sup>27</sup>Вона ж відказала: Так, Господи! Але ж і щенята їдять ті кришки, що спадають зі столу їхніх панів. <sup>28</sup>Тоді відповів і сказав Ісус: О жінко, твоя віра велика,—нехай буде тобі, як ти хочеш! І тієї години дочка її видужала.

Євангеліє від Марка 7:24–30

<sup>24</sup>І встав Він, і звідти пішов у землю тирську й сидонську. І, ввійшовши до дому, Він хотів, щоб ніхто не довідавсь, та не міг утаїтись. <sup>25</sup>Негайно-бо жінка одна, якої дочка мала духа нечистого, прочула про Нього, і прийшла, та й припала до ніг Йому. <sup>26</sup>А ця жінка грекиня була, родом сирофінікіянка. Вона стала благати Його, щоб із дочки її демона вигнав. <sup>27</sup>А Він їй сказав: Дай, щоб перше наїлися діти,—не годиться-бо хліб забирати в дітей, і кинути щенятам! <sup>28</sup>А вона Йому в відповідь каже: Так, Господи! Але навіть щенята їдять під столом від дитячих кришок... <sup>29</sup>І Він їй сказав: За слово оце йди собі, демон вийшов із твоєї дочки! <sup>30</sup>А коли вона в дім свій вернулась, то знайшла, що дочка на постелі лежала, а демон вийшов із неї.

Коли Ісус прийшов у тирську землю, Він, **ввійшовши до дому**, прагнув тримати Своє перебування там у таємниці, але **не міг утаїтись** (Мр. 7:24). Раніше ми вже читали, що чутки про Христове служіння дійшли навіть до «Тиру й Сидону» (Мр. 3:8). Тож невдовзі до Господа звернулись із благанням про допомогу: **Негайно-бо жінка одна, якої дочка мала духа нечистого, прочула про Нього, і прийшла, та й припала до ніг Йому. А ця жінка грекиня була, родом сирофінікіянка** (Мр. 7:25, 26а). У книзі Матвія ця жінка названа **хананеянкою**, а Марк називає її «грекинею». Слово «греки» часто вживається в Новому Заповіті в значенні язичників, отже тут немає ніякого протиріччя. Уточнення «сирофінікіянка» закликає виокремити фінікіян з-поміж інших етносів провінції Сирія.

Ця жінка голосно закричала: **Змилуйся надо мною, Господи, Сину Давидів** (Мт. 15:22а). «Син Давидів»—це гебрейське словосполучення, яким юдеї називали Месію. Віковічні сподівання ізраїльтян проникли й до сусідніх народів. (Порівняйте цю фразу зі словом «Месія», яке вживала самарянка в Ів. 4:25). Жінка сказала Ісусу: **Демон тяжко дочку мою мучить!** (Мт. 15:22б). Марк наголошує, що вона **стала благодати Його, щоб із дочки її демона вигнав** (Мр. 7:26б; курсив додано). Матвій також повідомляє, що вона кричала безперервно (Мт. 15:23). То була наполеглива *галаслива* матуся. Її дівчинка потребувала допомоги, й вона хотіла, аби всі про те знали.

Коротка розмова, яка відбулась між Ісусом і цією жінкою, є однією з найбільш драматичних та загадкових у євангельських оповістях. Може навіть скластись враження, що Христос свідомо ображав її.

Спочатку Він не звертав на неї уваги, а Його учні намагались позбавитись її (Мт. 15:23). Це був їхній звичайний спосіб розв'язання «незручних» ситуацій (див. Мт. 14:15). Із Матвія 15:24 випливає, що вони навіть запропонували Ісусу дати їй те, що вона хотіла, аби вона швидше відчепилась від них і пішла собі геть. Коли Він нарешті заговорив із нею, Він сказав: **Я посланий тільки до овечок загинулих дому Ізраїлевого...** (Мт. 15:24).

Та це не спинило відчайдушну матір. Вона не припиняла благодати: **Господи, допоможи мені!** (Мт. 15:25). Ісус відповів: **Дай, щоб перше наїлися діти,—не годиться-бо хліб забирати в дітей,**

**і кинути щенятам!** (Мр. 7:27). Очевидно, що згадані «діти»—це юдеї, а відповідно «щенята»—це язичники. Слово «перше» вказує на те, що *пізніше* й язичники *матимуть* таку ж можливість—і ми знаємо, що саме так і було. Замість того аби розгніватися на такі слова, ця мати промовила із смиренною мудрістю: **Так, Господи! Але навіть щенята їдять під столом від дитячих кришок ..., що спадають зі столу їхніх панів** (Мр. 7:28; Мт. 15:27).

Ймовірно, в ту мить на Ісусовім обличчі з'явилась посмішка, і Він відповів їй: **О жінко, твоя віра велика,—нехай буде тобі, як ти хочеш! За слово оце йди собі, демон вийшов із твоєї дочки!** (Мт. 15:28а; Мр. 7:29). Матвій пише, що *тієї години дочка її видужала* (Мт. 15:28б). Марк оповідає, що, коли та жінка повернулась додому, **то знайшла, що дочка на постелі лежала** [очевидно, знесилена через цю травматичну подію], **а демон вийшов із неї** (Мр. 7:30).

Попри всю драматичність та дивовижність цієї історії, вона викликає деяку розгубленість. Коментатори намагаються узгодити Ісусові слова з тим, що нам відомо про Його характер та мету перебування на землі. Дехто з них кажуть, що Христові слова слід сприймати буквально, без будь-якого підтексту. Він дійсно був посланий до «овечок загинулих дому Ізраїлевого» (Мт. 10:6). Пізніше закличуть й «інших овець ... не з цієї кошари [себто, язичників]», аби юдеї та язичники «були отара одна», якою опікується один Добрий Пастир (Ів. 10:16). Це сталося, коли Христос дав Велике Доручення нести Євангеліє всім народам по всьому світові (Мт. 28:18–20; Мр. 16:15, 16). Але на той час (наголошують ці коментатори) Ісус не збирався відхилятися від Своєї головної мети (Мт. 10:5). Якби Ісус почав відповідати на всі прохання про допомогу в Фінікії, це настільки б поглинуло Його, що Йому довелося б забути про Свою головну місію. Вочевидь, саме зосередженість на цій місії й зумовила першу реакцію Христа, проте ми розуміємо певну обмеженість такого пояснення. Адже раніше Ісус допоміг язичнику, який звернувся до Нього, благаючи про допомогу (Мт. 8:5–13). Крім того, коли Він залишив тирську землю, Він уздоровив багатьох язичників. Коли ми розмірковуємо над тим, чому Христос відповів так, як Він відповів, ми мусимо відкинути навіть саму думку про упередження щодо язичників. Ісус *не* мав характерної для юдеїв упередженості щодо інших народів (див. Лк. 2:32; Мт. 8:10–12; 12:18, 21). Кожного разу, коли

Ісус допомагав комусь із язичників, Він давав зрозуміти, що Бог піклується не лише про євреїв.

Інші коментатори наголошують на тому, що ми не знаємо, як саме Христос промовив ці слова до тієї жінки. Вони нагадують нам про те, що зазвичай Ісус обирав манеру спілкування відповідно до особливостей людини, з Він якою розмовляв. (Порівняйте Його манеру спілкування з юдейським начальником в Івана 3 і з самарянкою в Івана 4). Вони припускають, що це була жвава, чи навіть жартівлива, розмова між Господом і кмітливою жінкою з почуттям гумору. Що, ймовірно, розмовляючи з нею, Ісус посміхався. Можливо, так і було, але ця історія про дещо більше.

Існує ще одне можливо пояснення такої реакції Христа на прохання цієї жінки. Позаяк в кінці цієї історії Ісус уздоровив дівчинку, очевидно, Він мав намір зробити це від самого початку. Крім того, не слід відривати те, як Він відреагував спершу, від того, як Він схвалив віру цієї жінки наприкінці історії: «О, жінко, твоя віра велика» (Мт. 15:28а). Б. Дін (B. S. Dean) писав з цього приводу: «Її віра, така смиренна, така незламна, ймовірно, була полегшенням і втіхою після лицемірства фарисеїв та мінливості галілеян». Лише двічі Ісус схвалив уголос віру окремих людей—і в обох випадках то були язичники: ця сиропінікіянка та римський сотник (Мт. 8:10; Лк. 7:9). Інакше кажучи, однією з цілей начебто непривітних слів Ісуса, могло бути показати Його учням всю глибину віри цієї жінки. Пам'ятаємо, що Господь знав, що було в її серці (Ів. 2:25), а отже й знав силу її віри. Погляньмо на цю історію з такого боку: Ісус обернув надокучливе втручання на корисний урок, аби показати апостолам, якої віри вони потребуватимуть у майбутньому. Він знав, що попереду на Дванадцятьох чекали серйозні випробування віри (Мт. 10:17, 18, 21, 22, 24, 25). Єдине, що могло допомогти їм вийти переможцями з тих випробувань, була така непохитна віра, яку мала та жінка: віра, яку ніщо не могло стримати чи зламати (1 Ів. 5:4). І такого уроку потребуємо всі ми.



## ІСУС УНИКАЄ ВОЛОДІНЬ ІРОДА (МТ. 15:29; МР. 7:31)

Євангеліє від Матвія 15:29

<sup>29</sup>І, відійшовши звідти, Ісус прибув до Галілейського моря, і, зійшовши на гору, сів там.

Євангеліє від Марка 7:31

<sup>31</sup>І вийшов Він знов із країв тирських і сидонських, і подався шляхом на Сидон над море Галілейське, через околиці Десятимістя.

Коли Ісус і Його учні нарешті залишили тирський край, вони не пішли одразу ж до Галілеї. Натомість, і далі уникаючи володінь Ірода, вони подались на північ у напрямку Сидону, потім на схід через гори й ріку Йордан, і нарешті на південь уздовж Галілейського моря, доки не прийшли у якесь безлюдне місце (Мр. 8:4) в «околиці Десятимістя» (Мр. 7:31; див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку).

Деякі гармонії називають цю подорож Ісуса «другим відходом із Галілеї», тоді як інші—«третім відходом із Галілеї», попри те, що Він прийшов у Десятимістя не з Галілеї, а отже це не було «відходом» із неї. Насправді, не важливо, було це «відходом», чи ні,—а якщо й було, то яким він був за порядком. Достатньо просто знати, що в той час Христос уникав перебувати в краю, що був під юрисдикцією Ірода.

## УЗДОРОВЛЕННЯ БАГАТЬОХ, ЗОКРЕМА ГЛУХОГО ЧОЛОВІКА (МТ. 15:30, 31; МР. 7:32–37)

Євангеліє від Матвія 15:30, 31

<sup>30</sup>І приступило до Нього багато народу, що мали з собою кривих, калік, сліпих, німих і інших багато, і клали їх до Ісусових ніг. І Він уздоровлював їх. <sup>31</sup>А народ не виходив із дива, бо бачив, що говорять німі, каліки стають здорові, криві ходять, і бачать сліпі,—і славили вони Бога Ізраїлевого!

### Євангеліє від Марка 7:32–37

<sup>32</sup>І приводять до Нього глухого немову, і благають Його, щоб руку на нього поклав. <sup>33</sup>І взяв Він його від народу самого, і вклав пальці Свої йому в вуха, і, сплюнувши, доторкнувся його язика. <sup>34</sup>І, на небо споглянувши, Він зідхнув і промовив до нього: Еффата; цебто: Відкрийся! <sup>35</sup>І відкрилися вуха йому, і путо його язика розв'язалось негайно,—і він став говорити виразно! <sup>36</sup>А Він їм звелів, щоб нікому цього не розповідали. Та що більше наказував їм, то ще більше розголошували. <sup>37</sup>І дуже всі дивувалися та говорили: Він добре все робить: глухим дає чути, а німим—говорити!

Коли Господь прибув до Свого місця призначення, Він піднявся на схил гори й сів (Мт. 15:29), очевидно, щоб навчати Своїх учнів. У ті часи було звичним навчати, сидячи (Мт. 5:1, 2). І знову Йому завадили: **І приступило до Нього багато народу, що мали з собою кривих, калік, сліпих, німих і інших багато, і клали їх до Ісусових ніг** (Мт. 15:30а). В оригінальному тексті написано, що вони «кидали» хворих. Це не означає, що вони погано ставились до тих калік, а радше вказує на те, що вони боялись не встигнути.

Це був той самий край, де раніше Ісус уздоровив двох біснуватих, після чого місцеві мешканці попросили Його піти геть (Мр. 5:17). Тоді Христос велів одному з uzдоровлених чоловіків розповісти іншим, як над ним змилося Господь (Мр. 5:19). І негайно той чоловік «пішов та в Десятимісті зачав проповідувати, які речі великі Ісус учинив йому», й усі, хто його чув, дивувались з того (Мр. 5:20). Про ефективність тієї проповіді свідчили тисячі людей (Мр. 8:9), які тепер прийшли з усієї тієї землі, шукаючи допомоги (Мр. 8:3). Раніше мешканці того краю сказали Йому: «Йди геть!» Тепер вони благали Його: «Допоможи нам!»

Якщо Христу і не подобались ці постійні втручання, Він не виказував того. Цього разу Він скористався втручанням у Його плани, аби спрямувати серця великої кількості язичників до істинного і живого Бога. За своїм складом цей натовп дуже відрізнявся від попереднього натовпу на східному узбережжі моря (п'яти тисяч чоловіків). Той натовп вийшов за Ісусом із Капернауму й складався переважно з юдеїв. Цей натовп зібрався з усіх околиць того краю й складався переважно з язичників. **І Він уздоровлював**

**їх. А народ не виходив із дива, бо бачив, що говорять німі, каліки стають здорові, криві ходять, і бачать сліпі,—і славили вони Бога Ізраїлевого!** (Мт. 15:30б, 31). В оригінальному тексті написано, що «каліки» ставали «цілими». В англомовній версії LB цю думку висловлено так: «Ті, у кого не було рук чи ніг, отримували нові». Фраза «Бога Ізраїлево» також вказує на те, що ті люди були переважно язичниками.

Марк повідомляє про один конкретний випадок: зцілення **глухого немови** («глухонімого»; УБТ) (Мр. 7:32). Очевидно, його неспроможність говорити була не тільки результатом глухоти. В Марка 7:35 написано, що він мав «путо ... язика».

**І взяв Він [Ісус] його від народу самого, і вклав пальці Свої йому в вуха, і, сплюнувши, доторкнувся його язика. І, на небо споглянувши, Він зідхнув і промовив до нього: Еффата [арамейське слово]; цебто: Відкрися!** (Мр. 7:33, 34).

У деяких виданнях написано «доторкнувся його язика слиною», де слово «слина» виділено курсивом, оскільки його додали перекладачі. В грецькому тексті його немає, там написано «сплюнувши, [Він] доторкнувся його язика». Себто оригінальний текст не повідомляє, *куди* сплюнув Христос й що саме Він зробив (якщо взагалі щось робив) із тією слиною. Чому ж Ісус вклав Свої пальці в вуха того чоловіка? Чому Він сплюнув? Ми не знаємо, бо про це не написано. Позаяк під час подібних уздоровлень таких дій не було, можливо, Він зробив це випадково.

З іншого боку, той факт, що Ісус «зідхнув» у напрямку неба, має значення. Він дає нам зрозуміти, що Господь не уздоровлював механічно, без будь-яких почуттів; Його серце було сповнене співчуття до кожної людини, що страждала фізично чи духовно. На думку Дж. МакГарві, можливо, Христос зідхнув, «оскільки подумав про мільйони інших глухих та німих, які за свого життя в цьому світі ніколи не зможуть чути й говорити».

Після того як Ісус сказав: «Відкрися!», **відкрилися вуха [того чоловіка], і путо його язика розв'язалось негайно,—і він став говорити виразно!** (Мр. 7:35). І всі присутні **дуже дивувалися та говорили: Він добре все робить!** (Мр. 7:37).

Коли Ісус нарешті залишив той край, Він залишив там людей, чії серця були готові прийняти Євангеліє. Коли церква була змушена вийти з Єрусалиму (Дії 8:1–4), християни проходили всіма теренами Палестини (Дії 8:2, 5; 11:19). Їх приймали та надавали допомогу ті люди, чії серця раніше відгукнулись на проповідь і чини Івана Хрестителя, Ісуса та апостолів. Якщо ми правильно реагуємо на можливі втручання, якщо ми демонструємо своїми вчинками, що маємо в собі дух нашого Господа—це може відчинити шлях для навчання Євангелію тим, кого ми вважали завадою.

## **НАГОДУВАННЯ ЧОТИРЬОХ ТИСЯЧ (МТ. 15:32–39; МР. 8:1–9)**

**Євангеліє від Матвія 15:32–39**

<sup>32</sup>А Ісус Своїх учнів покликав і сказав: Жаль Мені цих людей, що вже три дні зо Мною знаходяться, але їсти не мають чого; відпустити їх без їжі не хочу, щоб вони не ослабли в дорозі. <sup>33</sup>А учні Йому відказали: Де нам узяти стільки хліба в пустині, щоб нагодувати стільки народу? <sup>34</sup>А Ісус запитав їх: Скільки маєте хліба? Вони відказали: Семеро та трохи рибок. <sup>35</sup>І Він ізвелів на землі посідати народів. <sup>36</sup>І, взявши сім хлібів і риби, віддавши Богу подяку, поламав і дав учням Своїм, а учні народів. <sup>37</sup>І всі їли й наситилися, а з позосталих кусків назбирали сім кошиків повних... <sup>38</sup>Ідців же було чотири тисячі мужів, окрім жінок та дітей.

<sup>39</sup>І, відпустивши, народ, усів Він до човна, і прибув до землі Магдалинської.

**Євангеліє від Марка 8:1–9**

<sup>1</sup>Тими днями, коли було знову багато народу, а їсти не мали чого, покликав Він учнів Своїх та й промовив до них: <sup>2</sup>Жаль Мені тих людей, що вже три дні зо Мною знаходяться, та їсти не мають чого. <sup>3</sup>А коли відпущу їх голодних до їхніх домівок, то ослабнуть у дорозі, бо деякі з них поприходили здалека. <sup>4</sup>І відказали Йому Його учні: Звідки зможе хто нагодувати їх хлібом отут у пустині? <sup>5</sup>А Він їх запитав: Скільки маєте хліба? Вони ж повідомили: Семеро. <sup>6</sup>Тоді Він народу звелів на землі

посідати. І, взявши семеро хліба, віддавши подяку, Він поламав і дав учням Своїм, щоб роздати. А вони роздавали народові. <sup>7</sup>І мали вони трохи рибок, і Він їх поблагословив, і роздати звелів також їх. <sup>8</sup>І всі їли й наїлися, а з позосталих кусків сім кошів назбирали. <sup>9</sup>А їдців було тисяч з чотири!

Раніше Ісус велів uzдоровленому колишньому біснуватуму піти й розповісти всім, що з ним трапилось (Мр. 5:19). Цього разу Він Своїм слухачам «звелів, щоб нікому цього *не* розповідали» (Мр. 7:36а; курсив додано)—через те, що змінилась Його ціль. Тепер Він потребував часу, щоб присвятити його лише Своїм учням.

Як завше, Його прохання проігнорували, й чутки про Нього швидко поширились по всій тій землі (див. Мр. 7:36б). Кількість людей, що поспішали до Нього зростала, доки **було знову багато народу** (Мр. 8:1а): десь **чотири тисячі мужів, окрім жінок та дітей** (Мт. 15:38). Ймовірно, на загал там було від восьми до дванадцяти тисяч людей, і деякі з них **поприходили здалека** (Мр. 8:3).

І знову реакція Ісуса на втручання в Його плани була далекою від роздратування чи гніву—навіть попри те, що це втручання тривало три дні (Мт. 15:32; Мр. 8:2). Ми не знаємо достеменно, як пройшли ті три дні, але ми можемо не сумніватись, що Він навчав і зцілював за Своїм звичаєм. (Порівняйте, як раніше Він навчав і уздоровлював п'ять тисяч народу; див. Мр. 6:24; Мт. 14:14).

На відміну від тих, хто прийшли слідом за Христом із Капернауму (див. Мт. 14:13, 14; Мр. 6:32–34; Лк. 9:10, 11), ці люди приготувались заздалегідь і мали з собою запаси їжі—втім, після трьох днів ці запаси скінчились. У цей момент постала нова проблема: люди відчайдушно потребували їжі.

За Своїм звичаєм Господь знову обернув цю неприємну обставину на корисний урок. Аби перевірити, як Його учні засвоїли попередній урок, Він спочатку звернувся до них (Мт. 15:32; Мр. 8:1–3). Вони ж фактично відповіли: «Не маємо гадки, як можна розв'язати цю проблему» (Мт. 15:33; Мр. 8:4).

Деякі коментатори відмовляються повірити, що апостоли могли так швидко забути про нагодування п'яти тисяч. Тому вони припускають, що розповідь про нагодування п'яти тисяч і розповідь про нагодування чотирьох тисяч є просто варіантами тієї самої

події. Втім такий висновок не має під собою ніякого підґрунтя.

По-перше, Матвій і Марк повідомляють про *обидві* події— до того ж вони писали не про те, що хтось розповів їм через десятиліття після реальних подій. Матвій писав як очевидець, позаяк був одним із апостолів. Оповідь Марка ґрунтувалась на свідченні іншого очевидця (Петра, також одного з апостолів).

По-друге, Ісус пізніше згадував *обидві* події, докоряючи Своїм учням (Мт. 16:9, 10; Мр. 8:19, 20).

По-третє, хоча між цими двома подіями є подібності, також слід сказати про відмінності:

1. Іншим було місце. Перше чудесне нагодування сталось біля північного краю Галілейського моря; друге—біля південного.

2. Іншими були люди. У першому випадку це були переважно юдеї, у другому—язичники.

3. Іншою була кількість людей—п'ять тисяч і чотири тисячі.

4. Іншою була тривалість їхнього перебування. У першому випадку це був один день, у другому—три дні.

5. Іншою була причина, через яку вони потребували їжу. У першому випадку люди не мали з собою провізії, у другому—їхні запаси провізії скінчились.

6. Іншими були доступні джерела. У першому випадку це були п'ять хлібів та дві рибки, у другому—сім хлібів та декілька рибинок.

7. Іншими були підручні засоби. У першому випадку це були дванадцять невеликих кошиків, у другому—сім великих. У розповіді про друге нагодування вжито інше грецьке слово зі значенням **кошик** (*σπίρις, спіріс*), яке означає саме «велика корзина чи короб». Такі корзини інколи могли вмістити дорослу людину.

Також слід згадати й інші відмінності: у першому випадку люди сиділи на траві (Мт. 14:19; Мр. 6:39), тоді як у другому— на землі (Мт. 15:35; Мр. 8:6). Перший натовп намагався зробити Ісуса царем, тоді як другий не мав подібних намірів. Кожний, хто не сумнівається у богонатхненості Біблії, мусить визнати, що тут йдеться про дві окремі події. Як же тоді пояснити реакцію апостолів?

Справа в тому, що зазвичай учням був потрібен час аби зрозуміти нову істину. Дж. МакГарві писав, що «нездатність очікувати на чудо, незважаючи на попередній досвід, часто траплялась в історії Ізраїлю та житті цих дванадцяти учнів [див.

4 М. 11:21–23; Пс. 77(78):19, 20]». Також слід зважити на те, що Христу і Його учням вже доводилось стикатись із голодом, і Ісус ніколи не вдався до чуд, аби втамувати їхній голод (див. Ів. 4:6, 8, 31). До того ж, Дванадцять могли сприйняти суворий докір Господа після нагодування п'яти тисяч (Ів. 6:26, 27) як те, що Він більше ніколи не чинитиме такого чуда. Якщо брати до уваги всі ці чинники, їхні реакція вже не видається нам такою дивною, як спочатку.

І знову Ісус нагодував натовп, учинивши чудо (Мт. 15:34–38; Мр. 8:5–9). Не забуваймо, що Він зробив це не тільки тому, щоб вгамувати голод, а й дати Дванадцяти важливий урок, якого вони потребували.

Ісус не відмовився від Свого первинного наміру побути на самоті зі Своїми учнями. Нагодувавши людей, Він відіслав їх по домівках, і попрямував човном на західне узбережжя моря (Мт. 15:39; Мр. 8:9, 10). За цим втручанням будуть і інші (Мт. 16:1; Мр. 8:11), і Христос завжди використовуватиме їх як нагоду навчати.

## ІСУС ЗНОВУ ЙДЕ З ІРОДОВОЇ ЗЕМЛІ

Ми вже бачили, як Ісус кілька разів залишав Галілею: відходячи на східне узбережжя Галілейського моря, а також у землі Тира й Сидона. Ми ще знову побачимо, як Христос іде з Галілеї—цього разу на північ, у гірську місцевість Кесарії Пилипової.

Кожна з таких подорожей відзначалась якоюсь видатною подією. Так, під час однієї з них Господь нагодував п'ять тисяч, а потім йшов по воді. Втім жодна з них не була настільки багатою на видатні події, як ця. Упродовж лише одного тижня відбулись наступні речі: добре визнання (сповідання) віри; Христос повідомив про намір побудувати Свою церкву; перші ясні та однозначні слова про Ісусову смерть, воскресіння й друге пришествя; і, нарешті, Преображення. Більшість коментаторів погоджується, що це був надзвичайний час для Господа—кульмінаційний період, поворотний момент в Його служінні.

Ймовірно, це був час надзвичайних емоційних переживань для Ісуса (див. Мр. 8:12a). Будучи повністю людиною, Христос був подібний до нас «у всьому» (Євр. 2:17). Він міг почуватись щасливим (Лк. 10:21), і міг почуватись сумним (Лк. 19:41; Ів. 11:35). Упродовж подій, які буде висвітлено в цій частині нашого

дослідження, Ісус піднімався із ущелин розпачу до верхів'їв радості, і знову повертався до прірви відчаю.

**У Галілеї: вороги Ісуса знову нападають на Нього— після чого Він знову уходить (Мт. 15:39—16:12; Мр. 8:10–21)**

**Євангеліє від Матвія 15:39—16:12**

<sup>39</sup>І, відпустивши народ, усів Він до човна, і прибув до землі Магдалинської.

<sup>1</sup>І підійшли фарисеї та саддукеї, і, випробовуючи, просили Його показати ознаку їм з неба. <sup>2</sup>А Він відповів і промовив до них: Ви звечора кажете: Буде погода,—червоніє-бо небо. <sup>3</sup>А ранком: Сьогодні негода,—червоніє-бо небо похмуре. Розпізнати небесне обличчя ви вмієте, ознак часу ж не можете! <sup>4</sup>Рід лукавий і перелюбний шукає ознаки, та ознаки йому не дадуть, окрім ознаки пророка Йони. І, їх полишивши, Він відійшов.

<sup>5</sup>А учні Його, перейшовши на той бік, забули взяти хліба. <sup>6</sup>Ісус же промовив до них: Стережіться уважливо фарисейської та саддукейської розчини! <sup>7</sup>Вони ж міркували собі й говорили: Ми ж хлібів не взяли. <sup>8</sup>А Ісус, знавши те, запитав: Чого між собою міркуєте ви, маловірні, що хлібів не взяли? <sup>9</sup>Чи ж ви ще не розумієте й не пам'ятаєте про п'ять хлібів на п'ять тисяч,—і скільки кошів ви зібрали? <sup>10</sup>Ані про сім хлібів на чотири тисячі,—і скільки кошків ви назбирали? <sup>11</sup>Як ви не розумієте, що Я не про хліб вам сказав? Стережіться-но розчини фарисейської та саддукейської! <sup>12</sup>Тоді зрозуміли вони, що Він не казав стерегтися їм розчини хлібної, але фарисейської та саддукейської науки.

**Євангеліє від Марка 8:10–21**

<sup>10</sup>І усів Він негайно до човна з Своїми учнями, та й прибув до землі Далманутської.

<sup>11</sup>І вийшли фарисеї, і почали сперечатися з Ним, і, Його випробовуючи, хотіли від Нього ознаки з неба. <sup>12</sup>А Він тяжко зідхнув у Своїм дусі й промовив: Якої ознаки цей рід вимагає? Поправді кажу вам, що родові цьому ознака не буде дана! <sup>13</sup>І покинув Він їх, усів знову до човна, і на той бік відбув.



<sup>14</sup>І забули вони взяти хліба, і крім одного буханця, у човні не мали з собою нічого. <sup>15</sup>А Він їм наказував та говорив: **Стережіться уважливо фарисейської розчини й розчини Іродової!** <sup>16</sup>Вони ж міркували й казали один до одного, що хліба не мають вони. <sup>17</sup>А Ісус, знаючи те, промовив до них: **Чого ви міркуєте, що хліба не маєте? Чи ви ще не знаєте й не розумієте? Чи ще маєте серце своє затверділим?** <sup>18</sup>Мавши очі—не бачите, і мавши вуха—не чуєте? І не пам'ятаєте, <sup>19</sup>коли п'ять хлібів Я ламав на п'ять тисяч, скільки повних кошів із кусків ви зібрали? Вони кажуть до Нього: **Дванадцять.** <sup>20</sup>А як сім на чотири тисячі, скільки кошків повних з кусків ви зібрали? І відказують: **Сім.** <sup>21</sup>І сказав Він до них: **Ви ще не розумієте?...**

Останній раз ми бачили Ісуса та Його учнів на східному узбережжі Галілейського моря. Вони ввійшли до човна та переправились на західний берег—до землі **Магдалинської й Далманутської** (Мт. 15:39; Мр. 8:10). Можливо, це було місце поблизу селища Магдала, розташованого приблизно у шести кілометрах на північ від Тіверіяди (див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку).

Коли Ісус туди прибув, з'явилися Його давні вороги, фарисеї, та **почали сперечатися з Ним** (Мр. 8:11а). Дивним є те, що цього разу з ними були садукеї (Мт. 16:1). Ми вже згадували про садукеїв раніше, у передмові, але це перша згадка про них в Євангельських оповістях. Зазвичай фарисеї та садукеї були непримиренними ворогами; втім, позаяк вони вбачали в Ісусові загрозу, вони об'єдналися у прагненні вбити Його. Не лише політика, а й ненависть також може утворювати «дивні союзи».

Цього разу фарисеї повторили свою вимогу, яку вже висували раніше. Вони стали вимагати від Христа дати їм **ознаки з неба, випробовуючи** Його (Мр. 8:11б; див. Мт. 12:38–42; 16:1; Ів. 2:18). Оскільки на той час Господь уже вчинив сотні чуд, зокрема воскресення мертвих, важко сказати, чого саме вони хотіли. Можливо, ключовими є слова «з неба». Можливо, під цими словами вони мали на увазі буквально «з неба», а не «від Бога». В Матвія 16:2, 3 ужито грецьке слово οὐρανός (*уранос*), яке означає «небо» в фізичному сенсі. Тож, можливо, фарисеї вимагали, аби Ісус зупинив сонце й місяць, як це зробив у давнину Ісус Навин (Єг. 10:12, 13),

аби закликав вогонь з неба, як це зробив був Ілля (1 Цар. 18:38), чи щось подібне.

Як повідомляє Марк, у відповідь на ворожі закиди фарисеїв та садукеїв Христос тяжко **зідхнув у Своїм дусі** (Мр. 8:12). Він знав, що їх не задовольнить жодне чудо, яким би неймовірним та видовищним воно не було. Вони були подібні до сліпого, що каже: «Покажіть мені багряний колір, і *тоді* я повірю, що такий колір справді існує». Їхні очі були закриті; їхні серця зачерствіли; не було жодного способу переконати їх.

Відповідь Ісуса була короткою. Він сказав, що вони могли, подивившись на небо, зрозуміти, якою буде погода наступного дня. Є старий вислів: «Пастух тішиться, коли небо вночі червоне; червоне ж небо вранці попереджає пастуха про негоду».<sup>3</sup> Втім через їхні упереджені серця вони були не здатні, дивлячись на Ісуса та Його служіння, збагнути, хто Він є (Мт. 16:2, 3). Зауважте, що фраза **ознаки часу** означає ті «ознаки», себто «знамення» (чудеса), які чинив Ісус, які свідчили про те, що «час», на який так сильно чекали юдеї впродовж століть, настав: час приходу Месії та Його царства. Тут *не* йдеться про «ознаки» другого приходу Христа, як вважає дехто.

Ісус завершив Свою коротку відповідь так: **Рід лукавий і перелюбний шукає ознаки, та ознаки йому не дадуть, окрім ознаки пророка Йони** (Мт. 16:4а). Це непряма вказівка на найвищий та остаточний доказ Його божественності: Його воскресіння (див. Рим. 1:4). Як Йона перебував три дні всередині великої риби, так і Христос перебуватиме три дні в могилі (Мт. 12:40).

Якщо Ісус мав намір провести якийсь час в Галілеї, неочікуване прибуття Його ворогів унеможливило це. Раптом, **їх полишивши, Він відійшов** (Мт. 16:4б). Увійшовши до човна разом із Своїми учнями, Він знову попрямував на східне узбережжя Галілейського моря (Мр. 8:13)—цього разу в околиці Віфсаїди (див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку).

Під час подорожі Христос застеріг учнів: **Стережіться уважливо фарисейської та саддукейської розчини** (Мт. 16:6). Він також сказав: **Стережіться уважливо ... й розчини Іродової**

---

<sup>3</sup>Вільям Барклі.

(Мр. 8:15)—ймовірно, маючи на увазі іродіян, які вже змовились із фарисеями, аби знищити Ісуса (Мр. 3:6).

Образ «розчини» («закваски»; УБТ) часто вживається в Писанні у значенні впливу, особливо негативного впливу. Ймовірно, Ісус мав на увазі упереджені ідеї та вчення цих груп, що заважали їм прийняти Його як Месію. Навіть учні мали упереджені погляди щодо того, яким має бути Месія та Його царство. Ми можемо перефразувати слова Господа так: «Стережіться впливу упереджених ідей та поглядів, які можуть завадити вам побачити істину».

Апостоли навіть гадки не мали, про що говорив їм Христос. Згадка про «розчину» спрямувала їхні думки до хліба. Рішення Ісуса залишити той регіон було таким раптовим, що вони мали з собою лише один буханець хліба (Мр. 8:14). Тож вони припустили, що Вчитель докоряв їм за те, що вони не підготували провізію для подорожі (Мт. 16:7; Мр. 8:16).

Їхнє незрозуміння збентежило Ісуса, й Він назвав їх **маловірними** (Мт. 16:8). Вони були поблизу того місця, де Він нещодавно нагодував був п'ять тисяч чоловіків (Лк. 9:10–17), й недалеко від того місця, де Він нагодував був чотири тисячі (Мр. 7:31; 8:1–9; див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку). Якщо Він нагодував тисячі з малого (Мт. 16:9, 10), вони мали б зрозуміти, що Він легко наситив би їхню невелику групу й однією паляницею, якби в тому була потреба—а отже Він мав на увазі не фізичний хліб. Нарешті апостоли **зрозуміли, що Він не казав стерегтися їм розчини хлібної, але фарисейської та саддукейської науки** (Мт. 16:12; курсив додано).

## У Віфсаїді: uzдоровлення сліпого (Мр. 8:22–26)

### Євангеліє від Марка 8:22–26

<sup>22</sup>І приходять вони в Віфсаїду. І приводять до Нього сліпого, і благають Його, щоб доторкнувся до нього. <sup>23</sup>І взяв Він сліпого за руку, та й вивів його за село. І послинивши очі йому, поклав руки на нього, і питався його, чи що бачить. <sup>24</sup>І, зиркнувши, сказав той: Я бачу людей, які ходять, немов би дерева... <sup>25</sup>Потім знов поклав Свої руки на очі йому, і прозрів той, і одужав, і виразно став бачити все! <sup>26</sup>І послав Він додому його й наказав:

## До села й не заходь, і нікому в селі не розповідай!

На загал у Христа було декілька причин залишити Галілею. Він хотів бути якомога далі від Своїх ворогів (див. Мт. 16:4б; Мр. 8:13), але Він також хотів провести якомога більше часу зі Своїми учнями. Останнє було особливо важливим, позаяк час Його смерті наближався (Мр. 8:31). Він вирішив йти на північ, в околиці Кесарії Пилипової, де їм би ніхто не заважав.

Тож вони вирушають в дорогу й **приходять в Віфсаїду** (Мр. 8:22а). То була Віфсаїда-Юлія, що на північно-східному узбережжі моря (див. «Палестина за часів життя Христа» в додатку). Коли вони дістались міста, **приводять до Нього сліпого**, аби Ісус уздоровив його (Мр. 8:22б). Христос не відмовив тим людям. Як завше, Він співчував стражденним—проте був налаштований не допустити, аби зібрався натовп і завадив їхній подорожі. Він вивів сліпого чоловіка за околицю селища, перш ніж уздоровити його (Мр. 8:23а), а потім велів йому одразу ж йти додому й нікому нічого не розповідати (Мр. 8:26).

Про зцілення цього сліпого повідомляє лише Марк. Це одне з двох чуд, які містяться тільки в книзі Марка. (Інше чудо— уздоровлення глухого чоловіка в Марка 7:31–37). Цей випадок уздоровлення мав декілька незвичних обставин. Зазвичай Ісус торкався тих, кого Він зцілював, лише випадково. Лише ще одного разу Він використав Свою слину під час уздоровлення (Мр. 7:33, 34). Утім найбільш незвичайним саме у цьому зціленні було те, що воно відбувалось у два етапи. Часто можна почути, що це чудо було «поступовим», проте це слово створює неправильне враження. Це чудо відбувалось упродовж лише кількох хвилин. Це відрізняє його від так званих сучасних «поступових чудес», які вимагають днів, тижнів чи місяців. Хтось припустив, що оскільки ця історія міститься між двома повідомленнями про проблеми учнів із розумінням та вірою, її головна мета показати, що віра приходить не одразу, але поступово. Насправді ж ми не знаємо, з якою метою Ісус вчинив тоді саме так.

Ми вже пересвідчилися, що такі речі, як доторк, слина чи навіть два етапи цього чуда, траплялись дуже рідко. Христос вдавався до різних методів, аби показати, що сила була не в процедурі, а в Особі.

Поблизу Кесарії Пилипової: учні визнають Ісуса за Христа  
(Мт. 16:13–20; Мр. 8:27–30; Лк. 9:18–21)

Євангеліє від Матвія 16:13–20

<sup>13</sup>Прийшовши ж Ісус до землі Кесарії Пилипової, питав Своїх учнів і казав: За кого народ уважає Мене, Сина Людського? <sup>14</sup>Вони ж відповіли: Одні за Івана Христителя, одні за Іллю, інші ж за Єремію або за одного з пророків. <sup>15</sup>Він каже до них: А ви за кого Мене маєте? <sup>16</sup>А Симон Петро відповів і сказав: Ти—Христос, Син Бога Живого! <sup>17</sup>А Ісус відповів і до нього промовив: Блаженний ти, Симон, сину Йонин, бо не тіло і кров тобі оце виявили, але Мій Небесний Отець. <sup>18</sup>І кажу Я тобі, що ти скеля, і на скелі оцій побудую Я Церкву Свою,—і сили адові не переможуть її. <sup>19</sup>І ключі тобі дам від Царства Небесного, і що на землі ти зв'яжеш, те зв'язане буде на небі, а що на землі ти розв'яжеш, те розв'язане буде на небі! <sup>20</sup>Тоді наказав Своїм учням, щоб нікому не казали, що Він Христос.

Євангеліє від Марка 8:27–30

<sup>27</sup>Потому пішов Ісус й учні Його до сіл Кесарії Пилипової, а в дорозі питав Своїх учнів, говорячи їм: За кого Мене люди вважають? <sup>28</sup>Вони ж відповіли Йому, кажучи: За Івана Христителя, другі—за Іллю, а інші—за одного з пророків. <sup>29</sup>І Він запитав їх: А ви за кого Мене маєте? Петро Йому в відповідь каже: Ти—Христос! <sup>30</sup>І Він заборонив їм, щоб нікому про Нього вони не казали!

Євангеліє від Луки 9:18–21

<sup>18</sup>І сталося, як на самоті Він молився, з Ним учні були. І спитав Він їх, кажучи: За кого Мене люди вважають? <sup>19</sup>Вони ж відповіли та сказали: За Івана Христителя, а ті за Іллю, а інші—що воскрес один із давніх пророків. <sup>20</sup>А Він запитав їх: А ви за кого Мене маєте? Петро ж відповів та сказав: За Христа Божого! <sup>21</sup>Він же їм наказав, і звелів не казати нікому про це.

Із Віфсаїди-Юлії Христос та Його учні продовжили свою путь далі на північ, доки нарешті не прибули до околиць Кесарії Пилипової. Тут Ісус випробував Своїх апостолів аби

пересвідчитись, чи вони справді розуміють, хто Він є. Для учнів це був доленосний іспит.

Після того як Христос помолився (Лк. 9:18), Він покликав до Себе учнів і запитав: **За кого народ уважає Мене, Сина Людського?** (Мт. 16:13). Вони відповіли: **Одні за Івана Христителя, одні за Іллю, інші ж за Єремію або за одного з пророків** (Мт. 16:14; див. Мр. 6:14–16; Лк. 9:7, 8). Кожен із названих мужів був видатним Божим слугою. Ці слова можна було б сприйняти за комплімент—але вони не були компліментами. Вони були запереченням: запереченням того, що Ісус є Месія.

Тоді Ісус поставив найважливіше запитання: **А ви за кого Мене маєте?** (Мт. 16:15; курсив додано). Від самого початку Його апостоли пішли за Ним, тому що вважали Його обіцяним Месією (Ів. 1:41, 49)—утім Він не виправдав поширених серед народу сподівань щодо Месії. Який час за Ним ходили великі наговпи народу, але потім загальний захват змінився на несприйняття Його (Ів. 6:66). У світлі всього цього постало запитання: чи учні все ще вірять у Нього? Чи були вони впевнені, непохитно впевнені, що Він є Месія?

На це Йому відповів Петро, промовивши слова, які стали відомі як Добре визнання (див. 1 Тим. 6:12, 13): **Ти—Христос, Син Бога Живого** (Мт. 16:16). «Христос» є грецькою формою слова «Месія». Петро ствердив, що він дійсно вірив, що Ісус є Той, про Кого віщували пророки, на Кого очікував єврейський народ.

Неважко уявити радість у голосі Ісуса, коли Він промовив: **Блаженний ти, Симон, сину Йонин, бо не тіло і кров тобі оце виявили, але Мій небесний Отець. І кажу Я тобі, що ти скеля, і на скелі оцій побудую Я Церкву Свою** (Мт. 16:17, 18а). Це не означає, що Петро мав особливе одкровення з неба, а інші не мали. Радше, тут йдеться про те, що джерелом істини про Ісуса є Бог, а не людина. Життя та вчення Ісуса стали тим способом, через який Бог відкрив це Петрові.

Упродовж століть навколо слів «Петро» та «скеля» точаться гарячі дискусії. Католики наполягають на тому, що вірш 18 містить вчення про те, що церкву було побудовано на Петрі. Вони використовують Матвія 16:18, 19 як свій головний «доказ» на користь того, що Петро був першим папою. Справді, грецьке слово *Петрос* (*Петрос*), перекладене як Петро, означає «скеля»—

втім Ісус у вірші 18 уживає два різних слова із значенням «скеля». «Петро»—це переклад слова *петрос*, тоді як «скеля»—переклад слова *петра* (πέτρα). Це не просто різні слова, адже перше має чоловічий рід, тоді як друге—жіночий. Ці слова відрізняються і за значенням. У. В. Е. Вайн пише: «*Петра* означає кам'яний масив або скупчення скель на відміну від *петрос*, окремого каменю, який можна кинути чи легко посунути». Іноді можна почути, що Ісус говорив переважно арамейською мовою, в якій немає двох окремих слів, які б можна перекласти як «скеля»—але це лише думки вголос. Все, що ми знаємо напевно, це те, що богонатхнений текст, у якому повідомляється про цю подію грецькою мовою, вживає два різні слова.

Христос використав гру слів. Можливо, промовляючи слова «Ти є Петро, скеля», Він перекидав з руки в руку якийсь камінець. Можливо, Він показав рукою на скелясту місцевість Кесарії Пилипової, коли говорив: «Але на такій скелі, як ось *та*, я побудую Мою церкву».

Що ж то була за скеля, на якій Господь мав побудувати Свою церкву? Більшість коментаторів, які не є католиками, вважають, що нею була істина, яку щойно визнав Петро. Так, Дж. Макґарві зауважує:

... позаяк у цій метафорі Ісус виступає в ролі будівельника, а Симон Петро—в ролі хранителя ключів, жодного з них не можна розглядати як фундамент. Таким чином, цією основою мусить бути визнання віри, яке щойно зробив Петро, оскільки це єдине, що залишається.

Деякі протестантські коментатори зазначають, що у посланні до ефесян 2:20 написано, що християни «збудовані на основі апостолів і пророків, де наріжним каменем є Сам Ісус Христос». Із цього уривку, на їхню думку, випливає те, що Христос *говорив* про побудову Його церкви на основі Петра лише в деякому сенсі—оскільки її було побудовано не *тільки* на Петрові, але радше на всіх апостолах. Таке тлумачення не містить в собі загрози (його можна розглядати як відповідь на твердження католиків про те, що церкву було засновано винятково на Петрові), проте слід зауважити дві речі: (1) в Матвія 16 і Ефесян 2 ужито різні образи,

які не слід плутати. (2) Навіть із Ефесян 2:20 випливає, що церкву було засновано на *вченні* апостолів та пророків—й що в центрі цих учень був Ісус (див. 1 Кор. 2:2; Гал. 6:14).

Дуже шкода, що суперечки навколо Петра/скелі затьмарили справжню значущість тієї події. Підбадьорений Петровим визнанням, Ісус подумав, що Його учні були готовими, аби Він розкрив їм майбутнє. Отже спочатку Він несподівано сказав, що прийшов аби встановити *церкву*, Свою церкву (див. Еф. 1:22, 23; 2:16; 3:10, 11; 4:4; Кол. 1:18). Ці слова були «несподіваними», тому що учні нічого подібного не очікували. Вони суперечили уявленням юдеїв про матеріальне, фізичне царство.

Христос не відмовився від месіанської/царської риторики, з якою вже були знайомі Його учні (див. Мт. 16:19); але Він фактично заявив, що Його царство буде не фізичним, а радше духовним за своєю природою. Він не мав на меті встановити політичне утворення; Він мав намір побудувати Свою *церкву*.

Це перше вживання слова «церква» в Новому Заповіті, але звичайно ж не останнє. Слово «церква» з'являється на сторінках Нового Заповіту більше ста разів. Після Ісусового воскресіння та заснування царства/церкви воно стає головним словом для назви послідовників Христа як групи людей.

Повернімось до того, що сказав Ісус про Петра в Матвія 16:18, 19. Пророк Даниїл провіщав, що царство Месії ніколи не буде зруйновано (Дан. 2:44а). Тепер Христос сказав, що Його церкву/царство ніколи не буде зруйновано: **І сили адові не переможуть її** (Мт. 16:18б). «Ад»—це «невидимий світ» мертвих, а воротами, через які кожна людина входить у цей світ, є смерть. *Ісусова* смерть не зруйнує церкви: диявол, очевидно, вважав, що зруйнував Божий план, коли Ісуса засудили на хресну смерть, але сама ця смерть була головною умовою створення й існування церкви (Дії 20:28; Еф. 5:23, 25). Навіть смерть *членів церкви* не зруйнує її. Навіть якщо вбити кожного члена церкви, це все одно не знищить церкву, позаяк **зерном**, з якого проростає церква/царство, є Слово (Лк. 8:11). Оскільки Слово не підвладне руйнації (1 Пет. 1:23–25), церква буде існувати *завжди*, щонайменше у вигляді зерна. Пізніше сатана розпочне переслідування християн, але його тиранія замість знищення церкви призведе до її поширення (Дії 8:1–4).

Після того Христос дав приголомшеному апостолові цю



обітницю: **І ключі тобі дам від Царства Небесного, і що на землі ти зв'яжеш, те зв'язане буде на небі, а що на землі ти розв'яжеш, те розв'язане буде на небі!** (Мт. 16:19).

Друга частина цієї обітниці—зв'язувати й розв'язувати—не була виключно прерогативою Петра; пізніше цю обітницю було поширено на всіх апостолів (Мт. 18:18). Зауважте, як цей текст звучить в оригінальному тексті: «... і що на землі ти зв'яжеш, те *мусить бути раніш зв'язаним* на небі, а що на землі ти розв'яжеш, те *мусить бути раніш розв'язаним* на небі!» (курсив додано). Це буквальний переклад, але через його незграбне звучання більшість перекладачів не наважується перекладати цей текст дослівно; вони просто кажуть «буде» зв'язане чи розв'язане. Ісус наголошував на важливості богонатхненого вчення апостолів (яке буде «зв'язувати» і «розв'язувати» людей), але Він також наголошував на тому, що джерелом цього вчення будуть не вони: це «зв'язування» й «розв'язування» мусить спочатку виникнути *на небі*, а потім (лише потім) апостоли по натхненню будуть «зв'язувати» та «розв'язувати» на землі.

Ісус виказав Петру особливу честь—у першій частині цієї обітниці: «І ключі тобі дам від Царства Небесного». Основне призначення ключів—це відчинити, аби можна було увійти. Петро мусив стати першим, хто розповість юдеям і язичникам, як спастись (Дії 2:14–43; 10:24–43, 47; 15:7), а отже, як увійти до царства/церкви. Звичайно ж, честь розповідати людям про те, як вони можуть отримати спасіння, було дано не лише одному Петрові; всі апостоли проповідували Євангеліє спасіння. Особливою нагородою для Петра була можливість стати *першим*, хто це зробить.

Це був неспокійний день. Учні все ще мусили багато чого навчитись, але їхня віра була міцною. Ісус мав би бути задоволеним—проте Він **наказав Своїм учням, щоб нікому не казали, що Він Христос** (Мт. 16:20). Ще прийде час для відкритої проповіді істини (див. Дії 2:36), але тоді ще було зарано.

**Поблизу Кесарії Пилипової: Ісус каже про Свою смерть**  
(Мт. 16:21–28; Мр. 8:31—9:1; Лк. 9:22–27)

**Євангеліє від Матвія 16:21–28**

<sup>21</sup>І з того часу Ісус став виказувати Своїм учням, що Він

мусить йти до Єрусалиму, і постраждати багато від старших, і первосвящеників, і книжників, і вбитому бути, і воскреснути третього дня. <sup>22</sup>І, набік відвівши Його, Петро став Йому докоряти й казати: Змилуйся, Господи,—такого Тобі хай не буде! <sup>23</sup>А Він обернувся й промовив Петрові: Відступися від Мене, сатано,—ти спокуса Мені, бо думаєш не про Боже, а про людське!

<sup>24</sup>Промовив тоді Ісус учням Своїм: Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста, та й іде вслід за Мною. <sup>25</sup>Бо хто хоче спасти свою душу, той погубить її, хто ж за Мене свою душу погубить, той знайде її. <sup>26</sup>Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занастить? Або що дасть людина взамін за душу свою? <sup>27</sup>Бо прийде Син Людський у славі Свого Отця з Анголами Своїми, і тоді віддасть кожному згідно з ділами його.

<sup>28</sup>Поправді кажу вам, що деякі з тут-о приявних не скуштують смерти, аж доки не побачать Сина Людського, що йде в Царстві Своїм.

#### Євангеліє від Марка 8:31—9:1

<sup>31</sup>І почав їх навчати, що Синові Людському треба багато страждати, і Його відцураються старші, і первосвященики, і книжники, і Він буде вбитий, але третього дня Він воскресне. <sup>32</sup>І те слово казав Він відкрито. А Петро узяв набік Його, і Йому став перечити. <sup>33</sup>А Він обернувся і поглянув на учнів Своїх, та й Петру докорив і сказав: Відступись, сатано, від Мене, бо думаєш ти не про Боже, а про людське!

<sup>34</sup>І Він покликав народ із Своїми учнями, та й промовив до них: Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста та й за Мною йде! <sup>35</sup>Бо хто хоче душу свою зберегти, той погубить її, а хто згубить душу свою заради Мене та Євангелії, той її збереже. <sup>36</sup>Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занастить? <sup>37</sup>Або що назамін дасть людина за душу свою? <sup>38</sup>Бо хто буде Мене та Моєї науки соромитися в роді цім перелюбним та грішнім, того посоромиться також Син Людський, як прийде у славі Свого Отця з Анголами святими.

<sup>1</sup>І сказав Він до них: Поправді кажу вам, що деякі з тут-о

приявних не скуштують смерти, аж поки не бачитимуть Царства Божого, що прийшло воно в силі.

#### Євангеліє від Луки 9:22–27

<sup>22</sup>І сказав Він: Синові Людському треба багато страждати, і Його відцураються старші, і первосвященники, і книжники, і буде Він убитий, але третього дня Він воскресне!

<sup>23</sup>А до всіх Він промовив: Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме щоденно свого хреста, та й за Мною йде. <sup>24</sup>Бо хто хоче душу свою зберегти, той погубить її, а хто ради Мене згубить душу свою, той її збереже. <sup>25</sup>Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але занепасть чи згубить себе? <sup>26</sup>Бо хто буде Мене та Моєї науки соромитися, того посоромиться також Син Людський, як прийде у славі Своїй, і Отчій, і святих Анголів. <sup>27</sup>Правдиво ж кажу вам, що деякі з тут-о приявних не скуштують смерти, аж поки не побачать Царства Божого.

Позаяк Ісус вважав, що Його учні вже були готові дізнатись про майбутнє, Він повідомив про заснування Його церкви. Проте їм буде важко прийняти те, що було невід'ємним від того повідомлення. Без Його смерті церкви не буде. Бо церква є тіло, що складається з людей, спасених через Його кров (Еф. 5:23, 25; див. Дії 20:28). Тож настав час, аби Він сказав Своїм апостолам, що мусить померти.

Раніше Христос уже натякав на Свою неминучу смерть (Мт. 9:15; 10:38; 12:38–40; Ів. 2:19–22; 3:14, 15), але тепер Він облишив мову символів та натяків. Матвій пише: **І з того часу Ісус став виказувати Своїм учням, що Він мусить йти до Єрусалиму, і постраждати багато від старших, і первосвященників, і книжників, і вбитому бути, і воскреснути третього дня** (Мт. 16:21). Фраза «старші, і первосвященники, і книжники» була синонімом Синедріону, до складу якого входили ці групи людей. Зверніть увагу на слово «мусить»: Ісус мав *твердий намір* виповнити задум Бога та Його цілі (Ів. 6:38).

У книзі Марка написано, що Христос **почав їх навчати, що Син Людськ[ий] ... буде вбитий, але третього дня Він воскресне. І те слово казав Він відкрито** (Мр. 8:31, 32а; курсив

додано. Пор. «казав *відверто*»; УБТ). Утім ясність та відвертість Ісусових слів не гарантувала того, що апостолам буде їх легко зрозуміти та прийняти. Все їхнє життя вони чули вчення про те, що царство Месії буде за своєю природою політичним. А отже слова Христа про смерть звучали для них безглуздо. Якщо ви виростили в середовищі, де панували хибні релігійні погляди, а пізніше таки пізнали істину, ви зможете вповні зрозуміти, як їм було важко.

Особливо гостро прийняв слова Господа Петро. Не забуваймо, що він щойно визнав Ісуса Христом, Месією. В його розумінні це було визнання його впевненості в тому, що Ісус піде далі й встановить Своє царство—*фізичне* царство. У розумінні цього апостола поняття мертвого Месії заперечувало поняття Месії царя. Хоча Христос додав, що «третього дня» Він «воскресне», ці слова також не мали сенсу для апостолів (див. Мр. 9:10). Тож Петро вирішив виправити Христа.

Не бажаючи ставити Вчителя в незручне становище перед іншими, **і набік відвівши Його, Петро став Йому докоряти й казати: Змилуйся, Господи,—такого Тобі хай не буде!** (Мт. 16:22). Нам важко навіть уявити таку зухвалість Петра в цій ситуації—але завжди були й є люди, які попри свої заяви про те, що вони йдуть за Господом, уважають, що знають більше та краще за Нього.

Ще ніколи Ісус не відповідав цьому щирому апостолові настільки суворо, як цього разу: **Він обернувся й промовив Петрові: Відступися від Мене, сатано,—ти спокуса Мені ...** (Мт. 16:23). Ще зовсім недавно Він назвав його «Петром», Своєю надійною «скелею». А тепер Він називає його «сатаною», Своїм демонічним противником. (Буквальне значення слова «сатана» є «противник»). Намагаючись завадити Ісусові виконати Своє призначення, Петро став зряддям диявола.

Проблема Петра полягала в тому, що він дивився на хрест очима людини, а не через призму Бога. Ісус ясно сказав йому про те: **... бо думаєш не про Боже, а про людське!** (Мт. 16:23).

На душі Господа було тяжко від усвідомлення смерті, яка наближалась із кожним днем (Мт. 26:38, 39). Тепер до цього додалась нездатність Його апостолів зрозуміти істинну природу Його царства й царювання. Вони розмірковували у категоріях діадем (вінець, який носив правитель) замість смерті, корон замість

хреста, й слави замість переслідувань.

Ісус покликав усіх апостолів і сказав їм:

**Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста, та й іде вслід за Мною. Бо хто хоче спасти свою душу, той погубить її, хто ж за Мене свою душу погубить, той знайде її. Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занастить? Або що дасть людина взамін за душу свою?** (Мт. 16:24–26; див. також Мр. 8:34–37; Лк. 9:23–25).

Він додав: **Бо хто буде Мене та Мосі науки соромитися в роді цім перелюбним та грішнім, того посоромиться також Син Людський, як прийде у славі Свого Отця з Анголами святими** (Мр. 8:38). Ці слова мають загальне застосування, втім пам'ятаємо, що Петро щойно «посоромився» Ісусових слів щодо Його смерті.

У цьому докорі Христос згадав про Свій прихід «у славі Свого Отця з Анголами святими». Він запевнив Своїх слухачів: **Бо прийде Син Людський у славі Свого Отця з Анголами Своїми, і тоді віддасть кожному згідно з ділами його** (Мт. 16:27; курсив додано). Це було перше ясне та однозначне провіщення про Друге пришествя. Ймовірно, думки апостолів плуталися від усіх цих нових одкровень.

Наприкінці Господь запевнив Своїх учнів, що те, що Він сказав про Свою смерть, не означає, що Він залишив намір установити Своє царство: **Поправді кажу вам, що деякі з тут-о приявних не скуштують смерті, аж поки не бачитимуть Царства Божого, що прийшло воно в силі** (Мр. 9:1; див. також Мт. 16:28; Лк. 9:27). Зверніть увагу на фразу «в силі». Перш ніж Христос вознісся до Свого Отця, Він сказав апостолам, що вони «приймуть силу», коли на них зійде Святий Дух (Дії 1:8; курсив додано), і що вони повинні залишатись в Єрусалимі, доки не «зодягнуться силою з висоти» (Лк. 24:49; курсив додано). Через десять днів після Вознесіння, під час юдейського свята П'ятидесятниці, на них зійшла сила Святого Духа (Дії 2:1–4) і Ісус виповнив Свою обітницю побудувати Свою церкву/царство. (Чит. Дії 5:11; 8:1; Кол. 1:13; Об. 1:6, 9).

Ті, хто вірять у те, що Ісус досі не встановив Своє царство (наприклад, приміленіалісти), заперечують вчення з Марка 9:1. Одною з їхніх поширених відмовок є те, нібито тут йдеться про

Преображення. Дж. МакГарві пише: «Ті, хто вважають ці слова вказівкою на Преображення, безсумнівно, помиляються, оскільки на той час не було засновано жодного видимого царства».

Чи розуміли апостоли, що мав на увазі Христос, коли сказав, що царство прийде з силою ще за їхнього життя? Ні, вони зрозуміли це вчення не краще, ніж Його попередні слова про встановлення церкви та Його друге пришествя—але зерно вже лягло в ґрунт.

### **Поблизу Кесарії Пилипової (чи на горі Гермон?): Преображення (Мт. 17:1–13; Мр. 9:2–13; Лк. 9:28–36)**

#### **Євангеліє від Матвія 17:1–13**

<sup>1</sup>А через шість день забирає Ісус Петра, і Якова, і Івана, брата його, та й веде їх осібно на гору високу. <sup>2</sup>І Він перед ними переобразився: обличчя Його, як те сонце засяло, а одежа Його стала біла, як світло. <sup>3</sup>І ось з'явилися до них Мойсей та Ілля, і розмовляли із Ним. <sup>4</sup>І озвався Петро та й сказав до Ісуса: Господи, добре нам бути тут! Коли хочеш, поставлю отут три шатра: для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі. <sup>5</sup>Як Він ще говорив, ось хмара ясна заслонила їх, і ось голос із хмари почувся, що казав: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав, Його слухайтеся! <sup>6</sup>А почувши, попадали учні долілиць, і полякались сильно... <sup>7</sup>А Ісус підійшов, доторкнувся до них і промовив: Уставайте, не бійтесь! <sup>8</sup>Звівши ж очі свої, нікого вони не побачили, окрім Самого Ісуса.

<sup>9</sup>А коли з гори сходили, заповів їм Ісус і сказав: Не кажіть нікому про цеє видіння, аж поки Син Людський із мертвих воскресне. <sup>10</sup>І запитали Його учні, говорячи: Що це книжники кажуть, ніби треба Іллі перш прийти? <sup>11</sup>А Він відповів і сказав: Ілля, правда, прийде, і все приготує. <sup>12</sup>Але кажу вам, що Ілля вже прийшов був, та його не пізнали, але з ним зробили, що тільки хотіли... Так і Син Людський має страждати від них. <sup>13</sup>Учні тоді зрозуміли, що Він говорив про Івана Христителя.

#### **Євангеліє від Марка 9:2–13**

<sup>2</sup>А через шість день забирає Ісус Петра, і Якова, і Івана, та й веде їх осібно на гору високу самих. І Він переобразився перед ними. <sup>3</sup>І стала одежа Його осяйна, дуже біла, як сніг,

якої білильник не зміг би так вибілити на землі! <sup>4</sup>І з'явивсь їм Ілля та Мойсей, і розмовляли з Ісусом. <sup>5</sup>І озвався Петро та й сказав до Ісуса: Учителю, добре бути нам тут! Поставлю я собі три шатра: для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі... <sup>6</sup>Бо не знав, що казати, бо був переляканий. <sup>7</sup>Та хмара ось їх заслонила, і голос почувся із хмари: Це Син Мій Улюблений,— Його слухайтеся! <sup>8</sup>І зараз, звівши очі свої, вони вже нікого з собою не бачили, окрім Самого Ісуса.

<sup>9</sup>А коли з гори сходили, Він їм наказав, щоб нікому того не казали, що бачили, аж поки Син Людський із мертвих воскресне. <sup>10</sup>І вони заховали те слово в собі, сперечаючись, що то є: воскреснути з мертвих. <sup>11</sup>І вони запитали Його та сказали: Що це книжники кажуть, ніби треба Іллі перш прийти? <sup>12</sup>А Він відказав їм: Тож Ілля, коли прийде попереду, усе приготує. Та як же про Людського Сина написано, що мусить багато Він витерпіти, і буде зневажений? <sup>13</sup>Але вам кажу, що й Ілля був прийшов,—та зробили йому, що тільки хотіли, як про нього написано...

#### Євангеліє від Луки 9:28–36

<sup>28</sup>І сталося після оцих слів днів за вісім, узяв Він Петра, і Івана, і Якова, та й пішов помолитись на гору. <sup>29</sup>І коли Він молився, то вигляд лиця Його переобразився, а одежа Його стала біла й блискуча. <sup>30</sup>І ось два мужі з Ним розмовляли,— були то Мойсей та Ілля, <sup>31</sup>що з'явилися у славі, і говорили про кінець Його, який в Єрусалимі Він мав докінчити. <sup>32</sup>А Петро та приявні з ним були зморені сном, але, пробудившись, бачили славу Його й обох мужів, що стояли при Ньому. <sup>33</sup>І сталося, як із Ним розлучались вони, то промовив Петро до Ісуса: Учителю, добре нам бути отут! Поставмо ж отут три шатра: задля Тебе одне, і Мойсею одне, і одне для Іллі! Він не знав, що говорить... <sup>34</sup>А як він говорив це, насунула хмара та їх заслонила. І вони полякались, як стали ті заходити в хмару. <sup>35</sup>І почувсь ось голос із хмари, який промовляв: Це Син Мій улюблений,—Його слухайтеся! <sup>36</sup>А коли оцей голос лунав, Ісус Сам позостався. А вони промовчали, і нікому нічого тих днів не казали, що бачили.

Євангельські оповісті не повідомляють нам, що відбувалось

упродовж наступних кількох днів. Ми можемо тільки уявити, як зростало напруження, коли учні намагались узгодити Ісусові слова з тим, чого їх навчали все життя. Ймовірно, через деякий час Господь вирішив, що настав час ще для одного випробування, ще вищого рівня—й повів їх на буквальну висоту.

**А через шість день забирає Ісус Петра, і Якова, і Івана, брата його, та й веде їх осібно на гору високу. І Він перед ними переобразився: обличчя Його, як те сонце засяло, а одежа Його стала біла, як світло. І ось з'явилися до них Мойсей та Ілля, і розмовляли із Ним (Мт. 17:1–3).**

Лука повідомляє, про що саме говорили Мойсей, Ілля та Христос: вони **говорили про кінець Його, який в Єрусалимі Він мав докінчити** (Лк. 9:31). Згаданий «кінець» (пор. «відхід»; УБТ) означає «смерть». Учні не могли прийняти думку про Месію, який вмирає, але ці герої Старого Заповіту розуміли, наскільки важливою була Його смерть для всіх вірних усіх часів (Євр. 9:15).

Приголомшений побаченим і не знаючи, що сказати (Мр. 9:6), Петро бовкнув: **Господи, добре нам бути тут! Коли хочеш, поставлю отут три шатра: для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі** (Мт. 17:4). Ще коли він це промовляв, **ось хмара ясна заслонила їх, і ось голос із хмари почувся, що казав: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав, Його слухайтеся!** (Мт. 17:5). Після того, як цей голос замовк, вони, **звівши очі свої, вже нікого з собою не бачили, окрім Самого Ісуса** (Мр. 9:8).

Це видіння пішло на користь учням: воно підтвердило визнання, яке раніше зробив Петро, й підтвердило пророцтво Господа про Його неминучу смерть у Єрусалимі. Воно наголосило на тому, що апостоли повинні «Його слухатись», незалежно від того, що Він їм скаже.

Ця безпрецедентна подія також була корисною й для Ісуса. Дванадцять не розуміли, чому Його смерть була такою важливою, але Мойсей та Ілля розуміли. Багато людей відцурались Його, але Бог ні. Господь говорив з небес, коли Христос хрестився, засвідчивши тим Своє схвалення тридцяти років Його підготовки. Тепер Він схвалив уголос Ісусове особисте служіння. Таким чином небеса готували



Ісуса для Його останнього й найважливішого випробування.

**А коли з гори сходили, заповів їм Ісус і сказав: Не кажіть нікому про цеє видіння, аж поки Син Людський із мертвих воскресне** (Мт. 17:9). Раніше, повідомляючи про Свою смерть, Христос сказав і про Своє воскресіння (Мт. 16:21); тепер Він згадує про нього як про часовий маркер. І знову Його учні були збентежені; вони обговорювали між собою, **що то є: воскреснути з мертвих** (Мр. 9:10). Позаяк Господь часто говорив притчами (Мт. 13:35), вочевидь, вони вирішили, що Він висловився метафорично.

Вони не попросили Ісуса пояснити їм, що Він мав на увазі під «воскресінням із мертвих», проте вони запитали про дещо інше, що їх турбувало. Вони щойно побачили Іллю, проте пророк з'явився у розквіт Христового служіння, а не на його початку. Тож вони запитали: **Що це книжники кажуть, ніби треба Іллі перш прийти?** (Мт. 17:10; курсив додано).

Раніше Христос уже наголошував був на тому, що пророцтва щодо приходу Іллі виповнились у служінні Івана Хрестителя (Мт. 11:14; Лк. 1:17), утім особиста поява Іллі на горі збентежила апостолів. Ісус знову пояснив їм, що Ілля вже прийшов був (Мт. 17:12). **Учні тоді зрозуміли, що Він говорив про Івана Хрестителя** (Мт. 17:13).

## **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ:**

### **«МИ БАЧИЛИ СЛАВУ ЙОГО»**

#### **(МТ. 17:1–8; МР. 9:2–8; ЛК. 9:28–36)**

Уявіть себе одним із апостолів, які ходили з Ісусом упродовж трьох років. Поміркуйте над усіма тими дивами, які ви бачили: як Ісус нагодував п'ять тисяч, як Він ходив по воді, втихомирив бурю на морі, воскрешав мертвих. Тепер запитайте себе: «Що з усього, що я побачив, справило на мене найсильніше враження?» Я не знаю, як би на це запитання відповіли ви, але я знаю напевно, що була одна подія, яка справила незабутнє враження на апостолів, яким випала честь бути її очевидцями: Преображення. Пізніше один із них сказав:

... ми ... були самовидцями Його величі. Бо Він честь та славу прийняв від Бога Отця, як до Нього прийшов від

величної слави голос такий: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав! І цей голос, що з неба зійшов, ми чули, як із Ним були на святій горі (2 Пет. 1:16–18).

А інший з тих, хто був там, написав:

Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово (Ів. 1:1).

І Слово сталося Тілом, і перебувало між нами, повне благодаті та слави, і ми бачили славу Його, як славу Однородженого від Отця (Ів. 1:14).

Ймовірно, автор цих слів мав на увазі більше, ніж Преображення (див. Ів. 2:11), проте безсумнівно, що ця пам'ятна подія була перед його очима, коли він писав «ми бачили славу Його» (див. Лк. 9:31, 32).

Коли ми докладно розглядатимемо Преображення, нашим головним текстом буде Матвія 17, утім ми також звертатимемось до Марка 9 і Луки 9 за додатковими деталями. Нехай цей урок допоможе й кожному з нас «побачити славу Його».

### **Важлива подія (Мт. 17:1, 2; Мр. 9:2, 3; Лк. 9:28, 29)**

Наш текст починається так: «А *через шість день* забирає Ісус Петра, і Якова, і Івана, брата його, та й веде їх осібно на гору високу» (Мт. 17:1; курсив додано). Марк також пише «через *шість день*» (Мр. 9:2), проте в книзі Луки написано «після *оцих слів днів за вісім*» (Лк. 9:28). Матвій і Марк рахували дні між двома подіями, тоді як Лука—включно з цими подіями. Сьогодні ми б сказали просто «через тиждень». Що ж сталося за шість чи близького того днів?

Майже за тиждень перед тим Петро зробив Добре сповідання, визнавши Ісуса Христом, і Христос пообіцяв побудувати Свою церкву (Мт. 16:16, 18). Потім Він відкрив учням, що для виповнення цієї обітниць Він мусить померти. «Ісус став виказувати Своїм учням, що Він мусить іти до Єрусалиму, і постраждати багатого від старших, і первосвящеників, і книжників, і вбитому бути ...» (Мт. 16:21). Замість того аби йти до Єрусалиму, щоб встановити

там земне царство—як очікували Його учні—Він збирався йти до Єрусалиму, щоб померти.

Учні не зрозуміли Христових слів; смерть Месії не відповідала їхньому поняттю царства. «І, набік відвівши Його [Ісуса], Петро став Йому докоряти й казати: Змилуйся, Господи,—такого Тобі хай не буде!» (Мт. 16:22). На це Христос виговорив Петрові, а потім і іншим апостолам (Мт. 16:23–27; див. Мр. 8:38; Лк. 9:26).

Уявіть напруження, яке тривало в ті дні між Ісусом та Його послідовниками—шість довгих днів. Немає жодних повідомлень щодо того, що відбувалось тими днями. Нарешті, через шість днів Ісус узяв трьох апостолів, зокрема запального Петра, й повів «на гору високу».

Ми не знаємо, чому Ісус узяв тих трьох, утім Він кілька разів виокремлював їх з-поміж інших апостолів (Мр. 5:37; 9:2; 14:33). Можливо, Він робив так, передбачаючи їхні потреби в майбутньому. Так, Петро потребував зрілості аби стати лідером церкви, а на Якова попереду чекала мученицька смерть (Дії 12:2). Можливо, Він зробив це, вважаючи, що через цих трьох решта дев'ять зрозуміють краще. Також не виключено, що, подібно до нас, людина Ісус мав потребу в особливо близьких друзях. Іван, один із цих трьох, відомий як «учень, якого любив Ісус» (Ів. 21:20; див. 13:23; 19:26; 20:2).

Також нам не повідомлено, на яку гору вони піднялись. Петро назвав її просто «святою горою» (2 Пет. 1:18). Згідно з ненахненими переданнями, то була гора Фавор у Галілеї, проте більш ймовірно, що то була гора Гермон, розташована недалеко від того місця, де Петро зробив Добре визнання. Гора Гермон є найвищою в Палестині; її «вкриті снігом верхівки» здійснюються «майже на три тисячі метрів над долиною між горами».<sup>4</sup>

Ісус піднявся на ту гору не заради Преображення, а радше поспілкуватись із Своїм Отцем. Лука пише: «... узяв Він Петра, і Івана, і Якова, та й пішов помолитись на гору» (Лк. 9:28). Можливо, Він хотів допомогти цим апостолам у їхньому молитовному житті—втім, як це часто буває, вони заснули під час молитви (Лк. 9:32; див. Мт. 26:40, 43, 45).

Раптом, «коли Він молився», «Він перед ними переобразився»

---

<sup>4</sup>Гордон Пауел (Gordon Powell).

(Лк. 9:29а; Мт. 17:2а). З грецького слова μεταμορφώω (*метаморфоо*), перекладеного як «переобразився», походить відоме нам слово «метаморфоза», яке означає радикальне змінення. Втім жодні слова не в силах описати велич та пишність того преображення. Автори Євангельських оповістей намагались описати враження від нього через порівняння.

І Він перед ними переобразився: обличчя Його, як те сонце, засяло, а одежа Його стала біла, як світло (Мт. 17:2).

І стала одежа Його осяйна, дуже біла, як сніг, якої білильник не зміг би так вибілити на землі (Мр. 9:3).

І ... вигляд лиця Його переобразився, а одежа Його стала біла й блискуча (Лк. 9:29).

Існує одне можливе пояснення того, що сталося. Ісус був Бого-Людиною (Мт. 1:23), проте, коли Він ходив по землі, більшість людей бачили лише Його людську природу. Втім того особливого разу Його Божественності було дозволено сяяти через Його людську природу. Петрові, Якову та Івану було дано честь побачити Його Божественність.

### **Вражаючий намір (Мт. 17:3–8; Мр. 9:4–8; Лк. 9:30–36)**

Під час нашого дослідження у нас виникає запитання «Яка була мета цього Преображення?» Пропоную розглянути чотири можливих причини цієї унікальної події.

#### *Вінець людського шляху*

Час від часу в житті Христа відбувались події, які увінчували минуле й готували шлях до майбутнього. Однією з таких подій було Його хрещення. Тоді Бог засвідчив у голос Своє схвалення тридцятирічної підготовки Ісуса, а Святий Дух зійшов на Христа, аби підготувати Його для трирічного публічного служіння (Мт. 3:16, 17). Преображення було другим кульмінаційним моментом. Цього разу Бог поставив Свою «печать схвалення» не тільки на Ісусових роках підготовки, а й також на роках Його земного служіння (Мт. 17:5).

Христос був таким, якими за Божим задумом мали б бути люди, коли Він помістив їх на землю. Люди згрішили (1 М. 3:5; Рим. 3:23), але Ісус ні (Євр. 4:15). Під час Преображення Христос, ймовірно за все, повернувся у присутність святого Бога саме Тим, Ким Він був—якщо не було інших причин такого повернення. Втім була ще одна причина, з якої впливає друга ціль Преображення.

### *Схвалення «Виходу»*

Лука пише: «А Петро та приявні з ним були зморені сном, але, пробудившись, бачили славу Його ...» (Лк. 9:32). Він хотів, аби ми зрозуміли, що Петрові, Якову та Івану це не наснилось; вони були абсолютно притомні, коли побачили сяючий вигляд Ісуса.

Невдовзі вони були змушені дивуватись ще більше: «І ось два мужі з Ним [Христом] розмовляли,—були то Мойсей та Ілля» (Лк. 9:30). Мойсей та Ілля були двома з найвеличніших єврейських героїв віри (Євр. 11:23–29; Як. 5:17). Петро, Яків і Іван ще змалку чули багато розповідей про них. Вони чули ці імена, коли рабини вихваляли віру тих людей. Мойсей був великим законодавцем; Ілля закликав народ повернутись до Закону.

Нам не повідомлено, чому саме цим двом випала честь стояти поруч із Господом на горі Преображення. Можливо, через те, що обидва вони були дотичні до пророцтв Старого Заповіту про Месію (5 М. 18:15; Мал. 4:5, 6). Багато дослідників припускають, що цих двох було обрано через те, що Мойсей уособлював Закон, а Ілля уособлював Пророків—цих двох великих свідків божественності Ісуса (Ів. 1:45; див. Лк. 24:44). Також існують припущення, що вибір цих двох був зумовлений деякою подібністю між їхніми життям та життям Ісуса: у житті усіх трьох найважливіші події відбувались на горі; усі троє закінчили своє життя незвичайним способом (щодо Мойсея див. 5 М. 34:6; щодо Іллі див. 2 Цар. 2:11).

Ісус, Мойсей та Ілля мали багато спільного; було багато такого, про що вони могли б поговорити. Мойсею не було дозволено увійти до Краю Обіцяного (4 М. 20:12), а з того часу, коли Ілля ходив зеленими рівнинами Галілеї, минуло кілька століть; тож, ймовірно, вони були б раді дізнатись про Ісусові подорожі тією землею. Усі троє знали про проблеми та відповідальність провідника; можливо, вони говорили про те, як важко донести до людей навіть найпростіші істини. Якщо вони мали розмову,

можливо, вона протікала таким чином: «Ісус сказав: “Мої учні так повільно навчаються”. Мойсей сказав: “Ізраїльтяни були такі вперті й не хотіли навчатись!” А Ілля сказав: “Це ніщо! Я розповім вам про Ахава та Єзавель!”» Хоча звичайно, це просто наші вигадки. Насправді вони говорили про інше.

Згідно з книгою Луки, вони «говорили про кінець Його [Христа], який в Єрусалимі Він мав докінчити» (Лк. 9:31). В УБТ написано «про відхід Його, який мав статись в Єрусалимі». Грецьке слово, перекладене як «кінець», чи більш дослівно «відхід» (ἐξοδον, *ексодон*), це те саме слово, яке покладено у назву першої книги Мойсея «Вихід» (грец. *ексодос*). «Ексодос» складається з грецького іменника, що означає «дорога» чи «шлях» (ὁδός, *одос*) та прийменника «з» у значенні «звідки» (ἐξ, *ек* чи *екс*); отже буквальне значення цього слова є «вихід». Згадайте про напис «вихід» над дверима в громадських закладах. Згадайте про вихід з Єгипту, коли нащадки Ізраїлю вийшли з тієї країни аби йти в Край Обіцяний. У книзі Луки 9 слово «ексодос» вбирає в себе поняття смерті, воскресіння та вознесіння Господа. Воно графічно зображує вихід Христа з цього життя й цього світу.

Чому думки Мойсея та Іллі були зосереджені на хресній смерті Ісуса, що наближалась із кожним днем? Можливо, тому що це було пов'язане з їхньою *діяльністю*: упродовж років вони вказували на цю подію. Метою Закону, який дав Мойсей, було привести людей до Христа (Гал. 3:16, 19, 24, 25). Ілля був одним із пророків, які формували народ, через який мав прийти Месія. Згідно з пророками, коли Христос/Месія прийде, Він мусить померти за людей (Іс. 53:4–6).

Утім, ймовірніше за все, Мойсей та Ілля мали *особисту* причину щодо Ісусової смерті. Вони не могли потрапити на небеса, доки Він не помре за їхні гріхи. У Старому Заповіті написано про прощення людей, проте це було умовне, тимчасове прощення в очікуванні вирішальної жертви Христа.

Інколи як ілюстрацію цього наводять приклад доброго самарянина, який дав власникові гостиниці гроші й сказав: «Подбай про нього [пораненого чоловіка], а якщо більше витратиш, то віддам тобі, коли повертатимуся» (Лк. 10:35; УБТ). Коли цей поранений одужав і збирався додому, то якби він спитав хазяїна гостиниці, що йому винен, той би відповів: «Не хвилюйся, про

це вже потурбувались». Проте питання з боргом можна вважати вирішеним лише за умови повернення самарянина, на яке *очікували*.

Автор послання до євреїв сказав, що Ісус—«Посередник Нового Заповіту, щоб *через смерть, що була для відкуплення від переступів, учинених за першого заповіту [Старого Заповіту]*, покликані прийняли обітницю вічного спадку» (Євр. 9:15; курсив додано). Перші проповідники любили казати, що «кров Ісуса омиває як минуле, так і майбутнє».

Отже, Мойсей і Ілля також мали б користь від смерті Христа. Зауважте, що Ісус міг би повернутись на небеса у тому вигляді, в якому Він був—але, якби Він це зробив, Він був би єдиним на небесах, хто колись перебував у людському тілі. Він мусив померти, перед тим як Мойсей міг піти на небо. Він мусив померти, перед тим, як Ілля міг піти на небо. Отже ці два достойники Старого Заповіту мали безпосередній інтерес до цієї розмови.

Ця зустріч була важливою й для Господа. Його учні намагались відмовити Його від хреста (Мт. 16:22). Мойсей та Ілля підбадьорили та зміцнили Його, аби ніщо не завадило Йому виконати Божий план спасіння людства. Тож Преображення не лише увінчало минуле, а й допомогло підготувати Ісуса до майбутнього—до Розп'яття.

### *Свідчення влади*

На додаток до цих двох важливих цілей Преображення, слід згадати й про інші. Третьою причиною була необхідність засвідчити владу Христа.

Учні були приголомшені побаченим (Мр. 9:6)—утім попри страх Петро вважав за необхідне *щось* сказати. Тож він промовив: «Господи, добре нам бути тут! Коли хочеш, поставлю отут три шатра: для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі» (Мт. 17:4). Марк повідомляє, що Петро «не знав, що казати» (Мр. 9:6), а Лука пояснює, що він не розумів, «що говорить» (Лк. 9:33). Петро не знав, що сказати; а після того, як сказав, не знав, що він сказав.

Петро не знав, про що саме він говорить, коли казав про місце: «Господи, добре нам бути *тут!* ... я поставлю *отут* три шатра». По суті апостол казав Ісусові: «Це саме те, як я уявляв Тебе Месією! Тож забудьмо про Єрусалим, де чекає смерть. Залишимося *тут*, на цій горі, де Ти у славі». Він не розумів, що якщо Христос залишився б там, Він не помер би за наші гріхи (1 Кор. 15:3), а ми назавжди

залишилися б загиблими (Євр. 9:22б).

Крім того, Петро не знав, що він говорив, коли запропонував поставити нашвидкуруч грубі укриття: «Я поставлю отут *три шатра*: для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі». Позаяк час для свята Кучок уже був близько (Ів. 7:2), деякі коментатори вважають, що Петро пропонував відсвяткувати його на цій горі, замість того аби йти до Єрусалиму. Дж. МакГарві припускає, що Петро не міг дозволити Мойсею та Іллі «піти, не намагаючись затримати їх, хоча не міг запропонувати їм нічого кращого за три курені з гілля дерев, де вони й Христос могли б жити». Лише подумайте, наскільки це безглуздо. Яка користь духові від куреню з гілля?

Ще більше Петро не розумів, що він говорив, коли він поставив Мойсея й Іллію на один рівень із Господом: «Я поставлю отут три шатра: *для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі*». Схожу помилку роблять чимало людей і сьогодні. Вони вважають, що Ісус то просто один з багатьох великих духовних вчителів та провідників. Вони були б раді побудувати купу куренів, шануючи Ісуса, Магомета, Будду й інших. Тому їм слід уважно дослухатись до того, що у відповідь на Петрові слова сказав Бог: «Як Він ще говорив, ось хмара ясна заслонила їх, і ось голос із хмари почувсь, що казав: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вполюбав, Його слухайте!» (Мт. 17:5).

Ці Божі слова були небесним визначенням: «Це Син Мій Улюблений». Вони були небесним схваленням: «що Його Я вполюбав». Вони були небесною заповіддю: «*Його слухайтеся!*» Інакше кажучи, «Слухайте не Мойсея; дослухайтеся не до Іллі; слухайте лише *Ісуса!*» Сьогодні ми б ще додали: «Не слухай нікого іншого, хто називає себе особливим Божим провісником!»

### *Підготовка апостолів*

І, четверте, слова Бога з Матвія 17:5 мали особливе значення для апостолів. Незадовго до цього вони не хотіли сприймати повідомлення Христа про Його неминучу скору смерть (Мт. 16:21, 22). З урахуванням цього Божі слова до Петра означали наступне: «Слухайте Ісуса, навіть коли ви не розумієте, навіть коли ви не згодні. Він знає краще». Те, що нам може «здаватись правильним», в дійсності може бути «шляхом смерті» (Пр. 14:12; 16:25; курсив додано). Наша мудрість завжди обмежена; ми потребуємо



навчитись покладатись на «Божу мудрість» (Еф. 3:10).

Коли з неба пролунав цей Голос, учні «попадали ... долілиць, і полякались сильно» (Мт. 17:6). Ісус підійшов до них, лагідно доторкнувся і промовив: «Уставайте, не бійтесь» (Мт. 17:7). Коли ж вони підняли свої очі, «нікого вони не побачили, окрім Самого Ісуса» (Мт. 17:8).

Апостоли не розуміли всього значення того, що сталося, але вони побачили божественність Ісуса. Вони почули Мойсея та Іллю, які підтвердили, що Ісус мав померти в Єрусалимі. Пізніше Святий Дух нагадає їм про все (Ів. 14:26); тоді всі деталі стануть на свої місця. А поки що вони отримали додаткову підготовку щодо того, що мало незабаром статись.

### **Висновок**

Хіба б ми не зраділи й не розхвилювались, побачивши славу Господа на тій горі? Ми ніколи не матимемо такої нагоди, але якщо ми будемо вірні Йому, то одного дня *обов'язково* побачимо Його в Його славі. «Та знаємо, що, коли з'явиться, то ... будемо бачити Його, як Він є» (1 Ів. 3:2). Одного дня ми навіть побачимо Мойсея та Іллю—на небесах.

### **Уздоровлення сновидного хлопчика (Мт. 17:14–21; Мр. 9:14–29; Лк. 9:37–43)**

Коли Христос зійшов з гори, Він одразу ж потрапив у іншу емоційну западину—спричинену нездатністю Його учнів уздоровити біснуватого хлопчика (Мт. 17:14–16).

Упродовж останніх днів Свого земного служіння Ісус зосередився на підготовці апостолів до Його відходу. Коли Він подорожував, то «... не хотів, щоб довідався хто. Бо Він Своїх учнів навчав ...» (Мр. 9:30б, 31). Говорячи сучасною мовою, «Він намагався уникати усякої публічності, аби присвятити час Своїм учням, навчаючи їх». Наскрізною темою цього навчання було «Що означає бути Моїм учнем».

### **Євангеліє від Матвія 17:14–21**

<sup>14</sup>І як вони до народу прийшли, то до Нього один чоловік приступив, і навколішки впав перед Ним. <sup>15</sup>І сказав: Господи, змилуйсь над сином моїм, що біснується у новомісяччі, і

мучиться тяжко, бо почасти падає він ув огонь, і почасти в воду. <sup>16</sup>Я його був привів до учнів Твоїх, та вони не могли вздоровити його. <sup>17</sup>А Ісус відповів і сказав: О, роде невірний й розбещений, доки буду Я з вами? Доки Я вас терпітиму? Приведіть до Мене сюди його! <sup>18</sup>Потому Ісус погрозив йому, і демон вийшов із нього. І видужав хлопець тієї години!

<sup>19</sup>Тоді підійшли учні насамоті до Ісуса й сказали: Чому ми не могли його вигнати? <sup>20</sup>А Він їм відповів: Через ваше невірство. Бо поправді кажу вам: коли будете ви мати віру, хоч як зерно гірчичне, і горі оцій скажете: Перейди звідси туди, то й перейде вона, і нічого не матимете неможливого! <sup>21</sup>Цей же рід не виходить інакше, як тільки молитвою й постом.

#### Євангеліє від Марка 9:14–29

<sup>14</sup>А коли повернулись до учнів, коло них вони вгледіли безліч народу та книжників, що сперечалися з ними. <sup>15</sup>І негайно весь натовп, як побачив Його, сполохнувся із дива, і назустріч побіг, і став вітати Його. <sup>16</sup>І запитався Він їх: Про що сперечаетесь з ними? <sup>17</sup>І Йому відповів один із натовпу: Учителю, привів я до Тебе ось сина свого, що духа німого він має. <sup>18</sup>І як він де схопить його, то об землю кидає ним, і він піну пускає й зубами скрегоче та сохне. Я казав Твоїм учням, щоб прогнали його, та вони не змогли. <sup>19</sup>А Він їм у відповідь каже: О, роде невірний, доки буду Я з вами? Доки вас Я терпітиму? Приведіть до Мене його! <sup>20</sup>І до Нього того привели. І як тільки побачив Його, то дух зараз затряс ним. А той, повалившись на землю, став качатися та заливатися піною... <sup>21</sup>А Він запитав його батька: Як давно йому сталося це? Той сказав: Із дитинства. <sup>22</sup>І почасти кидав він ним і в огонь, і до води, щоб його погубити. Але коли можеш що Ти, то змилуйся над нами, і нам поможи! <sup>23</sup>Ісус же йому відказав: Щодо того твого «коли можеш»,—то тому, хто вірує, все можливе! <sup>24</sup>Зараз батько хлоп'яти з слізьми закричав і сказав: Вірую, Господи, поможи недовірству моєму! <sup>25</sup>А Ісус, як побачив, що натовп збігається, то нечистому духові наказав, і сказав йому: Душе німий і глухий, тобі Я наказую: вийди з нього, і більше у нього не входь! <sup>26</sup>І, закричавши та міцно затрясши, той вийшов. І він став, немов мертвий, аж багато хто стали казати, що помер він... <sup>27</sup>А Ісус

узяв за руку його та й підвів його, і той устав. <sup>28</sup>Коли ж Він до дому прийшов, то учні питали Його самотою: **Чому ми не могли його вигнати?** <sup>29</sup>А Він їм сказав: **Цей рід не виходить інакше, як тільки від молитви та посту.**

### Євангеліє від Луки 9:37–43

<sup>37</sup>А наступного дня, як спустились з гори, перестрів Його натовп великий. <sup>38</sup>І закричав ось один чоловік із народу: **Учителю, благаю Тебе, зглянься над сином моїм, бо одинак він у мене!** <sup>39</sup>А ото дух хапає його, і він нагло кричить, і трясе ним, аж той піну пускає. І, вимучивши він його, насилу відходить. <sup>40</sup>І учнів Твоїх я благав його вигнати, та вони не змогли. <sup>41</sup>А Ісус відповів і промовив: **О, роде невірний й розбещений, доки буду Я з вами, і терпітиму вас? Приведи свого сина сюди!** <sup>42</sup>А як той іще йшов, демон кинув його та затряс. Та Ісус наказав тому духу нечистому, і вздоровив дитину, і віддав її батькові її. <sup>43</sup>І всі дивувалися величі Божій!

А як усі дивувались усьому, що чинив був Ісус, Він промовив до учнів Своїх.

Ісус, Петро, Яків та Іван спустились з «святої гори» (2 Пет. 1:18), де відбулося преображення Господа. Коли Мойсей зійшов з гори, після того як отримав Десять заповідей, його зустрів бунт непослуху (2 М. 32); коли Христос зійшов з гори після преображення, Його зустрів безлад невірства.

Якийсь чоловік привів свого біснуватого сина, аби Ісус його вздоровив, проте учні Господа не змогли вигнати демона. Цим скористались усюдисущі книжники, які постійно Його критикували, й почали лихословити Христове служіння. Немічна віра всіх присутніх (книжників, натовпу, батька хлопчика, навіть Ісусових учнів) розбила Христове серце (Мт. 17:17; Мр. 9:19; Лк. 9:41). Утім попри їхнє невірство, Він показав Себе вірним і зцілив хлопчика (Мт. 17:18; Мр. 9:25, 26; Лк. 9:41; див. 2 Тим. 2:13).

Пізніше, коли Господь залишився на самоті з апостолами, вони запитали Його: **Чому ми не могли його вигнати?** (Мт. 17:19; Мр. 9:28). Він їм відповів: **Через ваше невірство. Бо поправді кажу вам: коли будете ви мати віру, хоч як зерно гірчичне, і горі оцій скажете: Перейди звідси туди, то й перейде вона, і нічого**

**не матимете неможливого!** (Мт. 17:20). Марк у своїй оповісті додає: **Цей рід не виходить інакше, як тільки від молитви та посту** (Мр. 9:29). Як і батько хлопчика в цій історії (Мр. 9:24), учні вірили—і все ж їхня віра не була повною (Мт. 17:20). Подібно до нас, їм було важко вірити по справжньому.

Багато коментаторів вважають, що апостоли не змогли вигнати того демона, оскільки вірили у свою *власну* силу це зробити. Павло писав, щоб ми не «покладали надії на себе, але на Бога» (2 Кор. 1:9). Багато століть тому Давид сказав: «Жертви правди приносять і *надійтесь на Господа*» (Пс. 4:6; курсив додано). Йому вторить Еклезіяст (Проповідник): «Надійся на Господа всім серцем своїм, а на розум свій не покладайся» (Пр. 3:5).

Істинний учень визнає свої власні вади та обмеження (Рим. 3:10). Він покладається на Господа, щоб зміцнитись (див. 2 Сам. 22:31; Пс. 9:10; 36[37]:3, 5; 39[40]:3, 4; 113[115]:18, 19; Іс. 26:4; Фил. 2:24).

### **ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ: «ДОПОМОЖИ МОЄМУ НЕВІРСТВУ» (МТ. 17:14–21; МР. 9:14–29; ЛК. 9:37–43)**

Багато персонажів Біблії зазнали труднощів та випробувань, намагаючись ходити з Богом. У деяких із них ми можемо впізнати себе. Ілля занепав духом (1 Цар. 19:10). Пророк Єремія гірко плакав та відчував, що його праця була даремною (Єр. 9:1; 13:17). Петро часто говорив, не думаючи (Лк. 9:33). Ми також можемо повторити благання батька, який сказав Ісусові: «Вірю! Допоможи моєму невірству!» (Мр. 9:24; УБТ). Коли той чоловік попросив Господа зцілити його сина, Христос відповів: «Тому, хто вірує, все можливе» (Мр. 9:23). Саме тоді той чоловік вигукнув: «Вірю! Допоможи моєму невірству!»

Жодна тема не важить для християнства стільки, як тема віри—і жодна потреба не перевищує потребу зміцнення віри. Павло писав:

Бо я не соромлюсь Євангелії, бо ж вона—сила Бога на спасіння кожному, хто вірує, перше ж юдеєві, а потім гелленові. Правда-бо Божа з'являється в ній з *віри в віру*, як написано: А праведний житиме вірою (Рим. 1:16, 17; курсив додано).

Конструкція вірша 17 в грецькому тексті передбачає й інші варіанти перекладу, проте загальний зміст залишається тим самим. Порівняйте: «Правда Божа [діє] через віру від *початку до кінця*» (дослівно з NIV; курсив додано), або «Праведність Божа починається й закінчується вірою» (дослівно з NCV).

«Догодити ж [Богу] без віри не можна» (Євр. 11:6а). «Благодаттю» ми спасаємося «через віру» (Еф. 2:8а). Ми ходимо християнським шляхом «вірою, в не видінням» (2 Кор. 5:7). Віра це той щит, який захищає нас від диявола (Еф. 6:16). Віра це «перемога, що світ перемогла» (1 Ів. 5:4б). Кінцевою «метою» віри є «спасіння» нашим душам (1 Пет. 1:9).

Коли ми розмірковуємо про важливість віри, нам також хочеться закричати: «Ми віруємо! Допоможи нашому невірству!» У цьому уроку про чоловіка, який першим промовив це благання, ми розглянемо чинники, які послаблюють віру. Це допоможе нам дізнатися, як можна зміцнити віру.

### **Випробування віри (Мт. 17:14–18; Мр. 9:14–27; Лк. 9:37–43)**

На початку цієї історії Ісус, Петро, Яків та Іван щойно зійшли з гори Преображення, з вершини гори до западини конфлікту. Це й є життя, а також це є те, як Бог його задумав. Можливо, як і Петрові, нам хотілось би жити з Господом на вершині гори (Мт. 17:4), але життя слід проживати там, де є люди—а також проблеми.

Коли Христос і Його маленька група дістались місця, де вони перед тим залишили решту дев'ять апостолів, «вони вгледіли ... книжників, що сперечалися з ними» (Мр. 9:14). Ймовірно, ті книжники критикували довірених людей Ісуса та законність Його служіння. За цією суперечкою зацікавлено спостерігав натовп, подібно до того, як у наш час біля місця автомобільних трощ та інших лих збирається купа глядачів.

Книга Марка 9:15 повідомляє, що «як тільки ці люди побачили Його [Ісуса], зніяковіли» (УБТ; пор. «сполохнувся»; УБО). Було б неправильним вважати, що вони сполохнулись чи зніяковіли через щось у зовнішності Христа, що вказувало б на Його преображення (як, наприклад, обличчя Мойсея, яке сяяло, коли він зійшов з гори). Те, що відбувалось на горі Преображення, впродовж деякого часу мало залишатись в таємниці (Мр. 9:9). Можливо, люди переполошилились через те, що не очікували на прихід Ісуса.

### *Хворий хлопець*

Ісус запитав, що спричинило цей сполох (Мр. 9:16). Насправді Він знав, що трапилось, але Він хотів перевести увагу від Його принижених учнів на Себе самого. Із натовпу вийшов якийсь чоловік. Упавши до Христових ніг, він вигукнув: «Господи, змилуйся над сином моїм» (Мт. 17:15а).

Син цього чоловіка—його єдиний син (Лк. 9:38)—був тяжко хворим. Цей хлопець був нездатний ані чути, ані говорити (Мр. 9:17, 25). Він був одержимий демоном (Мт. 17:18; Лк. 9:39, 42). Той демон кидав його на землю, де він лежав у корчах, скрегочучи зубами, та з піною у рота (Мр. 9:18; Лк. 9:39). Через того демона він кидався у вогонь чи воду (Мт. 17:15; Мр. 9:22). У більшості будинків посередині підлоги було вогнище, а більшість річок та струмків не мали містків. Тож тому демонові було легко кидати того юнака у вогонь та воду. Батько хлопця сказав, що демон прагнув погубити його сина (Мр. 9:22). Більш вірогідно, що той злий дух мав на меті тільки мучити хлопця, оскільки демони потребували для мешкання живу істоту.

Батько назвав свого сина «біснуватим у новомісяччя» (Мт. 17:15; тлумачення слова з оригінального тексту) через давні забобони про зв'язок між фазами місяця та нападами божевілля. Буквальний переклад звучить як «лунатик», від латинського *luna*, що означає місяць. Оскільки в наш час «лунатиком» називають того, хто блукає у стані сну, поводячись як божевільний, у перекладі професора Р. Турконяка його названо «сновидою», а в деяких англомовних перекладах «епілептиком» (див. RSV та ASV). Можливо, ці перекладачі керувались бажанням знайти сучасний медичний відповідник описаному хворобливому стану, який супроводжується конвульсіями. Проте важливо розуміти, що ці симптоми були спричинені не «аномальною електричною активністю в мозку», відповідальною за епілептичні напади,<sup>5</sup> а демоном (Мт. 17:18; Мр. 9:25; Лк. 9:42). Можливо, забобонний натовп не розумів справжню природу хвороби хлопця, але натхнені автори пояснили, що хлопець мав у собі демона. Їхнє пояснення закриває це питання для всіх, хто вірить у богонатхнення.

---

<sup>5</sup>Чарльз Клейман, медичний редактор (Charles B. Clayman).

### *Розчарований Учитель*

Сцена, яку побачив Господь, збентежила Його: докучливий натовп, войовничі книжники, зганьблені та спантеличені учні, й схвильований батько. На якусь мить перед нами відкрився людський бік Ісусової особистості, коли Він розпачливо вигукнув: «О, роде невірний й розбещений, доки буду Я з вами? Доки Я вас терпітиму?» (Мт. 17:17а; див. 4 М. 14:27; 5 М. 32:5, 20; Пс. 94[95]:10). Коли ми чуємо, як Він питає: «Доки буду Я з вами?», ми відчуваємо Його обтяження фізичним тілом та бажання повернутись до Бога. Коли ми чуємо, як Він питає: «Доки Я вас терпітиму?», ми відчуваємо Його розчарування від спілкування з людьми, нездатними мислити категоріями поза межами фізичного тіла та засліпленими забобонами.

Дехто вважає, що визначення «роде невірний й розбещений» стосується лише однієї частини Христової аудиторії. Втім я не бачу жодних підстав виключати когось із присутніх: книжники не мали віри, віра натовпу була двоїстою, віра Його учнів коливалась, а віра батька похитнулась. Усі вони були типовими представниками як *того* «роду невірного», так і сучасного нам світу. Єдиним з усіх присутніх, хто не мав сумнівів щодо Христа, був демон, проте поки що ми про нього не говоримо.

Ісус відреагував на благання того батька відповідно не «убогості ... віри цього чоловіка, але відповідно до багатства Його благодаті»<sup>6</sup> (див. Еф. 1:7). Він сказав цьому батькові: «Приведи свого сина сюди» (Лк. 9:41б; див. також Мт. 17:17б; Мр. 9:19б).

### *Маловірний батько*

Коли хлопця ще вели до Ісуса, демон кинув його на землю в сильних конвульсіях. Юнак «став качатися та заливатись піною» (Мр. 9:20). Господь запитав батька про стан хлопця (Мр. 9:21)— не тому, що мав потребу знати, а тому, що цьому батькові було необхідно усвідомити свою безпорадність та безнадійність без Христа. Батько завершив свою відповідь словами: «Але коли можеш що Ти, то змилуйся над нами, і нам допоможи!» (Мр. 9:22б).

Я не сумніваюсь, що коли Христос повторив за тим чоловіком «коли можеш?», Його очі спалахнули (Мр. 9:23а). Очевидно, цей

---

<sup>6</sup>Р. Алан Коул (R Alan Cole).

батько прийшов був з вірою, сподіваючись, що Господь уздоровить його сина. Втім поразка Його учнів і нападки на них книжників похитнули його віру. Тож його благання було забарвлене сумнівами: «*Коли можеш що Ти . . .*».

Ісус відповів йому: «Тому, хто вірує, все можливе» (Мр. 9:23б). Тут слід зауважити дві речі. З одного боку, більшість людей розуміє, що ці слова вимагають обережного тлумачення. Було б безглуздо стверджувати, що люди, які вірують, мають необмежені, безумовні сили. З іншого боку, ми не повинні применшувати те, чого може досягнути людина, яка вірує. Вільям Барклі писав: «Якщо підходити до будь-чого в душі безнадії, це означає зробити справу безнадійною; якщо підходити до будь-чого в душі віри, це означає зробити справу можливою». Він зауважив, що ми маємо потребу в «усвідомленні можливого».

Після того як Христос сказав: «Тому, хто вірує, все можливе», «тут батько дитини, скрикнувши, зі сльозами, вигукнув: Вірю! Допоможи моему невірству!» (Мр. 9:23б, 24; УБТ). За цими його словами можна почути палке благання: «Це правда, що моя віра не така, якою має бути, але не карай за це мого сина. Благаю, благаю, допоможи йому!»

### *Надихаючий віру чин uzдоровлення*

Ісус обернувся до хлопця й «погрозив нечистому духові, кажучи йому: Духу німий і глухий, Я тобі наказую: вийди з нього і більше не входь у нього!» (Мр. 9:25; УБТ). У цьому вірші також написано, що Ісус зробив це, «зауваживши, що збирається натовп». Одні коментатори вважають, що це слід розуміти як те, що Він відвів батька та сина вбік аби уникнути небажаної публічності. Інші вбачають у цьому зовсім протилежне: що Христос зробив це чудо, аби викликати віру в великому зібранні народу.

Демон не збирався тихо залишити хлопця. Він закричав і «сильно затряс» дитиною (Мр. 9:26а; УБТ). Р. Алан Коул (R. Alan Cole) назвав це демонстрацією «безсилої люті ворога, який програв». Нарешті, опираючись, демон «вийшов» (Мр. 9:26б). Ймовірно, додатковий наказ «більше не входить у нього» дуже потішив батька. Ця трагедія більше не повториться.

Хлопець, змучений та знесилений, нерухомо лежав на землі. Він виглядав «немов мертвий, аж багато хто стали казати, що



помер він» (Мр. 9:26в). «А Ісус узяв за руку його та й підвів його, і той устав» (Мр. 9:27). Тоді настав гострий момент, коли Христос «віддав дитину батькові її» (Лк. 9:42; пор. Лк. 7:15). Люди програли, але Ісус ні. Бертон Коффман (Burton Coffman) пише про цей момент:

Ось пророцтво усіх часів і довіку. Поставатимуть нові покоління, які відкидатимуть Господа; невіруючі поводитимуться зухвало й гордовито; і навіть учні Господа будуть часом безпорадними перед життєвими проблемами через своє власне нехтування духовними речами; втім Христос і Його свята віра перемагатимуть завжди. «Сили адові не переможуть ...».

І знову Христос прославив Свого Отця. Люди були вражені побаченим, «і всі дивувались величі Божій» (Лк. 9:43).

### **Сила віри (Мт. 17:19–21; Мр. 9:28, 29)**

Коли Ісус та Його учні залишилися на самоті, вони запитали Його: «Чому ми не могли його [демона] вигнати?» (Мт. 17:19; див. Мр. 9:28). Вони були щиро здивовані. Раніше Христос дав їм «владу над нечистими духами, щоб їх виганяли вони», й дав особливу настанову «виганяти демонів» (Мт. 10:1, 8; див. Мр. 6:7). І вони це робили; Марк пише, що вони «багато вигонили демонів» (Мр. 6:13а). Ймовірно, коли до них звернувся бідолашний батько, вони не очікували жодних проблем. Можливо, вони спокійно й впевнено сказали: «Ісуса наразі з нами немає, але не хвилюйся; ми про все подбаємо! Просто приводь свого сина!» Вочевидь, коли вони знову й знову безуспішно намагались вигнати демона, їхнє збентеження та розгубленість лише зростали.

### *Брак віри*

Ісус пояснив їм, чому їхні зусилля виявились даремними: «Через ваше маловір'я» (Мт. 17:20а; УБТ). У апостолів була якась віра, інакше вони б навіть не намагались зцілити хлопця; але в якомусь сенсі можна сказати, що їм бракувало віри. Господь продовжував: «Бо поправді кажу вам, коли будете ви мати віру, хоч як зерно гірчичне, і горі оцій скажете: Перейди звідси туди,

то перейде вона, і нічого не матимете неможливого!» (Мт. 17:20б). Ісус щойно спустився з гори, і, можливо, Він показав на неї рукою, промовляючи «горі *цїй*». (Вірш 21, який відсутній у більшості давніх манускриптів, додає «Цей же рід не виходить інакше, як тільки молитвою й постом». В УБТ його поміщено у квадратні дужки).

Наведена Христом ілюстрація гори викликає у багатьох людей захоплення й збентеження. Пізніше Він ще раз використає цю ілюстрацію, аби наголосити на важливості молитись із вірою (Мт. 21:21, 22; Мр. 11:22–24). Подібний образ уживав і Павло в 1 Коринтянам 13:2. Мені пригадується історія про одну стару жінку, якій доводилось долати гору аби дістатись до криниці й набрати води. Коли вона прочитала ці уривки, то помолилась: «Боже, я вірую! Тож, будь ласка, забери цю гору!» Помолившись, вона підвела очі й вигукнула: «Як я і очікувала! Вона все ще тут!» Навряд чи можна вважати її молитву молитвою віри.

Якщо ми розмірковуватимемо в категоріях буквальних, фізичних гір, ми, ймовірно, спотворимо цей уривок. Немає жодних свідчень про те, що Ісус і Його учні будь-коли намагались зрушити якусь фізичну гору. У Господньому списку духовних цінностей подібне чудо навряд чи мало б сенс.

За часів Христа образ гори був доволі вживаним. Можливо, через те, що гора була найбільшим фізичним об'єктом, відомим людям. Подібний символізм властивий і нам, коли ми говоримо про «гору роботу», «гору відповідальності» або «гору з плеч».

Для євреїв образ «пересунення гори» був зрозумілим у контексті подолання перешкод (див. Іс. 40:4; 49:11; 54:10). Рабини використовували цю фразу у значенні подолання перешкод, які здавались нездоланими. Ймовірніше за все, саме в такому сенсі цей образ ужито в книзі Матвія 17. Усунення гори з каменю й ґрунту то дитяча забавка у порівнянні з усуненням деяких «гір», які трапляються на шляху нашого життя. Дайте мені відповідне обладнання, команду, яка вміє ним користуватись, і необмежений час, і я зможу посунути практично кожен фізичну гору. Втім у мене немає такої ж впевненості щодо численних гір проблем на ландшафті людського життя.

Пізніше апостоли стикнуться з величезними горами болю та переслідувань (див. Мт. 5:11; Дії 8:1, 3). Вони потребували

впевненості не в тому, аби долати кам'яні масиви, що височіють над землею. Але вони *мали* потребу в тому, аби знати, що з допомогою Господа вони зможуть подолати гори, побудовані людьми під впливом сатани, аби зламати їхній дух.

Христос запевнив Своїх послідовників у тому, що вони можуть подолати будь-яку проблему, *якщо*—якщо матимуть віру, як гірчичне зерно. Ісус часто використовував образ гірчичного зерна, одного з найменших, як символ чогось незвичайно маленького (Мт. 13:31; Лк. 13:19; 17:5, 6). Тож у Матвія 17:20 йдеться про протиставлення однієї з найменших речей, зрозумілих Його слухачам (гірчичне зернятко), і однієї з найбільших (гора). Таким чином Господь підкреслив видатну силу віри.

Утім, коли Христос ужив образ гірчичного зерна, Він мав на увазі не просто його розмір. Зауважте, що в оригінальному грецькому тексті немає слова «розмір», а написано «віру, як гірчичне зерно». Саме так цей вірш звучить і в українських перекладах. Це зерно має декілька властивостей, дотичних до віри, яку ми мусимо мати. Наприклад,

- Гірчичне зерно маленьке, але воно реально існує.
- Гірчичне зерно маленьке, але воно живе, й наша віра має бути живою (див. Як. 2:26).
- Гірчичне зерно маленьке, але воно має великий потенціал (див. Лк. 13:19).
- Гірчичне зерно маленьке, але воно охоче бере силу з землі навколо нього.

Четверта властивість є найважливішою. Не так важливий *розмір* нашої віри, як її *фокус*, себто на що вона спрямована. Павло сказав: «Я все можу ...» (Фил. 4:13а). Це звучить практично так само, як «тому, хто вірує, все можливе» (Мр. 9:23б). Утім зверніть увагу, як Павло завершує цей вірш: «Я все можу *в Тім, Хто мене підкріплює*» (Фил. 4:13; курсив додано). Це не стільки наша віра дає нам силу, як Той, у кого ми віримо. Уявіть, що ви йдете дорогою й підходите до моста через бурхливу річку. Ви не станете переходити тим мостом, якщо не *повірите*, що він вас витримає. Проте, коли ви йдете тим мостом, що вас тримає: ваша віра в цей міст чи сам міст? Тож зосередимось насамперед не на розмірах нашої віри, а

на тому, в кого ми віримо.

Щодо Ісусових слів про те, що «тому, хто вірує, все можливе», їх слід розглядати разом із Його пізнішою заявою про те, що «для Бога все можливе» (Мт. 19:26; курсив додано). Не існує сили поза Джерелом сили. Павло писав: «... знаю, в Кого я вірував та впевнився, що має *Він* силу ...» (2 Тим. 1:12; курсив додано). Хьюго МакКорд (Hugo McCord) переклав першу частину цього вірша так: «Я знаю *Його*, в кого я повірив ...»

### *Нехтування молитвою*

Пам'ятайте про все це, коли ми розглядатимемо відповідь Ісуса апостолам у книзі Марка. Коли учні запитали, чому вони не змогли вигнати демона, Господь відповів: «Цей же рід не виходить інакше, як тільки молитвою й постом» (Мр. 9:29). Деякі коментатори вважають, що фраза «цей рід» вказує на те, що деякі демони були сильніші за інших. В одному ми можемо бути певні: демон, який вселився в тіло хлопчика, не полишив його покійно на відміну від інших, про яких ми читали раніше.

Якщо розглядати Марка 9:29 ізольовано, складається враження, що апостоли не змогли вигнати того злого духа через те, що знехтували молитвою перед тим, як це робити. Втім *Ісус* не промовив молитву перед тим, як вигнав демона. Але Він *провів* ніч у спілкуванні з Богом на горі (див. Лк. 9:28), до того як звелів злому духу вийти з хлопчика.

Ймовірніше, згадка про молитву вказує на те, що учні нехтували молитовним життям в цілому. Молитва—це не «магічні слова», завдяки яким відбуваються чудові речі; молитва—це визнання нашої залежності від Творця всесвіту. Багато авторів переконані, що причиною поразки апостолів у цій справі було те, що їхня віра перемістилась з Бога на їхні власні сили виганяти демонів. Джон Картер припускав, що вони були «занадто самовпевнені, замість того щоб бути впевненими в Богові». Подібно до Самсона, вони вступили до бою, не знаючи, що сила їх залишила (Суд. 16:20).

Це може легко статись із будь-ким із нас. Бог дає нам таланти й благословляє наші зусилля, й проходить зовсім небагато часу, як ми починаємо вірити у *нашу* силу переконувати, *нашу* мудрість приймати рішення, *нашу* здатність робити. Коли таке трапляється, духовна катастрофа вже недалеко.

Аби вогнище тривало й далі, його необхідно підтримувати. Аби прилад, який працює на акумуляторі, працював і далі, його необхідно вчасно заряджати. Аби духовне життя людини залишалось сильним, вона мусить постійно відновлювати свої стосунки з Господом. Яків сказав: «Наблизьтесь до Бога, то й Бог наблизиться до вас» (Як. 4:8а). Пророк Ісая писав, що «ті, хто надію складають на Господа, силу відновлять, крила піднімуть, немов ті орли, будуть бігати—і не потомляться, будуть ходити—і не помучаться» (Іс. 40:31).

### **Джерело віри**

Після того як ми докладно розглянули цю історію, подивимось, як ми можемо застосувати її уроки у своєму житті.<sup>7</sup>

### *Джерела сумнівів*

Перше, що кидається в очі в цій історії, це те, що кілька причетних до цієї ситуації мали проблеми з вірою, зокрема батько та апостоли. І сьогодні людям важко вірити. У цих уривках висвітлено декілька причин, чому таке трапляється.

*Проблема зла.* Ймовірно, причиною номер один, чому люди сумніваються, є те, що вони бачили, як з добрими людьми відбуваються погані речі. В нашій історії ми не знаходимо жодного натяку на те, що той хлопець заслужив на таку кару якимись поганими вчинками. Не існує швидкої відповіді на питання, чому з добрими людьми трапляються погані речі, втім два аспекти цієї історії заслуговують на нашу увагу: все закінчується добре, й Ісус користується цим випадком як нагодою прославити Свого Отця (Лк. 9:43).

*Безсилля учнів.* Апостоли отримали поразку там, де мали б перемогти. Часом люди розчаровуються через вади християн, і дозволяють своєму розчаруванню впливати на їхню віру. Їм необхідно зрозуміти, що наша віра має бути не в людину, яка незмінно викликає розчарування, але в Того, хто ніколи не залишає тих, хто шукають Його (Пс. 9:10).

*Критика з боку світу.* Віра батька захиталась не лише через

---

<sup>7</sup>Частина матеріалу з цього розділу запозичена з проповіді Ріка Етчлі (Rick Atchley), «На дні западини між горами», яку він прочитав 11 вересня 1988 р. в Саузерн Хіллз Церкві Христовій в м. Абілін, шт. Техас.

неспроможність апостолів, а й також через ворожу критику книжників. Коли хтось проповідує істину, сатана винаходить тисячі способів посіяти сумніви—й впливає на реакцію людей. Ми повинні навчитись закривати свої вуха для провісників скептицизму, але відкривати їх для євангелістів безперечної істини.

*Справжні ми.* Докірливі слова Ісуса на адресу батька примусили того заглянути в середину самого себе й визнати слабкість своєї віри. Якщо ми будемо чесні з самими собою, то визнаємо, що ми не такі, якими мусимо бути. Ця реальність важить для декого з нас більше за всі інші чинники узяті разом. Зневіра може привести до відчаю, який в свою чергу спричиняє сумніви. Ми вже зазначили, що Ісус відповів батькові хлопця не відповідно до його вбогої віри, а відповідно до багатства Своєї благодаті. Тож тримаймося істини, коли наша віра занепадає.

Ці та інші чинники негативно впливають на віру багатьох людей. Можливо, вони впливали й на нас. Джон Вестергофф (John Westerhoff) описав чотири види віри, які можна розглядати як чотири рівні віри: (1) *Віра досвіду* або *успадкована*—це віра дітей, віра, яку вони пізнали від своїх батьків чи інших. (2) *Корпоративна віра*—це віра старших дітей та багатьох дорослих, великою мірою спричинена екстенсивним спілкуванням з тими, хто мають віру. (3) *Пошукова віра* є вірою, яка зароджується з пошуку відповідей на запитання, й яка прагне стати особистою вірою. (4) *Набута віра*—це власна, особиста віра; віра, яка виросла з перших трьох та переросла їх. Він висунув припущення, що 70 відсотків людей ніколи не просуваються далі другого рівня. Також існує припущення, що якщо людина не переростає другий рівень, в якийсь момент її життя трапляється щось таке, що може зруйнувати її віру й примусити її припинити свої стосунки з Господом.

Незалежно від того, погоджуємось ми з такою класифікацією та запропонованими висновками чи ні, ми погоджуємось із тим, що віра мусить зростати—й з тим, що багатьом із нас є куди рухатись. Слова батька з нашої історії все ще переслідують нас: «Вірю! Допоможи моему невірству».

### *Джерела віри*

Як можна допомогти «невірству»? Що спричиняє зростання нашої віри? Перш за все слід визнати цю нашу потребу, як зробив

той батько, але куди рухатись після того? Розглянемо джерела віри за допомогою наших текстів.

*Навчатись.* Однією з причин, чому Ісус вигнав демона, була необхідність протидіяти невірству, з яким Він зіткнувся. Коли хлопчик одужав, люди «дивувались величі Божій» (Лк. 9:43а). Сьогодні Христос не ходить серед нас, вчиняючи чуда, втім у нас є богонатхнене писання про Його дивовижні чини. Іван писав:

Багато ж і інших ознак учинив був Ісус у присутності учнів Своїх, що в книзі оцій не записані. Це ж *написано, щоб ви вірували*, що Ісус є Христос, Божий Син, і щоб віруючи, життя мали в Ім'я Його! (Ів. 20:30, 31; курсив додано).

Конкретна відповідь на запитання, як зміцнити віру, це «Вивчайте Слово, особливо слово про Ісуса». В ніч перед смертю Христос молився за апостолів і «за тих, що *ради їхнього слова* ввірують в Мене» (Ів. 17:20; курсив додано). Павло писав: «Тож віра від слухання, а слухання через Слово Христове» (Рим. 10:17). Фраза «Слово Христове» може означати як «Христове вчення», так і «вчення *про* Христа». Тож, якщо ми бажаємо аби наша віра зростала, нам слід щоденно читати та досліджувати Боже Слово (див. Дії 17:11; 2 Тим. 2:15).

*Жити.* Втім недостатньо мати голову повну знань. Аби віра була справжньою та живою, вона мусить бути активною. Яків учив, що віра вдосконалюється через вчинки (Як. 2:22). Він писав, що «віра без діл мертва» (Як. 2:20) і що «як тіло без духа мертве, так і віра без діл мертва» (Як. 2:26).

Стережіться використовувати слабку віру як привід нічого не робити. Хоча ми «нікчемні раби» (Лк. 17:10), ми все одно мусимо служити (Мт. 20:26). Хоча «ми не знаємо, про що маємо молитись, як належить» (Рим. 8:26), ми все одно мусимо молитись (1 Сол. 5:17). Хоча наша віра обмежена, вона все одно має діяти. М'язи ростуть під час вправ, так само й наша віра.

Хтось запропонував: коли ми стикаємось із труднощами, то мусимо запитати себе: «Що зробила б віра в цій ситуації?», а потім *робити* це. Починайте кожен день рішенням: «Я житиму сьогодні так, як той, хто вірує!»

*Залишити й покладатись.* Можна додати ще дещо: нам слід

уникати того, що руйнує віру, й плекати те, що її зміцнює. Зокрема це стосується стосунків, які сприяють зміцненню віри (див. 1 Кор. 15:33; 2 Тим. 1:5), й наповнення інформацією, що укріплює та збільшує віру (Фил. 4:8). Також нам необхідно навчитись робити все те, що може наблизити нас до Бога (Як. 4:8), і навчитись покладатись на Нього (Пс. 36[37]:5). Це передбачає зміцнення нашого молитовного життя (Еф. 1:18; Юд. 20). Із наших текстів випливає висновок про зв'язок між вірою та молитвою (Мт. 17:20; Мр. 9:29). Нам необхідно оволодіти давнім мистецтвом вдумливого міркування над Писаннями: нам слід проводити час у думках про Слово (Пс. 1:2) й тим, що зробив Бог (Пс. 142[143]:5) для нас та інших. Цей список можна продовжувати.

### **Висновок**

Рано чи пізно, всі ми сходимо з вершин порядку до западин хаосу. Ми не можемо чекати, доки знову опануємо нашим життям, аби побудувати сильну особисту віру. Час зміцнювати віру—це *зараз*. Ми повинні молитись один за одного так, як молився за Петра Ісус: «щоб не зменшилась віра твоя» (Лк. 22:32).

### **Повернення до Галілеї (Ісус знову каже про Свою смерть) (Мт. 17:22, 23; Мр. 9:30–32; Лк. 9:43–45)**

#### **Євангеліє від Матвія 17:22, 23**

<sup>22</sup>Коли пробували вони в Галілеї, то сказав їм Ісус: Людський Син буде виданий людям до рук,<sup>23</sup>і вони Його вб'ють, але третього дня Він воскресне. І тяжко вони зажурились.

#### **Євангеліє від Марка 9:30–32**

<sup>30</sup>І вони вийшли звідти, і проходили по Галілеї. А Він не хотів, щоб довідався хто. <sup>31</sup>Бо Він Своїх учнів навчав і казав їм: Людський Син буде виданий людям до рук, і вони Його вб'ють, але вбитий,—воскресне Він третього дня! <sup>32</sup>Вони ж не зрозуміли цього слова, та боялись Його запитати.

#### **Євангеліє від Луки 9:43–45**

<sup>43</sup>І всі дивувались величі Божій!

А як усі дивувались усьому, що чинив був Ісус, Він промовив



до учнів Своїх: <sup>44</sup>Вкладіть до вух своїх ці ось слова: Людський Син буде виданий людям до рук... <sup>45</sup>Проте не зрозуміли вони цього слова, було-бо закрите від них, щоб його не збагнули, та боялись Його запитати про це слово.

Ісус і Дванадцять повернулись із «землі Кесарії Пилипової» (Мт. 16:13; див. Мр. 8:27) до Галілеї (Мт. 17:22; Мр. 9:30а). Коли саме вони повернулись до Галілеї неясно. Більшість коментаторів вважають, що Преображення та uzдоровлення біснуватого хлопчика відбулися поблизу Кесарії Пилипової, а вже після тих подій Ісус повернувся до Галілеї. На думку інших, Ісус та Дванадцять пішли до Галілеї ще до Преображення та згаданого uzдоровлення. І зовсім небагато припускають, що ця подорож до Галілеї відбулася між Преображенням та uzдоровленням біснуватого хлопчика.

На відміну від попередніх подорожей Галілеєю цього разу Христос унікав великих скупчень народу. **А Він не хотів, щоб довідався хто. Бо Він Своїх учнів навчав ...** (Мр. 9:30б, 31).

Під час цієї подорожі Він постійно повертався до теми Його неминучої смерті: ... Він Своїх учнів навчав і казав їм: **Людський Син буде виданий людям до рук, і вони Його вб'ють, але вбитий,—воскресне Він третього дня** (Мр. 9:31; див. Мт. 17:22, 23; Лк. 9:44б). В грецькому тексті оповісті Марка написано «через три дні», тоді як в книзі Матвія—«третього дня». Хоча багатьом із нас ці дві фрази здаються різними, для євреїв вони були тотожними. Пам'ятаємо про це, коли будемо вивчати перебування Ісуса в гробу впродовж трьох днів.

Згідно з книгою Луки, перед цим Він промовив: **Вкладіть до вух своїх ці ось слова** (Лк. 9:44а). Це виразний спосіб сказати: «Слухайте та поміркуйте над цим! Слухайте та запам'ятайте, що Я скажу! Слухайте та зрозумійте!» Чути слова це не те саме, що слухати. Кожного разу, коли Господь говорить, ми мусимо дозволити Його словам *зайти* в наші вуха та душі, щоб вони впливали на наше життя.

Учні **тяжко ... зажурились** (Мт. 17:23) через Ісусові слова, проте як і раніше, **вони не зрозуміли цього слова** (Мр. 9:32а). Вони не зрозуміли цих слів про Його смерть через те, що сама думка про Месію, який вмирає, суперечила їхнім месіанським сподіванням. Вони не зрозуміли слів про Його воскресіння через те,

що це поняття не узгоджувалось з їхнім досвідом (див. Мр. 9:10).

Апостоли все ще міркували в категоріях фізичного, земного, політичного царства. Незабаром після цих слів про Ісусову смерть вони почали сперечатись між собою, хто з них буде найбільшим у царстві (див. Лк. 9:45, 46). В Івана 12:33, 34 міститься ще один приклад нерозуміння іншими євреями, які поділяли такі ж погляди, що й апостоли, вчення про Ісусову смерть.

Хоча Дванадцять не зрозуміли Христа, вони **боялись Його запитати** (Мр. 9:32б), щоб Він пояснив їм те. Можливо, вони боялись, що Він прийме їхнє нерозуміння за невірство. Можливо, вони боялись почути докори на кшталт тих, що прозвучали на адресу Петра (Мт. 16:23). Можливо, вони не хотіли виявляти своє неучтво. Втім єдиний спосіб набути нове знання, це визнати своє незнання. Таке визнання завжди болісне, але воно необхідне.

В оповісті Луки про цей інцидент міститься загадкова деталь: **... не зрозуміли вони цього слова, було-бо закрито від них, щоб його не збагнули ...** (Лк. 9:45; курсив додано). Хто або що закрило значення тих слів від учнів? Можливо, це зробив Господь, позаяк Ісусові слова приголомшили б їх, якби вони їх повністю зрозуміли. Можливо, це зробив сатана; адже він постійно намагається видалити Слово з людських сердець (Лк. 8:12). Утім, ймовірно, Бертон Коффман мав рацію, коли сказав: «Це закриття сталось не через задум Бога [тут я б додав “чи сатани”], а через людську обмеженість». Радше цьому закриттю сприяли упереджені погляди апостолів на царство.

Так це були чи не так, але апостолам *дійсно* було важко прийняти те, що Господь мав їм сказати про Свою смерть, погребіння та воскресіння. Важливою рисою учнівства є готовність та здатність прийняти те, що говорить Господь, навіть якщо це не узгоджується з власними ідеями та роздумами. Павло підкреслив, що марно покладатись на людську мудрість, коли писав:

Бо ж слово про хреста тим, що гинуть, то глупота, а для нас, що спасаємось, Сила Божа! Бо написано: «Я погублю мудрість премудрих, а розум розумних відкину!» Де мудрий? Де книжник? Де дослідувач віку цього? Хіба Бог мудрість світу цього не зміняв на глупоту? Через те ж, що світ мудрістю не зрозумів Бога в мудрості Божій, то

Богові вгодно було спасти віруючих через дурість проповіді (1 Кор. 1:18–21).

Істинний учень покладається не на людський розум (Пр. 3:5), але на те, що відкрив у Своєму слові Бог (2 Тим. 3:16, 17).

## ПОДАТОК НА ХРАМ (МТ. 17:24–27)

<sup>24</sup>Як прийшли ж вони в Капернаум, до Петра підійшли збирачі дидрахм на храм, та й сказали: Чи не заплатить ваш учитель дидрахми? <sup>25</sup>Він відказує: Так. І як він увійшов до дому, то Ісус попередив його та сказав: Як ти думаєш, Симоне, царі земні з кого беруть мито або податки: від синів своїх, чи чужих? <sup>26</sup>А як той відказав: Від чужих, то промовив до нього Ісус: Тож вільні сини! <sup>27</sup>Та щоб їх не спокусити, піди над море, та вудку закинь, і яку першу рибу ізловиш, візьми, і рота відкрий їй,—і знайдеш статира; візьми ти його, і віддай їм за Мене й за себе...

Про цей епізод із податком на храм згадує лише Матвій, колишній митар. Коли Ісус та Його учні подорожували Галілеєю, вони прийшли до міста, що слугувало Господеві штаб-квартирою під час Його служіння в тій провінції. **Як прийшли ж вони в Капернаум, до Петра підійшли збирачі дидрахм на храм, та й сказали: Чи не заплатить ваш учитель дидрахми?** (Мт. 17:24). Драхма була грецькою монетою, яка приблизно дорівнювала римському динарію, про який вже згадувалось в нашому дослідженні (див. Лк. 7:41; Ів. 6:7), й складала щоденний заробіток звичайного робітника (див. Мт. 20:2).

Хоча в вірші 24 відсутнє слово «податок» чи «мити», Ісус уживає його в вірші 25. Податок, про який йдеться в цьому уривку, це податок на храм. Закон Мойсея вимагав, аби кожен чоловік юдей, двадцяти років і вище, щорічно сплачував на утримання храму та потреби служіння половину шекеля (2 М. 30:11–16; див. 2 Цар. 12:12; 2 Хр. 24:5–9; Неем. 10:32). Один шекель дорівнював приблизно чотирьом динаріям або чотирьом драхмам, тож половина шекеля складала дві драхми («дидрахму»; префікс «ди» означає «два»).

Згадані в цьому уривку збирачі податків радше за все були

юдеями, а не римськими митниками. Зазвичай податок на храм сплачували навесні, а тепер був початок осені; але пам'ятаємо, що Христос був відсутній в Капернаумі декілька місяців (Його «місці мешкання»). Тож, коли збирачі податків почули про Його повернення до міста, вони прийшли спитати про Нього. Можливо, вони не назбирали необхідну суму, втім ймовірніше за все, вони просто шукали приводу звинуватити Його в порушенні закону.

Христос часто зупинявся в домі Петра, коли приходив до Капернауму (див. Мр. 1:29, 30; 2:1), тож ці служителі попрямували туди. Зустрівши Петра біля дому, вони запитали: «Чи не заплатити ваш учитель дидрахми?» (Мт. 17:24б). (Судячи з того, що Петро **увійшов до дому** [Мт. 17:25] після розмови з ними, очевидно, що вона відбувалася поза домом). За своєю звичкою апостол відповів одразу ж: **Так** (Мт. 17:25а). Можливо, він відповів «так», оскільки раніше Господь завжди платив податок на храм. Можливо, його ствердна відповідь пояснюється тим, що Христос завжди вчив виконувати Закон. Можливо, як це часто бувало з Петро, він сказав перше, що спало йому на думку.

Якими б не були причини такої відповіді Петра, Господь знав, що сталося і використав це як нагоду для важливого уроку. «І як [апостол] увійшов до дому», перш ніж він встиг щось сказати, як **Ісус попередив його та сказав: Як ти думаєш, Симоне, царі земні з кого беруть мито або податки: від синів своїх, чи чужих?** (Мт. 17:25б). Петру було неважко відповісти на це запитання, тож він сказав: **Від чужих** (Мт. 17:26а). Ісус промовив: **Тож вільні сини!** (Мт. 17:26б). Із цього випливає єдиний можливий висновок, що як Син Царя (Бога) Христос був вільний від податку на дім (храм) Свого Отця. Те, що сказав Ісус, не обов'язково означає, що Петро також був вільним від податку; втім незалежно від того, був апостол вільний від податку чи ні, рішення Христа було те саме: податок слід заплатити. Інакше кажучи, Господь мав *право* не платити податок—але Петро мусив зрозуміти, що учень не повинен наполягати на своїх правах, якщо тим самим він може нашкодити справі свого Вчителя.

Тож Ісус продовжив: **Та щоб їх не спокусити, піди над море, та вудку закинь, і яку першу рибу ізловиш, візьми, і рота відкрий їй,—і знайдеш статира; візьми ти його, і віддай їм за Мене й за себе...** (Мт. 17:27). Бувши професійним рибалкою,

Петро зазвичай користувався сіткою (Мт. 4:18), але в сітку могло потрапити забагато риби. А Петро мав піймати лише одну рибину. Грецьке слово «статир» (σταντήρ, *stater*) означало монету вартістю в чотири драхми—як раз достатньо аби заплатити податок на храм за двох чоловіків. Це єдине місце в Новому Заповіті, де згадується ця монета. Ричард Роджерс (Richard Rogers) пише: «Який парадокс! Цар, що є настільки бідним, що не може заплатити щорічний податок на храм у розмірі лише половини шекеля».

Чудо, яке запропонував Христос, було не схожим на всі інші. Це було єдине чудо, пов'язане з грошима, й єдине, користь від якого отримав особисто Він; це єдине чудо, про наслідки якого нам не повідомляється, й, безсумнівно, найдивніше з-поміж усіх чуд Господа. Також у словах Ісуса ми чуємо децицію гумору, коли Він велів *рибалці*—який зазвичай спочатку відкривав рота, і лише потім думав—знайти розв'язання його проблеми *в роті риби*.

Проте ми не повинні дозволити собі захопитись незвичайністю цього чуда й знехтувати головним у наказі Ісуса: «щоб їх не спокусити». Грецьке слово σκανδαλίζω (*скандалізо*), перекладене як «спокусити», містить корінь, від якого походить відоме нам слово «скандал». Христос говорив не про обережне поводження з почуттями тих служителів; Він говорив *про те*, аби не зробити чогось такого, що може кинути тінь на Його служіння. Він хотів аби Петро зрозумів, що вчиняти правильно важливіше за те, щоб наполягати на своїх правах.

Ця думка належить до числа «жорсткої мови» (Ів. 6:60). Природно наполягати на своїх правах. Ми вимагаємо отримати те, що заслужили. Ми опираємось кожному, хто намагається позбавити нас того, що є нашим по праву. Ісус закликає нас підняти над цим природним імпульсом та подивитись, як наші дії можуть вплинути на Його справу. Використовуючи риторику нашого тексту, якщо наполягання на наших правах може скомпрометувати чи «скандалізувати» Христову справу, нам слід поступитись своїми правами. Павло залишив нам два розлогі уривки щодо потреби відмовитись від своїх прав у певних обставинах (Рим. 14; 1 Кор. 8—10).

Ісус не лише навчав подібному самозреченню, Він жив ним. Ми спостерігали це на самому початку Його земного служіння. Він мав право не хреститись у Івана, оскільки «не мав гріха» (Євр. 4:15; див. Мт. 3:14), але Він відмовився від цього Свого права, аби

«виповнити усю правду» (Мт. 3:15). Ми побачимо це наприкінці Христова служіння. Він мав право не вмирати, оскільки не зробив нічого, що заслуговувало б на смерть (Лк. 23:4), але Він відмовився від Свого права, щоб ми могли спастися (1 Кор. 15:3).

Істинний учень більше за все піклується не про власні права, а про те, аби прославити Господа та сприяти успіху Його справи.

## **УЧЕННЯ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ БУТИ, ЯК ДІТИ (МТ. 18:1–14; МР. 9:33–50; ЛК. 9:46–50)**

### **Євангеліє від Матвія 18:1–14**

<sup>1</sup>Підійшли до Ісуса тоді Його учні, питаючи: Хто найбільший у Царстві Небеснім? <sup>2</sup>Він же дитину покликав, і поставив її серед них, <sup>3</sup>та й сказав: Поправді кажу вам: коли не навернетесь, і не станете, як ті діти,—не ввійдете в Царство Небесне! <sup>4</sup>Отже, хто впокориться, як дитина оця, той найбільший у Царстві Небеснім. <sup>5</sup>І хто прийме таку дитину в Моє Імення, той приймає Мене. <sup>6</sup>Хто ж спокусить одне з цих малих, що вірують в Мене, то краще б такому було, коли б жорно млинове на шию його почепити, і його потопити в морській глибині...

<sup>7</sup>Від спокус горе світові, бо мусять спокуси прийти; надто горе людині, що від неї приходять спокуса!

<sup>8</sup>Коли тільки рука твоя, чи нога твоя спокушає тебе,—відігни її та кинь від себе: краще тобі увійти в життя одноруким або одноногим, ніж з обома руками чи з обома ногами бути вкиненому в огонь вічний. <sup>9</sup>І коли твоє око тебе спокушає,—його вибери й кинь від себе: краще тобі однооком увійти в життя, ніж з обома очима бути вкиненому до гесни огненної.

<sup>10</sup>Стережіться, щоб ви не погордували одним із малих цих; кажу-бо Я вам, що їхні Анголи повсякчасно бачать у небі обличчя Мого Отця, що на небі. <sup>11</sup>Син-бо Людський прийшов, щоб спасти загинуле!

<sup>12</sup>Як вам здається: коли має який чоловік сто овець, а одна з них заблудить, то чи він не покине дев'ятдесятьох і дев'ятьох у горах, і не піде шукати заблудлої? <sup>13</sup>А коли пощастить відшукати її, поправді кажу вам, що радіє за неї він більше, аніж за дев'ятдесятьох і дев'ятьох незаблудлих. <sup>14</sup>Так волі нема Отця вашого, що на небі, щоб загинув один із цих малих.

### Євангеліє від Марка 9:33–50

<sup>33</sup>І прибули вони в Капернаум. А як був Він у домі, то їх запитав: Про що міркували ви в дорозі? <sup>34</sup>І мовчали вони,—сперечалися-бо проміж себе в дорозі, хто найбільший. <sup>35</sup>А як сів, то покликав Він Дванадцятьох, і промовив до них: Коли хто бути першим бажає, нехай буде найменшим з усіх і слуга всім. <sup>36</sup>І взяв Він дитину, і поставив її посеред них. І, обнявши її, Він промовив до них: <sup>37</sup>Коли хто в Ім'я Моє прийме одне з дітей таких, той приймає Мене. Хто ж приймає Мене—не Мене він приймає, а Того, Хто послав Мене.

<sup>38</sup>Обізвався до Нього Іван: Учителю, ми бачили одного чоловіка, який з нами не ходить, що виганяє Ім'ям Твоїм демонів; і ми заборонили йому, бо він із нами не ходить. <sup>39</sup>А Ісус відказав: Не забороняйте йому, бо немає такого, що Ім'ям Моїм чудо зробив би, і зміг би незабаром лихословити Мене. <sup>40</sup>Хто-бо не супротив нас,—той за нас! <sup>41</sup>І коли хто напоїть вас кухлем води в Ім'я Моє ради того, що ви Христові, поправді кажу вам: той не загубить своєї нагороди!

<sup>42</sup>Хто ж спокусить одного з малих цих, що вірять, то краще б такому було, коли б жорно млинове на шию йому почепити, та й кинути в море! <sup>43</sup>І коли рука твоя спокушає тебе,—відітни її: краще тобі ввійти до життя одноруким, ніж з обома руками ввійти до геєнни, до огню негасимого, <sup>44</sup>де їхній червяк не вмирає, і не гасне огонь. <sup>45</sup>І коли нога твоя спокушає тебе,—відітни її: краще тобі ввійти до життя одноногим, ніж з обома ногами бути вкиненому до геєнни, до огню негасимого, <sup>46</sup>де їхній червяк не вмирає, і не гасне огонь. <sup>47</sup>І коли твоє око тебе спокушає,—вибери його: краще тобі однооком ввійти в Царство Боже, ніж з обома очима бути вкиненому до геєнни огненної, <sup>48</sup>де їхній червяк не вмирає, і не гасне огонь!

<sup>49</sup>Бо посолиться кожен огнем, і кожна жертва посолеться сіллю. <sup>50</sup>Сіль—добра річ. Коли ж сіль несолоною стане,—чим поправити її? Майте сіль у собі, й мир між собою!

### Євангеліє від Луки 9:46–50

<sup>46</sup>І прийшло їм на думку: хто б найбільший з них був? <sup>47</sup>А Ісус, думку серця їх знавши, узяв дитину, і поставив її біля Себе. <sup>48</sup>І промовив до них: Як хто прийме дитину оцю в Ім'я

**Моє, Мене він приймає, а як хто Мене прийме, приймає Того, Хто послав Мене. Хто-бо найменший між вами всіма,—той великий!**

<sup>49</sup>А Іван відповів і сказав: Учителю, ми бачили одного чоловіка, що Ім'ям Твоїм демонів виганяв, і ми заборонили йому, бо він з нами не ходить. <sup>50</sup>Ісус же йому відказав: **Не забороняйте, бо хто не проти вас, той за вас!**

Ісус назвав Своє Месіанське царство церквою, яку Він побудує (Мт. 16:18, 19). Він постійно намагався донести до Своїх учнів думку про те, що Його царство буде духовним—не земним, фізичним чи політичним. Воно буде міститись у серцях людей, а не на мапі. Утім саме цю істину Його учні ніяк не могли збагнути. Про їх нерозуміння свідчить інцидент, про який йдеться в цих уривках.

Одного дня, коли вони подорожували, Дванадцять почали сперечатись між собою, **хто б найбільший з них був** (Лк. 9:46; див. Мт. 18:1; Мр. 9:34). Можливо цю суперечку спричинила Ісусова обітниця Петрові (Мт. 16:19) чи той факт, що Господь узяв із Собою на гору лише Петра, Якова та Івана (Мт. 17:1). Писання не повідомляє нам подробиць, проте немає жодних підстав виключати з цієї суперечки когось із апостолів—зокрема Петра, Якова та Івана, які, ймовірно, вважали, що Господь дасть їм найвищі посади в земному царстві. (Див. також Мт. 20:21; Мр. 10:37).

Коли вони прибули до свого місця, Христос запитав їх: **Про що міркували ви в дорозі?** (Мр. 9:33). (Очевидно, вони подорожували по Галілеї, після чого повернулись до Капернауму). Спочатку учні не відповіли Йому (Мр. 9:34), ймовірно, через збентеження. Втім коли стало зрозумілим, що Ісус достеменно знав, про що вони говорили (Лк. 9:47), вони запитали: **Хто [є] найбільший у Царстві Небеснім?** (Мт. 18:1; Курсив додано).

Дж. МакГарві пише: «Якби Ісус бажав дати вчення про першість Петра, кращої нагоди годі було б і шукати». Натомість Христос скористався цією ситуацією, аби дати найнеобхідніший урок: **Коли хто бути першим бажає, нехай буде найменшим з усіх і слуга всім. Хто-бо найменший між вами всіма,—той великий** (Мр. 9:35; Лк. 9:48б).

Аби вони це краще зрозуміли, Великий Учитель навів наочну живу ілюстрацію: **Він ... дитину покликав, і поставив її серед**



**них** (Мт. 18:2). **І взяв Він дитину** [на руки] (Мр. 9:36) і сказав Своїм учням: **Поправді кажу вам: коли не навернетесь, і не станете, як ті діти,—не ввійдете в Царство Небесне! Отже, хто впокориться, як дитина оця, той найбільший у Царстві Небеснім** (Мт. 18:3, 4).

Ці Христові слова містять багато істин. Наприклад, вони спростовують учення про суцільну успадковану гріховність: що кожна дитина народжується «суцільно грішною» через Адамів гріх. Ісус сказав, що ми повинні стати, *як діти*, аби ввійти в царство. Також ці слова Господа викривають хибність хрещення маленьких дітей. Будь-яка дитина вже «сама по собі» готова для царства й не потребує жодних людських ритуалів аби стати готовою.

Проте головна увага Христа була спрямована лише на одну істину: на потребу в смиренні, на прагнення служити самому замість того, аби служили тобі. Справжнє смирення неможливе без певного простого сприйняття себе. Інакше кажучи, маленькі діти взагалі не думають про себе як про «великих» чи «незначних». В ті часи діти знаходились майже внизу соціальної шкали. Це сьогодні їх обслуговують першими, а тоді зазвичай останніми. Господь намагався дати Своїм учням зрозуміти, що аби мати якусь цінність в Його царстві, вони мають стати смиренними. Він продовжував навчати цьому і в інші дні потому. Ісус часто застерігав учнів проти егоїстичних амбіцій (див. Мт. 23:8–12; Лк. 22:24–27).

Учення про необхідність смирення проходить через увесь Новий Заповіт. (Див. Лк. 14:11; 18:14; Дії 20:19; Еф. 4:2; Кол. 3:12; Як. 4:6; 1 Пет. 3:8). Павло казав: «Не робіть нічого підступом або з чванливості, але в покорі майте один одного за більшого від себе» (Фил. 2:3). Петро писав:

... А всі майте покуру один до одного, бо Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать! Тож покоріться під міцну Божу руку, щоб Він вас Свого часу повишив (1 Пет. 5:5, 6).

Аби бути першими, ми мусимо стати останніми. Аби бути великими, ми мусимо стати найменшими. Слухачам першого століття було важко зрозуміти ці принципи, й ще важче прийняти їх. У сьогоднішньому гордому світі самозвеличення та самомилування

це вдвічі важче. Тож у відповідь на ці Христові слова нам слід помолитись у наших серцях: «Боже, допоможи мені бути більш смиреним. Допоможи мені бути більш подібним до дітей».

Після цієї наочної ілюстрації Ісус виголосив промову, що містить кілька учень, безпосередньо чи опосередковано пов'язаних із дітьми (Мт. 18:5–14; зокрема вірші 5, 6, 10 і 14). Упродовж цієї промови поняття «малі ці» розширювалось доки охопило не лише дітей, а й учнів із дитячою вірою (можливо, тут йдеться зокрема про новонавернених). У Матвія 18:6 сказано про малих, *що вірують*. Марка 9:37 справляє враження, що прийняти одного з цих малих тотожно тому аби дати *учневі* кувальцю холодної води в спеку. Згадка про *зблудлу овечку* в Матвія 18:12, 13, можливо, має пряме відношення до **цих малих** (Мт. 18:14). Більшість уроків рівною мірою стосуються як маленьких дітей, так і подібних до дітей учнів.

Христос почав цю частину Своєї проповіді з того, що «малих» слід приймати: **Коли хто в Ім'я Моє прийме одне з дітей таких, той приймає Мене. Хто ж приймає Мене—не Мене він приймає, а Того, Хто послав Мене** (Мр. 9:37). Раніше Ісус уживав ту саму риторичку, говорячи про людей, які приймають Його учнів (Мт. 10:40; див. також Ів. 13:20).

Маленькі діти особливі. Кожний з них має великий потенціал як для добра, так і для зла. Ми ніколи не повинні думати про них, як про щось незручне, що ми мусимо толерувати. Ми повинні любити їх, піклуватись про них і намагатись захистити їх. Ми повинні вбачати в них уособлення можливостей. Ми повинні робити все, що в наших силах, аби правильно навчати й виховувати їх (Пр. 22:6).

Ісусові слова про «прийняття» людей і фраза «в Моє Ім'я» нагадали Івану про нещодавню пригоду, коли він *не* прийняв людину, яка щось чинила в Христове ім'я. Як це інколи роблять учні, він перебив свого Вчителя: **Учителю, ми бачили одного чоловіка, що Ім'ям Твоїм демонів виганяв, і ми заборонили йому, бо він з нами не ходить** (Лк. 9:49).

Хто був той чоловік, про якого сказав Іван? Текст не повідомляє. Оскільки той «чоловік», судячи з усього, успішно вигонив демонів, він не був фальшивим віруючим—на відміну від тих, що пізніше намагались практикувати екзорцизм, використовуючи ім'я Ісуса (Дії 19:13–16). Пам'ятаймо, що в Ісуса були й інші учні, крім

Дванадцяти (Лк. 6:13), і що апостоли були не єдиними, кому Господь за часи Свого земного служіння дав чудесну силу (див. Лк. 10:1, 17).

Ймовірно, ключовими словами у зауваження Івана було те, що «він з нами не ходить». Інакше кажучи, він не був одним із дванадцяти апостолів, які ходили з Господом у той час. Пам'ятаймо, що цю розмову спричинили ревниві амбіції апостолів. Можливо, Дванадцять ревнували до іншого Ісусового учня, який, хоча й не був апостолом, мав достатньо сильну віру аби чинити те, що нещодавно не змогли зробити вони (Мт. 17:16, 19, 20).

Ісус відповів Іванові: **Не забороняйте йому, бо немає такого, що Ім'ям Моїм чудо зробив би, і зміг би незабаром лихословити Мене. Хто-бо не супротив нас,—той за нас** (Мр. 9:39, 40). На перший погляд, основна думка Господа є ясною. По суті, Він сказав: «Ми потребуємо всіх друзів, яких можемо мати. Зараз так багато людей говорять про Мене лихе, що добре, що хоча б один цього не робить».

На жаль, дехто використовує вірш 40—«Хто-бо не супротив нас,—той за нас»—навчаючи, що Христос приймає будь-кого, хто стверджує, що він «за» Нього й чинить добрі справи в Його ім'я. Вони наполягають, що ми також маємо приймати таких людей— незалежно від того, виконують вони Ісусові заповіді, чи ні. Втім таке тлумачення заперечує вчення з Матвія 7:21–23:

Не кожен, хто каже до Мене: Господи, Господи! увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю Мого Отця, що на небі. Багато-хто скажуть Мені того дня: Господи, хіба ми не Ім'ям Твоїм пророкували, *хіба не Ім'ям Твоїм демонів ми виганяли*, або не Ім'ям Твоїм чуда великі творили? І їм оголошу Я тоді: Я ніколи не знав вас ... Відійдіть від Мене, хто чинять беззаконня! (Курсив додано).

Написане в Марка 9:40—це інший бік істини, яку Господь виголосив раніше: «Хто не зо Мною, той супроти Мене; і хто не збирає зо Мною, той розкидає» (Мт. 12:30). Коли ми зіставляємо ці два уривки, ми ясно бачимо, що вони кажуть про неможливість бути нейтральним щодо Ісуса.

В Марка 9:41 Ісус повертається до теми прийняття, поширюючи її на Своїх апостолів: **І коли хто напоїть вас кухлем води в**

**Ім'я Моє ради того, що ви Христові, поправді кажу вам: той не загубить своєї нагороди.** Коли Господь це сказав, Він не упакував всі вимоги до спасіння в один вірш і один вчинок. Якби це було так, ми могли б без особливих зусиль розширити царство, заохочуючи людей повірити та хреститися (Мр. 16:15, 16; Гал. 3:26, 27); достатньо було б просто дати їм напиться води та закликати їх давати води християнам. Натомість Ісус говорив просто про те, що Бог задоволений, коли люди вітають тих, хто носять Його ім'я.

Потім Христос знову повернувся до теми «цих малих»: **Хто ж спокусить одне з цих малих, що вірують в Мене, то краще б такому було, коли б жорно млинове на шию йому почепити, і його потопити в морській глибині...** (Мт. 18:6; див. Мр. 9:42). Грецьке слово *μύλος* (*мілос*), перекладене як «жорно млинове», означало таке велике жорно, що його міг повернути лише віслук. Опинитись у морі з таким жорном на шиї було б трагедією, втім не настільки великою у порівнянні з тим, що очікує на людей, які примусять «малих цих» згрішити.

Незалежно від того, означають «ці малі» дітей чи новонавернених, чи християн в цілому, це учення залишається незмінним. Ми повинні завжди уникати робити щось, що може спонукати іншу людину вчинити гріх (див. Рим. 14:13, 21). **Горе** тому, через кого приходять спокуси (Мт. 18:7).

Те, що сказав Ісус, закликає нас дослідити самих себе: чи є в нас щось, що може зашкодити нам і іншим людям? Якщо так, ми мусимо рішуче вирвати це зло із нашого життя:

**І коли рука твоя спокушає тебе,—відітни її: краще тобі ввійти до життя одноруким, ніж з обома руками ввійти до гесни, до огню негасимого ... І коли нога твоя спокушає тебе,—відітни її: краще тобі ввійти до життя одноногим, ніж з обома ногами бути вкиненому до гесни ... І коли твоє око тебе спокушає,—вибери його: краще тобі однооким ввійти в Царство Боже, ніж з обома очима бути вкиненому до гесни огненної, де їхній черв'як не вмирає, і не гасне огонь!** (Мр. 9:43–48).

Раніше Ісус уживав подібну риторичку в Проповіді на горі (див. Мт. 5:27–30). Господь закликав не нівечити свої тіла, а очищати

свої душі. Від усього, що заохочує зло в нашому житті, необхідно рішуче звільнитись.

Ісус зобразив пекло чи геєну (грецьке: *γέεννα*, *геєннан*) за допомогою метафор. Буквальні черв'яки не можуть існувати в буквальному вогні. Вважається, що образи черв'яків (личинок) і вогню ведуть своє походження від купи сміття на півдні від Єрусалиму, у місці Гінном чи Бен-Гінном (див. 2 Хр. 28:3; 33:6; Неем. 11:30; Єр. 7:31, 32; 19:2, 6; 32:35). Образ черв'яків, ймовірно, означає вічні муки винуватого сумління (Лк. 16:25–28), а образ вогню—агонію вічного перебування поза Божою присутністю (2 Сол. 1:9).

Говорячи про пекло, Ісус додає ці неочікувані слова: **Бо посолиться кожен огнем** (Мр. 9:49). Раніше Він уже використовував образ солі (Мт. 5:13) у значенні сили, яка *запобігає псуванню*. Можливо, тут також йдеться про поняття збереження. Нечестиві будуть «зберігатись» у пекельному полум'ї; себто, їхні муки будуть тривати вічно. Думка про вічне життя на небесах втішає й надихає; думка про вічні муки в пеклі жахає невимовним жахом.

У наступному вірші Христос продовжує тему солі під іншим кутом: **Сіль—добра річ. Коли ж сіль несолоною стане,—чим поправити її? Майте сіль у собі, й мир між собою** (Мр. 9:50). Господь повторив думку з Проповіді на горі (Мт. 5:13), й дещо додав стосовно її застосування: якщо вони й далі сперечатимуться між собою (Лк. 9:46), вони втратять свою солоність; вони не зможуть бути «сіллю землі». Їм необхідно навчитись «мати ... мир між собою», так само як і нам слід бути в мирі один із одним.

І знову Ісус повертається до Своєї теми «цих малих»: **Стережіться, щоб ви не погордували одним із малих цих; кажу-бо Я вам, що їхні Анголи повсякчасно бачать у небі обличчя Мого Отця, що на небі** (Мт. 18:10). Грецьке слово *καταφρονέω* (*катафронео*), перекладене як «гордувати», складається з слів, які означають «униз» (*κατά*, *ката*) і «розглядати» (*φρονέω*, *фронео*). Отримане складене слово означає «дивитись зверхньо» на когось. Ми не повинні ніколи дивитись зверху вниз на дітей ... чи на новонаверненого ... чи на якусь іншу Божу дитину. В очах Бога кожна людина безцінна.

Остання частина вірша 10 водночас вражає й бентежить: «їхні

Анголи повсякчасно бачать у небі обличчя Мого Отця, що на небі». Ця невелика фраза спричинила купу теорій про «ангелів-охоронців». Біблія вчить, що ангели це «духи служебні, що їх посилають на службу для тих, хто має спасіння впадкувати» (Євр. 1:14). Крім того, цитуючи МакГарві, цей вірш припускає, що «служба ангелів має не лише загальний характер, а й конкретний, що певним ангелам довірено піклуватись про певних людей». Все, що виходить за межі цих загальних істин, є просто домислами.

Той факт, що діти вмирають кожного дня, інколи жахливим чином, є достатнім для розуміння, що «ангели-охоронці» не мають владу відмінити встановлені Богом закони природи. Насправді загальна тональність Божого слова вказує на те, що в першу чергу вони піклуються не про фізичне здоров'я, а про духовне. Можливо, правильніше за все вважати Матвія 18:10 ще одним свідченням того, що Бог піклується про Своїх, і на тому зупинитись (1 Пет. 5:7; див. Єз. 34:12).

Господь завершив Своє вчення про «цих малих» ілюстрацією, знайомою більшості з нас:

**Як вам здається: коли має який чоловік сто овець, а одна з них заблудить, то чи він не покине дев'яноста і дев'ятьох у горах, і не піде шукати заблудлої? А коли пощастить відшукати її, поправді кажу вам, що радіє за неї він більше, аніж за дев'яноста і дев'ятьох незаблудлих. Так волі нема Отця вашого, що на небі, щоб загинув один із цих малих (Мт. 18:12–14).**

Пізніше Ісус додав до образу загубленої овечки образи втраченої монети й блудного сина, і ці притчі утворили один із найпотужніших розділів у Біблії: Євангеліє від Луки 15. Його основна думка та сама, що й в цьому уривку: Бог «не хоче, щоб хто загинув, але щоб усі навернулись до каяття» (2 Пет. 3:9).

І знову можна провести кілька паралелей з «цими малими». Маленькі діти ростуть і губляться в горах гріху (Рим. 3:23); ми мусимо м'яко повернути їх до Господа. Новонавернений—чи давно навернений—може «відпасти» від віри (Євр. 2:1); ми мусимо «виправляти такого духом лагідності» (Гал. 6:1; див. Як. 5:19, 20).

## ОСТАННЄ ВЧЕННЯ В ГАЛЛІЄ: СТАВЛЕННЯ ДО ПРОГРІХІВ БРАТА (МТ. 18:15–35)

<sup>15</sup>А коли прогрішитесь твій брат проти тебе, іди й йому викажи поміж тобою та ним самим; як тебе він послухає,—ти придбав собі брата. <sup>16</sup>А коли не послухає він, то візьми з собою ще одного чи двох, щоб справа всіляка ствердилась устами двох чи трьох свідків. <sup>17</sup>А коли не послухає їх, скажи Церкві; коли ж не послухає й Церкви,—хай буде тобі, як поганин і митник! <sup>18</sup>Поправді кажу вам: Що тільки зв'яжете на землі, зв'язане буде на небі, і що тільки розв'яжете на небі, розв'язане буде на небі.

<sup>19</sup>Ще поправді кажу вам, що коли б двоє з вас на землі погодилились про всяку річ, то коли вони будуть просити за неї,—станеться їм від Мого Отця, що на небі! <sup>20</sup>Бо де двоє чи троє в Ім'я Моє зібрані, там Я серед них.

<sup>21</sup>Петро приступив тоді та запитався Його: Господи, скільки разів брат мій може згрішити проти мене, а я маю прощати його? Чи до семи раз? <sup>22</sup>Ісус промовляє до нього: Не кажу тобі—до семи раз, але аж до семидесяти раз по семи!

<sup>23</sup>Тим-то Царство Небесне подібне одному цареві, що захотів обрахунок зробити з своїми рабами. <sup>24</sup>Коли ж він почав обраховувати, то йому привели одного, що винен був десять тисяч талантів. <sup>25</sup>А що він не мав із чого віддати, наказав пан продати його, і його дружину та діти, і все, що він мав,—і заплатити. <sup>26</sup>Тоді раб той упав до ніг, і вклонявся йому та благав: Потерпи мені, і я віддам тобі все! <sup>27</sup>І змилосердився пан над рабом тим, і звільнив його, і простив йому борг. <sup>28</sup>А як вийшов той раб, то спіткав він одного з своїх співтоваришів, що був винен йому сто динарїв. І, вхопивши його, він душив та казав: Віддай, що ти винен! <sup>29</sup>А товариш його впав у ноги йому, і благав його, кажучи: Потерпи мені, і я віддам тобі! <sup>30</sup>Та той не схотів, а пішов і всадив до в'язниці його, аж поки він боргу не верне. <sup>31</sup>Як побачили ж товариші його те, що сталося, то засмутилися дуже, і прийшли й розповіли своєму панові все, що було. <sup>32</sup>Тоді пан його кличе його та й говорить до нього: Рабе лукавий, я простив був тобі весь той борг, бо просив ти мене.

<sup>33</sup>Чи й тобі не належало змилюватись над своїм співтоваришем, як і я над тобою був змилювався? <sup>34</sup>І прогнівався пан його, і катам його видав, аж поки йому не віддасть всього боргу. <sup>35</sup>Так само й Отець Мій Небесний учинить із вами, коли кожен із вас не простить своєму братові з серця свого їхніх прогріхів.

Останню промову Ісуса в Галілеї викликала гаряча суперечка між учнями щодо того, хто з них буде більший у царстві (Мт. 18:1; Лк. 9:46). Перша частина цієї промови (яку ми щойно розглянули) стосувалась необхідності бути, як діти; друга частина її була присвячена стосункам між людьми в цілому й зокрема віруючими.

Раніше Ісус сказав про гріх, спрямований проти інших людей (Мт. 18:6; Мр. 9:42). Тепер Він хотів розглянути інший бік проблеми: як щодо того, коли зчинено гріх проти Його слухачів? Ключовим є вірш у Матвія 18:15: **А коли прогрішиться твій брат проти тебе, іди й йому викажи поміж тобою та ним самим; як тебе він послухає,—ти придбав собі брата.**

Фраза «*проти тебе*», хоча й відсутня в більшості манускриптах, є ядром цього уривку. (Схожа фраза міститься в вірші 21). З огляду на спірність цієї фрази в вірші 15, цей уривок набуває ширшого застосування, ніж у випадку особистої образи. Кожного разу, коли брат потрапляє в пастку гріха, який може згубити його душу, ми мусимо йти до нього в любові.

У Проповіді на горі Ісус пояснив, що повинен робити християнин, якщо йому відомо, що брат має щось проти нього: він мусить йти до нього (Мт. 5:23, 24). Цього разу Ісус говорить про те, як має вчиняти християнин, коли він має щось проти свого брата: він мусить йти до нього. Якщо обидві сторони конфлікту прагнуть вчиняти по-християнськи, вони мусять піти ... й зустрітись одним з одним десь посередині. Проте, якщо одна з сторін не бажає вчиняти, як слід, це не виправдовує іншу: незалежно від того, є людина кривдником чи скривдженою, вона мусить йти до іншої людини та намагатись залагодити стосунки.

Зверніть увагу на фразу «поміж тобою та ним самим» (пор. «віч-на-віч»; УБТ), що є дослівним перекладом оригінального тексту. Коли хтось робить щось, що кривдить християнина, той не повинен це роздмухувати й переносити в публічну площину; радше йому слід намагатись мінімізувати та локалізувати проблему.



Гейл Олер (Gayle Oler)<sup>8</sup> сказав про це так: «Перш ніж скаржитись на свого чоловіка чи дружину, своїх друзів чи родичів, старійшин чи проповідника, або навіть свого собаку, вам слід *спочатку* піти до тієї людини».

Ми можемо заперечити: «Але це важко!» Так, важко, але також необхідно. Виконання цієї заповіді розв'яже більшість вибухових ситуацій. І навпаки, якщо ми ігноруватимемо Христові настанови—якщо ми замість розв'язання проблеми почнемо розказувати про наші непрості стосунки іншим—люди почнуть підтримувати ту чи іншу сторону. Коли таке відбувається, воно завдає величезної шкоди Христову тілу.

Якщо християнин іде з правильним ставленням до брата, який згрішив проти нього (Гал. 6:1), він в цілому може розв'язати проблему—втім не завжди. В такому випадку Ісус велить робити таке: **А коли не послухає він, то візьми з собою ще одного чи двох, щоб справа всіляка ствердилась устами двох чи трьох свідків** (Мт. 18:16). На необхідності мати двох чи трьох свідків наголошується як в Старому, так і в Новому Заповіті (5 М. 19:15; 2 Кор. 13:1). Свідки могли мати краще розуміння подій минулого, вони могли сприяти примиренню, нарешті вони могли засвідчити про те, що відбувалось під час такої зустрічі. Із вірша 17 випливає, що вони приходять не просто послухати. **А коли не послухає їх** вказує на те, що вони також говорили й намагались примирити сторони конфлікту.

А якщо й присутність свідків не приведе до бажаного результату? Ісус сказав: «**А коли не послухає їх, скажи Церкві; коли ж не послухає й Церкви,—хай буде тобі, як поганин і митник** (Мт. 18:17). На нашу увагу заслуговує слово «церква», яке вживає Христос. Два розділи тому Він пообіцяв побудувати Свою церкву (Мт. 16:18). Тепер Він зображує церкву як зібрання людей, яким Бог дав владу приймати до себе чи виключати з-поміж себе інших. В Євангельських оповістях є лише два випадки вживання слова «церква», і це саме ці уривки. Перший раз це слово означає церкву взагалі. Другий раз воно означає місцеву громаду.

---

<sup>8</sup>Гейл Олер (Gayle Oler) упродовж багатьох років був супер-інтендантом дитячого будинку Боулс в Квінлан, штат Техас. Ці слова він сказав багато років тому в Вестсайдській церкві Христа в Мідвест Сіті, штат Оклахома.

Ісус не уточнює, *як саме* ми мусимо «сказати Церкві». Іноді краще поширити подібну інформацією на спеціальному зібранні членів громади, ніж під час зібрання публічного богослужіння. Якщо в громаді є старійшини, вони можуть визначити найкращий спосіб як це зробити.

Для нас особливо цікавою є фраза «коли ж не послухає й Церкви». Вона може означати, що кривдник відмовляється виконувати рішення церкви (див. 1 Кор. 5:12б). Якщо брати слово «церква» в його базовому значенні (спасенні через кров Ісуса), цей вірш може отримати таке тлумачення: «Якщо він відмовиться слухати всіх його братів та сестер у Христі, які прийшли до нього з любов'ю ...». А що якби, коли якийсь брат згрішить, до нього прийшов би кожен член громади й зі сльозами благав його повернутись до Господа? Як би це вплинуло на нього? Щоб залишитись байдужим до такого потоку любові треба бути зовсім зачерствілим від гріху.

А якщо навіть це не в змозі повернути грішника? Тоді, каже Ісус, церква мусить відцуратись його: «Хай буде тобі, як поганин і митник» (Мт. 18:17; див. 2 Кор. 2:4–11; 2 Сол. 3:6, 14, 15; 1 Тим. 5:20; Рим. 16:17). «Як поганин і митник»—це образний спосіб сказати «наче він і не християнин». Інші уривки дають зрозуміти, що метою подібного ставлення є не стільки покарання, скільки привести людину до усвідомлення своїх вчинків аби вона повернулась до Господа в покаянні (див. 2 Сол. 3:14, 15). Коли покарання здійснюється в правильному дусі, воно свідчить не про ненависть і зневагу, а про любов та турботу (див. Євр. 12:6).

Покарання дитини ніколи не буває приємною справою, так само не несе радості покарання брата чи сестри у Христі. Ісус це знав; тож, аби підтримати Своїх слухачів, Він запевнив їх, що, якщо громада вірян виконає ці настанови правильно, Бог буде з ними (Мт. 18:18–20).

Він сказав: **Ще поправді кажу вам, що коли б двоє з вас на землі погодились про всяку річ, то коли вони будуть просити за неї,—станеться їм від Мого Отця, що на небі** (Мт. 18:19). Обітниця з цього вірша є тотожною тій, що було дано раніше Петру в останній частині Матвія 16:19. Позаяк Христос у Матвія 18:19 говорив безпосередньо з апостолами, більшість коментаторів вважають, що ця обітниця стосується саме них.

Оскільки в контексті йдеться про тему церковної дисципліни, не виключено, що вона має ширше застосування в рамках церковної громади. Якщо громада «зв'язує» так, як «зв'язано» на небі (себто робить лише те, що заповідано на небі), тоді їхній вчинок буде до вподоби Богові. (Не слід сприймати цей вірш як обіцянку, що Бог задовольнить будь-яке спільне прохання двох християн [1 Ів. 5:14]).

Вірш 20 добре знайомий нам усім: **Бо де двоє чи троє в Ім'я Моє зібрані, там Я серед них.** Зазвичай ми застосовуємо цю обітницю в загальному сенсі, проте пам'ятаємо, що в цьому уривку Христос говорить про двох чи трьох, які зібрались в Його Ім'я для церковного покарання.

Ісусове вчення про те, щоб іти до грішного брата, спонукало Петра запитати, як часто він мусить пробачати такого брата. Він спитав: **Господи, скільки разів брат мій може згрішити проти мене, а я маю прощати його? Чи до семи раз? (Мт. 18:21).** Ймовірно, Петро вважав себе при цьому вельми великодушним: рабини вимагали лише три рази. Тож він був дуже здивований, коли Христос відповів: **Не кажу тобі—до семи раз, але аж до сорока семи раз по семи (Мт. 18:22).** Інакше кажучи, прощення мусить бути без меж.

Потім Господь розповів «притчу про немилосердного боржника», в якій йдеться про слугу, якому його пан пробачив величезний борг, а він відмовився пробачити своєму товаришу невелику суму грошей (Мт. 18:23–35). Смісл цієї притчі очевидний: оскільки Бог простив нам так багато, ми мусимо прощати інших.

У наших стосунках із нашими братами та сестрами по вірі, а також іншими людьми, ми відчайдушно потребуємо учення Господа з Матвія 18:15–35. Він назвав два принципи, якими ми мусимо керуватись: (1) коли один із нас має щось проти когось іншого, замість того щоб скаржитись всім підряд, слід піти до тієї людини; і (2) ми мусимо не тримати зла один на одного, але бути готовими пробачати.

Ми перейшли від кінця Великого Галілейського служіння Христа до початку Його Завершального служіння по всій Палестині. Це завершальне служіння тривало близько шести місяців, від свята Кучок до наступної Пасхи. Ключовим віршом цього служіння є Луки 9:51: «І сталося, коли дні вознесення Його [або інакше “відходу” (див. УБТ)]; сюди відносяться Його смерть,

погребіння та воскресіння] наближались, Він постановив піти в Єрусалим». В грецькому тексті написано буквально: «Коли ж виповнились дні для Його вознесіння, Він повернув Своє обличчя аби йти в Єрусалим». Ми побачимо Ісуса під час Його подорожей Юдеєю та Переєм, утім весь час Його думки будуть зосереджені на Його смерті в Єрусалимі, що наближалась із кожним днем. Хмари зла, які збирались на Ним, не похитнули Його рішучості; Він впевнено йшов до цієї темної події.

# ДОДАТОК

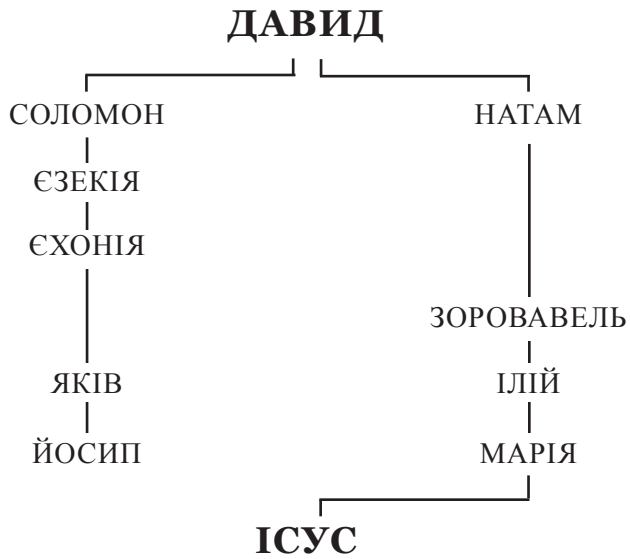
---

## ТАБЛИЦІ, СПИСКИ ТА МАПИ

1. Родовід Ісуса від Давида	547
2. Юдейські свята	548
3. Апостоли	550
4. Списки апостолів у Писаннях	552
5. Пророцтва Нового Заповіту, які виповнились	553
6. Чуда Ісуса	554
7. Палестина за часів життя Христа	556
8. Місто Єрусалим та прилегла територія	558
9. Храм	559



## РОДОВІД ІСУСА ВІД ДАВИДА



## ЮДЕЙСЬКІ СВЯТА

НАЗВА СВЯТА	МІСЯЦЬ СВЯТКУВАННЯ	МІСЯЦЬ ЗА СВЯЩЕНИМ КАЛЕНДАРЕМ	МІСЯЦЬ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КАЛЕНДАРЕМ	ПРИБЛИЗНИЙ ВІДПОВІДНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІСЯЦЬ	ТРИВАЛІСТЬ СВЯТА	ЩО ВОНО ЗНАМЕНУВАЛО	ІНШІ НАЗВИ
Пасха/ Свято опрісноків	Нісан чи Авів	1-й	7-й	Квітень	1 день/ 1 тиждень	Порятунок від смерті та вихід з Єгипту	
П'ятдесятниця	Сиван	3-й	9-й	Червень	1 день	Отримання Закону на горі Сінай	Свято тижнів; свято первоплоду; свято жнив
Кучки	Тишрей чи Сфанім	7-й	1-й	Жовтень	1 тиждень	Життя в пустелі	Святі збори



## ЮДЕЙСЬКІ СВЯТА (ПРОДОВЖЕННЯ)

НАЗВА СВЯТА	МІСЯЦЬ СВЯТКУВАННЯ	МІСЯЦЬ ЗА СВЯЩЕНИМ КАЛЕНДАРЕМ	МІСЯЦЬ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КАЛЕНДАРЕМ	ПРИБЛИЗНИЙ ВІДПОВІДНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІСЯЦЬ	ТРИВАЛІСТЬ СВЯТА	ЩО ВОНО ЗНАМЕНУВАЛО	ІНШІ НАЗВИ
Свято сурм	Тишрей чи Єфанім	7-й	1-й	Жовтень	1 день	Початок Нового року	
Відновлення	Кіслев	9-й	3-й	Грудень	8 днів	Очищення храму після звільнення його від поган	Свято вогнів
Пурим	Адар	12-й	6-й	Березень	2 дні	Порятунок юдеїв завдяки царіці Естер	

## АПОСТОЛИ

- ◆ **Петро**—також відомий як Симон. Його ім'я було змінено на Кифа, що означає «скеля». Він проповідував Євангеліє серед юдеїв та написав 1 і 2 послання Петра. Також не виключено, що він допомагав при написанні Євангелія від Марка.
- ◆ **Андрій**—брат Петра, який познайомив його з Ісусом (Ів. 1:40–42). Обидва брати були рибалками з Віфсаїди.
- ◆ **Яків**—брат Івана. Обидва брати були синами Зеведея й Саломе й працювали разом із своїм батьком у Віфсаїді. Званий інколи «більшим», Яків проповідував у Єрусалимі та Юдеї. За наказом Ірода йому було відтято голову в 44 р. н.е., через що він став першим апостольським мучеником.
- ◆ **Іван**—брат Якова. Обидва були рибалками, разом із їхнім батьком (Мр. 1:19, 20). Ісус називав обох братів «синами громовими» (Мр. 3:17). Іван служив у церквах Малої Азії, зокрема в Ефесі. В 95 р. н.е. його було вислано на о. Патмос, де він записав книгу Об'явлення. Серед його творів також Євангеліє від Івана та 1, 2 і 3-тє послання Івана.
- ◆ **Пилип**—був родом із Віфсаїди. Розповів Нафанаїлу про Ісуса (Ів. 1:44–46).
- ◆ **Варфоломій**—ймовірно є Нафанаїлом із Євангелія від Івана (Ів. 1:44–46). Родом із Кани Галілейської.

Апостоли були особливими посланцями Господа, яких Він обрав для їхнього особистого свідчення про Його життя та воскресіння. Коли обирали заміну Юді Іскаріотському, новообраний апостол мав бути одним із тих, хто були з Ісусом та Його апостолами впродовж Його земного служіння (Дії 1:21). Пізніше Христос явився Павлу й призначив його апостолом для язичників (див. 1 Кор. 15:8). Частина наведеної інформації узяття з Frank L. Cox, "The Glorious Company of the Apostles", *The Minister's Monthly* (February 1960): 254.

## АПОСТОЛИ (продовження)

- ◆ **Хома**—також відомий як «Близнюк» (Ів. 11:16; 20:24; 21:2). Він був родом із Галілеї. Сирійські християни вважають його засновником церкви в цій країні; також, можливо, що він заснував церкви в Персії та Індії.
- ◆ **Матвій**—також відомий як Левій, син Алфеїв (Мт. 9:9; Мр. 2:14). Він був родом із Капернауму й служив митником у римському уряді.
- ◆ **Яків**—інколи називаний «меншим», цей Яків був сином Алфея й Марії (Мт. 10:3; 27:56). (Чи могли Яків і Матвій бути братами? Ми цього не знаємо). Він був родом із Галілеї й, можливо, є автором послання Якова.
- ◆ **Тадей**—син Якова, цей чоловік також відомий як Юда (Мт. 10:3; Лк. 6:16). Він був галілеянин.
- ◆ **Симон Кананіт (Зелот)**—грецьке слово «зелот» та арамейське «кананіт» означають те саме. Цей Симон був родом із Галілеї.
- ◆ **Юда Іскаріотський**—означення «Іскаріотський», ймовірно, вказує на те, що він був родом із міста Каріот, що в Юдеї. Він зрадив Ісуса, а потім вчинив самогубство.
- ◆ **Маттій**—Після смерті Юди Іскаріотського на його місце було обрано Маттія через кидання жеребу (Дії 1:26). З книги Дій 1:22 нам відомо, що Маттій був з Ісусом та Його учнями «зачавши від хрищення Іванового аж до дня, коли Він вознісся».
- ◆ **Павло**—Савл, пізніше Павло, гонитель церкви, був закликаний стати особливим пророком для язичників (Рим. 11:13; 1 Кор. 1:1; 9:1; 15:9; 2 Кор. 12:12; Гал. 1:1; 1 Тим. 2:7). Ісус явився йому на дорозі, що вела в Дамаск. Павло є автором більшої частини Нового Заповіту.

## СПИСКИ АПОСТОЛІВ У ПИСАННЯХ\*

<i>Матвій 10:2–4</i>	<i>Марк 3:16–19</i>	<i>Лука 6:13–16</i>	<i>Дії 1:13</i>
Симон Петро Андрій Яків Іван ----- Пилип Варфоломій Хома Матвій	Симон Петро Яків Іван Андрій ----- Пилип Варфоломій Матвій Хома	Симон Петро Андрій Яків Іван ----- Пилип Варфоломій Матвій Хома	Петро Іван Яків Андрій ----- Пилип Хома Варфоломій Матвій
Яків син Алфєїв Тадей Симон Кананіт** Юда Іскаріотський	Яків син Алфєїв Тадей Симон Кананіт Юда Іскаріотський	Яків син Алфєїв Симон Кананіт Юда син Яковів Юда Іскаріотський	Яків син Алфєїв Симон Зелот Юда син Яковів

\*Пунктирна лінія відокремлює групи, більш докладно про це на стор 198–199.

\*\*У грецьких текстах уточнення «Кананіт» та «Зелот» (див. Дії) вживаються як тотожні (див. Лк. УБГ).

## ПРОРОЦТВА НОВОГО ЗАПОВІТУ, ЯКІ ВИПОВНИЛИСЬ

<i>Пророцтво</i>	<i>Провіщено в</i>	<i>Виповнення</i>
Ангел сказав, що Ісус буде великим і зватиметься Сином Божим.	Лука 1:32–35	Попри те, що Його народила бідна молода жінка з віддаленого селища, Ісус відомий багатьом як великий Син Божий.
Марія сказала, що всі покоління величатимуть її блаженною.	Лука 1:48	Марію й нині називають блаженною (благословенною).
Ісус пророкував, що мало хто обирає шлях, що веде до життя.	Матвій 7:13, 14	Істинних віруючих і в наш час небагато.
Ісус пророкував, що Він більший за Соломона.	Матвій 12:42	Історія довела, що це так.
Ісус пророкував, що сили адові не переможуть церкву.	Матвій 16:18	Його церква існує й донині.
Ісус сказав, що всюди, де проповідуватимуть Євангеліє, де згадуватимуть жінку, яка помазала Його дорогоцінним помазанням.	Матвій 26:13	Про неї й досі згадують усюди, де проповідують Євангеліє.
Ісус сказав, що Його слова будуть жити вічно.	Матвій 24:35	Його Слово живе вже тисячоліття.
Ісус сказав, що Євангеліє проповідуватимуть усім народам.	Марк 13:10; Лука 24:47	Його проповідують усім народам світу.
Ісус сказав, що Він притягне до Себе всіх, себто людей з усіх народів.	Іван 12:32	Люди з усіх народів приходять до Ісуса.

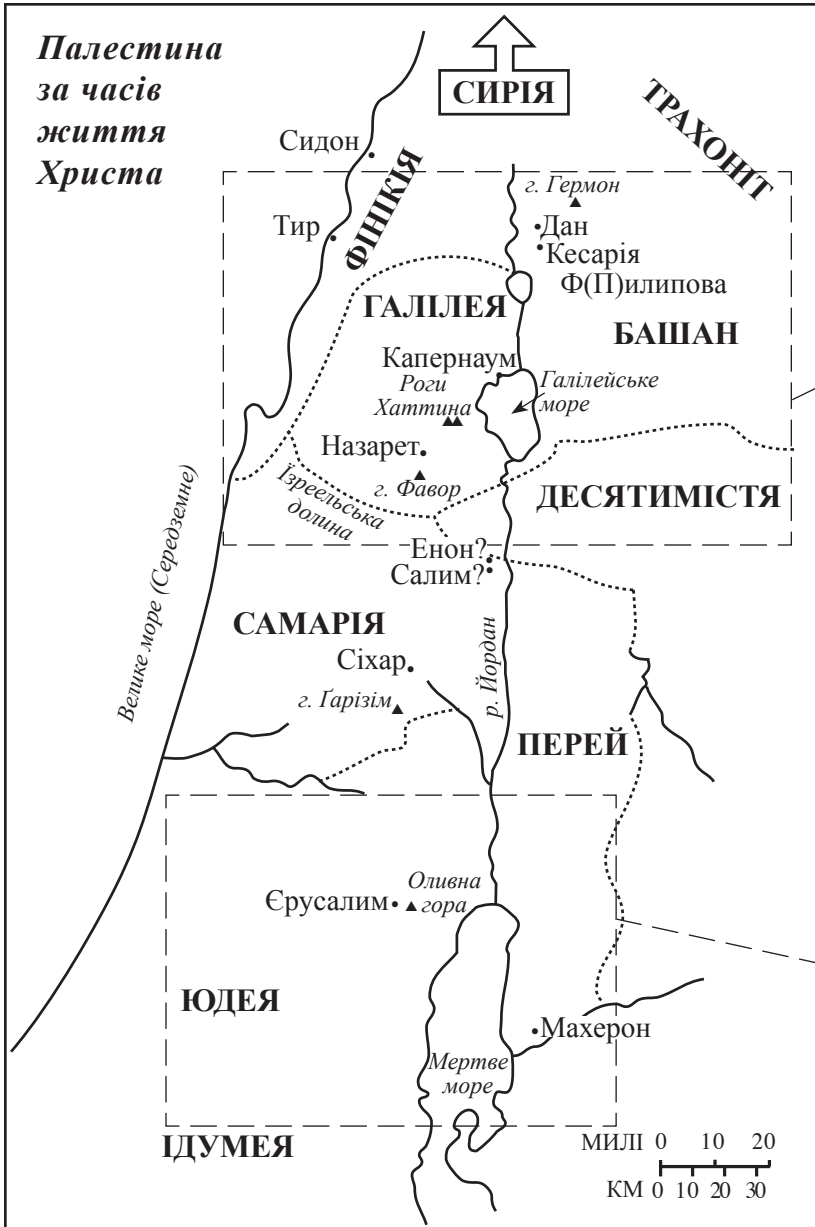
—*уклав Оуен Олбрайт (Owen Olbright)*

## Чуда Ісуса

---

Перетворення води на вино	<i>Матвій</i>	<i>Марк</i>	<i>Лука</i>	<i>Іван</i>
Уздоровлення біснுவатого в Капернаумі		1:23–26	4:33–35	2:1–11
Уздоровлення Петрової теці	8:14–17	1:29–31	4:38, 39	
Чудесна ловитва риби			5:1–11	
Зцілення прокаженого	8:2–4	1:40–45	5:12–16	
Зцілення паралізованого	9:1–8	2:1–12	5:17–26	
Уздоровлення сухорукого	12:10–13	3:1–5	6:6–11	
Уздоровлення слуги сотника	8:5–13		7:1–10	
Воскрешення сина вдовиці			7:11–17	
Утихомирення бурі	8:23–27	4:37–41	8:22–25	
Уздоровлення гадаринського біснуватого	8:28–34	5:1–20	8:26–39	
Уздоровлення жінки з кровотечею та доньки Яіра	9:18–26	5:21–43	8:40–56	
Уздоровлення двох сліпих	9:27–31			
Уздоровлення німого	9:32, 33			
Уздоровлення слуги царедворця				4:46–54
Уздоровлення скорченого чоловіка				5:1–9
Нагодування п'яти тисяч	14:15–21	6:35–44	9:10–17	6:1–14

	<i>Матвій</i>	<i>Марк</i>	<i>Лука</i>	<i>Іван</i>
Ходіння по воді	14:25–33	6:48–52		6:16–21
Нагодуння чотирьох тисяч	15:32–39	8:1–9		
Гроші на подажок у роті риби	17:24–27		11:14	
Вигнання демона	12:22, 23			
Зцілення доньки хананеянки	15:21–28	7:24–30		
Уздоровлення глухого		7:31–37		
Уздоровлення сліпого		8:22–26		
Уздоровлення біснуватого хлопчика	17:14–18	9:14–29	9:37–43	
Уздоровлення скорченої жінки			13:11–17	
Уздоровлення хворого на водянку			14:1–6	
Уздоровлення десяти прокажених			17:11–19	9:1–7
Уздоровлення сліпонародженого				11:1–45
Воскрешення Лазаря	20:29–34	10:46–52	18:35–43	
Зцілення двох сліпих	21:18–22	11:12–14		
Прокляття фігового дерева				
Відновлення Малхового вуха			22:50, 51	
Чудесна ловитва риби				21:1–14







*Місто Єрусалим та  
прилегла територія*





*Храм*



## ВІД РЕДАКТОРА

---

### ЩО ТАКЕ ВСЕСВІТНЯ МІСІОНЕРСЬКА ШКОЛА ІСТИНА СЬОГОДНІ?

Яку місіонерську роботу провадить Всесвітня місіонерська школа Істина сьогодні? Ті, хто ретельно вивчають місіонерську євангелізацію та просвітництво, зазначають дві загальні проблеми в місіонерській роботі.

#### НАЙСКЛАДНІШІ ЗАВДАННЯ

*Перша проблема пов'язана з підготовкою національного служителя.* Надзвичайно важливим завданням місіонерського служіння є навчити та підготувати християнина, громадянина своєї країни, який зміг би проповідувати своїм співвітчизникам їхньою спільною мовою. Надання національним проповідникам такої допомоги, зробивши їх більш самодостатніми, більш автентичними та більш витривалими, сприятиме успіху місіонерської справи. Ми цінуємо, коли нам проповідує один із нас, і так само інші люди. Коли справа стає «нашою справою», ми ставимось до неї відповідальніше й більш жертовно. Цей принцип беззаперечно працює практично в кожній культурі.

Християнство може процвітати в будь-якій нації та культурі, за будь-яких часів та обставин, якщо воно стане важливою справою місцевих мешканців. Залучення до місіонерської справи місцевих проповідників сприятиме її більшому успіху в їхній країні, ніж коли вона повністю залежить від американської підтримки.

Від початку Руху Реставрації в Америці перші проповідники та вчителі швидко усвідомили потребу навчати молодих людей проповідувати, аби цей рух тривав і далі. Дуже рано в історії Руху Реставрації з'явилися школи. За цим рішенням стояла мудрість.

Християни вдячні за кожну спробу благовістити, на кшталт кампаній з євангелізації, медичних місій, та інших заходів. Утім ми не повинні недооцінювати виняткове значення забезпечення місцевих християн по всьому світу можливостями для навчання, щоб вони стали більш ефективними проповідниками та вчителями для своїх співвітчизників. У цьому—ключ безперервного успіху всіх євангелізаційних зусиль церкви.

*Друга проблема полягає в забезпеченні якісною біблійною літературою.* Частиною місіонерської євангелізації є виготовлення доступної біблійної літератури, що допомагає звичайним людям розуміти Біблію. Місіонери мають вести людей до такої віри, що вкорінена в Писання (див. Рим. 10:17), звідси необхідність для всіх, хто навчається, мати свої примірники Біблії. Також вони мусять мати необхідні посібники, що допоможуть їм у їхньому дослідженні Святого Письма. Зміцнення в Слові та молитва беззаперечно сприяють зростанню в Христі. Місіонерська робота спирається на міцний фундамент, коли вона демонструє ясне й точне розуміння Біблії та відданість молитві (див. Дії 6:4; 8:30, 31).

Коли Текс Вільямс, колишній директор Всесвітньої Біблійної школи був у кампусі Гардінгського університету, він говорив зі студентами про Всесвітню Біблійну школу. Він нагадав класу з підготовки місіонерів, що християнська література залишається однією з найбільших потреб Африки. «Без цієї літератури,—сказав він,—вони просто не зможуть стати християнами та зростати до необхідної християнської зрілості». Біблійна література посідає важливе місце в духовному зростанні будь-якої людини. Особисте зростання у Христі відбувається, коли новонавернені живуть у присутності людей віри, навчаються від них та тієї науки, що її містить Біблія. Втім багато місць на землі досі не мають такого навчання. Всесвітня місіонерська школа Істина сьогодні намагається посилати необхідні біблійні студії та коментарі туди, де люди відчайдушно їх потребують. Майже 32 000 людей 140 країн світу щомісячно отримують поштою наші матеріали, перекладені тринадцятьма різними мовами.

Про ці два унікальні завдання—потребу в підготовці національних служителів та потребу в поширенні світом біблійної літератури—слід пам'ятати та сприяти їх виконанню. Наші зусилля повинні бути завжди спрямовані на досягнення цих цілей.

Знехтувати їх означає знехтувати реальні результати досліджень місіонерських стратегій.

## УНІКАЛЬНА ШКОЛА

Істина сьогодні, Всесвітня місіонерська школа, (Truth for Today World Mission School—TFTWMS) була заснована в 1990 р. як заочна школа місіонерського служіння. З самого початку її надихала, заохочувала та підтримувала громада Церкви Христової Чемпіонс, у місті Гьюстон, штат Техас. TFTWMS виявилась ефективним способом поєднання двох методів євангелізації та ефективного служіння для великої частини світу.

*TFTWMS є заочною школою проповідників та вчителів.* Робота розпочалась з 1460 національних проповідників, що працювали в 110 країнах. Сьогодні її літературу отримують кілька тисяч національних християн у ще більшій кількості країн. Рекомендації для цих людей приходять до нас від учителів Всесвітньої Біблійної школи, місіонерів, та самих національних проповідників. Заочна школа проповідників постійно зростає кількісно й якісно.

*TFTWMS використовує як друковану літературу так і в електронному вигляді.* Кожні три місяці її студенти отримують близько 450 сторінок навчальних матеріалів із вивчення Писань. Вважається, що пояснювальні навчальні матеріали долають культурні бар'єри ліпше за будь-які інші способи навчання. Ці матеріали являють собою глибоке ґрунтовне дослідження якоїсь із книг Старого або Нового Заповіту. Невдовзі після публікації ці уроки також доступні на нашому вебсайті ([www.biblecourse.com](http://www.biblecourse.com)).

Крім того, для тих, хто має доступ до електронних ресурсів, працює онлайн школа з вивчення Біблії. 1 вересня 2015 року відбувся перший етер ThroughTheScriptures.com. З часу свого дебюту цей напрям роботи школи охопив всі книги Нового Заповіту та 70 відсотків книг Старого Заповіту англійською мовою. Ці курси побудовані на серії коментарів від Істина сьогодні. TFTWMS має на меті провадити роботу всієї школи двадцятьма трьома мовами, аби все більше й більше людей світу могли отримати змогу навчатись. Для цього студенту необхідно мати комп'ютер або смартфон із доступом до Інтернету та знати одну з робочих мов школи. Для тих, що живуть за межами Сполучених Штатів, передбачені стипендії.

Щомісячні поштові відправлення дають національному християнинові змогу зміцнювати свої знання, щоб проповідувати своїм співвітчизникам та навчати їх їхньою рідною мовою. Позаяк ця робота потребує чимало друкованих матеріалів, школа почасти забезпечує потреби в християнській літературі, що їх мають ці вчителі та проповідники. Ці матеріали завжди з нами. Їх можна надавати й в електронному вигляді, проте друкована версія залишається одним із найбільш дієвих способів нести євангельську істину по всьому світу.

## ПЕРЕВАГИ

Цей поштовий напрям місіонерської роботи має кілька переваг. *Для початку, він забезпечує недороге безперервне навчання для жителів інших країн.* Надсилання навчальних матеріалів за кордон коштує не дорого. Кожен надісланий буклет може активно використовуватись принаймні десять років. Тож, цей вид місіонерської підтримки є довготривалим. Таким чином TFTWMS пропонує довготривале навчання сотням людей з інших держав, витрачаючи на це відносно невелику частину місіонерських грошей.

*Завдяки цій діяльності національні християни отримують літературну підтримку для служіння в своїх країнах.* Запрошувати цих людей для навчання в Сполучені Штати не є ліпшим варіантом через дві причини. По-перше, це дуже дорого. До того ж, коли така людина спробує благословень Америки, вона нерідко бажає залишитись в Америці й не повертатись до своєї рідної країни. Набагато практичніше та доступніше надати місцевому проповіднику змогу навчатись у себе вдома, якщо, звичайно, є така можливість.

*Ці поштові відправлення можуть швидко досягати тисяч національних християн.* Ці люди потребують негайної допомоги і завдяки TFTWMS вони щомісяця отримують її! З огляду на наш час та наші фінанси, друковані та електронні матеріали, можливо, є найбільш практичним із доступних нам способів допомагати тисячам національних проповідників та вчителів по всьому світу.

*Національні християни можуть отримувати якісне навчання упродовж тривалого часу.* Ключовим словом є «якісне». За



умови належного ставлення надіслані друковані матеріали можна використовувати протягом багатьох років. Щомісячні випуски уроків дають місцевим християнам час для розуміння та засвоєння матеріалу. Вони можуть легко зберігати ці книги, аби читати та перечитувати їх а майбутньому. Вони можуть ділитись віднайденими біблійними істинами з іншими своїми співвітчизниками.

## ВЕЛИКА ВІЗІЯ

Думка про ці поштові відправлення надихає нас уявити тисячі добре підготовлених чоловіків у більшості країн світу, що йдуть проповідувати своїм співвітчизникам їхньою спільною мовою. Завдяки цим біблійним студіям ми стаємо співробітниками в їхньому служіння, підтримуючи їх. Ці люди віддані Христу, вони розуміють, як важливо проповідувати на навчати Слову. Можливо, вони ніколи не матимуть змоги навчатись у школі для проповідників та вчителів (чи якійсь іншій), де їх би підготували проповідувати більш правильно та вірно. Принаймні, вони не мають змоги навчатись у таких школах, які маємо ми в Штатах. У них мало книг, якщо вони взагалі є. Тому ті матеріали, що ми їх надсилаємо, мають для них майже таку ж цінність, як чисте золото.

Нам важко уявити, як такі люди реагують, коли отримують матеріали з вивчення різних книг Старого та Нового Заповіту. TFTWMS робила й продовжує робити свій внесок у збільшення ефективності служіння національних проповідників, коли вони приводять душі до Христа та навчають тих, що вже стали християнами.

## ОСОБИСТА ЄВАНГЕЛІЗАЦІЯ

Для навчання тих, хто ніколи не чули про Євангеліє, TFTWMS створила в 1998 р. особливу книгу. Ця книга, що називається *У життя над міру* (колишня назва *Як стати вірним християнином*), упродовж трьохсот із лишком сторінок розповідає про те, як стати християнином. Читач книги знайомиться з Богом, Христом і Святим Духом; Біблією; земним життям Ісуса; смертю, погребінням та воскресінням Ісуса; встановленням церкви; тим, як жити членам

Христової церкви для Нього сьогодні. Останні двісті сторінок книги містять повну версію Нового Заповіту.

З того часу два мільйони примірників цієї книги сімнадцятьма різними мовами було надіслано в Африку, країни Східної Європи, Індію, країни Латинської Америки та інші. Масштаб її успіху просто вражає. Ця книга поєднала в собі всю необхідну інформацію, яку кожен християнин прагне донести до людини, що була позбавлена благословення почути Євангеліє.

## **ЗАЛИШАЮЧИСЬ СИЛЬНИМИ**

Підтримаймо разом цей напрям місіонерського служіння, що став одним із найефективніших зусиль церкви, спрямованих на зовнішній світ. *Розповідайте іншим про цю справу.* Допоможіть їм побачити можливості для вивчення всієї Біблії. *Вивчайте Біблію на [ThroughTheScriptures.com](http://ThroughTheScriptures.com), що є чудовим способом зростати в пізнанні біблійного тексту.* Можливо, це єдиний доступний онлайн ресурс, що забезпечує таке глибоке дослідження Біблії. Наразі на цьому сайті діють чотириста курсів різними мовами. Навчання на курсах цієї онлайн-школи озброює людину ліпшим розумінням Біблії.

Нехай Бог благословить нас, аби ми якнайліпше скористались цими чудовими можливостями, зростаючи в Господі.

Едді Клоер





























